

श्री विजयसहस्रनामोत्तरि विनिर्दिष्टः।

श्री

उपदेश प्रासाद जाषांतर.

विभाग १ लो.

(स्तन १ थी ४)

व्याख्यान ६१.

समकितना ६७ वेद्य उपर अनेक कथाओ सयुक्त.

अथर्ववेद्योने अत्यंत उपयोगी जाणीने गद्यपद्यात्मक संस्कृत

ग्रंथनु गुर्जर गिरामा जापान करी

उपारी प्रसिद्ध करनार.

श्री जैन धर्म प्रसारक सजा

जावनगर.

वीर सभन २४३७ विनम सवत १९९७ शाक १८३३

जावनगर—आनंद प्रीतियंग प्रेस.

किमत रु. १-०-०

પ્રસ્તાવના

આ ઉપદેશપ્રાસાદ ગ્રંથ શ્રી વિજયત્તમ્સીસૂરિષ અત્યંત ઉપકારક રચ્યો છે. તેની અદર સત્યાનંદ કથાઓ દામ્પણ કરના ઉપરાત શાસ્ત્રાધાર પણ પુષ્કળ દાખવ્યો છે. મધ્યમ શુદ્ધિવાળા વાંચકોને માટે તો આવા ગ્રંથની જ્ઞાસ આવશ્યકતા છે. આ ગ્રંથને અત્યુપયોગી જાણીને તેનું જાપાતર કરાવવાનું વહુ વર્ષ અગાઉ અમે શરૂ કરેલું તે દરમિયાન આ પહેલો જાગ બીજા તરફથી વહાર પામવાની તૈયારી સાજલગામા આવતા તેના પ્રસિદ્ધ કર્ત્તરને લાચી છપાયેલ જાગ વાખ્યા વિના મંગાવ્યો તો તેની અદર અક્કરો ઉપરાત અર્થ ને જાવાર્થની પણ પારાવાર મૂલ્યો જોઈ તેમની કેટલીક જાચી મોકલી તે તેમણે પોતાની ટુકની સાથેજ છપાવીને પ્રગટ કરી પરંતુ રાચનારાઓ દરેક સ્થલ વાચના શુદ્ધિપત્ર તરફ જોતા નથી તેથી તેનો પ્રસ્તો ઉપયોગ થડ શક્યો નહીં. ત્યાર પછી અમે રીજો જાગ તેની સાથે મલીને જપાવ્યો અને ત્યાર પછીના જણે જાગો સ્વતંત્ર જપાવી પ્રગટ કર્યા. પહેલા જાગની શુદ્ધિ આટલિ કરવા ઘણી ચીવટ હતી છતાં ગ્રંથ પ્રો કર્યા પછી તે કામ હાથ ધરવાનો વિચાર રાખેલો હોવાથી તે વિચાર આજે પાર પડ્યો છે. ગ્રંથ પ્રો જપાઈ ગયો છે ને આ પહેલો જાગ પણ શુદ્ધ સિપતિના પ્રગટ કર્યો છે. પ્રથમ જપાયેલ આ જાગની ટુક જો કે હાત્તમા રીજકુલ મલી શકતી નથી પરંતુ જેમણે તે જ્ઞરીદેલ છે તેમને મેલથી જોતા આમા ને તેમા કેટલો તફાવત છે તે સમેજી જાકાય તેમ છે

આ વિજાગમા પ્રથમના ચાર સ્તજનું જાપાતર સમાવેલું છે. તેમા ૬૧ જાગ્યાન આવેલા છે. આ જાગમાં ઇક્રનો સમકિતનો વિષય સમાવેલો છે પ્રાનામાં મગલાચરણ કરી મગલ કરવાની આવશ્યકતા સિદ્ધ કરી પહેલા વ્યાખ્યાનામાં જિનેશ્વરના ૨૪ અતિશયનું વર્ણન કર્યું છે તે રાચવા યોગ્ય છે. ત્યાર પછીના જણ વ્યાખ્યાનમાં સમકિતના જેદો વિંગેરે રતાગામા આવેલ છે. તે સાથે દરેક વ્યાખ્યાનમાં ઇક્ર એક કગ પણ આપવામાં આવી છે. પાંચમા વ્યાખ્યાનથી સમકિતના ૬૭ જેદની વ્યાખ્યા શરૂ થાય છે. ૫ ૬૭ જેદના વર્ણન ઉપર એકદર ૫૩ વ્યાખ્યાન છે ને તેની અદર ૬૧ કથાઓ આપવામાં આવેલી છે. તે કોટકની રીને આ નીચે રતાવવામાં આવેલ છે. કેવરના ૪ વ્યાખ્યાન સમકિતના જેદો વિંગેરે રતાવવા માટે છે. તેમા પ્રથમના ૩ વ્યાખ્યાનમા સમકિતના રોચક કારક ને દીપક

આ ગ્રાણ જેદ છે, તેનુ વર્ણન કરી તેની ઊપર ગ્રાણ કથાઓ પણ આપેલી છે. એ-
 નુ ને વધારાનુ (૬૧ મુ) વ્યાખ્યાન સમક્ષિતના વસ્તુસ્વરૂપ માટે છે. તે ગ્વાસ વા-
 ચવા યોગ્ય છે. આ વ્યાખ્યાન સ્થારાનુ પદ્ધત્તા માટે છે કે આ ગ્રથનુ નામ અપદેશ-
 રૂપી પ્રાસાદ પદ્ધત્તે મદ્દેન છે, તેમાં સ્તજ (યાંત્રણાઓ) ૨૪ રાખ્યા છે, તે દરેક
 સ્તજમાં ૧૫-૧૫ વ્યાખ્યાનો આપવામાં આવ્યા છે, પદ્ધત્તે એકદર ૨૪ સ્તજમાં
 મહીને વર્ષના દિવસ જેટલા અર્થાત્ ૩૬૦ વ્યાખ્યાનો છે. આની મતજ્ઞવ એવી
 છે કે વ્યાખ્યાન કર્તા મુનિ દરરોજ એક એક વ્યાખ્યાન વાંચે તો એક વર્ષ સુધી
 પઠાવે એવો આ ગ્રથ છે. આ અપેક્ષા ૪ સ્તજમાં ૬૦ વ્યાખ્યાન જોડે તેમાં
 ૬૧ મુ દાખલ કર્યું છે તે વધારાનુ છે. જેથી માંતે પણ ૩૬૦ ને પદ્ધત્તે ૩૬૧ વ્યા-
 ખ્યાન કરવામાં આવ્યા છે

સમક્ષિતના ૬૭ જેદ

તેના પર વ્યાખ્યાન

તેમાં આવેલ કથાઓ.

૪ શ્રદ્ધા.

૪ વ્યાખ્યાન

૪ કથાઓ

૩ ત્રિંગ

૩ "

૩ "

૧૦ વિનય

૩ "

૩ "

૨ શુદ્ધિ

૪ "

૪ "

૫ દુષણ

૫ "

૭ "

૮ મનાવક

૧૨ "

૧૩ "

૫ ભ્રષણ.

૫ "

૭ "

૫ ભક્ષણ

૫ "

૬ "

૬ યતના

૨ "

૨ "

૬ આમાર

૬ "

૮ "

૬ જાવના.

૧ "

૧ "

૬ સ્થાન.

૩ "

૩ "

૬૭

૫૩

૬૧

આ વિનાગમાં આવેલા ૬૧ વ્યાખ્યાનો અને તેમાં આવેલી એકદર ૬૭
 કથાઓની ઓંદર સ્વાસ કરીને મારજના અને માંતના ચાર ચાર વ્યાખ્યાનની
 ઓંદર ચતાવેલુ સમક્ષિતનુ સ્વરૂપ ને તેના જેદો વિગેરે લક્ષ પૂર્વક વાચવા યોગ્ય છે.
 તદુપરાંત છ સ્થાન હપરના ૩ વ્યાખ્યાનમાં ગૌતમાદિક ગણધરની ૩ કથાઓ છે
 તે પણ સ્વાસ વાંચવા યોગ્ય છે તેની ઓંદર વેદનુક તત્ત્વજ્ઞાન સમાવેલું છે સાતમા
 વ્યાખ્યાનમાં આવેલી જમાનીની કથામાં ને ૧૫ મા વ્યાખ્યાનમાં આવેલ વીજા

નિહવની કથામાં પણ વહુ સમજવા જેવું છે. કથાના રસીકો માટે આઠ મનાવકના છાર હપરના ૧૭ વ્યાખ્યાનમા સમાવેલ ૧૩ કથાઓ અને કાકજંઘ કોકાશની કથા વિગેરે શ્વાસ વાંચવા હાયક છે. એકંદર રીતે વિચારીએ તો આ આશ્વો વિજાગ વાંચવા હાયક છે. આ વિજાગમા ૫૫મ સ્કન્ધ^૧ પૂર્ણ થાય છે.

ગ્રંથને હપયોગી પનાવવા માટે ગ્રંથકારે અનેક શાસ્ત્રોની જે જે સહાદતો આપી છે ને પ્રસ્તાવીક જે જે શ્લોકો આપેલા છે તે તમામ અર્થ સાથે આ જાપાંતરની અંદર પણ આપવામા આવેલા છે જેથી આ જાપાંતર વહુ હપયોગી બનેલ છે.

પાંચે વિજાગની અંદર કયા કયા વિષયો દાખલ કરેલા છે તે અમે પાંચમા વિજાગની પ્રસ્તાવનામા તમામ વતાવેલ છે. તે સાથે પાંચે જાગમાં આવેલ તમામ કથાઓનું લીસ્ટ અક્ષરાનુક્રમે ઢેવટના વિજાગની માટે આપવામાં આવેલ છે.

આ ગ્રંથકર્તાના ચરિત્ર સવધી વધારે હકીકત ન મળી શકવાથી અમે તે સંબંધી વિશેષ લખી શક્યા નથી પરંતુ જો કોઈ મુનિમહારાજ કે ગૃહસ્થ તે સંબંધી સ્વર આપશે તો અમે જુહું પણ તેમનું ચરિત્ર વહાર પાડવા ઇચ્છી-એ છીએ.

સમકિત ધર્મ માત્રનું મૂલ છે.^૨ સમકિત શિવાયનો ધર્મ તે અક વિનાના ગુન્ય જેવો છે. તેથી સમકિતની અજિહ્વાપા પ્રયમ કર્તવ્ય છે આ વિભાગ શ્વાસ સમકિતના અજિહ્વાપીને માટેજ છે, તેથી તેમણે આ વિજાગનો જ્ઞાન દેવાની શ્વાસ જરૂર છે.

પ્રારંભમા વધારે લગ્નીને હત્સુક વાંચનારાઓને ન રોકતાં તેમની સાદ્યત વાંચનાની લાગણીને તેજ થવા માટે અનુક્રમણિકા વાંચી જવાની જલામણ કરી આ હુંકી પ્રસ્તાવના સમાપ્ત કરવામા આવે છે. પરમ કૃપાલુ પરમાત્મા પાસે પ્રાર્થના કરવામા આવે છે કે તેમની કૃપાથી આ વિજાગ અનેક જીવોને સમકિતની પ્રાપ્તિના નિમિત્તભૂત થાઓ અને અમારો પ્રયાસ સફલ નિવડો. તથાસ્તુ.

આશ્વિન.
સંવત ૧૯૬૭.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સત્તા,
જાવનગર.

^૧ સ્કન્ધ ૬૪માં મહેલના વિભાગ-સ્કન્ધ-દ્વાર સમકિતના સ્વરૂપ સવંધી પહેલા સ્કન્ધ આ વિભાગમાં પણ વ રેલ છે તે પ્રવેશક સ્કન્ધ ૧ નાની પુષ્ટિ માટે તુઆ વ્યાખ્યાન ૫૪ થુ.

આનંદ પ્રેસ.

છાન્દ હરિગીત.

ઉત્તમ મશીન કશી ન ચિન્તા, પુનિત સર્વે પ્રબધ છે,
વળિ દાર્દ્ર્ય કાગળ તેમ કમ્પોઝીટર જત્યાબધ છે,
અતિ શુદ્ધ તેમ સફાઈદાર છપાય છે અન્યો જ્યહા,
એ પ્રેસ છે “આનન્દ” માટે તુર્ત આવી મળે ત્યહા. ૧

व्याख्यान ३६ मु.

चार राणीत्रोनु दृष्टात

समकितना

समकितना

स्थंज १ धी ४. व्याख्यान ६१ नी अनुक्रमणिका.

स्तंज १ दो

व्याख्यान ९ मु.

व्याख्यान १ हुं.

समकितना त्रण क्षिग.

मंगलाचरण.

१

शुश्रूषा(पहेळुं क्षिग).

५६

चोत्रीश अतिशयोक्तुं वर्णन.

५

सुदर्शन श्रेष्टीने अर्जुनमाळीनु दृष्टात ५७

व्याख्यान २ जु.

व्याख्यान १० मुं.

समकित विपे

१३

धर्मराग (वीजुं क्षिग).

६०

महाबळ राजकुमारनु दृष्टांत.

१४

चिन्नातीपुननु दृष्टात.

६०

व्याख्यान ३ जु.

व्याख्यान ११ मुं.

समकित पामवाना ने हेतु.

१८

वैयाघ्रत्य (वीजु क्षिग).

६३

कृपिवळ (खेसुत)नु दृष्टात.

२०

नंदिपेणनु दृष्टात.

६४

व्याख्यान ४ मुं.

व्याख्यान १२ मुं.

समकितना त्रण नेद.

२३

दश प्रकारनो विनय.

६८

श्रेणिक राजानु दृष्टात.

२५

जुवनतिक्षक प्रबध.

७०

व्याख्यान ५ मुं.

व्याख्यान १३ मुं.

समकितना ६७ बोझनी शरआत.

विनय प्रशसा.

७३

चार श्रद्धा.

विनय प्रसंगे श्रेणिक प्रबध.

७३

पद्मार्थ सस्तत्र (प्रथम श्रद्धा)

३०

व्याख्यान १४ मुं.

कुमारनु दृष्टात .

३०

अविनयनां फळ.

७८

पांचवा व्याख्यान ६ जु.

कृष्णबाळकनु दृष्टांत.

७८

आ ड र्युपास्ति (वीजी श्रद्धा)

३१

व्याख्यान १५ मुं.

सांजीवनीनु दृष्टांत.

३१

समकितनी त्रण शुद्धि.

८३

व्याख्यान ७ मुं

स्तंज २ जो.

व्यापन्नदर्शनी त्याग (वीजी श्रद्धा).

४३

व्याख्यान १६ मुं.

जमाझिनु दृष्टात. (प्रथम निन्हव)

४४

मनशुद्धिउपर आनंदप्रायकनु दृष्टांत ८९

व्याख्यान ८ मुं.

व्याख्यान १७ मुं.

ताळनी वर्जन (चोथी श्रद्धा)

४८

वचन शुद्धि विपे.

९३

गातम स्वामीनु दृष्टांत.

४९

कायशुद्धि	१५०	मन्त्रवादि	१५०
वज्रकर्णनु दृष्टांत.	१५१	व्याख्यान १० मु.	
व्याख्यान १६ मु.		देवसूरिनु दृष्टांत.	१५०
सप्तकितना पाच दूषण.	१०१	व्याख्यान १६ मु.	
शका उपर वे शळकनु दृष्टांत.	१०२	वादने योग्य पुरूपना द्वाकण.	१५४
निष्कगुप्त (बीजा) निहसनु दृष्टांत	१०३	दृष्टवादीसूरि ने सिद्धसेन दिवा-	
निह्वोनी नाथ.	१०४	करनु दृष्टांत	१५४
व्याख्यान १० मु.		व्याख्यान ३० मु.	
बीजा आकाङ्क्षा दूषण विषे.	१०६	चोथा निमित्त प्रजावक विषे.	१६४
जितशनु राजा नेतेना मरीनी कथा.	१०६	नरुवाहुस्सामीनु दृष्टांत.	१६४
सर्गे देवनी नक्ति करनार शोध-		स्तन ३ जो.	
रनु दृष्टांत.	१०७	व्याख्यान ३१ मु.	
व्याख्यान ११ मु.		पाचमा तपस्वी प्रजावक विषे.	१६८
बीजा विचिकित्सा दूषण विषे	११०	काष्टमुनिनु दृष्टांत	१६८
छर्गोरा राणीनु दृष्टांत	१११	व्याख्यान ३२ मु.	
व्याख्यान ११ मु.		ठठा विद्या प्रजावक विषे.	१७१
मिथ्यात्वी प्रज्ञासा चोथा दूषण विषे	११४	श्री हेमचन्द्रसूरिनी कथा	१७२
मुमति नागिननु दृष्टांत.	११५	व्याख्यान ३३ मु.	
व्याख्यान १२ मु.		सातमा सिद्ध प्रजावक विषे.	१७७
पाचमा मिथ्यादृष्टि सस्तव दूषण विषे	११८	पादनिष्ठसूरिनु दृष्टांत.	१७८
धनपाल कविनु दृष्टांत	११८	व्याख्यान १४ मु.	
व्याख्यान १४ मु.		आठमा कवि प्रजावक विषे.	१८२
आठ प्रजावक.		श्री हरिनिष्ठसूरिनी कथा.	१८७
पद्मेजा प्रवचन प्रजावक	१३०	व्याख्यान ३५ मु.	
वज्रस्वामीनु दृष्टांत.	१३०	बीजा अतिशयवालाकविनु स्वरूप.	१८७
व्याख्यान १५ मु.		श्री मानगुप्तसूरिनो प्रवच.	१८८
बीजा धर्मकथक प्रजावक.	१३४	श्री वण्णज्जीसूरिनो प्रवच.	१९०
सर्वज्ञसूरिनु दृष्टांत	१३५		
व्याख्यान १६ मु.			
उपदेशज्ञवि उपर नदिपेणनु दृष्टांत	१४०		

व्याख्यान ३६ मु.		चार राणीओनु दृष्टत	२३७
समकितना पाच भूषण		व्याख्यान ४१ मु.	
पहेलु स्वर्ण चूषण.	१९९	पाचमु आस्तिक्यता द्वाकण	७३९
सुयसा चरित्र.	१९९	पद्मशेखर राजानी कथा	७३९
व्याख्यान ३७ मु.			
वीजु प्रनायना चूषण.	७०४	स्थंज ४ थो	
देवपाळ राजानी कथा.	७०४	व्याख्यान ४६ मु	
व्याख्यान ३८ मु.		समकितनी उ यतना.	
त्रीजु क्रियाकुशलता भूषण.	७०७	पहेल्लो वे यतना विपे	७४३
उदायी राजानी कथा.	७०७	संग्रामसूर राजानी कथा	७४३
व्याख्यान ३९ मु.		व्याख्यान ४७ मु.	
चोयुं अंतरंग जक्ति चूषण.	७१३	गळीनी चार यतना विपे.	७४७
एक स्त्रीनु दृष्टत.	७१३	सद्वाज्ञपुत्र श्रावकनी कथा	७४८
जोण्णेत्रेष्टीनी कथा.	७१४	व्याख्यान ४८ मु.	
व्याख्यान ४० मु		उ आगार विपे	७५१
पाचमु तीर्थसेवा चूषण.	७१६	पहेल्लो राजाजियोग आगार	७५७
लौकिक तीर्थसेवापर तुम्हीनु दृष्टत	७१७	कात्तिक त्रेष्टिनु दृष्टत	७५३
सुतीर्थ यात्रापर त्रिविक्रमनी कथा	७१८	कोशा गणिकानी कथा	७५४
व्याख्यान ४१ मु.		व्याख्यान ४९ मु.	
समकितना पाच द्वाकण.		त्रीजो गणजियोग आगार.	७५६
पहेल्लु शम द्वाकण.	७२०	सुधर्म राजानी कथा.	७५६
कुरगहु मुनिनी कथा.	७२०	व्याख्यान ५० मु.	
व्याख्यान ४२ मु.		त्रीजो वृत्तिकृतार आगार	७६२
त्रीजु सवेग द्वाकण.	७२४	अचकारी ज्ञानी कथा	७६३
निर्यथ (अनाधी) मुनिनी कथा.	७२४	व्याख्यान ५१ मु.	
व्याख्यान ४३ मु.		चोथो गुरुनिग्रह आगार	७६६
त्रीजु निर्वंद द्वाकण	७२८	सुलसनी कथा.	७६७
हरिवाहन राजानी कथा.	७२८	आरोग्य द्विजनु दृष्टत.	७६८
व्याख्यान ४४ मु.		व्याख्यान ५२ मु	
चोयु अतुरुपा द्वाकण	७३५	पाचमो देवाजियोग आगार.	७७१
चमर्काशिकनी कथा.	७३६	नमि राजपि प्रत्येकनुष्कनी कथा	७७२

व्याख्यान ७३ मु.		व्याख्यान ५८ मु.	
ब्रह्मो घत्ताजियोग आगार.	२७७	समकितना अन्य प्रकारो	३०७
सुदर्शन श्रेष्ठिनी कथा	२७७	रोरक समकिन लपर	
व्याख्यान ५४ मु.		कृष्ण यामुतेवनो मरथ.	३१०
समकितनी ठ जायना.	२८२	व्याख्यान ५९ मु.	
विरुम राजानी कथा	२८३	वारक समकिन विपे	३१५
व्याख्यान ५५ मु.		वाकजय ने रोवाशानी यथा.	३१५
समकितना ठ स्थान.		व्याख्यान ६० मु.	
मयमना ये स्थान विपे.	२८७	दीपक समकिन विपे	३२८
ईक्षभूति (गौतम) नो मरथ	२८७	अगारमर्दक सरिनो मरथ	३३०
व्याख्यान ५६ मु.		व्याख्यान ६१ मु.	
त्रीजा चोद्या स्थान विपे.	२९६	समकितनुं रस्तु स्वरूप	३५१
अग्निजृतिनु दृष्टांत	२९७	उच्छिन्ना आउ गुण	३५१
व्याख्यान ५७ मु.		म्यज ४ थो सपूर्ण.	
पांचमा ठठा स्थान विपे.	३०३		
मजास गणधरनो मरथ	३०३		
(समस्त नेदनु विवरण सर्गा.)			

॥ श्री उपदेशप्रासाद ज्ञापान्तर ॥

। स्तंभ પહેલો ।

વ્યાખ્યાન ૧ હુ.

મગલાચરણ.

સ્વસ્તિશ્રીદો નામિજૂર્વિશ્વવન્ધુ—ર્ગીર્વાણાર્થ્યો વસ્તુતસ્તસ્ત્વસિન્ધુઃ
જ્ઞાસ્વદ્દીપ્ત્યાનિર્જિતાદિત્યચન્દ્રઃ, સત્ત્વાનવ્યાદાદિમોઽયજિનેન્દ્ર. ૧

જ્ઞાપાર્થ—“ જે નાજિરાજાના પુત્ર કલ્યાણ અને લક્ષ્મીને આપનારા છે, સમગ્ર વિશ્વને વન્ધુ સમાન છે, પરમાર્થથી તત્ત્વજ્ઞાનના સાગર સમાન છે, જેની દેવતાઓ પ્રાર્થના કરે છે, અને જેણે પોતાની દેદીપ્યમાન કાન્તિથી સૂર્યચન્દ્રને જીતેલા છે એવા આ પ્રથમ જિનેન્દ્ર (ઋપજસ્વામી) સકલ જીવોનું રક્ષણ કરો. ”

શ્રીજૂપનાત્તિજનપાન્વયપુષ્કરત્વે, ચિદ્રૂપદીધિતિગણૈ રવિરેવ યોઽજૂત।
સ્વીયૌજસા શમિતમોહતમઃસમૂહો, કલ્યાણવર્ણત્રિજુરસ્તુ વિભૂતયે સઃ૩

જ્ઞાપાર્થ—“ પૃથ્વીનું પાલન કરનાર શ્રીમાન્ નાજિરાજાના વંશરૂપી આકાશમા જે (પ્રજુ) સમ્પૂર્ણ રૂપો કિરણોના સમૂહવને સૂર્ય સમાન થયા, અને જેમણે પોતાના તેજથી મોહરૂપી અન્યકારના સમૂહનો નાશ કર્યો તે સુવર્ણ સમાન કાન્તિશાળી પ્રજુ અમારી સપત્તિની દૃષ્ટિ માટે યાઓ. ”

મોહલક્ષ્મીના અદ્વિતીય હેતુ રૂપ, ત્રણ લોકની લક્ષ્મીના સદ્વિતીય^૧ હેતુરૂપ, આત્મસ્વરૂપને પ્રકટ કરનાર અને ગંજીરતારૂપ લક્ષ્મીને ઉત્પન્ન કરવામા સાગર સમાન એવા શ્રી વિશ્વસેન રાજાના પુત્ર શ્રી શાન્તિનાથ સ્વામીનો હું આશ્રય કરું હું.

મોહરૂપી અધુરનો નાશ કરવામા નારાયણ (વિષ્ણુ) જેવા અને કામદેવનો નાશ કરવામા મહાદેવ (શંકર) જેવા તથા મનને જીતનારા તેમજ પાણિગ્રહણ

કમળાના મીઠે કરીને તિરંગાપદ દયા કરવાન માટેજ રાખા ગુલા ણા બી જેમિ નાથ મનુ અપોને મુલ આપનાર થાઓ

શસ્ત્રને ધારણ કરનાર (શસ્ત્રેશ્વર) કૃષ્ણે જેની માર્ગના કરી છે, તવા જે નાયના પણ નાય છે એવા હે વામા ગણીના પુત્ર શસ્ત્રેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્વામી! તમે જયવતા વર્તો એ પ્રમાણે જિનેશ્વર પક્ષી ત્રિપદ્વીરૂપ ગર્જને પામેતા એવા ગણધરોએ જેમની સ્તુતિ કરી છે ણા તમ જે પાર્શ્વનાથ સ્વામીના ઉપનામની સંખ્યા અતરિક્ક, નમપદ્મય વિગેરેનામોરમે જિનતનુ હરણના પ્રમાણ જેટલી એટલે એક હજાર ને યાત્રની કરેલી જગત્ મસિદ્ધ છે તે મુખદર્શી સરપાની હુ હર્ષ પૂરક સ્તુતિ કરુ હુ.

જે સિદ્ધાર્થરાજાના પુત્ર અનનજ્ઞાન રૂપી કટપદ્મના નન્દનવન સમાન છે, સસારના તાપને નાશ કરવામા યાવનાચન્ન જેવા છે, જેણે અનિદિત વચનરમે વિશ્વને વિરુસિત કરું છે, અને જેમણે પોતાના (તાર્થકરના) જવની પૂરેના પ્રીમા જવમા અગિયાર હાસ ઝેંશી હજારને પાચસો માસક્રમણ કર્યા છે તે શ્રી વીરસ્વામી જયવતા વર્તો

જવ્ય પ્રાણીઓને અર્ચન કરવા યોગ્ય, કામદેવને જીતનારા, સ્વયં તથા સસારનો નાશ કરનારા એવા શ્રી અજિ નાથ સત્ત્વનાથ વિગેરે તીર્થકરો અપના વક્તા અને કર્તા વિગેરે શુભ આત્માવાળા સત્પુરુષોને મુરના કારણજૂત થાઓ.

મયમ પંચપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરીને હુ આ ઉપદેશપ્રાસાદની દૃષ્ટિ તેમા વર્ષના દિવસ પ્રમાણે ત્રણસોને સાઠ વ્યારવાના કહેવા હોવાથી અન્દદિન પરિમિ-તા નાખની કરુ હુ. આ સ્થળે હુ મયમ તથા મણર (હંકાર) સ્થાપીને પત્રી ગ્રણ આકાશરીજ (શિ) સ્થાપીને અને પત્રી સસ્ત્રવતીવોજ (ઈ)ને સ્થાપીને—એ રૂપ મરને નમન કરીને આ શાસ્ત્ર શર કરુ હુ

જેમ વાલકનુ કાનુ વોરનુ વોનેવુ વચન પણ પિતાની પાસે શોજે છે, તેમ આ મારુ મનાપ રૂપી વચન પણ શ્રુતારોની પાસે સન્ધપણાને પામત. જેમ કોઈ નૃપાતુર માણસ ક્ષીર સાગમાથી થોનુ જઠ હાડને પણ પોતાની તપા દૂર કરે હ, તેમ હુ ત્રણા શાસ્ત્રોમાથી થોનુ થોનુ ગ્રહણ કરીને આ વ્યાખ્યા હાનુ હુ, તેથી હુ નિત્ય નહા થાહ આ ગ્રથમા મયમ એક એક શ્લોક કહોને તના ઉપર ગદ્યમાં

एक एक दृष्टान्त आपेजु छे; तेथी तेनी सत्ता पण वर्णना दिवस प्रमाणे त्रणसो ने साउनी थपेली छे.

दरेक ग्रन्थनी शस्त्रातमा नमस्कार^१ रूप, ग्रन्थनी वस्तुनु प्रदर्शन^२ करवा रूप अथवा आशीर्वाद^३ रूप मंगल विघ्नना नाश माटे तथा शिष्ट जनना आचारनु पालन करवा माटे करवु जोड़ए कहु छे के—

श्रेयासि बहुविघ्नानि, जवन्ति महतामपि ।

अश्रेयसि प्रवृत्तानां, क्वापि यान्ति विनायकाः ॥ १ ॥

भावार्थ—“ महापुरुषोंने पण श्रेयना कार्यमा घणा विघ्नो आवे छे, अने अशुभ कार्यमा प्रवर्तना माणसोना विघ्नो दूर जाता रहै छे. ”

तेथी करीने ग्रन्थना आरंभ ॥ चिनसमूहनी शान्ति करवा माटे उपर कहैछु मंगल शास्त्रना प्रारंभमा, मयमा अने अन्तमा करवाने इच्छेछु छे. अहाँ कोइ शिष्य प्रश्न करे के “ स्याद्वाद धर्मना वर्णन रूप आ ग्रन्थ होवार्थी समग्र ग्रन्थज मंगल रूप छे, तो पढ़ी शास्त्रना आरंभ, मय अने अन्तमा मंगल करवानी नी जरूर छे ? केमके मंगल करवानु काइ पण प्रयोजन रहैतु नथी. ” आ प्रश्नतुं गुरुमहाराज समाधान करे छे के “ हे शिष्य ! ‘ मंगल करवानु काइ पण प्रयोजन नथी ’ ए जे तें मंगल नहीं करवामा हेतु (कारण) आप्णों ते हेतु असिद्ध छे कारण के—शिष्यजनो निर्विनशे ग्रन्थ पूर्ण करी शके (अन्यास करी शके, तेदवा माटे आरंभमा मंगल करवु जोड़ए, तेज ग्रन्थ शिष्यजनोना हृदयमा सुदृढ थवा माटे मयमा मंगल करवु जोड़ए, अने तेज ग्रन्थ शिष्य प्रशिष्यादिक परपराए करीने सर्वने उपकारी थवा माटे अन्त्य मंगल करवानी जरूर छे. माटे तें मंगल नहीं करवामा बतावेनु कारण असिद्ध छे. ते विषे प्रशंसनीय भाष्य रूपी धान्य उत्पन्न करवामा पृथ्वी समान श्री जिनजगणि महाराजे कहु छे के—

तं मंगलमाईए, मज्झे पज्जनए य सत्थस्स ।

पढमं सत्यत्याविग्घ, पारं गमनाय निदिष्टं ॥१॥ इत्यादि

१ जमा उद्देवार्थो नम वा ॥ ७८३ ॥ ७८४ ॥ ७८५ ॥ ७८६ ॥ ७८७ ॥ ७८८ ॥ ७८९ ॥ ७९० ॥ ७९१ ॥ ७९२ ॥ ७९३ ॥ ७९४ ॥ ७९५ ॥ ७९६ ॥ ७९७ ॥ ७९८ ॥ ७९९ ॥ ८०० ॥ ८०१ ॥ ८०२ ॥ ८०३ ॥ ८०४ ॥ ८०५ ॥ ८०६ ॥ ८०७ ॥ ८०८ ॥ ८०९ ॥ ८१० ॥ ८११ ॥ ८१२ ॥ ८१३ ॥ ८१४ ॥ ८१५ ॥ ८१६ ॥ ८१७ ॥ ८१८ ॥ ८१९ ॥ ८२० ॥ ८२१ ॥ ८२२ ॥ ८२३ ॥ ८२४ ॥ ८२५ ॥ ८२६ ॥ ८२७ ॥ ८२८ ॥ ८२९ ॥ ८३० ॥ ८३१ ॥ ८३२ ॥ ८३३ ॥ ८३४ ॥ ८३५ ॥ ८३६ ॥ ८३७ ॥ ८३८ ॥ ८३९ ॥ ८४० ॥ ८४१ ॥ ८४२ ॥ ८४३ ॥ ८४४ ॥ ८४५ ॥ ८४६ ॥ ८४७ ॥ ८४८ ॥ ८४९ ॥ ८५० ॥ ८५१ ॥ ८५२ ॥ ८५३ ॥ ८५४ ॥ ८५५ ॥ ८५६ ॥ ८५७ ॥ ८५८ ॥ ८५९ ॥ ८६० ॥ ८६१ ॥ ८६२ ॥ ८६३ ॥ ८६४ ॥ ८६५ ॥ ८६६ ॥ ८६७ ॥ ८६८ ॥ ८६९ ॥ ८७० ॥ ८७१ ॥ ८७२ ॥ ८७३ ॥ ८७४ ॥ ८७५ ॥ ८७६ ॥ ८७७ ॥ ८७८ ॥ ८७९ ॥ ८८० ॥ ८८१ ॥ ८८२ ॥ ८८३ ॥ ८८४ ॥ ८८५ ॥ ८८६ ॥ ८८७ ॥ ८८८ ॥ ८८९ ॥ ८९० ॥ ८९१ ॥ ८९२ ॥ ८९३ ॥ ८९४ ॥ ८९५ ॥ ८९६ ॥ ८९७ ॥ ८९८ ॥ ८९९ ॥ ९०० ॥ ९०१ ॥ ९०२ ॥ ९०३ ॥ ९०४ ॥ ९०५ ॥ ९०६ ॥ ९०७ ॥ ९०८ ॥ ९०९ ॥ ९१० ॥ ९११ ॥ ९१२ ॥ ९१३ ॥ ९१४ ॥ ९१५ ॥ ९१६ ॥ ९१७ ॥ ९१८ ॥ ९१९ ॥ ९२० ॥ ९२१ ॥ ९२२ ॥ ९२३ ॥ ९२४ ॥ ९२५ ॥ ९२६ ॥ ९२७ ॥ ९२८ ॥ ९२९ ॥ ९३० ॥ ९३१ ॥ ९३२ ॥ ९३३ ॥ ९३४ ॥ ९३५ ॥ ९३६ ॥ ९३७ ॥ ९३८ ॥ ९३९ ॥ ९४० ॥ ९४१ ॥ ९४२ ॥ ९४३ ॥ ९४४ ॥ ९४५ ॥ ९४६ ॥ ९४७ ॥ ९४८ ॥ ९४९ ॥ ९५० ॥ ९५१ ॥ ९५२ ॥ ९५३ ॥ ९५४ ॥ ९५५ ॥ ९५६ ॥ ९५७ ॥ ९५८ ॥ ९५९ ॥ ९६० ॥ ९६१ ॥ ९६२ ॥ ९६३ ॥ ९६४ ॥ ९६५ ॥ ९६६ ॥ ९६७ ॥ ९६८ ॥ ९६९ ॥ ९७० ॥ ९७१ ॥ ९७२ ॥ ९७३ ॥ ९७४ ॥ ९७५ ॥ ९७६ ॥ ९७७ ॥ ९७८ ॥ ९७९ ॥ ९८० ॥ ९८१ ॥ ९८२ ॥ ९८३ ॥ ९८४ ॥ ९८५ ॥ ९८६ ॥ ९८७ ॥ ९८८ ॥ ९८९ ॥ ९९० ॥ ९९१ ॥ ९९२ ॥ ९९३ ॥ ९९४ ॥ ९९५ ॥ ९९६ ॥ ९९७ ॥ ९९८ ॥ ९९९ ॥ १००० ॥

કાવાના ધીપે કરીને તિથ્યાપર દયા કરવાન પાત્રેજ રાગ્યા રેંઝેલા એા શ્રી નેમિ નાથ પ્રજા ઝમોને સુખ આપનાર થાઓ

શંભુને ધારણ કરનાર (શસ્ત્રેશ્વર) કૃષ્ણે જેની પ્રાર્થના કરી છે, તથા જે નાથના પાણ નાથ છે એા હ વામા રાણીના પુત્ર શસ્ત્રેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્વામી ! તમે જયવતા વતોં એ પ્રમાણે (જિનેશ્વર થકી ત્રિપદીસ્થ વર્ણને પામેજા એા મળધરોએ જેમની સ્તુતિ કરી છે એવા તથા જ પાર્શ્વનાથ સ્વામીના ઉપનામની સંખ્યા અન્તરિક્ષ, નમપદ્મવ વિંમેનામોરમે જિનતનુ હાકળના પ્રમાણ જેટલી એટલે એક હજાર ને ઝાઝની કરેલી જાગુ પ્રસિદ્ધ છે તે સુખદાર્થી સત્પાત્રી હુ હર્ષ પૂર્વક સ્તુતિ કરુ હુ

જે સિદ્ધાર્થરાજાના પુત્ર અનંતજ્ઞાન સ્વી કમ્પદ્મના નન્દનવન સમાન છે, સસારના તાપને નાશ કરવામા વાવનાચદન જેવા છે, જેમણે અનિર્દિત વચનવમે વિશ્વને વિકસિત કર્યું છે, અને જેમણે પોતાના (તર્થેકરના) જવની પૂર્વના ત્રીજા ન્નવમા અગિયાર હામ્ અંશી હજારને પાચસો માસક્રમણ કર્યા છે તે શ્રી ધીરસ્વામી જયવતા વર્તા

જવ્ય માણીઓને અર્ચન કરવા યોગ્ય, શામદેવને જીતનારા, સ્વપંચુ તથા સંસારનો નાશ કરનારા એવા શ્રી અર્જિ નાથ સત્ત્વનાથ ત્રિમેરે તીર્થંકરો પ્રથમ વક્તા અને વર્તા વિંગે શુભ આત્માવાલા સત્પુરુષોને સુખના કારણચૂત થાઓ.

પ્રથમ પચપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરીને હુ આ ઉપદેશમાસાદની વૃત્તિ તેમા વર્ધના દિસ પ્રમાણે ગણસોને સાઠ ગ્રામ્યાના કહેલાં હોવાથી અન્દદિન પરિમિ- તા નામની કરુ હુ આ સ્થલે હુ પ્રથમ ત્રણ પ્રણવ (હંકાર) સ્થાપોને પઢી ત્રણ આકાશગીજ (શ) સ્થાપોને અને પઢી સરસ્વતીગીજ (પે)ને સ્થાપોને—એ રૂપ મંત્રને નમન કરીને આ શાસ્ત્ર શરુ કરુ હુ

જેમ ગલ્લકનુ કાવુ ગોરુ બોલેનુ વચન પણ પિતાની પામે શોને છે, તેમ આ માર પ્રજાપ સ્વી વચન પણ શ્રુતધરોની પાસ સત્વપણાને પામ્યા જેમ કોઈ તુપાતુર માણસ ક્ષીર સાગમ્પાથી થોરુ નલ્લ દાંડને પણ પોતાની તુપા દૂર કર હ, તમ હુ ઘણા શાસ્ત્રામાથી થોરુ થોરુ ગ્રહણ કરીને આ વ્યાખ્યા હાણુ હુ, તેથી હુ નિય નહીં થાઉ. આ પ્રથમા પ્રથમ એક એક શ્લોક કહીને તેના ઉપર ગદ્યમાં

एक एक दृष्टान्त आपेनु ठे; तेथी तेनी संख्या पण वर्णना दिवस प्रमाणे त्रणसो ने साठनी थयेझी ठे.

दरेक ग्रंथनी शस्त्रातमा नमस्कार^१ रूप, ग्रंथनी उस्तुनु प्रदर्शन^२ करवा रूप अथवा आशीर्वाद^३ रूप मगळ विघ्नना नाश माटेतया शिष्ट जनना आचारनु पावन करवा माटे करतु जोडए. कबु छे के—

श्रेयासि बहुविघ्नानि, जवन्ति महतामपि ।

अश्रेयसि प्रवृत्तानां, क्वापि यान्ति विनायकाः ॥ १ ॥

भावार्थ—“महापुरुषाने पण येयना कार्यमां घणा विघ्नो आवे ठे, अने अशुभ कार्यमा प्रवर्तेझा माणसोना विघ्नो दूर जाता रहे ठे.”

तेथी करीने ग्रंथना आरज ॥ विघ्नसमूहनी शान्ति करवा माटे उपर कहेछु मंगल शास्त्रना मारजमां, मयमा अने अन्तमा करवाने इच्छेछु ठे. अहीं कोइ शिष्य प्रश्न करे के “स्याद्वाद धर्मना वर्णन रूप आ ग्रंथ होवार्थी समग्र ग्रंथज मगळ रूप ठे, तो पड्डी शास्त्रना आरज, मय्य अने अन्तमा मगळ करवानी शी जरूर छे ? केमके मगळ करवानु काइ पण प्रयोजन रहेतु नथी.” आ प्रश्नतु गुरुमहाराज समाधान करे ठे के “हे शिष्य ! ‘मगळ करवानु काइ पण प्रयोजन नथी’ ए जे तें मगळ नही करवामा हेतु (कारण) आप्यो ते हेतु असिध्ठ ठे. कारण के—शिष्यजनो निर्विघ्नशे ग्रंथ पूर्ण करीशके (अन्यास करीशके), तेड्ढा माटे आरजमा मगळ करतु जोडए, तेज ग्रंथ शिष्यजनोना हृदयमा सुदृढ थवा माटे मयमा मगळ करतु जोडए, अने तेज ग्रंथ शिष्य प्रशिष्यादिक परंपराए करीने सर्वेने उपकारी थवा माटे अन्त्य मगळ करवानी जरूर ठे. माटे तें मगळ नही करवामा उतावेतु कारण असिध्ठ ठे. ते विषे प्रशसनीय भाष्य रूपी धान्य उत्पन्न करवामा पृथ्वी सभान श्री जिनजगणि महाराजे कबु ठे के—

तं मगन्नमार्ष्टे, मज्झे पज्जनए य सत्थस्स ।

पढम सत्थत्थाविघ्घ, पार गमनाय निद्धिठ ॥१॥ इत्यादि

१ जमा इवेताने नमस्कार - उतना आन । जमां प्रहृत ग्रंथनो विषय देनडवामा आन ते ३ नेना आशीर्वादितु वचन कहेवामा आवे ते

નાવાર્થ—“શાસ્ત્રના પ્રારંભમાં, મધ્યમાં અને અંતમાં મંગલ કરવું જોઈએ. તેમાં પ્રથમ મંગલ શાસ્ત્ર અને તેના અર્થનો નિર્વિઘ્ન પાર પામવા માટે કહેલું છે.” इत्यादि.

તેમજ હે શિષ્ય ! શિષ્ટજનોનો આ મંગલ કરવા રૂપ આચાર પણ અવગણ્ય જોવામાં આવે છે. શિષ્ટ કોણ કહેવાય છે ? શાસ્ત્ર રૂપ સાગરના પારને પામવા માટે જેઓ શુદ્ધ વ્યાપારમાં પ્રવર્તે તે શિષ્ટજનો કહેવાય છે. કહ્યું છે કે—

શિષ્ટાનામયમાચારો, યત્તે સત્યજ્ય દૂષણમ્ ।

નિરન્તર પ્રવર્તન્તે, શુદ્ધ એવ પ્રયોજને ॥ ૧ ॥

નાવાર્થ—શિષ્ટજનોનો આ આચાર જ હોય છે કે તેઓ દૂષણનો ત્યાગ કરીને નિરન્તર શુદ્ધ કાર્યમાં પ્રવર્તે છે.

બહી યુષ્ઠિમાન પુરુષો ફળની ઇચ્છાવાળા જ હોય છે, કેમકે પ્રયોજન વિના તો માર્ગમાં પડેલી કાઝાચી નાંચલીનું અપમર્દન કરવાની જેમ નિષ્ફળ પ્રયત્ન થાય છે, તેથી તેવી શકા ટાલવા માટે, યુષ્ઠિમાન પુરુષોને આ ગ્રંથના પઠન પાઠન માં મદદ કરવા માટે તથા અપદેશોનો નાશ કરવા માટે ગ્રંથકાર દૃષ્ટ દેવતાને નમસ્કાર કરવા પૂર્વક સમગ્ર, અભિધેય અને પ્રયોજનને સુચવનાર પ્રથમ શ્લોક કહે છે—

એન્દ્રશ્રેણિનતં શાન્તિનાથમતિશયાન્વિતમ્ ।

નત્વોપદેશસદ્માર્યં ગ્રન્થ વદ્યે પ્રવોદદમ્ ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ—દન્દ્રોના સમૂહમાં વદના કરાવેલા અને અતિશયોથી યુક્ત એવા શાન્તિનાથ સ્વામીને નમસ્કાર કરીને હું પ્રવોદને આપનારા આ અપદેશપ્રાસાદ નામના ગ્રંથને કહું છું.

વિસ્તાર—હું અપદેશપ્રાસાદ નામના ગ્રંથને કહું છું. ૧ રીતે ક્રિયાપદનો સમય છે તેમાં ‘અપદેશ’ પદને હમેશા વ્યાખ્યાન આપવાને યોગ્ય એવા ગણસોને એકસઠું દૃષ્ટાન્તોનું ‘સત્ર’ પદને સ્થાન (મહેશ-પ્રાસાદ), તે નામનો ગ્રંથ હું કહું છું તે ગ્રંથ કેવો છે ? તેનું વિશેષણ કહે છે કે ‘પ્રવોદદમ્’ પદને સમ્યક્ જ્ઞાનને આપનાર-વત્પત્ર કનનાર છે, તે ગ્રંથ શું કરીને કહું છું ? નમસ્કાર કરીને કહું છું. અર્થાત્ મન વચન કાયાવધે નમસ્કાર કરીને કહું છું કોને નમસ્કાર કરીને ? શાન્તિનાથને-અધિષ્ઠાતાના પુત્રને-વિશ્વસેન રાજાના પુત્ર સોહમાં

તીર્થકરને. તે શાન્તિનાથ કેવા છે ? ચોસઠ ફન્દો, ચાર ચક્રવર્તી, નવ વાસુદેવ, નવ પ્રતિવાસુદેવ, નવ ઘડદેવ, તથા ગણધરો, વિશ્વાધરો અને યુગેન્દ્રો (સિંહ) વિગેરેના સમૂહવને નમસ્કાર કરાવેલા છે. વળી કેવા છે ? અપાય અપગમ વિગેરે ચાર^૧ અથવા પ્રકારાંતરે ચોત્રીશ અતિશયોથી યુક્ત છે, પણ શાન્તિનાથ સ્વામીને પ્રણામ કરીને હુ ઉપદેશપ્રાસાદ નામના ગ્રંથને કરુ હુ આ પ્રમાણે પ્રથમ શ્લોકનો વિસ્તાર્ય છે.

આ પ્રથમ શ્લોકમા ‘અતિશયોથી યુક્ત’ એવું શાન્તિનાથનું વિશેષણ આપ્યું છે. તેમા તેમના ચોત્રીશ અતિશયો સૂચ્યા છે. તે અતિશયો પૂર્વાચાર્યની ગાથાવને વતાવે છે—

ચતુરો જન્મપ્પન્નિઈ, ફક્કારસ કમ્મસંસલ્લ જાણ ।

નવદસ ય દેવજણિણ, ચતુત્તીસં અહસણ વન્દે ॥ ૧ ॥

નાવાર્થ—“ તીર્થકરને જન્મથી આરતીને ચાર અતિશયો, કર્મના સફળથી ઉત્પન્ન થયેલા અગીયાર અતિશયો અને દેવતાઓ કરેલા ઓગળીશ અતિશયો હોય છે. તે ચોત્રીશ અતિશયવાળા જગવાનને હું વડના કરુ હુ.

તે અતિશયો આ પ્રમાણે છે—

(૧) તીર્થકરનો દેહ સર્વ લોકો કરતા ંષ્ટ (ઓકોત્તર) અને અદ્ભૂત સ્વરૂપવાન હોય છે, તથા વ્યાધિ રહિત અને પરસેયો તથા મેદ્ધ રહિત હોય છે.

(૨) તીર્થકરનો શ્વાસોશ્વાસ કમલના પરિવર્તની જેવો સુગન્ધી હોય છે.

(૩) જિનેશ્વરોનું માસ અને રુધિર ગાયના દૂધ જેવું હજ્જલ (શ્વેત) હોય છે. તથા (૪) જગવાનનો આહાર અને નિહાર ચર્મચક્ષુવાળા પ્રાણીઓને (મનુષ્યાદિકને) અદૃશ્ય હોય છે, પરંતુ અવધિ વિગેરે જ્ઞાનવાળા પુરુષો તો જોઈ શકે છે. આ ચારે અતિશયો જગવાનને જન્મસમયથી જ ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે જ્ઞાનાવરણીયાદિક^૨ ચાર ઘાતિકર્મોના ક્ષયથી ? અતિશયો ઉત્પન્ન થાય છે તે વતાવે છે—

૧ જ્ઞાનાવરણ, વચનાવરણ, પૂજાવરણ ને અપાયઅપગમનિયમ એ ચાર

૨ જ્ઞાનાવરણીય, વર્ચનાવરણીય, મોહનાથ, અને અન્તરાય આ ચાર ઘાતિકર્મ છે તેના ક્ષયથી પ્રાણને વેગજ્ઞાનાદિ પ્રપન્ન થાય છે

(१) जगवानना समवसरणी भूमि मान एक योजन विस्तारवाली होय ठे, तोण तेदनी जूमिण करोमो देवताओ, मनुष्यो अने तिर्यचोनो समारेश थाय ठे, अने परस्पर संस्त्रेचनी गाय रहिन छुगे वेमे ठे.

(२) जगवते देशनामा कहली पानीश गुणोधी युक्त अर्ध मागरी जापा देवताओ, मनुष्यो अने तिर्यचोने पोतपोतानी जापामा समजावायो धर्मनो अवबोध करनारी थाय ठे. तथा त बाणी एक योजनना समवसरणमा रहेशा सर्व माण्डाओने एक स्वरुपी रीतेज सातलवाया आवे ठे. जो के जगवन तो एकज जापामा उपदेश आपे ठे, परतु वरमादना जळनी जेम ते जापा जिन्न जिन्न जीवो रूप आशयने पामीने ते ते जीवोनी जापापणे परिणाम पावे ठे. ते विपे कतु ठे के-

देवा दैवीं नरा नारीं, शवराश्चापि शाचरीम् ।

तिर्यञ्चोपि हि तैरर्थां, मेनिरे जगवद्गिरम् ॥ १ ॥

जावार्थ—जगवाननी बाणीने देवताओ देवो जापा माने ठे, मनुष्यो मा दुधी भाषा माने ठे, जिह्वा लोको पोतानी जापा माने ठे अने तिर्यचो पण पोतानी (पशु पक्षीनो) जापा बोनाय ठे एम माने ठे.

आवा प्रकारना जुवनाद्भुत अतिशय विना समकाले अनंक माणीओनो उपकार धर शकतो नथी. आ मरधमां एक जिह्वानु दृष्टत ठे—

मर शरस्वराद्येन, जिह्वेन युगपद्यथा ।

सरो नत्थीति वास्येन, प्रियास्तिहोऽपि बोधिता. ॥१॥

जावार्थ—सरोवर, बाण अने सारो कछ ए बणे अर्थ कहेवानी इच्छा-वाला कोइ जिह्वे “सरोनत्थि-सर नथी.” ए वास्ये करीने पोतानी तणे स्त्रीओने समजावी दीरी ते दृष्टान्त आ प्रमाणे ठे.

कोइ एक जिह्व ब्येष्ट मायमा पोतानी तण स्त्रीओने साथे लडने कोइ माम तरफ जतो हतो. मार्गमा एक स्त्रीएतने कतु के “ हे स्वामी ! तमो मुकउथी गायन करो, के मे साजलवाधी मने आ मार्गनो अम तथा मृत्युनो ताप नहु छःसह न थाय ” बोली स्त्रीए कतु के “ हे स्वामी ! तमे जडाशयमाथी कमळनी सुगन्ध-वाहु शीतल जल लावी आपीने मारी दुपाव निवारण करो. ” बीजी बोची के

“હે પતિ! મને મૃગનુ માંસ લાવી આપીને મારી કુધાનુ નિવારણ કરો.” આ પ્રમાણે તે ત્રણે સ્ત્રીઓનાં વાક્યો સાંજલીને તે જિદ્દે ‘ સરો નતિય ’ એ એકજ વાક્યથી તે ત્રણેને જવાપ આપ્યો. તેમા પહેલી સ્ત્રી એમ સમજી કે “ મારો સ્વામી કહે છે કે મારો ‘ સરો ’ ઇટલે સ્વર-સારો કઠ નથી; તેથી શી રીતે માન કરુ ? ” બીજી ધાર્યુ કે “ સરો ઇટલે સરોવર કોઈ આટલામા નથી, ઇટલે સ્યાંબી પાણી લાવુ ? ” ત્રીજી સમજી કે “ સરો ઇટલે શર-વાણ નથી, તો શી રીતે મૃગને મારીને તેનું માંસ લાવી શકાય ? ”

આ પ્રમાણે ભિક્ષુના એકજ વાક્યથી તે ત્રણે સ્ત્રીઓ પોતાના કહેવાનો હ-ત્તર સાંજલીને સ્વસ્થ થઈ; તો જગવાનની વાણી તો હપમારહિત તથા વચનને અગૌચર છે, ઇટલે તે વાણીથી અનેક પ્રાણીઓ સમજે, તેમાં શુ આશ્ચર્ય છે ? કહ્યુ છે કે—

નયસસદાતીસત્તજગીસંગીતસંગતિમ્ ।

શૃણવન્તો યદ્ગિરં જવ્યા, જાયન્તે શ્રુતપારગા. ॥ ૧ ॥

જાવાર્ય—“સાત નયના સાતસો જાગાથી અને સત્ત જગીની રચનાથી મિશ્રિત-યુક્ત ભગવાનની વાણી સાંજલીને અનેક જવ્ય પ્રાણીઓ શ્રુતના પારગામી થાય છે.” ઇતિ દ્વિતીયોઽતિશયઃ

(૩) જગવાનના મસ્તકની પાછલ ચાર સૂર્યમંડળની કાન્તિથી પણ અધિક તેજસ્વી અને મનુષ્યોને મનોહર લાગે તેવુ તામંરુલ ઇટલે કાતિના સમૂહનો જ્યોત પ્રસરેલો હોય છે. શ્રી વર્ધમાન દેશનામા કહ્યું છે કે—

રૂવં પિચ્છંતાણં, અશ્કુલ્લહ જસ્સ હોઝ મા વિઘં ।

તો પિહિઝ્ઞ તેઝં, કુણંતિ ભામંરુલં પિટ્ટે ॥ ૧ ॥

જાવાર્ય—“જગવતનુ રૂપ જોનારાને તેનુ અતિશય તેજસ્વીપણું હોવાથી સામુ જોતુ અત્યંત દુર્લભ થઈ પડે છે, તેમ ન થવા માટે તે સર્વ તેજનો એકત્ર પિરુ થઈને જગવતના મસ્તકની પાછલ રહે છે, જેથી જગવતનુ રૂપ જોનારાઓ મુલે મુલે જગવતની સામુ જોડ શકે છે.

(૪) દયાના અદ્વિતીય નિધિ સમાન જગવાન જે જે સ્થલે વિહાર કરે

छे ते ते स्थले सर्व दिशाओमा पचीश परीश योजन अने लचे नीचे सामा गर सामा चार योजन एम पाचसो^१ गाउ मुधीमा प्रथम घयेना ज्वरादिक रोगो नाश पावे छे, अने नवा रोगो उत्पन्न थता नथी.

(७) उपर कथा प्रमाणे जगवाननी स्थितिरी पाचसो गाउ मुधीमा प्राणीओने पूर्व श्रवमा जपेता अने जातिथी उत्पन्न थयेता (स्वाभाविक) वर परस्पर बाधाकारी होता नथी.

(६) उपर कथा प्रमाणेना पाचसो गाउ मुधीमा इतिओ (सात प्रकारना-उपद्रव), तथा धान्यादिकने नाश करनारा तीसो, सुरु अने लंदर बिगेरे उत्पन्न थता नथी.

(७) उपर कही तेन्नी भूमिमा मारी (मरको), छुष्ट देवतादिके करेवो उत्पात (उपद्रव) अने अवाज मृत्यु थता नथी.

(८) तेन्नी भूमिमा अतिदृष्टि पट्टे उपराउपर निरतर बरसाद थतो नथी के जेवी धान्यमात्र कोही जाय.

(९) तेन्ना स्थळमा अनादृष्टि-सर्पया जलनो अजार थतो नथी के जे-वी धान्यादिकनी निष्पत्ति न थाय.

(१०) ते स्थले छुजिद्ध-छुकाळ पस्तो नथी.

(११) पाताना राज्यना हठकरनो जप (हुक्मर बिगेरे) तथा धीजा राज्य साथे सग्रामादिक धवानो जप उत्पन्न थतो नथी.

आ प्रमाणे कर्मकृत्यमन्य ११ अतिशयो जाणवा

हवे देवताओए करेता ओगणीश अतिशयो आ प्रमाणे—

(१) प्रभु जे स्थले बिचरे त्या आकाशमा देदीप्यमान कातिवाहु धर्मेने प्रकाश करनार धर्मचक्र फरे (आगळ चावे).

(२) आकाशमा श्वेत चापरो घने वाजु चाने.

(३) आकाशमा निर्मळ स्फाटिक मणिनु रचेनु पादपीठ सहित सिंहासन चावे.

१ दरक १८००मा पचास पचीश योजन एन्टे सो सो गाउ मर्जने चार दिशान्तर चारसो गाउ तथा उपर अने नाचे साठ चार सग चार योजन १८०० पचास पचास गाउ मर्जने सो गाउ सवे मर्जने पाचसो ३३
आ प्रमाणे आयचारण अतिशय सुखे एमत्र

(૪) આકાશમા જગવાનના મસ્તક પર ત્રણ ઢગ રહે.

(૫) આકાશમા રત્નમય ધર્મઝજ પ્રજ્ઞુની આગલ ચાલે. સર્વ ધ્વજની અપેક્ષા આ ધ્વજ અત્યંત મોટો હોવાથી તે ઇન્દ્ર ઝજ પણ કહેવાય છે.

આ પાંચે અતિશયો જ્યા જ્યા જગદ્ગુરુ જગવાન વિહાર કરે ત્યાં ત્યાં આકાશમા ચાલ્યા કરે છે, અને જ્યા જ્યા જગવાન વેસે ત્યાં ત્યાં યથાભોગ્ય ભપ-યોગમા આવે છે. એટલે કે—ધર્મચક્ર તથા ધર્મધ્વજ આગલના જાગણા રહે છે, પાદપીઠ પગ તલે રહે છે, સિંહાસન હપર પ્રજ્ઞુ વેસે છે, ચામણે ઘીંઝાવ છે, અને ઢગ્રો મસ્તક પર રહે છે.

(૬) માલવણની જેવા કોમલ, સુવર્ણના નવ કમલો દેવો રચે છે, તેમાં ઘે કમલ હપર તીર્થંકર જગવત પોતાના ઘે પગ રાખીને ચાલે છે. ઘાકીના સાત કમલો જગવાનની પાઝલ રહે છે, તેમાંથી ઘે ઘે કમલો ક્રમસર જગવાનની આગલ આગલ આવ્યા કરે છે.

(૭) તીર્થંકરના સમવસરણ ફરતા મણિનો, સુવર્ણનો અને રૂપાનો એમ ત્રણ ગઢ દેવતાઓ રચે છે. તેમાંનો જગવાનની પાસેનો પહેલો ગઢ (પ્રાકાર) વિચિત્ર પ્રકારના રત્નોમય ધૈમાનિક દેવતાઓ વનાવે છે, ઘીંજો એટલે મન્ય પ્રાકાર સુવર્ણમય જ્યોતિષી દેવો વનાવે છે, તથા ત્રીજો એટલે વહારનો પ્રાકાર રૂપાનો જીવનપતિ દેવતાઓ રચે છે.

(૮) તીર્થંકર જ્યારે સમવસરણમા સિંહાસન પર વેસે છે, ત્યારે તેનું મુઠ્ઠ ચારે દિશામાં દેખાય છે. તેમા પૂર્વ દિશા તરફ મુઠ્ઠ રાખીને પ્રજ્ઞુ પોતેજ ઘિરાજે છે, ઘાકીની ત્રણ દિશામા જિનેન્દ્રનાજ પ્રજ્ઞાવથી તેમના જેઝીજ રૂપવાન સિંહાસન ઘિરે સહિત ત્રણ મૂર્તિઓ દેવતાઓ ઘિરુવે છે તે રચવાનો હેતુ એ છે કે સર્વ દિશાઓમા ઘેઝેલા દેવો ઘિરેને પ્રજ્ઞુ પોતેજ અમારી સામે વેસીને અમને ભપદેશ કરે છે એવો વિશ્વાસ આવે છે.

(૯) જ્યાં જ્યાં પ્રજ્ઞુ સ્થિતિ કરે છે, તે તે સ્થળે જિનેશ્વરની હપર દેવતાઓ અશોક તરુ રચે છે. તે અશોક વૃક્ષ રૂપજસ્વામીથી આરજીને શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામી સુધી ત્રેઘીશ તીર્થંકરો હપર તેમના પોતાના શરીરના માનથી ઘાર ગુણો હંચો રચવામાં આવે છે, અને મહાઘીરસ્વામી હપર ઘઝીશ ઘનુપ હંચો રચવામા આવે છે. કહું છે કે—

હસન્નસ્મ તિન્નિ ગાહય, વત્તીસધણ્ણિ વઘ્ઘમાણસ્સ ।

સેસજિણાણમસોહ, શરીરહં ધારસગુણો ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—રૂપજસ્વામી હપર ગળ ગાહ હવો અશોક દરૂ હોપ ઢે, વર્માન (મહાવીર) સ્વામી હપર વરીશ ધનુપ હવો હોય ઢે, અને ઘાકીના જિનેષ રો હપર તેમના શરીરથી વાર ગુણો હવો હોય ઢે.

અહીં કોઈ જાકા રૂં કે—“આવશ્યક ઘૂર્ણિમાં શ્રી મહાવીરસ્વામીના સમસરણના પ્રસ્તાવમા કરુ ઢે કે—અસોગવરપાયર જિણહચતાહ ધારસગુણ સશ્વે વિહવ્વહત્તિ—ફન્ને જિનેશ્વરની ઉચાઈથી વાર ગણો હવો અશોક નામનાં શ્રેષ્ઠ તરૂં વિકુલ્યોં ને અહીં તો વરીશ ધનુપ હવો વઘાં, તે કેમ સન્નેવે ?” આ પ્રશ્નનો હત્તર પ ઢે કે—“આવશ્યક ઘૂર્ણિમા જે વારગણુ હવાઈતુ પ્રમાણ વશુ ઢે, તે કેવલ અશોકવઢ્ઢતુ કરુ ઢે, અને અહીં જે વરીશ ધનુપતુ માન કરુ ઢે, તે સાન દરૂ સહિત અશોકવઢ્ઢતુ પ્રમાણ કહેતુ ઢે. અહીં પણ અશોકવઢ્ઢ તો વારગણોન સમજવો પડતે મહાવીરસ્વામીતુ શરીર હવાઈમા સાન હાય છે, તેને વારગણું કરવાથી ચોરાશી હાય પડતે વકરીશ ધનુપ હવો અશોકવઢ્ઢ, અને તેનાપર અગીયાર ધનુપ હવો સાતવઢ્ઢ હોગથી વજે મલીન વરીશ ધનુપતુ માન સમજવુ. આ પ્રમાણે પ્રવચનસાંગેદારની વૃત્તિમા કહેતુ ઢે. ”

(૧૦) જ્યાં જ્યાં તીર્થંકર વિચરે ત્યાં ત્યાં કાઠાઓ અધોમુખ થઈ જાય છે
પડતે માર્ગમા રહેલા કાઠાઓની અણીઓ નીચી જાય છે,

(૧૧) જ્યાં જ્યાં જગવત્ વાને ઢે ત્યાં ત્યાં વઢ્ઢો જગવાને પ્રણામ કરતા હોય
તેમ નીચાં નમે ઢે

(૧૨) જગવાન હીના સહિત જે સ્થલે વિચરે છે, ત્યાં આકાશમા દેવહુહ-
મિ વાગ્યા કરે ઢે.

[૧૩] ભગવત્ જ્યાં વિચરે ઢે ત્યાં મર્વત્ક જાતિનો વાયુ વક યોજન પ્રમાણ પૃથ્વીને શુદ્ધ કરીને [કવરો તિમેરે દૂર કરીને] સુખથી, શીતલ અને મદ મદ તેમજ અનુકુલ વાયુ ઢે, તેથી સર્વ પ્રાણીને તે સુખકારી થાય ઢે તે વિષે શ્રીભગવાનપ્રમાણ સુખમા રહુ ઢે કે- સાયત્તેણ સુદ્ધાસેણ સુરજિણા માર્ણણ જોયણ પરીમરૂહ સન્નવહં સપતા પમજિત્તિ ॥

शीतल, सुखस्पर्शवाळो, अने सुगंधयुक्त एवो पवन सर्ग दिशात्रोमां चौ-
तरफ एक एरु योजन सुधी भूमि प्रमार्जन करे ठे. ”

(૧૪) જગદ્ગુરુ જિનેશ્વર જ્યા જ્યા સંચાર કરે છે ત્યા ત્યાં ચાસ, મોર અને પોપટ વિગેરે પક્ષીઓ મજ્જને મદક્ષિણા દે છે.

(૧૫) જે સ્થલે પ્રજા વિરાજે છે, ત્યાં ધૂળી શમાવવા માટે ઘનસારાદિ યુક્ત ગંધોદકની વૃષ્ટિ થાય છે. (મેઘકુમાર દેવો આ વૃષ્ટિ કરે છે.)

(१६) समयसरणनी चूमिमा चपक बिगोरे पाच रगना पुण्पोनी जानु प्रमाण (ढाँचण सुधी) वृष्टि घाय डे. अह्नी कोइ शंका करे के “ विकस्वर अने मनोहर पुण्पोना समूहधी व्याप्त एवी योजन प्रमाण समयसरणनी पृथ्वी लपर जीवदयामा रमिक चित्तवाळा मुनिआलु रहेनु तथा जहुं आवतु शीरीते योग्य कहेवाय, केमके तेधी तो जीवनो विघात घाय, ” आ शका लपर केटझाएक एहुं समाधान आपे डे के “ ते पुण्पो देघोए विकुर्वेझा होमार्थी सचिचाज होता नथी ” परंतु आ जवार युक्त नथी. केमके ते पुण्पो मात्र विकुर्वेझाज होय डे एम नथी, परंतु जल तथा स्यलना लपजेझा पुण्पोनी पण देघो टट्टि करे डे. ते बिपे आगममा एण रुहे डे के—

“ विट्टाद् वि सुरजि जन्नथन्नयं दिव्वकुसुमनीहारिं
पकिरन्ति समतेणं वसध्वणं कुसुमवासन्ति ॥ ”

ज्ञानार्थ—“ नीचा धींवाळां, मुगधवाळा छाने जठ स्वच्छां हस्त ५,
येजा एवा पचरंगी दिव्य पुष्पोनी वृष्टि देवताओ चोतरफ शिखरे छे ”

[illegible]

अ

स्था-
विषेज

ચોતું પરસ્પર મર્દન થતા પણ તેઓને કાંઈ પણ ઘાયા થતી નથી. તેમ જાતુ પ્રમાણ પુષ્પોના સમૂહ ઉપર મુનિગણ તથા વિવિધ જન સમૂહના ચાણવાધી પણ તે પુષ્પોને કાંઈ પણ ઘાયા થતી નથી પરંતુ જાણે અમૃત રસથી સિંચન કરાતા હોય, તેમ તે પુષ્પો હલદા વિશેષ ટલ્લામ પામતા જાય છે. કેમકે અનુપમ એવા તીર્થંકરોનો પ્રજાવ અચિત્ત્ય છે.

(૧૭) તીર્થંકરોના મસ્તકના કેશ, ટાંઢી, મૂઝ, તથા હાથ પગના નલ દૃઢિ પામતા નથી. (નિરંતર એકજ સ્થિતિમાં રહે છે).

(૧૮) તીર્થંકરોની સર્પાંધે સર્પેશ ઓઝાળા ઓઝા એક કરોમ મ્બવનપતિ વિંગેરે ચારે નિકાપના દેવો રહે છે.

(૧૯) જિનેશ્વર જે સ્થાને વિચરતા હોય, ત્યાં નિરંતર વસત વિગેરે સર્વ ઋતુના મનોહર પુષ્પ ફલાદિકની મામશ્રી મગદ થાય છે, એટલે ઋતુઓ પણ ઘણી અનુકૂલ વર્તે છે.

આ મમાણે તીર્થંકરોના સર્પ મઠ્ઠીને ચોત્રીશ અતિશયોનુ ઘર્ષન જાણવું. આ અનિશયોમાં કોઈ એકાણે સમવાયાગની સામે કાંઈ કાંઈ ફરફાર જોવામાં આવે છે, તે મતાન્તર જાણવું તે મતાન્તરનુ કારણ તો સર્વજ્ઞન જાણી શકે છે.

મૂલ શ્લોકમાં ' અતિશયોન્વિતમ્ ' અતિશયોષ્ કરીને પુક્ત, એવું જે પદ કહેલું છે તેની આ વ્યાખ્યા કરવામાં આવી. એવા અતિશયોવાળા વિશ્વસેન રાજાના કુલમાં તિનક સમાન અને અચિરા માતાની કુદ્ધિ રૂપી શુક્તિ (છીપ) ને વિષે મુક્તા (મોતી) સમાન સોલમા તીર્થંકર શ્રી શાન્તિનાથ સ્વામીને નવસ્તાર કરીને એટલે ઉપદેશનો ત્યાગ કરવા પૂર્વક પન, વચન, કાષાની શુદ્ધિથી મળામ કરીને અનેક શાસ્ત્રના અનુસારે આ ઉપદેશ પ્રાસાદ ગ્રન્થ હુ રચુ હુ.

આ શાસ્ત્રમાં સત્ત્વ ચાત્ત્વ વાચક લક્ષણ છે. આ ગ્રન્થમાં જે અર્થ છે તે વાચ્ય છે, અને તે અર્થને કહેનારો આ ગ્રન્થ તે વાચક છે. આ ગ્રન્થમાં વ્યાખ્યાન કરવા યોગ્ય અર્હેષ્ઠર્મના ઉપદેશનુ નિષ્પણ કર્યું છે, તે આ શાસ્ત્રનુ અતિથેય છે. તથા આ ગ્રન્થનુ મયોજન બે મકારે છે. એક ગ્રન્થકર્તાનુ અને બીજું શ્રોતાનુ. તે ઘરેને પણ પર (મચન) અને અપર (ગૌણ) એવા બે મયોજન રહેલા છે. તેમાં ગ્રન્થકર્તાને પર મયોજન યોગ્યપદની પ્રાપ્તિ એવા રૂપ છે અને અપર મયોજન

‘ असारमेव संसार—स्वरूपमिति चेतसि ।

विज्ञाव्य जिवदे धर्मे, यत्नं कुरुत हे जनाः ॥

भावार्थ—“ हे जव्यजनो ! ‘ आ ससार निस्सारज ठे ’ एम जाणीने मोक्ष आपनार एवा धर्मेने विपे यत्न करो. ”

सर्व वर्मकृत्योतु मूळ समकित छे अने ते समकित देा गुरु तत्त्वेने विपे सम्यक् श्रद्धानयी प्राप्त थाय छे. अणुगतो के महागतो, दान, जिनपूजा, क्रिया, जप, ध्यान, तप, सर्व शास्त्रान्यास, तीर्थयात्रा अने गुणनी उपार्जना—ए सयळा समकित सहित होय तोज मोक्षने अर्थ थाय छे, तेयी प्रथम तेनो आश्रय करो.”

ज्यादि गुरुमुखयी देशना साजळीने वैराग्य पावेला महाबळ कुमारे कथु के—
“ हे जगवन ! तु अरिहतना कहेला मार्गेने हर्ष पूर्वक सर्वदुख तेथी मातापिताने पुत्रीने हु आपनी पामे दीक्षा अगिकार करीश. ” आचार्य कथु के “ हे वत्स ! वर्मका-
र्यमा प्रतिव्र करीश नही ” पत्नी महाबळ कुमारे घरे जइ मातापिताने प्रणाम करीने कथु के—“ तमारी आज्ञायी हु धर्मगोप आचार्य पासे दीक्षा ग्रहण करी-
श ” ते साजळीने तेमणे महाबळ प्रत्ये कथु के “ हे वत्स ! तु अमने प्राणघी-
पण प्रिय छे तेथी आरो वियोग अमे एक क्षणमात्र पण सही शकीए तेम नथी,
तेथी ए बातज तु खीझीश नही. हे पुत्र ! ज्यामुधी अमे जीवीए त्या मुधी तो तुं
घरमाज रहे. ” ते साजळीने कुमारे माताने कथु के “ हे माता ! पहेलु कोण मृ-
त्यु पामशे अने पत्नी कोण मृत्यु पामशे ? ते काड जाणी शकातु नथी, तेथी मने
चारित्र लेवानी आज्ञा आपो के जेथी तमारी कुक्षिधी पावेला मनुष्य जन्मेने हु
सफल कर. जेम पूर्णना अनन्त जवोमा धयेली अनन्त माताओ अक विनाना मीना-
नी जेम निष्फल थइ तेम तमे न थाओ, तमे तो शुज अंक (एक बे विगेरे)नी
जेम सार्थ थाओ ” आ प्रमाणेना ते कुमारना आग्रहनो त्याग करावजाने असम-
र्थ धयेला तेना मातपिता तेना दास जेवा थइ गया.

एकदा राजाए महाबळ कुमारने स्नेह पूर्वक पोताना राज्यासन पर बैसानी
सुवर्णेना, रत्नाना, रत्नना अने माटीना एकसो ने आठ आठ कळशो बने राज्या-
जिपेक कयों. पत्नी ते बोंदिया के “ हे वत्स ! कहे, हरे अमे शु करीए ? ”
त्यारे कुमारे कथु के “ हे पिता ! आपणा कोशमाधी गण दास सोनैया दइने

દેવગુપ્તિ રાક્ષસી, તથા જવ (સસાર) ઘકી પોતાના આત્માને મુક્ત કરવાને ફ-
રજનાર જે મુમુક્ષુ પુરુષો, તેમને વિષેજ ગુરુપણાની તુદ્ધિ રાક્ષસી, તેમજ પુર્ગતિયા
પરના જીવોને ધારણ કરનાર જિનેશ્વરમણીન ધર્મ, તેનેજ વિષે ધર્મપણાની શ્રદ્ધા
રાક્ષસી, તે સમ્યક્દર્શન કહેવાય છે. ”

જો કે દર્શન શબ્દવચ્ચે ચકુધી જે જોવામા આવે તે દર્શન એમ પણ કહેવાય
છે, પરંતુ આ જૈનશામનમાં તો સત્યદેવ, સત્ય ગુરુ અને સત્ય ધર્મના તત્ત્વો જે મનુષ્યા
દિક રહિત મમ્મગુજ્ઞાન, તેને સમ્યક્દર્શન કહેવું છે. તેવું જ્ઞાન દર્શનમોહનીય પ-
ર્મના કૃપ, હપશય, વ કૃપોપશમથી મામ થાય છે. નેથી જિનેશ્વરના દરંક ઘચન હ
પર હદ વિશ્વાસરૂપ વિશિષ્ટ પ્રકારના મદ્જનાવને ‘ દર્શન ’ જાણવું આ ‘ સમસ્તિ ’
શબ્દના કહેવા અર્થને હદ કરતા માટે મહાચલ નામના રાજકુમારનું દષ્ટા છે તે
નીચે પ્રમાણે—

સમાકિત હપર મહાચલ રાજકુમારનું દષ્ટાન્ત

હસ્તિનાપુરમાં ઝલ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે રાજાના પ્રજાસ્તી ના-
મે રાણી હતી તે રાણીએ સિંહના સ્વપ્નથી સૂચન થયેલા એક શરવીર પુત્રને જ
ન્મ આપ્યો. તેવું નામ મહારાજ રાચુ તે કુમાર અતુરંપ યુવાવસ્થા પામ્યો. ન્યારે તે-
ને જોગ જાગરનામાં સમર્થ થયેનો જાણીને તેના પિતાએ એક દિવસે આઠ રાજ્યક-
ન્યાઓ સાથે પરાણાવ્યો. અને તે આઠે સ્ત્રીઓને માટે ગજાએ મુરખના આઠ મહે-
લ્લ ઘણી આપ્યા. તે સ્ત્રીઓને તેમના પિતાઓએ પ્રેમ પર્વક આઠ કોમ સોનવા,
આઠ કોષે રૂપા, આઠ મુગ, આઠ જોધી કુમ્ભ, આઠ નદારી, તથા સર્વ
પ્રકારના રત્નમય આઠ જહાસન વિગેર ઝણી ઝલુઓ આપી (આ હકીકત
શ્રી જગત્ની સુત્રમાં છે) તે આઠે સ્ત્રીઓની સાથે જોગવિનાસ કરતા મહાચલ
કુમારે કેટલોક કાલ નિર્ગમન કર્યો.

પકદા વિમલનાથ સ્વામીના સત્તાની આ ધર્મયોગ નામે સૂરિ પાંચસો મુનિ-
ના પરિવાર સહિત હસ્તિનાપુરના હયાનમાં સમવચર્યા તેમનું આગમન માત્તલીને
પૌરતોકોની જેમ તે રાજકુમાર પણ પાતાની સર્વ સમૃદ્ધિ સહિત તેમને યદના કરવા
માટે ગયો. મૂરોશ્વરને યદના કરીને કુષાગ યોગ્ય સ્થાને વેઠો તે સમય મુનીશ્વરે દે-
શના આપી કે—

“ असारमेव 'संसार-स्वरूपमिति चेतसि ।

विज्ञाव्य शिवदे धर्मे, यत्नं कुरुत हे जनाः ॥

जावार्थ—“ हे जव्यजनो ! ‘ आ ससार निस्मारज ठे ’ एम जाणीने मोह आपनार एया धर्मेने विपे यत्न करो. ”

सर्व धर्मदृत्योनु मूळ समकित छे अने ते समकित देव गुरु तत्त्वेने विपे सम्पक् अज्ञानयी प्राप्त थाय ठे. अणुप्रतो के महाप्रतो, दान, जिनपजा, क्रिया, जप, ध्यान, तप, सर्व शास्त्रान्यास, तीर्थयात्रा अने गुणनी उपाजना-ए सत्रळ समकित सहित होय तोज मोहने अर्थे थाय ठे, तेथी प्रथम तेनो आश्रय करो.”

इत्यादि गुरुमुखयी देशना साजळीने वराग्य पामेझा महाबळ कुमारे कथु के—
“ हे जगवन ! हु अरिहतना कहेला मार्गने हर्ष पूर्वक सर्दहुनु तेथी मातापिताने पुढीने हु आपनी पामे दीक्षा अगिकार करीश. ” आचार्ये कथु के “ हे वत्स ! धर्मकार्यमा प्रतिग्रह करीश नही ” पढी महाबळ कुमारे घरे जड मातापिताने क्षाम करीने कथु के—“ तमारी आझाथी हु धर्मरोप आचार्य पामे दीक्षा ग्रहण करीश ” ते साजळीने तेमणे महाबळ मत्थे कथु के “ हे वत्स ! तु अमने प्राणधी-पण प्रिय ठे तेथी गारो वियोग अमे एक क्षणमात्र पण सही शकीए तेम नथी, तेथी ए बातज तु पीडनीश नहीं हे पुत्र ! ज्यासुगी अमे जीवीए त्यां सुधी तो तु घरमाज रहे. ” ते साजळीने कुमारे माताने कथु के “ हे माता ! पहेलु कोण मृत्यु पामशे अने पढी कोण मृत्यु पामशे ? ते काइ जाणी शकानु नथी, तेथी मने चारित्र्य देखानी आता आपो के जेथी तमारी कुद्विधी पामेझा मनुष्य जन्मने हु सफल कर, जेम पूर्वना अनन्त जवोमा थयेझी अनन्त माताओ अक चिनाना भीमाने जेम निष्फल घड तेम तमे न थाजो ; तमे तो शुज अक (एक बे विगेरे) नी जेम सार्ध थाओ ” आ प्रमाणेना ते कुमारना आग्रहनो त्याग करावगाने असमर्थ थयेझा तेना मातपिता तेना दास जेया थइ गया.

एकदा राजाए महाबळ कुमारने स्नेह पूर्वक पोताना राज्यासन पर बेसानी सुवर्णना, रुपाना, रत्नना अने माटीना एकसो ने आठ आठ कळशो बने राज्या-जिपेक कर्यो. पढी ते राज्या के “ हे वत्स ! कहे, हवे अमे शु करीए ? ” त्वारे कुमारे कथु के “ हे पिता ! आपणा कौशमाथी गण द्वारस सोनैया दइने

तेमांकी मारे माटे एक ह्याख सोनैया आपी ^१ कुत्रिकापणमांकी पात्रां झावो, एक ह्याख सोनैया आपी^२ रजोहरण (ओयो) झावो, अने मात्र चार आगळ राखी वात्री-ना सर्व केश कातरी नांखया माटे एक ह्याख सोनैया आपीने एक हजामने पोसावो." ते सांजळीने राजाप पण तरतज तेना कया प्रमाणे कथुं. पछी स्नान करी दिव्य चदननो शरीरे दोप करी, सर्वोत्तम अवकारो धारण करी, हजार मनुष्योची बहून कराय तेरी शिरिकामां आरुढ धडन कुमार गुरु पासे आब्यो. ते वगने तेना मानपिताए कुमारने कथु के "हे पुत्र! आ छुर्तज चारित्रने ग्रहण करीने तां तेतु पासन करवायां अत्यंत यत्न करवो." एम कहीने आचार्यने प्रणाम करी तेओ पोताना नगरमां पाछा गया

पछी महापळ कुमारे पोताना हाथे पचमुष्टि लोच करी ते गुरुना हाथे दीक्षा ग्रहण करी

अण गुप्ति अने पाच समितिथी युक्त एवा महाश्रुत मुनिए विनय पूर्वक चौद पूर्वनो अज्यास कथों, विविध प्रकारनी तपस्याओ करी अने वार वर्ष मुपी अस्त्वक्षित चारित्रनु पानन करीने सर्व पापनी आसोचना करीने तथा प्रतिग्रमीने एक मासना अनशन वन काळधर्म पापी ब्रह्म नामना पाचमा देवतोकां दश सागरोपमननी स्थिति (आयुष्य) वाळा देव यया.

चौद पूर्वी जयन्यथी पण हांतक नापना उठा देवतोके जाय ठे, ठतां अ हां महान्त मुनिने पांचमा देवतोके जत्रानु कथु, तेनु कारण कांदक पण विस्मरण विंगरे हेतुची चौद पूर्वी ग्यून ज्ञान हसे एम सजवे ठे.

त्यांकी आयुष्य क्षये चरीने ते महारुत मुनिनो जीव वाणिश्य नामन! गाममा कौड मोठा श्रेष्ठीने पेर सुदर्शन नामे पुत्र थयो अनुक्रमे युवावस्था पाम्यो एकदा ते पुरना लग्नानमा समवसरेवा श्री महावीर स्वामीना चरणकमळने बंदना करवा माटे ते गयो. त्या स्वामी सर्व जीवना हितने पाटे समयची आरजीने सर्व काळना स्वरूपनु निरूपण करता हवा. ते सांजळीने विस्मय पावेता सुदर्शन श्रेष्ठीए प्रभुने पूज्यु के "हे जगवन्! काळ केटव्हा प्रकारनो ठे ?" स्वामीए जवाय आय्यो के "हे सुदर्शन! काळ चार प्रकारनो ठे. प्रमाणकाळ, पयायुनिवृत्ति-

१ देवी दुर्गा, के बेमा वण मुन्यमांकी दरेक चीज मळवी हती

કાલ, મૃત્યુકાલ અને અષ્ટાકાલ. ” હે સ્વામી ! પ્રમાણકાલ કોને કહેવો ? “ પ્રમાણ કાલ એ પ્રકારનો છે. ચાર પહોરનો દિવસ અને ચાર પહોરની રાત્રી વિગેરે. ” હે સ્વામી ! યથાયુનિવૃત્તિ કાલ શું ? “ હે સુદર્શન ! નારકી જીવે તથા દેવતાએ જે પ્રમાણે આયુષ્ય વાધ્યુ હોય, તે પ્રમાણે પૂરેપૂરું તે જોગવે, તેને યથાયુનિવૃત્તિ કાલ કહે છે. ” હે સ્વામી ! મૃત્યુકાલ શું ? “ હે શ્રેષ્ઠી ! જીવ શરીરથી જૂદો પડે, અથવા શરીર જીવથી છુટી પડે, તે મૃત્યુકાલ કહેવાય છે ” હે ભગવાન ! અષ્ટાકાલ શું ? “ હે શ્રેષ્ઠી ! અષ્ટાકાલ ઘણા પ્રકારનો છે. સમયકાલ અને આવઠ્ઠીકા કાલથી આરંભીને ઝત્સર્પિણી અપસર્પિણી સુધીનો સર્વ કાલ અષ્ટા કાલ કહેવાય છે. ” આ પ્રમાણે સાજઠ્ઠીને તેણે પૂછ્યું કે “ હે જગવાન ! પશ્યોપમ અને સાગરોપમ જેવો મોટો કાલ શી રીતે પૂર્ણ થાય ? ” મન્ત્રુ બોલ્યા કે “ હે સુદર્શન ! પૂર્વે તે પણ તેવો કાલ અનુજાઓ છે. પૂર્વ જન્મ તુ ગ્રહ દેવલોકમાં દશ સાગરોપમના આયુષ્યવાલો દેવ હતો. ” ઇત્યાદિ તેના પૂર્વજન્મનું વૃત્તાન્ત મન્ત્રુએ કહ્યું. તે સાજઠ્ઠીને સુદર્શનને વૈરાગ્ય હત્પન્ન થયો. તેથી તરતજ તેણે સ્વામી પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી.

આ પ્રમાણે તે મહાગ્ઠના જીવ સુદર્શને વીજા જન્મતા દીક્ષા ગ્રહણ કરીને ફરી ચૌદ પૂર્વનો અચ્ચાસ કર્યો. અનુક્રમે સર્વ કર્મનો ક્ષય કરી કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને મોક્ષપદ પામ્યો.

“ દેવ, ગુરુ અને ધર્મેરૂપ તત્ત્વને વિષે જેની કામધેનુ સમાન યથાર્થ શુદ્ધિ થાય છે તેમને સર્વ સમૃદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થાય છે. તેવા સમ્યગ્દર્શનથી મહાગ્ઠ રાજા મોક્ષ પર્યન્તની સમૃદ્ધિ પામ્યો. ”

ઇત્યદ્વદિનપરિમિતોપદેશપ્રાસાદગ્રથસ્યવૃત્તૌ પ્રથમ
સ્થાને દ્વિતીય વ્યાખ્યાનમ્ ॥ ૭ ॥

વ્યાખ્યાન ૩ જુ.

સમકિત પામવાના વે હેતુ વિપે

તીર્થકૃત્પ્રોક્તતત્ત્વેષુ, રુચિ સમ્યક્ત્વમુચ્યતે ।
લજ્યતે તત્સ્વજ્ઞાવેન, ગુરુપદેશતોઽયવા ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ તીર્થકરે કહેતા તર્યોને વિપે જે રુચિ-શ્રદ્ધા હોવી, તે સમ્યક્ત્વ-સમકિત કહેવાય છે તે સમકિત સ્વજ્ઞાવથી અયવા ગુરુના ઉપદેશથી ૧ મ વે મકારે માત્ર થાય છે. ”

તીર્થકરોષ નવ તર્યો કહેવા છે. તેમને વિપે જે રુચિ-શ્રદ્ધા થવી, તે સમકિત ઇટલે સમ્યક્ શ્રદ્ધા કહેવાય છે. યદા વિનાના માત્ર જ્ઞાનથી ન ફલ સિદ્ધિ થતી નથી. તત્ત્વજ્ઞો પણ જો શ્રદ્ધા રહિત હોય તો તેઓ આત્મહિત છૂટા ફલને પામતા નથી શ્રુતજ્ઞાનના ધારક હતા પણ અગારમર્દક આચાર્ય જેવા અજ્ઞય અને ધીજા દૂરજગ્ય માણીઓ જગનના નિષ્કારણ વત્સલ એવા જિનેશ્વરના કહેવા તર્યો હપર શ્રદ્ધા રહિત હોવાથી શાસ્ત્રોક્ત, તથા મકારના, આત્મહિત રૂપ ફલને પામ્યા નથી. એમ શાસ્ત્રમાં સજ્ઞાય છે.

સમકિત ૩ રીતે માત્ર થાય છે. સ્વજ્ઞાવથી અયવા ગુરુના ઉપદેશથી, સ્વજ્ઞાવથી ઇટને ગુરુ વિગેરેના ઉપદેશની અપેક્ષા રહિત સ્વાજ્ઞાવિક કૃપોપશમથી માત્ર થાય તે, અને ઉપદેશ ઇટને ગુરુ કહના ધર્માપદેશનું શ્રવણ કરવાથી માત્ર થાય તે

આ અનાદિકાલથી ચાલ્યા આવતા સસારરૂપી સાગરને વિપે પહેલો માણી જલ્યત્વના પરિપાકને લીધે પર્વતપરથી નદીના પહેલા પલ્લરના ન્યાયે કરીને અનાજોગપણાથી યથામટ્તિચરણ કરે છે. અવ્યવસાય વિશેષરૂપ તે યથામટ્તિચરણવને એક આયુ કર્મવિના ધીજા જ્ઞાનાવરણાદિક સાત કર્મોને પલ્લોપમના અસંખ્યાતમા જાગે યૂન એવા એક સાગરોપમ કોયકોટીની સ્થિતિવાલ્લાં કરે છે અ

૧ તે વખતે અપમાન ગુરુના ગાઠ થાય છે તમ

હીં તે જીવને કર્મથી ઉત્પન્ન થયેલા અત્યત નિવિઢ રાગદ્વેષના પરિણામરૂપ કર્કશ અને હુજેંદ ઈથી ગ્રંથિ પ્રાપ્ત થાય છે. આ ગ્રંથિ સુધી અજન્મ જીવો પણ અનતી-વાર આવે છે અને તેને યથાવૃત્તિકરણવને ગ્રંથિ પ્રદેશ પામીને અરિહતની વિ-જૂતિ જોવાથી શુજ્ઞનાવમા વર્તતા સતા શ્રુતસામાયિકનો હાજ થાય છે, પરતુ વી-જો કાફણ આત્મિક હાજ થતો નથી. અને તે ગ્રંથિને પામીને કોઈ જન્મ પ્રાણી પરમ વિશુદ્ધિવને ગ્રંથિનો જેદ કરવા રૂપ અપૂર્ણકરણ^૧ કરીને મિથ્યાત્વની સ્થિ-તિ જે અંતઃકોટાકોટીની છે, તેમાંથી અન્તર્મુદૂર્તકાઢ સુધી તેના દલ્લિયાં પ્ર-દેશથી પણ ન વેદવા પમે તેડુ અન્તરકરણ કરે છે. ત્રણ કરણનો અનુક્રમ આ પ્રમાણે છે.—

જા ગંઢી તા પઢમં, ગંઢીસમચ્છેયત્તં જીવે વીઅ ।

અનિયટ્ટીકરણં પુણ, સમ્મત્તપુરસ્કઢે જીવે ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—ગ્રંથિ સુધી આવે ત્યારે પહેલુ કરણ (યથાપ્રવૃત્તિ) હોય છે, ગ્રંથિનો જેદ કરે ત્યારે વીજુ કરણ (અપૂર્વ) હોય છે અને તે જીવ જ્યારે સ-મક્તિની પાસે આવે અર્થાત્ સમ્યક્ત્વ પામવાને ચલતે ત્રીજુ અનિવૃત્તિ કરણ પ્રાપ્ત થાય છે.

અહીં મિથ્યાત્વની સ્થિતિના વે વિજાગ થાય છે. તેમાંની પહેલી અન્તર્-મુદૂર્ત પ્રમાણ સ્થિતિને જોગવીને વીજી ઉપશમન કરેલી સ્થિતિમાં અતરકરણન પ્રથમ સમયે જીવ સમ્યક્ત્વ પામે છે. કયું છે કે—

અન્તર્મોદૂર્તિક સમ્યગ્દર્શનં પ્રાપ્નુવન્તિ યત્ ।

નિસર્ગહેતુકમિદં, સમ્યક્શ્રદ્ધાનમુચ્યતે ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—મનના અન્તર્મુદૂર્તમાં જે સમક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, તે સમ્યક્ શ્ર-દ્ધાવાલુ નિસર્ગ સમક્તિ કહેવાય છે.

ગુરુપદેશમાલંબ્ય, પ્રાહુર્જવતિ દેહિનામ્ ।

યત્તુ સમ્યક્શ્રદ્ધાનં, તત્સ્યાદધિગમજં પરમ્ ॥ ૨ ॥

સિંહને માગવાને કોઈ પણ સમર્થ થયું નહીં. તેથી તે શાસ્ત્રિક્ષેત્રના રક્ષણને માટે અશ્વગ્રીવે પોતાના સ્વમીયા સર્વે રાજાઓને આજ્ઞા કરીને વારા પ્રમાણે એક એક રાજાને તે ક્ષેત્રના રક્ષણ માટે આવવાનું ઠરાવ્યું. ૧ પ્રમાણે આવતાં અન્યદા પ્રજા પતિ રાજાનો વારો આવ્યો તે વસ્તે ત્રિપુષ્પ કુમાર પિતાને જતાં અટકાવીને પોતે તે અપદ્રવનું રક્ષણ કરવા માટે માત્ર એક સારથિનેજ માથે રાત્રી રથમાં બેસીને ત્યાં ગયો. પછી તે શાસ્ત્રિક્ષેત્ર પાસે જઈને સિંહને બોલ્યાવ્યો, કે તરતજ તે સિંહ ત્રિપુષ્પની સામે થયો. તેને ત્રિપુષ્પે બે ઓછ પક્ષનીને શુભ્રિસપુટની જેમ ચીરી નાંખ્યો. તે વચ્ચે મથ્યા પદેયો તે સિંહ પોતાની નિદા કરવા લાગ્યો કે—“અહો! હું સિંહ બતાં પણ એક મનુષ્ય માનથી જ મરાણો.” તેને સ્વેદ પામતો જોઈને ત્રિપુષ્પના સારથિએ તેને શાત કરવા માટે મધુર વાણીવચ્ચે કહ્યું કે—“હે સિંહ! આ કુમાર વાસુદેવ થવાના છે, તેને તું એક રત્ન મનુષ્ય જેવા ન જાણીશ, તું નરેન્દ્રના હાથથી મરાયો છે, તેથી શા માટે શોક કરે છે? મનુષ્ય હોકમા આ ત્રિપુષ્પ કુમારજ એક સિંહ છે, અને તું તિર્યક્ યોનિમા લત્પન્ન થયેતો સિંહ છે.” આ પ્રમાણેના શાંતિના વાક્યો સાંજઢીને હર્ષ પામેછો સિંહ સમાધિ પૂર્વક મરણ પામ્યો.

તેથી તે ત્રિપુષ્પ, સારથિ અને સિંહ ૧ ત્રણેના જીવો જલસાગરમાં ડ્રમણ કરતાં કરતા સાંપત કાઢે તે ત્રિપુષ્પનો જીવ તે હું થયો હું, સિંહનો જીવ તે કૃષ્ણ-વક્ત્ર થયેલો છે, અને સારથિનો જીવ તે તુલ્યચરિત (ગૌતમ) થયો છે. પૂર્વ જન્મે મધુર વાણીવચ્ચે તેને મત્તજ્ઞ કર્યો હતો, અને મેં તેને માર્યો હતો, તે કારણ-નાટકમા સ્નેહ ને વૈરનું કાળજી જાણી લેવું. પરંતુ ને સ્વેદજ્ઞ શુક્લપક્ષીઓ થયો છે. પરંતુ જે જીવને અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્તન સસાર વાકી રહ્યો હોય, તે શુક્લપક્ષીઓ કહેવાય છે, અને તેથી વચારે સસાર જીને વાકી હોય તે કૃષ્ણપક્ષીઓ કહેવાય છે.”

આ પ્રમાણે જગતના મુલ્યથી માનઢીને ઘણા જીવોએ સમકિત ડપાન-ન કર્યું (સમકિત પામ્યા).

“હે ગૌતમ! તારાથી વેધમીમાન સમકિત પામેત્તા તે સ્વેદજ્ઞ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તની અદર મોક્ષપદને પામશે, તેથી તને તેને પ્રતિરોધ કરવા માટે મેં મોકલ્યો

हतो. ” आ प्रमाणे ते खेडूतनु वृत्तात साजळीने इन्द्र विगेरे समकितमा सुदृढ
घया. तेवी रीते हे नव्य प्राणीओ ! तमारे पण चित्तमा चिरकाळ पर्यंत समकित-
ने स्थिर करवु.

इत्यद्भ्यदिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ प्रथम
स्तने तृतीय व्याख्यानम् ॥३॥

व्याख्यान ४ थुं.

समकितना त्रण जेद विपे

समकितने ज्ञानचारित्र करता पण अधिक कथु ठे ते आ प्रमाणे—

श्लाघ्यं हि चरणज्ञानवियुक्तमपि दर्शनम् ।

न पुनर्ज्ञानचारित्रे, मिथ्यात्वविषदूषिते ॥ १ ॥

ज्ञानचारित्रहीनोऽपि, श्रूयते श्रेणिकः किल ।

सम्यग्दर्शन माहात्म्यात्तीर्थकृत्त्व प्रपत्स्यते ॥ २ ॥

जावार्थ—“ ज्ञान अने चारित्र विनालुं एकत्रु समकित पण प्रशंसाने
पात्र ठे, परंतु मिथ्यात्वरूपी निषधी दूषित यथेज्ञा ज्ञानने चारित्र श्रद्धान्य नथी. जुओ!
श्रेणिक राजा ज्ञान अने चारित्र रहितज हता एम सजळाय ठे, परंतु सम्यग्दर्-
शन (समकित) ना प्रजावधी ते तीर्थकर थवाना ठे, अर्थात् तेमणे तीर्थकर नाम
कर्म वाच्युं ठे ”

अर्हां कोड शंका करे के “ श्रेणिक राजाए त्रण प्रकारना समकितमांधी
क्या समकितवने तीर्थकर नाम कर्म उपार्जन, कर्तुं ? ” तेनो जवाय ए ठे के “ स-

राजा 'मन आ नगरमा हमेशा मिष्टान्न भोजन तथा उपर एक महोर दक्षणा मले, तेनु तरावी आयो. " ते साजळीने गजाए वादक हसीने ते प्रमाणे उतावी आयु. पत्नी ते द्वाद्यण हमेशा जुदे उदे घेर भोजन करवा लाग्यो. परंतु दक्षणा ना होजयी कोवा भोजननु वसन करीने ते एकत्री बघारे घेर जमवा जमा लाग्यो. तेथी ते थोडा काळमा कुप्री घयो ते जोडेन रागाए तथा तना कुटरे तेनु अपमान कर्तु तेरी ते कुप्री क्रोशयमान घयो. पत्नी तेण एक चोरुनो अणाय्यो अने तेने पोताना कुप्रीनो रस चोपनी चोपनीने घास बिगरे रखरखा लाग्यो. तेथी ते बां कडानु सोही बिगरे सर कुप्रीमय थड गयु. पत्नी ने ज्ञाप्ये एक दिवस पोताना पुत्र बिगरे कुटरेन कर्तु के " आपणा वृळनी एरी रीन उ के ज्यारे कोद वृक्ष थाप, ज्यारे ने पोताना पुत्रादिकने एक गोकमाना मासनु भोजन करारीने पत्नी न तीर्थगमन को छे, माटे तमे रस आ गोकमाना मास खाओ, अने मने रजा आयो." ते साजळीने ते पुत्रादिके कर्तु कर्तु. एटने ते मरने पेना गोकमाना गाम गवरावरा बने कुट्री नगरीने ते ज्ञाप्ये रानिने समये घरमाथी नीकळी गयो वनमा भ्रमण कर्ता विविध प्रकारनी आपणियाओना मूळ पोवारने आरेनु को- रमाओविपातु पाणी पीवथी ते व्याधि रहित थड गयो. एटने ते पात्रो पोताने घर आय्यो, अने पोताना पुत्रोने कर्तु के " तमे मार अपमान कर्तु, तेनु आ फळ तमने प्राप्त थयु अने हु तो व्याधि रहित थड गयो. " आ सर एत्तात जाणीने पौरसोकोए ते द्वाद्यणने धणी निर्जन्मो (निंदा) करीने काही मूर्यो. एटने ते राजपूह नगे आची दग्ग्याना पासे मेडा तेगामा अहीं अमार समवसरण थयु ते वगते अमने वादवाने उत्सुक थयेने चारपाळ ते सेहुरु आग्रणने दरवाजा पर चोकी करव राग्वीने समवसरणमा आय्यो पात्रळ ते द्वाद्यणे पुरदेखी पासे वना, पक्का बिगरे धणु नैय पुरजनोए मूकेनु हतु ते कज सुथी उासी ठासीने खातु पत्र अत्यंत दृषा लागवाघो पाणी पाणी बरतो मृत्यु पापीने ते दरवाजानीन पासेन वासमा देरुओ थयो

एकदा फरीधी अमार समवसरण अहीं थयु. ते वगते अमने वंदन कर वानी उत्कटा बाळी पाणी चरनारी स्त्रीओना मुखयी अमार आगमन साजळीने ते देरुकांने जातिस्पर्ण झान थयु तेथी ते देरुको अमने वादवा माटे वावमांन बहार नीकळी मार्गमा कुदतो वृद्धा आवता हतो, तेगामा तमे पण ते रस्ते

अहीं आवता हता, एद्वे तमारा घोमाना पग नीचे दवाइने अमारा ध्यानमा मरण पामी सौधर्म देवद्वोकमा दर्जराक नामे देवता थयो.

ते देव आज्ञे इन्जे पोतानी सज्जामा करेदी तमारा समकितनी प्रशसा सांजळीने ते पर श्रद्धा नहीं आवयाथी तमारी परीक्षा करमा माटे अहीं आव्यो. अने तेणे कुण्डना मीपथी गो ११ चदन वने अमारी जक्ति करी. ”

आ प्रमाणे ते देवतु वृत्तात साजळीने श्रेणिक राजाए फरीधी प्रज्जुने पूछुं के “ हे जगदान ! ते देखताए आपने ठीक आवी, त्यारे मरवानु शा माटे कथु, मने चिरकाळ जीववानु शा कारणथी कथु, अजयकुमारने जीव अथवा मर एम केम कथु अने कादससौकरिकने म मर ने म जीव एव शा हेतुथी कथु ? ” जिनेश्वर बोल्या के “ हे राजा ! ते देवे जक्तिना रागथी अमने एम कथु के—हे स्वामी ! तमे समग्र कर्मनो क्षय करीने जन्म जरा मरण विगेरेथी रहित स्वात्ताविक दुखवा-ळा मोक्ष पदने ज्ञानदी पामो. तमने चिरकाळ जीववानु एवा हेतुथी कथु के—तमे जीवता ठो त्या मुनी राज्यमुखने अनुजवो ठो, पण मरी गया पडी घोर नरकमा जवाना ठो, माटे घणो काळ जीवता रहो, एम कथु. तथा अजयकुमार मंत्रीने जे कथु ते एवा हेतुथी कथु के—ते जीवतो सतो अहीं सुखो जोगये छे, अने मरण पामीने सर्वार्थसिद्ध विमानमा देव थनार ठे, माटे मरो अथवा जीवो एम कथु. अने कादससौकरिकने एवा अजिमायथी कथु के—ते अहीं जीवने हमेशा पाचसो पामनो बर करे छे, अने मरीने घोर नरकमा जवानो ठे, माटे तने जीव-वानु के मरवानु एकें ज्ञानकारी न होवाथी म मर म जीव एम कथु. ”

आ सर्व खुदासा साजळीने राजा आश्चर्य पामी फरीधी जिनेश्वरने व-दना करीने बोव्यो के “ हे स्वामी ! मारी नरकगति न घवा माटे तेना निवारणनो उपाय उतावो. ” प्रज्जु बोल्या के “ पूर्वे मिथ्यात्वपणामा जे नारकीनु आयुष्य वा-धु ठे ते अवश्य जोगवज्ज पमशे,—तेनी जीजी प्रतिक्रिया ठे ज नहीं. ” आ प्रमाणे कथा ठता पण श्रेणिके वधारे आग्रह करमाथी तेने बोध गवा माटे प्रज्जुए कथु के “ हे राजा ! जो तु तारी कपिडा नामनी दासीने हाथे मुनिने दान अपाव, अथवा हमेशा पाचसो पशुनो वध करनार कादससौकरिकने एक दिवस हिंसाक-र्मथी अटकाव, तो तारे पुर्णतिमा जवु न पके. ” ते साजळीने राजा ‘ आ कार्य-तो मारा कज्जानु ठे ’ एम धारतो पोताना नगर तरफ चाड्यो.

मार्गमा दर्शुराक देवे राजानी परीक्ष करमा माटे नदीमा जाळ नामीने
 पाछला एकमना एक मुनितु रूप बनाय्यु, पछी ते मुनिने मन्यनु मास खानो दी
 ओ. एटजे राजाए तेने कथु के " हे साधु ! आ छुक्कर्म करु मूकी दे " त्यो
 ते साधु बोच्यो के " हु एकनोज आउ कर्म करु लु एम नथी, पण महाती-
 र स्वामीना सर्व शिष्यो माग जेवान डे. " ते साजळी त्रेणिक तेने कथु के ' अ
 रे ! ताम्ज आउ हीनभाग्य डे, बाकी वीरपरमात्माना शिष्यो तो गगाना जळ ज-
 वा पचिन-पुण्यस्वरुप डे " एवी रीते तेनी निर्जत्स्ना करिने राजा नगरीमा प्रे-
 श करे डे तेवामा तेणे एक युवान साप्तीनु रूप जोयु ते सावीप हाथे पगे अ-
 लतानो रस झगाड्यो हतो, यथायोग्य सर्व अन्नकारो अगपर धारण कर्षा हुता
 नेत्रमा काजळ आय्यु हतु, मुख तबोज्जी चरेनु हतु अने गर्जनी हती. ते
 जोडने राजाए कथु के " हे जनी मा बी ! आउ शामन विरूद्ध आचरण के
 करे डे ? " त्यारे ते मोक्षी के " हु एकनीज आरी हु एम नथी, पण सर्व सा-
 धीओ आबीज डे " ते साजळीने राजाए कथु के " अरे पापिणी ! तारंग
 आउ अभग्य डे, के जेवी आउ विरूद्ध आचरण करे डे अने बोले डे. " ए
 प्रमाणे तेनो तिरस्कार करिने राजा आगळ चास्या तवामा ते देखाए पोतानु दि-
 व्य स्वरूप भगद करी राजान प्रणाम करिने कथु के " हे राजा ! तने धन्य डे. इ-
 न्छे जे प्रमाणे तमारी प्रशंसा करी हती तेराज तमे डो. जेम समुद्र मर्यादा न मूक
 नेम तमे तमारा सम्पत्तवनी मर्यादानो त्याग कर्षो नही. " इत्यादि स्तुति करिने
 ते देव राजाने एक देवी द्वार तथा वे काम कथ आपी अन्श्य थयो

गजाए पोताना महत्तमा आरी कपिना दासीने बोझारीने कथु के " तु मुनि
 तारा हाथे दान आप " ते बोनी के " हे स्वामी ! मने एवी आझा न आपो
 हु दान नहीं आपु. तमे हुक्म करो तो हु अग्रिमा पेछ, विप खाउ, पण
 कार्य नहीं करु. " तेना आवा वचना साजळीने काव्यसौकरिकने बोझारी ते
 कथु के " तु मात्र एकज दिवस पामानो रघ करवा तजी दे " ते बोच्यो के " स्वामी !
 हु जन्मयो दसोज पाचसो जीवनो वर करु ते हु मूकीश नहीं. मा
 आयुष्य घणु गथु डे, हने थोरु बाकी डे, तेथी तेष्टन माटे हवे प्राणीवने
 माटे तजु ? शी रीते मूकु ? माटो समुद्र तरिने नाना त्वावोची आमा कोण हवे ?
 ते माभळीने हास्य करता राजाए तेने एक मोटा अधकृपमा नखाव्यो. व

दिवसे प्रातःकालमां राजा प्रभु पासे जड तेमने वंदना करीने वोव्यो के “ हे प्रभु! में कालसौकरिकने पामना वयथी एक दिवसने माटे अटकाव्यो ठे. ” त्यारे प्रभु बोध्या के “ ते कालसौकरिके कुवामा रखा रखा माटीना पाचसो पामा करीने तेनो थ कयों ठे. ” ते साजळीने राजाए जिनेश्वरने कहु के “ हे नाथ ! कृपानिधि एवा आपनुं शरण मृकीने हु कोने शरणे जाउं ? ” जिनेश्वर बोध्या के “ हे वत्स ! खेद न कर. तु समकितना प्रजावथी आ जयथी श्रीजा जेवे मारी जेवो पशनाज नामे तीर्थकर थवानो ठे. ” (आ स्याने विस्तार घणो ठे, ते उपदेशक-द्वी नामना ग्रथथी जाएवो.) ते साभळीने हर्ष पामी पोताना नगरमा आवी श्रेणिक राजा निरतर धर्मकृत्यो करवा द्याग्यो. ते त्रण काल जिनेश्वरनी पूजा करतो अने हमेशा जिनेश्वरनी सन्मुख एकसो आठ सुवर्णना चोखा वने साथियो पूरतो, परतु स्वयंभूरमण समुचना मत्स्यतु जहण करवाना त्याग जेठ्यो पण ते नियम लड़ शकतो नहीं एवो विरतिरहित ठाता पण द्वायिक समकितना वळथी ते बहोतेर वर्पना आयुष्यवाळो, सात हाथ लचो अने श्रीमहावीरनीज जेवो आवती चोवी-शीमां प्रथम तीर्थकर थशे.

“ श्रेणिक राजानो जीव पहेली नरकमा चोराशी हजार वर्पतुं आयुष्य जोगरीने शुच जाव वने द्वायिक समकितना प्रजावथी तीर्थकरपणाने पामशे. ”

इत्यह्मदिनपरिमितोपदेशप्रासादग्रथस्यष्टौ प्रथम

स्थजे चतुर्थ व्याख्यानम् ॥ ४ ॥

व्याख्यान ५ मु.

समकितना समस्त जेदमांना पहिला चार श्रद्धांना जेद-
पैकी परमार्थ संस्तव नामनी प्रथम श्रद्धांना स्वरूप विषे.

जीवाजीवादितत्त्वाना, सदादिससन्नि पदै. ।

शश्वत्तश्चिन्तन चित्ते, सा श्रद्धा प्रथमा भवेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जीव, अजीव विंगे तत्त्वोनु सत् विंगे सात पदोवने नि
समा निरतर चितवन करवु, ते प्रथम श्रद्धा कहेवाय ठे. ”

जे माणोने धारण करे तेने जीव कहीए अने तेथी विपरीत-माण
हीत ते अजीव कहीए. मूळ श्लोकमा जीव अजीव आदि तत्त्वो एम कशु छे
तेथी आदि शब्दवने पुण्य, पाप, आश्रय, सवर, निर्जेरा, वन्ध अने मोक्ष ए स
त तत्त्वो ग्रहण करवा ते तत्त्वोनु उतापणु, सख्या, दोषस्पर्श, काळ, अन्तर, भा
अने अक्षय्यदुत्व ए सात स्थानकोवडे निरतर मनमा चिंतन करवु, ते परमार्थ ।
स्व नामनी समकितनी पहेली श्रद्धा कहेवाय ठे, तनु बीजु नाम परमरहस्य
स्विय पण कहेयु ठे

अगारमर्दक आचार्य विंगेने पण परमार्थ सस्तर विंगे तो, सजवे ठे,
म कोइ शका करे, तो ते शका करवापणु नथी, केपके आ श्रद्धामा केवळ
श्रद्धावाळोनेन अधिकारी मण्येया छे अने अगारमर्दक जेना विध्यास्त्रीने तात्विक
श्रद्धानो विज्ञकुन संजवम नथी. -आ पहेली श्रद्धा उपर अज्ञयकुमारनु दृष्टान्त ठे
ते नीचे प्रमाणे—

अज्ञय कुमारनु दृष्टान्त

औत्पत्त्यादिधिया सद्म, अज्ञयो मज्झिणा वर. ।

नत्त्वपरिचयादाप, सर्वार्थसिद्धिक सुखम् ॥ १ ॥

जाकार्य—“ औत्पातकी विगेरे बुद्धिना स्थान रूप मन्त्रिन् अन्नयकुमार तत्त्वना परिचययी सर्वार्थसिद्धिनु सुख पाम्यो. ”

राजगृह नगरमा प्रसेनजित राजा राज्य करतो हतो. तेने श्रेणिक विगेरे सो पुत्रो होता. एकदा राजाए “ राज्यने योग्य कयो कुमार छे ? ” तेनी परीक्षा करवा माटे ते सो पुत्रोने एकेक खीरनो थाळ आपी साथे जमवा बेसाड्या. पडो ज्योरे तेओए जमवानु शरु कर्यु, त्यारे राजाए अत्यंत मूरगा थयेझा कूतराओ तेमना तरफ बोरी मूकाव्या ते कूतराओने आवना जोताज एक श्रेणिक सिवाय बीजा सर्वे कुमारो जम्या बिनाज खीरथी सरमेझा (एठा) हाथे उजा थडने गाडा. श्रेणिक कुमार तो जेम जेम कूतराओ पामे आत्वा लाग्या, तेम तेम पोताना नाइओना थाळ तेमने आपनो आपतो पोताना थाळनी खीर खावा लाग्यो. ए रमाणे ते पुरेपुर जम्यो. आ वृत्तात जाणीने राजाए नवाणु कुमारोनी प्रशंसा करी, अने श्रेणिकनी निंदा करता सता तेने कथु के “ ते कूतराओ साथे जोजन कर्यु तेथी तने धिक्कार छे. ”

एकदा फरीथी परीक्षा करवा माटे खाजा, लाहु विगेरे करडीआमा भरीने तेना ढाकणा वन करी ते उपर सीझ मार्या. तथा माटीना कोरा घमा पाणीथी जरीने ते उपर पण सीझ कर्पा. पडो ते करंनोआओ अने ते घमाओ कुमारोने आपीने राजाए कथु के “ तमारे आ सीझ तोड्या बिना कमि-यामाथी पम्बान्न ग्वावु अने घमाओमाथी पाणी पीवु ” एम कहने तेओने एकान्त स्थळमा राख्या. पडो सर्व कुमारोने मूर लगी, पण तेओने खावानो उपाय सूझ्यो नहो. ते जोझे श्रेणिके करंनोआओने हत्तावी हत्तानीने तेनी वासनी सळीपोना डिटोमाथी ते पम्बान्ननो भुको काढा काडीने तथा घमाओने दूगमा वींटीने भीना थयेझा ते वल्लोने नीचोवी नीचोवीने सर्व कुमारोने तृप्त कर्पा. ते हकीकत साजळीने राजाए श्रेणिकनी बुद्धिथी अतःकरणमा प्रसन्न थया उता उपरथी निंदा करी के “ पम्बान्ननो भुको करीने राकनी जेम खावो, तेनी बुद्धि राक जेवी जाणवी. ”

एकदा राजमहेदामा अग्नि लागी, ते वखते राजाए कुमारोने आझा आपी के “ जेनाथी जे चीज लेवाय ते लड ह्यो ” ते साजळीने सर्वे कुमारो मणि माणिक्य विगेरे जवाहीर लड आख्या. अने श्रेणिके तो राजाना जयना प्रथम

चिन्ह रूप जन्ता लीरी. ते साजळीने पण राजाए श्रेणिकनी निंदा करी, अने तेनु जनसार नाम पाड्यु

पत्री गजाए श्रेणिक सिवाय रीजा सर्व कुमारोने जुदा जुदा देशो आप्या, पण श्रेणिकने काइ आयु नही तेथी अपमान पामेन्नो श्रेणिक गुप्त रीते राजगृह नगरमाथी नीकळी गेयो. अनुक्रमे चावता चावता ते वेनातट नगरे पहुँच्यो. ते नगरनी अदर प्रवेश करी श्रेणिक कोइ जद्र नामना श्रेष्ठीनी छुकानेवेगो ते दिवसे श्रेणिकना पुण्यप्रतावयी ते श्रेष्ठीने बेपारमा घणो लाज थयो. तेथी तेणे श्रेणिकने पृष्ठु के "हे पुण्यनिधि! आजे तम कोना अतिथि थयाना जे?" श्रेणिके हास्य करता जवाब आप्यो के "आपनाज." ते साजळीने श्रेष्ठीए हर्षित थइ विचार कर्या के "आजे स्वमया म मारी पुत्रीने योग्य वर जोये. हतो तेज आ जणाय जे, माटे बहु ठीक थयु." पम विचारिने श्रेष्ठी छुकान थप करी श्रेणिकने पोतानी साथे पोताने गेर दइ गयो त्या गौरवने योग्य अवेा ते श्रेणिक नी तेणे जोजनादिकवने सारी प्रोणागत करी. पत्री पोताना कुटुंबीओने घोना घीने श्रेष्ठीए महोत्सव सहित विधिपूर्वक पोतानी पुत्री मुनदाने श्रेणिक साथे परणवी. श्रेणिक तेणीनी साथे प्रीति पूर्वक क्रीडा करवा लाग्यो, केटझेक काळे मुनदा गर्भवती थट ते रखते जिनपूजा करवी, हाथी उपर बेसवु अने अहिंसा नो पटह (अमारीपमह) वगमाखो, विगेगे तेणीने थयेलो दोहदो श्रेणिके पूर्ण कर्या.

अहा राजगृह नगरीमा प्रमेनजित राजा श्रेणिकना जवाथी तेना वियो गना दुःखवने अयत छु री थइन तेनी शोध कराववा लाग्यो अन्यथा कोइ सार्यना मुरययी 'श्रेणिक वेनातट नगरे जे' पम साजळ्यु. तेवाया प्रमेनजित राजाने आयु'पना अतने करनारो महा व्याधि अन्यथ थयो, तेथी पोतानु मृत्यु समीप जाणनि तेणे श्रेणिकने तरा बोत्राववा माटे राजसेवकोने सादणीपर बेसा मीने वेनातट तरफ मोकळ्या तेणणे श्रेणिक पास आपीने राजानी अतस्थिति वाळी हकीमन कही. ते साजळीने श्रेणिके मुनदाने क्यु के "हे प्रिया! हु मारा पिता पास जाउ तु, तपारे तो हान अहीन रहवुं योग्य छे, तेथी अहीन रहो अने जो तपारे आ गर्जथी पुत्र प्रसवे, तो तेनु अजय नाम राखजो." ते साजळीने मुनदा बोत्री के "ज्यारे ते पुत्र आउ वरसनो थाय, अने मने पोताना पितानु ठेकाण पृष्ठे तपारे मारे जो जयाव आपवो?" ते साजळीने श्रेणिके खमी

वे नारवट उपर आ प्रमाणे अक्षर लरया के—

“ राजगृहे पालि गाम गोवालि धवले टोने घर कहीया ”

“ राजगृह नगरमा ते गामना गोवाळ (राजा) अमे बीए अने उज्ज्वल
टोनावाळुं (राजमहेल) अमारुं घर ठे एम कहेजे. ”

आ विषय उपर धर्मोपदेशमाळामा नीचे प्रमाणे श्लोक ठे.—

गोपाक्षकाः पाण्डुरकुड्यचन्तो, वयं पुरे राजगृहे वसाम. ।

आह्वानमंत्रप्रतिमानितीमान्, वर्णान् द्विखित्वार्पयति स्मचास्यै॥१॥

नावार्थ—“ गो^१तुं पाप्मन करनारा अने श्वत वर्णनी नीतोवाळा
राजगृहपुरमा अमे रहीए बीए. आ प्रमाणे पुत्रतुं आह्वान करवाना (बोलाववाना)
धननी जेवा अक्षरो लखीने श्रेणिके तेणीने (सुनंदाने) आप्या. ”

पत्नी प्रियाने युक्ति प्रयुक्तिथी समजावी तेणीनी रजा लइने श्रेणिक
राजगृह नगरे आव्यो, अने पिताना चरण कपळमा पनी नम्यो. तेने आवेल्लो
जोइने राजाए हर्पना अश्रुजळ साथे सुवर्णकळशना जळवने महोत्सव पूर्वक तेने
राज्याजिपेक कर्पो. पत्नी राजाए तपश्चर्या अगीकार करी अने अनुक्रमे देव-
लोकने पाम्यो.

श्रेणिके राजा थया पत्नी परीक्षा करी करीने चारसो नवाणु मंत्रीओ
कर्पो. पत्नी ते सर्वनो उपरी इगिताकारवने पारका मननी वातने पण जाणो
एवो मंत्री करवाना इच्छाथी तेणे परीक्षा करया माटे पोतानी लर्मिका (धांटी)
ओक जळ विनाना लंभा कूवामा नाखीने आयोपणा करारी के “ आ लर्मिकाने
जे पुरप कूवाने काठे रहीने पोताना हाथवने लइ लेशे ते सर्व मंत्रीओमा अग्रेसर
(मुख्य) मंत्री थशे. ” ते साजळी सर्वे मंत्रीओ तथा बीजा घणा विचक्षण पुरुषो
ते कूवा पासे आवीने ते मुद्रिका (धांटी) लेवानो प्रयास करवा लाग्या. पण सर्वे
खेद पामी निराश यइने पाळा गया.

अर्ही वेनातट्टमा सुनंदाए गर्भ समय पूर्ण थता एक पुत्रने जन्म आप्या.

१ शृंगीतुं पालन करनार रात्त, बीजे लर्भ शायल पालन करनार गोवाळ.

तेनु अजयकुमार नाम पाडगु ते कुमार अनुक्रमे मोटो थयो, तेने निशाळे मोस्त्यो.
 त्यां ते सर्वकळाओमा घणो निपुण थयो. एरुदा तेने साथे जणनारा ओकराओ
 साथे कनीयो थयो. एटने ते ओकराओए अजयने 'बाप विनाना' कहिने तनी
 भठकरी करी ते साजळीने अजये अति खेयुक्त थड मानी पासे जड तेने पृष्ठ
 के "हे माता' मारा पिता कोण ठे? अने ज्या ठे?" सुनदाए वगु के "हे वत्स' ते
 हु जाणती नथी कोइ परदेशी पुरुष मने परणीने थोनी मुदत अर्ही रहिने गेवन
 ठे. परतु जती बन्ते तेणे आ भारवट उपर काज्ज अकरो दाख्या ठे." ते
 साजळीने अजयकुमारे नारवटपरना अकरो गाची पितातु स्वरूप जाणी
 माताने कगु क "हे माता' मारा पिता तो राजगृहीनगरीना राजा ठे, मांड हे
 आपणे त्या जदए." पडी जद श्रेष्ठीनी राजा बटने अजयकुमार पोतानी मां
 साथे लइ राजगृहनगरना लग्नानमा आव्यो. त्या सुनदाने बेमारीने अजयकुमारे
 गाममा प्रवेश कया पेना कया पासे आवता घणा दोकोने त्या एकठा ययेदा जोइ
 ने अजये पृष्ठ के 'अर्ही केम थला दोरो एरुदा थया ठे?" त्यारे तेथोए तेन
 मुद्रातु टुतात वगु. ते साभळीने कुमारे वगु के "ए बात काइ छुप्कर नथी
 तरतज बनी शके तेम ठे." एम कहिने तेणे काठापर रहिने अक डाणनो विमो
 ते मुद्रिका उपर नारयो, एटने ते मुद्रिका डाणमा चोटी गइ पडी ते डाण मुका
 गपु एटने ते जळ विनानो क्वो जळथी पूर्ण भरी दीधो. ते वखते पेसु शुष्क जाणु
 मुद्रिका साथे तरीने उपर आव्यु अजयकुमारे ते पानाने हाथे लइ लीसु अने
 नेमा चोटी रहेसी धांडी ठोरीने गजाने मोकनी. आ वृत्तान्त साभळीने हरे
 पामेजो राजा श्रेष्ठिक जाले कया पासे आनी कुमारने जोइ अत्यंत खुशी थयो.
 पडी राजाए कुमारने आर्विगन दडने पृष्ठ के "हे वत्स' तु कये गामथी आवे
 ठे? अथवा शु तु आज गाममा रहे ठे?" कुमारे प्रणाम करीने जवान आव्यो
 के "हे स्वामी' हु बेनावट नामना पुरमाथी आजेज अर्ही आव्यो दु." राजाए
 पृष्ठ "ते गाममा एक धन नामे श्रेष्ठी रहे ठे तेने सुनदा नामनी पुत्री ठे. तेनु
 वृत्तात तु काइ जाणे ठे?" कुमारे वगु के "हा जी. तेणीए एक पुत्र प्रसव्यो ठे.
 तेनु नाम अजयकुमार पाडगु ठे. ते कुमार रूप गुण अने उम्परवने मारी जेवो
 ज ठे हे स्वामी' मने जोवाथी तेने ज जोयो, एम जाणो. तेनी साथे मारे गाद
 स्नेह ठे. तेना विना हु एक क्षण पण रही शकतो नथी." राजाए पृष्ठ के

“त्यारे तेने मूकीने तु अर्हा केम आव्यो ?” कुमार बोड्यो “तेने अने तेनी माताने अर्ही समीपना उग्रानमाज मूकीने हु अत्रे आव्यो लु.” ते साजळीने राजा ते कुमारनी साथे उग्रानमा गयो, अने पोतानी प्रिया सुनदाने मळ्यो. राजा-ए सुनदाने पूउतु के “ते वखते तने जे गर्भ हतो ते पुत्र क्या ठे ?”

सुनदा बोड्डी के “हे प्राणनाथ ! आ आपनी साथे आव्यो तेज ते पुत्र ठे.” ते साजळी राजाए कुमारने वखु के “हे वत्स ! तु मारी पासो जूठु केम बोड्यो ?” तेणे जबाब दीयो के “हु निरतर मारी माताना हृदयमा रहुं लु, तेथी में तेवो जबाब आप्यो हतो.” ते साजळी राजाए आनंद पायी कु-मारने पोताना गोलामा बेमाड्यो. पत्नी राजाए अति आनंद पूर्वक ध्वज तोर-णथी शणमारेखा राजगृहनगरमा सुनदाने प्रवेश कराव्यो, अने अजयकुमारने चारसो नगण मनीओमा प्रधान मंत्रि पद आप्यु. पत्नी ते बुद्धिशाळी अजय-कुमारने आगळ करीने थेलिक राजाए घणा देशां साभ्या. (पोताने ताणे कर्या.)

एकटा श्रीमहावीर स्वामी राजगृहीना उपवनमा समवसर्या. तेमने वादवा माटे अजयकुमार गयो. त्या घणा देव, देवी, साधु, सात्री विगोरेथी व्यास एवी जगवाननी पर्पदाया एक कृश गात्र गळ्या शान्त महर्षिने जोडने कुमारे जगवानने पृष्ठु के “हे स्वामी ! आ महर्षि कोण ठे ?” प्रभु बोड्या के—ए वीतभयपत्तन-ना राजा नीतिमान उदायन ठे. ते राज्यावस्थामा मने वादवा आव्या हता, त्यारे में तेने आ प्रमाणे धर्मपदेश आप्यो हतो के—“सभ्याना रग जेवु, पाणीना पर-पोडा जेवु अने दर्जना अग्र जाग लपर रहेखा जळना विंदु जेवु आ जीवित चवळ ठे. अने युवावस्था नदीना पूनी जेवी वही जती ठे तो हे पापी जीव ! तु केम रोध पामतो नथी ? अहो ! मुक्तिना जेवु सुख आ ससारमा कोड पण स्थळे नथी. आ विषय पर अगारदाहकनु दृष्टान्त ठे ते तमे साजळो.—

अंगारदाहकनुं दृष्टान्त

कोइ एक अगारा (कोयझा) नो बेपार करनार काष्ट बाळीने तेना कोयवा पारुवा माटे एक पाणीनो जरेखो घनो लाइ वनमा गयो. त्या काम करता तृषा लागवाथी अनुक्रमे ते आसो उमो पाणी पी गयो. परंतु माथा पर सूर्यनो ताप होवाथी, पासो कोयझा पारुवा कोझा अग्निना तापथी तथा लाकडा कापवा-

तेनु अजयकुमार नाम पाड्यु, ते कुमार अनुक्रमे मोघे थपो, तेने निशाळे मोरुयो. त्यां ते सर्वकळाओमा घणो निपुण थपो. एरुदा तेने साथे जणनारा ओकराआ, साथे कजीयो थपो एटने ते ओरुगओए अजयने 'बाप विनाना' कह्नीने तेनी मजकरी करी ते साजळीने अजये अनि सेदयुक्त थड मानी पामे जड तेने पृष्ठु के "हे माता! मारा पिता कोण ठे? अने या ठ?" मुनदाण कथु क "हे वस! ते हु जाणती नथी. कोइ परदेशी पुरप भने पराणीने घोमी मुदत अर्ही रह्नीने गेयन ठे. परतु जती वगते तेणे आ भारवड उपर काटक अद्रगे दारया ठे." ते साजळीने अजयकुमारे नारवडपरना अद्रगे वाची पितानु स्वरूप जाणी माताने कथु के "हे माता! मारा पिता तो राजगृहीनगरीना राजा ठे, मांड हवे आपणे त्या जडए." पत्री जड श्रेष्ठीनी रजा दडने अजयकुमार पोतानी माने साथे दड राजगृहनगरना उग्रानमा आव्यो त्या मुनदाने बेसारीने अजयकुमारो गाममा भेसा कयो. पेना कवा पास आरता घणा ब्योसोने त्या एकठा थपेसा जां ने अजये पृष्ठु के 'अर्हा केम घणा लोको एकठा थया ठे?' त्याने तेओए तन मुद्रातु वृत्तात कथु. ते साभळीने कुमारे कथु के "ए यात काइ छुप्कर नथी तरतज बनी शके तेम ठे." एम कह्नीने तेणे काठापर रह्नीने अक बाणनो पिने ते मुद्रिका उपर नारयो, एटन ते मुद्रिका बाणमा चोटी गड. पत्री ते बाण मुकाइ गथु एटने ते जळ विनाना कुवो जळथी पूर्ण भरी दीथो ते वखते पेथु शुष्क बाण मुद्रिका साथे तनीने उपर आव्यु अजयकुमारे ते पाताने हाचे दड क्षीडु अने तेमा चोटी रहेंवी थंटी ठलेकीने राजाने मोरुनी. आ वृत्तान्त साभळीने हर्प पामेजो राजा श्रेष्ठिक जाने कवा पास आरी कुमारेने जोइ अत्पत खुशी थयो. पत्री राजाए कुमारेने आनिंगन दडने पृष्ठु के "हे वस! तु कये गामथी आवे ठे? अथवा शु तु आज गाममा रह ठे?" कुमारे मणाम करीने जवान आप्यो के "हे स्वामी! हु वेनातड नामना पुरमाथी आजेज अर्ही आव्यो तु " राजाए पृष्ठु "ते गाममा एक वन नामे श्रेष्ठी रहे ठे. तेने सुनदा नामनी पुत्री ठे. तेनु वृत्तात तु काइ जाणे ठे?" कुमारे कथु के "हा जी तेणीए एक पुत्र मसव्यो ठे. तेनु नाम अजयकुमार पाड्यु ठे ते कुमार रूप गुण अने उम्परवने मारी जेवो ज ठे हे स्वामी! पने जोवाथी तेने ज जोयो, एम जाणो. तेनी साथे मारे गाढ स्नेह ठे. तेना विना हु एरु दण पण रह्नी शकतो नथी." राजाए पृष्ठु के

ना श्रमयी तेने अत्यंत तृषा लागी. तेथी पाणी विना ते मूर्ख खाऊने निजाक शय्यो. निद्रामा तेने स्वप्न आव्यु. तेमा ते पोताना घरमा रहेलु सर्व जळ पी गयो. पडी अनुक्रमे सरोवरोनु, कुवाओनु, नदीओनु, तथा ठेवट सगळा समुद्रोनु जळ ते पी गयो. तो पण तेनी तृषा डीपी नहीं. पडी एक जीर्ण कुवामा ओनु पाणी हतु, ते क्षेत्रा माटे तेणे घासने पळो दोरमे राधीने तेमा नाखयो ते पळो बहार काढीने तेमाथी नीकळता जळ मिळुने जीन बने चाटवा लाग्यो. समुद्रना जळबी पण जनी तृषा मदी नहीं, तेनी तृषा आ पळामांथी सरता जळकणथी शी रीने नष्ट पाव ?

आ ह्युमान्तु सात्वर्य ए डे के-स्वर्गादिकना अनेक सुख नोगव्या ठ ता जेने वृत्ति थद नहीं तेने अस्व आयुषवाळा मनुष्य देहना अस्व सुखथी शी रीते वृत्ति थड शके ? जरावने जर्जरित अग थपा ठता पण ते विषय सुखथी तूत थतो नथी." आ प्रमाणेनी अमारी वैराग्यमय वाणी साजळीने उदापन राजाने म तिबोध थवाथी तेणे तरतज दीक्षा ग्रहण करी, आ चौबीशीमा आ डेव्हा राजा पिं डे. हवे पडी कोड पण राजा दीक्षा लेशे नहीं. आ राजपिं आ नवमाज सा कर्मनो कृप करीने मोक्ष पद पामशे.

आ प्रमाणेनी हकीकत प्रचुना मुम्वथी साजळीने अजयकुमारो पोता घेर जदने श्रेणिकराजाने कथु के " हे स्वामी ! आपनी आज्ञाथी हु दीक्षा ले इच्छु हु, माटे आप कृपा करीने मने चारित्र अथावो. केमके पूज्य पिता ! मोठा एयना उदयथी आप जेवा जैनपमी हितकारक पिता मळ्या डे, अने साज जिनेश्वर श्रीमहावीर स्वामी गुरु मळ्या डे, तेथी आवा सयोगमा पण जो हुण्कर्मा भर्मथु मयन न करी शकु, तो पडी मारा जेवो बीजो कोण मूर्ख कहेवाय पुत्रना आवा युक्तियुक्त वचन साजळीने राजाए तेने आशिर्गन दइने कथु " हे वत्स ! ज्यारे हु शोधथी तने ' अरे पापी ! मारी पासेथी दूर जा, मुख वताबोश नहीं' एवा वाक्य कहु त्यारे तु जत ग्रहण करजे, " आ प्रमाणे पिताना वचनने विनयवान अजयकुमारो अगीकार कथु अने जक्ति पूर्वक ते सेवा करवा लाग्यो

एकदा आकरी शीनकुतुपा श्री महावीरस्वामी राजगृही नग गुणशील्य चैत्यमा समनसया ते वखते श्रेणिक राजा चेन्नणा राणी सहित प्र

अने सातमीमा तेन्नीश सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति होय ठे, अने ते साते नरक पृथ्वीमां क्षेत्रधी उत्पन्न थयेन्नी वेदना होय ठे. पाच नरकमा दोन वेदना साथे अन्योन्यकृत वेदना होय ठे, अने प्रथमनी त्रण नरकमा ते ते प्रजार उपरात त्रींजी-रमाधामीकृत वेदना होय ठे. " जिंणे नरकनु यथार्थ स्वरूप साजळीने राणीए आचार्यने पृच्छु के " अहो ! आपने पण मारा जेवुज स्वप्न आव्यु ठे के तुं ? " गुरुए कथ के " हे जे ! अमने काऽ स्वप्न आव्यु नथी, परंतु जिनेश्वरे कहेन्ना आगमधी अमे तेनु सर्व स्वरूप जाणीए जीए. " राणीए पृच्छु " हे पूज्य ! कया कर्मधी प्राणी नरके जाय ? " गुरुए कथु के " महा आरजादिक कार्यों करवाधी अने विषय सेवनादिकधी जीव नरके जाय ठे. " इत्यादि उपदेश साजळीने राजाए तेमने विसर्जन कर्या.

बीजी रात्रे पेन्ना देवताए पुष्पचूळाने स्वप्नमां स्वर्गना मुख वताव्या. ते वृत्तात राणीए राजाने कथो, त्यारे राजाए सर्व दर्शनीओने बोझावीने स्वर्गनु स्वरूप पूछ्यु. तेना उत्तरमा तेओ बोझ्या के " मनमा चित्तेवेलु मुख प्राप्त थाय तेज स्वर्ग " जिंणे तेमना जवाबोधी सतोष कारक खुद्दासो नहीं थराने झीधे राजाए अभिकापुत्र आचार्यने बोझावीने स्वर्गनु स्वरूप पूछ्यु, त्यारे गुरुए " देवताओ अखंरु यौवन-वाळा, जरा रहित, निरुपम मुखवाळा तथा सर्व अक्षकारने धारण करनारा होय ठे. पहेन्ना देवओकमा २२ लाख विमान छे, बीजापा २८ लाख ठे " जिंणे स्वर्गनु यथार्थ स्वरूप कथु. ते साजळीने राणीए श्रद्धा पूर्वक पृच्छु के " हे गुरु ! ते स्वर्गना मुख शी रीते प्राप्त थाय ? " गुरु बोझ्या के श्रावक धर्म अथवा साधु धर्मनु सारी रीते सेवन करवाधी स्वर्गना मुख प्राप्त थाय छे. "

ते साजळीने प्रतिबोध पामेन्नी राणीए पुष्पचूळ राजाने कथु के " हे नाथ ! मने चारित्र देवानी आज्ञा आपो. " त्यारे राजाए कथु के " हे प्रिया ! तारो वियोग एक क्षणवार पण हु सहन करो शकु तेम नथी. " तो पण राणीए पणो आग्रह कर्यो, त्यारे राजाए कथु के " हे प्रिया ! जो तु हमेशां अहीन्हेवानु अने मोरे धेरेधीन आहार ग्रहण करवानु कथुल करे, तो हु चारित्रनी समति आपु. " ते साजळीने राणीए ते अंगीकार कर्यु. पजी राजाए मोटा उत्सव पूर्वक अभिकापुत्र आचार्य पासे राणीने दीक्षा अपावी

केटझाक काळ पजी आचार्य श्रुतज्ञानना उपयोगधी दुप्काळ पडवानो

आ जवूदीपना नरतङ्गेने विषे पृथ्वीपुर नामना नगरमा पुष्पकेतु नाप राजा हतो तेने पुष्पवती नामे राणी हती. तेणीए पुष्पचूत नामे पुत्र तथा पुष्प ह्या नामे पुत्रीने युगत्रपणे जन्म आप्यो. ते जाऽ बेन वचे एटतो उषो म्नेह हतो, के एक क्णपात्रनो विषोग यता ते वझे मरवाने तपार थऽ जता हुता. ते नो इने पुष्पकेतु राजाए विचारिु “ जो आ वचने जूदे जूदे स्याने परणावीश, तो ते वझे परस्परना विषोगथी मृत्यु पाम्यो, तेथी ते वझेनेज हु परस्पर परणावुं तो उँ क. ” एम विचारिने राजाए मयीओने तथा पौरजनेने बोत्तावीने मश्र कर्पो के “मारा अन्तःपुरमा जे रत्न उत्पन्न थाय, तेनो स्वामी कोण?” ते सांजळीने सँव बो द्या के “ हे नाथ ! आपना समग्र राज्यमा कोऽ पण स्थळे उत्पन्न थयेना रत्नना आप स्वामी हो, तो पञ्जी अन्त पुरमा उत्पन्न थयेता रत्नना तो आप स्वामी हो. तेमां शु कहेरु ? नेना तो आपज स्वामी छे. अने अन्त.पुरमा उत्पन्न थयेझारत्न नी आप जे काऽ योजना करो ते अमारे मान्य छे. ” आ ममाणे कष्ट वचन वँन ते सँवेनी संमति मेळवीने राजाए राणी तरफनो निषेध छता पण ते वझेना झम परस्पर कर्पो. तेथी पुष्पवती राणी वैराग्य पापी तपस्या करीने स्वर्ग लोकमा देवता थऽ.

केटनेक काले पुष्पकेतु राजा मृत्यु पाम्यो, त्यारे पुष्पचूझ राजा थयो. ते पुष्पचूझानी साथे विषय छुग्न नोगवतो काल निर्गमन करवा लाग्यो. “ अहो ! आ ससाग्मा कामाय पुरव कार्याकार्यनो विचार करी शकनो नथी. ” हवे ते पुष्पवती राणानो जीव जे देव थयो हतो तेणे अचधिज्ञानरके पुत्र पुत्रीनु अकार्य जोइने पूर्वनी प्रीतिना वशथी पुष्पचूझाने स्वप्नमा महा जय उत्पन्न करनारां नरको देखाब्बा ते जोइने जय पामेनी पुष्पचूझाए जाएत थऽ ते स्वप्ननो सर्व हृत्त. पतिने कोऽ पञ्जी राजाए मात काले बौद्ध विगरे सर्व दर्शनीओने बोत्तावीने तेमने “नरको केवा होय?” एवो मश्र कर्पो. तेना जवाबमा कोऽए गर्तावासने नरक कथु. कोऽए केदखानाने, कोऽए दारिद्र्यने अने कोऽए परतत्रपणाने नरक कथु. ते सर्व मन सांजळीने राणीए कथु के “ तेवा प्रकारना नरको होता नथी. ” पञ्जी राजाए अभिक्तापुत्र आचार्यने बोत्तावीने नरकनुं स्वरूप पूज्यु, त्यारे सुरिण कथु के “ हे राजा ! नरक सात छे तेमा पदेव्या नरकमा एक सागरोपमनी, बीजामा त्रण सागरो पमनी, जीजामा सातनी, चोथामा दशनी, पाचवामा सत्तरनी, छछामा बावीशनी

ह्याग्या. एम शुज्ज जावनी वृद्धि यता सर्व कर्मनो क्षय करी अंतकृत केवळी यद्देने तेओ तरतज मोझे गया.

ते वखते नजीकमां रहेला देवोए तेमनो केवळज्ञाननो महोत्सव कयों. त्या-
रधी ते प्रयाग नामें तीर्थ थयुं. त्या अन्य दर्गनीओ स्मर्ग सुर पामवाना हेतुधी
करवत मूकावे छे.

पुष्पचूझा सा वी केवळीपणे पृथ्वी पर चिहार करी प्राते सर्व कर्मनो क्षय
करी अनंत आनंद वाला मोक्ष पदेने पामी.

“आ पुष्पचूझानु पवित्र चरित्र साजळीने जे जव्य जीवो गुरु परिचर्या
करवामा तत्पर थाय छे ते परम सुखनु धाम जे मोक्ष तेने मेळवे छे ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादग्रथस्यष्टौ प्रथम
स्थजे षष्ठ व्याख्यानम् ॥ ६ ॥

व्याख्यान ७ सु.

व्यापन्नदर्शनीनो त्याग करवा रूप त्रीजी श्रद्धा विपे.

व्यापन्नं दर्शनं येषां, निह्नवानामसद्ग्रहैः ।

तेषां संगो न कर्तव्यस्तच्छ्रद्धानं तृतीयकम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कदाग्रहवमे जेमनु सम्यग्दर्शन नाश पाम्यु छे, एवा निह्न-
वोनो संग न करवो, ते त्रीजी श्रद्धा कहेली छे. ”

असद्ग्रहधी एट्ठे पोतानी मति कल्पनाए मानेला मत उपर कदाग्रह रा-
खवाधी जेमनु दर्शन एट्ठे सर्ग नय विशिष्ट वस्तुना वोपरूप समकित नष्ट थयु छे
तेवा निह्नवो समग्र वस्तुओमा यथावस्थित प्रतिपत्ति (श्रद्धा) उता पण कोइ

सभन नाणीन पोताना गउने रीजा देशमा मोकल्यो. अने पोते पुन्छ दातादी न्याज रया. ते कवने पुण्ड्रता सारी निर्दोष आहार सारीने आपसतन अग्रजानटुचिप गुम्नी बैषावत्य कवा लगी अनुक्रमे शुभध्यानबंद कर-
श्रेणी पर आम्द थप्ने ते केवळज्ञान पायी. तो पण गुम्नी सेवा करनी बर पसी नहँ. उनटी गुम्नी इछानुसार आहार सारी आधीन तेपनी मंरा कररा सारी तेथी एक दिवस गुरए तेने पूज्य के "तु मारा मननी इछान रमेशा शी रीते जाणै छे ?" सान्नीप जवार दीधो के "हे पूज्य ! जे जनी पामे निरतर रहै ते तेनी मनोटुचि केम न जाणै ?"

एकदा वरमाद वरसना हतो, ते रगत तेणीए आहार आय्यो, त्यारे सुरिप पूज्य के "हे पुत्री ! तु सुतने जाणै छे उता आरा वरमादमा तुं आहार केम हावी ?" तेणीए कयु के "जे जे मदेशमा अचित्त अप्पापनी दृष्टि पवी हती, ते ते मदेशमा चात्रीने हु आहार सारी लु. तेथी आ आहार अशुद्ध नयी" गुरए पूज्य "ते अचित्त मदेश शी रीते जाएयो ?" तेणीए कयु "ज्ञानबंद" सुरिप पूज्य के "मतिपाति^१ ज्ञानबंद के अमतिपाति^२ ज्ञान बने ?" ते बोनी क "पांचमा ज्ञानबंद (केवळज्ञानबंद)." ते सांजळीने सुरिप "अहो ! मे केरठीनी आशातना करी" एम बहनी तेने मिथ्या छुष्टत आय्यु पडी आचार्य तेमने पूज्य के "हु मोक्ष पामीश के नहँ ?" केवळीए कयु के "तमने गगानदी उतरता केवळज्ञान प्राप्त थरो." ते सांजळीने सुरि गगा नदी उतरवा मोटे केरनाक लोकोनी साथे नारमा वेडा. परतु जे बाजु ते बेमे ते बाजुए नाव नमरा लाग्यु एही रीते दरेक बाजुए सुनि वेडा, एटसे ते दरेक स्थान नमरा लाग्यु, पडी सुरि मयमा वेडा त्यारे आखु बहाण रुना लाग्यु (आचार्य पूर्वजन्मा पोतानी छीनु अपमान कयु हतु ते स्त्री व्यन्तरी चड हती ते आ प्रमाणे सूरिने लपटन करती हती.) तेथी लोकोए आचार्यने उपानीने जळमा नारया. ते कवने पेटी व्यन्तरीए जळमा गूडी उनी करीने तेमा आ चार्यने परोव्या. तो पण महात्मा आचार्य तो "अहो ! मारा देहना रुधि बने अपकायना जीवा मरण पामे छे " एम जीवदयानी जावना करव

तीव्र दाहज्वर उत्पन्न थयो. तेनी पीमाथी तेना शरीरमा बेसवानी के उजा रहे-
वानी पण शक्ति रही नहीं, एक दिवस तेणे साधुओंने कथु के “ मोर माटे ज-
लदीथी सथारो करो, जेथी हुं मुझ जज. ” ते साजळीने साधुओं सथारो करवा
झाग्या. जमाझिए दाहज्वरनी अधिक पीमा थवाथी तरतज साधुओंने पूज्युं के
“ सथारो पाथर्यों के नहीं ? ” त्यारे साधुओंए पथराऽ रहेवा आव्यो हुतो तेथी
अर्थो पथरायो हतो ठा पण “ हा, पाथर्यों. ” एवो जवाव दीधो. ते जवाव
साजळीने वेदनार्थी बिहळ थयेझो जमालि तरतज उजीने सुवानी इज्जार्थी त्या
गयो, तो सथारो अर्थो पाथरेझो जोयो. तेथी ते क्रोध पाग्यो, अने “ क्रियमाणं
कृत (करातु कार्य करेझु कहेवाय) ” एवु सिद्धान्तनु वचन तेना स्मरणमा आव्युं.
तेज वखते मिथ्यात्वनो उदय थवाथी केटझीक युक्तिओं वने तेणे सिद्धान्तनु ते
वचन असत्य ठे, एम विचार्यु. ते विचारवा झाग्यो के “ क्रियमाणं कृत, चक्षमानं
चक्षितं ” इत्यादि जगवाननु वचन असत्य ठे. एम आजे मने प्रत्यक्ष थयु ठे. के-
मके आ सथारो हजु ‘ क्रियमाण ’ एटझे करातो ठे, ने ‘ कृत ’ एटझे करेझो
नथी. माटे सर्व वस्तु कराती होय ते करेली कहेवाय नहीं. परतु जे कार्य कर्तु हो-
य-पुहं थऽ गयु होय तेज कर्तु कहेवाय. जेमके घट बिगेरे कार्य
क्रियाकाळना अंतमाज थयेझु देखाय ठे. परतु शिवस्यासादि^१ काळे घटरूपी
कार्य थयेझु देखातु नथी. आ बात गळगोपाळथी आरज्जीने सर्वजनने प्रत्यक्ष
सिद्ध ठे.” आ प्रमाणे विचारीने ते पोतानी कल्पित युक्तिओं सर्व साधुओंने
समजाववा झाग्यो. त्यारे तेना समुदाय माहेना स्थविर साधुओंए तेने कथु के
‘ हे आचार्य ! क्रियमाणं कृत ’ बिगेरे जगवानना वाक्यो सत्य ज छे. तेमा
गांड पण प्रत्यक्ष विरोध नथी. केमके एरु घटादिक कार्यमा अवान्तर कारणो अने
कार्यो असख्याता होय ठे. माटी झागवी, तेनु मर्दन करीने पिरु बनाववो, तेने
गुरुपर चनाववो, दमथी चक्र जमाववुं, प्रथम शिव करतु. पढी स्थासक करवु,
त्यादि घटरूपी सर्व कार्यना कारणो ठे. अने ठेवटे दोरागने कापीने घटने चक्रथी
गुदो कर्तु त्यारे ज ते घटरूपी कार्य थयु एम तमार मानतु ठे, ते अयोग्य ठे.
जेमके घटरूप कार्य करती वेळाए दरेक समये अन्य अन्य कार्योनों आरभ थाय ठे
जेने ते कार्यो निष्पन्न थाय ठे. केमके कार्यना कारणनो अने निष्पत्तिनो एक ज

१ शिव अने स्यास ए घटाना फेळ, गोगाश बिगेरे अवयव विदीप छे.

एकदा अर्थमा अन्यथा मान्यतावाला होय ठे. निहव षट्थे जिनेश्वरना वचननु निहव को—अपत्याप को ते. तेवा निहवोना सगनो त्याग करवो. निहव शङ्क ना उपनङ्गणथी पासत्या, कुञ्जीजीया विगेरेना सगनो पण त्याग करवो. अन्यथा समकितनी हानी घाय ठे. नेमनो त्याग करवारप आ जीजी अप्पा कहेवाय ठे. आ विषय उपर जेनु समकित नष्ट थयु ठे एवा जमाझि विगेरेना दृष्टान्तो ठे, तेमाथी प्रथम जमाझिनु दृष्टान्त नीचे प्रमाणे.

जमाझिनु दृष्टान्त.

कुरुपुर नामना नगरमा श्री महावीरस्वामीनी वननो दिकरो जमाझि नाम राजपुत्र रहेतो हुतो. ते जमाझि महावीरस्वामीनी पुत्री मुदर्शना साथे परएयो हु तो. तेनी साथे विषय सुख जोगवतो सतो ते काळ निर्गमन करतो हुतो.

एकदा बिहार करता कता मज्जु ते नगरना उपवनमा समवसयो. तेमने आवेना साजळीने जमाझि बादवा माटे गयो. त्यां मज्जुने मदक्रिणा पूर्वक बदना करीने तेणे नीच प्रमाणे देशना साजळी—

एहं सुहृत्पुत्रकलत्रवर्गो, धान्य धन मे व्यवसायज्ञातः ।

कुर्वाण इत्थ न हि वेत्ति मूढो, विमुच्य सर्वं व्रजतीह जन्तुः॥१॥

जावार्थ—“ मनुष्य एम जाणे ठे के—आ घर, मित्र, पुत्र, स्त्री, धन धान्य त्रिगेरे सर्व भाग उपयोगनी कमाणी ठे, पण ने मरते समजतो नथी के आ सर्वे अर्ही मृकीनेज माणी परबोकमा एकटो जाय ठे ”

आ प्रमाणे देशना साजळीने वैराग्य पामेवा जमाझिण पोताने घेव ज पण आग्रहथी माता पितानी आझा मेळवी अने पांचसो हजारीओनी सा मज्जुपासे दीक्षा ग्रहण करी त्थारपत्री हजार स्त्रीओनी साथे मुदर्शनाए पण द्वा दीरी चारित्रनु पानन काता जमाझिण आगीपार अगनो अज्यास करे अन्यदा एकना बिहार करतानी मज्जु पासे आझा मागी. बावि लाज न जा वाधी मज्जु मान रवा, काइपण उत्तर आप्यो नही. तोपण जमाझि पाचसो मज्जुओने लइने विज्ञा करी श्रावस्ति नगराए गयो. त्या निष्ठुक उपानना कोइ हुना दैत्यमा रणो म्हा अन नीरस आहार करवाथी केटवेक काळ जमाझि

“હે જિન ! માગ સિવાય ઘીજા ઘણા તમારા શિષ્યો ઘડસ્થપણે જ વિહાર કરે છે, પરંતુ મને તો કેવલજ્ઞાન હતપન્ન થયું છે, તેથી હું તો સર્વજ્ઞ અરિહત થયો છું.” તે સાંઝળીને ગૌતમસ્વામી ઘોડ્યા કે “હે જમાલિ ! તું એવું અસત્ય જાપણ ન કર, કેમકે કેવલજ્ઞાનીનું જ્ઞાન તો કોઈ પણ ઠેકાણે સ્વલ્પના પામતું નથી. જો તું કેવલો દો, તો મારા પ્રશ્નનો જવાબ આપ—“આ લોક શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? અને આ સર્વ જીવો નિત્ય છે કે અનિત્ય છે ?” તે સાંઝળીને તેનો જવાબ નહીં સૂઝવાયો જમાલિએ મૌન ધારણ કર્યું, અને નિર્બંધિત કરેલા સાપની જેમ સ્થિર થઈ ગયો. તે જોઈને પ્રજ્ઞ ઘોડ્યા કે “હે જમાલિ ! ઘડસ્થ સાધુઓ પણ આ પ્રશ્નના જવાબ આપી શકે છે તે આ પ્રમાણે—જૂત, જીવિય અને વર્તમાનની અપેક્ષા આ લોક નિત્ય છે, અને હત્સર્પિણી તથા અવસર્પિણી કાઢની અપેક્ષા આ લોક અનિત્ય છે. તેમજ દ્રવ્ય રૂપે કરીને આ જીવ શાશ્વત છે, અને તિર્યચ, મનુષ્ય, નારકી તથા દેવપણાના પર્યાયરૂપે અશાશ્વત છે.”

આ પ્રમાણેના ભગવાનના વાત્સ્યપર તે જમાલિને શ્રષ્ઠા થઈ નહીં. તેથી તે પોતાને અને ઘીજાઓને પણ કુયુક્તિઓવડે મિથ્યાત્વી કરવા લાગ્યો. ઢેઘટ મૃત્યુ સમયે પણ તે પાપ કર્મનું પ્રાયશ્ચિત્ત લીધાવિના તથા આલોચણ પ્રતિક્રમણાદિ કર્યાવિના એક માસનું અનશન કરીને લાતક દવચોકમા તેર સાગરોપમના આયુષ્ય-ઘાળો કિલ્લિપી દેવ થયો. (આ જમાલિનું ચરિત્ર જગવતી સૂત્રમાં વિસ્તારથી આપેલું છે).

“શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યું છે કે—દેવ, તિર્યચ અને મનુષ્યના જન્મમાં પાંચ પાંચ વાર હતપન થઈને તે જમાલિ ફરીને સમક્ષિત પામી સિદ્ધિ સુખને પામશે. આ પ્રમાણે શ્રી વીર પ્રાકૃત ચરિત્રમાં કહ્યું છે.”

“આ જમાલિનું ચરિત્ર સાંઝળીને જીવ્યજીવોએ નષ્ટદર્શનીનો સગ કરવો નહીં. એવો સગ પ્રાપ્ત થયાં ઘડતાં પણ જેઓ ઢક શ્રાવકની જેમ શ્રષ્ઠાના ત્યાગ કરતા નથી, તેઓ સર્વ પ્રકારના સુખને પામે છે.”

इत्यहं दिनपरिमितोपदेशमासादृष्टौ प्रथम
स्तने सप्तम व्याख्यानम् ॥१॥

काल डे. (कारणनो काल जूदो अने निष्पत्तिनो काल जूदो एम नथी) तेथी अवातर कारणो अने कार्यो थड रखा पत्री डेवळे समयेज परिपूर्ण घटनो थाय छे, तेज समये ते निष्पन्न थाय डे (आ विषय उपर घणो विन्तार डे, महात्मापथी जाणी देवो.) कळी हे जमाझि ! तमे संधारो अर्धा जोड़ने संधारो क्या ज नथी ए प्रमाणे बोल्या, ते अयोग्य डे केमके संधारो पाथर्यो डे, एम तो तमे पण बोल्या, ते न पाथर्यो होत तो केम चोझात ? प्रथमथी जेठ्या आकाशमदेशमा संधारो पाथरवा माट्यो तेठ्ठा मा तो ते पथराइ गयो डे. मात्र उपर पाथरवाना बत्तो बाकी डे. ते पथरार्या पण संधारो जट्टो पथराणो तेठ्ठो तो पाथर्यो ज डे, ते काइ हवे पाथरवानो नथी. मोटे विशिष्ट समयनी अपेक्षावाळा जगवानना वाक्योमा कोइ जाननो दोष

आ प्रमाणे अनेक युक्तिओथी म्यविर माहुओए जमाझिने समजाव्वा तो पण ते समयो नर्हा, त्यारे तेओर तेने ठोमीने वीरप्रभु पासे गया पण सुर्शनाए तो जमाझिपरना अनुरागने दीरे तेना मत कबुज्ज कर्यो, ने दक कुज्जरजातिना आवकने घेर रही हती. त्यां दकने पोताना मतमा लेवा मोटे समजाववा झाली, एठ्ठे दके तेने मिथ्यात्व पामेझी जाणीने कहु के " तो काइ एवी बातोमा समजता नथी. " पत्री एक दिवस दक आवक निजा नामाथी ठाम कादतो हतो अने तेज ठेकाणे सुदर्शना साची बेठी बेठी स्वाध्याय करती हती. तेने प्रतिबोध करवा मोटे दंके अभिनो एक अगारो वख उपर मुकी टीथो, तेथी ते कपडानो एक ठेको उली गयो. ते जोड़ने सुदर्शन बोली के- " हे आवक ! ते मारो कपडो वालो नाख्यो. " त्यारे दक " अरे ! बळ्नु होय ते वाळ्यु कहेवाय, एथो तो श्रीजगज्जननो मत डे. तमे तेवु क्या मानो ओ ? तेथी तपारा मने तो में कपडो वाळ्यो नथी, मोटे मने वाळ्यो केम कहो छे ? " आ प्रमाणेनु दकलु वाक्य साजळीने विचार ते सुदर्शना बोध पामीने पोझी के " हे आवक ! ते मने ठीक प्रतिबोध पमाड्यो हु हवे ते सबधि मिपाडुपूत आपु लु. " एम कहीने ते जमाझि पासे तेने पण योत्र करवा झाली परंतु ते तो जरा पण बोध पाम्यो नर्हीं तेथी ते एकनो मुकीने सुदर्शना जगज्जननी पासे गइ.

एवदा जमाझिए चपा नगरीमा आबीने श्री महावीरस्वामीने कहु

હે જિન ! મારા સિવાય વીજા થયા તમારા શિષ્યો ઢગ્ગસ્થપણે જ વિહાર કરે
ઠ, પરંતુ મને તો કેવલજ્ઞાન હત્પન્ન થયું છે, તેથી હું તો સર્વજ્ઞ અરિહત થયો
હું. ” તે સાજ્જલીને ગૌતમસ્વામી બોલ્યા કે “હે જમાલિ ! તું એવું અસત્ય જાપણ
ન કર, કેમકે કેવલજ્ઞાનીનું જ્ઞાન તો કોઈ પણ ઠેકાણે સ્વલ્લના પામતું નથી.
જો તું કેવલો દો, તો મારા પ્રશ્નનો જવાબ આપ—“ આ લોક શાશ્વત છે કે
અશાશ્વત છે ? અને આ સર્વ જીવો નિત્ય છે કે અનિત્ય છે ? ” તે સાંઘલીને
તેનો ઉત્તર નહીં સૂઝવાથી જમાલિએ મૌન ધારણ કર્યું, અને નિયંત્રિત કરેલા
સાપની જેમ સ્થિર થઈ ગયો. તે જોઈને પ્રજ્ઞુ બોલ્યા કે “ હે જમાલિ ! ઢગ્ગસ્થ
સાધુઓ પણ આ પ્રશ્નના જવાબ આપી શકે છે તે આ પ્રમાણે—જૂત, જલિપ્પ
અને વર્તમાનની અપેક્ષા આ લોક નિત્ય છે, અને હત્તસર્પિણી તથા અવસર્પિણી
કાલની અપેક્ષા આ લોક અનિત્ય છે. તેમજ દ્રવ્ય રૂપે કરીને આ જીવ શા-
શ્વત છે, અને તિર્યચ, મનુષ્ય, નારકી તથા દેવપણાના પર્યાયરૂપે અશાશ્વત છે. ”

આ પ્રમાણેના ભગવાનના વાક્યપર તે જમાલિને શ્રદ્ધા થઈ નહીં. તેથી તે
પોતાને અને વીજાઓને પણ કુયુક્તિઓવરે મિથ્યાત્વી કરવા લાગ્યો. ઢેવટ મૃત્યુ
સમયે પણ તે પાપ કર્મનું પ્રાયશ્ચિત્ત લીધાવિના તથા આશ્લેષણ પ્રતિક્રમણાદિ ક-
ર્યાવિના એક માસનું અનશન કરીને હાતક દેવલોકમાં તેર સાગરોપમના આયુષ્ય-
વાલોં કિલ્લિપી દેવ થયો. (આ જમાલિનું ચરિત્ર જગવતી સૂત્રમાં વિસ્તારથી
આપેલું છે).

“ શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યું છે કે—દેવ, તિર્યચ અને મનુષ્યના જન્મમાં પાંચ પાંચ
વાર હત્પન થઈને તે જમાલિ ફરીને સમક્ષિત પામી સિદ્ધિ મુક્તિને પામશે. આ પ્રમા-
ણે શ્રી વીર પ્રાકૃત ચરિત્રમાં કહ્યું છે. ”

“ આ જમાલિનું ચરિત્ર સાજ્જલીને જવ્યજીવોએ નહદર્શનનીનો સગ કરવો
નહીં. એવો સગ પ્રાપ્ત થયાં હતાં પણ જેઓ દક્ષ શ્રાવકની જેમ શ્રદ્ધાના ત્યાગ ક-
રતા નથી, તેઓ સર્વ પ્રકારના મુક્તિને પામે છે. ”

इत्यह्निदिनपरिमितोपदेशमासादष्टचौ प्रथम
स्तने सप्तम व्याख्यानम् ॥७॥

વ્યાખ્યાન ૮ મું.

પાશ્વરિના વર્જનરૂપ ચોથી શ્રવ્ણા ત્રિષે

શામ્યાદીના કુદૃષ્ટીના, વૌહાનાં કૂટવાદિનામ્ ।

વર્જન ક્રિયતે જ્યૈઃ, સા શ્રવ્ણા સ્યાત્તુરીયકા ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“શામ્ય ચિત્તે કુદૃષ્ટિઓ (મિથ્યાત્વીઓ) તુ, વૌહાતુ શ્રવણમિથ્યાજ્ઞાપીઓતુ વર્જન કરતુ, એ ચોથી શ્રવ્ણા કહેલી છે.”

શામ્ય મતવાલા ઉત્પત્ત જેવા ઘડને એવો ઉપદેશ આપે છે કે—

ન માસ જઙ્ગણે દોષો, ન મયે ન ચ મૈથુને ।

પ્રવૃત્તિરેપા ભૂતાના, નિરુત્તિસ્તુ મહાફલા ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“મામ જઙ્ગણ કરવામા, મય-મદિરા પાન કરવામા અને વિવ મુલ્ય સેવવામા દોષ નથી. કેમકે માણીઓની પ્વૌજ પ્રવૃત્તિ છે, પરંતુ તે માંસ ૫ દ્રવ્ય વિગેરેથી નિરુત્તિ થવામા મોટું ફળ છે.”

તેઓ કોઈ યુગ્મન સ્ત્રીને ઠંદેશીને કહે છે કે—

પિથ સ્વાદ ચ ચારુલોચને, યદતીત વરગાત્રિ તદ્વ તે ।

ન હિ જીરૂ ગત નિવર્તતે, મમુદયમાત્રમિદ કલ્પેવરમ્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“હે સુંદર નેત્રવાળી સ્ત્રી ! તુ યથેચ્છ સ્વા, અને પી. હે હું માત્રવાળી ! જે આ તારી યુવાસ્થ્યા ગદ્, તે તારી નથી અર્થાત્ પાઠી ફરી તને મઠવાની નથી, કમરે હે જીરૂ સ્ત્રી ! જે કાઠ ગયું તે પાત્ર આવતુ ન અને આ શરીર તો માત્ર માહુણા જેવું (થોમી મુદ્દન રહેવાનું) છે ”

પ્રથમ શ્લોકમા શામ્યાદિ વગ્ધુ છે, તે આદિ શબ્દથી એકાંત નયને મીકાર કરનારા સર્વે મિથ્યાદૃષ્ટિ સમજવા કયું છે કે—

જાવદ્યા વયણપદ્મા, તાવદ્યા ચેવ હૃતિ નયવાયા ।

જાવદ્યા નયવાયા. તાવદ્યા ચેવ પિન્નનં ॥ ૨ ॥

વ્યાખ્યાન ૬ મુ. પાશ્વરિના વર્જનરૂપ ચોથી શ્રષ્ઠા વિષે. (૪૯)

જાવાર્થ—“ જેટલી વચન રચના છે, તે સર્વે નયવાદ છે. અને જેટલા નયવાદ છે, તેટલા મિથ્યાત્વના પ્રકાર છે. ”

તેથી શામ્ય મતવાળાનો તથા અન્ય મિથ્યાદષ્ટિઓનો પણ સગ વર્જવો વહી કુદૃષ્ટિ દૃષ્ટે જેમનું દર્શન (જ્ઞાન) કુત્સિત છે—નિય છે તેવા કુદૃષ્ટિ ત્રણસો ને ત્રેસડ પ્રકારના હોય છે. આગમમા તેના મેદ આ પ્રમાણે દેખાડ્યા છે.

અસિયસય કિરિયાણં, અકિરિયવાર્દ્ધણ હોઽચુત્તસી ડ ।

અન્નાણિ ય સત્તઠ્ઠી, વેણ્ણયાણં ચ વત્તીસં ॥ ૧ ॥

ખાવાર્થ—“ ક્રિયાવાદીના એકસો ને એંશી જેદ છે, અક્રિયાવાદીના ચોરાશી જેદ છે. અજ્ઞાનવાદીના સમસડ મેદ છે અને વિનયવાદીના વત્તીસ જેદ છે ”
કુલ્લ-૩૬૩ જેદ છે.

તેવા કુદૃષ્ટિના સંગનો ત્યાગ કરવો. તથા ધૌષ્ઠ દૃષ્ટે ક્ષણિકવાદો તેમનો તથા મિથ્યાનાપી—નાસ્તિકો, તેમનો સગ શુષ્ઠ યુષ્ઠિવાળા જવ્યમાણીઓએ સર્વથા પ્રકારે તત્કાલ વર્જવો. તે ચોથી પાશ્વરિ સગ વર્જન રૂપ શ્રદ્ધા જાણવી. આ હકીકતને દૃઢ કરવા માટે દ્વંદ્વચૂતિ (ગાંતમ) નું દૃષ્ટાંત કહે છે—

દ્વંદ્વચૂતિ [ગૌતમસ્વામી] નું દૃષ્ટાંત

ગુરં ધીર ચ સંપ્રાપ્ય, દ્વંદ્વચૂતિર્ગણાધિપઃ ।

જાત. કુસંગત્યાગેન, સર્વર્મકથને રતઃ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ “ દ્વંદ્વચૂતિ (ગાંતમ) ગણધર મહાવીરસ્વામી ગુરુને પામીને કુસંગનો ત્યાગ કરી સર્વર્મની પ્રરપણા કરવામા આસક્ત થયા ”

શ્રીમહાવીરસ્વામી કેવલજ્ઞાન પામ્યા પડી અપાપા નગરીના મહાસેન નામના ડાયાનમા સમવસર્યા. તે ગામમા સોમિદ્ધ નામના બ્રાહ્મણને ઘેર યજ્ઞને માટે અગીયાર વિદ્વાન બ્રાહ્મણો મઢ્યા હતા. તેમા દ્વંદ્વચૂતિ, અગ્નિચૂતિ ત્રિંગેરે પાચ પન્નિતો પાચસો પાચસો શિષ્યો સહિત આવ્યા હતા. વે પન્નિતો સામાત્રણસો સાદા-ત્રણસો શિષ્યો સહિત આવ્યા હતા. અને ચાર પન્નિતો ત્રણસો ત્રણસો શિષ્યો સહિત આવ્યા હતા. એ પ્રમાણે ૪૪૦૦ બ્રાહ્મણો એકઠા મઢ્યા હતા. તે સમયે શ્રી ધીરમજ્ઞને યાદવા માટે આકાશ માર્ગે આવતા અસરય સુર

असुग्ने जोड़ने तथा देवकुन्दुजिना ध्वनिने साजळीने ते पन्तितां बोझा के “अहो”
 अमारा यज्ञमन्त्रोना आकर्षणधी आकर्षांने आ देवो साक्षात् अही आवे ठे”
 परतु ते देवताओने चामाजना पावानी जेम ते यज्ञना स्थानने तंत्रीने प्रचुपामे
 जना जोया, तेयी ते सर्वे ब्राह्मणो भवेद पाम्या. तेओए होकोना मुखधी सांजळ्युं
 के “आ देवताओ सर्वज्ञने वांदा जाय ठे.” ते साजळीने ते सर्वे ब्राह्मणोमा
 मुख्य इन्द्रभूति हतो, तेणे विचार कयों के “अहो ! हुं एकग सर्वज्ञ ठता
 शु धोजो पण कोइ मनुष्य पोतानु सर्वज्ञपणुं मसिद्ध कोरु ? कदाच कोइ मूर्त
 मूर्ख जनाने ठेतरे, पण अहो ! आ धूर्त तो देवोने पण ठेतर्था जणाय ठे के जेधी
 सरोवरने ठोमी जता देहकानी जेम, सारा वृक्षने वजी जता लटोनी जेम, सूर्यना
 तेजेने तजी जता शुक्लोनी जेम अने सुगुरुने ठोमी जता कुशिव्योनी जेम आ
 देवो यज्ञमन्त्रने तथा मने सर्वज्ञने पण ठोमीने तेनी पामे जाय ठे अथवा
 जेवो ए सर्वज्ञ हरो, तेवा ज आ देवो पण हरो. तोपण हु आमा इन्द्रनाळीने
 सहन करी शकतो नथो. केमके आकाशमा रे सूर्य होइ शके नहीं, एक गुफामा
 बे केसरी सिंह रही शके नहीं अने एक म्यानमा बे तरवारो रही शके नहीं.”
 ए प्रमाणे विचार करता ते इन्द्रभूतिए प्रचुने वादीने पात्रा आवता होकोने
 जोड़ने पूछु के “हे होको ! ते सर्वज्ञ केवो ठे ?” तयारे होकोए तेमना आठ
 मातिहार्य विंगेरु स्वरूप कथु अने बोझा के—

यदि त्रिहोकी गणनापरा स्यात्तस्या समातिर्यदि नायुपः स्यात् ।

परेपरार्थं गणित यदि स्याद्गण्येयानि शेषगुणोऽपि स स्यात् ॥१॥

जावार्थ—“जो कदाच अण जगतना जीवो ते जगमानना गुणोनी
 गणना करवा तपर थाय, तेमा पण तेमना आयुष्यनी समाप्तिज न होय, अने
 परार्थधी पण अधिक सख्याना अंक होय, तो ते जगमानना समग्र गुणोनी
 गणना कदाच थइ शके ।”

आ प्रमाणे होकोना मुखधी साजळीने इन्द्रभूति विचार करवा ब्राम्हो
 के “खरेखर आ कोइ महाधूर्त जणाय ठे, के जेने सर्व होकोने अममा नाख्या
 ठे. परतु सूर्य जेम अथकाने सहन न करे, अने सिंह जेम पोतानी
 उदने सहन न करे, तेम हु तेने सहन करी शकीश नहीं. में मोटा मूं

કજ સિંહના નાદ વડે સર્વ પશુઓ નાચી જાય છે. જ્યાંસુગી ગુફામાં રહેલા સિંહના પૂરુષાના ઝપાટાનો શબ્દ માત્રજ્યો નથી, ત્યાંસુગીજ મદોન્મત્ત દાઘી કાઢી મેઘની જેવી ગર્જના કરે છે. પરંતુ જેમ હુફાલમાં ધૂર્યા માણસને વ્યાધી અન્ન મઠી જાય તેમ મને આજે મારા જાગ્યવશાત્ આ વાદી મજ્યો છે. માટે હવે હું તેની પામે જાઉં. યમરાજને કાંઈ માલ્લવદેશ દૂર નથી, ચક્રવર્તીને કાંઈ પણ અંગેર નથી, પરિતોને કાંઈ અજાણ્યુ નથી, અને કાષ્ઠકુને કાંઈ પણ ન આપવા હાપ્ત હતું નથી. નેથી આજે મેની પાસે જઈને તેનું પરાક્રમ જાંઈ લઉં. સાહિત્ય શાસ્ત્ર, ન્યાય શાસ્ત્ર, વ્યાકર્ણ શાસ્ત્ર, છંદઃ શાસ્ત્ર અને અલ્પકાર શાસ્ત્ર વિગેરે સર્વ શાસ્ત્રોમાં હું નિપુણ છું. કયા શાસ્ત્રમાં મારો પ્રયાસ નથી ? તેથી આ વાદીને હું જિતું, અને તેના સર્વજ્ઞાણના આનુવરને દૂર કરું. ”

પત્ની ગર્વિષ્ઠપણાના વચનોને ધોલતા તે ઇન્દ્રજૂતિએ દેહની કાંતિ વધારવાને માટે પોતાના શરીરપર ધાર તિનકો કર્યા, સુવર્ણનું ચક્રોપવીત ધારણ કર્યું, અને હાલમ વસ્ત્રો પહેર્યાં. એ પ્રમાણે મહા આનુવર કરીને પોતાના પાંચમો શિષ્યો સહિત આવ્યો. તે વખતે તેના શિષ્યો તેની વિરુદ્ધાલ્લી ગોચવા દ્વાર્યા કે “ જેના કંઠમાં સરસ્વતી દેવી આજૂપણ રપે રહી છે, જેણે સર્વ પુરાણો જાણેલા છે, જે વાદી રૂપી કેઝને કૃપાણ (સમ્મ) સમાન છે, વઠી વાદી રૂપી અધકારને દૂર કરવામાં સૂર્ય સમાન, વાદી રૂપી ધટીને તોરુવામ, મુદ્ગર સમાન, સર્વ શાસ્ત્રોના આધારમૂત, સાક્ષાત્ પરમેશ્વર સ્વરૂપ, વાદી રૂપી ધ્રુવમને નષ્ટ કરવામાં સૂર્ય સમાન, વાદી રૂપી સમુદ્રનું શોષણ કરવામાં અમમ્ત્ય ઋષિ સમાન, વાદી રૂપી પતંગીયાને જાસ્મ કરવામાં દીપક સમાન, વાદી રૂપી જ્વરનો નાશ કરવામાં ધન્યવન્તરી વૈદ્ય સમાન, સરસ્વતીની કૃપાના પાત્ર, અને વૃહસ્પતિ (દેવગુરુ) પણ જેના શિષ્ય રૂપ છે, એવા હું જાગવાનું તમે જાગ પામો ” આવી રીતે શિષ્યોના મુલ્લથી ધોલતાતી વિરુદ્ધાલ્લીનું શ્રવણ કરતો તે ગૌતમ આગલ આવ્યો.

સમવમારણનાં નજીક આવતા અશોકાદિક અતિશયોને જોઈને તથા જાતિરવાલા માણીઓને વૈગ્નો ત્યાગ કરીને એકતર રહેના જોઈને તે ધોલ્યો કે “ આ હો ! આતો કોઈ મહારૂતે જણાય છે ” ત્યારે તેના ઘડો (શિષ્યો) ધોલ્યા કે “ હે પૂજ્ય ગુરુ ! અમે આપની કૃપાવમે હમેશા કમેનો વાદીઓનો જય કરવામાં સમર્થ છીએ, તો આ એકનો પરાજય કરવો, તેમાં તો શું ? અમારામાંનો એકજ ઝાજ

तेनो निग्रह करवा समर्थ छे " ते साजळी गौतम समवसरणनी नजीक गयो. समवसरणना
 महिमा पगधिया उपर चमी श्री वीरप्रभुने जोताज तेने शंका (जय) उत्पन्न
 यइ. ते आश्चर्य पापीने विचारवा लाग्यो के " अहो ! आ ते कोण छे ? शुं
 मूर्य छे ? ना, सूर्यतो उष्ण किरणवाळो छे. त्यारे शु आ चक्र छे ? ना, तेने तो
 रुद्रक छे. त्यारे शु मेरुपर्वत छे ? ना, ते तो अत्यंत कठिन छे. त्यारे शु आ वि
 ण्ण छे ? ना, ते तो काळो छे. त्यारे शुं ब्रह्मा छे ? ना, ते तो जरावमे आतुर छे
 अने बळी- जरा (वृद्धावस्था) थी व्याप्त छे. त्यारे शु कामदेव छे ? ना, ते तो
 शरीर विनानो छे. त्यारे शु महादेव छे ? ना, ते तो बठमा रहेला शेषनागधी ज
 यकर छे. परतु आतो सर्व दोषधी रहिन अने समग्र गुणसमूहधी व्याप्त छे. माटे
 जरूर आ तो ठेला तीर्थकरज होवा जोइए सूर्यनी जेम आना सामु पण जोइ
 शकाय तेम नयी अने छुस्तर समुद्रनी जेम आने लक्ष्मण करी शकाय तेम नयी.
 हवे आनी पासे मारे मारु महत्त शी रीते साचववु ? अरे ! में मूर्खाए सिंहना
 मुखमा हाथ नाख्यो अने बोरनीना जानने आक्षेपन कर्यु, मारे तो एक तरफ पू-
 रधी जरेझी नदी अने बीजी तरफ बाघ ए न्यापना जेवु थयु. बळी एक खी-
 झीने माटे आखो मासाद जागवा कोण इछे ? सुतरना तातणा माटे आखो हार
 कोण तोमे ? राख माटे चंदनना लाकना कोण धाळे ? छोटा माटे समुद्रमां रहेला
 वहाणने कोण जागे ? पण में तो ए सप्रलु करनारनी जेम अविचारी कृत्य कर्यु
 छे. में छुर्बुछिए जगदिश्वरने जीतवानी इच्छा करी अने ते माटे अर्हा आव्यो.
 परतु आ जगन्नाथे कोइ पण दिव्यप्रयोगधी मार मन वश करी झीवु के जेथी
 मारी आवी बुद्धि यइ. हवे आनी पासे हु एक अक्षर पण शी रीते बोझी श-
 कु ? अने तेनी पासे पण शी रीते जइ शकु ? आ समये तो जन्मधीज आरज्जीने
 सेवन करेला शंकर जो मारा यशनु रक्षण करे, तो बहु सारु. अथवा तो त्रण ज-
 गतने जीतनार आ प्रभुनी पासे शकर पण शु करी शके ? ते तो अत्यारे क्याइ
 नाशी गया जणाय छे. परतु कोइ पण प्रकारे जाग्यना वशधी जो अर्हीं मारो
 जय धाय, तो तो हु त्रण जुवनमा पणितशिरोमणि थार. "

आ प्रमाणे ते विचार करता हता, तेठ्ठामा जगवते तेने बोझाव्या के
 " हे इन्द्रजति गौतम ! तमने सुख साता उर्त छे ? " ते साजळीने गौतमे
 विचार्यु के " अहो ! शु आ मारु नाम पण जाणे छे ? अथवा तो नण

જગતમાં મસ્તિષ્ક એવા મારા નામને કોણ ન જાણે ? બાલ મોપાલથી આરંભીને સર્વ કોઈ સૂર્યને જાણેજ છે, તે કોઈનાથી ઘાનો રહેતો નથી. પરંતુ આણે મધુર વાચ્યથી બોનાવ્યો તેથી હું ધામ ટું કે તે મારી સાથે વાદ વિવાદ કરવા માં વીઢે છે. પણ હું એવા મીઠા વચનથી સંતોષ પામું તેમ નથી, જો એ માગ મનના સગપને દૂર કરે, તો હું તેને ત્વરા સર્વજ્ઞ સમર્થ અને ત્યારેજ મન આશ્ચર્ય હત્યજ થાય ” ગૌતમ આ પ્રમાણે વિચારે છે તેવામા જગવાન બોળ્યા કે “ હે ગૌતમ ! જીવ છે કે નહિ ? તે વિષે તમારા મનમાં સંશય છે. ચારે પ્રમાણ થી (મત્સ્યજ્ઞ, અનુમાન, અપમાન અને શબ્દ પ્રમાણથી) જીવ ગ્રાહ્ય થઈ શકતો નથી, માટે જીવ છે જ નહીં એવું તમારું માનવું છે, પણ તે અસત્ય છે. કારણ કે તમે વેદપદનો સ્વરો અર્થ જાણતા નથી, તેથીજ તમને આ સંશય હત્ય થયો છે. એવેમા કહો કે—

“ વિજ્ઞાનયન એતેભ્યા નૂતેન્ય ” સમુન્યાય તાન્યેવાનુવિનશ્યતિ ન પ્રેત્યસશસ્તિ ” વિજ્ઞાન ધન કેં જીવ આ પચ મહાભૂત થકી હત્યજ થઈને પાછો તે પચ મહાજૂતમાજ વિનાશ પામે છે તેથી તેની પ્રેત્યકે પરલોક સજ્ઞા નથી. ” આજે અર્થ કરીને તમે જીવનો અજાણ સિદ્ધ કરો છો, પણ તે અર્થ અયુક્ત છે. કેમકે વિજ્ઞાનયનનો અર્થ જીવ નથી, પણ પાચ ઇન્દ્રિયા છે. તેથી થનુ ઘટાદિ પદાર્થોનું જે જ્ઞાન તે ઘટાદિ પદાર્થ નાશ પામે સતે નાશ પામે છે, તેથી તેની પ્રેત્ય સજ્ઞા નથી. (આ પદનું સર્વ યુક્તિઓ સહીત જ્યાલ્યાન શ્રી વિશેષાવશ્યકથી જાણી લેવું.) તેમજ હે ગૌતમ ! જેમ દૂધમા ધી છે, તલમાં તેમ છે, કાષ્ટમા અગ્નિ છે, પુષ્પમા સુગંધ છે તથા ચદ્રજ્યોત્સ્નામા અમૃત છે, તેમ જીવ પણ દેહમા રહેતો છે. માટે જીવ છે, એમ સિદ્ધ થાય છે. ”

સ્ત્યાદિ યુક્તિ યુક્ત, જન્મ મરણ રહિત એવા જગવાનનું વચન સાંજલીને ગૌતમનો સંશય દૂર થયો તેથી તણે પાચસો શિષ્યો સહિત જગવાનની પાસે મત્રજ આગીકાર કરી. પછી પ્રજુના મુખથી “ અપજ્ઞર્ષ વા, વિગમર્ષ વા, ધુવર્ષ વા ” હત્યજ થાય છે, મરે છે અને નિશ્ચલ જાવ છે એ ત્રિપદીને પામીને તેમણે છાદશ ગીતી રચના કરી તેમા ‘ અપજ્ઞર્ષ ’ એટલે જીવથી જીવ હત્યજ થાય છે તે નારીથી ગર્ભ હત્યજ થાય છે તે, જીવથી અજીવ હત્યજ થાય છે તે દેહથી ન

વિગેરે ઉત્પન્ન થાય છે તે, અજીવથી અજીવ ઉત્પન્ન થાય છે તે ઇંદ્રાદિકના ચૂર્ણની જેમ અને અજીવથી જીવ ઉત્પન્ન થાય છે તે પરસેશથી હું વિગેરેની ઉત્પત્તિની જેમ. એવી રીતે વિગમ-નાશમા પણ ચાર જાગા સમજવા. જીવથી*જીવ નાશ પામે છે, જીવથી અજીવ નાશ પામે છે, અજીવથી જીવ નાશ પામે છે અને અજીવથી અજીવ નાશ પામે છે. ધ્રુવપણામા નિત્ય, અઙ્ગેય, અજેદ્યાદિક જીવનુ સ્વરૂપ જાણવું.

ગૌતમે દીક્ષા લીધાની વાત સાંજનીને અગ્નિમૂર્તિ વિગેરે વીજા દશ પન્થિતો પણ અનુક્રમે જગજ્ઞાનની પાસે આગ્યા અને તેમના સંશયો દૂર થવાથી તે સર્વેષ પણ પોતપોતાના શિષ્યો સહિત દીક્ષા લીધી.

“હે જન્ય પ્રાણીઓ ! આ ગૌતમ ગણધરનું ગુણોના મંદિર જેવું અને સર્વે સુખને આપનારું ચરિત્ર સાંજીને કે જેથી મિથ્યા દર્શનનો નાશ થાય અને મોક્ષ સુખને પ્રાપ્ત કરનારું સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત થાય.”

-
- * ૧ જીવ ઉક્ત્યમ જીવોની ઉપમદના કરે છે તે
 - ૨ જાવ ઘટાદિ પદાર્થોનો નાશ કરે છે તે
 - ૩ સદ્ગાદિકથી અપ્રત્ય સોમતાદિવથા જીવ મરણ પામે છે તે
 - ૪ ઘટા સાથે પથ્થર અઠગ્ગવાથી ઘડે નાશ પામે છે તે

સ્તપદ્મદિનપરિમિતોપદેશપ્રામાદવૃત્તૌ પ્રથમ
સ્તને અર્પ્યં વ્યાખ્યાનમ્ ॥૬॥

વ્યાખ્યાન ૧ મું.

સમકિતના ત્રણ લિંગમાહેના પહેલા શુશ્રૂષા નામના
લિંગ વિષે

શુશ્રૂષા ભગવદ્દાસ્યે, રાગો ધર્મે જિનોદિતે ।

વૈયાઘ્રસ્યં જિને સાધો, ચેતિ લિંગ ત્રિધા ભવેત્ ॥ ૧ ॥

નાવાર્થ—“શ્રી જિનેશ્વરના વાચને વિષે શુશ્રૂષા પદજ્ઞે સાજ્ઞવાની
ઈચ્છા, જિનેશ્વરે કહેલા ધર્મને વિષે રાગ-પ્રીતિ અને જિનેશ્વર તથા સાધુઓનું
વાતૃત્વ-૯ ત્રણ સમકિતના લિંગ છે. ”

શ્રી અરિહતે કહેતા વચનને સાજ્ઞવાની ઈચ્છા નિરતર રાખવી. કેમકે
જિનવચન શ્રવણ કર્ષણના કાફ પણ જ્ઞાનાદિક ગુણ પ્રાપ્ત થતો નથી, આપણ
માં કરુ છે કે—

સવણેણ ચ નાણેય, વિદ્ધાણે પચ્ચસ્કાણે ચ સજમે ।

અનિહ્વણ તવે ચેવ, વોટાણે અકિરિય નિઠ્ઠાણે ॥ ૧ ॥

નાવાર્થ—“શાસ્ત્ર શ્રવણ કરવાથી જ્ઞાન થાય, જ્ઞાનથી વિજ્ઞાન થાય,
વિજ્ઞાનથી પચ્ચસ્કાણ થાય, પચ્ચસ્કાણથી સયમ થાય, સયમને દોષ રહિત તપ
થાય, તપથી ક્રિયારહિતપણુ પ્રાપ્ત થાય, પૂર્વ કર્મ નિર્જરે, નવા ન વાધે અને ક્રિયા
રહિત થવાથી નિર્ગુણ-મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય ”

શ્રીહરિજીવ સૂરિય પણ તેમજ કરુ છે કે—

હારાજસ્થાગતો યઘ્નમધુરોદકયોગત ।

વીજ પ્રરોહમાદત્તે તદ્દત્તત્ત્વશ્રુતેર્નર ॥ ૧ ॥

નાવાર્થ—“જેમ સારા જલના ત્યાગથી અને મીઠા જલના યાગથી
વીજ અતુરને પામે છે, તેમ તત્ત્વજ્ઞાનના શ્રવણથી મનુષ્ય જ્ઞાનને પામે છે—જ્ઞાન
અતુર પ્રગટે છે. ”

शुश्रू

तथा करीने आ शुश्रूषा समकितनु मथप क्षिग छे. तेनी उपर सुदर्शन श्रे-
ष्टीतु दृष्टात छे ते आ ममाणे—

सुदर्शन श्रेष्टी तथा अर्जुन माळीनुं दृष्टान्त.

राजगृह नगरमा अर्जुन नामनो एक माळी रहंतो हतो. तेने अत्यंत सुंदर अने युवावस्थायी मनोहर वयुमती नामे स्त्री हती ते माळीने नगरनी बहार पचरंगी पुष्पोवाळो एक सुंदर गग हतो. ते गगनी नजीकमा एक यक्षुं देवळ हतु तेमा हजार पनवु बोंडानु मुद्गर धारण करीने लजेझी मुद्गरपाणि नामना यक्षनी मूर्ति हती. ते यक्षनी पोताना कुळदेवतानी जेम ते माळी पोतानी स्त्री सहित नित्य अर्चा करतो हतो. एकदा महोत्सवनो दिवस होवाची कोइ ठ पुरुषो फरता फरता मुद्गरपाणि यक्षना देरामा आवी आनंद करता बेजा हता. तेवामा अर्जुन माळी पोतानी स्त्री सहित सुंदर पुष्पो बडने यक्षनी पूजा करवा आब्यो. तेने आयतो जोडने पेक्षा छे मित्रोए परस्पर विचार कयों के “आ माळीनी स्त्री अति स्वरूपवान छे, माटे आ माळीने बायी बडने तेनी समझ ज तेनी स्त्री साथे आपणे क्रीडा करीए.” एम निश्चय करीने तेओ धारणानी पाठळ इषी रीते लजो रहा. पेक्षा माळी देरामा आवी पुष्प बिगेरेथी यक्षनी पूजा करीने पचाग प्रणाम करवा लाग्यो. ते बखते पेक्षा छे मित्रोए एकदम बहार आवीने तेने बायी लीथो. पछी तेनी समझ तेनी स्त्री साथे विज्ञास करवा लाग्या ते जोडने अर्जुन माळीने विचार थयो के “मारा जीवतरने धिक्कार छे. केमके—

सह्यन्ते प्राणिनिर्वाहं, पितृमातृपरान्नवा ।

नार्यापरान्नवं सोढुं, तिर्यञ्चोऽपि न हि क्षमाः ॥ १ ॥

“प्राणीओ पिताना के माताना परान्नवने सहन करी शके छे, पण स्त्रीना परान्नवने सहन करवामा तिर्यचो पण समर्थ नथी.”

अहो ! मारा देखता ज आ पशु जेवा पुरुषो पशुधर्मनु आचरण करे छे. ” एम विचारतो ते अर्जुन माळी मनमा ने मनमा यक्षने उपासंज देवा लाग्यो के—“हे यक्ष ! खरेखर तु पथरमयज देव छे, आटझा काळ सुधी मे तारी पूजा

करी, तेनु मने आ फळ मळ्यु. " ते समये यद्दे ज्ञानवमे ते सर्वे जाएयु, एवमे
 माळीना वचनयी अत्यंत क्रोधायमान थडने तेणे तेना देहमां प्रवेश कर्षो. पत्नी
 वापेता सर्व वंधन तोनीने छोडानो मुद्गर उपांनी तेना वने वसुमती सहित छ
 मित्रोने चूर्ण करी नाळ्या त्थारयी आरजीने अर्जुनना शरीरमां रद्देवो ते यद्
 हेमेशां एक स्त्री सहित छ पुरपोने ज्या सुधी मारतो नहो, त्यां सुधी तेना क्रोध
 शान्त थतो नहो. आ सर्व वृचात जाणीने ते नगना राजा श्रेणिके पट्ट वगवा
 बीने सर्व पौगजनोने खर आपी के " ज्या सुधी ते अर्जुन सात माणसो मार्यो
 न होय, त्या सुधी कोण नगर वहाय नीकळ्यु नहो ' "

आ अवमरे श्री वीर मज्जु ते नगरना उग्रानमा समप्रसयी. तेमनु आगम
 न सुदर्शन नामना महा श्रावके साजळ्यु, तेयी आनंद पामीने जिनेश्वरना वचना
 मृतने पीवानी इच्छावाळा तेणे " हु जिनेश्वरने वादवा जाड हु " एम कही
 माभापनी राजा मागी. ते साजळीने तेओ बोध्या के " हे वत्स ! त्या जतां तने
 छपसर्ग यद्दे, पाटे अर्द्धांज रहीने मारयी मज्जुने वदना कर. " सुदर्शन घोड्यो
 " हे मात पिता ' नय जगतना गुरु श्री जिनेश्वरना मुखयी उपदेशनु श्रवण
 कर्षो बिना मारे जोजन करवु पण कम्पे - ह्यो " ए प्रमाण कही मात पितानी
 राजा सह सुदर्शन श्रीवीर मज्जुने वादवा चाड्यो मागे जानता तेणे क्रोषयी
 मुद्गर उचो करीने जाणे कोप पापेनो यपराज ज होय नहो तेम अर्जुन माळीने
 दूरयी आवनो जोयो एवमे तरतज जय रहित सुदर्शन शेट पोताना वस्त्रन
 वेढा वने पृथ्वीनु प्रमार्जन करीने त्या येओ. पत्नी जिनेश्वरने नमस्कार करी, चा
 शरण अंगीकार करी, सर्व श्राणीओने खयावी, सागारी अनशन करी, छपस
 र्गनो नाश थपा पत्नी ज पारीश, एवो निश्चय करीने कापोत्सर्ग कर्षो अने प
 परमेष्ठी महामज्जु स्मरण करवा लाग्यो. अर्जुन माळीना शरीरमां रद्देवो य
 तेनी पासे आव्यो, पण मज्जयी विष रहित करेला अने खोड्डी डीधेला सर्पने
 जेम ते तेनो परामव करवा शक्तिवान थयो नहो, तेनो रोप नष्ट थड थयो. पत्नी
 जय पामीने पोतानो मुद्गर वड ते यद् अर्जुनना शरीरमां नीकळी गयो
 यद्दना प्रवेशयी मुक्त थपेओ अर्जुन पण कापेता वृद्धनी जेम तरत पृथ्वी प
 पनी गयो. पत्नी थोनी वारे शुद्धिमा आवेना अर्जुने सुदर्शन श्रेणीने जो
 तेने पृथ्वी के " तमे कोण ओ ? अने कया जाओ ओ ? " श्रेणी कळु के "

सुदर्शन नामे श्रेष्ठो लु. अने श्रीवीर प्रभुने वादवा जाउ छुं. तु पण ते सर्वज्ञने वादवा चाह्य. ” ते साजळीने अर्जुन पण तेमनी साथे जगवानना समवसरणमा गयो. प्रभुने वांदिने ते वन्नेए आ प्रमाणे देशना साजळी—

“ हे जव्य प्राणीओ ! मोह्यी अन्ध ययेला आ जगतमा मनुष्य जन्म, आर्य देश, उत्तम कुळ, श्रद्धालुपणं, गुस्वचनतु श्रवण अने कृत्याकृत्यनो विवेक ए मोक्ष स्वी महेल पर चढवाना पगधियानी पक्ति छे. ते पूर्वे करेला सुकृतना योगधीज पमाय छे. ” इत्यादि देशना साजळीने केटलाक नियम ग्रहण करी सुदर्शन श्रेष्ठ पोताने घेर गया.

अर्जुन माळीए बैराग्य उत्पन्न थवाथी पूर्वे करेला वध संवधी पापने ह-
णवा माटे जगवाननी पोसे ढीका ढीधी. अने ते साथेज तेशे अग्निग्रह ढीधो के “ हे बिभु ! आजयी आरजीने मारे आपनी आज्ञायी निरतर पष्ठ (षष्ठ) तप करवा वने आत्माने जावता सता विचरतु. ” स्वामीए तेने योग्य जाणीने तेम करवानी आज्ञा आपी. पडी अर्जुन मुनि षष्ठ षष्ठनो तप करता विचरवा लाग्या. पारणाने दिवसे गोचरी माटे ते गाममा जता त्यारे तेने जोडने ढोको कहेता के “ आणे मारा पिताने मारी नाग्यो छे, कोइ कहेतु के आणे मारी माताने मारी नाखी छे ” एम कोइ जाइने, कोइ वेनने अने कोइ स्त्रीने मारी नाखवानु कही कहीने ते मुनिने गाळो देवा लाग्या, आक्रोश करवा लाग्या, मारवा लाग्या, हिंमना करवा लाग्या अने निंदवा लाग्या. पण ते मुनि तेमनापर मनयी पण खेद पाप्माविना सर्व उपसर्ग सम्पग् प्रकारे सहन करवा लाग्या. एम करता कोइ वखत पारणाने दिवसे काइ आहार मळतो, तो ते जगवानने निवेदन करीने मूर्छा रहितपणे वापरता. ए प्रमाणे उदास तपकर्मवने आत्माने जावता ते अर्जुनमाळी मुनिए काइक उणा ढमास व्यतीत कयो. प्राते अर्धा मासनी संज्ञेग्वना करीने अंतकृत केवळी थइने अनन्तचतुष्टयवाळा मोक्ष पदने पाम्या.

हमेशा सात मनुष्योनो वत्र करनार अर्जुन माळी, वीर जगवानने पापीने, अनुपम अग्निग्रहतु पावन करी जेवट अन्तकृत केवळी थइ सिद्ध पदने पाम्यो अने सुदर्शन श्रेष्ठो पण स्वर्गना मुख पाम्यो.

“ हे जव्य जीवो ! आगमतु श्रवण करवामां जेनु चित्त आदरवाळुं छे

આ સુદર્શન શ્રેષ્ઠીનું આ ચરિત્ર સાજીની જવસાગર તરવામાં નૌકા સમાન
ધર્મનું શ્રવણ કરવામાં નિરતર ચલન કરો. ”

આ સમય અનગદગાગ સૂત્રમાં પણ કહેવો છે.

૬-યઠ્ઠદિનપરિમિતોપદેશમાસાદટ્ટતો મથમ
સ્તજે નમ વ્યાખ્યાનમ્ ॥૯॥

વ્યાખ્યાન ૧૦ મું.

સમકિતના ધીજા ધર્મરાગ રૂપ ટ્રિગ વિષે.

પાઠશા વ્યાખ્યાનના મારજના શ્લોકમાં ‘ રાગો ધર્મે જિનોદિતે ’ એ ધીજા
પદ કહ્યું છે. તેમાં ‘ જિન ’ શ્લોકે રાગદેવ રહિત જે તીર્થંકર તેમણે કહેવો ‘ ધર્મ ’
જે યત્તિર્મ અને શ્રાવક ધર્મ, તેને વિષે ‘ રાગ ’ શ્લોકે મનની અત્યંત પ્રીતિ રાખવી
શુદ્ધિના નામના પહેલા ટ્રિગમાં શ્રુતધર્મનો રાગ દેખેતો છે, અને અહીં ચારિત્ર-
મે ઉપરનો રાગ દેખ્યો છે, એટલો એ વચ્ચેમાં તફાવત છે. આ પ્રસંગ ઉપર ચિદ્વાતિ
પુત્રનું દર્શન છે તે આ પ્રમાણે—

“ ચિદ્વાતિપુત્રનું દર્શન

તીવ્રેણ ધર્મરાગેણ, અથ હુષ્મપિ સ્ફુટમ્ ।

ચિદ્વાતિપુત્રવત્સલ્ય. , ક્ષયીકુર્વન્તિ દેહિન. ॥ ૧ ॥

નાવાર્થ—“ માણીઓ ચિદ્વાતિપુત્રની જેમ હુષ્મ પાપને પણ ધર્મ ઉપર
ના તીવ્ર રાગવચે તત્કાલ ક્ષય કરે છે ”

ક્ષિતિશક્તિ નગરમાં યજ્ઞદેવ નામે એક ગ્રામ્યણ રહેતો હતો. તે અનિયમ
વા જૈનધર્મની નિંદા કરતો હતો તે પશ્ચિમમાં ગ્રામ્યણને એકદા વાદ કરવા મા

कोई कुल्लक जैन मुनिए बोझाव्यो ते वसते तेणे शरत करी के “ मने जे जीते, तेनो हु शिष्य थाउ. ” वाढ करता ते सावुए तेने जीती झीगो, एट्झे ते परा-जय पामीने तेनो शिष्य थयो. एकदा शासन देवताए यज्ञदेव सावुने कथु के—“जेम माणस नेत्रवाळो छता पण सूर्यना प्रकाश विना जोड शकतो नथो तेम जीव ज्ञान-वाळो छता पण शुद्ध चारित्र्य विना मोक्षना सुखने जोड शकतो नथी, माटे तमे चारित्र्यमा स्थिर थाओ.” शासन देवीए आम कथा उता ते ब्राह्मण होवाथी दु-गच्छा ओगते नहीं. एट्झे के स्नान, दत्तधावन विगेरे न करवाथी तेने दुगच्छा उत्पन्न थती. तेनो स्त्री तेना परनी प्रीतिने ओगती शकी नहीं, तेथी तेने यश करवा माटे तेणीए कामण कर्तुं. तेथी शरीरे पीडा पामता ते ब्राह्मण मुनि शुद्ध चारित्र्य पावन करीने देवता थया.

ते ब्राह्मणनी स्त्री पोताना कामणथीज पतिनु मरण थयेनु जाणीने बेरा-ग्य उत्पन्न थवाथी, चारित्र्य ग्रहण करी मुनिहत्यानु पाप आक्षेप्या विना मरण पामीने स्वर्गे गइ.

ते ब्राह्मणदेव आयुष्य पूर्ण थये चरीने राजगृह नगरमा धना श्रेष्ठीनी चिन्ताती नामनी दासीनी कुक्किथी पुत्रपणे उत्पन्न थयो. लोकोमा ते चिन्ताति-पुत्रना नामनी प्रसिद्ध थयो. तेनी स्त्री स्वर्गमाथी चरीने धना श्रेष्ठीना पाच पुत्रो उपर सुसुमा नामनी पुत्री थइ. धना श्रेष्ठीए ते पुत्रीने रमाकवा माटे चिन्तातिपुत्रनी योजना करी. एकदा चिन्तातिपुत्रने सुसुमा साथे असभ्य क्रीडा करतो जोडने धना शेठे तेने काढी मूक्यो. ते सिंहगुहा नामनी चोरनी पत्नीमा जडने रवो. पत्नीपतिए पोताना अवसान वसते तेने पोताना पुत्रपणे स्थापीने पत्नीपति उनाव्यो. त्या काम-देवना शस्त्रथी पीडा पामतो चिन्तातिपुत्र सुसुमानु वारंवार स्मरण करवा द्वाग्यो. एकदा ते पापीए सर्व चोरोने कथु के—“ हे चोरो ! आपणे आज्ञे राजगृह नग-रमा धना शेठने घे चोरी करवा जइए. त्याथी जे मन प्राप्त थाय ते सर्व तमारे देवु, अने तेनी पुत्री सुसुमाने मारे देवी.” ए रीते व्यवस्था करीने राजिने समये ते सर्व चोरो वना शेठना घरमा पेठा. पढी धना शेठ विगेरेने अवस्थापिनी आपीने सर्व चोरो धन दाडने नीकळी गया, अने चिन्तातिपुत्र सुसुमाने दाडने नीकळ्यो. घोरी मारे श्रेष्ठी जागी ठळ्यो. एट्झे तेणे कळकळाट करीने सर्वने जगाड्या. पढी पोताना पाचे पुत्रो सहित नगरना कोटवाळ विगेरेने साथे दाडने श्रेष्ठी चोरोनी

पात्रळ चाख्यो. सर्व चोरो तेमने पात्रळ आग्रता जोडने भय पामी सर्व धन ठोमी दडने जूदी जूदी दिशाय नाशी गया. ते धन लडने कोटवाळ विंगेर पात्रा बड्या, पण धनो शेव तो पाचे पुत्रो सहित मुमुमानी शोध पाटे आगळ चाख्यो. तेने तर वार सहित आग्रतो जोडने चिनातिपुर खड्ग वडे मुमुमानुं मस्तक कापी धन नीगे नांवी दड मस्तक हाथमा राखीने उतावळे नासी गयो. धन श्रेष्टी ते स्थाने आव्यो, त्यां मुमुमाने मरेली जोडने क्षणवार गिनाप करी पात्रो वळी पोताना नगरमां आव्यो.

धन श्रेष्टी बीजे दिवसें पुत्रो सहित श्री वीरमनु पासे धर्म साजळवा गया. मनुष्य उपदेश आव्यो के—“ आ जगतमा मनुष्यो ‘ आ मारो पिता ठे, आ मारी माता ठे, आ मारा बापवो ठे, आ परिजन ठे, आ स्वजनो ठे, अने आ खूप मे उपार्जन कर्युं ठे, एम माने छे पण ते सर्व यमराजने वश ठे एम ते जाणता नथी.” इत्यादि जिनेश्वरनी बाणी साजळीने प्रतिशोध पामेना धन श्रेष्टी दीक्षा ग्रहण करी अने तीत्र तपस्या करीने खर्ग गया तेना पाच पुत्रोए आळ धर्म अंगीकार कयों.

अहीं चिनाति दासीनो पुत्र हाथमा मुमुमानु मस्तक लडने दोळ्यो जतो हुतो अने ते मस्तकमाथी नीकळता लोही बने तेनु आखु शरीर लपियु हतु. ते धोमे दूर गयो, तेड्ढामा तेणे एक मुनिने कायेतसर्गे रहेला जोया. तेने जोडने चिनातिपुने कथु के “ हे मुनि ! मने जतदी धर्मोपदेश आयो, नहीं तो खड्ग बने आ खीना मस्तकनी जेम तमारुं मस्तक पण हु डेदी नांवीन. ” ते साजळीने मुनिने तेने योग्य पात्र जाणीने सङ्गेषणीन ‘ उपशम विवेक अने सधर ’ ए अण पद कथा पडी तगतज नवकार मन बोतता ते मुनि आकाश मार्गे उत्यनी गया.

मुनिने कहेला पदोने साजळीने ते चोरपति विचार करवा लाग्यो के “ उपशमनो अर्थ शु ? ” पोतेज विचार करीने मनमा बोळ्यो के “ उपशम पट्टे क्रोधनी शान्ति, ते उपशम तो मारामा क्या ठे ? विवकुल नथी. ” एम विचारीने तेणे हाथमाथी क्रोधना चिह्न खड्ग नासी दीवु. फरी विचार करता तेणे विवेक पदनो अर्थ जाण्यो के “ कृत्य (करवा लायक) ने विषे मवृत्ति करवी अने अकृत्यने विषे निवृत्ति करवी, ते विवेक ते विवेक बने धर्म धाम ठे. तेवो

त्रिवेक मारामा क्या ठे ? केमके दुष्टवाने सूचन करनारु स्त्रीनुं मस्तक तो मारा हाथमा ठे. " एम विचारिने तेणे स्त्रीना मस्तकनो त्याग कर्षो. पत्नी संवरनो अर्थ विचारता तेणे जाणुं के " वाचे इन्द्रियो अने मननो निरोध करवो, ते सवर. ते सवर मारे स्वेच्छाचारीने-सर्व प्रकारे मोकळाने क्याथी होय ? न होय. त्यारे तेने माटे प्रयत्न करवो जोइए. " एम विचारिने पेक्षा मुनि ज्यां उच्चा हता, तेज स्थाने पोते मुनिनी ज जेम कायोत्सर्ग करीने उजो रहो. अने प्रतिज्ञा करी के " ज्यां सुधी मने स्त्रीहृत्यानु पाप स्मरणमा आवे, त्यासुधी मारो देह हुं वोस-
राउं हु. अर्थात् त्यासुधी मारे कायोत्सर्ग हो. "

हवे ज्ञानमुनि थयेझा चिलातीपुननुं शरीर रुधिरथी व्याप्त हतु, तेथी तेना गथयी असख्य कीनीओ एकठी थइ, अने तेनु शरीर चाद्वणी जेवु करी नांखु. ते कीनीओ पगमा पेसीने खाती खातो मस्तके नीकळी. आ रीते अढी दिवस सुधी महा तीत्र वेदनाने सहन करता उता ते किंचित् पण ध्यानथी चळित थया नहीं. माते आयुष्य पूर्ण थवायी ते महात्मा मृत्यु पामीने आवमा सहस्रार देवज्ञोकमा देवता थया.

" हे जग्य प्राणीओ ! सद्भावना अर्थने बुद्धि पूर्वक विचारिने विज्ञा-
तिपुजे मोटा पापोना नाश कर्षो, तेवी रीते तमे पण जो आश्रवोना त्याग करशो,
तो तमारा हाथमा ज मोक्ष लक्ष्मी क्रीना कर्षे. "

इत्यद्वदिनपरिमितोपदेशासादग्रथस्यट्ठां मथम
स्थजे दशम व्याख्यानम् ॥ १० ॥

व्याख्यान ११ मुं.

समकितना त्रीजा वैयावृत्य नामना लिंग विषे.

नवमा व्याख्यानना प्रारंभना श्लोकमा " वैयावृत्यं जिने सार्धं, चेति
लिंगं त्रिधा ज्ञेयम् " ए वेद्या वे पादमा ' जिन ' एट्ठे रागादिक अठार

दोपनो जप कान्नारा देव अने तत्त्वेने प्रकाश करनारा तेमज पांच प्रकारना आचार पाळवामा तत्पर 'साधु' ते गुरु. तेभा जिनेश्वरनी द्रव्य पूजा तथा जाव पूजा वने वैपात्रस करवी अने गुरनी अशन पानादिक वने 'वैपात्रस्य' पटने सेवा अवश्य करनी, ते माणीओने मोठे हाज करनार थाय छे ए सकलितु त्रीनु क्षिण जाणई. ते उपर समदायागत नदिपेणनो प्रथम छे ते आ प्रमाणे—

नदिपेणनु दृष्टान्त

वैपात्रस्य वितन्वान, साधूना वरभावतः ।

वध्नाति तनुमान्नन्दिपणवत् कर्म सुन्दरम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“अष्ट जावधी साधुओनी वैपावध करनार माणी नदिपेण मुनिनी जेम शुज कर्मने बाधे छे ”

नदि ग्राममा सोमित नामना त्राव्यजने सोमिता नामनी स्त्रीधी नदिपेण नामे पुत्र उत्पन्न थयो हतो त पुत्रनी वाट्यावस्थामा ज तेना मा बाप मरण पाव्या हता, नदिपेण मन्मकना केशयी ते पगना नख मुयी कङ्कपो हतो. बिना जानी जेम तेना नेत्रो पांजरा हता, गणेशनी जेम तेनु उदर मोड हत, छटनी जेम तेना ओष्ठ हावा हता, अने हाथीनी जेम तेना दात उहार नीकळेखा हता. तेने दुर्जार्गी जाणीनि तेना स्वमनोए पण नजी दीधो हतो, तेथी ते पोताना मामाने घेर जः दासकर्म करवा लाग्यो अत्यंत कङ्कपो होवाची तेने कोइए कन्या आपी नही, तेथी महु खेद पामेखा तेने तेना मामाए कथु के “तु खेद करीश नही, मारे सात कपाओ छे, तेगाची एक कन्या हु तने आपीश ” एम कहने तेणे पोतानी पुत्रीओन अनुक्रमे नदिपेण साथे परणवानु कथु. त्यारे ते सर्व घोनी के “अमे अर स्वाइशु, अथवा गळारफासो स्वाइशु, पण नदिपेणने अगीकार नही करीए.” त साजळीने तेना मामो निरुपाय थयो, तेथी विशेष खेद पामेनो नदिपेण तेना मामाना घरनो त्याग करी वनमा जड भृगुपात करीने मरवा तयार थयो तेवामा तेने नजीकमा कापोत्सर्ग रहेखा एक मुनिप दीओ. तेथी तेने तेम करतो अटकावीने भृगुपात करवानु काण्ण पूकथु, त्यारे तेणे मुनिने प्रणाम करीने पोतानु

वृत्तात कही सज्जळाव्युं. ते साजळीने मुनि बोद्ध्या के “ अरे मुग्ध ! निरंतर म-
खिन देहवाळी, जेना शरीरना बार धारोमाथी मळ वढाज करे ठे एवी स्त्रीओ
मा तु आसक्ति न राख, वळी आवुं भरण करवाथी काऽ कर्मनो क्षय थवानो न-
थी, लल्लटां कर्म वृद्धि पामे ठे. परंतु जो तुं मुखनी आशा राखतो होय तो जी-
वनपर्यंत चारित्र धर्मनी प्रतिपादना कर के जेथी आगामी भवे तु सुखी धा. ” ते
साजळीने तेणे तरतज ते मुनिनी पासे प्रत्रय्या ग्रहण करी. गुरु पासे विनय पूर्वक
धर्म शास्त्रोनु पठन करता ते गीतार्थ थया. अन्यदा ते नदिपेण मुनि ए अजिग्रह
क्यों के ‘मारे निरंतर ठूठ तप करीने पारणाने दिवसे वृद्ध, ग्लान अने नाना सा-
धुओनी वैयावद्य करीने पडी आविद्ध करवुं. ’

आ प्रमाणेनो अविच्छिन्न अजिग्रह पाळता एकदा इच्छे पोतानी सज्जामा
नदिपेणनी लग्न तपस्या साथे निश्चळ अजिग्रह विपे प्रशंसा करी. ते पर अवि-
श्वास आववाथी कोइ वे देवताओ तेनी परीक्षा करवा माटे तेनी पासे आव्या
एक देवता ग्लान साधुनु रूप धारण करीने गाम बहार रहो, अने बीजो देव
साधुने रूपे नदिपेण पासे आव्यो. ते बखते नदिपेण मुनि ठठनु पारण होवाथी
पंचखण पारीने जोजन करवा बेसता हता, तेवामा पेक्षा इव्यसाधुए जाव-
साधुने कर्णु के “ अरे नदिपेण ! तारो अजिग्रह क्या गयो ? आ नगरनी बहार
एक ग्लान साधु अत्यंत तृपाकात पमेळा ठे, तेनु वैयावृत्य कर्णु बिना खावा
केम बेसे ठे ? ” ते साजळीने नदिपेण मुनि पोतानु जिज्ञापात्र बीजा मुनि
पासे मूकीने ते ग्लान साधु माटे प्रासुक जळ लेवा नीकळ्या. पेक्षा देवताए
देवशक्तिवने सर्व घरे पाणी अनेपणीय करी मूकेळुं होवाथी नदिपेण मुनिने
घणा घेर फरतु पम्यु ठेवट एक घेरथी तेने शुद्ध जळ मन्थु, ते लड्ढे पेक्षा
साधु साथे नदिपेण गाम बहार ग्लान साधु पासे गया. ते ग्लान साधुने अति-
सारनो व्याधि थयेझो हतो, तेथी तेनु शरीर नदिपेण घोवा लाग्या, ते बखते
ते देवे अत्यंत दुर्गंध विकर्षी. परंतु नदिपेण तेथी खेद न पामता विचार करवा
लाग्या के “ अहो ! कर्मनी गति विचित्र ठे, ते कोइने ओरुतुं नथी. ” एम
शुद्ध जावना जावता ते ग्लान साधुने पोतानी खाष पर उपासीने ते उपाश्रय तरफ
चाव्या. मार्गमा ते ग्लान साधुए बारवार निहार करीने नदिपेणनु आखु शरीर
विष्टाथो बीपी दीधु. तथापि नदिपेणे जरा पण इगंझा न करी. अने तेने

तेवी स्थितिया उपाश्रये द्वारीनि विचारवा द्वाग्या के “अरे ! आ साधुने ई केवी रीते रोग रहित करीश ?” एम विचारीनि ते पोताना आत्मानी नद। द्वाग्या. आवी रीते तेने बैयावृत्त्येने चिपे निश्चळ जाणीनि ते बने देगे मल्ल घया अने तेपने बदना कही, हमा मागी, सुगन पुष्पोदकनी दृष्टि करीन तेमनी प्रशंसा करता करना स्वर्ग गया.

नदिपेण मुनिए ‘चार हजार वर्ष सुधी तपस्या करी’ एम नेमिनरियं कथु डे, अने वसुदेव द्विंदिमा पचावन हजार वर्ष सुधी तपस्या कर्यातुं कहेंहु डे.

डेवद नदिपेण मुनिए अनशन ग्रहण कथु, त बाबन कोइ चक्रवर्ती राजा पोताना सर्व अत पुर सहित तेने वादवा आग्या त चक्रीनी अत्यंत स्वरूपवान स्त्रीआने जोडने पोतानी पूर्व स्थितिनु स्मरण थया ते मुनिए “आ तपस्याना प्रजावयी हु स्त्रीयद्वज यात्र” एउ नियाणु कथु पत्री ते मुनि कात्रे धर्म पापीने भातमा महाशुक्र देवगेकमा देवता थया.

देवभोकथी च्यवीने नदिपेणना जीव सूर्यपुरमा अधकटपणी राजानी मुनज्जा नामनी राणीथी शमो वसुदेव नामे पुत्र थयो ते कुमार पूर्व जन्मपा करेडा निदानने लीधे स्त्रीयद्वज थयो. वसुदेव कुमार नगरमा ज्या ज्या फरले, त्या त्या नगरनी स्त्रीओ पोताना ग्रहकार्या मूकीन तेनी पात्रळज जमती हती. तेथी लछेगे धामेन्ना पौरनोए समुद्रविजय राजाने विहसि पूर्वक ते वृत्तांत जाहे कथु ते साजळीने राजाए पौरजनोने सारा लछरथी सतोप पमानी विदाय कर्या पत्री वसुदेवने घोयावीने तेणे कथु के “आजथी तारे आपणा राजगढमा क्रीमा करवी, बहार नीकळु नहीं” वसुदेवे ते वाक्य स्वीकार्यु

एकदा श्रीभामरुमा शिवा देवीण समुद्रविजयने विलेपन करवा माटे मोड लेहु चदननु कचोलु झडने जती दासीने जोडने वसुदेव कुमारे पृच्छु के “दामी ! शु लक्ष जाष डे ? लाव, मने आप ” दासीए न आप्यु एटने वद देवे बळात्कारे तेनी पासेथी झडने पोताने शरीरे विलेपन कथु. तेथी रुष्टा थयेनी दामीए कथु के “आवा अटकचाळा डे, तेथीअ घररूपी केदरवाना सारया जणाय डे ” ते साजळीने वसुदेवे पृच्छु के “ए शी रीते ? ” त्य तेणीए पौरजनो सबरी सर्व वृत्तान्त कही बताव्यु. ते साजळीन पोतानु अप्रप

येहुं जाणी रोपथी तेज राजिण छानी रीते नगरीनी वहार नीकळी गया.
प्रने पोतानी जया चीरीने तेना लोही वरु दरवाजाना वारणा ठपर तेणे दख्यु
: " जाइना अपमानथी वसुदेवे अहीं चितामा प्रवेश कयों ठे. " पत्नी तेनी
जीकमाज एक चिता रची तेमा कोड ममडु सळगावीने वसुदेव देशान्तर
वाढ्या गया.

गामे गाम फरता अनुक्रमे बांतेर हजार विद्याभर विगेरेनी कन्याओंने
। पराया. एकदा शौरिपुरमा रोहिणी राजपुत्रीनो स्वयंवर थतो हुतो. ते समये
गणा राजाओ अने राजपुत्रो त्या आव्या हुता. वसुदेव पण वामन अने कुब्जनु
रूप करीने त्या आव्यो. सर्वे होरो तेने वामन रूपे देखता हुता अने रोहिणी
ने मुलरूपेज देखती होती. तेथी मोहित थयेझी रोहिणीए बीजा सर्वनो त्याग
करीने तेना कठमा वरमाळा आरोपण करी. ते जोडने समुद्रविजय विगेरे राजाओ
क्रोध पामीने ते वामन साथे युद्ध करवा तयार थया वसुदेवे विचार्यु के 'मोटा जाइनी
साथे युद्ध करवु योग्य नथो.' तेथी तेणे पोताना नामथी अंकित एवु
वाण समुद्रविजय तरफ नारयु. ते वाण दडने जोता 'वसुदेव तमने प्रणाम
करे ठे " एवा अकरो वाची समुद्रविजये जाण्यु के " आ तो मारो नानो जाइ
ठे. कोड पण कारणने लीधे तेणे आवुं रूप धारण कथुं जणाय ठे. " पत्नी
युद्ध धंद क्री सर्वे मळ्या, परस्पर आनंद थयो. अने वसुदेवनी साथे रोहिणीने
परणावी. अने तेमने दडने समुद्रविजय पोताने नगरे गया.

कैटलेक काळे हाथि, सिंह, चड अने समुद्र ए चार स्वप्नो वरु सूचन
करेळा वळारामने रोहिणीए जन्म आप्यो तयार पत्नी देवकीए सात स्वप्नथी सूचन
करेळा वसुदेव (कृष्ण) ने जन्म आप्यो. (आ चरित्रनो विस्तार वर्णदास
गणिना करेळा ग्रंथथी जाणी देवो.) आयु पूर्ण थये वसुदेव मृत्यु पामीने
स्वर्ग गया.

" त्रीजा वैयावृत्त नामना लिंगने विषे दृढ निश्चयवाळा नंदिणेण मुनिवर
राजाओंने पण प्रशसा करवा लायक पदार्थने पामीने उबट मोक्ष सुखन पाम्या.

माटे हे जव्य प्राणीओ ! तये पण बैपाट्ठपने त्रिपे यत्नवाळा थाओ. "

इत्यत्र दिनपरिमितोपदेशप्रामादग्रंथस्यष्टौ प्रथम
मन्त्रे षडादश व्याख्यानम् ॥ १ ॥

व्याख्यान १२ सुं.

त्रीजा विनयछार विपे कहे ठे

अर्हत्सिद्धमुनीन्डेपु, धर्मचैत्यश्रुतेवपि ।

तथा प्रवचनाचार्योपाध्यायदर्शनेष्वपि ॥ १ ॥

पूजा प्रशस्तन जक्तिरवर्णवादनाशनम् ।

आशातनापरित्याग, सम्यस्त्ये विनया दश ॥ २ ॥

भावार्थ—“ अर्हत्, सिद्ध, मुनि, धर्म, चैत्य, श्रुत, प्रवचन, आचार्य,
उपाध्याय अने दर्शनेने विपे पूजा, प्रशस्ता, जक्ति, अवर्णवादनाश (नशे) आ
शातनानो परित्याग करवो, ए संप्रकित सूचक दश प्रकारनो विनय ठे. ”

विस्तरार्थ—सुर अने अमुर शिंतेनी करेत्ती पूजाने जे अर्ह केपा हायक
होय, ते अर्हत् कहेवाय ठे

उत्क्रोसं सत्तरिसय, जहन्न वीसा य दस विहरंति

जम्म पइ उत्क्रोस, वीस दस हुंति जहन्ना ॥ १ ॥

भावार्थ—“ एक काले उत्क्रुष्टी एक मो ने सीतेर अने जहन्न्या ” श्री वी.
के दश तीर्थकरो विचरे ठे जम आशीने उत्क्रुष्टी वीस एक काले हुं अने
अने जहन्न्या एक काले दश तीर्थका जन्म पाये ठे ”

સિદ્ધ પદ્ધતે જેઓ કૃતકૃત્ય થયા છે તે. મુનિ પદ્ધતે મનન કરવાના જ્ઞાવવાળા, સત્ય વચનના પ્રકાશક. ધર્મ—એકથી માઢીને ક્ષાત્યાદિ દશ પ્રકાનો. ચૈત્યો—ત્રણ જીવનમા રહેલા શાશ્વતા અને અશાશ્વતા જિનજીવનો. તેમાં શાત જિન વિંવોની સર્યા આ પ્રમાણે છે.—

દેવેસુ કોહિસયં, કોમિ વાવન્ન લક્ક ચળણવહ ।

સહસા ચલઆલીસં, સત્તસયા સઠી અપ્પજહિઆ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ દેવલોકને વિષે (વૈમાનિકમા) એકસો વાવન કરોઠ, ચોણું દાઠ, હુમાલીશ હજાર, સાત સો ને સાઠ શાશ્વતા જિનવિંવો છે. ”

લક્કતિગં ઇગનવહં, સહસ્સ વિસા ય તિન્નિ સયા ય ।

જોહ્સ વજ્જિઠ્ઠણં, તિરિયં જિણવિવસંઘ ઇમા ॥ ૨ ॥

જાવાર્થ—“ ત્રણ દાઠ એકાણ હજાર ત્રણસો ને વીશ શાશ્વત જિનવિંવો જ્યોતિષિ શિવાય તિર્ઝા લોકમા છે. ”

તેરસ કોમિસયાહ, ગુણનવહ કોમિ સઠિ લક્કાહં ।

જીવણવહણ મજ્જે, જોહ્સિયજીવણેસુ ય અસંઘા ॥ ૩ ॥

જાવાર્થ—“ તેરસો ને નેવ્યાશી કરોઠ અને સાઠ દાઠ શાશ્વતા જિનવિંવો જીવનપતિમા છે, અને જ્યોતિષિના જીવન(વિમાન) મા તો અસંખ્યાતા છે. ”

કોમિ સયાહં પન્નરસ, કોમિ વાયાલ લક્ક અરુવન્ના ।

ઠત્તીસં પુણ સહસાહં, અસિહિયાલં સઘ્વગ્ગ ॥ ૪ ॥

જાવાર્થ—“ પનરસો ને ચેતાલીશ કરોઠ, અઠાવન દાઠ, ઠત્તીશ હજાર અને ઐશી—પટ્ટી કુલ સર્યા શાશ્વતા જિન વિંવોની છે. (આ સર્યા વ્યંતરને જ્યોતિષિ શિવાય સમજવી.) ”

અશાશ્વતા પદ્ધતે જરતચક્રી વિગેરે કરાવેલા જિનવિંવો સમજવા.

શ્રુત પદ્ધતે દ્વાદશાગો વિગેરે સૂત્રો. પ્રવચન—ચતુર્વિધ સઘ. આચાર્યો—

ગચ્છાધિપતિઓ. હપાયાયો—વાચના આપનારા (મુનિઓને જણાવનારા). તથા

दर्शन ते जिनगासन अथवा सम्यक्च ए अर्हत आदि दश पटोने पूजा, प्रशमा, चक्ति, अवर्णमाद वर्जन तथा आशातना परित्यागवने विनय करवा योजना प्रयो मा विनयना घणा प्रकारो पताव्या ठे, परंतु अर्हीं तो दश प्रकारानेन स्वीकार कर्वा ठे. विनय उपर जुनतित्तक मुनिनो प्रय ठे ते आ ममाणे—

जुवनतित्तक प्रवध

कुमुदपुरमा धनद नामे राजा हतो तेने पद्मावती नामे राणी हती अने जुव नतित्तक नामे कुमार हतो. एकदा वनद गजा मरीओ सहित सभामा बेठो हतो, ते समये रत्नस्थळ नगरमा राजा अमरचछने प्रधान राजानी आज्ञार्थी राजसजा मा दाखल थयो. तेणे राजाने नमन करी योग्य स्थाने बेसी विज्ञप्ति करी के " हे स्वामी ! अमारा राजा अमरचछने यशोमती नामनी पुत्री ठे. ते एकदा पुष्पोत्तमा नामा क्रीडा करती हती, ते वरने तेणे विशाखरीओना मुखची गराता तमारा पुत्र जुवनतित्तक कुमारना गुणसमूहनु श्रवण कर्तु, स्यार्थी ते यशोमती तमारा कुमारनुज ध्यान करती महाकष्टे दिवसे निर्गमन करवा लागी एकदा वियोगनी विधुरनाथी कृश थयेवी कुमारीने जोदने राजाए तेने क्रुश थवानु कारण पूछु, स्यारे तेणीए पोतानो मनोगत अजिप्राय तेने निवेदन कर्वा ते साजळीने अमारा राजाए मने आपनी पासे तमारा पुत्र साथे तेनो लग्न सख करवा मोटे मोठ्यो ठे मोटे आप ते हकीकतने स्वीकार करी अमने आचारी करो. " आवां ते प्रधानना वचनो साजळीने धनद राजाए कुमारनो विवाह स्वीकार्यो अने ते प्रधान तु सार सन्मान कर्तु

पत्री शुभ दिवसे धनदराजानी आज्ञार्थी मत्री अने सामंत राजाओ सहित राजकु मार जुवनतित्तके लग्नने मोटे प्रमाण कर्तु. मार्गमा सिद्धपुर नामना नगर पासे आवातां कुमार एकदम आस्वोवध करी मूर्छा राइ रथमा पडी गयो. तेने सर्वे घोत्रावरा लाग्या परंतु ते कुमार मुगानी जेय एक अक्षर पण बोळ्यो नहीं. तेथी हिमवने करमाइ गयेला कमठनी जेरा मुखवाळा सचिवोए पुरमांथी घणा मात्रि कोने पांचाव्या. परंतु तेमना सर्ग प्रयोगो उखर जूमिमा वृष्टिनी जेय निष्फळ थया. ते समये थोडे दूर कोड केवळी सुवर्णना कमळ पत्र पर बेमीने देशना आपे ठे एम साजळीने ते मरीओ केवळो पामे जाइ तेमने वदना करी देशना साजळवा

लाग्या. केवळी जगवान वोढ्या के "हे जग्वी प्राणीओ ! आ संसार रुपी अगाध समुद्रमा मत्स्यादिकना समूहनी जेप सन्नमयी नटकृता जीवो घणा कष्टी, पूर्ण सत्कृत्यो वने, अद्भुत मनुष्य जन्म पावे ठे. ते मनुष्य जन्मने सफल करवा मोटे मोक्ष सुख रुपी वृद्धने वृद्धि करवामा मेघ समान विनय वने सिध्दादि परमेष्ठीनु आराधन करो. "

इत्यादि देशना साजळ्या पत्री कत्रीख नामना मुख्य मनीए प्रणाम पूर्वक केवळीने पूज्यु के ' हे जगवान ! ज्ञानतिष्ठक कुमारेने अणचिती दुःखप्राप्ति थवाहुं शु कारण ठे ? " त्यारे केवळी वोढ्या के " वातकीसंभना भरतक्षेत्रने विपे ज्ञानागार नामना पुण्या जेणो पापसमूहने दूर कर्यो ठे एवा कोइ सूरि पोताना गच्छ सहित पयार्यो. ते सूरिनो एक वासर नामनो शिष्य महात्माओना शत्रुरूप हतो. ते निरंतर दुर्बिनय रूप समुद्रमा निमग्न रहेतो हतो. एकदा तेने आचार्ये उपदेश दीधो के " हे वस ! विनय गुण कारण कर. कशु ठे के—

विनयफलं शुश्रूषा, गुरुशुश्रूषाफलं श्रुतज्ञानम् ।

ज्ञानस्य फलं विरतिर्विरतिफलं चाश्रयनिरोधः ॥१॥

सवरफलं तपोवदमथ तपसो निर्जरा फलं दृष्टम् ।

तस्मात् क्रियानिवृत्तिः क्रियानिवृत्तेरयोगित्वम् ॥२॥

योगनिरोधाद्भवसन्ततिज्ञाय सन्ततिज्ञायान्मोक्षः ।

तस्मात् कट्याणानां सर्वेषां जाजनं विनयः ॥ ३ ॥

जागर्थ---“ विनयनु फल गुरुनी सेवा करवी ते ठे, गुरु सेवानु फल श्रुतज्ञान प्राप्त थाय ते ठे, ज्ञाननु फल विरति प्राप्त थवी ते ठे, विरतिनु फल आश्रयनो निरोध थाय ते ठे, आश्रय निरोध (सग)नु फल तप करवाने विपे वदवान थवा रूप छे, तपनु फल कर्मनी निर्जरा थाय ते ठे, कर्म निर्जराथी क्रियानी निवृत्ति थाय छे, क्रिया रहित थवाथी अयोगिपण प्राप्त थाय ठे, योगना निरोधथी जवनी परंपरानो नाश थाय ठे, अने ज्ञान परंपराना कथथी मोक्षनी प्राप्ति थाय ठे. मोटे विनय ए सर्व प्रकारना कट्याणोनं भाजन ठे. "

आ प्रमाणे विनय गुणने माटे गुरूप घणां उपदेश आप्पो, परंतु ते शिष्यने तो ते उपदेश उल्लंघन करून घेवो, तेथी गुरूप तथा वीजा सर्वे ओए तेनी उपेक्षा करी एवंचे कोन युक्त थडने तेणे प्रायुक्त जळमा गुप्ते तथा वीजा मुनिआने मारी नाखवा माटे तात्पुट विष नारपु अने पोने जपने क्षीर स्याथी नाश। जड कोइ अराण्यमा जडने मुतो, नेत्रामा दावानळ सळगवाथी ते छुष्ट साधु रौद्र ध्यानथी मृत्यु पापीने ठेडी नरके मर्षो. अर्हो मुरि विगेरेने शुद्ध जळ पीतां शासन देवताए अदकाव्या

पेनो वासन नरकथी नीकलीने मत्स्यादिक योनिमा अवतरीने घणा जन्म जळवो, ते वासन हावमा काडक कर्मनी द्युना थराथी राजकुमार घषो इ हमणा पूर्वे कोला मानसिक ऋषिगत समीशेप रद्देवा पापना उदपदी आथी सुदर्शाने पाम्यो ठे. हे मत्री ! आ प्रमाणे में कहेलु तेना पूर्वे जव वृत्तांत तमे ते कुमारने कहेशो एतसे ते सज्ज थड जशे "

केवळीना वचनने अंगीकार करीने मत्री विगेरे सर्वकुमात्री पासो आग्य पडी मत्रीए तेने केवळीए कहेलु वृत्तांत साजग्यु, के तरतज ते सज्ज थयो पड जातिस्मरण पापेनो कुमार केवळीने वादवा आव्यो मुनिने वेदना करीने प कर्मनो रूप करवाने माटे तेणे तरतज दीक्षा ग्रहण करी, तेनी साये ते मत्री विगेरे पण वैराग्य पापी चारित्रि अंगीकार करुं राजकुमारी यशोमति आ वृत्ता साजळीने इण बार मूर्छा पापी. पण पडी तरतज सज्ज थडने तेणीए पण संसारना कृष्टिक सुखथी वैराग्य पापीने यावापनी आज्ञाथी चारित्रि ग्रहण करुं आ सर्व वृत्तांत राजसेवकोए जडने धनद राजाने निवेदन करुं

शुचनतित्रक मुनि तीर्थकरादिक दशे पदनो विनय करवा लाग्या ते जाडने तेना गुरु पण तेना विनय गुणनी प्रशसा करवा लाग्या तेमणे बोंते लाख पूर्वे सुखी चारित्र्य प्रतिपादन करुं अने कुन पशी लाख पूर्वानु आयु प्य पूर्ण करीने अते पादपोषण अनशन ग्रहण करी केवळज्ञान पापी अनन आन दना साम्राज्य रूप मोक्ष पदने पाम्या

"हे जय जीवो ! आ शुचनतित्रक मुनिना दृष्टातने श्रोत्रधयना कुन ल रूप करीने (साजळीने) अर्हदादिक दश पदनी निरंतर विनयसेवा करो

के जेथी शीघ्रपणे मोक्ष लाईली तमारा उत्संगमां आवीने वैसे. ”

इत्यहं दिनपरिमितोपदेशमासादृतो प्रथम
स्तने द्वादश व्याख्यानम् ॥ १२ ॥

व्याख्यान १३ मु.

विनय प्रशंसा.

प्राप्नोति विनयाज्ज्ञानं, ज्ञानदर्शनं सत्तवः ।

ततश्चरणसपत्तिश्चान्ते मोक्षसुखं लभेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ विनयशी ज्ञान प्राप्त पाय ठे, ज्ञानशी दर्शन—समक्ति प्राप्त पाय ठे, दर्शनशी चारित्र प्राप्त पाय ठे, अने तेथी अतेमोक्ष सुख प्राप्त पाय ठे.”

श्रुतज्ञाननी इच्छावाळा पुरुषे तो विशेषे करीने गुरुजननो विनय करवो. विनय पूर्वक ग्रहण करवु श्रुत तत्काळ सम्यग् फळने आपे छे, ते शिवाय फळ आपनु नथी. कथुं ठे के—

मातंगसूनोर्वरविष्ठरस्याद्विद्या गृहीता फलति स्म शीघ्रम् ।

श्रीश्रेणिकस्येह यथा तथा स्यात्सप्रश्रयं शास्त्रमधीतमृद्ध्यै॥१॥

जावार्थ—“ चामाळना पुत्रने श्रेष्ठ सिंहासनपर वेंसाहीने श्रेणिक राजाए विद्या ग्रहण करी, त्यारे तेने शीघ्रताथी विद्यानु फळ प्राप्त थयु. तेरीज रीते शास्त्र पण जो विनय पूर्वक ग्रहण कथुं होय तोज ते सर्व प्रकारनी समृद्धिने पाटे थाय ठे. ” ते दृष्टात आ प्रमाणे ठे—

विनय प्रसंग उपर श्रेणिक राजानो प्रवध.

राजगृह नगरमा श्रेणिक राजा राज्य करता होता. एकदा श्रीवीर मञ्जुना

मुखयी सतीपत्नी रानी याने लीधे तेणे प्रसन्न थडने चेतणा राणीने कथुं के " हे प्रिया ! बीनो राणीओ कृता वगारे सारो महेश हू तारा माटे कराववा इच्छु लु, तो ते केवो करावु ? " चेतणाए कथु के " हे स्वामी ! मारे माटे एक स्तनवाळो मासाद करावो. " ते साजळीने राजाए एक स्तनवाळे महेश कराववा अजयकुमारने आझा आपी अजयकुमारे सुतारोने वोनारीने हुकम कर्गो. एटने ते सुतारो तेवा महेशने योग्य काष्ठने माटे अरण्यमां चोतरफ शोध करवा लाववा. तेवामा नेमणे एक मोठा थनवाळु वृक्ष जोडने आनंद पामी विचार्यु के " जका आ वृक्ष कोइ देवनाए अधिष्ठित होउ जोडए, तेथी आ वृक्षने कापनी आपणा स्वामीने काड पण विन थयु न जोडए " एम विचारीने ते विन दूर करवा साक तेओए तेना अधिष्ठायक देवने उदेशीन तनी आगधना माटे उपवास कर्गो, अने गंध, तूप तथा पुष्पादिकथी तेनी पूजा करीन पोताने घेर गया. आ हकीकत जाणीन ते वृक्षनो अधिष्ठायक देव पोताना स्थाननो भंग थरा १ नप पामी अजयकुमार पासं जद मोठ्यो के " हे मरी ! हु सर्व स्रुतना फळ पुण्योयी सुंदर नदन वन जेवो वाग रानावी, फरनो प्राकार करीने वचमा एक स्तनवाळो महेश तमने करी आपीश, परंतु तमे मारा स्थानरूप पेंता वृक्षने कपावशो नही. " ते साजळीन अजये तेनु रचन स्वीकार्यु, एटने ते अद्भुत शक्तिवाळा घ्यन्तरे तत्काळ पाताना कहेवा प्रमाणे महेश वनावी दीधो ते महेशमा राजानी आझायी चेतणादेवी पद्मछद्मा रहेती लक्ष्मीनी जेम निरतर लीक्षा करवा लागी.

एकदा ते नगरमा रहेनारा कोड चामाळनी गर्जिणी स्त्रीने अकाळे बेरी खावानो दोहद थवाथी तेणे पोताना पतिने केर। लावा आपवानु कथु. त्यारे ते चामाळ घोठ्यो के " आ स्रुतमा केरी मळे नही, माटे क्याथी लावु ? " स्त्रीए कथु के " चेतणा राणीना उग्रानमा सर्व स्रुतओना फळ पुष्प ठे, माटे त्याथी लावी आपो " चामाळे कथु के " ते वनमा राजानो यणो वदोयस्त ठे, परंतु कोइक उपायथी लावीश " पत्नीने चामाळ रानीने वखने ते उद्यान पासं जइ तेना प्राकारनी वहार लजो रवो अने अवनायिनी चित्राए करीने आम्रवृक्षनी शाखा नीचे नमावीने तेना परती केरीओ तोफी लीधी पत्नी उन्नामिनी चित्रावने पाठी शाखाने हवी तेम लची करी दीधी एवी रीते करीने तेणे पोतानी स्त्रीनो दोहद पूर्ण कर्गो. आ प्रमाणे केरीओ लावाथी ते आबो केरी विनानो थड गयेंलो

जोड़ने उद्यानना रङ्गके ते हकीकत राजाने निवेदन करी. राजाए अजयने बोझावीने कष्टु के “जेनामा आवी शक्ति ठे, ते अन्तःपुरमा पण केम प्रवेश करी न शके ? माटे ते चोरने सात दिवसमा पकमी ह्याव. नहींतो चोरनी प्रमाणे तारो दम धशे. ” राजानी आझा अगीकार करीने अजयकुमार रात्री दिवस पुरमा अने पुर बहार चो तरफ तपास करमा माटे फरवा ह्यागयो, परतु चोर हाथ आव्यो नहीं. ठेवटे सातमी रात्रीने समये कोइ नटनी रमत जांवाने माटे जुगारीओ, खीलपट्टो, चोरो अने मासद्युग्यको एकत्रा थया हता, त्या जड पहान्यो. नटने आववाने काइक धार हती, तेथी अजये सर्व लोकोंने कष्टु के—“हे जनो ! ज्या सुधी नट आव्यो नथी, त्या सुधी हु एक वार्ता कहु ते तमे साजळो—

वसतपुरमा एक जीण नामे निर्धन वणिक् रहेतो हतो. तेने एक पुत्री हती. ते मोटी उम्मरनी थइ, तोपण तेने योग्य वर मळ्यो नही, तेथी योग्य वर मेळववा माटे ते कामदेवनी पूजा करवा लागी. एकदा ते कुमारी चोरीथी पुण्यो लेवा माटे एक उद्यानमा पेजी. तेने उद्यानना रङ्गके पकमी. तेणीनु अति सुंदर स्वरूप जोड़ने मोहित थयेझा उद्यानपाळके तेणीनी कामळीना माटे प्रार्थना करी. त्यारे ते कुमारिका धोझी के—“हु हजु परणी नथी तेथी स्पर्श करवाने ह्यायकनथी. कष्टुछे के

अस्पृशा गोत्रजा वर्षाधिका प्रव्रजिता तथा ।

नाष्टौ गम्या. कुमारी च, मित्रराजगुरुस्त्रियः ॥ १ ॥

जावार्थ—“अस्पृशा (चामाल गिरेरे अस्पर्श जातिनी), एक गोत्रनो, मोटी उम्मरनी, दीक्षा क्षीधेक्षी, कुमारी, मित्रनी स्त्री, राजानी स्त्री अने गुरुनी स्त्री—आ आउ प्रकारनी स्त्रीओ अगम्य ठे. अर्थात् पर पुरुषे तेनो स्पर्श करवो ते पण योग्य नथी. ”

ते साजळीने माळीए कष्टु के “ज्यारे तु परणे त्यारे जो तु प्रथम मारी पास आववानु कतुल करे तो अत्यारे तने ठोमी मूक. ” ते सरत अगीकार करीने ते पोताने घेर गइ केटझेरु दिवसे ते कन्या योग्य पति साथे परणी. प्रथमनी रात्रीएज तेणीए एकातमा पोताना पतिने माळीने आपेझा वचननी बात कही. ते साजळीने तेना पतिए विचार्यु के “अहो ! आ स्त्री सत्यप्रतिज्ञावाळी जणाय ठे. ” एम विचारिने तेणे तेणीने रजा आपः. एटजे त स्त्री मणि, मोती

अने सुवर्णना अतंकारो तथा उत्तम बखो पहेरीने घर उहार नीवळी -
 तरफ चाव्ही. मार्गमा नेणोने चोर मज्या. तेमणे तेणोने रोकी अने सर्व वस्त्र
 तथा आजरण उतारी आपवानु रुप, त्यारे तेणीए पोतानु वृत्तांत जणावीने कप
 के " हे जाइओ ! हु जडने हमणा पाठी आउ लु, ते बखने तमाग बहेवा
 प्रमाणे करीश, अत्यारे मने जवा थो. " ते साजळीने चोरोए तेने जवा दीधी.
 आगळ जता एक क्षुधावेने दुर्मळ थपेता राक्षसे तेने दीडी एगने रोकी.
 तेने पण चोरनी पेडे सत्य वृत्तांत कही पाठा आखवानु वचन आपीने माळी
 पासे गइ. माळीन वरु के " में तेने प्रथम रचन आप्णु हनु, ते प्रमाणे हु
 आने विराहित थवायी तारी पासे आरी लु. " ते साजळीने माळीए विचारु
 के " अहो ! आ केवी सत्य प्रतिज्ञावाळी ठे ? " एम विचारीने तेणे तेने पोतानी
 वेन समान कही वस्त्र विगरेयी सन्मान करीने रजा दीधी पडी पाठां आतर्ता
 तेणीए राक्षम पासे आवी तेण पडवायी माळीए वेन तरीके गणी वस्त्रो आप्यानी
 सर्व वात कही ते साजळीने गळमे " अहो ! शु हु माळी करता पण अप्रम
 लु ? " एम विचारीने तेणीने मुक्त करी. त्याची आगळ चातर्ता तेणीनी राह
 जोडने थेटा चोरो पामे ते आवी. चोरोना पूडवायी तेणीए माळी तथा राक्षम
 साथे बनेत्री हकीकत कही बतावी ते साजळीने " अहो ! शुं आपणे ते
 वस्त्रे करता अप्रम थइशु ? " एम विचारीने तेओए पण वेन तरीके गणी तेणीने
 सन्मान पूरक रजा आपी. पडी तेणीए पेर आरीने सर्व हकीकत पोताना पतिने
 कही. ते साजळीने ते पण आनंद पाव्यो. अने तेनी साथे सुग्वनो अनुजब
 करवा लाग्यो "

आ प्रमाणे कथा कहीने अजय मरीए सर्वने पूर्यु के " हे लोको !
 कठो ! ते स्त्रीनो पति, चोर, राक्षस अने माळी ए चारमा छप्पर काम कोणे कर्यु ? "
 अजयपुमारना प्रश्नना उत्तरमा जेओ स्त्रीना इर्याळु हता तेओ बोल्या के " हे
 मरी ! नरी परणेली पोतानी खुमसुरन युवान स्त्रीने माळी पासे जवानी रजा
 आपी, ते तेणीना पतिए बहु छप्पर काम कर्यु " जेओ लुघातुर हता तेओ
 बोल्या के " गळस भूर्यो हनी, उता तेणीने जवा दीधी, माटे राक्षसे घण
 छप्पर काम कर्यु " अपट पुम्पोए वरु के " एरी स्वरपवान स्त्रीने एमने एम पाडी

धवा दीधी ते माळीए बहु छुप्कर काम कर्छुं. " ठेवट आप्र फळ चोरनार चामाळे
 द्या चोरनी प्रशंसा करी. ते साजळीने अजयमवीए तरतज ते चामाळने
 भड्ड्यो. पत्ती तेने दवावीने केरी चोर्या सवधी प्रज्ञा ते चामाळे स्त्रीनो दोहद
 पूर्ण करवा माटे विद्यानी सहाय्य वने केरीओ लीधानु कव्वड कर्छुं. ते चामाळने
 राजा पासे लड जडने अजयकुमारे तेनुं सर्व वृत्तान्त कथु, एट्ठे राजाए तेनो वध
 करवानो हुकम कर्पो त्यारे अजयकुमारे कथु के " हे स्वामी ! आनी पासेधी
 मयम अपर्व एवी वने विद्याओ तो ग्रहण करो, पत्ती जेम योग्य लागे तेम करजो.
 कैमके—

वाझादपि हित ग्राह्यमभेध्यादपि काञ्चनम् ।

नीचादप्युत्तमा विद्या, स्त्रीरत्नं पुष्कुझादपि ॥ १ ॥

जावार्थ—“ वाळक थकी पण हित वचन ग्रहण करवु, अजुचिमांथी
 पण कांचन लड लेवु, नीच माणस पासेधी पण उत्तम विद्या होय तो ग्रहण
 करवी, अने नोचा कुळमाधी पण स्त्रीरत्न ग्रहण करवुं.” आ प्रमाणे नितिशास्त्रुं
 कथन ठे.

अजयकुमारना आ प्रमाणेना कहेवार्थी श्रेणिक राजाए सिंहासन पर
 बैठा बैठा ते चांडाळने पोतानी सन्मुख नीचे बेसाम्नीने तेनी पासेधी अवनामिनी
 अने उन्नामिनी ए वे विद्या शीखवा माम्नी. परतु घणीवार ते विद्या बोझतां उतां
 पण राजाना हृदयमा पेठी नही. त्यारे राजाए क्रोध पामोने कथु के “ अरे चामा-
 ळ ! मने विद्या आपवामा पण तुं खोटाइ करेजे ? ” एम कहीने तिरस्कार करवा
 लाग्या. ते जोइ अजयकुमारे कथु के “ हे स्वामी ! जो विद्या ग्रहण करवी होय
 तो एने सिंहासन पर बेसाम्नीने आप हाथ जोम्नी पृथ्वी उपर तेनी सन्मुख बेसो,
 तो विद्या आवरुशे. ” ते साजळीने राजाए तेम कर्छुं के तरतज जाणे हृदयमा
 लखेत्ती होय, एम ते वने विद्या दद थड गड. पत्ती विद्यागुरु थवाथी ते चामा-
 ळने अजये राजा पासेधी मुक्त कराव्यो.

“आ कथा उपरयी विनयज सर्वत्र फळदायी ठे एम समजीने विनय

पूर्वकं श्रुतुं अध्ययनं विनये करतु. ”

इत्यह्निपरिमितोपदेशमासादग्रयस्यष्टौ प्रथम
स्थजे त्रयोदश व्याख्यानम् ॥ १३ ॥

व्याख्यान १४ सु.

अविनयना फल विषे

अन्यथी विनयतु स्वरूप कहीने हुवे अतिरेकथी तेतु व्याख्यान करे वे.

प्रकृत्या दुर्विनीतात्मा, गुरुस्ते प्रतिकूलधीः ।

ससारसागरे मग्नो, विनेय कूलवाञ्छकः ॥ १ ॥

ज्ञावाच—“ मरुतिनी ज अविनयवान (उच्छत) अने गुरुना वचनयी विपरीत वर्तनार कृमयानक साधु ससार सागरमा रूपो ” तेतु दृष्टात आ प्रमाणे—

कूलवाञ्छकतुं दृष्टान्त

कोइ एक आचार्यने एक अविनयी शिष्य हतो. तेने आचार्य तामना करे के शिष्यामण आपे, तो तेना पर गुस्से थतो. एकदा आचार्य ते शिष्यने म देने लज्जवत (गीरनार) गिरिनी यात्रा करवा गया त्या ने शिष्य यात्राहु स्त्री ओनी लपर कुण्ठि करवा लाग्यो, ते जोइने गुरुए तेने निवार्या, तेथी ते गुरुए पर कापायमान थयो एतने यात्रा करीने पात्रा वलता गुरुनी पाऊळ रहीने व दुष्ट शिष्ये गुरुना चरे चूरा करवाना हेतुथी एक मोनो पयरो गरमाव्यो. परत ते पथर गुरुना वे पग वचे यइने नीकली गयो. आत्रा तेना दृष्ट कृत्यथी गुरु तेने शाप आप्यो के “ हे छुरात्मा ! तु स्त्रीथी विनाश धामीश ” ते सान लीने तेणे विचार कयो के “ ज्या बीवकुन स्त्रीओज न होय, त्या रहु के जेथी

गुरुनो शाप मिथ्या थाय. " पत्नी ते साधु कोइ नदीने सामे काठे वस्ति विनाना
जागमा जइ आतापना देवा द्वाग्यो. तेना उग्र तपना प्रजावधी ते नदी तेना
तरफ बहेती वय थरने बीजी तरफ बहेवा लागी, तेथी ते साधुनु कूडवाहुक
एवु नाम लोकोए पारुनु.

राजगृह नगरीना राजा श्रेणिके देवताए आपेव द्रव्य कुंठनी जोमी,
अद्वार चक्र (सेर) नो हार, अने दिव्य वस्त्रो सहित सेचनक हाथी पण पोताना
पुत्र हृदय विहद्वने आप्यो. तेथी गुप्ते थयेझा कूणिके काइक प्रपच करीने पोताना
पिता श्रेणिके काष्ठना पाजरामा नारयो. केट्ठेक दिवसे राजा परशोकमां गये
सते कूणिक नवी चपानामनी पुरी वसावीने तेमा काड, महाकाड विगेरे
पोताना देश जाइओ सहित रह्यो. अन्यदा पोतानी राणी पद्मावतीना दररोजना
आग्रहथी कूणिके हृदय विहद्व पासै हार विगेरे चारे वस्तुओ मागी तेथी बुद्धि-
मान एवा ते उक्ते जाइओ " आ मागणी अनर्थनु मूल ठे " एम विचारिने
पोतानी सारजुत सर्व चीजो दइने राजिए दुपी रीते त्याथी नीकळी पोताना
मातामह चेटक राजा पासै विशाळा नगरीए जइने रहा. कूणिकने तेनी खबर थतां
तेणे दूत मोकझीने चेटक राजाने कवेराव्युं के " हृदय विहद्वने अमने पाडा
सोंपो " तेना जबाबमा चेटक राजाए कह्यु के " शरणे आवेझा दोहित्रांने हु
शी रीते तमने सांपु. ? " दूते आवीने कूणिक राजाने ते बात करी. एट्ठे
कूणिक अत्यंत क्रोध पापीने त्रण करोम मुजयोना सैन्य सहित तथा पोतानी
सरखा बलवान काल महाकाल विगेरे दशे जाइओ सहित चेटक राजा तरफ
जाइयो. चेटक राजा पण पोताना सामठ अद्वार राजाओ सहित कूणिकनी सामे
आव्यो. परस्पर युद्ध प्रवर्त्यु. पहेझा दिवसना युद्धमाज चेटक राजाए देवताए
आपेझा अमोघ बाण बरे कालकुमारने यमराजना स्थानमा पहांचाइयो. एट्ठे
वने दक्षरो युद्धथी विराम पाय्या. ए प्रमाणे दश दिवसे कूणिकना दशे जाइ-
ओने चेटक राजाए मारी नारया. चेटक राजाने दररोज एक ज बाण मुकवानो
नियम हतो. पोताना दशे जाइओने मरायेझा जोइने शोकसागरमा निमग्न
थयेझा कूणिके चेटक राजाने पुर्जय मानी अद्वम तप बरे सौम्येन्द्र अने चमरेन्द्र-
नु आराधन कर्यु. एट्ठे ते वने इन्द्रोए आवीने कूणिकने कह्यु के " चेटक
राजा जैन धर्मा होवाथी अमारो साधमीं ठे, माटे तेने अमे मारी शकशु नहीं,

परंतु तारा देहनी रक्षा करशु. " पत्नी चमरेच्छे तेने महा शिनाक्टक अने रथ मुशळ नामना वे सग्राम आप्या. अर्थात् ते वे प्रहारना युद्ध निखर्या. तेमांना पहेच्या सग्राममा शत्रुना सैन्यमा एक काकणे नारयो होय, तो ते मोठो शिना जेवो धडने शत्रुनो नाश करतो अने एक काकणे नाट्यो होय, तो ते शत्रु रथ धडने नाश करतो. ते सग्राम करवा वने कृष्णिके एक दिवसे चेढाराजाना चोराशी व्याघ्र सुज्यो नो विनाश कर्यो. बीजे दिवसे उन्नु व्याघ्र योद्धानो विनाश कर्यो. तेवो घास पामीने बीजे दिवसे चेढाराजाए थावक धर्ममा दद, निरतर ब्रह्म तप करनार अने महा पराक्रमी एवा नाग सारथीना पौत्र वरुण नामना पोताना सेनापतिने कशु के " हे वीर ! आजे तो तु युद्ध करवा सज्ज था " स्वामीनु वचन अंगीकार करिने वरुण सेनापति कृष्णिकना सैन्य साथे लढाईमा उतंगो. कृष्णिकना सेनापति वरुणने बाणवने मर्म स्थानमा बीं यो, पटने वरुण पोतानो रथ वे वण पगना पाजे इडावीने तीव्र बाणवने ते सेनापतिने हण्णी नांखयो. पत्नी तरतज ते वरुण युद्धभूमिमांथी नोकळीने दूर जड दर्जनो सयारो करी ते पर बेसीने आत्तोचना प्रतिक्रमणा करी समाधि पूर्वक मरण पामीने अरुणाज नामना विमानमा चार पट्योपमना आयुष्यवाळो देवता घयो. त्याधी चवीने ते वरुणनो जीव महाविदेहमा उत्पन्न थइ मोक्ष पडने पामशे (वरुणनु सविस्तर चरित्र जगती सूशयी जाणो हेवु)

वरुणना गया पत्नी चेटक राजाए कृष्णिकना पर बाण मूक्यु, परंतु कृष्णिक ना शरीर फरतु इच्छे वज्रनु कवच करेलं हतु, तेथी ते बाण तेने अघनाईने भूमि पर पड्यु. चेढाराजाने एकज बाण मुकवानी प्रतिज्ञा होयाथी तेणे बीजु बाण मूक्यु नहीं. बीजे दिवसे पाळु तेणे बाण मूक्यु, तो ते पण निष्फळ गयु. तेथी चेढा राजाए पोताना अमोघ बाणथी पण कृष्णिकने अजेय जाणोने पात्रा बळी विशाला नगरीमा प्रवेश करी दरवाजा वन कराव्या. षटवे कृष्णिके ते नगरी फरतो थेरो घाट्यो

हवे राजीना समये हळ अने विहळ सेचनक हाथीपर आरढ थइ नग बहार नोकळी गुप्त रीते कृष्णिकना सैन्यमा प्रवेश करी तेना सैन्यने हणवा हाम्या ए प्रमाणे हमेशा पोताना सैन्यने घणु हणानुं जोईने कृष्णिके पोताना सैन्य फरती

खाइ खोदावी तेमा गुप्त रीते खेरना अगारा नंखाव्या, ते यातनी हृद्व विहृद्वने ख-
वर नहोती, तेथी तेओ ह्मेशना नियम प्रमाणे सेचनकपर आळठ यइने रात्रे कू-
णिकना सैन्य पासे आव्या. त्या खाडनी नजोक आवता हाथीए विजगज्ञानथी
बळता अगारावाळी गुप्त खाइ जाणीने ' आ हृद्व विहृद्व विनाश न पामो '
एवा हेतुथी ते आगळ एक पगळु पण चाव्यो नहीं. एटझे ते वने जाइओ तेने
अकुशवने प्रहार करीने बोव्या के " हे छुष्ट हाथी ! आजे तु प्रतिकळ वर्तणुक
करे छे, ते तने योग्य नथी. " ते साजळीने ते वनेने पोतानी पीठपरथी जूमिपर
छतारी दइने ते हाथी खाइमा पड्यो. तेनी अदर रहेळी अग्निना तापथी बळी
मरीने ते हस्ती पहेझा स्वर्गमा देवता थयो. ए प्रमाणे हस्तीने मृत्यु पामेळो जो-
इने वने जाइओ खेदयुक्त थइ विचार करवा द्याग्या के " अहो ! आपणे आ
पशुथी पण अधन्य ढीये के जेथी एना जेडमु पण आपणे जाणी श-
क्या नहीं. एतो खेर, पण आपणे आ जयकर पापथी शी रीते छुटशु ? " ए
रीते विचार करतां ते वनेने बैराग्य उत्पन्न थयो. तेथी तरतज शासनदेवीए ते-
मने उपाकीने श्रीवीरमज्जु पासे मन्था. एटझे ते वनेए जगवतनी पासे दीक्षा ग्र-
हण करी. अनुक्रमे तपस्या करीने ते वने जाइओ सर्वार्थसिद्ध विमानर्मा दे-
वता थया.

अर्हा कृणिक राजाए मनमा एरी प्रतिज्ञा करी के " जो हु मारा तीक्ष्ण
बाणोवने विशाज्ञानगरीने ग्योदी न नाखु, तो मारे अग्निमा प्रवेश करवो. " आर्वी
कउण प्रतिज्ञा कर्या उता पण ते विशाज्ञानगरी जीती शक्यो नहीं, तेथी ते
अति खेदयुक्त थयो.

—आ समये गुरुनी आज्ञानो जग करनार कूडवाडक मुनि के जे नदीने
कांठे आतापना छेतो हतो, तेनापर कोष पामेझी शासनदेवी आकाशमां रहीने
कूणिक प्रत्ये बोझी के " जो मागधिका नामनी गणिका कूडवाडक मुनिने चा-
रित्र भ्रष्ट करीने द्यावे, तो तेनी सहायथी असोकचंद्र (कूणिक) राजा विशा-
ज्ञानगरीने जीती शके, ते विना ते नगरी जीतो शकावे नहीं. " ते साजळीने
राजाए मागधिका गणिकाने योद्धावीने सत्कार पूर्वक कूडवाडकने भ्रष्ट करीने
झाववानु कशु. ते वान अगीकार करीने रूपथी शत्रिकानो वेप दइ मागधिका

नदी तीरे रहेझा ते मुनि पासे गइ. मुनिने बंदना करीने ते गोती के " हे मुनि राज ! स्थाने स्थाने चत्पोने तथा मुनिओने वदना करीने मागे नोजन करानो नियम छे, आज्ञे आपने अहीं रहेझा जाणीने हु वदना करवा आवी लु, मागे हे मुनिराज ! कृपा करीने निर्दोष जात पाणी ग्रहण करी मने कृतार्थ करो. " एम कहीने तेणीए नेपाळाना चूर्णधी मिश्रित केश्मा सुदर मोदक तेने वहोराज्या ते स्वावाधी तेने तरतज अतिसारनो व्याधि थयो. तेयी तेणीए बीजी नानी नानी गणिकाओ पासे तनी बैयावच्च करावी के जेयी ते मुनि घोमी मुद्रतमाज चारि-
 षधी छपु यइ तेने आधीन यइ गया पडो तेने दाइने ते गणिका कृणिक पासे आवी. कृणिके कुळवाझकने कथु के "आ विज्ञाननगरी जीती शकाय तेम करो " कृणिकनु वचन अगोकार करीने ते विज्ञाननगरीमां गयो त्या सर्वज भ्रमण करतां एक स्थाने तेणे मुनिमुवत स्वाधीनो स्तुप जोइ विचारि के " आ स्तुपना मजावधी आ पुरीने कोइ जीती शक्तुं नधी. तेयी आनेज जग करवा मागे प्रथम उपाय करवो जोइए " एम विचारिने गाममां फरवा झाम्पो तेने जोइने पौरसोकोए तेने पूठयु के " हे मुनि ! आ नगरीनां उपच्च क्यारे दूर थशे ? " तेणी कथु के " आ स्तुपने तये पानी नाखशो, त्यारे तमारो उपच्च दूर थशे " ते सोजळीने झोको ते स्तुपने पारुवा झाम्पो एटले तेपने विश्वास उत्पन्न कराववा माटे ते छुट साष्टुए कृणिकने कहीने तेनु संन्य वे कोश दूर हज्जाव्यु. ते जोइने पौरजनोने मुनिना वाक्यपर विश्वास आब्यो तेयी तेओए कर्मशिव्या पर्यंत सर्व खोदी नारपु, अने कृणिके घेरो घाट्या पडी चार वषे झोकोए पुरना दरवाजा उघाट्या, केमके कृणिक तो कपटधी दूर गयेनो हतो

दरवाजा उघट्याना खर साभळी कृणिक राजाए आधीने नगरीपर छापो मारी नगरीनो जग कयों, ते बखते पण महान युद्ध थयु कृणिकने चेमा राजाना युद्ध जेवु युद्ध आ अबसरिणीमां थयु नधी आ क्षमादमा एक दर एक करोरु ने पशी ह्याख मुजटो हणायो, तेमां दश हजार मुजटो मरीने एकज माउझीना उदरमा उत्पन्न थया, एक देवत्रोकमां गयो, एक उचा कुळमां उत्पन्न थयो, अने बीजा सर्वे नरक गतिमां तथा तिर्यग्गतिमां उत्पन्न थया.

पडी चेदक राजा नगरी बहार नीकन्या, ते बखते कृणिके तेपने कथु के " हे पूंय मातामह ! मने आझा आपो. हु आपनो पुत्र लु. हु शु करु ? " चेदके

જવાબ આપ્યો કે “ હે દૌહિત્ર (દીકરીના પુત્ર) ! એક ક્ષણવાર ઊંચો રહે. હું હમણાં આ વાવમા સ્નાન કરીને આવું હું. ” એમ કહીને ચેટક રાજા વાવમાં જઈ ઢોઢાની પુતલી કંઠે વાંધી સમાધિમાં તત્પર થઈ વાવમા પહોંચ્યા. તેજ વચ્ચે ધણેન્દ્રે તેમને ઝીંઝી ઢીધા, અને તે પોતાના જીવનમા (પાતાલમાં) ઢાંચ ગયા. ત્યાં ચેટક રાજા અનશનવચે કાલ્કર્મ પાપીને સહસ્રાર દેવલોકમા ઇચ્છના સામાનિક દેવતા થયા.

પછી ચેટક રાજાનો દૌહિત્ર સુજ્યેષ્ઠાનો પુત્ર સત્યકિ વિદ્યાધર હતો, તે ત્યાં આવીને સમગ્ર નગરીના લોકોને નીલ્લંબંત પર્વત ઊપર ઢાંચ ગયો. પછી કૃષ્ણિક રાજા પણ પોતાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરીને પોતાની રાજધાનીમાં આવ્યો.

કૃષ્ણવાલ્મક પણ દેવગુરુની આશાતના કરચાથી અને માગધિકા ગણિકાના સગથી અનેક પાપકર્મો કરીને છુર્ગતિમાં ગયો.

“ હે જ્ઞાત્ર માણીઓ ! જો તમારે મોક્ષ મુક્તિની ઇચ્છા હોય તો આ કૃષ્ણવાલ્મક સાધુનું અતિ હુન્ત ચરિત્ર સાંજલીને મહા વિષમ વિષ સમાન ગુરુ મહારાજની આશાતનાનો ત્યાગ કરજો. ”

इत्यत्रदिनपरिमितोपदेशप्राप्तादवृत्तौ प्रथम
स्तने चतुर्दश व्याख्यानम् ॥ १४ ॥

વ્યાખ્યાન ૧૫ મું.

ચોથા ત્રણ શુદ્ધિ નામના છાર વિષે.

મનોવાકાયસંશુદ્ધિ, સમ્યક્ત્વશોધની જવેત્ ।

તત્રાદૌ મનસઃ શુદ્ધિઃ, સત્ય જિનમતં મુનેત્ ॥ ૧ ॥

जावार्थ—“ मन, वचन अने कायानी जे शुद्धि, ते सम्पत्त्वेने शोधन (शुद्ध) करनारी थाय ठे तेया प्रथम मननी शुद्धि करवी, एटवे जिनमतने सन्ध मानवो ”

‘ जिनमत ’ एटवे जिनेश्वरे प्ररपेन समग्र पदार्थोना जावने प्रगट कर-
नार छद्मशापी रुप शास्त्र. तेने सत्य मानवु, अने पीजा सर्व द्वौकिक परतीर्थी॥
शास्त्रो—दर्शनो अमार ठे एय मानवु, तेनु नाम मनः शुद्धि कहेंवाय ठे.

मन शुद्धि उपर जयसेनानु दृष्टान्त.

उज्जयिनीनगरीमा सग्रापशूर नामे राजा राज्य करतो હતો. ते नगरीमा दृपज
नाમે एक श्रेष्ठी રહેતો હતો તેને જયસેના નામની સ્ત્રી હતી. તે સમક્ષિતવત તથા
પતિવ્રતા હતી. તે મોટી ઉમ્મરની થઈ તો પણ તેને કાફ સનાતન ધણુ નહીં. તેથી
તેણીણ એકદા પોતાના પતિને કહ્યુ કે—“ હે સ્વામિન્ ! સતતિને માટે તમે ફરી
વિવાહ કરો, કેમકે પુત્ર વિના આપણુ કુલ શોજતુ નથી. કહ્યુ કે—

यत्र नो म्वजनसगतिरुच्चै—यत्र नो लघुलघूनि शिशूनि ।

यत्र नास्ति गुणगौरवचिन्ता हन्त तान्यपि गृहाण्यगृहाणि ॥૧॥

જાવાર્થ—“ જેને ઘર મ્વજનો એકઠા થઈને બેસતા નથી અર્થાત્ સ્વજનોની
સગતિ નથી, જે ઘરમા નાના નાના બાલકો ક્રીડા કરતા નથી અને જે ઘરમા
ગુણના ગૌરવપણાનુ ચિંતન થતુ નથી, તેના ઘરો ઘરની ગણતરીમાં નથી. ”

તે સાજલીને શ્રેષ્ઠી બોલ્યો કે—“ હે મિયા ! તુ કહેઢે ને સત્ય છે, પરંતુ
મારા ચિત્તમા વિષયમુલ્કની ચિન્તકુત્ર અજિવાપા નથી. ” તે બોલી—“ હે ” સ્વામી!
વિષય મુલ્કને માટે ન પાણુ તે તો ડીક છે, પણ સનાતનને માટે ફરી પરણવામા
કાફ સ્વોટુ નથી ” તે સાજલીને શ્રેષ્ઠી કાફ બોલ્યો નહીં, મૌન રહ્યો. તેથી જયસે
નાણ જાતે તપાસ કરીને કોફ શ્રેષ્ઠીની ગુણમુત્રી નામની કન્યાનુ માણુ કરી તેની
સાથે પોતાના પતિને પરણાવ્યો વડી ધીરે ધીરે જયસેના ઘરનો સર્વ કાર્યનાર
ગુણમુદરીને સર્વોપીને ધર્મઆરાધનમાં તપર થઈ કેટલેક કાલે ગુણમુદરીને એક
પુત્ર થયો.

करी अर्थात् तेषां प्रवेश कराव्यो पडी ते वेताळी योगी—“ हे योगी ! जे वष होय ते रुहे. ” योगी बोड्यो—“ हे महाविद्या ! जयसेनाने मारी नांव ” ते सांजळीने ते विद्या योगीनु वचन अंगीकार करी जयसेना पासे गइ, पण त्या तो सम्पक् प्रकारे निश्चळ चित्ते कापोत्सर्गमां स्थित थपेती जयसेनाने तेणे जोइ एटने ते वेताळी धर्मना महिमायी द्वेष रहित थडने जयसेनाने मदक्षिणा करी पाडी वडी स्मशानमा गइ. तेने विकराळ स्वरुपे आवती जोइने ते योगी जययी नाशी गयो. रीजे दिवसे पण तेज रीते योगीए फरीथी वेताळी विद्याने मोकती, ते बगवेने पण ते विद्या जयसेनाने काइ पण करी शकी नहीं, अने अट्टाट्टाहास करती पाडी आवी. एम नण बार मोकती, ने नण बार ते पाडी आवी. चौथी बार पोतानाज मरणना जयथी योगीए क्यु के—“ हे देवी ! बेमा जे छुष्ट होय, तेने जल्दी मारीने आव. ” ते सांजळीने देवी जयसेना पासे गइ, पण तेने देव गुरनी जक्तिमा तत्पर जोइने त्यांची पाडी वडी. तेरामां घर उद्धार बायबिना मांड नीकळेनी प्रमादी गुणसुदरीने तेणे दीडी. एटने तेनेज स्वभूगवने मारीने देवी स्मशानमा आवी, योगीनी रजा वइ स्वस्थाने गइ. चौथीवार पडी जयसेना कापोत्सर्ग पारीने उद्धार नीकळी, त्यां गुणसुदरीने मरेझी जोइने ते विचारमां पना के—“ ग्रहो ! पूर्वना कोइ अशुच कर्मना उदयथी गांवे माये आ कडक आव. ” एम विचाराने ते लपडवनी शांति माटे तेणे फरीथी कापोत्सर्ग कयों. मात, काळे गुणसुदरीनी मा बबुथी रानीमां शु थयु, तेनी खयर हवेवा लत्सुक थइ सती गुणसुदरीने घर आवी त्यां गुणसुदरीनेज मरेझी जोइने तेणीए पोकार करी राजाने जाहेर कयु के—“ हे राजा ! मारी पुर्वीने तेनी शोभ्य जयसेनाए शोभ्यपणाना द्वेषथी मारी नाखोडे ” ते सांजळीने राजाए क्रोध पामीने जयसेनाने पोतानी पासे बोतायी पृच्छु. जयसेना काइ पण बोडी नहीं, तेवापां शासनदेवी नी प्रेरणायी पेनो योगीज नगरमा बोततो मोडतो अकस्मात् रानसज्जामा आव्यो. अने पोतानु जयकर रूप प्रगट करी बोड्यो के “ निदेश जयसेनाने मूकीने छुष्ट गुणसुदरीने मज महाविद्या पासे दणावी छे ” एम कडीने ते सवधी सर्व वृत्तांत राजाने कही वताळ्यु ते वखते शासनदेवताए पण जयसेना लपर पुष्पवृष्टि करी राजाए “ नुथीज छुष्ट छे ” एम निश्चयथयाथी तेने गाव बद्धार काडी मूकी पडी राजाए जयसेनाने पृच्छु के—“ हे गुणीयज्ञ बेन ! जगत्पां कयो धर्म

श्रेष्ठ ठे ? ते तुं कहे. ” जयसेना बोझी के—“ स्याछादथी युक्त एवा जैनधर्म
 बिना बीजा सर्व धर्मों एकांतवादी अने घणा दोष युक्त होवाथी आराधना योग्य
 नथी. ” फरी राजाए पूज्य के— “ हे शीलवती ! गंगा, प्रयाग विगेरे तीर्थोंमा
 कयु तीर्थ ससारतारक ठे ? ” जयसेना बोझी—“ हे राजा ! लोकमा अरुसठ
 तीर्थों कहेवाय ठे, पण ते सर्वे आत्मधर्मेने पुष्टि आपनारा नथी. तीर्थ तो मात्र
 एक सिद्धाचलज ठे. केमके ते गिरिपर कार्तिक शुद्धि पूर्णिमाए श्री रूपजदेवना
 पुत्रो जाविम अने बाहिरखीझ मुनि दश करोम साधुओं सहित मुक्ति पाम्या
 ठे. फागण शुद्धि दशमेने दिवसे नमि अने त्रिनमि नामना मुनि बे करोम साधुओं
 सहित सिद्धि पदने पाम्या ठे फागण शुद्धि आठमेने दिवसे श्री ऋषजदेव स्वामी
 नवाणु पूरे बखन ते गिरिपर आव्या छे. श्रीज्ञातिनाथ स्वामीए तेनापर
 चातुर्मास कर्यु हतु. ते बगने मुनि बेपे तथा श्रावक बेपे मळीने सतर करोम
 मनुष्यो सिद्धि पाम्या हतां, बीजा तीर्थकर श्री अजितनाथ स्वामीना हाथथी
 दीक्षित थयेझा पंचाणु हजार साधुओं ते पर्वतपर चातुर्मास रखा हता. तेमाथी
 कार्तिक शुद्धि पूर्णिमाने दिवसे दश हजार साधुओं केवल ज्ञान पामी मोक्षे गया
 हता. आसो शुद्धि पूर्णिमाए पांच पाम्यो बीश करोम साधुओं सहित सिद्धि
 थया हता. फागण शुद्धि तेरसेने दिवसे शांभ अने प्रद्युम्न कुमार साडा अण
 करोम साधुओं सहित मुक्ति पदने पाम्या ठे. श्रीकादस मुनि एकहजार साधुओं
 सहित, श्रीमुजजा मुनि सातसो मुनिओ सहित, श्रीरामचंद्र पांच करोम मुनि
 सहित, श्रीरामना जाइ जरत अण करोम मुनि सहित तथा श्रीवसुदेवनी गंगे
 हजार स्त्रीओंमाथी पात्रीश हजार स्त्रीओं तेज सिद्धगिरिपर सिद्धि पदने
 पामी ठे, बीजी साडत्रीश हजार स्त्रीओं बीजे स्थाने सिद्धि पदने पामी ठे. तथा
 देवकी अने रोहिणी नामनी वसुदेवनी स्त्रीओं तो आगामी काले तीर्थकर थवानी
 ठे. सुकोशझ मुनि वाघणना करेझा उपसर्गथी कालधर्म पामीने मगुल्लगिरि (सि
 ष्ठाचलनी एक डंक) पर सिद्ध थया ठे. इत्यादि अनंत साधुओं ते गिरिपर
 सिद्धिपद पाम्या ठे, अने पामशे.

चैत्र शुद्धि पूर्णिमाने दिवसे ते गिरिपर श्रीपुष्करिक गणधर पांच करोम
 मुनिओं सहित सिद्ध थया ठे. माटे हे राजा ! एकवार श्री शत्रुजयने जोवाथी
 (यात्रा करवाथी) सर्व तीर्थोंनी यात्रानु फल प्राप्त थाय ठे. ” आ प्रमाणे सा-

भञ्जीने राजा जिगेरे सर्प ओकोए श्री जैनधर्मनो तथा श्री सिद्धाचळ तीर्थनो
स्वीकार कर्पा—तेनेज मानवा क्षाम्पा.

पञ्जी राजाए जयसेनाने मोटा उत्सव पूर्वक तेने घेर मोकल्लो. के
छेक काले जयसेनाए प्रज्ज्या ग्रहण करी, अनुक्रमे तपस्या करीने सिद्धि
पदने पामी.

“ स्याद्याद धर्मना विचारमाज चित्त राखनारी तथा मिथ्यादर्शनपर वि
चित् पण राग नहीं राखनारी जयसेना मननी शुद्धिथी अनुक्रमे अनंत मुक्ता
हु मोक्षपद पामी. तेज प्रमाणे हे जय्य प्राणीओ ! तमे पण मन'शुद्धिने हृद को
जेथी तमने पण कन्याए परपरा प्राप्त थाय. ”

इत्यह्मदिनपरिमितोपदेशभासादग्रयस्यष्टौ प्रथम
स्थाने पचदश व्याख्यानम् ॥ १५ ॥

॥ प्रथमः स्तभ समाप्तः ॥

श्री उपदेश प्रासाद.

स्तंभ बीजो.

व्याख्यान १६ मु.

मनःशुद्धि विषे (जारी)

मनःशुद्धिमविज्ञाणा, ये तपस्यन्ति मुक्तये ।

हित्वा नाव जुजाभ्या ते, तितीर्षन्ति महार्णवम् ॥ १ ॥

तदवश्यं मनःशुद्धिः , कर्तव्या सिद्धिमिच्छता ।

बह्वारजेऽपि शुद्धेन, मनसा मोक्षमाप्नुते ॥ २ ॥

ज्ञावार्थ—“ मनशुद्धि राख्या शिवाय जे मनुष्यो मुक्तिने माटे तपस्या करे ते तेजो बहाणनो त्याग करीने वे हाथवे महा समुद्रने तरवा डच्छे ते, अर्थात् समुद्र तरवामा बहाणनीज जर ते ते स्थाने अर्हा मनशुद्धि ते. तेथी मोक्षनी इच्छावाळा मनुष्ये अवश्य मनशुद्धि करवी. केमके बहु आरज्जी बत्ता पण जो मननी शुद्धि राखी होय तो ते मोक्षने पावे ते. ”

आ प्रसंग उपर आनंद श्रावकनो अधिकार ते ते नीचे प्रमाणे—

आनंद श्रावकन्तु दृष्टान्त

राजगृही नगरीमा आनंद नामे एक कुटुंबी रहेतो हतो ते एकदा गुणशील नामना चैत्यमां श्रीवीरप्रभुपुथारखु साजळीने पोताना स्वजनो सहित पगे चावतो केरळीना पण ईश एवा जगजाननी पासे गयो. प्रभुने वदना कातकरीने अने मतनु स्थापन करनारी बाणी साजळवाधी ते प्रतिगोष पाय्यो तेथी तेणे समकित सहित देशविरति ग्रहण करी. तेमा प्रथम द्विविध त्रिविध करीने स्पृष्ट जीवहिंसा-दिक पाच अणुनत ग्रहण करी. तेमा चोथा त्रतमा पोतानी स्त्री शिवायनी

અન્ય સર્વ સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કર્યા. પાંચમા વ્રતમા પોતાની ઇચ્છાનુસાર (પરિગ્રહનુ) પ્રમાણ કર્યું કે—રોક્ષ ધનમા ચાર કરોડ સોનામહોરો નિગમ્મ ચાર કરોડ વ્યાજે ફેરવવામા અને ચાર કરોડ વેપારમા રાખવી, તેથી રાખતું નહીં. દશ હજાર ગાયોનું એક ગોકુલ કહેવાય છે, એવા ચાર ગોકુલ, દશ હજાર ગામા, સ્ત્રીને માટે પાંચમો દુલ્લ અને યેમમા માટે ચાર વાહન રાખ્યા. વધારેનો ત્યાગ કર્યા. ઇશ દિગવ્રતનું વર્ણન આગલ વ્રતના અધિકારમા સાતમા વ્રતમા અનન્તકાય, અજઞ્ઞ અને પન્નર કર્પાદાનનો ત્યાગ કર્યો. ૬૧ જેઠીમધના કાષ્ઠ શિવાય ધીજાનો ત્યાગ કર્યો. મર્દન માટે શતપાક અને સદૃશ પાક તેજ વિના ધીજા તેજનો ત્યાગ કર્યો. હર્દન (પીઝી) ને માટે ઘઉં અપતેદના પિષ્ટ શિવાય ધીજાનો ત્યાગ કર્યા. સ્નાનને માટે અપ્પા જલના અર્ધ યાટીના ઘસારથી વધારે જલનો ત્યાગ કર્યો. પહેરવામા અપરતુ અને નીચેનું એ બે વસ્ત્રો શિવાય ધીજાનો ત્યાગ કર્યો. ત્રિનેપનમા ચંદન, અગર, કર્પૂર અને કુદરિ વિશેરે શિવાય ધીજાનો ત્યાગ કર્યા. પુણ્યોમા પુરુરીક કમલ તથા માનવીનાં પુણ્ય શિવાય ધીજાનો ત્યાગ કર્યો. અર્ચકારમા નામાકિન મુદ્ધિકા (વાંટી) તથા કાનના બે કુમળાં શિવાય ધાકીનો ત્યાગ કર્યો. રૂપમા અગર અને તુલ્ક (સોલા શિવાય ધીજાનો ત્યાગ કર્યા. પેય (પીવા લાયક) આહારમા મગ ચણા વિતરતીને કરેલ અથવા ધીમા તરેસા ચોગાયી યનાવવામા આવેલ પ્રગાહી પદ શિવાય ધીજાનો ત્યાગ કર્યા. પચાનમા પેર અને ચામડાંનાં શાજા, જાત્રમા કમ શાહીના ચાણા, વિટલમા મગ અમદ અને ચણા, ગ્રીમા શમ્બદનુમા ઘઉં ગાપનુજ ધી, શાકમા મીઠી શોદી ન પચવત, મસુર પદાર્થમા પચવ, અન્નમા વાકર્યા ફીરામનક (મીઠા આગળાં), જલમા આકાશથી પડેલુજ પાણી મુલવાતમા જાણકલ, લાંબિંગ, એવાયવી વસ્ત્રો અને કર્પૂર એ પાંચ વસ્ત્રો મિશ્રિત તલોલ-દટની ચીજો વાપરવી, તે શિવાય ધીજાનો ત્યાગ કર્યો.

આ પ્રમાણે તેણે જિનેશ્વર પાસે ગરે વ્રત ગ્રહણ કર્યા. (વાકીના વસ્ત્રરૂપ આગલ કહેવામા આવશે). પછી નક્તરનું સ્વરૂપ જાણીને તે આનંદ કે પોતાને ઘેર આવી પોતાની શિયાનદા નામની સ્ત્રીને વશુ કે “ હે પ્રિય આજે જૈન ધર્મ અગીકાર કર્યા છે, તું પણ મનુ પાસે જઈને તે હત્તમ ધર્મનો અંકાર કર. ” ને સાંજલીને શિયાનદા તરતજ પોતાની સસવીઓ સહિત મનુ

गड, जिनेन्धने वंदना करी देशना श्रवण करीने तेणे पण श्रद्धा पूर्वक श्रावक धर्म अंगीकार कर्यो.

आ प्रमाणे देशविरति धर्म पाळवामा तत्पर एवा ते दपतीए चौद वर्षे व्यतीत कर्या. एकदा मय रात्रिण जागृत थयेन आनंद श्रावक धर्मचिंतवन करवा लाग्यो के “ अहो मारु आयुष्य रागद्वेषमा-प्रमादमा घणु व्यतित थइ गयु. कयु ठे के—

लोकः पृच्छति मे वार्ता, शरीरे कुशलं तव ।

कृतः कुशलमस्माकमायुर्याति दिने दिने ॥ १ ॥

“ लोक मने वात पत्रे छे के तमारं शरीर कुशल छे ? परंतु शरीर ते कुशल कपाधी होय ? केम्के दिवसे दिवसे आयुष्य तो घटे छे. ”

माटे हवे हु प्रमाद दूर करीने श्रावकनी प्रतिमानो अंगीकार करी यथा-शक्ति तेनु पाळन करु. ” एम विचारीने मातकाळे पोताना कुडवने तथा ज्ञाति-वर्गने बोझारी तेमने जोजन बह्मादिवने सतोष पमादीने मोटा पुनने नार सोंपी पोते प्रतिमानु बहन करवा तत्पर थयो.

प्रथम छ आगार रहित तथा शका काझादि पाच अतिचार रहित सम्यक्त्व नामनी पहिली प्रतिमा एक मास सुधी धारण करी. पत्री पूर्वनी (प्रथम पडिमाना) क्रिया सहित वार व्रतना पाळन रूप बीजी प्रतिमा धे मास सुधी धारण करी. पत्री पूर्वनी क्रिया सहित सामायिक नामनी बीजी प्रतिमा अण मास सुधी बहन करी. पत्री पूर्वनी क्रिया सहित चार मास सुधी चार पर्वणीए पोष करवा रूप पोष नामनी चौथी प्रतिमानु बहन कर्यु. पत्री पाच मास सुधी ते चारे पर्वणीना पोषधमा रात्रिना चारे महर कायोत्सर्ग रही कायोत्सर्ग नामनी पाचमी प्रतिमा बहन करी. पत्री छ मास सुधी अतिचार दोष रहित ब्रह्मचर्यनु पाळन करवा रूप छठी प्रतिमा बहन करी. पत्री सात मास सुधी सातमी सच्चित्तु वर्जन करवा रूप प्रतिमा धारण करी. पत्री आठ मास सुधी पोते समग्र आरज न करवा रूप आठमी आरजत्पाग नामनी प्रतिमा धारण करी. पत्री

१ अष्टमा, चतुदशी, पूर्णिमा ने अनावाया — आ चार पर्वणी तेमा अष्टमी चतुर्दशी ये ये होवामी कुल दिवस ८ गणना

सेनकद्वारा पण काढ़ आरज न करावना रूप नवमी प्रतिमा नव माम मुधी
करी पत्नी पोताने निमित्ते करेयु चोजन न कवा रूप दशमी प्रतिमा दश
मुधी वहन करी. पत्नी उद्धी अगियारमी प्रतिमा वहन करी तेनु स्वल्प

खुरमुंनो ह्योएण वा, रयहरणं लवग्गहं च घेतूण ।

समणज्जयो विहरइ, धम्म काएण फासंतो ॥ १ ॥

“अस्सायी मुन्न करावीने अथवा ह्योच करीने रजोहरण तथा
दिक ग्रहण करी कापावने धर्मनु पात्रन करतो मने साधुनी जेम विचरे,
कुटुबमा ‘प्रतिपामपयस्य आवश्यक्य जिज्ञा देहि’ एम योमी जिज्ञा मागे.”

ए रीति अगियारमी प्रतिमा अगियार मास मुधी वहन करी. अ
अगियारे प्रतिपामा पात्रती पात्रती प्रतिमाओ जेळी करवानीज समजवीओ
ते सर्वे अतिचार पण हगाह्या विना पाळवानी समजवी. अगियारे प्रतिमा बहर.
करता पाच वर्ष अने पाच मास १ व्यतीत थया ते प्रमाणे करता आर
आवकनु चाखपी तरी अने अतरधी मन अति कुश थया. ते जोइने तेजे वा
शरण पूर्वक अनशन ग्रहण कर्यु ते अवसरे तेनी मनशुद्धि विशेष थया
तेने अवधिज्ञान उत्पन्न थयु

तेवा समयमा ते गामनी बहार लग्नानमा श्री वीरस्वामी समवसपी. श्री
वीरमच्छने बटना करी तेमनी आज्ञा हइने गौतम गणधर गोचरी माटे गामनी
आव्या. त्याची निर्दोष आहार हइने पाऊ वज्रतां घणा झोकोना मुखपी आनंद
आवकना अनशननु ह्यात सामळीने गौतम स्वामी तेने शाता पृष्ठवा गया. पोता
नी पामे गणधर महाराजाने आवेत्ता जोइने जत्तिके आवकने आनंद आवके तेमना
चरणकमळमा प्रणाम करीने पृच्छु के “हे पूज्य” आवकने पण अवधि ज्ञान मा
स्तर ?” गौतम स्वामी बोल्या के “लजाम आवकने थाय” ते सामळीने आनंद
बोध्यो के “हे जगवान” मने तेवु ज्ञान थयु डे. तेथी हु उचे सौधर्म देवसेतो
सुगी, नीव बोवुक नरकावासा सुगी, तिरखु हवण समुद्रने विषे प्रण दिशा
(पूर्व पश्चिम ने दक्षिण दिशामा) पाचसो योजन अने लचार दिशामां कुछ दि
माचळ सुधी सर्व वस्तुओ जोड लु ” ते माजळीने गणधर बोह्या के “ए

अबु अधिज्ञान गृहस्थीने संभवतु नहीं, माटे तु मिथ्या दुष्कृत आप. ” आनंदे तस्यु के “ हे जगवान् ! असत्य बोद्धवानो मिथ्या दुष्कृत आपाप छे, माटे आपे आप-तो जोड़ए. ” ते साजळीने गौतम गणधर शका वाम्मा. एटळे तेमणे मनु पासे जड़ने तेनु स्वरूप पृच्छुं. मनुए तेज ममाणे कसु. एटळे गौतम गणधरे आनद पासे आ-नीने मिथ्या दुष्कृत आप्युं.

पढी आयुष्य पूर्ण थये आनंद श्रावक पंच नमस्कारनुं स्मरण करतो मृत्यु पापीने सौधर्मे कल्पमा अरुणाज नामना धिमानमां चार पद्योपमना आयुष्यवाळो देव थयो. त्याधी चर्चीने महाविदेह क्षेत्रमां उत्पन्न थड मोक्षपदने पामशे.

आ चरित्र उपासक दशाग सूत्रमा तथा आनद सुदर (वर्धमान देशना) मां सविस्तर कहेलु छे, त्याधी जाणी छेनुं.

“ हे श्रावको ! आ आनंद श्रावकनु चरित्र श्रवण करीने आनदमां तत्पर थड मनशुद्धि करवामा निरतर आदरवाळा थाओ. ”

इत्यद्वदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ द्वितीय-
स्तने षोडश व्याख्यानम् ॥ १६ ॥

व्याख्यान १७ मुं.

वचन शुद्धि विषे.

जीवाजीवादितत्त्वानां, प्ररूपकं सदागमम् ।

तद्विपरीत वदेन्नाथ, सा शुद्धिर्मध्यगा भवेत् ॥ १ ॥

जावार्ध—“ जीव अजीव विगेरे तत्त्वोनी प्ररूपणा करनार आगममां तेनु जे स्वरूप कहेलु होय ते ममाणेज कहेनुं, तेथी विपरीत कहेनु नहीं, तेनु नाम

વચનશુદ્ધિ કહેવાય છે. ”

સદાનેન ગૃહારજો, વિવેકેન ગુણવ્રજઃ ।

દર્શન મોક્ષસૌમ્યાંગ, વચઃશુદ્ધૈવ હૃદયતે ॥ ૨ ॥

જાવાર્ય—“ ગૃહસ્થાશ્રમ રુઢા દાનવ્રતે ઓઢાયાય છે, ગુણનો વિવેકવ્રતે ઓઢાવાય છે, અને મોક્ષસુખના અગત્યત દર્શન (સમક્તિ) વ્રતે શુદ્ધિથીજ ઓઢાયાય છે, અર્થાત્ દાન, વિવેક અને વચનશુદ્ધિવ્રતેજ ગૃહસ્થ પાણ, ગુણસમૃદ્ધ અને સમક્તિ હોવાની સ્વામી પડ શકે છે ”

આ પ્રસંગ હપર સપદાપાત્ર કાલિકાસૂરિનો પ્રવચ છે તે આ પ્રમાણે—

કાલિકાચાર્યનું દૃષ્ટાન્ત

“ દત્ત રાજાના મામા કાલિકાસૂરિની પેઠે મહા પુરુષો સકટમાં પળ ૬ સભ્ય વૈયતા નથી ઘટનની સુગમ તેને પચ્ચરપર ઘસવાથીજ બળાય છે અને ! કુનો (શેરહીનો) અતિ મનુર રસ તેને પીડવાથીજ નીકળે છે. ”

તુરમણિ નામની પુરીમા કાલિકા નામે ઇક વ્રાધ્મણ રહેતો હતો તેને જ આ નામની રહેન હતી. તેને દત્ત નામે પુત્ર હતો કાલિકા દ્વિજે કેટલેક કાલે ગુરુ પાસે ધર્મોપદેશનું શ્રવણ કરી વૈરાગ્યથી ચારિત્ર પ્રદહણ કર્યું તેથી કોઈના અકુશ વિના દત્ત અતિ હ્રસ્વત થઈ ગયો, સાતે વ્યસનમાં આસક્ત થયો. કેટલેક કાલે તે દત્ત ત્યાંના જિતશત્રુ રાજાનો સેવક બન્યો. મેરા કરતાં રાજા તેનાપર પ્રસન્ન થયો, તેથી તેને અનુક્રમે પ્રધાન બનાવ્યો પછી ધીરે ધીરે સર્વ રાજકર્મ પોતાનો કરીને રાજાને પદબ્રષ્ટ કરી દત્ત પોતે રાજા થયો. તે પરલોકથી જય પામ્યા વિનાજ આશ્રવના કાર્યોમા હવ્વનો વ્યથ કરવા લાગ્યો મોટા મોટા પદો કરી ઘણા જીવોની હિંસા કરવા લાગ્યો, અને તેમા હળાતા પશુઓને જોડેને તે અતિ હર્ષ પામવા લાગ્યો

અહીં કાલિકા મુનિ વહુશ્રુત થવાથી ગુરુ તેને સૂરિપદ આપ્યું. અન્યથા વિહાર કરતા કરતા કાલિકાચાર્ય તુરમણિ પુરીમા લઘાનમાં આવ્યા. તેમનું આ ગમન જાણીને છુદ્દ દત્ત રાજા પોતાની માતાના અગ્રહથી તેમને વાદવા ગયો. મા માને વદના કરીને દત્ત તેમની સમુગ્ય વેગો. પછી તેણે સૂરિને પ્રશ્ન કર્યો કે “હે

मा ! यज्ञ करवाथी शु फळ प्राप्त थाय ?" तेना उचरमा गुसुण जीवदया रूप ध-
नो उपदेश कयों. त्यारे फरीथी दत्त बोव्यो के " हे पूज्य ! हु धर्म विषे प्रश्न
करतो नथी, हुं तो यज्ञतुं फळ पूजु बु. " आ प्रमाणे दत्ते वारंवार पूजवाथी गु-
ह बोव्या के " हे दत्त ! तुं जाणतो नथी के यज्ञतु फळ नरकगमनज डे, अने
तेथी तारी पण नरकेज गति यवानी डे. केमके दौकिक शास्त्रमा पण कहे-
थुं छे के—

अस्थि न वसति रुद्रश्च, मांसे चास्ति जनार्दनः ।

शुक्रे वसति ब्रह्मा च, तस्मान्मांसं न ज्ञेयेत् ॥ १ ॥

तिक्ष्णसर्पपमात्रं तु, मांसं यो ज्ञेयेन्नरः ।

स नरो वर्तते नरके, यावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ २ ॥

जागर्थ—“ प्राणीत्रोना हारुकामा महादेव वसे छे, मासमा जनार्दन
(विष्णु) वसे डे, अने वीर्यमा ब्रह्मा वसे डे, माटे मासतुं ज्ञेयण करतु नर्हा. जे
मनुष्य तल अने सर्पवना दाणा जेयतुं पण मास खायडे ते मनुष्य ज्यामुधी आ-
काशमा सूर्य चक्री हयाती डे त्यामुधी नरकमा रहे डे. ”

बळी हे दत्त राजा ! तु आजथी सातमे दिवसे कुञ्जिपाकनी घेदना जो-
गवीने नरके जइश. ” ते साजळीने जोव पामेझा दत्ते पूजु के “ तेनी खात्री
शी ?” सूरि बोव्या—“ तारा मृत्युना समय पहेझा तारा मुरने विषे मनुष्यनी
विष्टा पेशे. ” दत्ते जोधथी पूजु—“ हे मामा ! त्यारे तमारी शी गति थसे ?”
गुरु बोव्या—“ हुं स्वर्गे जइश. ” ते साजळीने दत्त राजा खऊथी गुरुने हणवा
इछतो सतो विचारवा लाग्यो के “ जो हु सात दिवसथी बधारे जीवीश तो
पडी जरूर अने मारी नाखीश. ” एम विचारीने सूरिने सात दिवस सुग्री नहों
जय देवा माटे सखत चोकीपहेरामा राखीने पोते पोताना महेलमा जइने भरायो.
पडी तेणे सूरिनु वचन अन्यथा करवा माटे एक करोम मुजटोने पोतानी फरता
राख्या, अने राजमहेल तथा राजमार्गेने अत्यंत साफ करावीने कोइ पण जग्याए
किंचित् पण अशुचि न रहे तेवो पाको वदोयस्त कयों. तेवी रीते तेणे छ दिवस
महेलमाज रहीने निर्गमन कर्या. सातमे दिवसे तेने प्राति थवाथी तेणे सात दिवस

पूरा घड गया एम धार्यु तेथी आज आजमो दिवस ठे एम धारी अश्व पर आरु
 ढ धडने हर्ष पूर्वक ते राजमार्गमा नीकळ्यो. ते समये एक माळी पुष्पनो नरेवो
 करंभीयो दडने राजमार्गे जमो हतो तेने भेरी विगेरेना शब्द साजळवाथी अक
 स्मात जाभानी अत्यंत बाधा घड आवी. हांको घणा होवाथी बीजे जड शक्यो
 नहीं. तेथी राजमार्गमाज तेणे युक्ति पूर्वक मळोत्सर्ग करी लीधो, अने तेना प
 पुष्पनो दगडो करिने ते आगळ चाव्यो गयो, तेवामा दच राजा त्याथी नीकळ्या
 तेना घोरानो पग पेल्ल पुष्पना दगड्या पर पड्यो. एटले तेमाथी विष्टा लढीने तेने
 डाटो राजाना मुखमा पेठो. तेथी आचार्यना कहेसा वचन पर विश्वास आवत
 राजाए पोताना सेवकोने पृथुं के " आज केदड्यामो दिवस थयो ?" त्यारे तेड्यो
 कथु के " आज सातमो दिवस थयो. " ते साजळीने राजा जखवाणो था
 पाडो फर्षो.

दच राजा ज्यारे मूर्खपर क्रोध करीने राजमहेलमा आवी ठ दिवस एकातमा
 रथो हतो ते अवसरे सर्वे राजवर्ग दचथी विरुध्ध थडने जितशत्रु राजाने राज्य
 गादी पर बेसावधानी युक्ति शोषता हता तेथी सातमे दिवसे दच बहा
 नीकळ्यो के तरतज तेड्योए जितशत्रु राजाने बंधनथी मुक्त करीने महेलमा
 दाखन कर्षो. पडो दच ज्यारे मुखमा विष्टा पेसयाथी पाडो फरी राजमहेल पासे
 आव्यो त्यारे ते राजवर्गे दचने एकाएक बाधी बडने जितशत्रुने स्वाधीन कर्षो.
 तेने जोडने हर्ष पामेअ जितशत्रु राजाए तेने कुत्तीपाकमा नाखीने पकाव्यो. तेनी
 महा पीमानो अनुजव करतो दच मृत्यु पामेने नरकनो अतिथि थयो. कामि
 कसूरि आयुष्पनो कय थये काळवर्म पामेने स्वर्गना अवकारजत थया.

" आ काळिकाचार्यनु दृष्टात साजळीने सब माणीओए मृत्युना जयने
 पण दूर तजी दडने सत्य वचनज बोववुं. केमके वचनशुद्धिथी आ लोकमा
 राजादिकथी सन्मान मळे ठे, अने परलोकमा स्वर्गना सुख मळे ठे. "

इत्यत्र दिनपरिमितोपदेशमासादक्षिणीपस्थजस्यसप्तदशव्याख्यानम्

ધાન સ્થાન સ્પ આ વિશુદ્ધ સમકિત ઢે એમ જાણવું. ”

દત્ત્યાદિ ધર્મોપદેશ સાંજઢીને વજ્રકર્ણ રાજા પ્રતિવોધ પામ્યો. તેથી તેણે પાસે સમકિત મૂઢ તાર ત્રત અમીકાર કર્યા. તેમા ત્રિશેષે કરીને જિનેશ્વર તથા નિરાજ સિવાય ત્રીજા કોદ્દને ન નમવાનો નિયમ ગ્રહણ કર્યો. પઢી તે પોતાના ગરમ ગયો. ટેર આઢ્યા પઢી તેને વિચાર થયો કે—“ હુ અત્રન્તિ નગરીના સિંહરથ રાજાનો સેવક હુ, તેથી તેને મારે અત્રગ્ય પ્રણામ કરવા પડશે ને તેમ અત્રથી મારા નિયમનો જગ થશે. ” એમ ત્રિચારીને તેણે પોતાના હાથની એક અંગુઢી કરાવી, તેમા મુનિમુત્રત સ્વામીની સૂક્ષ્મ પ્રતિમા કરાવી. પઢી ડ્યારે સિંહરથ પાસે જાય ત્યારે તે અંગુઢીને સન્મુખ રાહીને પ્રણામ કરવા લાગ્યો, એટલે સ્વામી મન વડે જિનેશ્વરનેજ પ્રણામ કરતો હતો, અને બહારથી (દેગ્વાચમા) સિંહરથ રાજાને પ્રણામ કરતો દેખાતો હતો.

એકદા કોડ રઢ પુરુષે તે ત્રૂચાત સિંહરથ રાજાને નિવેદન કર્યો. તે સાંજઢીને રાજાએ વિચાર્યું કે—“ અહો ! વજ્રકર્ણ કેવો કુતન્ની ઢે ? કે તે મારુ અત્રગ્ય જોગંવ ઢે, ઢતા મને પ્રણામ માન પણ કરતો નથી. તેયો તે છુટ્ટનો દન કરવો, એજ ન્યાય છે. ” એમ વિચારીને તેણે સગ્રામને માટે રણજજા વગમાવી.

આ સમયે કોડ પુરુષે વજ્રકર્ણ પાસે જડ વહુ કે “હે સાધર્મા વજ્રકર્ણ રાજા ! તમને જેમ રૂચે તેમ કરો. સિંહરથ રાજા તમારોપર વચ્ચો આવે ઢે. ” વજ્રકર્ણે પૂછ્યું કે “ તુ કોણ ઢે ? અને ત્રા રહે ઢે ? ” તે રોદ્યો “ હે દેવ ! હુ કુન્નિનપુરનો રહીશ દૃશ્વિક નામનો શ્રામક હુ. એકદા હુ ઘણા કરીયાણાં લઈને સજ્જયિની^૧ નગરીમા ગયો હતો ત્યા એક દિવસ વસન્તોત્સવમા અનંગસૂતા નામની ગણિકાને જોડને હુ તેનાપર મોહિત થયો, તેયો તેણીને મેં મારુ સર્વ ધન આપી દીધું, અને તેણીનો સાથે હુ ત્રિત્રપુત્ર વ જોગવત્રા લાગ્યો. એકદા તે ગણિકાએ સિંહરથરાજાની રાણીના આત્રૂપણો જોડને પોતાના આત્રૂપણોની નિંદા કરી રોતા રોતા મને વહુ કે “ જો તુ મરો માગે પ્રિયતમ હો, તો રાણીના આત્રૂપણો મને લાવી આપ ” તે સાંજઢીને તેણીતુ ઘચન અમીકાર કરો હુ રાત્રીને સમયે ચોરા કરવા માટે રાનમહેલમા દાસવત્ર થયો. તે વત્રતે રાજા તથા રાણી વાતો કરતા હતા. તેમા ગાળી રાજાને પઢ્યું કે “હે સ્વામી ! આજે તમારા મુખપર ચિંતા હોય એમ જ-

૧ અત્રન્તિ અને ઉત્ત્રાવત્રી થમે એકાર્થક છે

त्यारे लक्ष्मण एक उचा टुकुर चढीने चोतरफ जोरा लाग्यो. तेजामां एक तेजा जोवामा आय्यो. ते पुरपने योनायता तेणे आरीने लक्ष्मणने मणाम पडी ते पुरपने लक्ष्मण योय जाड पासे गया. रामे ते पुरपने ते म्हात्र छु, त्यारे ते योयो के " हे स्वामी ! साजळो

दशपुर नामना नगरमा वज्रकर्ण नामे महा पराक्रमी राजा ठे. ते गुण सपन्न छना चढनी जेव मृगया (शिकार) ना व्यसनथा दूषित हतो. एकदा ते केटझाक दुव्यका (पाराधीयो) ने लक्ष्मणे वनमा गयो. त्या तेणे एक सगर्जा हरिणीने शरण घीथी. तेथी तेणीना गर्ज नीरुळीने पृथीपर पड्या ते गर्जने घरोळीनी कापेनी पुत्रमीनी जेम जोडने ते वज्ररुणी रदयमा दया आरी तेथी त पोताना आत्मानो निंदा लाग्यो के " अहो ! में नरके जश योग्य पाप उपार्जन कर्यु " इत्यादि आमाने निंदा ते राजा निर्भयपणानो त्याग करीने वनमा आमतेम भ्रमण रतो हतो, तेजामा तेणे एक शिवातलपर बठेझा शात अने दात एवा कोइ मुनिने ठा. तेमने मणाम करीने राजाए पूजु के " हे महात्मा ! आ अरण्यमा रहो. तमे शु करो जो ? " मुनिए जवाय आय्यो के " हु आत्महित करु हु, साजळीने राजाए कहु के " हे स्वामी ! मने पण आत्महित पाय, तेथो रम वताचो. " त्यारे मुनि बोल्या क " हे राजा ! सम्पददर्शन पूर्वक हिंसात्मक त्याग करवो, तेज आपहित ठे तेमा सम्पत्त्वहु स्वरूप आ प्रमाणे ठे—

देवो जिणदो गयरागदोसो, गुरु वि चारित्तरहस्स कोसो ।
जीवाइ तत्ताण य सदहाण, सम्मत्तमेव जणिय पहाण ॥१॥
जस्तारिहत्ते मुणिसत्तमेसु, मोक्षु न नामेड सिरो परस्स ।
निव्वाणसुक्काण निहाणउण, तस्सेव सम्मत्तमिण विमुद्ध ॥२॥

भावार्थ—“ रागद्वेष यजित श्रीजिनेश्वरने देव, चाग्रिरहस्सना निधि सम् साधुजो ते गुरु, अने जीवादिक नय तत्त्वोनु शुद्ध स्वल्प ते धर्म—तेनी जे सदहा राख्यो ते सर्वमा मुरय एतु सम्पत्ति कटेशाय ठे अरिहत अने उत्तम साधु मूकीने बीजा कोइने जे मनुष्य मस्तक नमावतो नथी, तेनेज निर्वाणसुक्क

પ્રાપ્ત સ્થાન રૂપ આ વિશુદ્ધ સમકિત ઢે એમ જાણવું. ”

ફલ્યાદિ ધર્મોપદેશ સાજલીને વજ્રકર્ણ રાજા પ્રતિરોધ પામ્યો. તેથી તેણે
 ર પાસે સમકિત મળ વાર ત્રત અગીકાર કર્યા તેમા વિરોધ કરીને જિનેશ્વર તથા
 નિરાજ સિવાય થીજા કોડને ન નમવાનો નિયમ ગ્રહણ કર્યો. પછી તે પોતાના
 ગરમાં ગયો. ઘેર આઝ્યા પછી તેને વિચાર થયો કે—“ હું અવન્તિ નગરીના
 સિંહરથ રાજાનો સેવક છું, તેથી તેને મારે અવગત્ય પ્રણામ કરવા પડશે ને તેમ
 સરવાથી મારા નિયમનો જંગ થશે ” એમ વિચારીને તેણે પોતાના હાથની એક
 પ્રગુડી કરાવી, તેમા મુનિસુત્રત સ્વામીની સૂક્ષ્મ પ્રતિમા કરાવી. પછી જ્યારે
 સિંહરથ પાસે જાય ત્યારે તે અગુડીને સમુખ રાખીને પ્રણામ કરવા લાગ્યો, એટલે
 મન વડે જિનેશ્વરનેજ પ્રણામ કરતો હતો, અને વહારથી (દેશવાવમા) સિંહરથ
 રાજાને પ્રણામ કરતો દેખાતો હતો.

એકદા કોઈ સ્વલ્પ પુરુષે તે વૃત્તાત સિંહરથ રાજાને નિવેદન કર્યો. તે સાજ-
 લીને રાજાએ વિચાર્યું કે—“ અહો ! વજ્રકર્ણ કેવો કૃતમ્ની ઢે ? કે તે મારું
 અગત્ય જોગ્યું ઢે, હતા મને પ્રણામ માત્ર પણ કરતો નથી. તેથી તે છુટ્ટનો દરુ કર-
 શો, એજ ન્યાય છે. ” એમ વિચારીને તેણે સગ્રામને માટે રણજ્ઞા તૈયારી.

આ સમયે કોઈ પુરુષે વજ્રકર્ણ પાસે જઈ કહ્યું કે “હે સાધર્મી વજ્રકર્ણ રા-
 જા ! તમને જેમ રુચે તેમ કરો. સિંહરથ રાજા તમારાપર ચડી આવે છે. ” વજ્ર-
 કર્ણે પછુ પુ કે “ તુ કોણ ઢે ? અને ક્યા રહે ઢે ? ” તે પ્રોત્સાહ “ હે દેવ ! હું
 કુમ્ભિનપુરનો રહીશ વૃથિક નામનો શ્રાવક છું. એકદા હું ઘણા કરોયાણા દ્વંડને
 હજ્જયિની^૧ નગરીમા ગયો હતો. ત્યાં એક દિવસ વસન્તોત્સવમા અનગતતા નામની
 ગણિકાને જોડેને હું તેનાપર મોહિત થયો, તેથી તેણીને મેં મારું સર્વ ધન આપી દી-
 યું, અને તેમણી સાથે હું વિશિષ્ટ જોગવા લાગ્યો. એકદા તે ગણિકાએ સિં-
 હરથરાજાની રાણીના આચૂપણો જોડેને પોતાના આચૂપણોની નિંદા કરી રોતા
 રોતા મને કહ્યું કે “ જો તું મારો મારો પ્રિયતમ હો, તો રાણીના આચૂપણો મને
 દાખવી આપ ” તે સાજલીને તેણીનું વચન અગીકાર કરી હું રાણીને સમયે ચોરા
 કરવા માટે રાજમહેશ્વમા દાખવ્યું થયું. તે વખતે રાજા તથા રાણી બાતો કરતા હતા.
 તેમા ગણીએ રાજાને પૂછ્યું કે “હે સ્વામી ! આજે તમારામુખપર ચિંતા હોય એમ જ-

एष्यते, तो तमारे शी चिन्ता है ? " राजाए जवान आप्यों के—हे मित्र ! तःकाळे वज्रकर्ण मारा गम्गवी मृत्यु पामने, त्वारेज मारी चिन्ता दूर थो " वी तेनी चोनीया तमारे जैनसभा दृष्टाण जाणीने चोरीने तत्रा ने वेश्यान, ने तरतज तपने कहेरा माटे आख्यां बु. माटे हे वज्रकर्ण राजा ! हवे तमन योग्य लागे तेम करो. " ते साजळीने वज्रकर्ण राजाए ते श्रावकनो सारो मन्त्रा रीने तेने विदाय कर्षो अने पोते विज्ञा उद्धारना परात्रोने जागाने सर्वेने नि ह्मण छार यत्र करीने रत्ता. प्रातः काळ थता सिंहस्थ राजाए आधीने ते नगरा रो घाट्यो अने वज्रकर्ण पासे दूत भोक्यो. ते दूने आरीने वज्रकर्णने वधु के " वज्रकर्ण ! ते बींटी पहेर्यागिना अमाग स्वामी पासे आवी तेने प्रणाम करीन " रेस्यी राज्य जोगव, नहीतो तागे नाश थो. " ते साजळीने वज्रकर्ण कणु के " दूत ! तागा राजाने कहे वे—मारे राज्यनु काड पण मयोजन मयी परतु मने धर्मधार आप के जेथी हु बीजे स्थाने जडन मारा नियमतु पात्रन कर. " साजळीने दूने जडने सिंहस्थने वधु, तेथी सिंहस्थ जोध युक्त थडने ते पुर री राखो हे माटे हे रामचन्द्र ! आ देश उज्ज्वल थवानु ए कारण हे. "

ते सर्वे वृत्तान्त साजळीने रामे लक्ष्मणने वधु के " हे वन्म ! आपणे त्या जडने आश्रय जादण, तथा वज्रकर्णनु सामर्थास्तत्त्व करीण (तेने सहज करीण) " एम कहीने राम, लक्ष्मण तथा सीता दशपुर तरफ चाव्या, त्या राम अने सीताने पुर उद्धार गवी लक्ष्मण एकत्रो गमना गयो. वज्रकर्ण लक्ष्मण जोजननु निमण कर्षु. त्वारे लक्ष्मणे कणु के मारा मोठा भाइ तेमनी स्त्री सहि गाम उद्धार देवकुलपा रहेला हे. " ते साजळीने वज्रकर्ण तेमने पण तेमनी ह्मणने आदर पूर्वक जोजन करावु पत्री गमना कहेराथी लक्ष्मणे सिंहस्थ राजा पामे जडने कणु के " हे राजा ! मने गमने तमारी पासे भोक्यो हे. ते कहेवमावे हे के—तमे वज्रकर्ण साथे युद्ध न करो " सिंहस्थ जोया के " जरत रामानी आझा मस्के उदावु बु, पण काड रामनी आझा मानतो मयी. त्वारे लक्ष्मणे कणु के " तो युद्ध माटे तैयार था " ते साजळीने जोध पाम सिंहस्थ हस्तीपर आरुढ वड सग्राम करत तैयार थयो तेने एक क्षणमरमा नी लडने लक्ष्मणे पृथ्वीपर पानी मयी लोथो त्वारे ते भोक्यो के " में आपणाधी आपणु अपमान कणु उ, आप मारा स्वामी जो, तेथी जम आपनी

होय तेम करो. ” ते साजळीने लड्मणे वज्रकर्णेने उज्जयिनीनो राजा करी सि-
हरथने तेनो सेवक उनावी मुक्त कर्यो. पळी सर्वे पोतपोताने स्थाने गया, वज्रकर्णे
दीपेक्षा नियमनु यथास्थित पावन करी सर्व जीवोने खमावी स्वर्गे गयो. त्याची
चवीने मोक्षपदने पामशे.

“हे जव्य जीवो ! आ वज्रवर्ण राजानु चरित्र साजळी कायशुद्धि
धरनारे जिनेन्द्र सिमाय रीजा कोइने नमन करवु नहीं, जेथी करीने तमने जल-
दीपी मुक्तिरूपी स्त्री आशिंगन करशे. ”

इत्यत्रदिनपरिमितोपदेशमासाद्वितीयस्यनस्यअष्टादशंव्याख्यानम्

व्याख्यान १९ मुं.

समकितनां पांच दूषणो विषे

शकाकाङ्क्षा विचिकित्सा, मिथ्यादृष्टिप्रशसनम् ।

तत्संस्तवश्च पञ्चापि, सम्यक्त्वं दूषयन्त्यमी ॥ १ ॥

जावार्थ—“ शका, आकाङ्क्षा, विचिकित्सा, मिथ्यादृष्टिनी प्रशसा अने
तेनो सस्तव (परिचय विंगरे), ए पांच समकितने दूषित करनारा (अति-
चार) ठे ”

श्री अरिहते प्रकृष्टे धर्मेने विषे सदेहनी तुष्टि राखवी, ते शका क-
हेवाय ठे. ते देश थकी अने सर्व थकी एम ते प्रकारनो ठे. देशयी शका एटले
जिनेश्वर प्ररुपित सर्व पदार्थोमा श्रद्धा राखे, पण अमुक एक वे ठेकाणे शका
करे. जेपके जीव ठे, ते वाततो खरी पण ते सर्वगत हशे के असर्वगत ? समदे-
शी हशे के अपदेशी ? विंगरे एकाद अशमा शका करवी ते देशयी शका कहेवाय

डे. अने सर्वथी शंका पट्टे नीर्थकर जापित सवे पदार्थोमा शंका करे ते. आ ३
ने प्रकारनी शका सम्यक्त्वने दूषण स्प डे.

शकापर वे वालकनु दृष्टान्त.

कोइ ग्राममा कोइ एक स्त्रीने रे पुत्रो हता तेमा एक पुत्र पोतानी शोक्यने
हतो अने एक पोतानो हनो. ते बच्चे ओकरा एक दिवस निशाळेथी घेर आया
तेमने ते स्त्रीए मापयेपा (अरुदनी रावडी) खावा आपी ते रगता खाता तेमा
काळा फोनरा बिगरे जोडन पेनो शोक्यनो ठोकरो बिचार करवा ब्यायो के “ आ
रावडीमा मायोओ डे मारी माना ओरमान होवाथी तेणीए मने मझिका नाबी
ने आपी जणाय डे. ” आ प्रमाणे शका राखवाथी तेने वमन थयु तेज रति ह
मेशा शका थवाथी एमेशा वमन थता तेने लभवातनो महुा व्याधि थयो, तेथी ते
डेवट मृत्यु पायो अने बीजा पुत्रे तो एवो बिचार कयौ के “ मारी माता मने म
झिकावाळु जोजन आपेज नही. ” एम निशरणे खावाथी ते सारो रथो. आ
दृष्टानथी कोइ पण वाचनमा शका न करवी शकानो त्याग करवो. आ विषय उपर
रीनु प्छात कहे डे—

तिप्यगुप्त निह्नवनु दृष्टान्त

श्री महावीर स्वामीने केवटज्ञान उत्पन्न थया पत्री सोळ वर्षे बीजो
तिप्यगुप्त नामे निह्नव थयो तेनु उत्तात आ प्रमाणे डे—

राजगृही नगरीना गुणशील नामना चैत्यमा एकदा चाँद पर्यधारी वष्ट
नामना आचार्य पणार्थो तेमने तिप्यगुप्त नामे एक शिष्य हतो एकदा आत्मप्रवाद
नामना पूर्वना अज्यास करता तेना जणायमा आ प्रमाणे सूत्रनापक आयो वे—
“ एगे जत जीरूपपये जीवे चि क्चर सिया ? ना झण्ठे समष्टे, एव दो तिचि
सखिन्ता असखिन्ता म एगपणमुण वि जीरे ? नो जीवे चि वरज्व । कह ?
जम्हा कसिणे पणिपुण्णयोगामपसत्तुञ्जे जीवे जीरे चि उत्तन्व सिया इत्यादि—
“ हे जगवान ! जीवना एक प्रदेशमा जीव वक्तव्यता यड शके ? ” प्रजु कहे
“ ना, ए अर्थ समर्थ-योग्य नही ” आ रीने “ वे प्रदेशमा, जण प्रदेशमा, स
ख्याता प्रदेशमा, असख्याता प्रदेशमा, डेवट एक प्रदेश लया एवा सर्व प्रदेशमा

जीव कहेवाय के नहीं ?” मज्जु कहे—“ ना ए अर्थ पण समर्थ नहीं. अर्थात् ते जीव कहेवाय नहीं. ” त्यारे जीव क्यारे कहेवाय ? मज्जु कहे ठे के “ परिपूर्ण लोकाकाशना प्रदेश जेठ्ठा प्रदेश एकेक जीवना ठे, ते समग्र प्रदेशने ‘ जीव ’ कहिए. इत्यादि. ” आ प्रमाणे जणता तिप्यगुप्तने एवी शका थइ के—“ जीवना एक ठेठ्ठा प्रदेशमा ज जीव सझा रहेझो जणाथ ठे, बाकीना सर्व प्रदेशमा जीव सझा नहीं एवु आ सूत्र स्पष्ट बतावे ठे. ” आवा पोताना मतने ते बीजाओ पास पण कहेवा लाग्यो. ते जाणीने गुरुए मित्र रूप थइ तेने कथु के, “ हे शिष्य ! जो तु जीवना एक वे विगेरे प्रदेशोमा जीवपणु नहीं स्वीकारतो, अने मात्र एक ठेठ्ठाज प्रदेशमा जीवपणु माने ठे, तो ठेठ्ठा प्रदेशमा पण जीवपणु सिद्ध थशे नहीं. केमके सर्वतु प्रदेशपणु तो सरखुज ठे. तेथी जेम रेतीना हजारो कणीयामां तेल नयी, तो ते तेल एक ठेठ्ठा कणीयामा पण शी रीते आवे ? माटे तारा मानवा प्रमाणे तो जीवना अज्ञावज सिद्ध थशे. ते अज्ञाव तो तु मानतो नहीं तेथी तेशे अर्थ तारे पण इष्ट नहीं. ” शिष्ये मश्र कयों के “ हे गुरु ! आपे जे आ युक्ति कही, तेथी तो आगमने बाध आवे छे. केमके हमणाज आवेझा सूत्रमा एक वे विगेरे प्रदेशमा जीवना निषेय करीने ठेठ्ठाज प्रदेशमा जीवपणु कहेछु ठे तो आप जगत्त्रय जिनेश्वरे कहेझा सूत्रना केम निषेय करो हो ? ” गुरु बोझ्या के “ हे शिष्य ! जो तु सूत्रने गमाण मानतो हो तो साजळ, तेमाज कथु ठे के ‘ परिपूर्ण लोकाकाश प्रदेश तुह्य जीवमा जीव सझा ठे. ’ तेथी श्रुतने प्रमाण माननाराए तो आपा नवी कुयुक्तिओ करबीज न जोइए. सर्वे समुदाय रुप जीवना प्रदेशो जीव ठे. जेम तनुना समुदायनेज पट कहिए छीए. पण एक वे विगेरे तनुमा समस्त पट रहेझो नहीं. माटे तारी शंकातु स्थान रहेतु नहीं ” ए प्रमाणे गुरुए समजाव्या ठतां पण ते तिप्यगुप्त समज्यो नहीं. त्यारे तेने गुरुए गच्छ बहार कयों.

पछी ते तिप्यगुप्त विहार करता एकदा आमन्नकट्ठा नामनी नगरीमां गयो. त्या गामनी बहार उग्रानमां रह्यो. त्या मित्रथ्री नामना एक श्रावक रहेतो हुतो. तेणे तेने निहनव जाणीने प्रतिबोध करवाना हेतुथी तेनी पास जइ निमत्रण आप्पु के “ आज्ञे आहार लेवा माटे तमारे जातेज मारे घेर आवु. ” ते अगीकार करीने तिप्यगुप्त मित्रथ्रीने घेर गयो. मित्रथ्रीए तेने बहुमान पूर्वक आसन पर बेसामी तेनी सन्मुख घणा उत्साह अने आभवरथी उत्तम प्रकारना अ-

नेक जड़, जोड़्य, अन्न, पान, व्यजन, उस विगरेनो समूह धर्या. पढी ते छेहो एक एक अवयव छेहने तेना पात्रमा मुक्यो. एट्ठे के पकवान, शाक, एक एक कण्ठीये आप्यो दाळ, कढी, जळ गिरेनु एकेक चिंहु आप्यु, अन्न वसोपाथी एक एक छेहो तनु काढीने आप्यो. पढी ते श्रावके तेने नमस्कार कौ अने पोताना सर्ग वयुजनेने कथु के " तपे सर्ग आ सावुने यटना करो. मं अने तेने परिपूर्ण प्रतिज्ञाच्या छे. हू आजे मारा आत्माने धन्य अने पुण्यवान माडु छु. केमके गुरु पोनेज मारे घेर पधार्या छे " ते साजळीने तिप्यगुप्त बोझो के " हे श्रावक ! आबो एक एक कण आपीने त आजे मारी हासी करी छे, ते ते योग्य कर्तु नथी " श्रावक गोत्रो के, " हे पूज्य ! तमारोज आ मत छे, ते सत्पज होय, तो आ हासु तथा भात गिरेना छेहो अवयवथी आपनी वृक्षि धवी जोइए अने आ एक छेहो स्खन्तु शीतनु रक्षण करनारो थयो जोइए, जो तेम न थाय, तो आपे कहेलु सर्व जूत पडशे. " ते साजळीने प्रतिबोध पामेनो तिप्य गुप्त बोझो के, " हे श्रावक ! ते मने सारो गोथ आप्यो श्रीरीर जगमानना वा वयया पनेत्री शका अत्यारे दूर थड " पढी ते श्रावके जक्ति पूर्वक सारी रीति तेमने प्रतिज्ञाच्या. तिप्यगुप्त गुरु पासे जद आनोपण प्रतिक्रमण करी श्रीजिने श्वरनी आज्ञानुसार विचरवा लाग्यो. गुरुना चरणमा बर्तवा सम्पग मार्गने पामीने तेनु प्रतिपादन करी ते स्वग गयो.

" हे जय्य माणाओ ! आ तिप्यगुप्तनु चरित्र साजळीने श्रीजिनेश्वरना वचनमा किंचित् पण शका करवी नहों. केमके शका सदबुद्धिने मन्त्रीन करे छे "

अहीं निहवनो प्रमग आववाथी सर्ग निद्रो क्यारे क्यारे थया ते बनावे छे.

निहूनवोनी नोंध

१ श्री महावीर स्वामीना केवल ज्ञान पढी चौद वर्ष जमाद्वि नामे निहव थयो २ सोळ वर्षे तिप्यगुप्त थयो ३ उस चौद वष अव्यक्त नामे निहव थयो ४ बसे वीश वर्ष शून्यवादी थयो ५ बसे अहावीश वर्षे एक ममये वे लपयोग कहेनार गगदत्त थयो ६ पांचमो चुमाळीश वर्षे नोजीवनु स्थापन कर नार उह्वरोह थया ७ पाचसो चौराशी वर्ष गोष्ठामाद्विथ थयो ८ उसाने न

નવ વર્ષે સહસ્રપદ્મ નામે દિગર મતને સ્થાપન કરનાર સર્વવિસ્વાદી થયો. એ. ઢે-
યડે પ્રતિમાનુ સ્વદન કરનાર લુકામતિ ઉત્પન્ન થયો. *

આ પ્રમાણે એકેક વાક્યના અધ્યાપનાર પણ નિહત્ર ગણાયેલા હોવાથી
જિનેશ્વર જગતે કહેલા સૂક્ષ્મ વાદર સ્વરૂપમા કિંચિત્ પણ શકા ન કરવી. કે-
મકે એક અર્થમા પણ સંદિગ્ધપણુ થવાથી તે કયક સર્વરૂપણાના પ્રત્યયને યોગ્ય
રહેતા નથી અને તેથી તેવી મિથ્યા કલ્પના કરનારને મિથ્યાદર્શન પ્રાપ્ત થાય છે
અને તે ભવભ્રમણના હેતુચૂત છે. વળી

યત્રાપિ મત્તિદૌર્વિદ્યાદિન્નિર્મોહવશાત્ ક્વચિત્ ।

સંશયો જવતિ તત્રાપ્રતિહતેયમર્ગદ્વા ॥ ૧ ॥

જાવાર્ય—“ તીર્થકરના જે વચનને ત્રિપં મતિની દુર્બલતાદિક કોઈ પણ
હેતુથી અથવા કોઈ ઢેકાણે મોહના વશથી સરાય થાય છે તે સમકિત ધારની
અપ્રતિહત અર્ગદ્વારૂપ છે. ” આ વિષે સિદ્ધાન્તમા કહ્યું છે કે—

કતથય મહ્દુબ્ધેણ, તત્થિદ્વાયસિય વિરહજં વાવિ ।

નેયગહ્ણત્તણેણ ય, નાણાવરણોદયેણ ચ ॥ ૧ ॥

હેઝદાહરણસંજવે ય, સઠ સુદ્ધુ જં ન બુઝ્ઝિજ્ઞા ।

સવ્વણ્ણમયમવિતહ, તહાવિ ત ચિંતણ મહ્થં ॥ ૨ ॥

જાવાર્ય—“ કોઈ ઢેકાણે મતિની દુર્બલતાથી (મદતાથી), તથાવિધ્
આચાર્યના અજ્ઞાવથી, ક્ષેયનુ ગ્રહણપણુ યથાર્થ ન થવાથી અને જ્ઞાનાવરણીય
કર્મના અડચથી હેતુ, ઠદાહરણ વિગેરેનો સંજવ ળતા પણ સૂનુ યથાર્થ ગ્રહણ
થઈ ન શકે—ચરાચર સમજામાં ન આપે તોપણ મતિમાન પુરુષે પવુંજ ચિંતવવું કે
—સર્વજ્ઞનુ વચન અવિતથ—નિર્દોષજ છે. ”

કેટલાક પદાર્થો માત્ર આગમગમ્યજ હોય છે. પરંતુ તે પદાર્થો આપણી

* આ સમ્મા વિગેરેમાં પ્રતિની અજ્ઞાદિને કાષ્ઠે મૂકીને સમવ છે તેવા અન્યથ વચાર્થ હોય તે પ્રમાણ મ
જ્ઞા યોગ્ય છે

ઉપદેશપ્રાસાદ નાપાતર-સ્તન ૨ જો.

જેવા પ્રાકૃત જનોના પ્રમાણની પરીક્ષાને અગોચર છે. પરંતુ તે પદાર્થો આત્મ
કહેલા હોવાથી સંદેહ કરવાને યોગ્ય નથી. इति शक्ता दृषणाधिकार.

ઉપદેશપ્રાસાદે દ્વિતીયસ્થાને ણ્કો-
નવિંશતિતમ વ્યાખ્યાનમ્

વ્યાખ્યાન ૨૦ મુ.

હવે આકાંક્ષા દોષને સ્પષ્ટ કરે છે—

દેશત સર્વતો વાપ્યજિજ્ઞાસ પરદર્શને ।

સ આકાંક્ષાજિધો દોષ, સમ્યક્ત્વે ગદિતો જિનૈઃ ॥૧

જાવાર્થ—“દેશથી અથવા સર્વથી અન્યદર્શનનો જે અજિજ્ઞાસ તે સમ્યક્ત્વમા આકાંક્ષા નામનો દોષ જિનેશ્વરોએ કહેલો છે. ”

કોઈ દર્શનમાં કાંઈક પણ જીવદયા વિગેરેનો ત્રિપથ સારો જોડેને તે દર્શનની અજિજ્ઞાસા થાય, તે આકાંક્ષા કહેવાય છે તેમા દેશથી આકાંક્ષા ણ્કો કોઈ એક જ દર્શનની અજિજ્ઞાસા અને સર્વથી આકાંક્ષા ણ્કો સર્વ પાંચમી ધર્મોની અજિજ્ઞાસા જેમ બૌદ્ધ ધર્મ સારો છે તેમા કાંઈ પણ કષ્ટ કરવાનું કહેવું નથી તેમ કપિલ અને હિજાદિકના ધર્મમા પણ અહીં વિષયસુખો જોગવનાર પરજવમાં સુખ પામે છે, માટે ૫ ધર્મો પણ સારા છે આ પ્રમાણેના વિચારોથી એકાંત સુખ આપનાર જૈન દર્શનને દૂષિત કરે છે આનો જાવાર્થ જિતશત્રુ રાજા ને તેના મંત્રીના દષ્ટાંતથી જાણવો

જિતશત્રુ રાજા ને તેના મંત્રીની કથા

સર્વ પ્રકારના કઝાણના સ્થાનજીત વસતપુર નામે નગર છે ત્યાં જિતશત્રુ

नामे राजा राज्य करे ठे. तेने मतिसागर नामे मत्री ठे. एकदा राजाए चङ्गमाना किरण जेवा श्वेत वे अश्वो जोइने प्रसन्न थऽ तेना मालिकने तेनु मुख्य आपी खरीद कर्या. पत्री तेनी परीक्षा करवा माटे मत्री सहित चने अश्व पर स्वार थऽ मंडलि-
त्रमादि गतिकराववा लाग्या. तेवामा वनमा रहेला होकोए नास पमाज्या सता ते अश्वो कुशिष्यनी जेम विपरीत शिक्षा पामेला होवाथी पवननी गतिनी जेवी गति करीने तेमने कोइ मोटा जपकर जगद्वर्मा दइ गया. त्यां श्रम अने क्लृधाथी पीडा पामेला राजा अने मत्रीए वनना फलो खाइने घणा दिवसो निर्गमन कर्या. केदलाक दिवसो गया पत्री तेमनु सैन्य के जे तेमने शोधतु शोधतु पाउळ आवतु हतुं ते तेमने मळ्यु. एटले सैन्य साथे राजा तथा मत्री पोताना पुरमां गया. राजा जाते मूर्ख होवाथी तेणे रसोड्याओने कथु के " मारे माटे सर्व जातना पकवान तथा शाक विगेरे तैपार कर, कारण के हु घणा दिवसथी भूख्यो हु. " रसो-
ड्याओए पण राजानी आझा प्रमाणे जूदा जूदा सर्व जातिना पकवान विगेरे घनावीने राजानी पासं मूक्या. राजा पण क्लृधाथी पिडित थयेझो हतो तेथी जेम वरुवाग्नि समुद्रना जळनु पान करता तृप्ति न पामे, तेम राक्षसनी जेम सर्व आहार करता पण तृप्ति पाम्यो नर्हा. डेवट घणो आहार करवाथी तेना पेटमां शूल उत्पन्न थयु अने तेनी व्यथाथी तेज रात्रीए ते मृत्यु पाम्यो. पेला मत्रीए तो घेर जइने थोरु थोरु पथ्य जोजन करवा मारुं अने साथे वमन तथा विरेचन पण लेवा लाग्यो. एटले जोजन पर अनि आकाक्षा राख्या सिवाय पथ्य जोजन करवाथी ते सुखो थयो

आ दृष्टान्तो साराश ए ठे रे—राजा अने मत्रीने म्याने जीवो ठे, तेमां केदलाक राजा जेवा जीवो काडक तपस्या विगेरे वाद्य गुणो जोइने जूदा जूदा दर्शननो आकांक्षा करे ठे. तेओ राजानो जेम तृप्ति पाम्या विना ज मृत्यु पामाने दुर्गतिना जाजन थाय ठे अने जेओ स्यावाद—अनेकात धर्मेमां निश्चळ रहे ठे, तेओ मत्रीनी जेम सुखी थाय ठे. इति आकाक्षायां नृपमत्रीपत्र.

आ प्रसंग उपर रीजु पण दृष्टात ठे ते नीचे प्रमाणे—

सर्वं देवनी जन्तु करनार श्रीधर श्रावकनु दृष्टात

गुणदोषावरिज्ञानात्, सर्वदेवेषु जन्तुमान् ।

यः स्यात् श्रीधरवत्पूर्वं, स तु नैवाश्नुते सुखम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ गुणदोष जाण्णाविना जे मनुष्य सर्ग देवोने वि
स्यामां श्रीधरनी जेम जन्मिमान थाय ठे, ते परिणामे सुख पामता नथी.”

गजपुरमां श्रीधर नामे एक बणिक रहेतो हतो. ते स्वजायवीज
हतो. तेणे एकदा एक मुनि पासे जैन धर्मनु अण कर्तु, त्यारथी ते हंमला
जिनेश्वरनी त्रिकाळ पूजा करवा लाग्यो. एकदा श्री प्रभु पासे रुप
अजिग्रह कथों के “ आ रुप ज्या मुनी धडे त्या मुनी मारे निधळ
हु, खमहु नहीं. दैवयोगे त्या एक सर्प नीरुण्या तथापि श्रीधर निधळ
पट्टे सर्प तेनी पासे आरी कमरा जाय ठे, तेउतापा ते श्रीधरना सत्तपी
मान घयेवी देवीए ते छुष्ट सर्पने दूर करिने तेना मस्तरुने मणि हड
आप्यो. ते मणिना प्रजावर्धी श्रीधरना परम दृष्टी लतानी जेम लक्ष्मी
पामवा लागी.

एकदा तेना कुटुंबमा कांइ मरारुने व्याधि आगवाधी कोइप तेने
के “ गोत्र देवीनी पूजा करवाधी गोत्रमा कुणळता रहे ठे ” ते मांभळीने
छिक श्रीधरे गोत्रदेवीनी पूजा करी. दैवयोगे व्याधि निवृत्त थयो अन्यदा ए
बखन तेने पोताने कांइ व्याधि उत्पन्न थयो, त्यारे कोइना कहेवाधी तेणे यकनी
पूजा करी. ए प्रमाणे लोमोना कहेवाधी शातिना लाभने माटे तेमजे जावि रोगनी
निवृत्ति माटे ते प्रमेशा अथ अन्य देवोनी पूजा करवा लाग्यो ‘ जावुक जमे
सन्तसगदी गुण आन असत्सगदी दोषने पामे ठे. ’ एतु ठे के—

एके केचिद्यत्तिकरगतास्तुविका पात्रद्वीजा

गायन्त्यन्ये सरसमधुर शुद्धवशे चिद्वग्ना ॥

अन्ये केचिद् अथितसुगुणा दुस्तर तारयन्ते

तेषां मध्ये ज्वलितहृदया रक्तमन्ये पिवन्ति ॥ २ ॥

जावार्थ—“ तुम्हा म्हे वधाए ष्कज जानित्ता होय छे परतु तेमां
झापक तुम्हा के जेओ यत्ति—मुनिना हायमां आवे ठे ते पायनी शोजाने
मेठे, केउताएक (गवैया पासे जवाधी) शुद्ध वासनी माये जोमाइने सरस

मयुर गायन करे ठे, केटवाएक सारा दोरमायी गुथाइने छुस्तर एवा समुद्रयी
पुप्योने तारे ठे अने तेमानाज केटवाएक तुम्हा (कापाव्रीकना हाथमा जवायी)
लित (छुष्ट) ठे हृदय—मय जाग जेनो एवा थइने छोहीनुं पान करे ठे अर्था-
ते कार्यमा कामे लागे ठे. ”

एकदा ते श्रीधरना घरमा प्रवेश करीने चोर छोकोए तेनु सर्व धन चोरी
लु. तेथी ते श्रीधर अत्यंत खेद पापवा लाग्यो अनुरुपे तेनी एरी स्थिति थ-
गइ के प्रमा काइएण रस्तु न रही अने जोजननो पण सदेह थइ पढ्यो.
वट अत्यंत दुःखी थगयी तेणे अट्टम करीने सर्व देवनी आराधना करी. श्री-
दिवसे देवताओ बोझ्या के “ अरे ! ते शा माटे अमार स्मरण कर्हु ? ” श्री-
र बोझ्यो के “ मने समृद्धि आपो. ” त्यारे तेओ मोत्रा के “ तारी कुलदेवी
से जा. ते आपशे. ” एट्ठे श्रीधर कुलदेवी पास जइ अट्टम करीने बेओ. श्री-
दिवसे ते पण समृद्धि मागवायी मोझी के “ हे छुष्ट ! मारी पामेथी जन्नदी
जो था, तु तारा घर आगळ जे देवोनी पूजा करे ठे ते तने आपशे, तेमनी पा-
जा ” ते साजळीन श्रीधरे गृहदेवोनी आराधना करी. त्यारे अदर अदर
सीने तेओ मोलवा लाग्या गणपतिए चम्पिका देवीने कर्हु के “ हे चम्पिका !
तारा जस्तने मनवाडित आप. ” चम्पिका मोझी “ तेने तो पेझो यक्ष मनरात्रित
पापशे, केपके जुओने तेने तेणे लुचा आसन पर पेसाळ्यो ठे अने उळी मारा
हेला ते हमेशा ते यक्षनीज पूजा करे ठे. ” त्यारे यक्ष मोझ्यो के “ एनु
जवाडित शासनदेवता आपशे. ” आ प्रमाणे सर्व देवोए तेनु हास्य करीने
उपेक्षा करी. त्यारे ते शासनदेवीनी आराधना करवा लाग्यो शासनदेवी मोझी
“ हे मूर्ख ! ते आ वधु शु कर्हु ? घणी नृत्न करी, हरे विकथा अने
हास्यमा तत्पर एवा कुदेवोने मूकीने जे देवना पण देव ठे, जेना आउने कर्गो झीण
पया ठे अने जे कृपानाज अवताररूप ठे एवा त्रिकाळज्ञानी सर्वज्ञानी अर्चा
कर के जेथी वने जवमा मुख सपत्ति प्राप्त थाय ठे. ” ते साजळीने श्रीधरे ते प्रमाणे
करना माइनु. पत्रो तेने आकाश रहित दृढ निश्चयवालो जाणीने शासनदेवीए
करीथी मणि आप्यो. नेत्री पात्रो समृद्धिवान थयो अने परजवमा आसन्नसिद्ध
थयो. अर्थात् थोमा कालमा सिद्धिपदने पाम्यो

“ हे जव्य जीवो ! शास्त्रनिष्ठ एवा आकाश दोपनु सेवन करनार म-

તુષ્પ થીધરની જેમ હાસ્યનુ પાત થાય છે. માટે જિનશાસનને જાણનારાણ પેં દો
સેવવો નહીં ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासादृष्टौ द्वितीय-
स्तत्रे विंशतितम व्याख्यानम् ॥ २७ ॥

વ્યાખ્યાન ૨૭ સુ

શ્રીજા વિચિકિત્સા દોષ વિષે

देशत सर्वतो वापि, कृतक्रियाफल प्रति ।

क्रियते हृदि सन्देहो, विचिकित्सान्निध. सक ॥ १ ॥

નાચાર્ય—“ કરેલી ધર્મક્રિયાના ફલ પ્રત્યે દેશથી અથવા સર્વથી મનમાં
સંદેહ કરવો, તે વિચિકિત્સા નામનો દોષ કહેવાય છે. ”

કરેલી છેતી વિગેરે લૌકિકક્રિયાના ફલની જેમ સામાયિક વિગેરે ધર્મ
ક્રિયા કર્યાનું ફલ મને પ્રાપ્ત થશે કે નહીં ? એવી જે શકા કરવી, તે વિચિકિત્સા
કહેવાય છે.

અહીં કોઈને શકા થાય કે. “ શકા નામનો જે પહેલો દોષ વડો તેમાં
અને આ વિચિકિત્સામાં શો ફેર છે ? ” તેનો જાપ ૪ ઝે કે, શકા તો હવ્યગુણ
પર્યાપ્ત રૂપ સર્વ પદાર્થમાં પ્રવર્તે છે, અર્થાત્ ધર્માસ્તિકાયાદિ હવ્યોમાં, તેના ગુણોમાં
અને પર્યાપ્તના નાના પ્રવારની હદખંડે છે, અને આ વિચિકિત્સા તો માત્ર કરેલી
ક્રિયામાં પ્રવર્તે છે, પટ્ટે શકા અને વિચિકિત્સાના ત્રિપણે જૂદા જૂદા છે ”
અથવા ત્રીજી રીતે વિચિકિત્સા પટ્ટે મુનિનું મનથી મલિન શરીર જોઈને તેની
જુગુપ્સા-નિંદા કરવી તે જેમકે ‘ આ મુનિજનો પ્રાણિક જલથી શરીરનું મદ્યાબન
(સ્નાન) કરતા હોય તો તેમાં શો દોષ લાગે ? ’ એમ ધારી તેમની જુગુપ્સા કરવી

ते पण विचिकित्सा कहेवाय ठे. आ विचिकित्सा पण श्री जिनेश्वर प्ररूपित धर्म पर अनास्ता (अश्रद्धा) रुप होवाथी समकितने दृषित करनार ठे. आ सवधमा दुर्गंधा राणीनो प्रपथ जाणवो.

दुर्गंधा राणीनु दृष्टान्त

एकदा राजगृहीनो राजा श्रेणिक उग्रानमा समवसरेला श्री वीरप्रभुने बादव माटे सैन्य सहित जलो हतो. मार्गमा दुर्गंध सहन न थवाथी वस्त्रना छेना- वन नासिका बध करीने चाद्वता सैनिकोने जोडने राजाए पोताना कोड सेवकने तेम करवानु कारण पृच्छु. त्यारे ते बोध्यो के “ हे स्वामी ! अहीं मार्गमा तरतनी जन्मे ली एक बाळीका पनी ठे, तेना शरीरमाथी अत्यंत दुर्गंध छुटे ठे. ” ते साज्जळीने राजा “ ए तो पुद्गलनो परिणाम ठे ” एम कही, ते बाळीकाने जोड समवसरण- मा गयो. श्री वीरस्वामीने प्रणाम करी देशना साज्जळी अवसर जोडने राजाए ते दुर्गंधी बाळीकानो पर्व नव पृच्छो. जगवान बोध्या के “ अही नजीक रहेला शा- क्षि नामना गाममामा धनमित्र नाम श्रेष्ठी रहेतो हतो. तेने धनश्री नामनी एकपुत्री हती एकदा ग्रीष्म ऋतुमा श्रेष्ठीए तेना विवाहनो प्रारज कर्यो. तेवामा कोड मुनि- ओ गोचरीने माटे तेने घेर आव्या. तेमने बहोभाववा माटे श्रेष्ठीए पुत्रीने डाङ्गा करी. एटले ते मुनिने बहोराववा गइ. परंतु कटिपण स्नान विलेपनादिक बडे शरी- रनी सुश्रूषा नही करनारा ते महात्माओना वस्त्रोमाथी अने शरीरमाथी स्वेद तथा मळ विगेरेनी दुर्गंध आववाथी ते धनश्रीए पोतानु मुख मरमु. विवाहनो उत्सव होवाथी सर्प अंगे अन्नकारोथी शणगारायेली, मनोहर सुगंधी अंगरागथी विले- पन करायेत्री तथा युवावस्थाना उदयथी मत्त थयेली ते धनश्रीए विचार कयों के “ अहो ! निर्दोष जैनमार्गमा रहेला आ साधुओ जो कदाच मासुक जळथी पण स्नान करता होय, तो तेमा शो दोष ? ” ए प्रमाणे तेणीए जुगुप्सा करी. पत्नी केटलेक काळे ते जुगुप्सा रूप पाप कर्मनी आलोचना कयों विना मरण पामी. ते अहीं राजगृहीमा ज एक गणिकाना उदरमापुत्रीपणे उत्पन्न थड. तेपो- ताना दुष्कर्मने लीधे गर्भमा रही लती पण माताने अत्यंत असुख उत्पन्न करवा लागी. तेथी ते गर्भधी लछेग पामीने ते गणिकाए गर्जपातने माटे घणा आपधो कयों. परंतु तेणीनु आयुष्य दृढ होवाथी गर्जपात थयो नही. ठेवट समय पूर्ण थ- ये ते पुत्रीने गणिकाए प्रसवी. जन्मथीज तेनी दुर्गंध दुःसह होवाने लीधे तेने ग-

एकिए विष्टानी जम तजी दीधी तने तमे मार्गपां दीठी " राष्ट्र प दा

आ प्रमाणेगी तेनी पूर्व हकीकत साजळीने श्रेणिक राजाए " तेनी श्री गति यशे?" एम प्रभुने ण्ठु, त्यारे जगमान बोव्या के "हे राजा पाए पूर्व कोटवी मुनिनी जुगुप्सरूप अजुज कर्पनु फळ मपप्र जेसरी ते हवे ते मुनिने आपेरा दानना जोग रूप फळने जोगवसानी डे. तेयी ते कस्तूरी अने कर्पूर करता पण अधिक मुग्घि घड गयु ते हे राजा ते वर्षनी यशे, त्यारे तारी पहराणी यो तेनी निशाना ए डे के—तमे धर्मे गडे रमशे, तेमा एयी शरत घशे के 'जे जीते ते हारनारना पृष्ठ पर चंड पडी ते रमतमां तु हारीश, त्यारे तारा पृष्ठ पर ते दुर्गम चडशे " ते सर्व ह्ता साजळीने श्रेणिक राजा आश्चर्य पायी प्रभुने वदना बरी पोताने म्याने गयो.

आर्हा दुर्गधाने जोडने श्रेणिक राजा समरसरण तरफ गया, त्यार पडे तेणीतु शरीर मुग्घमय घड गयु हनु. तेमामा त्याची कोड गोवाळनी स्त्री नीकडे सेणीए ते साजळीने जोडने लड हीरी अने पोते सतति विनानो होवायी ते पुत्री तरीके पाळीपोपीने मोटी कर्या मानी

एकदा कौमुदी उत्सव आसता नगरीना सर्व बोको नगरनी धनार उभ नपा क्रीडा करवा गया हता ते वसते स्त्रीग्रोनी क्रीडा जोवा माडे श्रेणिक ग पण अभयकुमाणे साये लडने गया. त्या ते दुर्गया पण पोतानी मानी साये तसव जोवा आयी. तेनी मुदर देहवता एरी हती के—

श्यामा योवनशालिनी सुवचना सौजाग्यजाग्योदया ।

कर्णान्तायतलोचना कृशकटी प्रागल्भ्यगर्वान्विता ॥

रम्या बाह्यमरालमन्थरगतिर्मत्तेजकुंचस्तनी ।

चिबोष्टी परिपूर्णचन्द्रवदना भृंगालिनीझाझका ॥ १ ॥

जावार्थ—“ ते मुदर स्त्री युवावस्थायी सुशोभित हती, तेतु वचन मिष्ट हनु, ते सौजाग्यरूप जाग्यना उदयवाळी देखाती हती, तेणीना लोचन पर्यंत दीर्घ हता, तेणीनो कटिपदेश सिंह जेरो कृश हतो, ते प्रगल्भपणाना ग युक्त जणाती हती, तेणीनी मुदर बाह्य मरालमन्थरगतिर्मत्तेजकुंचस्तनी मद्

ते एण विणि, तेना सन मडेन्नाच हात्रीना कुमस्यळ जेवा पणु हता, तेना ओष्ठ पर अनासना फळ जेवा रत्त हता, तेनु मुर पूणिमाना चच्च जेवु कात्तिमान दुर्ग्या रा तेणीना केश त्रपरनी श्रेणी जेवा उथाव वर्णना हता.

आत्री मनोहर स्वरूपान ते गोपपुत्रीने जोडने श्रेणिक राजा तेणीना ॥ मोहित थड कामानुर थया. तेथी राजाए अजयने पण खर न पने ॥ ते पानानो मुडिका (बीटो) तेणीना वखने डेड मारी दीधी. धोनी वादव राजाए पोवाना हाथ सापे दृष्टि नावो अजय कुमारने कहु के “ मारी डिका अहीं पनो मड, ते कोड दड गयु जणाय छे, माटे ते चोरने शोधी मारी ॥ स द्वाव. ” ते साभळीने सरळतायो अभयकुमारे पितानु वचन अगीकार करी ॥ त्यानना सर्ग दग्गाना वच करावो एक दर्यानेथी सर्व मनुष्येने एक पडी एक ॥ मरी दाने वडार काडवा गाड्या. सर्ग स्त्रीओना हाथ तथा वखना डेना विरे तपासता तपासत, पेत्ती गोपपुत्रीनी ओडणीना डेनेथी ते मुडिका निकळी. ॥ दड अजयकुमारे तेणोन पृजुं के “ तें आ राजानी बीटो शी रीते दीधी? ” ॥ ए ए काते हाथ मूलीने कहुं के “ हु का- पण जाणती नथी. ” तेणीना व- वनपरथो तथा तेणोना धगित (आकार) परथी अजयकुमारे तेणीने निर्दोष मारीने विचारुं के “ आ गोपपुत्री चोर नथी, परतु आनापर आसक्त थयेझा पितानुज आ कर्तव्य डे. ” एम विचारीने अजयकुमार तेणीने राजा पासे दड गया. अने राजाने कहु के “ हे स्वामी ! आणे थापना चित्तने चोर्यु डे, मु- डिका चोरी नथी, माटे मुडिकानी वात करवी नकामी डे. ” राजाए ते वात कउन करो. पडी तेणीना मायापने कहीने तेणीनी साये राजाए विवाह कयो अने तेने पडराणी यमात्री.

एरुदा राजा तथा दुर्गास पासे गमवा लाग्या, तेमा हारनारना पृष्ठ पर जीतनार चडे एरी शरत करी. तेमा राजा हाथों. तेथी राणी राजाना पृष्ठ पर शंका रहित आरुढ थड. कहु डे के—

कुडं स्वकृत्यैरकुडप्रसूतः, सन्मानितोऽपि प्रकटीकरोति ।

श्रीश्रेणिकासे निदवे यदधिर्दुर्गन्धिया पण्यवधून्वत्वात् ॥१॥

जावार्थ—“ रीच कुळमा उत्पन्न थयेनो मनुष्य राजादिकामे मान

पाम्यो होय, तोपण ते पोताना कृत्योए करीने पोतानु नीच कुळ प्राग्न को जुओ ' दुर्गन्धा वेग्यानी पुत्री होयाथी तेणीए श्रेणिक राजाना स्मन्ध पर पम धारण कया. ”

ते वखते राजाने श्रीरीर प्रहनुं वचन याद आववाथी हसतु राणीए तन्काळ राजाना पृष्ठपरथी जुनरी जन्ने अकस्मात हास्य थवानुं पृष्ठुं. त्यारे राजाए तेणीना पूर्ण जन्मयी आरजीने हास्य पर्यंतनु सर्व भगवानना कया ममाणे कही सजळावु ते साजळीने तेणीए वैराग्य पामी जानी रजा सऽ श्री चीरप्रहनु पासे दीक्षा ग्रहण करी.

“ आ श्रेणिक राजानी राणी दुर्गंधानु चरित्त साजळीने जीवोए मुनिओनी जुगुप्सा कदापि पण चित्तमा धारण करची नही. ”

इत्यद्भदिन परिमितो उपदेशभासादवृत्ता द्वितीयस्थंज एक-
विंशतितम व्याख्यानम्

व्याख्यान २२ सुं.

मिथ्यात्वीनी प्रशसा नामना चोथा दूषण विपे
अतीतानागता ये च, सन्ति वा येऽन्याद्विगिन ।
तेषा प्रशंसन शंसाभिधो दोषश्चतुर्थक ॥ १ ॥

जागार्य—“ जे अन्य द्विगीओ थर गप, थवाना ठे, अने व
काळे हयात ठे, तेओनी प्रशसा करवी, ते मिथ्यात्वीनी प्रशसा नामनु चोप
मकीतनु दूषण जाणवु ”

आ दोष पण सग्यी अने देशथी एम जे प्रकाग्नो ठे. तेमा स

नो सत्य ठे, एम मानीने सर्वनी प्रशंसा करवी ते सर्वथी प्रशंसा दोष जाणवो. तने बौद्धनु अमुक वचन अथवा सारयनु अमुक वचन वधारे श्रेष्ठ ठे एम कही काद मतनी प्रशंसा करवी ते देशयी प्रशंसा दोष जाणवो. ए उन्हे प्रकारना म्यक्त्वना दोषनो त्याग करवो. आ विषयपर महानिशीथ सूत्रमा सुमति ना-
गोजेनु दृष्टात ठे ते आ प्रमाणे—

सुमति नागिद्वानु दृष्टांत

मग देशमा कुशस्थळ नामना नगरमा जीवाजीवादिक तत्त्वोने जाण-
गारा सुमति अने नागिद्वानु नामना ये धनाढ्य जाइओ रहता हता केटबेक
हाळे कोइ पापकर्मना उदयथी तेओ निर्धन थया, त्यारे ते बन्नेए परस्पर
विचार कर्यो के “आपणे छव्य रहित थया डीए तेथी धन उपार्जन करवा
माटे परदेश जइए.” एम विचारीने तेओ शुज दिवसे नीकल्या. मार्गे
बाळता एक दिवस तेमणे एक श्रावक साथे पाच साधुओने जता जोया. सारो
संघात मज्यो जाणीने तेओ तेमनी साथे चाट्या. केटबेक दिवसे ते साधुओनी
चिष्टा तथा बाणी उपरथी तेमने कुशीझीया जाणीने नागिद्वे सुमतिने कथुं के
“आपणे आ साधुओ साथे चाटवु योग्य नथी, केमके में श्रीनेमिनाथना
मुखथी एक वार एम साजज्यु हतु के ‘एवंविहे अणगाररूबे जवति, ते
कुसीद्वे, ते दिष्टिए वि निरखिठ न कप्पति—एरा प्रकारना साधुना वेपधारी
होयठे, तेओने कुशीझीया जाणवा, तेओदृष्टिथी पण जोवा योग्य नथी.’ माटे हे जाइ!
आपणे आ कुदृष्टि (मिथ्यादृष्टि) ओने ठोदीने आगळ जइए. ” ते
साजळीने सुमतिए कथुं के “हे नागिद्व ! तुं वरुदृष्टिए दोष जोनारो
देखाय ठे, माटे आ साधुओ साथे बातो करवी तथा गमन विगेरे करवुं ते मने
तो योग्य हागे ठे. ” नागिद्वे जवाय आप्यो के “हे जाइ ! हु मनथी पण
साधुना दोषने ग्रहण करतो नथी, परतु में जगवान तीर्थकरनी पासे कुशीझी-
याने नही जोवानो निवय कर्यो ठे. ” सुमति वोओ “जेवो तु बुद्धिचिनानो
ठे, तेवो ते तीर्थकर पण हशे, के जेणे तने आयो निपेव कर्यो. ” ए प्रमाणे वो-
द्वता सुमतिना मुखने नागिद्वे पोताना हाथवने उघ कर्यु अने कथुं के “हे व-
वु ! अनंत ससारना कारणरूप वाक् ! तु न बोळ. तीर्थकरनी आशातना तु न क-
र. आ साधुओमा वाळतपस्व पण जणाय ठे, केमके तेओ अनेक गुप्त विषया-

दि दोषोयी दूषित ठे, माटे हु तो तेमनो सग मूर्खीने जाउ लु. " मुमति के " हु तो प्रणत धता मुधी पण एमनो सग ठोमरानो नयी " ते सान्जलीन नागिव एकनां जदो पड्यो. पत्ती मुमतिए ते सागुओ पागे दीक्षा ग्रहण करी ते पाच सागुओमायी चार साधुओ तो अनंरु जयमा परिभ्रमण करी ठेव मा कपदने पामशे. अने पाचमो तो अन्नव्य होवाधी अनन ससार नट्याओ.

श्री गौतम गणेशे जिनेश्वरने पण्डु के " हे जगवान ! मुमति क्य ठे के अन्नव्य ? " जगवान बोझा " हे गौतम ! मुमतिनो जीव जव्य ठे. " गौतमे पण्डु " त्वारे ते हाउ कइ गतिमा ठे ? " जगवान बोझा के " हे गौतम कुशीतीयानी प्रज्ञासा तथा जिनेश्वरनी आशावना करमायी ते पमगाधारिक वषणे उत्पन्न थयो ठे " गौतमे पण्डु " हे जगवान ! आगऊ उपर तेतु शु शे ? " प्रभु बोझा " हे गौतम ! तेण अनत ससार उपार्जन कयो ठे तेयी अन तकाळ जटकशे तोपण हु सहेपयी कइ लु ते सान्ज — जय सगुछमा जे स्थाने गगा अने सिंधु ए बे मोटी नदीओ प्रवेश करे ठे. ते स्थाननी दक्षिण दिशामां जमुछीपनी जमतीनी वेदिकायी पचावन योजन दूर रामाजार गंजन ना विस्तारवाळो अने सामा ठ योजन उचो हस्तिना कुजस्थाने आकारे एक छीप ठे ते छीपमा काजऊ (गेस), केा, गेय अने ब्रमग्नी स्तिने तिरस्कार करे तेवी कातिवाळी, जगदरना व्याधिन आकारे मृमताळीश गुफाओ ठे ते गुफाओमा जज्जारी मनुष्यो वषे ठे तेओ मया राइनवाजा दणपान करनाग. मास जकण करनारा, मसोना उभा जेयी का तेवाळा, अति दुर्गन्धी शमोरवाळा होय ठे. तेओ अमोक्षीकना नाओ ओलवाय ठे तेओना अरनी गोळीने ध मरी गायना पुञ्जा केशथी गुथाने कान साथे यवी वेपारीओ सगुछमा प्रवेश करे ठे तेना प्रजाययी तमने वोट्पण जळजलुओ उपछन करी शक्ता नयी अने सगुछमायी रत्नादिक लहने ते वेपारीओ उगळ केप बहार ओव ठे " ते सान्जलीने गौतम स्नामीए पण्डु के " हे जगवान ! ते वेपारीओ केवा उपार्ज थी ते अमोक्षीओ ले ठे ? " प्रभु बोझा के " हे गौतम ! लवण सगुछमा रत्न नामनो छीप ठे तेगा रत्नना वेपारीओ रदे ठे तेओ सगुछनी समीपे जे स्थान यतीने आकारे वज्जिनाना सपु (ने पम) होय ठे, त्या आनीने ते सपु

હામી તેમા ચાર મહાવિકૃતિઓ (મય, માસ, મધ ને મારણ) જરે છે. પઢી જે સ્થાને તે અમ્મગોલીયા રહે છે, તે ઠેકાણે તેઓ મય માસ ચિગેરે લાડને આવે છે. તેઓને દૂરથીજ આવતા જોડને તે અમ્મગોલીયા તેમને હાળગા માટે દોમે છે. એટલે તે વેપારીઓ પગલે પગલે તેમને સ્વાવા માટે મય માસાદિકથી જરેલા પાગો મુક્તા મુક્તા એકદમ નાસવા મામે છે. તે અમ્મગોલીયા પણ તેમની પાઝલ માર્ગ-મા પમેલા મધ માસના પાગોમાથી માસાદિ સ્વાવા સ્વાતા દોમે છે. એવડે વજ્રશિ-લ્લાના સંપુટો પાસે આવતા તેમા રહેલા મયમાસાદિક સ્વાવા માટે તેની અદર તેઓ પેસે છે, એટલે તે વેપારીઓ પોતાને સ્થાને જાય છે. તેની અદર મધમાસ સ્વાતા તેઓ પાચ, ડ, સાત, આઠ, કે દશ દિવસો વ્યતીત કરે છે, તેદલામાં તે વેપારીઓ ચલતર પહેરી સ્વદ્ગ, જાલા ચિગેરે શસ્ત્રો વારણ કરી તે વજ્રશિલ્લાના સંપુટો પાસે આવી સાત આઠ મરુલ કરીને તે સંપુટોને પેરી લે છે. પઢી તેઓએ પ્રથમ જે સંપુટોને હામી હતા, તેને ઢાકી દે છે. તેમાથી જો કદાચ એક પણ અમ્મગોલીઓ નીકળી જાય તો તે સર્વેને મારી નાસે એો તે વલ્લાન હોય છે. પઢી તે વેપારીઓ ચંચલને તે પઞ્ચની પટીમા નેમને દલે છે. પરંતુ તે અત્યત વલ્લાતા હોનાયો એક વર્ષે મહા વેદના પામીને મરણ પામે છે. તેમને વલ્લા તેમના શરીરના અવયવો ચૂર્ણ (લોટ)ની જેમ ગહાર નીકળતા જાય છે. તેમાથી તે વેપારીઓ તેના અડની ગોલીઓ શોધી લે છે પઢી તે ગોલીઓનો હપર ક-લા પ્રમાણે હપયોગ કરી તેઓ સમુદ્રમાથી રત્નો ગ્રહણ કરે છે. હે ગૌતમ ! તે મુમતિનો જીવ પરમાર્થિકના જવથી ચડીને તે અમ્મગોલિક મનુષ્ય થશે. ત્યા-થી ફરીને પરમાર્થિક થશે, પાગો અમ્મગોલિક થશે. એ રીતે સાતજવ કર્યા પઢી અનુભવેવતર, વૃદ્ધ, પઢી, સ્ત્રી, ડાહી નરકે નારકી અને કુટ્ટી મનુષ્ય એવા જગો માં અનંતકાલ સુધી પરિવ્રમણ કરીને એવડે કર્મનો ફળ થયે ચક્રવર્તી પદ પામી પ્રવૃત્તિ ગ્રહણ કરીને મુક્તિ પડે. પેલો નાગિવ તો તેજ જવમા પાડીશમા તી-ર્થેકર પાસે દીક્ષા લાડને મુક્તિપદ પામ્યો છે. " (આ પ્રવચ વિસ્તારથી મહાનિ-શીલના ચોથા અધ્યયનમાથી જોડ લેવો.)

“ આ મુમતિનુ વૃત્તાત સાતલીને જવ્ય પ્રાણીઓએ પુશીલીયાની પ્ર-શસાનો નિરત્ય ત્યાગ કર્યો. કેમકે તેથી તે પુર્ગતિને પામ્યો-છે અને શુદ્ધ

સમક્તિથી મુશોજિત એમ નામિત તેજ નવે સારી સગતિથી
પામ્યો છે. ”

દસ્યદ્વિનપરિમિતોપદેશપ્રાસાદવૃત્તો દ્વિતીય-
સ્તંભ ઇતિ શ્રુતિમ વ્યાખ્યાનમ્ ॥ ૭૨ ॥

વ્યાખ્યાન ૨૩ મુ.

પાચમા મિથ્યાદૃષ્ટિ સસ્તવ નામના દૂષણ વિષે.

મિથ્યાસ્ત્રિજિ. સહાજ્ઞાપો, ગોષ્ઠી પરિચયસ્તયા ।

દોષોઽય સસ્તવો નામ, સમ્યક્ત્વ દૂષયત્વસૌ ॥ ૧ ॥

જાનાર્ય—“ મિથ્યાત્વીઓની સાથે વાતચીત, ગોષ્ઠી તથા પરિચય કરવો તે સસ્તવ નામનો દોષ કહેવાય છે. એ દોષ સમક્તિને દૂષિત કરે છે. ”

મિથ્યાત્વીઓની સાથે પરિચય કરવાથી સમક્તિમાં દોષ લાગે છે. તેમને ક્રીયાઓ સામ્રાજ્યથી તથા જોડાથી સ્વાદ્યાદ મતને નહીં જાણનાર મદ્યુષ્ઠિના પુરુષને સમક્તિથી ઘ્રષ્ટ થવાનો સંજવ રહે છે, પરંતુ સ્વાદ્યાદના સર્વોર્ણ સ્વપ્નના જ્ઞાનવાળાને તે દોષ લાગતો નથી. કેમકે કેટલાક સમક્તિનો મિથ્યાત્વીઓને પરિચય થતા પણ ગુણનેજ ગ્રહણ કરે છે, અને પોતાના મર્માક્રત્તને હલદા સ્પર્શ તર-અતિ નિર્મલ કરે છે. તે હપર ધનપાલ કવિનુ દૃષ્ટાન છે, તે નીચે પ્રમાણે—

ધનપાલ કવિનુ દૃષ્ટાન્ત

ધારા નગરીમાં હાલ્મીધર નામે એક વ્રાહ્મણ હતો. તેને ધનપાલ અને શો જન નામે બે પુત્રો હતા. તે વ્રાહ્મણના ઘરમાં કોઈ સ્થાલ નિર્ધારિત હતા તેની જરૂર નહતી. ધણી જમ્યા, એ શોભતા પણ હાથ લામ્યો નહીં. આવા ઘરમાં ચંતરણ

बोदी नाखुं, पण ते निधि देखावो नही, तेथी ब्रह्मीधर चिंतातुर थड गयो. एकदा स्वर शास्त्रमा मवीण श्री जिनेश्वर सूरि वारानगरीमा पय्या. तेमने ब्रह्मीधरे निधान विषे प्रश्न कयों. त्यारे सूरि बोल्या के—“जो तु तारा वे पुत्री-मार्थी एक पुत्र अमने आपे, तो तने निधान उतावीए.” ते सूरिना वचनने ब्रह्मीधरे कटूच कयुं पटने आचार्य महाराजे अहिबल्य चक्रने अनुसार जोइने अमृक स्थाने निधि ठे, एम कहु त्या खोदवायी ब्रह्मीधरने ते निधि हाथ लाग्यो. परतु ते कयुझात प्रमाणे पुत्र आपी शक्यो नही. पत्री केउकेक काळे पोतानो मरण समय नजीक आव्यो, त्यारे तेणे सूरि पास करेदी प्रतिज्ञा स्मरणमा आवशायी खेद युक्त थड वने पुत्रोने ते प्रतिज्ञा जणावो. ते साजळीने नानो शोजन बोव्यो, “हे पिता ! हु तमने ऋण्यो मुक्त करीश.” तेथी ब्रह्मीधरे सतोप पापी पोतानो देह जोनी दीधो. पत्री शोजने पोताना स्वजनोने पृथ्या विनाज गुरु पास जेने दीक्षा ग्रहण करी.

अर्हा धारा नगरीमा धनपाळनु बहु मान होवायी तेनाथी जय पामीने गुरुए माझव देशमा विहार करवो जोनी दीधा, अने साधुओने पण निषेध कयों. गुरुनी साथे रहने शोजन मुनि पण महा विद्वान थया. एकदा शोजनमुनि गोचरी माटे गया हता, ते वखते तेमनु चित जिनेश्वरनी स्तुति रचवामा व्यग्र हतु. तेथी कोइ श्रावकने घेरयी आहार बजने जरेखु पात्र जोळीमा मृकाने बदले पास पनेळ पापाणनु पात्र मूकी गुरु पास आव्या. आहारने सपये जोळीमा पथरनु पात्र जोइने शोजन मुनिनी स्पर्धा करनारा बीजा मुनिओ तेनी हासी करता बोव्या के, “अहो ! आजे शोजनने तो मोठा साजनो उदय थयो.” गुरुए शोजनने ते विषे पृथुं, त्यारे तेणे बनेदी हकीकत कहीने पोते करेलां जिनस्तुतिना काव्यो कही बताव्या. ते साजळी गुरु बहुज प्रसन्न थया.

एकदा गुरुए शोजनने कहु के, “हे वत्स ! तु धारा नगरीए जेने जैनधर्मना छेपी तारा जाड धनपाळने प्रतिबोध कर.” गुरुनी आज्ञा अंगीकार करीने शोजन मुनि अवतीए गया. नगरमा पसता ज धनपाळ सामो मळ्यो. तेणे मुनिने जोइ हास्ययी पृथु के, “गर्जजदन्त जदन्त नमस्ते—हे गवेमाना सरखा दांतवाळा जगवत ! तमने नमस्कार ठे.” ते साजळीने मुनि बोव्या के “मर्कटकास्य वयस्य सुख ते—माकमानो जेवा मुखवाळा हे जाइ

તુ સુચો કે ? ” આ પ્રમાણે મુનિના પચનની ચતુરાસી ‘માગે પરાજય ઘોં’
 એમ વિચારતો ધનપાઠ બોલ્યો કે, “ કમ્પ મૃદે વસતિ ત્વ સાધો-ઠે સાધુ ! તને
 યમા હતરવાના છે ? ” મુનિને જવાબ આપ્યો કે, “ યસ્મ ર્ચિરમિતિ મમ તત્ત-
 જેનો અમને મારવાની ઇચ્છા હોય તને ઘેર અમારે રહેતું છે. ” તે સાતઠીત
 મુનિના વિદ્યાન જાણી ધનપાઠ પોતાને ઘર તેમન ત્યાં ગયો. પછી ધનપાઠ જોનન
 કરવા પેસતો હતો, તેવામાં મુનિનું સ્પર્ણ થયેલી તથે મુનિને યદેરાય મા’
 બોલાયા તે જ દિવસ ધનપાઠને મારી નાસ્વાના હતુથો તેના કોઈ શત્રુ તેના
 જોનનના મોદકમાં ચિપ નાખેતું હતું તે મોદક લટને ધનપાઠ મુનિને ઘડોસાવવા
 લાગ્યો તે જોઈ મુનિ બોલ્યા કે, “ આ મોદક અમારે કન્પે નહીં. ” ધનપાઠ
 બોલ્યો, “ કેમ ? શુ આમાં કંઈ છે ? ” મુનિ બોલ્યા, “ હા, એમાં કંઈ
 જ છે ” તે સાતઠીને ધનપાઠે તપાસ કરી, તો તેમાં કોઈ શત્રુ જ નાહતું
 જણાયું. તેથી આશ્ચર્ય પામીને પોતાના જીરને ઘવાયનાર મુનિને તથે પૂછ્યું કે
 “ હે મુનિ ! આ મોદકમાં કંઈ છે, તેની તપન શી ચર પદ્ધતી ? ” મુનિ
 બોલ્યા કે—હે ધનપાઠ !

દાદૃવાન્ન સવિષ ચક્રોરવિહંગો ધત્તે વિરાગ દુઃખો—

દંસ. કૂજતિ સારિકા ચ વમતિ ક્રોશત્યજલ શુક ।

વિષ્ટા મુન્નતિ મર્કટ પરમૃત પ્રાપ્નોતિ મૃત્યુ ક્ષણાત્

ક્રૌન્ચો માચનિ હર્ષવાશ્ચ નકુલ પ્રીતિ ચ ધત્તે દ્વિત્વ ॥૧॥

જાનાર્થ—“ વિષવાદુ અન્ન જોડને ચક્રોર પડી નેત્રમાં વિરાગ ધારણ
 કરે છે (નેત્ર પીંચે છે), હસ શબ્દ કરે છે, મારિકા વપન કરવા લાગે છે, પોપટ
 ચારવાર આક્રોશ કરે છે, વાનર વિષ્ટા કરે છે, કોયન ક્ષણવારમાં મૃત્યુ પામે
 છે, મર્કટ પડી સુત્રી થઈને નાચે છે, નોઠીયો હર્ષ પામે છે, અને કાગલો પ્ર
 સન્ન થાય છે. ”

આવા ચિન્હો, યના હોવાથી મ આ પજરમાં રહેવા પોપટના આક્રોશ
 વને તેમાં વિષ છે એમ ધાર્યું ” તે સાતઠીને વિસ્મય પામતા ધનપાઠે મુનિને વા
 સ્તે દહીં લાગી ને આપવા માન્યું ત્યારે સાધુ બોલ્યા કે “ આ દહીં ત્રણ દિ-
 વસતું હોવાથી અમારે કન્પે નહીં. ” ધનપાઠે પૂછ્યું કે, “ શુ આ દહીંમાં જીવના

पत्नी गया ठे ? ” मुनि ह्म कहीने तेनी खात्री माटे तेमा अळतानो रस नाखी जीवो देखाड्या. पत्नी धनपाळे मुनिने निर्दोष आहार आप्यो. मुनिना गया पत्नी धनपाळ जोजन करवा वेजो. जोजन करीने ते मुनि पासे गयो. बातो करतां धनपाळ बोधयो के “ हे मुनि ! तमने जोडने मने मारो भाइ बारवार पाद आवे ठे. ” मुनि बोध्या के “ हे वयस्य ! तारी पासे (आ हू) तारो जाइज वेज्यो ठे. ” एम कहीने तेनी प्रतीतिने माटे पूर्वस्थानी केटझीएक निशानीओ कही बतावी. ते साजळीने खात्री थवायी धनपाळ अति आनंद पाम्यो. पत्नी शोजन मुनि केटलाक दिवस त्या रही धनपाळने निश्चल श्रावक बनावी अन्यत्र बिहार करी गया.

धनपाळ पणित जोजराजानी सजामा पाचसो पत्नीतोमा मुख्य थयो. एकदा जोज राजा पाचसो पत्नीतोने साथे झडने शीकार करवा बनमा गयो. त्यां राजाए एक बाणथी एक हरणने मार्यु तेथी रीजा सर्वे पशुओ चारे बाजु नास-वा झग्या. ते जोडने राजाए कविने पृथु के—

कि कारणं तु कविराज मृगाश्च एते,
व्योमन्युत्पतन्ति विलिखति जुवं वराहाः ।

“ हे कविराज ! आ मृगनाओ आकाशमा कूदे ठे, अने आ जुंमो (वराहो) पृथ्वीने खोदे ठे तेनु शु कारण ? ”

एक कविए जवावमा कयु के—

देव त्वदस्त्रचकिता. श्रयितुं प्रयान्ति
एके मृगांकमृगमादिवराहमन्ये ॥ १ ॥

“ हे स्वाधी ! आपना शस्त्रथी जय पायीने आ मृगो चडमा रहेला मृगनो आश्रय लेवा माटे लचे कूदे ठे, अने आ वराहो (जुडो) आदि वराहनो आश्रय लेवा माटे पाताळमा जवा डेठे छे. ”

पत्नी राजाए धनपाळ पणितने कयु के “ तु मारी मृगयातु वर्णन कर. ” त्यारे धनपाळ बोध्यो के—

रसातल यातु यदत्र पौरुष, कुनीतिरेपाऽशरणो ह्यदोपवान् ।

निहन्यते यद्वक्षिनातिदुर्वक्षो, हा हा महाकष्टमराजकं जगत् ॥ १ ॥

जागर्थ—“ आ बराह एम कहे ठे के—हे राजा ! तार पुरपार्थ रसातलमा जाओ आ मत्यक्ष अनिति ठे, केमके शरण रहित अने निर्दोष एवा दुर्वक्षमाणी यल्लवानवने हुणाय ठे अहो महा सकट ठे, के आ जगत् राजा बिनादु (नचणीयानु) ठे ”

पदे पदे सन्ति जटा रणोत्कटा, न तेषु हिसारस एष पूर्यते ।

धिगीदृश ते नृपते कुचिक्रम, कृपाश्रये य. कृपाणे मृगे मयि ॥ २ ॥

जागर्थ—“ अने आ मृगो एम कहे ठे के—हे राजा ! सग्राममा शूवीर एवा योद्धाओ आ छुनियामा पगजे पगजे (ठेकाणे ठेकाणे) ठे, तोपण तेअने विषे आ तारो हिसारस परो यतो नधी ? के जेथी दयाना स्थानरूप एवा मोरे विषे तु निर्दय थाय ठे ? मोरे आवा तारा निंय पराक्रमने धिकार ठे ”

आ प्रमाणे धनपाले करियु बर्णन साजलीने राजाए ओपयुक्त दृष्टिची यत्नपाठने करु के—“ अरे धनपाल ! आ तु जुं यात्रे ठे ? ” त्यारे धनपाल फरीधी बोधयो के—“ हे स्वामी !

त्रैरिणोऽपि हि मुच्यन्ते, प्राणान्ते तृणजङ्गमात् ।

तृणाद्वारा. सदेवैते, हन्यन्ते पशवः कथम् ॥ १ ॥

जागर्थ—“ ज्यारे प्राण नाशनो वखत आवे, त्यारे शत्रुओ जो तृणजङ्गण करे—मुखमा तृण ले तो ते शत्रुओ उता पण तेमने भुकी देयामा आवे ठे, तो पशु आ निरपराधी पशुओ तो निरनर तृणजोड आहार करनारा ठे तेमने शी रीते हणी शक्य ? ”

ते साजलीने राजाना हृदयमा दया उत्पन्न थड तेथी तेणे पोतानु धनुष नया बाण जागी नाखीने शिकार न करवानी प्रतिज्ञा करी. वनयी पात्रा फरीने नगर तरफ जता राजाए कगवेन सरोवर ते जोडने राजाना कहवाची एक कविए ते सरोवरनु वर्णन करु के—

ધ્યારવાન ૭૩ મુ. પાંચમા મિ. યાદૃષ્ટિ સસ્ત્ર નામના દૃષણ વિષે. (૧૭૩)

હસૈર્યુક્તઃ પ્રશસ્તેસ્તરદ્વિતકમલેઃ પ્રાસરગૈસ્તરંગૈ-

નીરૈરન્તર્ગજીરૈશ્ચદુલ્લવકંકુદ્વગ્રાસલીનેશ્ચ મીનૈઃ ।

પાલીરુદ્ધુમાલીતદ્વસુતશયિતસ્ત્રીપ્રણીતૈશ્ચ ગીતૈ-

ર્જાતિ પ્રક્રીઢનાન્નિ. ક્ષિતિપ તત્ર ચલચ્ચક્રવાકસ્તટાક ॥

જાવાર્થ—“ પ્રશસ્ત હસોણ કરીને, ચપલ કમલોણ કરીને, રગને પ્રાસ
ધ્યેદ્વા તરગોણ કરીને, ગજીર જલ્લવને કરીને, ચચલ વગદ્વાના સમૂહના કવલ
રપ થતા મત્સ્યો રમે કરીને, પાલ ઉપર ઝગેદ્વા વૃક્ષોતલે મુવામેદ્વા ઘાલકોને
હીંચકાવતી સ્ત્રીઓના મનોહર ગીતોવન કરીને તથા વીજી અનેક ક્રીડાઓ
કરીને યુક્ત અને ચક્રવાક પક્ષીઓના પિયુન જેવા રહેલા છે એવું આ સરોવર
અત્યંત શોભા આપે છે. ”

પડી રાજાની આજ્ઞાથી ધનપાલ યોધો કે—“ હે રાજા !

અથા તટાકમિપતો વરદાનશાલા,

મત્સ્યાદયો રસવતીપ્રગુણા વભૂવ ।

પાત્રાણિ યત્ર વકસારસચક્રવાકા.,

પુણ્યં ક્રિયક્ષતિ તત્ર વયં ન વિદ્મઃ ॥

જાવાર્થ—“ આ સરોવરના મીપથી શ્રેષ્ઠ દાનશાલા છે, તેમાં મત્સ્ય વિગેરે
જલજનુઓ સ્પી પુષ્કલ ઝોજન તૈયાર છે, તેમાં પાત્ર સ્પે (સ્નાનારા) વગદ્વા,
સારસ અને ચક્રવાક વિગેરે પક્ષીઓ છે, તો આને વિષે પુણ્યકેવું થતું હશે, તે અમે
જાણતા નથી. ”

તે સામ્રાજીને રાજાએ ક્રોધયુક્ત દૃષ્ટિથી ધનપાલ સામુ જોયું. પડી સરો-
વરથી નગર તરફ જતા માર્ગેથી રાજાનો યજ્ઞમનુષ્ય આવ્યો. તે મનુષ્યમાં એક યાજ્ઞદે
કેટલાએક પશુઓ વાગેદ્વા હતા તે પશુઓનો પોકાર સામ્રાજીને રાજાએ કવિઓને
પૂછ્યું કે—“ આ પશુઓ શું કહે છે ? ” ત્યારે કોઈ એક કવિ ઘોડ્યો કે—
“ હે રાજા ! આ પશુઓ કહે છે કે—

उपदेशभासाद जापातर-स्तत्र ७ जो.

अस्मान् धन्तु पदे पदे वलिकृते दग्धाश्च जग्धैस्तृणै-
रस्मत्कृत्तिररक्त दङ्गमनुजेर्नामोच्यते पश्चिति ।
जानमो न कलत्रजेदविकला सत्कृत्पिपासा वय
तेनास्मान्नय देव देवसदन प्रार्थ्यामहे त्वामिति ॥ १ ॥

जावार्थ—“अमने पणवे पणवे गळिदानने माटे हणो, केमके अमे गृध्र
नक्षत्राथी गळी रखा गीए, अमारी कुङ्कि जराती नथी, अमाने दाया माणत
पण पशु कहीने गोनावे व, अमे कृपा नृपाथी आकुळ थडने खी, माता किने
नो जेद पण जाणता नथी तथी हे स्वामी । अमने देवज्ञोकमा वड जाओ, एवी
अमारी तमने मार्यना व ”
पत्री राजानी आज्ञाथी धनपाळ बोड्यो वे—

नाह स्वर्गफलोपजोगतृपितो नाज्यर्थितस्त्व मया
संतुष्टस्तृणजज्ञणेन सतत साधो न युस्त तव ।
स्वर्गं यान्ति यदि त्वया विनिहता यज्ञे ध्रुव प्राणिनो
यज्ञ किं न करोपि मातृपितृभि पुत्रैस्तथा चान्धवै ॥ १ ॥

जावार्थ—“आ पशुओ वडे डे के ‘हे राजा ! मने स्वर्गना जोग
जोगरानी तण्णा नथी, तेमज तेने माटे म तमारी पासे मार्यना पण करी नथी,
हु तो निरतर तण्णा नक्षत्राथी सनुष्टन हु माटे तमारे मने हणवो योग्य नथी,
जो कदाच तमारा यज्ञ माटे हणेत्या प्राणीओ अवजय स्वर्गज जाता होय, तो तम
माता, पिता, पुत्रो अने नाथयो वरें यज्ञ केम करता नथी ?,”
आ ममाणे साजळीने राजाए गोथथी धनपाळने कणु के “अरे ! आ
तु शु बोले डे ? ” त्वारे फरी धनपाळ नि शकणो बोड्यो क “हे स्वामी ! हु
सत्य कहु हु केमके—

यूप कृत्वा पशून् हत्वा, कृत्वा रुधिरकर्दमम् ।
यद्येव गम्यते स्वर्गे, नरके केन गम्यते ॥

व्याख्यान २३.मु. पाचमा मिथ्यादृष्टि संस्तव नामना दूषण विषे, (१२५)

जावार्थ—“ हे राजा ! यज्ञस्तव रोषीने, पशुओंनो वध करीने तथा रुधिरनो कीचरु करीने जो कदाच स्वर्ग जवातु होय, तो पत्नी नरके कोण जशे ? ”

हे राजा ! मासमा दुग्ध थयेद्या आ राक्षस जेवा ब्राह्मणोए तमने आवा यज्ञनी प्रशसा करीने कुमार्गे दोर्या ठे. आवा पशु वध करवामा कदी पण धर्म हो-यज नहीं, केवल महा पापज होय ठे. शास्त्रमा पण खरा यज्ञनु स्वरूप तो एवंज वताव्यु ठे के—

सत्यं यूपं तपो ह्यग्निः, कर्माणि समिधो मम ।

अहिसामाहुति दद्यादेवं यज सतां मत. ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ सत्यरूपी यज्ञस्तव करीने तप रूपी अग्नि सल्लागीने तेमां कर्मरूपी समिध (लाकडा) नाखी अहिसारूपी आहुति देवी. ए खरो यज्ञ स-त्पुरुषोए मानेझो ठे. ”

स्वर्गः कर्तृक्रियाञ्जव्यविनाशे यदि यज्विनाम् ।

तदा दावाग्निदग्धाना, फल स्याद्भूरि नृरुहाम् ॥ ४ ॥

जावार्थ—“ जो कदाच यज्ञकर्त्तानी क्रियाना अने द्रव्यना विनाशने वि-पे यज्ञाचार्यने स्वर्ग प्राप्ति पती होय तो दावानलधी गळेया वृक्षोने घणु फल मळवु जोइए. ”

निहतस्य पशोर्यज्ञे, स्वर्गप्राप्तिर्यदीप्यते ।

स्वपिता यजमानेन, किं तु तस्मान्न हन्यते ॥ ५ ॥

जावार्थ—“ जो कदाच यज्ञमा हणेल्या पशुने स्वर्ग प्राप्ति थाय छे, ते-दसा माटे ते इच्छवामा आयतो होय तो ते यज्ञमा यजमान पोतानाज पिताने केम हणतो नथी. ”

आ प्रमाणे यज्ञनी निंदा साजळीने राजाए धनपाळ सामु वक्र दृष्टिची जोइ तेना आखा कुटुम्बो निग्रह करवा विचार कर्यो. ते अजिमाय धनपाळे जा-एयो. तो पण तेणे पातानो सत्य बोलवानो नियम ओड्यो नही.

उपदेनपासाद जापातर-स्नज २ जो.

आगळ चावता राजा कोड शिवाचयमा गयो. त्या एक धनपाळ सि
बीजा सर्वेए महादेने नमस्कार कर्या त्यारे राजाए धनपाळने पूज्यु के ' हे
पाळ ! तु आ महादेने केम नमस्कार करतो नथी ? त्यारे तेणे निशकपण
बाब आप्यो के—

जिनेन्द्रचन्द्रप्रणिपातद्वाद्वास, मया शिरोऽन्यस्य न नाम नाम्यते।
गजेन्द्रगह्वस्थद्वादानद्वाद्वास, शुनीमुखे नाद्विकुल निज्जीयते ॥१॥

जावार्थ—“ हे राजा ! जिनेन्द्रपो चडने नमस्कार करवामा ह्याचमा
वाळु मार मस्तक हु बीजा कोड पासे नमावतो नथी. कपके मदोन्मत्त हस्तीना
गरस्थळमाथी जरता मदमा लावता वाळो जपरानो समूह कदापि कनरीना मुत्त
माथी नीकळती झाल्या बीन थतो नय। ”

ते साजळीने राजा तेना पर विशेष ग्रीव युक्त थयो आगळ चानतां ते
सर्वे पुरना दार पासे आच्या त्या राजाए आत्मा शरीरे कपती एक मोशीने एर
वाळकीना हस्तनु अवयवन करीने सन्मुख आवती मोड. तेथी तेणे पडितो
ने पूज्यु के “ आ वृष्ठा हाथ अने मस्तक केम धुजावे ठे ? ” त्यारे एक पडि
बोव्यो के—

करकपावड तीर धुणे, बुढी काहु कहेड ।
हकारता यमजना, ननकार करेड ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे राजा आप कडो गो के-आ वृष्ठा हाथ वपावे ठे, अ
ने शीर गुणवे ठे, ते शु कहे ठे ? (तेनो उत्तर) ते तेने हकारता एवा यमना
दूतोने ' ना, ना, हु नही आवु ' एम कहे ठे ”
ते वग्वते गीगो कोड पडित बोव्यो के—

जरायष्टिप्रहारेण, कुञ्जीभूता हि वामना ।
गततारुण्यमाणिम्य, निरीकृते पदे पदे ॥ १ ॥

जावार्थ—“ वृद्धावस्थायी वारुकीना महायुद्धी

आ वामन-स्त्री पोताना चाट्या गयेद्या युवावस्था रपी माणिस्यने पगळे पगळे शोधे ठे. ”

ते साजळीने राजाए धनपाळने कथु के—“ हे बक्रमतिवाळा धनपाळ ! आ बद्धा स्त्री आ वाळिकाने शु पूजे ठे ? ” त्याने राजानो क्रोध शान्त करवा माटे धनपाळ बोड्यो के—“ हे स्वामी ! आ वाळिका मत्ये आ वृष्टा तेना प्रश्नोना उत्तर कहे ठेः—

कि नन्दी कि मुरारि किमु रतिरमणः कि नल कि कुवेर,
कि वा विद्याधरोऽसौ किमुत सुरपति. कि विधुः कि विधाता ।
नाय नायं न चायं न खलु न हि न वा नापि नासौ न वैष
क्रीमा कर्तुं प्रवृत्तः स्वयमिह हि हृत्ते नृपतिर्भोजदेवः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ मोशीने वाळिका पूजे ठे के—‘ हे हृत्ते ! शु आ महा-
देव ठे ? शु विष्णु ठे ? शु कामदेव ठे ? शु नळ राजा ठे ? शु कुवेर ठे ? शु ए
विद्याधर ठे ? शु इन्द्र ठे ? शु चन्द्र ठे ? के शु ते ब्रह्मा ठे ? ’ मोशी कहंटे के
—ए नहीं, ए नहीं, ए नहीं, नकी नहीं, ना, ना, ना, ना, तेओमायी तो आ
कोडज नथी, (केपके तेओ सयें तो कलकवाळा ठे) परतु आतो क्रीमा
करवा प्रवर्तेंना भूपति भोजदेव छे. ”

आ काव्य साजळीने जोज राजा प्रसन्न थयो, अने तेणे धनपाळने कथु
के—“ हे पणित, हु प्रसन्न थयो तु माटे वरदान माग ” ते साजळीने धनपाळ
बोड्यो के—“ हे स्वामी ! जो आप प्रसन्न थया हो, तो मारी झीपेझी वस्तु
मने पात्री आपो. ” राजाए कथु के—“ मं तो तार काड लीवु नथी. ” धनपाळ
बोड्यो—“ हे नाथ ! तमे शिकारमा हरिणीनो वन क्यो, ते वखते मारु काव्य

१ नदी शब्द आ नदराज छे, ना, ते तो महाराजा हतो आतो उदार छे, मुरारि के कृष्णदेव ना ते ता काव्य
हता, आ उज्ज्वल छे रतिना स्वामी कामदेव छे, ना, ते ता जग निनानो छे, आ शुभ देहवाला छे नळ
राजा छे, ना, त ता युगमायो हतो, आतो व्यसन रहित छे कुवेर छे, नहीं, ते ता पराधिन छे, आ
स्वधिन छे, विद्याधर छे, ना ते तो आराधना पर छे, आ तो जमान पर विचरे छे, सुरपति के ईश छे,
ना ते तो ध्याविते आ आप रहित छे विधु के चर छे, ना त ता कलक छे, आ निष्कल छे, ब्रह्मा
छे, ना ते ता उद्भू छे, आ युवान छे

साजळीने तमन क्रोध थतां मारी एक आख खेवानु तमे धार्यु हतु, अने वर्णन दखते धीजी आख खेवानु धार्यु हतु, त्पार पळी सर्व कुडवनो निग्रह धार्यु हतु, माटे जावपी ग्रहण कोड्या मारा वे नेजे मने पात्रा आपो. ते साजळीने राजाए प्रसन्न थइ धनपाळने क्रोध छव्य आप्यु अने कहु के—“ तु श्रावक यवायी सर्वज्ञपुत्र थयो डे ते न्यापयुक्त डे ”

एकदा धापाळनु चित्त व्यग्र जोडने जाजराजाए तेनु कारण पृच्छु, त्या ते बोधयो के “ हु हास्यमा युगादीशनु चरित्र रचु नु. तेथी मनमा व्यग्रता रहे डे. ” पळी ते चरित्र पूर्ण थयु न्यारे राजाए तेनु श्रवण करवा मारुथु. तेनो अद्भुत रस साजळता राजाए विचार्यु के “ आनो अर्थरूप रस जूमिपर न पमो. ” एम धारीने ते पुस्तकनी नीचे एक मोठो सुवर्णनो थाळ रखाव्यो एवी रीते ते चरित्रना रसतुं पान करता ते राजाने रात दिवमती पण रावर पळी नई। ते चरित्र पूर्ण साजळ्या पळी राजाए धनपाळने कहु के “ हे परित ’ जो तु आ प्रथम विनीता नगरीने स्थाने अवन्ती नगरी, भरतचक्रीने स्थाने मारु नाम अने आदी श्वरने स्थाने महादेवतु नाम स्थापन करे, तो आ ग्रंथ सुवर्ण अने सुगन्धी जेव अति श्रेष्ठ थाप. अने जो तु तेम करे, तो हु तने एक करोर सोनामहोर आपु. ते साजळीने धनपाळ बोधयो के—

मेरुसर्पपयोर्हंसकाकयो खरताधर्ययो ।

अस्त्यन्तरमज्जत्यादेरयोध्यादेश्च दूपने ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे राजा ! मेरु पर्वत अने समवना कण्मा, हंस अने वा गजमा तथा गंरुमा अने गरुडमा जेठ्यु अन्तर डे, तेठ्यु अन्तर (अनुक्रमे) अवति, तु अने महादेव तथा अयो या, जरत अने आदीश्वरमा डे. ”

ते साजळीने अति क्रोधयुक्त थइ राजा बोधयो के “ अरे धनपाळ ! आ वा वचन बोझता तारी जिहाना सहस्र ककडा केम न थपा ? ” ते साजळी धनपाळ निःशकपणे बोधयो क—

हे दोमुहय निरस्कर, लोहमदय नाराय किञ्चित्ति जणिमो ।

गुंजा हि समं कणय, तुल्य न गणसि पायाळ ॥ १ ॥

ધ્યારવાન ૭૩ મું: પાચમા મિથ્યાદષ્ટિ સસ્તવ નામના દુષણ વિષે. (૧૨૯)

જાવાર્થ—“ વે મુસ્ત્રવાલા,^૧ નિરહર^૨ અને દ્વોહમતિવાલા^૩ હે નારાચ (રાજવું) અમે તે તને કેટલું કહીયે ? તેં ચણોઝીની સાથે મુવર્ણને તોલ્યું ! ન કરતા તું પાતાન્નમા કેમ ન ગયું ? ”

આ પ્રમાણે પોતાની નિંદા સાજલીને રાજાએ અતિ ક્રોધથી તે ગ્રંથને ચાલી નાખ્યો.

ધનપાલ રાજાના જયથી અને ગ્રથના નાશથી ભદ્રેશ પામી શોક સહિત ઘર આવ્યો. ત્યાં તેની તિલ્લકમંજરી નામની પુત્રીએ પૃથ્વું કે “ હે પિતા ! તમે આજ શોકાતુર કેમ થો ? ” ત્યારે પંક્તિ તેણીને સર્વ વૃત્તાન કહ્યું. પુત્રી બોલી “ હે પિતા ! ફિકર કરો નહીં. મારં મુલે તે આલ્ખો ગ્રથ છે, આપ લેવી દ્યો.” તે સાજલીને હર્ષ પામી પંક્તિ તે ગ્રથ લેવી હીંથો, અને પુત્રીના નામની યાદ-ગિરિપાટ તેણે તે ગ્રથનું નામ તિલ્લકમંજરી રાખ્યું. પત્ની રાજાના જયથી ધનપાલ પોતાના કુટુંબ સહિત અન્ય ગ્રામે જઈને રહ્યો.

એકદા જોગરાજાની સભામાં કોઈ પંક્તિ આવી સર્વ વિદ્વાનોનો પરાજય કર્યો. તેથી રોદ પામીને રાજાએ જાતે જઈ ધનપાલને મનાવી આદર સત્કાર પૂર્વક પોતાની નગરીમાં આણ્યો. ધનપાલને આવેલો સાજલતાજ તે વિદેશી પંક્તિ જય પામીને રાત્રીને સમયે ગુપ્ત રીતે નાંચી ગયો. દ્વોકમાં જૈનધર્મની ઘણી પ્રશંસા થઈ. ધનપાલ રાજાની પાસે મુલેથી રહ્યો અને ધર્મનું આગધન કરી અતે સ્વર્ગે ગયો.

“ હવેથી મિથ્યાત્વીઓનો પરિચય હતા પણ જાવથી પાપસગના નાશની સ્પૃહાવાલા ધનપાલે સર્વ દોષ રહિત સમક્તિને દૃઢ ધારણ કર્યું તેવી રીતે સર્વ જીનોએ કરવું. ”

૧ ગ્રાજાને બં ધાંડા, રાજાને ચાલડ કોડક અને ચાલડ કાપક ૭ જે મુલ ૨ ગ્રાજવું અને રાજા બને નિરહર એટલે મરતો. ૨ ગ્રાજાને લોહ—લોખના મનિ—કાંચ, રાજાને લોહ—લોખના મનિ—કુદિ. ૩ જાતિનો અત્યંત લોભ.

॥ ઇત્યુપદેશપ્રાસાદે દ્વિતીયસ્તને ત્રયોવિંશતિતમ
ધ્યારવાનમ્ ॥ ૭૩ ॥

ઘઠો પ્રજાવક સર્વધી અધિકાર

(પહેલા મવચન પ્રજાવક વિષે).

કાલોચિતં વિજાનાતિ, યો જિનોદિતમાગમમ્ ।

સ પ્રાવચનિકો જ્ઞેયસ્તીર્થં શુન્ને પ્રવર્તક ॥ ૧ ॥

જાવાર્ધ—“ જે મુનિ જિનમરણિત આગમની સમયને અનુસારે જ્ઞેય કરી જાણે, તથા તીર્થને શુન્ન માર્ગે મવર્તાવે, તે મવચન પ્રજાવક કહેવાય છે. ”

કાલ એટલે સુષમા સુષમાદિક^૧ સમયને વિષે યથાયોગ્ય જિનમણિત તિષ્ઠાંતને ગૌતમાદિકની જેમ જે સૂરિ જાણે તે તીર્થ એટલે ચતુર્વિધ સઘને શુન્ન માર્ગમાં (ધર્મ માર્ગમાં) મવર્તાવી શકે તેને મવચન પ્રજાવક જાણવો. તેનો જાણનાર વજ્રસ્વામીના ચરિત્રથી સમગ્રી શકાય તેવું છે તે આ પ્રમાણે—

વજ્રસ્વામીનુ દ્વિદાન્ત

ય પાલનસ્યઃશ્રુતમધ્યગીદઃ, પાણમાસિકો યશ્ચરિતાજિજ્ઞાસી ।

ત્રિવાર્ષિક. સંઘમમાનયદ્ય, શ્રીવજ્રનેતા ન કથ્ય નમસ્ય ॥૧૧॥

જાવાર્ધ—“ જેણે પારણામા મુતા મુતા શ્રુતનો અન્નપાસ કર્યો, જે માસની હમરે ચારિત્ર દેવાના અજિજ્ઞાસી થયા, અને ત્રણ વર્ષની વયે જેણે સંઘમાન આપ્યું, તે વજ્રસ્વામી કેમ નમસ્કાર કરવા લાયક ન હોય ? ”

તુલસી ગામના રહીશ ધનગિરિ નામના શ્રેષ્ઠોષ પોતાની મુનંદા નામની ગર્જવતી સ્ત્રીને મૂકીને દીક્ષા ગ્રહણ કરી. પછી સમય આવતાં મુનંદાએ પુત્ર પ્રસન્નો. પ્રસન્ન સમયેજ માતા પાસે રહેલી સ્ત્રીઓના મુલયથી પિતાની દીક્ષા

वात साजळीने तेने जाति स्मरण थयुं. तेथी माताने लछेग पमारुवा माटे ते निरं-
तर रुवा लाग्यो तेना रुवाथी अत्यंत खेद पामेझी सुनंदाए कायर पड्ने वि-
चार्युं के “ जो आना पिता अर्ही आवे, तो आ बाळक तेने आपोने हुं सुखे
रहुं. ” तेवा समयपा धनगिरि सहित सिंदूरगुरु ते गामे पधार्या. मध्याह्न समये
धनगिरि आहार लेवा जवा माटे गुरुनी आज्ञा मागी. त्यारे गुरए कयुं के—
“आजे तने जे काइ सचित्त क अचित्त मळे ते विना विचार्ये तारे ग्रहण करवु.”
धनगिरि गामपा जइ गोचरी माटे फरता अनुक्रमे सुनंदाने घेर जइ चढ्या. ते
पोताना पत्तिने जोड्ने बोझी के—“ हे पूज्य ! आ तमारा पुत्रने तमे झइ जाओ.”
एम कहोने तेणीए ते बाळकने सावुना पात्रमा मूवयो. एटझे तेणीने धर्मसाज
आपीने धनगिरि गुरु पासे लइ आव्या. दूरथी वज्र जेवा चारवाळी जोळी
झड्ने आवता जोड्ने गुरए ते जोळीमाथी बाळकने काठीने पोताना उत्सर्गमां झइ
तेनु वज्रकुमार नाम राख्यु पत्री गुरए ते बाळकने साध्वीना लपाश्रयमां सोंप्यो.
त्यां पाळणु मंथीने श्रविकाओ तेनु पाझण पोषण करवा लागी. ते बाळक पाझ-
णामा सुतो सुतो साचीओ श्रुतनो अभ्यास करती हती तेनु श्रवण करवाथी-
ज अगीयार अग शीखी गयो. अनुक्रमे ते त्रण वर्पनो थयो त्यारे तेना पिता
तथा गुरु विहारना क्रमे फरीथी त्या आव्या. ते अवसरे वज्रकुमारनी माता सुन-
न्दाए आवीने मुनि पासे पोतानो पुत्र माग्यो पण तेपणें पात्रो आप्यो नर्हा.
एटजे सुनदाए राजा पासे फरीयाइ करी. त्यारे राजाए ठराव कयों के—“ ते
बाळकनो पिता तथा तेनी माता तेने सजानी समझ बोझावे, तेमा जेनी पासे ते
जाय, तेने ते पुत्र स्वामीन करवो. ” पत्री वज्रकुमारने सजामां बोझाव्यो, तेनी
एक बालुए थोरें दूर तेना पिताने अने बीजी बालुए तेनी माताने घेसाड्या. पत्री
हाथमा झाडू, साकर, रमकमा विगेरे राखीने तेने वतावती सुनंदा बोझी के—
“हे पुत्र ! अर्ही आव, अर्ही आव, आ ले. ” ए सांजळीने लोच पमारुती
माताने जोइ वज्र कुमारे विचार्युं के—“ माना ए तीर्थ रूप ठे. परंतु ते आ जव-
मां ज मुख आपी शके ठे, अने गुरु तो दरेक जवमा सुख आपे ठे. ” एम
विचारीने ते तेनी पासे न गयो. पत्री तेना पिताए पोतानो ओघो (रजो-
हरण) वतावीने कयुं के—“ आ ले ” एटझे ते दोळीने त्या गयो अने पितानो
ओघो झीथो. तेथी ते पुत्र तेपने आपवानो निश्चय थयो. एटझे सुनंदाए पण

वैराग्य पामीने दीक्षा लीधी. वज्र कुमारे पण जण वर्षेनी वंशे चारिणी
कार कर्युं.

एकदा विहार करता मार्गमा सर्व साधुमाथी वज्रस्वामीनी परीक्षा करवा
माटे नेना पूर्वभवानो मित्र के जे देवना थपे हतो तेणे जळनी टपि करी. निरत
परमाद पदवाथी सर्व साधुओ वृद्ध नीचे लज्जा रही स्वाभ्याय यान करवा लाग्यो.
पछी ते देवे मोटो सार्थ त्रिकुर्वाने त्या आषी पमाय नाग्यो. अने आहारने मा
मुनिओ पासो वितति करवा गयो त्यारे गुरु बोल्या के “ बीजा कोइने आ व
स्वने आहारनी इडा नथी परंतु आ वज्रमुनि गळक छे, माटे तेने दंड जा
ओ. ” ए प्रमाणे गुरुनी आज्ञा थता वज्रमुनि ते सार्थवाहननी साथे आहार मे
वा गया. ते देव घेयर त्रिकुर्वाने मुनिने आपवा लाग्यो त्यारे मुनिप तेनी साथे
जोयुं, तो नेनी अनिमेष दृष्टिथी तेने देवता धारी आहार लीपो नही ने जोइने
प्रसन्न थइ ते देव बोल्या के “ हे मुनि ! हु तपारो पूर्व भवनो मित्र देवता बु
तपारा चारिनी परीक्षा करवा माटे आज्यो छु. पण तपार चारित्र चलित करवा
मारी शक्ति नथी. माटे हु तपारापर प्रसन्न थपे छु तेथी तमे काटपण बरदान
माणा. ” ते साजळीने वज्रमुनि कथु के “ मागे काटपण टछा नथी. ” ते सा
जळीने अधिक प्रसन्न थपेना त देवे तेमने ब्रह्मपुत्र आषी फरीधी बीजी
वार परीक्षा करीने आकाशगामिनी विद्या आषी. पवी रीते वज्रमुनिने अनेक
अधिओ प्राप्त थइ

अनुरूपे वज्रमुनि आज्ञा रपना थया, त्यारे एक बखते गुरु वहिर्भूमिप
गया हता अने बीजा मुनिओ गोचरी माटे गया हता. ते बखते वज्रमुनि सर्व सा
धुओनी उपरी पासो जइ तेआ जे जे सूत्र जणता हता तेनी तेने जदेशीने वा
चना आपवा लाग्या वहिर्भूमिनी आवेल्या गुरए ते उधु साधव्यु तेथी तेने महा
विद्वान जाणीने समग्र शास्त्रनो अभ्यास कराव्यो. पछी तेने योग्य जाणीने स
रिपद आप्यु ते वज्रस्वामीना जाणीथी प्रतिशोध पामीने पाचमें मुनिओ तेमना
परिवारमा थया अने बीजा पण अनेक भव्य मनुष्योए उता ग्रहण कर्या

पाटनीपुष्पा पनेश्रीने रुक्मिणी नामे पुत्री हवी तेणीप साधुओना मु
खवी वज्रस्वामीना गुणोनी प्रशंसा साजळीने “ आ भवना माटे वज्रकुमारनेम
पति करवो, ते सिवाय बीजा कोइने दखु नही ” एवी प्रतिज्ञा करी एकदा व

जस्वामी पाटझीपुर पथार्या. ते खबर साजळीने धनश्रेष्ठी एक करोम छव्य सहित रुक्मिणीने दंड गुरु पासे जड तेमने वदना करीने वोढ्यो के “ हे सूरि ! आ करोम छव्य सहित तमे आ मारी पुत्रीने ग्रहण करो (परणो) नही-तो ते मरण पामणे ” वज्रस्वामी वोढ्या के “ अमे साधुओ मझमझिन गात्रवाळी स्त्रीओनी इन्जाज करता नथी. ” इत्यादि वचनो वने रुक्मिणीने धर्मोपदेश आयो. जेथी तेणीए वैराग्य पामीने तरतज तेमनी पासे दीक्षा दीधी.

एकदा चार वर्षी पुष्काल पडवाथी समग्र संघ अत्यंत व्याकुल थयो. ते जोडने वज्रस्वामी समग्र सजने एक कपनापर जेसानीने आकाशगामिनी विद्याना उलथी सुजिज्ञा पुरी (सुकालवाळी नगरी) ए दंड गया. त्या रढीने दिवसो निर्गमन करता पर्युपण पर्व आख्या. ते वखते ते नगरीनो राजा गौड होवाथी तेणे जिनालयने माटे पुण्य आपवानो निषेध कयों. तेथी ते बात सघे मळीने वज्रस्वामीने कही. एट्के सूरि आकाशगामिनी विद्यावमे माहेश्वरी पुरीए गया. त्या पोताना पितानो मित्र एक माळी हतो, तेने पर्युपणना उत्सवनी बात कहीने पुण्योनी मागणी करी, तेणे एकरीश करोम पुण्यो एकठा करीने आप्या. ते दंडने सूरि हिमवान पर्वतपर गया. त्या लट्ठी देवीए मोड कमळ आप्यु ते दंड त्याथी हुताशन यज्ञना वनमा आवता तेणे घणा पुण्यो आप्या. ते सर्व पुण्यो दंड पूर्वभवना मित्र जृजक देवे रचेझा विमानमा घेसीने सूरि आकाश मार्गे सुभिक्षा पुरीमां आख्या. पडी ते पुण्यो महा महोत्सव कयों. जिनधर्मनी प्रजापना थड. ते जोड आर्क्ष्य पामेओ गौड राजा पण श्रावक थयो

एकदा वज्रस्वामीना शरीरमा कफनो व्याधि थयो. तेथी भोजन कर्यो पडी खावा माटे एक मृत्तनो ककरो तेमणे कानपर राखी मूकयो. पन्तु भोजन कर्यो पडी ते खावातु चट्टी गया. ते ककरो प्रतिक्रमण समये कानपरथी पृथ्वी पर पड्यो. ते जोडने “ आवां असभवित प्रमाद थवाथी हवे मृत्यु समय नजीक ठे ” एम निश्चय करी मूरिपोताना शिष्य वज्रसेनने सूरिपदे स्थापन कर्यो अने पोते स्थावर्त गिरिपर जट अनशन ग्रहण करीने स्वर्गे गया

श्री वज्रसेनसूरि विहार करता सोपारकपुरे गया त्या जिनदत्त नामे एक श्रावक रहेतो हतो. त्या पुष्कालने दीधे धान्य एटनु वधु मोंघु हतु के—ने चार माणसोने माटे पण एक दान छव्यनो भोजन खर्च थतो हतो. ते श्रेष्ठीए एक दंड-

जब्यनी हामझी चमावी हवी तेभा विष नाखी खाइ जइने तेणे मरवानो निष
 क्यों हतो. तेज समये सूरि तेनेज घेर गोचरी मोटे गया. गुरने बंदना करीने श्रेष्ठी
 बोख्यो के " हे गुरु ! आज्ञे एक लक्ष्यवतु आयु धान्य मध्यु डे तेथी ते रां
 धी तेभा विष नाखी ते अन्नतु नक्षण करीने कुट्टन सहित मृत्यु पामवानो में वि
 चार क्यों डे, कारणके आवा दुष्काळमा जीववा कता मरवु सारु डे. " ते स
 नळी गुरु बोख्या के " हे श्रेष्ठो ! कावे पुष्कळ धान्य आ नगरीमा आवडे, अ
 ने दुष्काळनो नाश थशे मोटे तु मरण पामवानो विचार करीश नहं. " गुरनाक
 हेवा प्रमाणे बीजेज दिवसे चारे राजुधी पुष्कळ धान्य आव्यु. सर्वत्र सुकाळ
 थयो. ते जोइने श्रेष्ठो वैराग्य पामी गुरु पासे दीक्षा लीधी. वज्रसेन सूरि पण
 चार गणतु स्थापन करीने जिनशासनना प्रजापक थया. (आ चरित्र बधा
 रे विस्तारधी आवश्यक निर्युक्तिनी मोटी टीकामा आपेवें डे त्यांधी जा
 णी लेवु.)

" आ श्री वज्रस्वामीना म्हा चरित्रने हृदयरपी कमलमा भ्रमरनी जेम
 धारण करीने समग्र सद्गुणोना सारभूत सिद्धान्तना पाउने विषे जव्य मनुष्योप
 निरतर मयास करवो "

॥ अयुपदेशप्रासादे द्वितीयस्तने चतुर्यशतिम
 व्याख्यानम् ॥ २४ ॥

व्याख्यान २५ सु.

वोजा धर्मकथक नामना प्रजापक विषे

व्याख्यानावसरे द्विविध, य प्रयुज्योपदेशक ।

स धर्मकथको नामा, द्वितीयोऽपि प्रजापक ॥ १ ॥

व्याख्यान ५९ मु. बीजा धर्मकथक नामना प्रज्ञावक विषे. (१३९)

ज्ञावार्थ—“ व्याख्यानने अवसरे जे मुनि द्वाब्धिनो उपयोग करी उपदेश आपे ठे, ते धर्मकथक नामना बीजा प्रज्ञावक कहेवाय ठे. ”

व्याख्यानमा द्वाब्धि एटले अनुयोगने समये पोतानी शक्ति प्रगट करीने हेतु, युक्ति अने दृष्टान्तोवमे बीजाने जे प्रतिबोध करे ठे तेज सूरि धर्मकथा कहेवाने योग्य ठे. परंतु जे सूरि धर्माभा रहेला दीवानी जेस मात्र पोतानेज प्रकाश करे ठे ते धर्मकथक थड शकता नथी. आ प्रसंग उपर सर्वज्ञसूरिनु दृष्टान्त ठे ते आ प्रमाणे—

सर्वज्ञसूरिनु दृष्टान्त

श्रीपुरमां श्रीपति नामे एक श्रेष्ठी रहेतो हतो. ते समकितने धारण करनारो हतो. तेने कमळ नामे एक पुत्र हतो. ते धर्मथी पराहमुख अने साते व्यसनमा तत्पर हतो. देव गुरुनु दर्शनमाग पण ते करतो नही. तेने एकदा तेना पिताए उपदेश आप्यो के—

बोहत्तरीकक्षापंक्तिया वि पुरिसा अपंडिया चेव ।

सव्वकलाण वि पवरं जे धम्मकल्लं न याणंति ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—‘ जे पुरपो सर्व कलाओमा प्रधान एवी धर्मकळाने जाणता नथी तेओ बहोतेर कलाओमा पणित होय तो पण तेमने अपणित (मूर्ख) न जाणवा. ”

ते साजळीने कमळ बोळ्यो के—“ हे पिता ! जीव क्या ठे ? स्वर्ग क्या ठे ? अने मोक्ष पण क्या ठे ? ते सर्व आकाशने आश्विगन करवा जेवु अने पोसना शांतिना जेवु केवल असत्यज ठे. तप, संयम विगेरे क्रियाओनी तमे प्रशंसा करो जो, पण ते तो केवल अज्ञानी मनुष्योने डेतरवा माटे न कहेल ठे ” इत्यादि कहीने कमळ गाममा फरवा चाढ्यो गयो.

एकदा ते नगरमा शकर नामना सूरि आब्या. तेनी पासे श्रेष्ठी कमळने झडने गयो. श्रेष्ठीए गुरुने वडना करी कमळने बोध आपवा कथुं. त्यारे गुरुए कमळन कथु—“ अमे धर्मोपदेश आपीये डीये. तेमां तारे बडे बोझरुं नही, आहु अशु जोवु नही, मात्र अमारा सन्मुख जोडने एक चित्ते श्रवण करवु ” एम कहीने गुरुए धर्मकथा कहेवा माही. प्राते कमळने पृच्छु के—“ हे वत्स !

તુ કાઠ સમજ્યો ? તે કાઠ જાણ્યું કે નહા ? ” તે બોલ્યો—“ હે પૂજ્ય ! મેં કા
જાણ્યું, અને કાઠક ન પણ જાણ્યું કેમકે તમે બોલતા હતા, તે વસ્ત
કંડની ઘડની ઝંચી નીચી થતી હતી, તેમ એક સો ને આઠ વાર તો ગળી,
પણ કેટલાએક ગરુવમ વાળા શરૂ નમે શીત્રનાથી બોલ્યા, તે વસ્તે તે ધમ્મો
કેટલો વાર ઝંચી નીચી થઈ, તેની સરખા હુ કરી શક્યો નથી ” તે સાજીની
સર્વ સજાજનો હસવા લાગ્યા કે—“ અહો ! આ થોતા યહુ રહો જણાય છે ! ”
ગુરુ પણ તેને અયોગ્ય ધારીને તેની ડપેઝા કરી.

ઘડી કોડ એક દિવસે રીજા સુરિ ત્યા આવ્યા. તેની પાસે શ્રેષ્ઠીએ કમ
ઝલુ સર્વ વૃત્તાત કહી તેને કોડ પણ રસ્તે ધર્મ પમાડવા વિનંતિ કરી. ત્યારે સુરિ
કમળને બોલાવીને કયું કે—“ હે વત્સ ! તુ નીચે દષ્ટિ રાત્રીને અમારો ઉપદેશ
એક ચિત્તથી શ્રવણ કરજે. ” એમ કહીને તેમણે ધ્યાન આપવા માંડ્યું. પાતે
કમળને “ શુ સમજ્યો ? ” એમ પૂછ્યું, ત્યારે તે ગંચ્યો કે—“ હે પૂજ્ય ! આ
વિવરમાથી કોનીઓ જતી આવતી હતી તેની સરખા મ એક સોને આઠ મુથી
ગળી ” એ રીતે હાસ્યવાલુ વચન સાજીની વીજા શ્રાવકોએ તેને કાઢી મૂક્યો.

પછી કોડ દિવસે ઉપદેશની અગિયારા સર્વજ્ઞ નામના સુરિ તે નગરમાં
પર્યાય. તેમને પણ શ્રેષ્ઠીએ કમઝલુ વૃત્તાત કહી તેને પ્રતિગોષ્ઠ કરવા વિનંતિ કરી
તે સાજીની સુરિએ કમળને બોલાવ્યો. પછી તે આવીને સુરિ પાસે ઘેઝા ગુરુ
વિચાર્યું કે “ આને સામ (મીઝા લાગે તેવા) વચનથી રોષ કરવો જોઈએ. ”
એમ વિચારી ગુરુ તેને પૂછ્યું કે—“ હે વત્સ ! તુ કાઠ કામશાસ્ત્ર જાણે છે ? ”
કમળે કયું કે—“ હે ગુરુ ! હુ શુ જાણું ? આપ તેનો કાંઈ સાર હોય, તે કહો ”
ગુરુ બોલ્યા કે—“ હે કમળ ! સાજી, સ્ત્રીઓ ચાર પ્રકારની હોય છે. પશ્ચિની,
હસ્તિની, ચિત્રણી અને શશિની. તેમાં પશ્ચિની સર્વમાં ઊત્તમ કહેવાય છે અને
પછી વીજી તેથી ઊત્તમી, રીજી તેથી ઊતરતી અને ચોથી સર્વથી કનિષ્ઠ છે.
તેમાં પશ્ચિની સ્ત્રીનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે.—

વ્રજતિ મૃદુ સઙ્ગીઝ રાજહસીવ તન્વી,

ત્રિવલીવલિતમધ્યા હસવાળી સુવેપા ।

— મૃદુ શુચિ લઘુ હ્રમ્તે માનિની ગાદલજ્જા,

વ્યાખ્યાન ૨૫ મું. વીજા ધર્મકથક નામનો પ્રજાવક વિષે. (૧૬૭)

ધવલકુસુમવાસોવલ્લભા પદ્મિની સ્યાત્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ પદ્મિની સ્ત્રી રાજહંસની જેમ મંદ મંદ હીઝા સહિત ગુમન કરે છે, તેણીના કુશ હૃદયે ઉપર ચિત્તી પમેટ્ટી હોય છે, તેણીની વાણી હંસ જેવી મધુર હોય છે, તેનો વેપ સુંદર હોય છે, તે શુદ્ધ અને કોમલ અન્નેનો અર્થ આહાર કરે છે, માનવાલી અને અતિ લજ્જાવાલી હોય છે, તથા તેણીને શ્વેત પુષ્પની જે-વાં વસ્ત્રો વચારે પ્રિય હોય છે. ”

આ પ્રમાણે ગુરુના મુરતી સાચલી “ આ સૂરિ મહા પંથિત જણાય છે ” એમ વિચારતો કમલ પોતાને ધેર ગયો. પડી વીજે દિવસે તે પોતાની મેલે-જ ગુરુ પાસે આવીને બેઠો. ત્યારે ગુરુ ચિત્રણીનું લક્ષણ કહ્યું કે “ હે કમલ ! ચિત્રણી સ્ત્રીનું કામમંદિર (ગુપ્ત જાગ) ગોળાકાર હોય છે, વલી તે છાર કોમલ અને અંદર જલથી આર્દ્ર હોય છે, તથા તેના ઉપર રોમ ઘણા હોય છે. તે-ણીની દૃષ્ટિ ચપલ હોય છે, તે વાલ્ય સજોગમાં (હાસ્ય ક્રીનાદિ કરવામાં) વધારે આસક્ત હોય છે, તે મધુર વચન વને પતિને આનંદ આપનારી હોય છે, તથા તે-ણીને નવી નવી વસ્તુઓ વહુ ગમે છે ” એ પ્રમાણે સાચલીને કમલ ધેર ગયો. વીજે દિવસે આવ્યો, ત્યારે ગુરુ શશિનીનું સ્વરૂપ કહ્યું ચોથે દિવસે હસ્તિનીનું વર્ણન કર્યું. પડી પાંચમે દિવસે ગુરુ કહ્યું કે “ હે કમલ ! સ્ત્રીઓનાં કયા કયા અંગને વિષે કયે કયે દિવસે કામ રહે છે, તે સાચલ—

અંગુષ્ઠે પદગુલ્ફજાનુજઘને નાતૌ ચ વક્ત્રસ્થલે,

કક્ષાકંઠકપોલ્લદંતવસને નેત્રેઽન્નકે મૂર્ધનિ ।

શુક્રજ્ઞાશુક્રજ્ઞવિજાગતો મૃગદશામંગેષ્વનંગસ્થિતિ—

મૂર્ધ્વાધોગમનેન વામપદગાઃ પદ્મઘ્રયે લક્ષ્યેત્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ પગનો અંગુઠો, ફળો, ઘુટી, જાનુ, જઘન, નાભિ, વક્ત્રસ્થ-લ (સ્તન), કક્ષા (કાલ), કંઠ, ગાલ, દાંત, ઓઘ, નેત્ર, કપાલ અને મસ્તક—એ પંદર અંગમાં સ્ત્રીઓને પદર તિથિએ અનુક્રમે કામ રહે છે. તેમાં શુક્રજ્ઞ પદ્મને પ-રુવે અંગુઠે કામ હોય છે, ત્યાંથી વચ્ચેનો પુનઃ મસ્તકે આવે છે અને કૃષ્ણ પદ્મ-માં પદ્મને મસ્તકે હોય છે ત્યાંથી હૃદયનો અમાસને દિવસે અંગુઠે આવે છે. ”

આ પ્રમાણે જાણીને જો સ્ત્રીના કામવાળા સ્થાને મર્દન કર્યું હોય, તો તે સ્ત્રી તત્કાલ વશ થાય છે. વશ થયેની સ્ત્રીનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે. “વશ થવાને ઇચ્છતી સ્ત્રી પોતાનાં નેત્રને નમાવે છે, પુરુષના હૃદયપર પડે છે, તથા શુક્રાદીને વશ કરતી શોજાને ઉત્પન્ન કરે છે અને સયોગ થવાથી લગ્નજાનો ત્યાગ કરે છે.” આ પ્રમાણેની ચાતમાં રસ પદ્મવાથી કમલ હમેશાં સૂરિની પાસે આવવા લાગ્યે અને કોઈ વસ્તુ ટુંગારનું, કોઈ વાર ઇન્દ્રજાલનું, કોઈ વાર લીંડુ વર્ણન સાંજલીને ગુરુપર રાગી થયો એમ કરતા માસકલ્પ પૂર્ણ થયો, ત્યારે વિહાર કરતી બેઠા સૂરિયે તેને કહ્યું કે “હે કમલ ! હવે અમે વિહાર કરીએ છીએ તેથી અમારા સમાગમના સ્મરણ માટે તું કાંદક નિયમ ગ્રહણ કર ” તે સાંજલીને હાસ્યપ્રીતિવાળો કમલ હાંસી કરતો બોલ્યો કે “હે પૂજ્ય ! મારે ઘણા નિયમો છે, જે આપ સાંજલો—મારી ઇચ્છાથી કોઈ વસ્તુ મરવું નહીં, પક્ષાદિમાં નહીં, કોઈ વિગેરે ત્રાવાં નહીં, દૂધમાં ધોરનું દૂધ પીવું નહીં, આણું નાલિયેર મુલમાં નાલું નહીં, પારકું ધન લઈને પાણી આપવું નહીં, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ધને પેડે પાર જવું નહીં, તથા ચાંદાલની સ્ત્રી સાથે વિષય સેવન કરવું નહીં વિગેરે ઘણા નિયમો મારે છે.” તે સાંજલીને ગુરુ બોલ્યા કે “અરે કમલ ! અમારી સાથે પણ હાસ્ય કરવાથી અનેક જીવ લપાર્જન થાય છે. જેમ સોની મુવર્ણના વારંવાર જાંગીને કું મલ વિગેરે જુદા જુદા આકાર પડે છે, તેમ ગુરુની આજ્ઞાવશતા પણ જીવને તિર્યક પણ, નારકીપણ, અપકાયપણ, પૃથ્વીકાયપણ વિગેરે અનેક દુઃસ્થિતિવાળા સ્થાનો આપે છે, માટે અત્યારે હાસ્યનો વસ્તુ નથી, તેથી કાંઈ પણ નિયમ છે ” તે સાંજલીને કમલ જરા લગ્નજા પામીને બોલ્યો કે—“મારા પામોશમાં એક દુષ્ટ કુન્નાર રહે છે, તેના માથાની ટાલ જોયા પછી મારે હમેશાં સ્વામી, તે વિના મારે સ્વામી નહીં. એ નિયમ આપો ” ગુરુએ તેના નિયમથી પણ તેને લાભ થવાનો જાણીને તેને તે નિયમ આપ્યો. પછી તેને વરાસર પાલવાનું કહીને ગુરુ અન્યથા વિહાર કર્યો કમલ લોકલગ્નજાથી પણ લીધેલા નિયમનું પાલન કરવા લાગ્યો.

એકદા કમલ રાજઘાંત ગયો હતો ત્યાં કામને પ્રસંગે વધારે રોકાવું પડવાથી મન્યાલ થઈ ગયો, જમવાનું ઘણું મોડું થયું. પછી ઘેર આવીને તે જમવા બેસે છે, તેટલામાં તેની માતાએ તેને નિયમ યાદ આપ્યો પટ્ટે તે દિવસે તેણે કુન્નારની ટાલ જોઈ નહોતી, તેથી જમ્યા વિના એકદમ તેને ઘેર જઈ સ્વપ્ન કાઢી.

कुंजार गाम बहार माटी खेवा गयो हतो. तेथी कमळ गाम बहार गयो
 दूरथी एक खाडामां बांको रहीने माटी खोदता ते कुभारना मायानी दाख
 ' जोड जोड ' एम बोझतो कमळ मुठी बाळीने घर तरफ दोड्यो. ते
 ते कुभारने माटी खोदता सेनामहोरनो निधि प्राप्त थयो हतो. तेथी
 ना ' जोड जोड ' एवा शब्दो साजळीने " ते आ निधि जोड गयो डे,
 जो ते राजाने कहेसो, तो राजा सर्व निधि दइ जशे. " एवी शका थवाथी
 रे बूम मारीने कमळने कशुं के " अद्या कमळ ! अही आव, अर्थो जाग
 " ते साजळता उता पण कमळ तो ' जोड जोड ' एम बोझवा द्याग्यो.
 कुंभारे कशुं के " अद्या ! आम आव, आ वरुं तुज दइ जा. पण ताणीने
 बोझ न कर. " ते साजळीने कमळने काइक शंका थवाथी ते तेनी पासे
 तो निधि जोयो. एटळे कमळे ते दइने तेमांथी थोनुं धन कुंजारने आपी
 कयों. पढी ते सर्व धन घेर द्यावीने तेणे विचार कयों के " अहो !
 पर जैनधर्मज श्रेष्ठ डे के जे धर्मना हासीथी राखेना अल्प नियमवने
 मने आवो मोटो दान मळ्यो. माटे जो दद थदाथी ते धर्म पाळ्यो होय
 दइतो वधो दान थाय ? " एम विचारने तेणे शुष्क हृदयथी गुरु
 राजने आर्पण करी आवकना बार जत तेमनी पासे ग्रहण कयों अने ते
 हुं आराधन करीने स्वर्गे गयो.

" सर्वज्ञ सूरिप नास्तिक एवा कमळने पण शास्त्रनी युक्तिओधी धर्म-
 दद कयों. आवा श्रेष्ठ आचार्यो ज नव्य पुरुषोनी जगता दूर करवामा समर्थ
 छे "

॥ इत्युपदेशप्रासादे द्वितीयस्तंजे पंचविंशतितम

व्याख्यानम् ॥ ५५ ॥

व्याख्यान २६ सुं.

उपदेशवृद्धि उपर नंदियेण मुनितुं दृष्टान्त

कोई गाममा एक ब्राह्मण रहेतो हुतो धनमा गर्वमे कुशेली पण स-
धी करे तेउनु तेनी पासे धन हुनु. एकदा तेणे यज्ञको आरज कयौ. तेमा एक
ब्राह्मणने जोजन करावानु हुनु, ते काममा सहायनी जरूर होवाची एक
गरीब जैनब्राह्मणने कयु के “तु मने आ कार्यमा म्हाय कर. ब्राह्मणनु जोजन
यइ रखा पत्नी जे काइ घो, अछ बिगेरे बधरो ते हु तने तारी महेनत बढ्छ
आपीश.” एवी शरत करीने ते जैन ब्राह्मणने ते कार्यमा सहायक कयौ. अनुरूपे
ब्राह्मणले जोजन यइ रखु, त्यारे तेणे ते जैन ब्राह्मणने पथेना बोखा, घी
बिगेरे आधु. ते बड्छने ते गरीब ब्राह्मणने रिचार कयौ के “आ वस्तु न्यायोपाश्रित
छे, शुद्धमान छे अने प्राप्तु छे तेयी कोइ सत्पानने आनु दान कर, तो ते प-
णा फळने आपनार धाय शास्त्रमा कृपासत परमात्माए कयु छे के—नायामपाए
कप्यणिज्जाय अस्स पाणाइ दन्वाणं पराए नत्तीए अप्पाणुग्गहमुक्कीए संजयाणं अ-
तिहिंसविजागो मुखफत्तो—न्यायधी^१ उपनिज कंस्य अने कल्पनीय एवा अम
पाणी बिगेरे ख्वो लच्छु नत्तिथी आत्माना अनुग्रहनी बुद्धिए जो सपम था
री साधुने अतिधिसविजाग करो आप्या होय, तो ते मोक्षनुं फळ आपनार धाय
छे.” एम विचारी तेणे दया तथा अन्नचर्पादिकने धारण करनारा केउआएक गु-
णी साधणीअने जोजन माटे नियमणा करी. जोजनने समये कोइ महाव्रतधारी
मुनि मासकृपणने धारणे त्यां आब्या ते जोजन ब्राह्मणने अति आदरसत्कारपू-
र्वक ते अन्नजळ बिगेरे मुनिने बढोसायु. तेणे विचारु के “आ भावको करतो
पण यतिरूपपात्र अति उत्तम छे कयु छे के—

मिथ्यादृष्टिसहस्रेषु, वरमेको ह्यणुवती ।

अणुवतीसहस्रेषु, वरमेको महावती ॥ १ ॥

१ अही जोगमौठं न्यायमन इत्यन न्यायमा वापरतु न्यायगत ह्यय अन्यायमां वापरतु अन्ययां
गत इत्यने न्यायमा वापरतु अने अन्ययापत इत्य अन्ययमां वापरतु अर्था प्रथम भागो विशुद्ध छ.

महाव्रतिसहस्रेषु, वरमेको हि तात्त्विकः ।

तात्त्विकेन समं पात्रं, न जूतं न जविष्यति ॥ २ ॥

जावार्थ—“ हजार मिथ्यादृष्टि करतां एक आणुव्रती श्रावक श्रेष्ठ ठे, हजार आणुव्रतीओ करता एक महाव्रती साधु श्रेष्ठ ठे, हजार महाव्रतीओ करता एक तत्त्ववेत्ता मुनि वधारे सारो ठे. तत्त्ववेत्ताना जेहुं सत्पात्र आ जगतमा कोइ हतु नहीं, ठे नहीं अने थशे पण नहीं. ”

पत्नी ते ब्राह्मण-केटकेक काळे आयुष्य पूर्ण यता मरीने सुपात्रदानना महि-
माथी पहेला देवशोकमां देवता थयो. त्याथी आयुष्यने कये चवीने राजगृही
नगरीमा श्रेणिक राजानो नंदिषेण नामनो पुत्र थयो. ते युवावस्था पाम्यो, त्यारे
राजाए तेने पाचसो राजकन्याओ परणावी. ते स्त्रीओ साथे दोगुदक देवनी जेम
मनोहर जोगविज्ञासरूप मुखसागरमा ते मग रहेवा लाग्यो.

हवे पेक्षो लाख ब्राह्मणने जोजन करावनारो ब्राह्मण के जेणे पापानुबधी
पुण्य उपार्जन कर्तुं हतु, ते तेवा प्रकारनुं विवेक रहित दान करवाथी घणा जवो-
मा अरुप अरुप जोगादिक मुख जोगवीने कोइएक अरण्यमां हस्ती थयो. तेहुं ना-
म सेचनक पारुतु. ते नाम थवानु कारण ए हतु के—आ हाथीनो पिता जे हा-
थी हतो, तेणे एव धार्यु हतु के ‘मारो पुत्र कोइ हाथी थशे, तो ते मनेज मारी-
ने आ हाथणीओना टोळनो स्वामी थशे.’ तेथी ते हाथी पोतानी हाथणीओ-
माथी जो कोइ हाथी (नर)ने जन्म आपती, तो ते बचाने ते मारी नांखतो
हतो. एकदा एक हाथणीने प्रसूतिनो समय आय्यो. त्यारे तेणीए पोताना बचाने
पण मारी नाखशे एवा भयथी ते हाथीने ठेतरीने एक तापसना आश्रममां जइ
त्या एक हाथी (नर)ने जन्म आय्यो. तेने तापसना कुमारोए उठेरी मोढो कर्यो.
ते कुमारोनी सगतिथी ते हाथी (बाळक) पण पोतानी सूढमां पाणी द्वांने वृ-
क्षोने सींचतो हतो. तेथी तेनु नाम तापसोए सेचनक पारुतु हतु.

एकदा ते सेचनक हाथी फरतो हतो. तेवामा तेणे पेक्षो हाथणीओना
यूथनो स्वामी हाथी के जे पोतानो पिता थतो हतो, तेने जोयो. तेनी साथे युद्ध
करता ते सेचनके तेने मारी नांखयो, अने पोते यूथनो स्वामी थयो. पत्नी तेणे पो-
तानी मातानो प्रपंच जाणीने नवो हाथी उत्पन्न न थवा देवा माटे ते तापसोनो

आश्रम जांगी नाख्यो. तेथी खेद पामेता तापसोए तेनुं वैर देवा माटे श्रेणिक ॥
जा पामे जडने ते सेचनकनी प्रशसा करी " हे राजा !

चत्वारिंशत्समधिकचतुःशतसुखक्षणः ।

स ह्यीयो जङ्गजातीयः ससांगं सुप्रतिष्ठितः ॥१॥

जाकार्य—“ चारसो ने चानीश शुच बसणोथी युक्त अने साते अं
गोमां सुप्रतिष्ठित एवो एक जङ्ग जातिनो हाथी अरण्यमा फरे ठे. ”

ते हाथी आपना राज्यमा शोने तेवो ठे. ” ते साजळीने श्रेणिक राजाए
माणसो मोकती केटआएक उपायो बने तेने एकमाव्यो. पडी ते सेचनकने अजु
क्रमे पड हाथी बनाव्यो तेथी राज्यने योग्य एवा आहार बसो विगोरेथी पोषण
करातो ते सुखी थयो. एक दिवसे पेना तापसो नगरीमा आव्या त्पारे तेओए
सेचनकनी पासे जडने कछु के “ अमारा आश्रमने भांगी नाखवानु आ फळ
तने मज्जु ठे ” ते वचनथी मर्मस्थानना वांधायेसो ते हाथी आज्ञान स्तन
छेखेनी नाखी वनमां जड फरीथी ते तापसोनो आश्रम जांगी नाखी अत्यंत
तोफान करवा लाग्यो. राजाए धणो प्रशस कथो पण कोड ते हाथीने पकनी
शरयु नही. तेथी राजाए नगरमां पटह बगदाव्यो के “ आ दुर्दम हाथीने
कोड पण शक्तिमान होय, ते पकनो. ” ते साजळीने राजानी आज्ञा लई नदि
पेण कुमारे तेने ‘ अप्पा चेव दमेअव्यो—आत्मानुज दमन करवु जोइय ’
इत्यादि वाक्योथी जाग्रत कथा ते कुमारने जोडने मेचनके विचार्यु के “ आ
कुमार मारो कोड वखतनो सबथो झगो ठे ” एम तर्क वितर्क करता तेने जाति
स्मरणज्ञान थयु, पट्ये ते तरन ज ज्ञान थई नदिपेणनी पासे आचीने उजो
रयो तेणे तेने आज्ञानस्तंजे लई जडने वांध्यो आ हकीकत जोइ
श्रेणिकादि विस्मय पाम्या

अन्यदा श्री महावीर स्वामी वैभारगिरि पर समयसर्यो. तेपने वदन करवा माटे
श्रेणिकराजा, अजयकुमार, नदिपेण विगोरे गया प्रभुना मुखथी देशनानु श्रवण
करी प्रति राजाए प्रभुने पूछु के—“ हे स्वामी ! सेचनक हाथी नदिपेण
कुमारथी केम शांत थयो ? ” त्पारे प्रभुए नदिपेणना सुपात्रदाननो तथा हाथीना
जीवे करावेसा लड आत्मणना भोजननो सर्व वृत्तांत कही सजळाव्यो. फरीथी

राजाए तेमनी जविष्यनी गति पृथी, त्वारे जगवान बोध्या के—“ हे राजा ! न्यायधी प्राप्त कोला अव्युं मुपाने दान करवाधी नदिपेण कुमार अनेक दिव्य जोग भोगवी चारित्र ग्रहण करी स्वर्गमा जडने अनुक्रमे मोक्षपद पामशे, अने आ हाथीनो जीव पूर्वे पात्र अपात्रनो विचार कर्या विना दान करवाधी थोडा जोग पाम्यो डे. परंतु हवे ते मरीने पहेली नरकमा जशे. ” ते साजळी नदिपेण कुमारे प्रतिबोध पामी श्रावकधर्म अंगिकार कर्यो.

अन्यदा नदिपेण चारित्र देवा तैयार थयो. ते बखते शासनदेवीए तेने कणु के “ हजु तारे जोग कर्म घणा वाकी रखा डे, माटे हाड दीक्षा लइश न-हीं. ” एम निपेय कर्या उता पण नदिपेणे दीक्षा ग्रहण करी. जिनंभरे पण तेने निपेय कर्यो, तो पण तेणे पोतानो आग्रह मृक्यो नहीं, अने हर्षपूर्वक चारित्रनो स्वीकार करी लग्न तपस्या करनो ते प्रजुनी साथे बिहार करा लाग्यो. अनुक्रमे नदिपेण मुनि अनेक सूत्रार्थना जाण थया.

केटलोककाळे जोगावळी कर्मनो लइय थवाधी नदिपेण मुनिने कामविकार उत्पन्न थवा लाग्यो—जोगनी इच्छा थवा लागी. तेने रोकवा माटे तेणे घणी लग्न तपस्या करवा मानी, आतापना देवा मानी, तोपण इन्द्रियोनो विकार शान्त पाम्यो नहीं. तेथी चारित्रनु रक्षण करवाना हेतुथी परतपर चढीने ऊपापात करवानो तेणे विचार कर्यो. पृथी जेवा ते पढवा जाय डे तेवा शासनदेवीए तेने उपासी झीधा. अने कणु के “ शा माटे फोकट मरवा धारो डे ? जोग जोगव्या विना मरण थवालु नथी. ” एम कहीने देवी अदृश्य थइ. पृथी एक दिवसे ते मुनिए ठ-हना पारणाने माटे गाममा फरता अजाणता एक गणिकाना घरमां पेसीने धर्म-ज्ञान आप्यो. ते साजळीने वेज्या हसती हसती बोलीके “ हे साधु ! अमारे धर्मज्ञानुं काइ काम नथी, अहीतो अर्थज्ञान जोइए डीए. ” ते साजळीने “आ ली मारी मजकरी करे डे ” एम विचारी अजिमानथी मुनिए उपरथी एक तृण खेंचीने लव्जिवडे दश करोर रत्ननी दृष्टि करी. ते जोडने आश्चर्य पामेतो वेज्या तेना चरणकमळने भ्रमरीने जेम वळगी पनीन बोली के “ हे भाणनाथ ! अनाथ अने तमागपर अनुरक्त थयेडी एवी मने तजवाने तमे योग्य नथी. ” इत्यादि अनेक प्रार्थनाना वाक्यो साजळीने देवीए कहेडा जोगकर्मनु स्मरण करी तेना वचनोधी रक्त थइ ते वेज्याने अंगीकार करी. परंतु ते बखते तेणे एवो अजिग्रह

‘जीवो के “अही आवता नटवीट पुरुषोने धर्मापदेश आपीने तैमापी ५”
 दश जणने प्रतिबोध पमाकी तैपने दीक्षा लेवा मोकट्या पत्री मारे जोजन १५
 पत्री मुनिरेपने त्याग करी बैठपा साथे कामक्रीडा करता सता त्पा रण
 ‘अने हंयेदा दश माणसोने प्रतिबोध करी दीक्षाग्रहण करवा माटे प्रभु पासे भो-
 लवा लाग्या एवी रीते बार वर्ष व्यतीत थया पत्री एक दिवस तेणे नव
 प्रतिबोध पमाव्यो, पण दशमो एक सोनी कोड़ रीठे प्रतिबोध पाम्यो नहीं. जोजन
 सपय धीती गयो. बेरयाए बे बखत रसोइ करी, ते पण उरी गइ. तेणी वारंवा
 जोजन माटे बोलाववा लागी. त्पार ते घोच्या के “हजु दशमो माणस बोध पा
 न्यो नथी.” ते सांजळी बेरया हमीने बोली के “हे स्वामी ! त्पार दशमा क
 ज थाओ ?” ते सांजळीने नदिपेण तरतज जोगरम ह्रीण यवाथी जळ्या अने
 बेरयाए घणा मोहक वाक्योथी आग्रह कर्या उनां तेणीनी किंचित् पण दखत
 कर्या बिना तेने नृणनी जेम ओडी दइने जिनेभर पासे जड फरीधी दीक्षा ग्रहण
 करी, अने पोताना दुष्कर्मांनी आग्रोचना करीन नदिपेण मुनि अनुक्रमे स्वर्गे गपा
 “हे जव्य जीवो ! जेओ आगम वाक्यनी युक्ति वने नवाधिनंद
 जीवोने पण प्रतिबोध पमारे छे, तेओ नदिपेण मुनिनी जेम दिव्य जोगो जोगवी
 अनुक्रमे सिद्धिपदने पावे छे ”

॥ इत्युपदेशप्रसादे द्वितीयस्तने पञ्चविंशतितम
 व्याख्यानम् ॥ ७६ ॥

व्याख्यान २७ मुं.

त्रीजा वादी प्रज्ञावक विषे

वज्रात्प्रमाणधन्याना, सिद्धान्ताना वदनेन वा ।

यः स्यात् परमतोच्छेदी, स वादीति प्रज्ञावकः ॥ १

જાવાર્થ—“ જે (સૂરિ) પ્રમાણ ગ્રન્થોના વઢથી અથવા સિદ્ધાન્તના વઢથી પર મતનો હચ્છેદ કરે છે, તે વાદી પ્રજાવક કહેવાય છે,

ચાર્વાકોઽધ્યક્ષમેક સુગતકણજુજૌ સાનુમાનં સશાબ્દં
તદ્દૈત પારમાર્થઃ સહિતમુપમયા તદ્વચં ચાક્ષપાદઃ ।

અર્થાપત્ત્યા પ્રજાકૃષ્ટદતિ તદ્વચં મન્યતે જટ્ટ એતત્
સ્વાજ્ઞાવ્યે છે પ્રમાણે જિનપતિગદિતે સ્પષ્ટતોઽસ્પષ્ટતશ્ચ ॥૧॥

જાવાર્થ—“ ચાર્વાક (નાસ્તિક) માત્ર એક પ્રત્યક્ષ જ પ્રમાણ માને છે. ચૌબ્ધ પ્રત્યક્ષ તથા અનુમાન એ બે પ્રમાણ માને છે. કણાદ મતવાળા પ્રત્યક્ષ, અનુમાન અને શબ્દ એ ત્રણ પ્રમાણ માને છે પરમ આર્ષ અક્ષપાદ (ન્યાય) મતવાળા તે ત્રણ સહિત ઉપમા સાથે ચાર પ્રમાણ માને છે. પ્રજાવક મતવાળા અર્થાપત્તિ સહિત પાંચ પ્રમાણ માને છે જટ્ટ મતવાળા તે પાંચેની સાથે અજ્ઞાવ સહિત ૬ પ્રમાણ માને છે અને જૈન મતવાળા તો સ્પષ્ટ તથા અસ્પષ્ટ એ બે જ પ્રમાણ માને છે. (સ્પષ્ટ એટલે પ્રત્યક્ષ અને અસ્પષ્ટ એટલે પરોક્ષ-ત્રીજા સર્વ પ્રમાણો તેમા અંતર્ગત થાય છે.)

તે પ્રમાણો જેમા વર્ણવ્યા છે, તેમા ગ્રન્થોને આધારે જે પરવાદીને જીતે છે, તે વાદી પ્રજાવક કહેવાય છે. તેનો જાવાર્થ મદ્ધવાદી સૂરિના ચરિત્રથી જાણવો.

મદ્ધવાદી પ્રવંધ

ત્રગુકુચ (જરૂચ) નગરમા રાજાની સમક્ષ વાદ થતા ચૌધ સાંતુ કુદ્ધાનેદે જીવાનદસૂરિને વિતરનાવાદ વને જીતી લીધા. તેથી લજ્જા પામીને સૂરિ મહારાજ વઢ્ઢાનીપુરે ગયા. ત્યા પોતાની વહેન છુર્લજદેવીને તેના અજીતયશા, યક્ષ અને મદ્ધ નામના ત્રણે પુત્રો સહિત પ્રતિગ્રોહ પમામીને દીક્ષા આપી પત્ની તે ત્રણેને ગુરુપ નયચક્રવાદ્ય ગ્રંથ વિના ત્રીજા સર્વ શાસ્ત્રો મળાવ્યા ત્રણેમા મદ્ધમુનિ વિશેષ શુદ્ધિમાન થયા.

એકદા “ જ્ઞાનપ્રવાદ નામના પાંચમા પૂર્વમાથી હદ્દરેલ, ચાર આરાવાળો દેરેક આરાના આરત્નમા અને પ્રાતે ચૈત્યપૂજાદિક મહોત્સવ કરીને વાંચવા લાયક અને દેવતાધિષ્ઠિત એવો છાદશાર નયચક્ર નામનો ગ્રંથ જ્ઞાનજન્યારમા છે, તે કોઈને

देखामबो नहीं ” एम पोतानी बहेन^१ साध्वीने जलामण करीने गुरु महाराजे अन्यत्र बिहार कयों. एकदा मन्त्रमुनिए पोतानी मातापी डातु ने पुस्तक कौतकयी हाइने लघामी प्रथम पत्रमा प्रथम आर्या आ प्रमाणे वाची

“ विधिनियमजङ्गवृत्तिव्यतिरिस्तत्वादनर्थकमवोचत् ।

जैनादन्यच्छासनमनृत जवतीति वैधर्म्यम् ॥ १ ॥ ”

आ प्रथम आर्या मन्त्रमुनिए वाची, के तरतज ते पुस्तक शासनदेवीए हरी झीयु. ते जोइ मन्त्रमुनिए अति खंद सहित पोतानी माताने तथा सघने ते हकीकत पद्यास्थित कही बतावी. तेओए तेने घणो लपाक्षज आप्यो. पढी मन्त्रमुनिए ते ग्रथनी प्राप्ति थाय त्या सुधी ढए बिकृतिनु प्रत्याख्यान कयुं, अने केवल बाइनु पारणु करीने उह तप कवा हास्या. चतुर्मासना पारणाने दिवसे सरे अत्यंत आग्रह करीने तेने बिकृति ग्रहण करावी पढी श्रीसघे आराधेनी श्रुतदेवीए मन्त्रसाधुनी परीक्षा करवा मोटे रागीए आबीने तेने कहु के—‘ के मिष्टा ’ ? —‘ कइ चीज स्वादीष्ट डे ’ मुनिए जवार आप्यो के—‘ वत्ताः—वाह’

त्यार पढी ड मासे फरीधी शासन देवीए पछ्यु के—‘ के न ? ’—कोण नहीं ? (कइ वस्तु मिष्ट नधी ?) त्यारे मुनिए कहु के—‘ गुरुघृते न ’ —‘ गौळ अने घी (मीठा) नधी. ’ आवो मत्स्यचर साजळीने तेनी धारणा-शक्तिधी तुष्टमान थयेजी देवीए ‘ वरदान माग ’ एम कहु. त्यारे नेणे ‘ नयचक्र पुस्तक आपो ’ ए वरदान माग्यु एटले देवीए तेने ते पुस्तक आप्यु. तेथी ते मन्त्रमुनि अधिक शोजापाम्या त्यार पढी केटबेक काळे गुरु महाराज बिहारना क्रमे पाडा त्या पथार्या अने मन्त्रने हरि पदे स्थापन कर्या श्री मन्त्रसुरिए चौबीश हजार श्लोक प्रमाण पद्य चरित्र रच्यु

त्यार पढी मन्त्रसुरि भृगुकच्छमा आव्या. त्यां शिखादित्य राजानी समक्ष बौद्ध साधु बुद्धानन्द साथे तेमने बाद थयो तेमा मन्त्राचार्य नयचक्रना अजिप्राय

१ पोतानी बहेन साधा समस्त मन्त्राधुने कयु. एउ प्रभावक चरित्रमा छे.

२ देवाए ते पुस्तक तेने आप्यु नहा पण कयु के ‘ ए ग्रथ प्रमत्त थार्या, देवी दयताओ उपाय मत्स्य तेमा एकज शक्रको तम आसा शास्त्रनों अर्थ ‘ जणतो ’ एम कफी शासनदेवता धर्म्म दइ. तेथे दत्त हजार श्लोक प्रमाण नयचक्र प्रथ नवान कयों. एउ प्रभावक चरित्रमा कयु छे.

ने अनुसारे ठ मास सुधी अविच्छिन्न वाग्धाराए पर्व पङ्क कयों. ते पूर्व पङ्कने धारण करवामा अशक्त एवो बुद्धानद पोताना मकोने नासी गयो, अने वादीना पूर्व-पङ्कने संजारी संभारीने खमीवमे दखवा माड्यो, पण विस्मरण थवाथी दखी शकायु नही. तेथी अत्यंत खेद पामता ते बुद्धानदनुं हृदय फाटी गथुं, अने तत्काळ ते मृत्यु पाम्यो. प्रातःकाले शासनदेवीए ते वृत्तात मत्तसूरिने जणावी तेना पर पुष्पवृष्टि करी. पङ्की राजाए मत्तसूरिने 'वादीमदजजक' एवु विरद आपी सर्व बाँच्छोने पोताना देशमाथी काढी मूक्या, अने पोते जैनी थयो. त्यार पङ्की बाँच्छ लोको फरीधी आ देशमा आब्याज नथी.

आ प्रवचन राजशेखर सूरिकृत प्रथमा नीचे प्रमाणे ठे—

खेदक (खेदा) पुरमा देवादित्य नामना ब्राह्मणने एक विधवा पुत्री ह-
ती तेणे कोइ गुरु पासेथी सूर्यनो मत्र पामीने तेनो जाप कयों. तेथी सूर्ये आबीने तेणीनी उपर मोह पामी तेनी साथे जोग कयों. ते दिव्य शक्तिथी तेणी गर्भ-
वती थड. गर्भनी बात जाणीने तेना पिताए तेने उपको आप्यो, त्यारे तेणीए य-
थाय वृत्तात कयो. ते साजळीने तेना पिताए दज्जाथी ते पुत्रीने वड्ढजीपुरे मो-
कनी. त्या तेणीए पुत्र तथा पुत्री युग्म रूपे प्रसव्या. तेओ योग्य वयना थया त्यारे
पुत्र लेखशागमा जणवा गयो. त्या निशाळना ठोकराओ नगापो (पिता विनानो)
कहीने तेनी मजकरो करवा लाग्या. तेथी तेणे तेनी माताने पूज्यु के 'मारा पिता
कोण ठे' तेना जवाबमा माताए कथु के 'हु जाणती नथी.' ते साजळीने ते
पुत्र खेदयुक्त थड मरवा तैयार थयो. ते वखते सूर्ये साझात् प्रगट थडने कथु के "हे
वत्स ! हु तारो पिता ठु. तारो जे कोइ पराजव करे, तेने तारे काकरावती मारवो.
ते काकरो तेने मारीने पाओ तारी पासे आवशे." त्यारपङ्की ते पुत्रे केदझाक बा-
ळ्ळोने अने बीजा माणसोने ह्राया. ते जाणी वड्ढजीपुरना राजाए तेनी तर्जना
करी, तेथी ते राजाने पण मारीने पोते शिवादित्य नामे राजा थयो. अनुक्रमे ते
जैनधर्मी थयो, अने तेणे शत्रुंजयगिनि उपर उद्धार कयों.

ते शिवादित्ये पोतानी वेनने भृगुकच्छना राजा साथे परणावी. तेणीने
मत्त नामनो पुत्र थयो.

एकदा बह्वर्जीपुरमा देशन्यागनी प्रतिज्ञा पूर्वक राजानी समझ धाद यतां देवयोगे बौध्धो जैनोनो पराजय कर्यो नेथी जैन मुनिओ परदेशमा गया, अने राजा बौध्ध धर्मा थयो ते राजानी बेने पोताना पतिना मरणथी वैराग्य पामीने पोताना महत्त पुत्र सहित दीक्षा ग्रहण करी ते मत्त मुनिए महा प्रयासे नयचक्र ग्रथ पामीने बौध्धोनो पराजय कर्यो. तेथी तेओने देशपार करी जैनो पात्रा देशमा आब्या, अने शिक्षादित्य राजाने पण पात्रो जैन धर्ममा ह्द कर्या.

“हे जग्य प्राणीओ ! जिनशासनना प्रज्ञायनी उन्नति करवाथी पवित्र ता करनार मत्तवादीतु चरित्र साजळीने काव्यादिकनी विचित्र लब्धिबन्ने जिन शासननी उन्नति करन तत्पर थवु. ”

॥ इत्युपदेशप्रासादे द्वितीयस्तने सप्तविंशतितम
व्याख्यानम् ॥ २७ ॥

व्याख्यान २८ सु

वादी प्रज्ञावक देवसूरिनु दृष्टान्त

तर्ककर्कशवाक्येन, बुद्धिशालिमहात्मना ।

जेतव्या वादिन सद्य , शासनोन्नतिहेतवे ॥ १ ॥

जावार्थ—“ बुद्धिशाली महात्माए शासननी उन्नतिने पाट्रे तर्क (न्याय) शासना कर्कश (दुर्ज्ञेय) वाक्योवन्ने करीने तत्काळ वादीनो पराजय करवो ”

आ श्लोकनो जावार्थ नीचेना दृष्टावन्ने जाणवो

श्री पाटणमां सिद्धराज राज्य कर्ता हतो ते वसन्ते तेनी सभामा कु-
मुदचक्र नामे दिग्गर आचार्य आब्या. राजाए पोताना मातामहनो (माताना पि

तानो) गुरु होवाथी सत्कार पूर्वक रहेवा माटे मकान आप्णु. पत्नी वाद करवा माटे राजाए हेमचक्र सूरिने पूज्युं, त्यारे तेओ वोल्या के ' वादीनी विद्याने तो-
नारा अने वादोरूप हाथीमा सिंहसमान श्री देवसूरिने बोझावो. " ते सांजळी-
ने राजाए पोताना सेवको मोकडी श्री देवसूरिने तेभाव्या. राजाना आग्रहथी सू-
रिए सरस्वतीनी आराधना करी त्यारे देवीए प्रत्यक्ष थड कथु के " वादी वै-
ताल^१ शांतिसूरिए कोडी उत्तराध्ययन सूत्रनी वृत्तिमा दिगजरना मत खमनने प्र-
संगे वतावेझा चौराशी विकटपोनो विस्तार करवाथी दिगवराचार्यनु मुख वध थ-
शे. " एम कहीने देवी अहज्य ॥६. पत्नी सूरिए ते दिगवराचार्यनी कया शा-
स्त्रमा कुशळता छे ते जाणवा स्तनप्रभाव नामना पोताना मुरय शिष्यने तेनी पा-
से गुप्त रीते मोकड्यो ते रात्रीने समये गुप्त वेपे देवनी जेम त्या गयो. तेने कुमु-
दचंद्रे पूज्यु के " तु कोण छे ? " तेणे कथु " हु देव छुं " कुमुदचंद्रे पछ्युं " दे-
व कोण ? " तेणे कथु " हु. " कुमुदचंद्रे पूज्यु " हु कोण ? " तेणे कथु " तुं
श्वान. " कुमुदचंद्रे पछ्यु " श्वान कोण ? " तेणे कथु " तु. " कुमुदचंद्रे पछ्युं
" तु कोण ? " तेणे कथु " हु देव. " एवी रीते चक्रव्रमण^२ वादवने पोताने
देव अने तेने श्वान स्थापित करीने ते शिष्य पोताने लपाश्रये गया, आ प्रमाणे
चक्रदोष प्रगट करवाथी खेद पावेझा दिगवराचार्य श्वेतावरना कोड साधु आवी
मारी निंदा करी गया, एम जाणी देवसरिपर एक श्लोक लखी मोकड्यो के—

हहो श्वेतपरा. किमेप विकटाटोपोक्तिसटकिरैः

संसारवटकोटरेऽतिविकटे मुग्धो जनः पात्यते ।

तत्त्वातत्त्वविचारणासु यदि वा हेत्वाकलेशस्तदा

सत्यं कौमुदचन्द्रमंघ्रियुगल रात्रिन्दिवं ध्यायत ॥ १ ॥

जावार्थ—“ अरे श्वेतावरो ! सोय आमबरवाळा वाक्योना प्रपंचे करी-
ने तमे आ मुग्ध होकोने अति विकट एवा संसाररूपी अधकूपना कोटरमां केम
नाखो छे ? जो कदाच तमारी तत्त्व अने अतत्त्वना विचारमा लेश पण इछा यती
होय, तो तमे साचेसाचु रात्री दिवस मुकुदचन्द्रना चरणयुग्मनु ध्यान धरो ”

१ आउ तेमन विष्णु मध्येलु हनु.

२ कथ्य २ अह देव । देव को २ वा । अह क २ त्व था । था क २ त्व । त्व क २ अह देव ।
आ प्रमाणे चक्रव्रमणवाच समन्वये.

दिग्वराचार्ये मोकलेलो आ श्याक जोइने बुद्धिना वैभवयी चाणाकपने पण
नहीं गणनारा—तेनाथी पण वधे तेवा देवसरिना शिष्य मणिक्य मुनि नामना
पडिते नीचेनो श्लोक कयों

क. कठोरवकंठकेसरसटाचारं स्पृशत्यंग्रिणा

क कुन्तेन शितेन नेत्रकुहरे कण्डूयन काङ्क्षति ।

कः मल्लह्यति पद्मगेश्वरशिरोरत्नावतसश्रिये

य श्वेतावरशासनस्य कुरुते वन्द्यस्य निन्दामिमाम् ॥१॥

जावार्थ—“ एवो कयो पुरुष छे के जे सिहना कठनी केशवल्लीना स
मूहने पगवने स्पर्श को ? एवो कयो पुरुष छे के जे तीक्ष्ण नाझावने नेत्रना गो
झकनी खरज मटाडवा इछे ? अने एवो कयो पुरुष छे के जे शेषनागना मस्तक
नो मणि दस अक्षकाग करवा तैयार थाय ? तेवो पुरुष तेज छे के जे श्वेतावरन
पूज्य शासननी आबी निंदा करे ? ”

पत्री रत्नाकर नामना सावुए पण एक श्लोक बरयो.—

नयैर्निरुद्धा युवतीजनस्य, यन्मुक्तिरत्न प्रकट हि तत्त्वम् ।

तर्कि वृथा कर्कशतर्ककेज्ञो, तवान्निज्ञापोऽयमनर्थमूढम् ॥२॥

जावार्थ—“ अहो नग्न ओकोए स्त्रीओनु मुक्तिरपी रत्न वध कर्तु तेज
तेमणे पोतानु तत्त्व प्रगट कर्तु छे तो हवे गामाटे कठिन पया तर्क शास्त्रनी क्रीना
मां तु फोगट अभिजापा करे छे ? तेनी तारी अभिजापा तारा अनर्थनुज मूढ
छे, एम समज ”

आ उन्ने श्लोक तेओण उपहाम पूर्वक दिग्वराचार्य पासे मोकव्या

राजानी राणी दिगवरना पड़मा हनी, तेथी तेणीए सत्यजनोने आ-
ग्रह पूर्वक दिगवरनो जप थाय तेम करवानु कही राग्य हतु पत्री कुमुदचंद्रे पो-
ताना बादनो विषय झखीने आ प्रमाणे मोकव्यो

केवन्नि दुष्ट न जुजइ, चीवरसहिअस्स नत्थि निव्वाण ।

इत्थी दुवा न सिज्जई, इयमय कुमुदचदस्स ॥ १ ॥

जावार्थ—“ तीर्थकर केवल ज्ञान पाया पड़ी आहार करे नहीं, वस्त्र धारण करना नो मोक्ष थाय नहीं, अने स्त्री वेदे कोइ सिद्धि पामे नहीं, एवो कु-मुदचञ्च दिगंरनो मत छे. ”

ते श्लोकपर श्वेताचरोए जयार आप्यो के—

केवलं हुज वि जुंजइ, चीवरसहिअस्स अत्थि निव्वाणं ।
इत्थी हुवा वि सिज्जई, इयमयं सियवयस्स^१ ॥ १ ॥

जावार्थ—“ तीर्थकर केवली यया पड़ी पण आहार करे छे. वस्त्र धारण करना नो मोक्ष थाय छे, अने स्त्री वेदे^१ पण सिद्धि पदने पामे छे, एवो श्वेताचरोनो मत छे. अथवा देवसूरिनो आ मत छे. ”

पड़ी निर्णयते माटे मुकरर करेला दिवसे सिद्धराजनो सजामां छए दर्शनना पक्षितो सत्त्य तरीके वेडा. ते बगवते कुमुदचञ्च वादी बाजतेगाजते राज-सजामा आव्यो, अने राजाए मानपूर्वक आपेला लछा सिंहासनपर चढ़ीने बेडो. श्री देवसूरि पण श्री हेमचन्द्राचार्य सहित राजसजामा आवी एकज सिंहासनपर बसे वेडा. बाढ्यारस्थाधी काइक मुक्त थयेला एवा श्री हेमचन्द्रसूरिने जोइने वृ-ष्ठावस्थाए पहुँचेला दिगंराचार्य मश्करीमा बोझ्यो के “ पीत तक्र जवता—तें गारा पीधी. ” ते साजळीने हेमाचार्य तरतज बोझ्यो के “ अरे जन्मपति ! आ-हुं असमंजस भाषण केम करे छे ? श्वेत तक्र, पीता हरिजा^१ गारा तो श्वेत-पीली होय, अने पीत (पीली) तो हलदर होय. (अर्था दिगवरे पीत शब्द पीशना अर्थमा दीधो हतो, तेनी मश्करी करवा माटे हेमाचार्य पीत शब्दनो पी-ली अर्थ करीने बोझ्या.) ते साजळीने दिगवराचार्य बज्जा पामो^१ नीचे जोषु. पड़ी दिगंरें पूञ्च के “ तमारा बेमां वादी कोण छे ? ” त्यारे देवसूरि तेनो ती-रस्कार करवा माटे बोझ्या के “ तमारो पराजय करवा माटे आ हेमचञ्च प्रतिवादी पगे. ” दिगंराचार्य बोझ्या के “ आ बालकनी साथे मारे वृद्धने शो वाद करवो ? ” ते साजळीने हेमाचार्य बोझ्या के “ हे कुमुदचञ्च ! मोक्षो तो हुं छु, अ-ने तुज बालक छे. केमके हजु मुनी ते कडीए दोरो पण बाण्यो नथी, अने दगमा

વ્યાખ્યાન ૨૧ મુ.

વાદને યોગ્ય પુરુષના લક્ષણ વિધે

નયન્યાસપ્રમાણાનિ, પ્રોક્તાનિ યાનિ શાસને ।

તાનિ તથૈવ જાનાતિ, સ વાદે કુશલી ભવેત્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ શાસનને વિધે જે નય, નિરૂપ અને પ્રમાણો કહેલા છે, તે સર્વ યથાર્થ રીતે જે જાણે, તે વાદ કરવામાં કુશલ હોય છે. ” આ સવધમાં વૃષ્ણવાદીસૂરિનું દર્શાવે છે તે આ પ્રમાણે—

વૃષ્ણવાદીસૂરિનું દર્શાવતું

વિદ્યાધર ગચ્છમા શ્રી પાદલિપ્તસૂરિની પરંપરામાં સરસ્વિલાચાર્ય પાસે મુકુદ નામના એક વૃષ્ણ બ્રાહ્મણે દીક્ષા લીધી. તે વૃષ્ણ મુનિ રાત્રે મોટે સ્વેરે પાત્ર ગોલતા હતા. તેને ગુરુ કહ્યું કે—“ હે વત્સ ! રાત્રે હવે સ્વેરે જાણતું યોગ્ય નથી. ” પછી દિવસે તે વૃષ્ણ સાગુ હવે સ્વેરે ગોલતા હતા, તે સામઝીને શ્રાવકો હસતા હસતા ધોમ્પા કે—“ આ વૃષ્ણ સાગુ જાણીને શું સાવેશું નવપદ્ધિત કરશે ? ” તે સામઝીને સ્વેદ પામેલા વૃષ્ણ મુનિએ વિદ્યા પ્રાપ્તિને માટે સરસ્વતી દેવી પાસે બેસી એકવીશ ઇપગાસ કર્યા. તેથી તુષ્ટમાન થયેલી આહી દેવીએ કહ્યું કે “ હે મુનિ ! હું તમારાપર તુષ્ટમાન થઈ છું, તેથી વરદાન આપુ છું કે તમે મર્વ વિદ્યાસિદ્ધ થશો. ” તે વરદાનથી આનંદ પામેલા વૃદ્ધ મુનિએ ચૌદામાં જઈ એક સાવેશું જમીનપર ઊંચું રાલી તેને પ્રાસુક બેઠા બને સિંચવા મારતું. અને—

અસ્માદૃશા અપિ જન્મા, જારતિ ત્વત્પ્રસાદત્ ॥

ભવેયુર્વાદિન પ્રાજ્ઞા, મુશલ્લ પુણ્યતા તદા ॥ ૨ ॥

જાવાર્થ—“ હે સરસ્વતી દેવી ! અમારી જેવા જન્મ મરણો પછી તારા પ્રમાદથી વિજ્ઞાન વાદી થઈ જાય છે, માટે આ મુશલ્લ (સાનેત્ર) પછી પુણ્યતા ”

ए श्लोक बौद्धीने ते मुशळने पर, पुष्प अने फळ बाळं (नव पद्धति) कथुं. तेनो आवो चमत्कार जोडने गरुमना नामथी सर्पनी जेम वादी लोको तेनुं नाम साजळताज नाशी जवा द्याग्या. गुरए तेने योग्य जाणीने सरिपद आप्णुं.

ए समयमा देवपि नामना ब्राह्मणनी देवश्री नामनी स्त्रीथी उत्पन्न थयेत्तो सिद्धसेन नामनो पणित ब्राह्मण चिह्नमराजानो थणो मानीतो हतो. ते मिथ्यात्वी होवाथी पोतानी बुद्धिना अतिशयपणाने द्वीधि आग्या जगतने वृण समान मानतो हतो. कथुं ठे के—

वृश्चिको विषमात्रेणाप्यूर्ध्वं वहति कंटकम् ।

विषजारसहस्त्रेऽपि, वासुकिर्नैव गर्वितः ॥ १ ॥

ज्ञानार्थ—“ बंगडी थोका विषथी पण गर्व पामीने पोतानो आंकनो उंचो राखे ठे, परंतु वासुकि नाग (तेनी दाढमा) हजार चार विष ठतां पण गर्व करतो नथी. ”

ए सिद्धसेने एवी प्रतिज्ञा करी हती के—“ मने कोऽ वादमा जीते तेनो हुं शिष्य थइ जाळ. ” एकदा वृद्धवादीनी कीर्ति साजळीने तेने नर्हा सहन करतो सिद्धसेन पाझखीमा पेसी अनेक ठात्रो सहित जृगुपुर (जरुव) तरफ तेमनी सोपे चाल्यो. मार्गमाज तेने वृद्धवादी मळ्या. परस्पर वातो करता सिद्धसेने कथुं के—“ वाद करो. ” वृद्धवादी बोल्या के—“ बहु सार, परंतु अर्हीं कोऽ सत्य (मध्यस्थ) नथी, तेथी मध्यस्थ बिना जय पराजयनी शी खात्री थाय ? ” ते साजळीने गर्वथी लुप्तत थयेत्तो सिद्धसेन बोल्या के—“ आ गोवाळ लोकोज मध्यस्थ थात्रो. ” गुप्प ते वात मंजुर करी. गोवाळीने म-या-स्य राखी कथुं के—“ हे सिद्धसेन ! प्रथम तु ज वाद शर कर. ” त्यारे ते सिद्धसेन तर्क शास्त्रनी अवज्जेदकाचिउन्न प्रसंगवाळी शब्दोथी कठोर द्यागे तेवी संस्कृत वाणी उंचे स्वरे बोझवा द्याग्यो. ते बहु दखत सुधी बोल्या, एटझे गोवाळीयाओए कथुं के—“ अरे ! आ तो वाचाळ जणाय ठे, काइ समजतो ज नथी; केवळ जेंसनी जेम परामा मारीने कानज फोकी नाखे ठे. माटे आ तो मूर्खज ठे. तेथी हे वृद्ध ! तमे काइ कानने सार द्यागे तेवु बोझो. ” ते साजळीने अवसरने जाणनारा सूरि नाटकने योग्य सगीतने अनुसारे गण, वद, ताझ

पूर्वक लचे स्वरे ताळोद दंता बोल्या के—

न वि मारिडं न वि चोरिड, परदारगमण निवारिड ।

थोवा थोव दाड्डं, तज सर्गि टगाटग जाड्यड ॥ १ ॥

गेहु गोरस गोरमी, गज गुणिअण ने गान ;

ब गंगा जो इहा मीजे, तो संगहशुशुं काम ॥ २ ॥

चूको चमरी चुंदमी, चोली चरणो चीर ।

बहु चच्चे सोहे मदा, सोहव तणुं सरिर ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ कोइ प्राणीने मारवो नहीं, कोइहु धन चोरतु नहीं, परस्त्री प्रत्ये गमन करतु नहीं अने थोमामाथी थोहु पण दान आपवु, तेथी तरतज स्व में जवाय डे. गोधम (घघ), गोरस (छघ, दहीं बिगेरे), गोरमी (स्त्री), गज (हाथी), गुणीजननी गोष्टि अने गान (गानतान) ए ब गकार जो अर्होज पठे तो पढी स्वर्गतु शु काम डे ? चूको, चमरी (केश), चुंदमी, चोली, चरणो (धावरो) अने चीर ए ब चकारवने सौजाग्यवती स्त्रीओतु शरीर संदा शोजे डे. ”

आ प्रमाणे सूरि योद्धता दता, ते वगने तेमना शब्दनी साथे ते गोवाळीया पण गायन करता सता नाचमा कृदवा लाग्या अने बोल्या के “ आ सूरि ए आ ब्राह्मणेन हराव्यो ” आ प्रमाणे पोतानी निंदा साभळीने सिद्धसेने सूरिने कथु के “ हे पूज्य ! मने दीक्षा आपो. ” सूरि बोल्या के “ हलु आपणे वाद माटे राजसभार्मा जइए. ” एम कहींने तेओ राजसत्तामा गया त्या पण अवसरना जाण सूरि सिद्धसेननो पराजय क्यो तेथी सत्य प्रतिज्ञावाळा सिद्धसेने सूरिपामे दीक्षा ग्रहण करी. पढी अनुक्रमे ते जैनशास्त्रमा प्रवीण थया, त्यारे तेने सिद्धसेन दिवाकर एतु निरुद आपी गुन्ध तेने पोतातु स्थान आप्नु. अर्थात् सूरिपदे स्थापन कर्षा

जव्य प्राणीओरथी कमळने प्रबोध प्रमादता सूर्य जेरा वादीन्द्र सिद्ध सेनसूरि अवती नगरीया आव्या. तेमने सर्वज्ञपुत्र कहेयाता साजळी तेमनी पदिका करषा माटे विक्रमार्क राजाए तेमने मनधीज नमस्कार क्यो. ते जाणीने सु-

रिए तेने उंचे स्वरे धर्मज्ञाज्ञ आप्यो, त्वारे राजाए करु के “हे सूरिन्ध ! नहीं नमस्कार करनारा अमने पण धर्मज्ञाज्ञ केम आप्यो ?” सूरि बोद्धा के “हे राजा ! आ धर्मज्ञाज्ञरूप आशीर्वाद क्रोम चिंतामणि करतां पण अधिक दुर्लभ छे, तेवो आशीर्वाद मनयी नमन करता एवा तमने अमे आप्यो छे. केमके—

‘दीर्घायुर्नव वार्यते यदि पुनस्तन्नारकाणामपि

सन्तानाय च पुत्रवान् यदि पुनस्तत्कुर्कुटानामपि ।

तस्मात्सर्वसुखप्रदोऽस्तु नवतां श्रीधर्मज्ञाज्ञः श्रिये ॥१॥

भावार्थ—“ हे राजा ! तुं दीर्घ आयुष्यवालो था, एवो आशीर्वाद आप्यो तो दीर्घ आयुष्य तो नारकी जीवने पण छे, सन्तानने माटे पुत्रवान् था ए-
आशीर्वाद आप्यो तो कुकडाओने पण घणा उच्चा होय छे, * * *

“ माटे सर्व प्रकारना सुख आपनार धर्मज्ञाज्ञरूपी आशीर्वाद तमारी लक्ष्मीने माटे हो. ”

उच्चा हाथ करीने धर्मज्ञाज्ञरूप आशीर्वाद आपता सूस्तिना उपर सतुष्ट थ-
रा राजाए तेने कोटी छव्य आप्यु. परतु निःस्पृही होवाथी तेमणे ते द्रव्य ली-
पुं नहीं, एट्छे राजाए आवकोने आप्युं, तेमणे जीर्णोद्धारादिकमा ते छव्यनो
व्य कयों.

एकदा सूरि विहार करता चितोमगद गया. त्या एक स्तन हतो. तेनी
अदर पूर्वनी आम्नायवाळा पुस्तको गुप्त राखेला हता. तेने जळ, अग्नि, शस्त्र,
त्रिगोथी अक्षेत्र एवी औपधीओथी क्षिप्त करेहो जोडने सूरिए ते सर्व औपधि-
ओ गधवने ओळखीने तेनी प्रतिस्पर्धि औपधिओरमे मिश्रित जळ छाटी ने स्त-
न कमळनी जेम विकसित कयों (खोव्यो). पत्नी तेमाथी एक पुस्तक छऽ तेनु
मध्य पानु वाच्यु, तो तेमा सरसव चित्रा अने सुवर्ण चित्रा ए वे चित्राओ
जोड. पहेली चित्रानो चमत्कार एवो हतो के ते मंत्रवने मंत्रेज्ञा जेट्छा सरसव-
ना दाणा जळाशयमा नाखे, तेट्छा घोंडेस्वारो तेमाथी नीकलीने शत्रुना सैन्यनो
पराजव करी पात्रा अट्ठय थड जाय. बीजी चित्रा एरी हत्ती के, ते मंत्रवने म-
नित करेज्ञा चूर्णना योग्यी कोटी सुवर्ण उत्पन्न थाय पत्नी आगळ बीज पानु

वाचवा जाय ठे, तेवामां देवीए सूरिने निषेध करी हाथमाथी पुस्तक दइ ती. अने ते स्तंज पण हत्तो तेम पाजो मळी गयो.

न्याथी बिहार करीने मूरि कुमारपुरे आब्या. त्याना राजा देवपाले मूरिने नमन करीने कहु के " हे गुरु ! मारा सीमाडाना राजाओ मारु राज्य ह्मेवाने झेठे ठे, माटे जो आप काड कृपा करो, तो मार राज्य स्थिर थाय. " ते साभळीने गुरुए सरसव विद्याना वळे शत्रुना सैन्यनो पराभव कर्यो, तेथी देवपाल राजा जैनधर्मा थइ आचार्यनो एकांत नक्त थयो. पडी राजाना आग्रहथी सूरि हमेशा मुख्वासनमा बेसी वदीजनोथी स्तुति कराता राजसत्तामा जवा लाग्या. आ प्रमाणेना तमना प्रमादनी बात साजळीने तेमना गुरु वृद्धवादी बेप वदल्लीने त्या आब्या. ते वग्वते सिद्धसेन मूरि राजसत्तामा जवा माटे नीकन्या हता तेना मुख्वासनना एक दमने वृद्धवादीए पोताना म्कध उपर दइ लीपो. ते वग्वते अस्त व्यस्त चायता ते वृद्धने जोडने गावण सूरि बोल्या के—" हे गुरु !

नूरिजारजराकान्ते, स्कन्धोऽयं तव बाधति ।

जावार्थ—" घणो जार उपामवाथी तारा स्कन्धने बाधा थाय ठे ? " ते साजळीने वृद्धवादी बोल्या के—" हे सूरि !

न तथा बाधते स्कन्धो, बाधति बाधते यथा ॥ १ ॥

जेवो तमारो बाधति प्रयोग बाधा करे ठे तेवो मारो स्कन्ध मने बाधा करत नथी " (आधी वृद्धवादीए एवो जवाव आप्यो के " हे सूरि ! ते बाधति ए अशुद्ध प्रयोग बोल्या ते मने घणो बाधा करे ठे, केमके बाध नोयवु जोडए.)

ते साजळीने मूरिने शंका थइ के—" जर मारा गुरु बिना वीज कोइ मारी घून काटे तेवो नथी. " एम विचारीने ते तरतज मुख्वासनमाथी उत्तर गुम्ना पणमां पड्या पडी पोताना प्रमादनी आनीचना दइ राजानी रजा भागी पोताना गुरु साथे त्याथी बिहार कर्यो

केठवेक काठे वृद्धवादी स्वंग गया पडी एकदा ' मगदयाण ' इत्यादि भाकून जापाना मूरो पोजना लोकोए मळकरी करी, तेथी लज्जा पापीने तथा वा

व्यावस्थाधीज संस्कृतनो अन्याम होवाधी अने काष्क कर्मना वशधी पण गर्व
मेझा सिद्धसेन सूरिण सत्रनी सपक्ष कछु के “ हु सत्रनी अनुमतिधी प्राकृत
पापमा रचायेझा सिद्धान्तोने संस्कृत जापामा कर. ” ते साजळीने सत्रे यथार्थ
रूप कही वताव्युं के—

वाल्लस्त्रीमन्दमूर्खाणा, नृणा चारित्रिकाङ्क्षिणाम् ।

अनुग्रहार्थं तत्त्वज्ञैः , सिद्धान्तः प्राकृतः कृतः ॥

जावार्थ—“ चारित्रनी इच्छावाळा एवा वाळ, स्त्री, मन्द अने मूर्ख म-
प्योता लपकारने मोटे तत्त्वज्ञ पुरुषोए सिद्धान्तने प्राकृत जापामा कर्या छे. ”

अने बुद्धिमानने मोटे तो चादे पूर्व संस्कृत जापामाज रचायेझा अमे सा-
ल्ल्या छे. मोटे हे सूरि ! तमे श्री जिनेश्वर विगेरेनी मोटी आशातना करी, तेने
मोटे तमार मोटु मायचित्त कछु पमशे. ” ते साजळी सूरिण सत्रनी आज्ञाधी
गुरुवेषने गोपवी अवग्रननो वेष धारण कर्यो, अने समय सहित मौनगत धारण
री माणसो ओळखी शके नहीं तेम विचरवा लाग्या. एवी रीते सात वर्ष व्य-
तीत थपा, त्यारे सूरि उज्जयिनी गया. त्या महाकाळेश्वर महादेवना देरामा रखा
महादेवने प्रणाम के वदना कर्याविना तेनी उपर पग राखीने बेठा. ते जोडने तेना
पूजारीए सूरिने पग उठावी नमन करवा कछु, पण ते मौनधारी सूरि काङ् वोल्या
नहीं अने तेनु कहेनु साजळ्यु पण नहीं. एटळे पूजारीए राजाने जाहेर कर्यु.
थी आश्चर्य पापीने राजाए त्या आवी अवग्रतने कछु के “ अरे ! तमे महेश्वरने
केम वादता नथी ? ” सूरिण जवाव आप्यो के “ जेम कोङ् ज्वरादित मनुष्य मो-
दके पचाववा समर्थ होतो नथी तेम आ देव मारी स्तुतिने सहन करवा समर्थ
नथी. ” ते साजळीने राजाए कछु के “ हे जटिल ! एउ असजचित वचन केम
बोला हो ? तमे स्तुति करो, अमे जोडए जीये, के आ देव शी रीते सहन करी
शकता नथी ? ” पत्री सूरि बोल्या—

स्वपञ्चुवं जूतसहस्रनेत्रमनेकमेकाक्षरजावलिगम् ।

अव्यस्तमव्याहतविश्वलोकमनादिमध्यान्तमपुण्यपापम् ॥१॥

जावार्थ—“ पोतानी मेळे ज्ञानने प्रगट करनारा, ज्ञानरूपी हजारो

नेत्रने धारण करनारा, अनेक गुणवान, अर्द्धतीय अने अविनाशी जात्रालिंगन धारण करनारा, अव्यक्त, समस्त विश्वना जीवने व्यापत नई करनारा, आदि मय अने अन्त रहित तथा पुण्य पाप रहित एवा देवने नमस्कार हो. "

इत्यादि काव्योक्ते सूरिण श्री महावीरस्वामीनी घरीश वरीशिवने स्तुति करी. पड़ी मोटा महिमावाळा श्री पार्श्वनाथस्वामीनी स्तुति करी, तेमां क व्याण मंदिर नामना स्तोत्रनु अगीयारमु काव्य मोक्षतां ते शिवलिंग फाट्यु अने तेनी अंदरधी बीजलीनी जेरी कातिवाळु थी अवतिपार्श्वनाथनु त्रिष प्रगट थ्युं. ते जोड़ने विस्मय पामेझा बिक्रम राजाए सूरिने पूछ्यु के " हे स्वामी ! आ देव कोणे निर्माण कर्यो हे ? " सूरि बोळ्या " आ अवन्ति नगरीमाज नक्षत्रेष्टीनी जडा नामनी त्वीधी उत्पन्न थयेझो अवनीमुकुमाझ नामे पुत्र हुतो. ते युवावस्था पाम्यो, त्यारे तेना मातपिताए तेने घरीश स्त्रीओ परणावी ते सर्वनी साथे काम धियास करतां ते काळ निर्गमन करतो हुतो एकदा ते गवाकमा बेडो हुतो, त्यां आर्षमुहस्ती सूरिना मुखधी नक्षिनीगुम्ह विमानना वर्णनवाळु अभयन साजळी ने तेने जातिस्मरण थ्यु एट्ठे तेणे सूरि पामे जड़ेने प्छ्यु के " हे स्वामी ! शु सने नक्षिनीगुम्हविमानधी अर्हा आख्या हो ? " गुरु बोळ्या " ना, परंतु तेनु स्वरूप अमे श्री सर्वज्ञना कहेझा म्चन (शास्त्र) परधी जाणीए बीए " तेणे पू छ्युं के " हे गुरु ! ते विमान की रीते प्राप्त थाय ? " गुरुए कयु—चारिन्धी मास थाय. ते साजळीने तरतज तेणे दीक्षा ग्रहण करी. पड़ी ज्मेशा तपस्या क रवाने अशक्त होवाधी तेणे गुरनी आझा बड स्मशानपा मड अनशन ग्रहण कर्युं ते समये तेना पूर्वभवनी अपमानित स्त्री के जे शीयाळणी थड हती ते पोताना बधा सहित त्या आवी, अने प्रमत्त वरने बीधे ते मुनिना शरीरने चावीजवा लागी तण महरमां तेनु आखु शरीर तेणीए भक्षण कर्युं एट्ठे चोधा महरमा ते मुनि शुभ ध्यानने योगे मृत्यु पायी नक्षिनीगुम्ह विमानमां उत्पन्न थया. मात काळे ते सर्व ट्छात जाणीने वराम्यधी तेनी माना जडाए अवतीमुकुमाळनी एक गंजिणी स्त्रीने मूकीने वाकीनी एकत्रीश स्त्रीओ साथे दीक्षा करी. योग्य काळे ते गंजिणी स्त्रीने पुत्र प्रसव थयो ते पुत्रे पोताना पिताना मृत्युस्थाने आ मासाद करावी तेमा आ पार्श्वनाथ स्वामीनु विन स्थापन कर्युं हनु अनुक्रमे केट्ठेककाळे नादणोए आ विन उपर शिवलिंग स्थापन कर्युं. तेधी हे राजा ! ते शिव अमारी

करेवी स्तुतिने केम सहन करी शके ? ” ते वृत्तात साजळीने राजा घणोज प्रसन्न थयो, अने ते पिंविनी पजा माटे तेणे सो गाम आप्या. पत्नी विक्रमराजा सूरिनी प्रशंसा करना पोड्या के “ हे गुरु ! तमारा जेवा महर्षि छुनियामा क्याथी होय ? जाग्येज कोइक होय. केमके—

अद्भ्यो वहवः सन्ति, भेकजङ्गणदक्षिणा. ।

एकः स एव शेषः स्यात्, धरित्रीधरणक्रमः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ देवकानु जङ्गण करवामा मवीण एवा सपों तो छुनियामा घणा होय छे, पण पृथ्वीने वारण करवामा समर्थ एवो शेपनाग तो ते एकज ठे. ”

इत्यादि गुरुनी स्तुति करीने राजा पोताने स्थाने गयो. आ प्रमाणे श्री जैन शासनती घणीज उन्नति थवाथी श्री सत्र सूरि पर प्रसन्न थयो. तेथी सूरिनी आझोयणना माकी रहेला पाचे वपों माफ करीने तेने पात्रा सूरिपदे म्यापन कर्षा.

एकदा कुवादी रपी अधकारनो नाश करवामा सूर्य समान सूरि ओंकार पुरे गया. त्याना श्रवकोए तेमने विहसि करी के “ हे स्वामी ! अर्ही मिथ्या-त्वीओतु घणु जोर होवाथी तेओ जैनचैत्य करवा देता नथी. ” ते साजळीने सूरि चार श्लोक (नवा) हाथमा दंड विक्रम राजाना सज्ञास्थानमां गया अने चारपाळना हाथमा एक श्लोक आपी ते राजाने आपवा कथु. एदले तेणे जडने राजाने ते श्लोक आप्यो, ते आ प्रमाणे हतो.

भिक्षुर्दिद्वहुरायातस्तिष्ठति चारवारितः ।

हस्तन्यस्तचतुःश्लोकः, किं वागच्छति गच्छति ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कोइ जिशु आपने मळवा आव्यो छे, ते चारपाळना अट-पाववाथी छारे उजो छे, तेना हाथमा चार श्लोक छे, ते सज्ञामा आवे के जाय ? ”

ते वांची राजाए जवावमां एक श्लोक दाखी मोकड्यो के—

દીયતે દશઘઙ્ગાણિ, શાસનાનિ ચતુર્દશ ।

હસ્તન્યસ્તચતુ શ્લોક, યદ્દાગચ્છતુ ગચ્છતુ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ જેના હાથમા ચાર શ્લોક છે તેમને દશ હાથ દપિયા અને ચૌદ ગામ આપવામા આવે છે, હવે જો આવતું હોય તો આવો, અને જતું હોય તો જાઓ. ”

તે વાંચીને સૂરિ સજામા ગયા, અને રાજાએ આપેલા આસનપર સમુત્તરે બેઠા. પછી સૂરિ ચારે દિશાએ રહીને એક એક શ્લોક બોલ્યા, અને રાજા દરેક શ્લોકે એક એક દિશા વદલીને વેગો, છટકે ચાર શ્લોકે કરીને ચારે દિશામા તેણે મુલ્ય કર્યું. તે શ્લોકો આ પ્રમાણે—

અપૂર્વેય ધનુર્વિદ્યા, જવતા શિક્ષિતા કુતઃ ।

માર્ગણૌઘ સમન્વેતિ, ગુણો યાતિ દિગન્તરમ્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ હે રાજા ! તમે આવી અપૂર્વ ધનુર્વિદ્યા વ્યાપી શીટ્યા ? કે જેથી ‘માર્ગણે’ના મમૂહ સમીપે આવે છે, અને ગુણ દિગન્તમા જાય છે. ”

સરસ્વતી સ્થિતા વક્ત્રે, લઙ્કમી કરસરોરુદ્ધે ।

કીર્તિઃ કિ કુપિતા રાજન્, યેન દેશાન્તર ગતા ॥ ૨ ॥

જાવાર્થ—“ હે રાજા ! સરસ્વતી તો તમારા મુખમા રહી છે, અને લઙ્કમી હસ્તકમલમા રહી છે, પરંતુ કીર્તિ તમારા પર કોપાયમાન કેમ થઈ કે જેથી તે દેશાંતરમા ગઈ. ”

સર્વદા સર્વદોઽસીતિ, મિથ્યા ત્વં સ્તૃયસે બુધે. ।

નારયો દ્વેજિરે શૃષ્ઠ, ન વદ્ધ પરયોપિત ॥ ૩ ॥

“ હે રાજા ! તમે સર્વદા સર્વતુ દાન કરો છો, પણ તમારી પ્રશસા પમિત્ત છોક્રો કરે છે, તે સોટી છે કેમકે તમારા કાનુને તમે તમારી પીઠ આપતા નથી, અને પરશ્વીને વદ્ધ સ્થલ આપતા નથી, માટે તમે સર્વતુ દાન કરનાર વ્યા થયા ? ”

૧ મગ્ગ છટકે વાળનો સમૂહ સમીપ આવે અને ગુણ—વ્યુપની શીર દિશાના અંતરમ્ જાય, તે વિરોધ થયો તેના પરિહારમા માર્ગ—સાગળ સમઘ વાળ આવે, અને હથાકિ ગુણો અર્ધગુણોની ધારિત દિગન્તમા જાય

कीर्तिस्ते जातजाड्येव, चतुरंजोधिमज्जनात् ।

आतपाय धरानाथ, गता मार्तममंडलम् ॥ ४ ॥

“ हे राजा ! तमारी कीर्ति चार समुद्रमा मग्न थवार्थी तेने जाणे टाढांनी गइ होय, तेम ते आतप द्वेवा माटे सूर्यमण्डल तरफ गइ ठे. अर्थात् समुद्र वीत विस्तरेली तमारी कीर्ति स्वर्ग लोकमा पण गवाय ठ ”

ते चारे श्वाके चारे दिशामा फेड्ढो राजा तुष्टमान थडने बोड्यो के “ हे सूरि ! आ चारे दिशामा फरीने में मारु चारे दिशानुं राज्य तमने आपी दीडु ठे, ते तमे ग्रहण करो ” सूरि बोड्या “ हे राजा ! अमारे निर्ग्रथने राज्यतुं शुभ मंजीजन ठे ? काइज नथी. ” राजाए पूछु “ त्यारे तमारी शी डछा ठे ? ” सूरि बोड्या “ ओंकारपुरमा महादेवना प्रासादधी उचां चार छारनो प्रासाद करावी-ने तेमा ओ पार्श्वनागना विजने स्थापन करो. ” ते साजळीने राजाए तेवी रीते करावी आप्यु.

पड्ढी सूरि विचरता विचरता दक्षिण दिशामा गया. त्या प्रतिष्ठानपुर (पत्र) मा पोताना आयुपनो अत जाणीने अनशन ग्रहण करी स्वर्ग निवास कर्यो. सूरिना मृत्यु समाचार चितोरमगढ पहुँचाम्वा माटे त्याना सधे एक हुशियार ब्राह्मणने मोकड्यो. ते ब्राह्मण चितोरमगढमा आवीने गाममा टेढ नाखतो अर्थो श्लोक बोझवा लाग्यो.

“ इदानीं वादिखद्योता, द्योतन्ते दक्षिणापथे ” ।

“ हादमा वादीरूपी पतंगीयाओ दक्षिण देशमां प्रकाश करे ठे ”

ते वे पद सांजळीने सिद्धसेन दिवाकरनी बेन सरस्वती मूरिना मरणनो निश्चय करी बोझी के—

नूनमस्तंगतो वादि, सिद्धसेनो दिवाकरः ॥ १ ॥

“ अहो ! नकी वादी सिद्धसेन दिवाकर (सूर्य) अस्त पाय्यो ठे, एम आ ब्राह्मणना वे पदधी सिद्ध थाय ठे. ”

पड्ढी ब्राह्मणे सर्व वृत्तात यथार्थ कही संजळाय्यो. ते साजळीने सर्व संघ पणो शोकातुर थयो.

“ જેમ સિંહનો શદ્ર સાજલીને મોટા હસ્તીઓ પણ પોતાનો મદ તમ
દે છે, તેમ વૃદ્ધવાદી અને સિદ્ધસેન દિવાકરનો શબ્દ સામલીને ન્યાયગાત્રી
ચીણ વાદીઓ પણ મર્વનો ત્યાગ કરે છે.”

॥ इत्युपदेशमासादे द्वितीयस्तजे एकोनविंशत्तमं
व्याख्यानम् ॥ ३९ ॥

व्याख्यान ३० मु.

निमित्त शास्त्रना जाण चोथा प्रजावक विपे

योऽष्टागनिमित्तानि, शासनोन्नतिहेतवे ।

प्रोच्यते प्रयुज्यमानश्चतुर्थोऽय प्रजावक ॥ १ ॥

ભાવાર્થ—“ જે મુનિ ટ્રણાગ નિમિત્તનો શાસનની ઉન્નતિને માટે ઉપયોગ
કરે છે, તે ચોથો પ્રજાવક કહેવાય છે. ” આ મસગ ઉપર જહવાહુ સ્વામીનુ દષ્ટા
હે તે આ પ્રમાણે—

जहवाहु स्वामीनु दष्टांत

ઢક્ષિણ દેશમા પ્રતિષ્ઠાનપુરને વિપે જહવાહુ અને વરાહમિહર નામના
વેપક્ષિત જાડાઓષ મશોખદ સૂરિની પાસે ડીકા ગ્રહણ કરી. અનુક્રમે મોટા
જહવાહુષ ચાંદ પૂર્વનો અન્યાસ કર્યો, તેથી તેને યોગ્ય જાણીને ગુરુષ સૂરિષ
આપ્યુ. તેમણે દગ્ગૈકાલિક, આવડ્યક વિગેરે દશ સૂત્રોપર નિર્ધુક્તિ રચી
પક્ષ્ડા વરાહમિહરે જ્ઞાનની મર્વતાથી મોટા જાડ પાસે સૂરિષદની માગણી કરી
ત્યારે મોટા જાડુષ કહ્યુ છે—“ હે જાડ ! તુ વિદ્વાન ઢો ડતા, અજિમાની હોવાર્થ
તને સૂરિષદ આપતુ યોગ્ય નથી ” તે વાક્ય વરાહને ગમ્યુ નહોં, તેથી તેણે
સાધુનો વેપ ઢોઢી ઢડ પરીચી ત્રાસણનો વેપ અગીઝાર કર્યો

पत्नी लोकोमां प्रसिद्धि पामवा माटे ते एवी वातो करवा द्वाग्यो के—“ हे बाध्यावस्थायी ज निरतर दग्गना विचारमा रहेतो हतो. एकदा गाम बहार एक शिवा पर में सिंह दग्ग आळेरु. पत्नी ते दग्गने एमनु एम रहेवा दग्गे हु घेर आयी सुतो. तेवामा मने स्मरण थयु के ते सिंह दग्ग चूसु चूची गयो लुं, तेथी हु ते दग्ग भूसवा माटे त्या गयो. तो ते दग्गनी उपर में सिंहने घेजेलो जोयो. तो पण तेनारी जय पाम्या विना तेनी नीचे हाथ नाखीने में ते दग्ग चूसी नाखु, एट्टे ते दग्गना स्वामी सूर्य मारी हिंमतयी मत्पक्ष घडने मने कथु के—“ हे वत्स ! हु तारापर प्रसन्न थयो लु माटे तुं वरदान माग. ” में कथु—“ जो तमे प्रसन्न थया हो तो मने तमारा विमानमां बेमानीने वु ज्योतिश्चक्र वतावो. ” तेथी मने तेणे विमानमां बेसानीने सर्व ग्रह नक्षत्रो विगेरेनी गति, मान विगेरे उताव्यु. ते जाणीने हु कृतार्थ थयो लु. हवे हु लोकोना उपकार माटेज फर्या करु लु. ” आ प्रमाणेनी ते ब्राह्मणनी हकीकन लोकोद्वारा राजाना साजळवामां आवी, तेथी तेणे वराहने राज्यपुरोहित बनाव्यो.

वराह गर्वने ह्मिधे श्वेतांवर पर छेप राखी तेमनी निरतर निंदा करतो हतो ते निंदा सहन नर्हा करनारा केटझाएक श्रावरु जक्तोए जघवाहु स्वामी पासे जइ तेमने ते नगरे लावी मोठा उत्सव पूरक प्रवेश कराव्यो. तेमनु आग मन साजळीने वराहने घणो खेद थयो. थोना दिवस पत्नी राजाने घेर पुत्रजन्म थयो. तेनी जन्मपत्रिका वराहे करीने तेनुं सो वर्षनु आयुष्य नकी कथुं, तथा बीजा पण केटझाएक शुभ योगोलुं वर्णन कथुं. ते साजळीने राजा प्रसन्न थयो. त्यारे वराह बोड्यो के—“ हे स्वामी ! आपने घेर पुत्रप्रसवतो हर्ष देखाडवा माटे गामना सौ लोको आवी गया, पण इर्ष्याळु जघवाहु श्वेतांवर आव्या नयी, माटे ते हर्ष विनाना जघवाहुने देशनीकाद्यनो दुरुज करवो जोइए. ” ते साजळीने राजाए पोताना मत्रीने मूरिपामे नर्हा आववानुं कारण जाणवा माटे मोक्षदयो. मत्रीए मूरिने पूछु, त्यारे मूरि बोड्या के—“ बे वस्त्र जवा आववानो कनेश शा माटे करवो जोइए, केमके सानमे दिवसे ते पुत्र विनानीना मुख्ययी मरण पामशे. ”- ते वात मत्रीए जइने राजाने कही. ते

सांजळीने राजाए पुनना वचाव माटे आखा गामनी विद्यामीओ गामुविहा कादी मूकावी. सातमे दिवसे ते बाळकने तेनी धाव माता वारणामां बेडी बेडी धवरावती हती, तेवामां अकस्मात् वारणानी अर्गळा जेने विद्यामी कहे ठे ते बाळकना मस्तक पर पनी, अने तरतज ते मरण पाव्यो. तेथी राजाए वराहने तिरस्कार कयों. पडी गुरुने राजाए पृच्छु के—“ हे स्वामी ! तमे तेनु सात दिवमनुं आयुष्य शी रीते जाण्यु ? वळी तमे विद्यामीना मुखयी मरणतु कशु हतु, तेवी रीने न थयु, तेनु कारण शुं ? ” गुरुए जबाब आप्यो के—“ विद्यामीना मुखयी ज तेनु मरण थयु ठे ते अर्गळाना अग्रनाग उरा विघाडीनु चित्र ठे, ते जोड खात्री करो. आयुष्यनी वावतमा अमे पूर्वनी आम्नायने अनुसारे दग्धने शास्त्रानुसार निश्चय कयों हनो, अने वराहे तो पुनजन्म थया पडी ज्यारे दासीए उचा पीठ पर चढीने घंट बगाव्यो त्यारे पुनजन्म थयो एम जाणी दग्ध लीधु हतु तेथी तेना दग्धमा फरक पड्यो ठे ” ते सांजळीने वराहने घणों खेद थयो पटझे ते सव पुस्तकांने जळमा बाळी देवा तयार थयो सूरिए तेनो निषेध करीने कणु के—“ हे जाड ! ए सर्व शास्त्रो सर्वज्ञ मणीत होवापी शुष्क ज ठे

अमत्रमङ्गर नास्ति, नास्ति मूढमनोपथम् ।

अनाद्या पृथ्वी नास्ति, आम्नाया खलु दुर्लभा ॥ १ ॥

“ मत्र विनानो ण्के अङ्गर नथी, औपथ विनातु एक पण मूळीयु नथी अने नाथ विनानी जरा पण पृथ्वी नथी, परतु तेनी आम्नाय मात थवी दुर्लभ ठे ”

इत्यादिक सपनावीने सृष्टि तेने शात कयो. पडी एक दिवसे राजाए सूरिने तथा त्रावणने पृच्छु के “ आजे नरीन शु थशे ? ते कहो ” त्यारे व राह बोड्यो के “ आजे सायकाले अमुक स्थाने अकस्मात् जलदृष्टि थशे, अने मु वकरर कोरवा मरुळमा एक वावन पळनो मत्स्य आकाशमाथी पडशे. ” पडी गुरु बोड्या के “ ते चात खरी, पण एकावन पळनो मत्स्य पडशे अने ते मरुळनी व हार पूर्व दिशामा पडशे ” सायकाले गुरुना कथा प्रमाणे थयु तेथी राजाए जैन धर्मे अगीकार कयों, वराहे खेद पायीने तापसी दीक्षा सोधी, अने अज्ञान कष्ट

‘ करीने आयुष्य रूपे मरण पायी व्यतर थयो. पूर्वतो छेप साजरता तेणे सावुओने उपद्रव करवा विचार्यु, पण तेपनापर तेनी शक्ति चाद्री शकी नही, तेथी ते छुष्टे श्रावकोमा रोगो उत्पन्न करवा माड्या. श्रावकोए गुरूने विझसि करी, त्यारे गुरूए उपसर्गमाननो नाश करनार उपसर्गहर स्तोत्र वनावीने श्रावकोने तेनो हमेशा पाठ करवा कथु. तेथी ते व्यतर श्रावकोने पण काइ करी शक्यो नही. ते ‘ उवसग्ग-हर ’ स्तोत्र हजु पण पाठ करवाथी उपद्रवोनो नाश करे ठे. अनुक्रमे अनेक नव्य जीवोने प्रतिबोध करी नज्जराहु स्वामी स्वर्गे गया.

“ नद्ववाहु स्वामीए शुज निमित्तना वळथी राजाने जैनधर्मी कथों, ने-वी रीते बीजाओए पण शासननी उन्नतिने माटे यथा शक्ति प्रयास करवो ”

इत्युपदेशप्रासादे द्वितीयस्तंजे त्रिंशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ३० ॥

॥ इति द्वितीयस्तंजः ॥

श्री उपदेश प्रासादे

॥ तृतीयस्तंभः ॥

व्याख्यान ३१ सु.

पाचमा तपस्वी प्रज्ञावक विवे

विविधाजिस्तपस्याजिर्जनधर्मप्रकाशक ।

विज्ञेय पञ्चमो ज्ञेयः , स तपस्वी प्रज्ञावक ॥ १ ॥

अर्थ—“ जे विविध प्रकारनी तपस्याए करीने जैन धर्मनो प्रकाश को ते तपस्वीने जव्य प्राणीओए पाचमो मनावरु जाणवो.” आ प्रसंग उपर काष्ठ मुनिनु दृष्टान्त से ते नीचे प्रमाणे—

काष्ठमुनिनु दृष्टान्त

राजगृह नगरमा काष्ठ नामे श्रेष्ठि रहंतो हतो तेने वज्रा नामे कुलटा स्त्री हती ते स्त्रीधीलत्पन्न थयेवो देवप्रिय नामनोनेने एक पुत्र हतो ते देखशाळामा अ न्यास करतो हतो ते श्रेष्ठिनि घेर पुत्रनी जेप पालन करेला पोपट, मेना अने कूकरो ए वण पक्षीओ हता एक ब्राह्मणना पुत्रने घरनी संज्ञाळ करवा राखेजो हतो. एकदा श्रेष्ठि पोताना घरनो कार्यजार पोतानी स्त्रीने तथा मेनाने सोपीने झहमी भेलववा माटे परदेश गयो पाळळ ते ब्राह्मणपुत्र युवावस्था पाम्यो, त्यारे वज्रा तेनी साथे विषय मुख जोगववा छापी. एकदा ते घलेने विषयासक्त जोडने मेनाए पोपटने कथु के ‘ पापकर्ममा तत्पर थयेवा आ घनेने आपणे निवारवा जोडए. त्यारे पोपट बोळ्यो के—

उपदेशो हि सूखाणा, प्रकोपाय न शान्तये ।

पय.पानं जुजगाना, केवलं विषवर्धनम् ॥ १ ॥

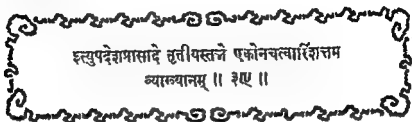
नावार्थ—“ मूर्खने उपदेश आपणो, ए तेने कोप उत्पन्न करवा माटे थाय
डे, पण शांतिने माटे थतो नथी. जुजो ! सर्पने जे दूग्धपान करावतुं, ते केवळ वि-
षनी वृद्धिने माटे ज थाय डे. ”

माटे हे प्रिया ! हमणा तेमने उपदेश आपवानो समय नथी. ” ते साज-
ळीने मेना बोझी के “ सत्य बोलवाथी जो कदाच मारु अकाळे मृत्यु थाय, तो ते
श्रेष्ठ डे, पण आ पितातुल्य श्रेष्ठिना घरमा अकार्य थतु जोतुं, ते श्रेष्ठ नथी ;
हु ते जोड शक्ती नथी. ” आ प्रमाणे ते मेनाने बोझती साजळीने बजाए
क्रोधथी ते मेनाने पकडी अग्निमा नाखी दीधी. ते जोड पोपट तो मौन
ज धारी रह्यो.

एकदा ते बजाने घेर वे मुनि जिज्ञाने माटे आव्या. तेमांथी वृष् मुनि ए
क्षुद्रमुनिने कहु के ‘ आ कूकडानु मस्तक माजर सहित जे खाय, ते राजा थाय. ’
ते वचन पेक्षा ब्राह्मणपुत्रे जीतनी आथे उचा रहीने साजळ्यु पडी तेणे बजाने
कहु के ‘ आ कूकडानु मस्तक माजर सहित राधीने मने खावा आप. ’ ते सा-
जळीने बजाए प्रथम ना कही, पण तेना बधारे आप्रहथी तेणीए तेम करवातुं
स्वीकार्यु. पडी ते कूकडाने मारीने तेने पकाववा माटे अग्निपर मूकयो. ते बखते ते
ब्राह्मणपुत्र स्नान करवा गयो, तेनामा बजाना पुत्रे देखशाळामाथी घेर आवी खा-
वातुं माग्यु. एठले बजाए तेना जारनु कहेनु नृद्धीजवाथी पेक्षा कूकडानु मस्तक
तेने खावा आप्यु. ते खाइने ते शाळामा गयो. थोमीवारे पेक्षो ब्राह्मण स्नान करी-
ने घरे आवी खावा बेजो. ने बखते कूकडाना मस्तक विनानु केवळ शरीरनु मास
जोइने ते वावत तेणे बजाने पूज्यु. एटवे तेणीए कहु के ‘ मारा पुत्रने नृद्धथी अ-
पायु डे. ’ ते साजळी क्रोधथी ब्राह्मण बोड्यो के ‘ जो तारा ओकराने मारीने ते-
ना पेड्याथी कूकडानु मस्तक मने खावा आपीश तो आपणी प्रीतिनो जंग नहीं
थाय, नहीं तो हु तारी साथे प्रीति राखीश नहीं. ’ ते साजळीने बजाए तेम कर-
वानु स्वीकार्यु. (कामी पुरुषो शु शु अकार्य स्विकारता नथी !) ते बात ते पुत्र-
नी धात्री (धाव माता) ए साजळी. तेथी ते देखशाळामाथी परजायों ज पुत्रने

સ્પાને ગયા.

“ શ્રી પ્રજ્ઞને વિષે જતિયુક્ત ચિત્તવાલો જીર્ણશ્રેષ્ઠી ધારમા સ્વર્ગનું મુક્ત
જોગધીને અનુક્રમે શિવપદ (મોક્ષ)ને પામશે. ”

દ્વિપદેશપ્રાસાદે તૃતીયસ્તજે એકોનચત્વાર્શત્તમ
વ્યાખ્યાનમ્ ॥ ૩૯ ॥

વ્યાખ્યાન ૪૦ મુ

પાંચમા તીર્થસેવારૂપ સમકિતના જૂપણ વિષે

તીર્થાનાં સતત સેવા, સગ સવિહ્નચેતસામ્ ।

કથિતા તીર્થસેવા સા, પચમ વોધિજૂપણમ્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ નિરતર તીર્થોની સેવા કરવો, તથા સવિહ્ન છે વિ
જેનું એવા મુનિબ્રાનો સંગ કરવો, તે તીર્થસેવા નામનું પાંચમું સમકિતનું જૂપણ
કહેલું છે ’

જેનાથી સસારરૂપી સાગર તરી શકાય છે તે તીર્થ કહેવાય છે શ્રી શં
અપ, અપ્રાપ્ત વિગેરે તીર્થો છે તેની નિરતર (અથાતપણે) સેવા એટલે યાત્રા
રવી સવિહ્નચિત્તવાળા સાધુઓનો સર્ગ કરવો કહ્યું છે કે—

સાધૂના દર્શન પુણ્ય, તીર્થજૂતા હિ સાધવ. ।

તીર્થ ફલ્લતિ કાલ્પેન, સાધવમ્તુ પદે પદે ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ સાધુઓનું દર્શન પુણ્યરૂપ છે, કેમકે સાધુઓ જગમતીર્થ
૫ છે. સ્પાંચ તીર્થ તો કાલે કરીને ફલ્લદાયક થાય છે, પણ જગમ તીર્થ સાધુ
તો પાંચે પાંચે ફલ્લદાયી થાય છે. ”

आ प्रमाणे सतीर्थनी सेवा मोटो गुण उत्पन्न करे ठे, परंतु अमशस्त तीर्थनी सेवा काडपण गुणकारक थती नथी. ते उपर एक दृष्टांत कहे ठे—

बौद्धिक तीर्थसेवापर तुंबनीनो दृष्टांत

न भ्लाध्यतीर्थैरमलीजवन्ति, जीवा दुरन्तैर्दुरितैः प्रक्षिप्ताः ।

मीठा सुतीर्थे स्नपितापि मातुर्वाग्भिस्तनूजेन न तुंविकासीत्॥१॥

जावार्थ—“ दुरन्त पापोधी क्षिप्त थयेला जीवो मशस्त तीर्थो करवाधी पण निर्मळ यता नयी. माताना वचनयी पुत्रे सुतीर्थमा स्नान कराव्युं तोपण तुंबनी (कम्बनी तुबनी) मीठी थड नही. ”

विष्णुस्थळ नगरमां गोमती नामे एक सार्थवाहनी स्त्री परम श्राविका हती. तेने गोविंद नामनो पुत्र हुतो. ते गाढ मिथ्यात्वी हुतो. माताए तेने जैन धर्म पमाडवा माटे घणो घणो प्रतिबोध कयों, पण तेणे मिथ्यात्वनो त्याग कयों नही. एकदा गोविंद तीर्थयात्रा करवाने जबा तैयार थयो. त्यारे तेने तेनी माताए कशुं के “ हे बत्स ! गंगा, गोदावरी, त्रिवेणीसगम, प्रयाग, विंगेरे बौद्धिक तीर्थमां जळ, दर्जन अने माटी विंगेरे वने स्नान करवाधी हिंसा, असत्य, चोरी, विंगेरेधी बंधायेझा पापोनो नाश थतो नथी. ” आ प्रमाणे अनेक रीते उपदेश आप्या छतां ते पुत्रे पोतानो आग्रह मूक्यो नही, त्यारे तेने बोध करवा माटे एक कडवी तुबनी आपीने कशुं के “ हे पुत्र ! सर्व तीर्थोमां तारी साथेज विधि पूर्वक आ तुबनीने पण स्नान करावजे. आट्ठुं मारु वचन तारे अवडय करवु. ” ते सांजळीने मातानु वचन अगीकार करी पोतानी इच्छा प्रमाणे गोविंद तीर्थ यात्रा करवा नीकळयो अने घणा तीर्थोमां माताना कथा प्रमाणे तुबनीने पण पोतानीज जेम स्नानादिक कराव्युं. अने पोते केटलेक ठेकाणे मुन्न करावी हाथ उपर घणी ठापो मरावी पोताना नगरमा पात्रो आव्यो. पत्री पोताने घेर आवी माताने विनय पूर्वक वदन करी तुंबनीनु वृत्तांत कहीने ते माताने आपी. जोजन वखते गोविंद जमवा वेडो, त्यारे माताए पेढी कम्बनी तुबनीनुं शाक करीने तेने पीरस्यु. गोविंदे ते शाक देशमात्र चारयु के तरतज ते बोड्यो के ‘ अरे ! आ तो शाक करवुं जेर जेवुं ठे, ते खाइ शकाय तेवुं नथी. ’ त्यारे माता बोड्यी के “ हे पुत्र ! जे तुबनीने तें सर्व तीर्थोमां स्नानादिक कराव्यु ठे, ते तुबनीना शाकमां कम्बवाश क्यांथी ? ” गोविंद बो-

द्यो—‘ हे माता ! जळमा नवरावबायी तेनी अतरनी कमवाश शी रीते जाय ? ’
 माताए कतु “ हे वत्स ! ज्यारे आनो कड दोष पण गयो नही, त्यारे हिंसा, मृ
 पावाद, चोरी, मयुन बिगेरेथी आत्माने द्यागेळ पाप समूह मात्र स्नान करवायी
 शी रीते जाय ? ” आ प्रमाणेनु मातानु वचन सत्य मानीने गोविंदे माता साधे
 गुरु पासे जद थावक धर्म अगीकार कयों. माते ते गोविंद शश्रुजय तीर्थपर सिद्धि
 मुखने पाय्यो

आ मसग ठपर बीजो पण एक प्रबंध छे ते नीचे प्रमाणे—

सुतीर्थनी यात्रा पर त्रिविक्रमनी कथा

श्रावस्ती नगरीया त्रिविक्रम नामे राजा हुतो ते एकदा अरण्यमा गयो
 हुतो. त्या एक पक्षीने तेना माळायां रहीने बिरस शब्द करतु सांजळीने अपशु
 कन थयु जाणी राजाए तेने थाण वने महार कयों. पट्टे तरतज ते पक्षी पृथ्वी
 पर पनी तरफडीया मारवा लाग्यु ते जोडने राजाने तेना पर बहु अनुकपा आबी.
 तेथी ते पक्षाचाप करतो त्याथी आगळ चाळ्यो थोमे दूर जता एक महामुनिने
 जोड तेमने नमन करीने राजा तेमनी पासे वेठा. त वखते मुनिए तेने अहिंस
 धर्मनो उपदेश कयों ते सांजळीने राजाए विचार्यु के “ अहो ! में जे हिंसा
 कर्म कथु ते कोडना जाणवामा नहेतु, तोपण आ मुनिए जाणी लीवु. तो ते पा
 पनां नाश करवा माटे आवा झानी मुनिनी पासे दीक्षा ग्रहण करु ” एम विचा
 रीने तृणनी जेम राज्यनो त्याग करी राजाए ते मुनि पासे दीक्षा लीधी. अ
 नुस्ते लग्न तपस्या, करवायी ते राजर्षिने तेजोव्येड्या उत्पन्न थइ. पक्षी ते पृथ्वी
 पर यथेष्ट विहार करवा लाग्या.

पेत्रो पक्षी मरण पावोनि जित्थ थयो एकदा ते राजर्षिने विहार करत
 देखीने ते जित्थे पूर्वना वरने द्वीधि तेना पर क्रोधयुक्त थइ पट्टि वने महार कय
 तेथी राजर्षिए पोताना मुनिपणाने जूती जइने तेजोव्येड्या वने ते जित्थने वाव
 दीधो. ते मृत्यु पावोनि कोड वनयां मिह थयो त्या पण एकदा ते राजर्षिने जे
 ते सिंह पूजु उज्जाळ्यो तेनी सामे थस्यो ते वरते पण मुनिए तेजोव्येड्या
 तेने वाळी नारयो. त्याथी मरीने ते मिह हाथी थयो ते हाथी एकदा ते मुनि
 जोड तेनी सामे दोड्यो तेने पण मुनिए वाळी नारयो पक्षी ते हाथी वन

सांड धयो, तेने पण मुनिए वाळी दोधो त्यांची ते सांड सर्प थड मुनिने करुवा दोह्यो. ते वखते पण मुनिए तेने हण्यो. त्थार पडी ते सर्प ब्राह्मण थयो. ते मुनिनी घणी निंदा करवा द्यायो. अनुक्रमे तेने पण मुनिए वाळी जसम कर्यो 'अहो ! निर्विकेकीने सवर क्याथी होय ? '

आ प्रमाणे ते मुनिए भमता रहित उतां सात हत्याओ करी. योगीश्वर यझे पण आया पाप कर्मो कर्यो. ' अहो ! कर्मनी गति केवी विचित्र ठे ? ' पडी ते ब्राह्मण यथाप्रवृत्तिकरणे दीधि शुज कर्मना उदयथी वाराणसी पुरीमा महाबाहु नाम राजा थयो. ते राजा एकदा पोताना महेक्षनी वारीमा उभो हतो ते वखते कोड मुनिने जता जोडने इहापोड करवाथी तेने जातिस्मरण उत्पन्न थतां तेणे पोताना साते भयो जोया. पटले ' अहो ! ते मुनिने हु पापनु कारण थयो. ' एम विचारी ते मुनिनी शोधने माटे तेणे अर्थो श्लोक करी ते श्लोक पुरो करनारने बाग्व सोनामहोर आपवानी उद्गोपणा करावी. ते अर्थो श्लोक आ प्रमाणे—

“ विहगः शवरः सिंहो, छीपी संढः फणी छिजः । ”

आ अर्धा श्लोकेने पूर्ण करवा माटे सर्व जनो निरतर दासता चालना पण थोव्या करता हता. परतु कोडए ते श्लोक पूर्ण कर्यो नही. अन्यदा तेज राजर्षि फरता फरता वाराणसी नगरी पासे आब्या. त्या गाम बहार कोड एक गोवाळना मुखची तेणे ते अर्धा श्लोक सांजळ्यो. पटले क्षणवार विचार करीने मुनिए आ प्रमाणे उत्तरार्थ पूर्ण कर्तु के—

“ येनामी निहताः कौपात्, स कथं जविता द्दहा ॥ ”

ते उत्तरार्थ सांजळीने कोड गोवाळे राजा पासे जड ते श्लोक पूर्ण करी आप्यो अने ' आ समस्या मे पूर्ण करी. ' एम घृष्टाथी तेणे राजाने कथु. ते सांजळीने राजाए विस्मित थड तेने दयावीने पूछु त्यारे तेणे ते मुनिनुं नाम लड सत्य बात कही पडी राजा ते मुनि पासे गयो अने तेमने खमाव्या. साते भवनी बात राजाए तेमने निवेदन करी. पटले मुनिए पण राजाने खमाव्यो. ए रीते ते वशेए परस्पर पोतपोताना अपराधनी निंदा गर्हो करता प्रीतिची चिरकाळ मुधी बातो करी.

ए समयमां ते नगरीए कोइ केउळझानी मुनि पधार्या, तेमने वंदना करिनि ते वझेए पोतपोताना पापनी आठोयण मागी, त्यारे केवळी बोव्या के 'तमा पाप शत्रुजय तीर्थें गया बिना लग्न तपोधी पण नाश पामे तेम नधी,' ते सांजळीने राजाए दीक्षा व्हीधी. पछी ते वझे जणा शत्रुजयादिक तीर्थोनी यात्रा करीना-धर्मी सयपनु प्रतिपादन करी हत्यादिक पापनो नाश करीने शत्रुजय तीर्थें सिद्धि पदने पाव्या.

“आ प्रमाणे समकितना ठेव्या चूपण—तीर्थसेवानी प्रशसा सांजळीने हे जव्य जीवो ! कुबिकल्पना समूहानो त्याग करीने सुतीर्थीनी सेवा करो. ”

स्तुपदेशप्रासादे तृतीयस्तोत्रे चत्वारिंशत्तम व्याख्यानम् ॥ ४० ॥

व्याख्यान ४१ सु.

समकितना पांच लक्षणमाना पहेला शम नामना लक्षण विवे.

शमै शाम्यति श्रोधादीन्नपकारे महत्यपि ।

लक्ष्यते तेन सम्यक्त्व, तदाद्यं लक्षण जवेतु ॥ १ ॥

आचार्य—“जे मोटा अपकार करनार उपर पण शमभाव राखीने क्रोधादिकने शांत करे, तेनामा शम नामनु पहेलु लक्षण कहीए. तेनाधी समकित ओळखाय जे. अर्थात् ज्यो शम जेनाया होय ते समकितवत जे एम जाण्य शकाय जे. ”

आ मसग उपर कुरूप्य मुनिनो प्रणय जे ते नीचे प्रमाणे—

कुरगुरु मुनिनी कथा

विशाता नगरीमां कोइक आचार्यना शिष्य मासकपणने पारणे एक

लक्षक साधुनी साथे स्थंजित जता हता. मार्गमां प्रमादने द्विधि ते तपस्वीना पण तळे एक नानी देरुकी आववाथी मरी गइ. ते जोइने क्षुद्रक साधु ते वखते कांड पण न धोळतां मौन रखा. प्रतिक्रमण वखते ते तपस्वीए ते पापनी आलोयण द्वि-धी नहीं. त्यारे तेने क्षुद्रक साधुए याद आप्यु के “ हे तपस्वी ! तमे पेहुं पाप त्रिकरण शुद्धि पूर्वक केम आझोचता नथी ? ” ते सांजळीने ते तपस्वीए विचार्यु के “आ छुष्ट बुद्धिवाळो क्षुद्रक साधु सर्व साधु समझ मारुं वगोणु करे ठे माटे तेने हुं हाणु. ” एम विचारीने तपस्वी मुनि तेने मारवा दोड्या. क्रोधधी अन्ध थयेझा ते तपस्वीने वचमां थांजळो आववाथी तेनी साथे ते जोरधी अथकाया, एट्ळे तरतज मूर्खा खाइने मृत्यु पाप्म्या. क्रोधने द्विधि घतनी विराधना करवाधी ते मरीने ज्योतिषी देवता थया त्याधी आयुष्य पूर्ण थये चवीने दृष्टिविष सर्पना कुळमां देवताधिष्ठित सर्प थया. ते सर्पना कुळमां बीजा सर्वे सर्पो पूर्वजवर्मा पापनी आझोचना नहीं करवाथीज उत्पन्न थयेझा हता. ते सर्वे जातिस्मरण उत्पन्न थवाथो आहार शुद्धि करता हता तेमने जोइने आ नवा सर्पने पण पूर्वे मुनिना जवर्मा करेझी आहार गवेषणाने सजारतां जातिस्मरण उत्पन्न थयुं. तेथी ‘ मारी दृष्टिधी कोइपण जीवोनो नाश न थाओ ’ एम विचारीने ते सर्प आखो दि-वस बिल्लमांज मुख राखीने रहेतो हतो, अने रात्रे प्रामुख बायुनुंज जक्षण करतो हतो.

एकदा कुंज नामना राजानो पुत्र सर्पदशधी मृत्यु पाप्म्यो. तेथी ते राजा सर्व सर्पजातिपर क्रोध उत्पन्न थवाथी सर्प मात्रने मराववा लाग्यो. जे कोइ प्राणस जेडझा सर्पने मारीने लावे, तेने राजा तेडझा दीनार (महोर) आपे तेम तेणे जा-हेर कयुं. ते समये केडझाक दोको सर्पने आकर्षण करवानी विद्या (मंत्र)नो अ-प्यास करवा लाग्या. एकदा कोइ मनुष्य ते दृष्टिविष सर्पना बिल्ल पासे आवी सर्प-विद्यानो मंत्र जणवा लाग्यो. तेथी ते सर्प बिल्लमां रह्यो शक्यो नहीं. तेणे विचार कयों के ‘ मने जोइने अन्य जीवोनो नाश न थाओ ’ एम विचारी तेणे पोतानुं मुख बिल्लमांज राखी पूठरु वहार काढ्यु. ते पूठरु हिंसकोए ठेयु. फरीधी सर्प पाठळनो जाग जरा जरा बहार काढवा मांड्यो. एट्ळे ते पण हिंसके काप्यो. एम करता ते सर्पना आखा शरीरना ककना करी नांख्या. ते वखते ते सर्प विचारवा लाग्यो के “ हे चेतन ! आ देहना ककना थवाने भीषे तारा दुष्कर्मनाज ककना

याय ठे. पाटे हे जीव ! परिणामे हितकारक एवी आ व्यथाने तु समता पूर्वक सहन कर. ” एम शुच ध्यान ध्यातां ते सर्प मरण पामीने तेज कुंज राजानी राणीनी कुक्षिमां अवतर्यो.

नाग देवताए राजाने स्वप्नमां आवीने कर्णु के ‘ हवेयी तु सर्पनो घात करीश नहीं, तने पुत्र यशे ’ त्थार पढी राजाए सर्पनी हिंसानो त्याग कर्षो. अ क्रमे समय पूर्ण यतां राणीए पुत्र प्रसव्यो. राजाए स्वप्नने अनुसारे तेतुं नागदत्त एवु नाम पारुधु ते कुमार अनुक्रमे युवावस्था पाम्यो त्थारे एक वयस ते महें क्षत्री वारीमां लज्जो हतो, ते वखते त्थांथी एक मुनिने जता जोइने तेने जातिस्मरण उत्पन्न थयु. तेथी वैराग्य पामीने ते कुमारे महा प्रयत्नथी माता पितानी आ झा बड़ मुगुरुनी समिपे दीक्षा ग्रहण करी.

ते साधु तिर्यच योनिमांथी आवेद्या हता तेथी तेमज क्षुधावेदनीयनो लक्ष्य थवाथी पोरिसीनु पण प्रत्याख्यान करी शकता नहीं तेथी तेने गुरए कर्णु के “ हे वत्स ! तु मात्र एक क्षमानुज परिपूर्णणें पावन कर, तेम करवाथी तु सर्व तपनु फळ पामीश ” ते सांजळीते गुरुनी आज्ञा प्रमाणे बर्तवा क्षाम्या. ते साधु ह मेशां प्रातः काल यतांज एक गुरुक प्रमाण कूर (चोखा) द्वारांने वापरता, हता त्थारेज तेने कांश्चक जाति थतो हती. तेथी लोकमां तेनु कूरगुरुक एवु नाम पारुधु

ते गच्छमां चार तपस्वी साधुओ हता तेमा पढेता साधु मासोपवासी हता, बीजा बे मासना उपवासी हता, श्रीजा त्रण मासना उपवासी हता, अने चोथा चार मासना उपवासी हता. ते चारे तपस्वीओ कूरगुरु मुनिने नित्यजो जी कहोने तेनी निर्दा करता हता. एकदा शासनदेवीए त्थां आवी कूरकुरुक मुनिने वदना करी तथा अनेक प्रकारे तेनी प्रज्ञासा करी. पढी सर्व साधु समझ कर्णु के ‘ आ गच्छमां आजथी सातमे दिवसे प्रथम एक मुनिने केवल ज्ञान थरो ’ ते सांजळी पेता चारे तपस्वीओ बोख्या क ‘ हे देवी ! अमारो अनादर करीने ते आ कूरगुरुक साधुने केम वदना करी ? ’ त्थारे देवी बोली के ‘ हु ज्ञावतपस्वी ने बांछु बु ’ एम कहीने ते देवी पोताने स्थाने गइ.

सातमे दिवसे कूरगुरु मुनिण शुद्ध आहार द्वारांने गुरुने तथा पेता तप

व्याख्यान ४१ मुं. समकितना शम नामना पहला भूषण विपे. (२२३)

स्त्रीओने देखाह्यो. ते वखते पेला तपस्वीओना मुखमा क्रोधधी श्लेष्म (वमस्त्रो)
आव्यो. ते तेमणे ते आहारमा नांख्यो ते जोड कूरगणुए विचार कयों के—

धिङ्मा प्रमादिनं स्वल्पतपःकर्मोज्झितः सदा ।

वैयावृत्यमपि ह्येषा ,मया कर्तुं न शक्यते ॥ १ ॥

“ मने प्रमादीने धिक्कार छे. हु निरंतर जरा पण तपस्याधी रहित बु, ते-
मज आ तपस्वीओनी वैयावच पण हु करी शकतो नथी. ” इत्यादि
आत्मनिंदा करता अने निःशकपणे ते आहार वापरता शुक्लध्यानमा आरुढ थ-
येना ते मुनिने केवल ज्ञान प्रगट थयुं ते वखते देवोए तेनो महिमा कयों. ते जो-
इने पेला चारे तपस्वीओए विचार कयों के “ अहो ! आ मुनिज खरेखरा जाव-
तपस्वी छे अने आपणे तो द्रव्य तपस्वी डीए. ” एम विचारीने ते चारे तपस्वी-
ओए ते केवळीने खमाव्या. ते वखते मन, वचन अने कायानी शुद्धिधी खमावता
ते चारेने पण समकाळे चरम ज्ञान (केवल ज्ञान) प्रगट थयु. अनुक्रमे ते पाचे
केवळी मोझपदेने पाम्या.

“ शांति, क्रमा, क्षांति, शम विगरे नामधी आ गुणने सूजने विपे सम-
कितना प्रथम लक्षण तरीके वर्णवेष्टो छे ते शमगुण धर्मेने विपे प्रथम छे,
अने छेह्वा ज्ञानने आपनार छे. मोटे हे ज्ञव्य जीवो ! तमे शमता गुणने धारण
करो. ”

इत्युपदेशप्रासादे तृतीयस्तजे एकचत्वारिंशत्तम

व्याख्यानम् ॥ ४१ ॥

व्याख्यान ४२ मु.

समकित्ता धीजा सवेग नामना लङ्कण विषे.

दुःखत्वेनानुमन्वानः , सुरादिविषय सुखम् ।

सोक्षाभिज्ञापसवेगाञ्चितो हि दर्शनी नवेत् ॥ १ ॥

भावार्थ—“ जे पुरुष देवादिकना सुखने पण दुःख रूपे माने, अने सोक्षाभिज्ञाप रूप सवेग सहित होय, ते समकित्तान कहवाय छे ”

आ सपथमा निर्ग्रथ मुनिनो प्रवथ छे ते नीचे प्रमाणे—

निर्ग्रन्थ (अनाथी) मुनिनी कथा

राजगृह नगरमा श्रेणिक राजा राज्य करता हता ते नगरनी बहार पवनमां क्रीडा करता राजाए एक मुनिने समाधिमा तत्पर जोया, ते मुनिनु शरीर अति कोमल हतु, अने तेनु रूप जगतने विस्मय करे तेनु सुंदर हतुं, तेमने जे इने राजाए विचार्यु के—

अहो अस्य मुने रूपमहो लावण्यवर्णिका ।

अहो सौम्यमहो हान्तिरहो जोगेज्वसगता ॥ १ ॥

भावार्थ—“ अहो ! आ मुनिनु रूप ! अहो ! आना लावण्यवर्णिका ! अहो ! आनी सौम्यता ! अहो ! एनी कृपा ! अने अहो ! आना जोगेज्वसगता. ” अर्थात् ए सर्व अप्रतिम छे

आ प्रमाणे विचारी तेमने ध्यानमा तत्पर जोइ राजाए तेमना चरणकमलमा प्रणाम करिने पछ्यु “ हे पूज्य ! आनी युवावस्थामा तमे आहु छुत्कर व्रत मे प्रवृत्त कर्नु ? तेनु कारण कहो. ” त्यारे मुनि बोध्या के—

मुनिराह महाराज, अनाथोऽस्मि पतिर्न मे ।

अनुकंपाकराभावात्तारुण्येऽप्याहत व्रतम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ मुनि कथु के हे महाराजा ! हुं अनाथ हुं. मारो कोइ स्वामी नथी. मारापर अनुकपा करनारनो अज्ञाव होवार्थी में युवावस्थामांज व्रत-प्रहण कथुं डे. ”

ते सांजळीने हास्य करता श्रेणिक राजाए कथुं के—
वर्णादिनामुना साधो, न युक्ता ते ह्यनाथता ।
तथापि ते त्वनाथस्य, नूनं नाथो जवाम्यहम् ॥ १ ॥
जोगान् जुंक्ष्व यथास्वैरं, साम्राज्यं परिपाद्वय ।
यतः पुनरिदं मर्त्यजन्मातीव हि दुर्लभम् ॥ २ ॥

जावार्थ—“ हे साधु ! आ तमार रूप बिगरे जोतां तमे अनाथ डो ए बात युक्त जगाती नथी. तोपण जो तमे अनाथ हो, तो हुं तमारो नाथ यवा सै-यार डु. तमे यथेच्छ जोग जोगवो, अने माग साम्राज्यनु प्रतिपादन करो आ मतुष्य जन्म फरीने मळ्यो अत्यंत दुर्लभ डे. अर्थात् आवी युवावस्था जोग जोगव्या बिना निष्फल जवा देवी योग्य नथी. ”

ते सांजळीने मुनि बोध्या के “ हे राजा ! तमे पोतेज अनाथ डो तो मारा नाथ शी रीते थइ शकशो ? ” आ प्रमाणेनु कोइ पण वखत नहीं सांभळेहुं बाक्य सांजळीने राजाए आश्चर्य पापीने पूछुं के “ हे मुनि ! तमारे तम कहेहुं योग्य नथी. केमके हुं अनेक हस्तीओ, अश्वो, रथो अने ह्नीओ बिगरेनु प्रतिपादन करुं डुं, तेथी हुं तेओनो नाथ डु; मने तमे अनाथ केम कहो डो ? ” तयारे मुनि पण कांश्क हास्य करतां बोध्या के “ हे राजा ! तमे अनाथ अने सनाथनो मर्म जाणता नथी. माटे ते विपे हुं तमने माराज दृष्टांतथी समजावुं डु ते सांजळो—

कौशांरी नगरीमां महीपाद नामे राजा मारा पिता छे, तेनो हुं पुत्र हुं. मने बाध्यावस्थामा जे नेत्रनी पीमा थइ अने तेनी पीमाथी मारा आखा शरीरमां दाहज्वर पेदा थयो. मारी व्यथा दूर करवा माटे अनेक भंजवादीओए तंघा वैद्यओ अनेक उपायो कर्यो परंतु तेओ मारी व्यथा दूर करी शक्या नहीं. मारा पिताए मारे माटे पोतानु सर्वस्व आपी देवानुं कर्तुं कथुं, परंतु मने दुःखथी मुक्त

કરી શક્યા નહીં, માટે હું અનાથ હું. મારા પિતા, માતા, આતા, વહેન, અને જી વિગેરે સર્વ સ્વજનો મારી પાસે વેસીને રુદન કરતા હતા અને જોજનનો પણ ત્યાગ કરીને મારી પાસે જ નિરંતર વેસી રહેતા હતા પરંતુ તેઓ મારા દુઃખનો નાશ કરી શક્યા નહીં. તેજ મારી અનાથતા છે. ત્યારપછી મેં ઇવો વિચાર કર્યો કે "આ અનાદિ સસારમાં મેં આ કરતાં પણ અધિક વેદનાઓ અનેક વખત સહન કરી હશે, પણ આજે આટલી વેદના પણ હું સહન કરી શકતો નથી, તો હવે આગામી કાલે અનાદિ સસારમાં હું આવી વેદના કેમ સહન કરી શકીશ ? માટે જો હું ક્ષણવાર પણ આ વેદનાથી મુક્ત થાઉં, તો તરતજ પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરું, કે જેથી આગામી કાલે આવી વેદના સહન કરવી પડે નહીં. " હે રાજા ! આ પ્રમાણે વિચાર કરતા હું મુદ્દ ગયો અને તરતજ મારી વેદના જ્ઞાત થઈ ગઈ તેથી યોગને ક્ષેપનો કરનાર હોવાથી આ આત્મા જ નાથ છે ઇવો નિશ્ચય કરીને મેં માત્ર કાલે સ્વજનોને સમજાવી તેમની રજા લઈને ચારિત્ર અગીકાર કર્યું, છે, તેથી હવે હું મારો તથા યીજા ત્રસાદિક જીવોનો પણ નાથ થયો હું. કેમકે યોગ ક્ષેપ કરનાર માત્ર આત્મા જ છે, વઝી હે રાજા ! ધીજી રીતે પણ અનાથતા કહેલી છે, તે સાંજલો—

પ્રવ્રજ્ય યે પઞ્ચ મહાવ્રતાનિ, ન પાલયન્તિ પ્રચુરપ્રસાદાત્ ।

રસેપુ રુધ્ધા અજિતેન્દ્રિયાશ્ચ, જિનૈરનાથાઃ કથિતાસ્ત ઇવ ॥૧॥

જ્ઞાપાર્થ—“ જેઓ પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરીને અતિ પ્રસાદને લીધે પાંચ મહા-વ્રતોનું પાલન કરતા નથી, રસોને વિષે શૂંચ રહે છે, અને ઇન્દ્રિયોને નિયમમાં રાખતા નથી તેઓને જ શ્રીજિનેશ્વરે અનાથ કહ્યું છે. ”

નિરર્થકા તસ્ય સુસાધુતા હિ, પ્રાન્તે વિપર્યાસમુપૈતિ યોઽદ્વમ્ ।

ન કેવલં નશ્યતિ ચેહલોકસ્તસ્યાપર. કિંતુ જીવો વિનષ્ટ ॥૨॥

જ્ઞાપાર્થ—“ જે સાધુ અને વિપરીત આચરણ કરે છે, તેનું સાધુપણ નિર્ણયક છે. અને તેથી માત્ર આ લોકમાં તેનો નાશ પામે છે એમ નહીં, પણ તેનો પર-જીવ પણ નાશ પામે છે ”

નિરાશ્રવ સયમમાત્મબુદ્ધ્યા, પ્રપાલ્ય ચારિત્રગુણાન્વિત. સન્દ ।

ક્રિષ્ત્વાષ્ટકર્માણ્યસ્તિ સાધુરુપેતિ નિર્વાણમનન્તસે રયમ્ ॥૩॥

જાવાર્ય—“ ચારિત્રના ગુણોથી યુક્ત એવો સાધુ આત્મસુધ્ધિથી આશ્રવ રહિત સયમનુ પ્રતિપાત્નન કરીને સમગ્ર આતે કર્મનો ક્ષય કરી, અનત સુખવાળા નિર્વાણ (મોક્ષ) પદને પામે છે. ”

આ પ્રમાણે મુનિનાં વાચ્ય સાંજઢીને શ્રેણિક રાજા અત્યંત સુશી થયો અને હાથ જોડીને તેણે કર્યું કે “ હે મુનિરાજ ! તમે મને જે સનાય અને અનાય પાણાનુ રહસ્ય કહ્યું તે સ્વચ્છર સત્ય છે. તેમાં જરા પણ અસત્ય નથી. હે મુનિ ! તમે મનુષ્ય જન્મ પામ્યા તે સફળ છે. જગતને વિષે તમેજ ઉત્તમ જ્ઞાન પામ્યા છો. વઢી તમે શ્રી જિનેશ્વરના ધર્મને વિષે રચ્યા છો, તેથી તમે જ સનાય છો અને તમેજ શંકુ યુક્ત છો. વઢી તમેજ સ્વચ્છરા ચારિત્ર લીધું સ્વાચ્છી સ્થાપર અને જગમ એવા અનાય માણીઓના નાથ થયા છો. તેથી હું મારા અપરાધનો નાશ કરવા સારુ તમને સમાર્પું છું. વઢી તમારા ધ્યાનમાં વિઘ્નકારી પ્રશ્ન પૂછીને મેં જે દૂષણ કર્યું છે તથા સાંસારિક જોગ જોગવવા માટે જે મેં તમને અઘટિત નિમગ્ન કર્યું છે તે સર્વ મારો અપરાધ ક્ષમા કરો. ” આ પ્રમાણે કહી જત્તિ પૂર્વક તે મુનિની સ્તુતિ કરીને સર્વ રાજાઓમાં વચ્ચ સમાન શ્રેણિક રાજા ધર્મપા અનુરક્ત થઈ પોતાના અંતઃપુર અને પરિવાર સહિત પોતાની નગરીમા આવ્યો.

અમિત ગુણ સમૃદ્ધથી સમૃદ્ધ એવા તે નિગ્રન્ય મુનિ પક્ષીની જેમ પ્રતિવંધ રહિતપણે પૃથ્વી ઉપર વિહાર કરી ત્રણ ગુપ્તિથી ગુપ્ત થઈ અને હવે એવા ત્રણ દંડથી ચિરામ પામી, મોહાદિકનો નાશ કરી, સવેગના પ્રજારથી અનુક્રમે અક્રય સુખવાળા મોક્ષપદને પામ્યા.

॥ ઇત્યુપદેશપ્રાસાદે તૃતીયસ્તંત્રે હિચત્વારિંશત્તમ
વ્યાખ્યાનમ્ ॥ ૪૨ ॥

त्रीजा निर्वेद नामना वदण विपे.

ससारकारकागार-विवर्जनपरायणा ।

प्रज्ञा चित्ते जवेवस्य, तन्निर्वेदकवान्नर ॥१॥

जायार्थ—“ससाररूपी कारागृहनु वर्जन करणामां तत्पर एवी जेना कि चने विपे हद बुद्धि होय ठे, ते पुरुष निर्वेदवान् कहेवाय ठे ”

सिद्धान्तमां कसु ठे के “ निव्वेएण जते जीवे किं जणइ ” हे जगज्जन । निर्वेदधी जीव शु छपार्जन करे ? भगवन कहे ठे के “ निव्वेएण ते दिव्वमाणु स्सतिरिच्छएसु कामजोगेसु विरज्जमाणे निव्वेए हव्वमाणच्छइ । सव्वविसएसु विरज्जएसु विरज्जमाणे आरंजपरिगहपरिचायं करोति । आरभपरिगह परिचाय करेमाणे ससारमग बोच्छिदति सिद्धिमगपनिव्वेए य जयति ” “निर्वेद धर्मी देव, मनुष्य अने तिर्यच सगधी कामजोगेने विपे वैराग्य पामी खरा निर्वेदने मात थाय ठे, अने सर्व विषयोमां विरक्ति पाये ठे सर्व विषयोमां विरक्ति थवाधी आ रजपरिग्रहणो परित्याग करे ठे आरजपरिग्रहणो परित्याग करवाधी ससार मार्गनी छच्छेद थाय ठे, अने सिद्धि (मोक्ष) मार्गनी प्राप्ति थाय ठे. ” आ प्रसंग छपर हरिवाहन राजानो प्रवच ठे ते नीचे प्रमाणे—

हरिवाहन राजानी कथा

जोगावती नामनी पुरीमां इन्द्रदत्त नामे राजा हतो. तेने हरिवाहन नाम नो पुत्र हतो ते हरिवाहनने एक सुधारनो पुत्र तथा एक श्रेष्ठीनो पुत्र एम बे मित्रो हता ते बन्ने मित्रोनी साथे हरिवाहन स्वेच्छाए क्रीडा करतो हतो ते जोइ, राजाए एकदा छर्वचनधी तेनो तिरस्कार कर्था एट्ठे तिरस्कारु छुःख सहन न थवाधी हरिवाहन पोताना बन्ने मित्रो सहित भावापना स्नेहणो त्याग करिनि त्याधी चात्री नीकळ्यो चात्रतां चावतां ते ण्णे मित्रो एक मोटा अरण्यमां जइ पहाँच्या. त्यां तेमणे सूढने छद्माळतो एक मदनोत्त हाधी तेमना तरफ आगतो

दीडो. तेथी सुधारनो अने वणिकनो पुत्र तो तेना जयथी कागमानी जेम नाशी गया. अने राजपुत्र तो गुरूवीर हतो, तेथी तेणे ते मत्त हाथीने सिंहनाद बने चेष्टा रहित करी दीधो. पडी पोताना बन्ने मित्रोनी घोष करतो ते राजपुत्र आगळ चाव्यो. परंतु तेमनी बुद्धि तेने मळी नहि अनुक्रमे जमतां जमतां तेणे एक मनोहर सरोवर जोयुं ते सरोवरमां स्नान करी राजपुत्र तेनी उत्तर दिशामां रेह्ता एक उद्यानमां पेडो. ते उद्यानमां सुंदर कमळथी सुशोभित एक वाव दीडी. एट्ठे तेमां ते कौतुकथी उतयां. ते वावना मध्य जागमां एक छार हतुं. तेमां ते पेडो तो त्यां एक यक्षनु मंदिर जोयु तेवामां रात्री समय यज्ञवाधी राजपुत्र ते यक्षना मंदिरमां सुतो धोनीवारे नृपुत्रना रण रण शब्द करती केट्ठीएक अप्सराओ त्यां आवीने ते यक्षनी पामे नृत्य करवा द्यागी. नृत्य करी रखा पडी श्रमनो नाश करावा माटे ते अप्सराओ पोताना घणा किंपती बसो त्याज उतारी वावमां नावा पडी. ते बखते राजपुत्रे यक्षमंदिरनु छार उघाडी ते सर्वे बसो उघाडी बीधां, अने मंदिरमां पेमां छार धंज करी दीधां. पेडी अप्सराओ स्नान करी बहार नीकळीने जुए छे, तो त्यां पोताना बसो दीडा नही. तेथी तेओ परस्पर बोझी के " गरोखर आपणां बसु कोइ धूर्त हरी बीधां जणाय छे, परंतु ते आपणाथी पण जय पाम्यो नथी तेथी ते दमथी साधी शकाशे नही. " एम विचारी माम (मीष्ट) वाक्योथी तेने झोज पमाडीने ते अप्सराओ बोझवा द्यागी के ' हे छनम पुरष ! अमारां बसो आप. ' राजकुमारे अदरथी ज जवाब आप्यो के ' मधम बायु तपारां बसो हरण करी गयो हथे, माटे तेनी पासे तपे जाओ ' ते सांजळीने तेना साहसथी संतुष्ट घयेडी अप्सराओ बोझी के " हे धन्य ! अमे वारा साहसथी ममम थड डीए मोटे आ खड्गारत्न तथा आ दिव्य कचुक तेने आपीए डीए ते छे ने अमारां बसो आप " ते सांजळीने राजपुत्रे छार उघाडी तेमनां बसो आपी क्रुपा मागी. देरीओ ते वन्ने चीजो तेने आपीने स्वस्थाने गा.

पडी कुमार त्यांची आगळ चाव्यो मार्गमां एक निर्जन नगर जोयुं. ते नगरमां कौतुकरी फरतो फरतो ने राजगृहनी समिपे पडोच्यो. अने तेनी सातमी वृषिका पर चमी गयो. त्यां तेणे कमळना सरखा झोचनवाळी एक सुंदर कन्याने दीडी. तेनु दिव्य स्वरूप जोडने कुमारे विचार्यु के—

किमेपा प्रथमा सृष्टिर्विधात्रा रक्षिता ध्रुवम् ।

एतां दृष्ट्वा यथा नारीमन्या नारीः सृजाम्यहम् ॥१॥

जावार्थ—“ शुं आ नारीने जोइने हुं बीजी नारीओ सरजीश एम धारीने बिधाताए आ कन्यारूप प्रथम सृष्टि रची एने अर्हीं राखी मुकी हशे । ” अर्थात् आ कन्यातु रूप एवं सुंदर छे के आने जोइनेज बीजी स्त्रीओ सरजो होय एम जणाय छे. एट्ठे बीजी स्त्रीओ आना कर्ता ओठी रूपवत देखाय छे.

आ प्रमाणे विचारतो राजपुत्र ते कन्या पासे गयो. एट्ठे तेणीए तेने आमन नांखी आप्यु. तेपर राजपुत्र बेगो. पत्नी ते कन्याने शोकातुर जोइने तेणे पृथु के ‘ हे भद्रे ! ॥ शोकातुर केम छे ? ’ त्पारे ते कन्या घोती के “ हे जाग्य शाळी ! हु बिमय राजानो पुत्री अनगत्तेवा नामे लु. एकदा हु मारा महेमना गो-खसां देडी हत्ती, ते बखते मने जोइने कोइ विधाधरे मारु हरण करी अर्हीं आ पुर बसावीने मने राखी छे. अने ते मारी साथे त्रय करवा माटे बिवाहनी सामग्री देवा गयो छे. ते आजेज अर्हीं आवीने मने बळात्कार परणवानो छे. परंतु पहेमां मने एक ज्ञानी मुनिप क्यु हतु के “ हे राजपुत्रो ! तारो पति हरिवाहन नामे राज पुत्र घरे ’ ते मुनिनी चाणी अन्यथा थाय छे तेथी मारा मनमा अति खेद थाय छे. ” ते सांजळी कुमार बोख्यो के “ हे सुंदर भुकुटीवाळी स्त्री ! तु खेद करीश नहीं. ” आ प्रमाणे कुमार तेनी साथे बातचित करे छे, तेरामा ते विधाधर त्यां आवीं पहुँच्यो. कुमारने जोइने क्रोध युस्त थयेओ बिधाधर तेनी साथे युध्ध करवा लाग्यो. परंतु कुमारे अप्सराओए आपेत्ता जगतमेख खड्गरत्न बने तेने जीती लीधो. एट्ठे ते बोख्यो के “ हे साहसिक शिरोमणि ! हु तारा पराक्रमधी खुशी थयो छु. माटे आ स्त्री अने आ पुर तने साँप लु. तेने तु मुखेयी जोगव हु मारे स्थाने जाछं लु. ” एम कही ते विधाधर स्वस्थाने गयो पत्नी ते विधाधरनी लावेझी बिवाहनी सामग्री बने हरिवाहन ते राजकन्याने परणी तेने पेयो दिव्य कचुक आपी, ते नगरमा घणा लोकोंने बसावी, त्यां राज्यतु पात्रन करवा लाग्यो.

एकदा हरिवाहन रामा प्रियानी साथे नर्मदा नदीने किनारे जइ लचम वल्लोने किनारा पर मुकी गळक्रीडा करवा लाग्यो एवामां पेत्तो दिव्य कचुक के जे वल्लोनी साथे किनारापरज मूकेओ हतो तेने पद्मराग मणिनी कांति युक्त होनाथी

मांसनी भ्रांति ए कोइ मत्स्य आबीने गळी गयो ते जोइ राजा विगेरे खेदयुक्त
थया. घणी शोध करतां पण ते मत्स्य हाथ झाम्यो नहों. पट्टे गजा विगेरे
स्वस्थानके गया.

पेडो मत्स्य फरतो फरतो वेनातटे गयो. त्यां कोइ मच्छीमारनी जाट्ट्यां
ते पकडाइ गयो. तेने विदारतां तेना उदरमांथी पेडो कचुक नीकळ्यो. ते कंचुङ्ग
मच्छीपारे पोताना राजाने जेट कयों. ते जोइ राजाए विचार्यु के “विश्वने मोह
पमाडनारी आ कचुकने पहेरनारी कोण हशे के जेनो कचुक पण मने मोह पमा-
डे डे ? ते स्त्री कया उपायथी मने मळी शके ?” इत्यादि चिंतामांमन पड गयेता
राजाए पोताना प्रधानने कणुं के “जो मारा जीवितनु तपारे मयोजन होय तो
सात दिवसमां आ कंचुकने पहेरनार स्त्रीनी शोध करी झावो.” ते सांजळीने
मंत्रीए दीर्घ विचार करी राजेश्वरी देवीनी आराधना करी. पट्टे देवीए प्रगट
पडने वरदान मागवानुं कणु. मंत्रीए कणुं के “आ कंचुकने पहेरनारी स्त्रीने झावी
मारा राजाने आपो.” ते सांजळीने देवीए कणु के “हे सचिव !

उदेति यदि वारुण्यां, जानुश्चांगारमुक् शशी ।

तथापि सा सती शीघ्रं, प्राणान्तेऽपि न द्रुम्पति ॥ १ ॥

जावार्ध—“जो कदाच सूर्य पश्चिम दिशामां उदय पावे अन कदाच
षष्ठ अगारानो घरसाद करे तोपण ते सती स्त्री प्राणनो नाश थाय तोपण
शीघ्र मूके तेम नथी.”

तोपण हे सचिव ! तारो स्वामी कदाग्रह मूकतो न होय ते
झावी आपु बु. पण फरीथी आ कार्य माटे तारे मारु स्मरण करुं न.
कहीने तरतज ते स्त्री पासे जइ तेनुं हरण करी राजा पासे मूर्खीने
इ गइ. राजाए ते अनगझेखानु स्वरूप जोइ मोह पायी तेणीनी
धरना करी. त्यारे ते बोझी के ‘हे राजा’ हु माणनो नाश
खरन करीश नहों. ते सांजळी राजाए विचार कयों के “
मुख बने ना ना कहे डे. परतु आ मारे आधीन डे तेनी
चितने पण हु मसन्न करीश. नितिशास्त्रमां पण सदस्य
एम कहेतुं डे.” एम विचारी नेचने एकात स्थळे

પો. અનગદ્ગેલા હૃદયમાં પોતાના જતોરનું સ્મરણ કરતી ત્યાં રહી

અહીં અરણ્યમાં હાથીથી ત્રાસ પામીને નાસી ગયેલા પેલા બે મિત્રો જે રાજકુમારથી જૂદા પડી ગયા હતા તેઓએ ફરતાં ફરતાં વનમાં વશની જાલમાં બેસીને મંત્ર સાધન કરતા એક સાધકને જોયો. સાધકે પછે તે બન્ને સાહસિક પુરુષોને જોઈને કહ્યું કે “ હે કુમારો ! તમે જો મારા અચરસાધક થાઓ તો મારું કાર્ય સિદ્ધ થાય. ” તે સાંજલીને તે બન્નેએ હા કહી. પછે તે સાધકે પોતાની વિદ્યા તેમના સહાયથી સિદ્ધ કરી વિદ્યા સિદ્ધ થવાથી સંતુષ્ટ થયેલા તે સાધકે તે બન્નેને અદૃશ્યઅંજની, શશુસૈન્યમોહિની અને વિમાનકારિણી એ ત્રણ વિદ્યા આપી ત્યાંથી ફરતાં ફરતાં તે બન્ને બેનાતટે આવ્યા ત્યાં કોકોના મુઠથી ‘ પોતાના મિત્ર હરિવાહનની પ્રિયને ત્યાંના રાજાએ હરણ કરાવી હરિવાહનને શોકાતુર કરી મૂક્યો છે ’ इत्यादि बात સાંજલીને મિત્રનો વિરહ દૂર કરવા માટે તે બન્ને મિત્રો અંજનના મયોગથી અદૃશ્ય થઈ અનગદ્ગેલાની પાસે ગયા. તે વખતે અનગદ્ગેલા પટમાં ચિત્રેલા પોતાના પતિ હરિવાહનના ચિત્રપર દૃષ્ટિ રાખીને બેઠી હતી. તે જોઈને તે બન્નેએ તે ચિત્રપટ અદૃશ્યપણે જ લઈ લીધું. તે આશ્ચર્ય જોઈ અનગદ્ગેલાના નેત્રોમાં અશ્રુ જરાઈ ગયાં અને થોડી ક્ષે—

अपराध मया किं ते, यच्चित्रितमपि प्रियम् ।

जहर्ष्य मम हृत्पाया, अपि त्व न बिभेद्वि किम् ॥ ૧ ॥

જાવાર્ય—“ હે વિધાતા ! મેં તારો શો અપરાધ કર્યો છે ? કે જેથી ત્રિવેણા પતિને પણ તે હરણ કર્યો ? આથી મારા આત્માની હૃત્પાયા, તેથી પણ શું તને કંઈ જય લાગતો નથી ? ”

તે સાંજલી તેણીને દુઃખી જોઈ તે મિત્રોએ પ્રગટ થઈ તેણીને ચિત્રપટ આપી પોતાનું વૃષ્ણાંત નિવેદન કર્યું. તે સાંજલી પોતાના પતિના મિત્રો જાણીને તે બોલી “ હે ભાઈઓ ! તમે મારા દિયર છો તો મને શોકથી મુક્ત કરો. ” તે સાંજલીને તેણીને ધીરજ આપી તે બન્ને ત્યાંથી કાંઈક સંકેત કરીને નીકળી ગયા. પછી પોતે મંત્રવાદી છે એવી તેઓએ લોકમાં પોતાની પ્રસિદ્ધિ કરી. અને રાજા પાસે જઈને બોલ્યા કે “ હે રાજા ! અમે મંત્રવાદી બીજા અમારા સરહું કાર્ય બતાવી અમારી સ્વામી કરો ” રાજાએ તેમને કહ્યું કે “ આ વચ્ચે—પહેરનારી રૂપવતી

ह्री जन्म मुधी मारे वश घडने रहे, एवु तमे करो. " ते साजळी तेमणे राजाने एक तिन्क करी तेणीनी पासे मोकड्यो. एटले प्रथमना सकेत प्रमाणे राजाने आवनो जोड तेणीए उजा थड आसन विगेरे आपी सन्मान कर्यु. ते जोड तेने पोताने आधीन धयेझी जाणी राजाए बारवार तेना शरीरनो सग करवाना याचना करो. त्यारे ते बोझी के " हे राजा ! हुं हवे तपोर आधीन बु. परतु में अष्टापद गिरिनी यात्रा करवानो नियम करेझो छे, माटे ते यात्रा कर्या पडी हु इच्छित सुख जोगवीश. " ते साजळीने ते कामाध राजाए मधुर वचनथी पेझा मन्त्रवादीओ पासे अष्टापदनी यात्रा कराववानी प्रार्थना करी. त्यारे तेओए ण्णशक्तिथी रिमान उनाव्यु. ते जोड राजाए अनगझेखाने कपु के "हे प्रिया ! आ विमानमा वेसी तारो अजिग्रह पूर्ण करी जलदीथी आव, अने मारो मनोरथ पूर्ण कर " त्यारे ते बोझी के " हे राजा ! हु ते अजाण्या पुन्पो साथे जातु बु माटे तमारी वे कन्याओने मारी साथे मोकड्यो, तो तेनी साथे मुखे वार्ताविनोद यड शके. " ते साजळीने राजाए पोतानी वे कन्याओने तेनी साथे मोकडी. पडी जे विमानमा ते वने मित्रो वेडा हता तेमा वने कन्याओ साथे अनगजेग्या पण पेडी. एटले तरतम विमान आकाशमा उचे चमयु. थोमे दूर जडने ते वने मित्रोए राजाने कहु के " हे छुट राजा ! आ गणे ह्रीओनी आशा हवे तारे मूकीज देवी. " ते साजळी राजा विद्वखो थड गयो, तेनो काड पण उपाय रवो नहीं

हवे मित्रना छु.खनो नाश करवा माटे ते वने मित्रोए हरिवाहन राजानी पासे जड ते विमान उतार्यु. तेमा गने मित्रोने तथा प्रियाने जोडने हरिवाहन अत्यंत आनंद पाव्यो पडी राजाए तथा मित्रोए परस्पर पोतपोतानु वृत्तात वही सभलाव्यु. ते कन्याओने हरिवाहने वने मित्रोने परणवा

अन्यदा इन्द्रदत्त राजाने पोताना कुमारनी तथा तेना मित्रोनी शोध मळां तेमने पोताना राज्यमा गोलव्या अने हरिवाहन कुमारने राज्यपर स्थापन करी पोने वंशाय रगरी प्रज्या ग्रहण करी केटलेक दिग्मे इन्द्रदत्त मुनिन वर्षसय च-
वारी केवटहान उत्तर घयु एटले ते भोगवता नगरीए समस्तया ते वखते ह-
रिवाहन राजाए परिवार सहित उग्रानमा जड केवळाने वदना करी. केवटीए आ
पमाणे धर्मवेशना आपो—

विषयामिपसंलुब्धा, मन्यन्ते शाश्वत जगत् ।

आयुर्जलधिकहोलहोलमालोकयन्ति न ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ विषयरूपी मांसमां लुब्धथयेत्ता प्राणीओ आ जगतने शा-
श्वत—विनाश न पाये तेनु माने डे, परतु समुझना कडोल जेवा चपळ आयुष्यने
जोता के जाणता नथी. ”

इत्यादि धर्मदेशना सामळीने राजाए केवळीने पूछु के ‘ हे स्वामी ! मा
रु आयुष्य केतनु बाकी डे ? ’ केवळीए जवाब आप्यो के ‘ हे राजा ! तार आ
युष्य मात्र नव ग्रहरज बाकी डे. ’ ते साजळीने मरणथी जय पामेझा ते राजानु
झग कपवा झायु. त्यारे मुनीश्वर बोध्या के “ हे राजा ! जो तु मृत्युनी बिता
थी जय पामतो हो, तो तु मरज्या अगीकार कर. केमके—

अंतोमुहुत्तमित्त, विहिणा विहिया करेइ पव्वजा ।

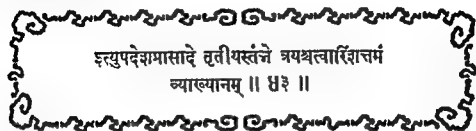
डुस्काण पज्जत, चिरकाळकयाइ कि जणिमो ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ एक अन्तर्मुहूर्त मात्र पण जो विधि पूर्वक ग्रहण करेली
मरज्या सारी रीते पाळी होय तो ते सर्व दुःखोनो अत (नाश) करे डे, तो
पत्री चिरकाळ दीक्षानु पावन कर्यु होय, तो तेने माटे तो शु कहेनु ? ” अर्थात्
तेनु फळ तो सर्व दुःखनो नाश करनार थाय ज एमां आश्चर्य नथी.

आ ममाणे ज्ञानीनु वचन सामळीने राजाए स्त्री तथा मित्रो सहित तर-
तन दीक्षा ग्रहण करी पत्री ते राजपि ‘ एगोह नडि मे कोइ ’ ‘ हु एकजोन बु,
मार कोइ नथी ’ इत्यादिक शुच ध्यान व्याता मृत्यु पामीने सर्वार्थसिद्धि वि-
मानमां देवपणे उत्पन्न थया, त्याथी चर्चीने महाविदेह क्षेत्रमा उत्पन्न थइ मो
क्षपद पामशे. तेना मित्रो तथा अनगवेषा विगोरे पण देवगति पामीने अतुक्रमे
मोक्षमुख पामशे.

“ श्री जिनेन्द्रना मार्गेने विषे ‘ निउद ’ शब्दनो अर्थ ‘ ससारपर वि
रागता ’ एवो करेवो छे ते निर्वेदरूप भावसिंहनो आश्रय करनार हरिवाहन

राजा शीघ्र सर्वार्थ सिद्धि विमानने पाय्मा. तेवी रीते अन्य जव्य माणीओण निवेदने विषे दृढता राखवी. ”

व्याख्यान ४४ मुं.

अनुकंपा नामना चोथा लक्षण विषे.

दीनदुःस्थित दारिद्र्य प्राप्तानां प्राणिनां सदा ।

दुःखनिवारणे वाञ्छा, सानुकंपाजिधीयते ॥ १ ॥

जावार्थ—“ दीन, दुःखी अने दारिद्र्यने पामेझा माणीओनां दुःखोनु निवारण करवानी निरतर जे वांछा (इच्छा) करवी ते अनुकंपा-कहे-वाय छे ”

कार्या मोक्षफळे दाने, पात्रापात्रविचारणा ।

दयादानं तु सर्वज्ञैर्न क्वापि प्रतिपिध्यते ॥ २ ॥

जावार्थ—“ जेनु फळ मोक्ष छे, एवा सुपात्र दानमां पात्र अपात्रनो विचार करवो, पण दयादान (अनुकंपादान) करवा माटे तो तीर्थकरोण कोइ पण स्थाने निषेध कयों नथी. ”

निर्गुणेष्वपि सत्त्वेषु, दया कुर्वन्ति साधवः ।

न हि संहरति ज्योत्स्नां, चन्द्रश्चमादवैशमनि ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ साधुजनो (सज्जनो) निर्गुण माणीओनी उपर पण द-

या करे ठे, केमके चछ पोतानो मकश चमाळना घरपरधी कांइ लइ देतो नथी. " ते तो सर्वत्र एक सरखो मकाश आपे ठे, तेम सज्जनो पण गुणी अने निर्गुणी सर्वनापर दया करे ठे.

आ विषय उपर एक मरप ठे ते संघर्षां कबु ठे के—
अपकारेऽपि कारुण्य, सुधी कुर्याच्छिरोयत ।

दन्दशक दशान्त श्रीवीरः प्रावोधयद्यथा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ बुद्धिमान पुरषो अपकार करनार पर पण विशेषे करीने अहुकपा (दया) करे ठे जुओ श्री महावीर जमराने दश देता सर्पने पण बोध रूपो हतो ” आ सबध नीचे प्रमाणे—

चरुकौशिकनी कथा.

श्री महावीर स्वामी उग्रस्यपणामा कनकखट्ट नामे तापसोना आश्रममा चरुकौशिक नामना सर्पने प्रतिबोध करवा पाटे गया हुता ते सर्पना पूर्व जबहु स्वरूप आ प्रमाणे ठे—एक तपस्वी मुनि क्षुद्रक साधुने साथे द्वाइ पारणाने मोगे गोचरी करवा गया हुता. त्या मार्गमा तपस्वी मुनिना पग तळे एक नानी देमकी दवाइने मरण पायी. तेनी आम्बोचना प्रतिक्रमण बखते नेछे करी नही, एटने पेना क्षुद्रक साधुए तेने ‘ देमकी चपाइ गयानी आझोयण केम देता नथी ? ’ एम कही स्मरण करावु. ते बखते ते क्षुद्रकपर क्रोध आववाथी ते तपस्वी साधु तेने माग्वा दोड्या रस्नामां स्तज आम्बो आववाथी ते साथे अफळाइने ते तपस्वी मुनि मृत्यु पाम्पा, अने ज्योतिपिमां उत्पन्न थया. त्यांघी खीने कनकखट्ट नामना तापसना आश्रममा पाचसो तापसोना अधिपति चरुकौशिक नामे तापस थया.

एकदा केटव्हाक राजपुत्रोने ते आश्रममा फळो तोमता जोइने क्रोधयी ते मने मारवा माटे हाथया परशु (कुहाम्नी) दइने ते चरुकौशिक तापस दोड्यो मार्गमा मोगे अन्धकृपया पदी तेज परशुबने मृत्यु पायी तेज नामथी दृष्टिबि सर्प थयो

ते सर्पने प्रतिबोध करवानी इच्छायी बीजा दोकोए निषेध कर्यो ठता प मज्जु तेज रस्ने जइ ते चरुकौशिकना राफमा पासे कायोत्सर्ग करी उजा रय

तेमने जोड़ने क्रोधधी ज्वलित थयेहो च ४५ मुं.

मुखमांघी ज्वाला मूकवा द्वाग्यो. परंतु ते ज्वालाओथ। मनुज ५५५

त्यारे तेणे प्रज्जुना पग पर मंख दीधो तेथी प्रज्जुना पगमाथी गायना दूध जेवुं श्वेत शोणित नीकळवा द्वाग्यु. ते जोड़ने तेमज प्रज्जु बोव्या के 'हे चंमकौशिक ! बोध पाम, बोध पाम, ' ए वचन साजळीने इहापोह करता तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. तेथी पश्चात्ताप करता ते सपें प्रज्जुने णण प्रदक्षिणा दइ बंदना करीने अनशन ग्रहण कर्यु. पत्ती ' बीजा जंतुओ मारा विपनी ज्वालाधी मृत्यु न पामो. ' एम विचारिने तेणे पोतातुं मुख राफढानी अंदर बिन्नमां राख्युं. लोकोने ते बातनी खबर थतां सपें लोको ते रस्ते नीकळवा द्वाग्या. धी दूध विंगेरे वेचवा जनारी महीयारीओए ते सर्पनी पूजा निमित्ते तेनापर घृतनु सिंचन कर्यु. तेथी असंख्य कीनीओ त्या उत्पन्न थइ अने सर्पनु शरीर चादणनीनी जेम असंख्य छिछवाळुं करी दीयुं. ते दुःखथी अत्यंत पीडा पामतां ठतां पण प्रज्जुनी दृष्टिरूप अमृतथी सिंचातो ते सर्प शुज ध्यान पूर्वक पंदर दिवसनु आणसण पाळी मृत्यु पामीने सहस्रार देवओकमां देवता थयो. त्यांथी चवीने तो थोका भवमांज मोक्ष सुखने पामशे. इति

आ विपयमां एक बीजुं पण दृष्टात ठे, ते संबंधमां कथुं ठे के—

तथा चौरोऽन्यराज्ञीजिल्लेभे वस्त्रायत्नकृतः ।

न रतिं लघुराज्ञ्या तु, प्रदत्ताभयतो यथा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कोइ एक चोर नानी राणीए अपावेझा अजय दानथी जेवुं सुख पाम्यो, तेवुं सुख बीजी राणीओए (सेंकनो रुपियाना खर्च वने) वस्त्रादिकधी शोजाव्या ठता पण पाम्यो नहेतो ” ते द्रष्टांत नीचे प्रमाणे —

चार राणीओनुं दृष्टांत.

वसंतपुरमां अरिदमन नामे राजा हतो. ते एकदा पोतानी चारे राणीओ सहित महेलना गवाझमां बेसी क्रीडा करतो हतो. तेवामां एक चोरने बध्यस्थान तरफ लइ जवातो तेमणे जोयो. ते जोइ राणीओए पृच्छु के 'आणे शो अपराध कर्था ठे ?' ते साजळीने एक राजसेवक बोव्यो के 'तेणे चोरी करी ठे, तेथी तेने बध्यस्थान तरफ लइ जाय ठे.' ते साजळीने मोटी राणीए राजाने कथुं के —“ हे स्वामी ! में तमारी पासे पूर्वे एक वरदान थापण रुपे राखेवुं ठे,

યા કરે છે, કેમકે વધ પોતાનો પ્રજ્ઞાદ ચંદ્રેવસ આ ચોરને મુક્ત કરી મને સોંપે”
 તે તો સર્વે પદ્ય મુદ્રા કરાવે તે રાણીને સોંપ્યો. તે રાણીએ હજાર મહેરનો કર્ત
 કરી તે ચોરનો સ્નાન, જોગન, અવકાર, અને વસ્ત્રો વિગેરેથી સત્કાર કર્યા. અને
 સગીત વિગેરે શબ્દાદિક વિષયોથી તેને આશ્વો દિવસ આનંદમાં રાખ્યો. ત્રીજી
 દિવસે તે જ પ્રમાણે દક્ષ સુવર્ણનો સર્વ કરી ધીજી રાણીએ તે ચોરનું પાત્રન કર્યું
 ત્રીજે દિવસે ત્રીજી રાણીએ કોટી હાથનો અગ્ર કરી તે જ રીતે તેનો સત્કાર કર્યો.
 ચોથે દિવસે ઢેઢસી નાની રાણીએ રાજા પાસે વરદાન માગી તેની અનુપરિચ
 અનુકાપા વહે તે ચોરને મરણના જયથી મુક્ત કરાવ્યો, ત્રીજો કાંઈ પણ સત્કાર
 કર્યા નહીં. મોટી ગણ રાણીઓએ તેની મજકરી કરી કે “આ નાનીએ આને
 કાંઈ પણ આપ્યું નહીં. તેમ તેને માટે તેણીએ કાંઈ સર્વ પણ કર્યો નહીં ત્યારે તેણે
 ચોરનો શો અપકાર કર્યો ?” નાની રાણી બોલી કે—“તમારા ગણે કરવા જેવો
 વધારે અપકાર કર્યો છે તેમ કાંઈ પણ અપકાર કર્યો નથી.” આ પ્રમાણે તે રાણી
 ઓ વચ્ચે અપકારના વિષયમાં મોટો વિવાદ થયો. ત્યારે તેનો ન્યાય કરવા માટે રાજા
 ગાજ તે ચોરને જ ઘોષાવીને પૂછ્યું કે—“તારા પર આ વારેમાંથી કોણે વધારે અપકાર
 પકાર કર્યો ?” તે સાંજઠી ચોર બોલ્યો કે—“હે મહારાજા ! મરણના જયથી
 પીઠા પામેલા મેં સ્નાન જોગનાદિક સુલનો કાંઈ પણ અનુજવ કર્યો નથી. વાણ
 સામે યથેચ્છા લીધા જરને ચાનારા ચકરાની જેમ મેં તો કેવલ-પ્રણે દિવસ હું
 નો જ અનુજવ કર્યા છે અને આજે તો શુષ્ક, નિરસ અને તૂળ જેવો સામ
 આહાર કરવાથી પણ વણિકને ઘેર યથેચ્છા ગાયના વાઝરનાની જેમ જિંદગી
 ધવાથી કેવલ સુલનો જ અનુજવ કરું હું. અને તેથી જ આજે હૃદયથી નૃત્ય
 હું ” તે સાંજઠીને રાજાએ અજયદાનની પ્રશસા કરી.

આ દૃશ્યનું તાત્પર્ય એ છે કે “જેમ રાજાની નાની રાણીએ ચોરને
 સુના હું સમાધી વચાવીને મહાન અપકાર કર્યો, તેવી રીતે આસ્તિક યતુ
 નિરતર પ્રાણીઓ પર અનુકાપા કરવી તેમ કરવાથી સપકિતનું ચોયું દક્ષણ
 અનુકાપા તે શુષ્ક રીતે પ્રગટ થાય છે.”

સ્તુપદેશમાસાદે તૃતીયસ્તને ચતુર્થત્વરિચમ વ્યાખ્યાનમ્॥૪૪॥

વ્યાખ્યાન ૪૫ મું.

આસ્તિમ્યતા નામના પાંચમા લક્ષણ વિષે

પ્રત્યુત્તિર્જાપિતં યત્તત્તત્ત્વાન્તરશ્રુતેઽપિ હિ ।

નિઃશંકં મન્યતે સત્યં, તદાસ્તિક્યં સુલક્ષણમ્ ॥ ૧ ॥

જાતાર્થ—“ડીજા તત્ત્વ (મત) નું શ્રવણ કર્યા બતાં પણ ‘ પ્રત્યુત્ત જે કહ્યું છે તે જ સત્ય છે ’ એમ જે નિઃશંકપણે માને છે તે આસ્તિક્ય નામનું ચોયું લક્ષણ જાણવું. ” આ વિષય પર પદ્મશેખર રાજાની કથા છે તે નીચે પ્રમાણે—

પદ્મશેખર રાજાની કથા

પૃથ્વીપુરનો પદ્મશેખર નામે રાજા વિનયંધર સૂરિથી પ્રતિવોધ પામીને જૈન-ધર્મી થયો હતો. અને જૈનધર્મના આરાગનમા તત્પર હતો. તે રાજા સત્તા સમક્ક નિરં-તર લોકો પાસે ગુરુનુ આ પ્રમાણે વર્ણન કરતો હતો—

નિવર્તયત્યજનં પ્રમાદતઃ, સ્વયં ચ નિષ્પાપપથે પ્રવર્તતે ।

યદ્વાપ્તિતત્ત્વં હિતમિચ્છુરદ્વિના, શિવાર્થિનાં યઃ સ ગુરુર્નિગદ્યતે ॥૧॥

જાતાર્થ—“જે ગુરુ અન્ય જનેને પ્રમાદથી નિષ્ઠિતિ પમાડે છે, અને પોતે નિષ્પાપ માર્ગમાં પ્રવર્તે છે, તથા હિતની ઇચ્છાવાળા જે ગુરુ મોક્ષના અભિજ્ઞાપી પ્રાણીઓને હિતકારી તત્ત્વનો ઉપદેશ કરે છે, તે મુગુરુ કહેવાય છે.”

વદિજ્જમાણા ન સમુક્કસંતિ, હિદ્વિજ્જમાણા ન સમુજ્જલંતિ ।

દમેતિ ચિત્તેણ ચરંતિ ધીરા, મુળી સમુઘાશ્ચરાગદોસા ॥૨॥

જાતાર્થ—“ જેઓ વદના કરાયા સત્તા ઉત્સુક (સુખી) થતા નથી અને હીનના કરાયા સત્તા સ્વેદ પામતા નથી તથા જેઓ, ચિત્ત વર્મે, ઇન્દ્રિયોતું દમન કરે છે, ધીરતા ગુણને ધારણ કરે છે, અને જેઓ રાગદ્વેષનો નાશ કરે છે, તેઓજ મુનિ કહેા, ”

या करे छे, केमके चंद्र पोतानो प्रज्ञान चंद्रम आ चोर
 ते तो सर्व एक समुद्र करान ते राणीने सौप्यो. ते रा
 करी ते चोरनो स्नान, जोजन, अर्तकार, अने वयो रि
 संगीत बिगोरे शब्दादिक बिपयोयी तेने आखो दिवम
 दिवमे ते ज प्रमाणे ब्रह्म मुवर्णनो गर्व करी धीनी राणी
 श्रीजे दिवमे धीजी राणीए कोटी हव्यनो व्याप करी ते
 बोधे दिवसे डेहसी नानी राणीए राजा पासे वरदान
 अनुकंपा वडे ते चोरने परणना जयथी मुक्त बराब्यो,
 कयों नहीं. मोटी पण राणीओए तेनी मजकरी करी
 कांइ पण आप्यु नहीं तेम तेने माटे तेणीए कांइ खर्च पा
 चोरनो शो उपकार कयों ?" नानी राणी बोझी के
 वधारे उपकार कयों छ तेम कांइ पण उपकार कयों नहीं.
 ओ वच्चे उपकारना बिपयणो मोठो बिबाद थयो. त्यारे तेन
 जाए ते चोरने ज बोझारीने पूछु के—' तारा पर आ चोर
 पकार कयों ?' ते सांजळी चोर बोध्यो के—' हे महाराज
 पीढा पामेला में स्नान जोजनादिक मुखनो कांइ पण अनुजव
 भामे पधिसा झीझा जरने खानारा बकरानी जेम में तो केवळ
 नो ज अनुजव कयों छे अने आजे तो शुष्क, निरस अने तृ
 आहार करवायी पण बणिकने घेर पधिसा गायना घाबरमानी जे
 ववायी केवळ मुखनो ज अनुजव करु छु. अने तेथी ज आजे ह
 छु " ते सांजळीने राजाए अजयदाननी प्रशसा करी.

आ दृष्टान्तनु तात्पर्य ए छे के " जेम राजानी नानी राणीए
 लुना छु स्वभांथी वचावीने महान् उपकार कयों, तेरी रीते आस्ति
 निरंतर प्राणीओ पर अनुकंपा करवी. तेम करवायी समकितनु चोपु
 अनुकंपा ते शुष्क रीते प्रगट थाय छे. "

इत्युपदेशमासादे तृतीयस्तने चतुश्चत्वारिंशत्तम व्याख्यानम्

सेकोए गामना दरेक घरनी जमती होवा मानी. अनुक्रमे शोध करता करता जय वणिकना घरमाथी ते हार नीकळ्यो एटने राजपुरुषो तेने बाधीने राजा पासे ला-
व्या. राजाए तेनो यत्न करवानो हुकूम कर्चो. ते वखते तेने कोइए ठोमव्यो नही,
परंतु तेना स्वजनो राजानी घणो प्रार्थना कवा लाग्या. त्वारे राजाए कथु के
“जो मारे घेथी तेज्जतुं सपूर्ण जरेलुं पात्र दइने ते चाडो, मार्गमा जरा पण तेज्जतु
विंहु पन्था न दे, अने आखा नगरमा फरीने अर्हा मारी पासे आवे, तो हुं तेने
मरणनी शिक्षाथी मुक्त करु, ते बिना तेने मुक्त करीश नही.” ते साजळीने
जयश्रेष्ठीए मरणना जयने होवे तेम करवानु अमीकार कर्चु. पत्नी पद्मशेखर रा-
जाए आखा नगरमा सर्व लोकोंने हुकूम कर्चो के “मार्गमा ठेकाणे ठेकाणे बीणा,
बांसळी अने मृदंग विगेरे वाजिनो बगनावो, अति मोह उत्पन्न करनार अने सुं-
दर वेष धारण करनार वेठयाओना हाथ, जाव अने कडाकू पूर्वक नृत्य, गान वि-
गेरे करावो, तथा सर्व इन्द्रियोने सुख उपजे तेवा भेक्षणको स्थाने स्थाने रचावो.”
राजानी आका प्रमाणे आखा नगरमा अनेक जातनी ध्वजा विगेरेथी शोभा करी-
ने होकोए अनेक प्रकारना नाटको विगेरेथी आखुं शहर मनोहर करी दीवु.
पत्नी जयश्रेष्ठीना हाथमा तेजथी परिपूर्ण जरेलु पात्र आयु. ते पात्रमां ज वरावर
दृष्टि राखीने ते चाड्यो. जो के ते संगीतादिक इन्द्रियोना विषयनो घणो रसिक हतो,
परंतु मृत्युना जयथी तेणे मननी एकाग्रता तेजना पात्रपर ज राखी हती. तेनी
बन्ने पन्थे राजाना सुभटो उघाडी तरवारे चाडता हता अने “जो पात्रमांथी एक
विंहु पण पन्थे, तो तरतज आ खड्गथी शिरच्छेद धसे” एवी धमकी आप-
ता हता. एवी रीते आग्या शहरमा फेररीने ते सुनटो तेने राजा पासे लाव्या. ते
वसते राजाए काइक हास्य करीने कथु ‘हे श्रेष्ठी ! मन अने इन्द्रियो अति चपळ
जे, तेने तें त्री रीते रोख्या ?’ त्वारे श्रेष्ठी बोड्यो के ‘हे स्वामी ! मरणना जयथी
रोख्या.’ राजाए कथु “व्यारे एक ज जवना मरणना जयथी तें प्रमादनो त्याग
कर्चो, त्वारे अनता मरणथी जय पामेन्ना साधु विगेरे उत्तम जनो शी रीते प्रमाद
जो ? माटे हे श्रेष्ठि ! मारु हित वचन साजळ—

अनिर्जितेन्निष्ठयग्रामो, यतो दुःखैः प्रवाध्यते ।

अस्माज्जयेदिन्धियाणि, सर्वदुःखविमुक्तये ॥ १ ॥

वार्थ—“जेणे इन्द्रियोनो समूह जीत्यो नथी, ते पुरुष दुःखोधी पी-

ગુરુ જે પ્રકારના હોય છે. તપસ્યાયુક્ત અને જ્ઞાનયુક્ત. તેમાં જે તપસ્યાયુક્ત હોય છે, તે વરુના પાંદડાની જેમ કેવલ પોતાના આત્માને જ જવસાગરથી તારા છે. અને જે જ્ઞાનયુક્ત હોય છે તે વહાણની જેમ પોતાને તથા ત્રીજા અનેક જીવોને તારે છે.

દ્વિત્યાદિક ગુરુના ગુણોનું વર્ણન કરીને તે રાજાએ ઘણા લોકોને ધર્મમાં સ્થાપન કર્યા. પરંતુ તે નગરમાં એક જય નામનો ઘણિક નાસ્તિક મતવાળો રહેતો હતો, તે એમ કહેતો કે “શિષ્યો પોતપોતાના વિષયમાં સ્વાનાવિક રીતે જ પ્રવૃત્ત હોય છે, તે કોઈથી રોકી શકાતી જ નથી. તપસ્યા કરતી તે તો કેવલ આત્માનું શોષણ કરવાનું છે. તેથી કાંઈ પણ ફલ મળતું નથી. સ્વર્ગ તથા મોક્ષ કોણે જોયા છે ? તે સર્વ અસત્ય છે. કયું છે કે—

હતથાગયા ઇમે કામા, કાક્ષિયા તે અણાગયા ।

કો જાળઈ પરે હોય, અત્યિ વા અત્યિ વા પુણો ॥૧॥

જાવાર્થ—“આ કામ જોગ તો હાથમાં આવેલા છે અને તપસ્યાદિથી મળ્યા ધોરણા સુધી તો અનાગત કાલમાં માત્ર થવાના છે, પણ કોણ જાણે છે કે પરલોક છે કે નહીં ?” પટ્ટને માત્ર થયેલાને કોઈ દેવને આગલ મલ્લશે કે નહીં તેવી શકામાં કોણ પડે ?

મોટે જે છે તે અહીં જ છે. સ્વર્ગ, મોક્ષ, પુણ્ય, પાપ વિગેરે સર્વ માનવા માં જ નથી. ” આ પ્રમાણે લોકો પાંચ ઉપદેશ કરીને તે જય ઘણિકે ઘણા લોકોને નિરમાલ્યા હતા, એ રીતે તે નગરમાં પુણ્ય અને પાપનો ઉપદેશ આપવામાં કુશલ પણ તે રાજા અને ઘણિક અને મત્યક્ષ મુગતિ અને હુર્ગતિના માર્ગ રૂપ દેખાતા હતા,

એકદા રાજાએ જય ઘણિકનું સ્વરૂપ જાણ્યું, તેથી તેને વરાસર શિક્ષા આપવા મોટે મુશ્કેલી રીતે પોતાના સેવક પાસે પોતાનો બધું મુશ્કેલી દ્વાર તે ઘણિકના ઘરમાં તેના ઘોરણના દાવરુમાં નલાલ્યો પડી આસા નગરમાં પટ્ટ વગરની સારા લોકોને જણાવ્યું કે—“રાજાનો દ્વાર કોઈ ચોરો મધ્ય છે, તે જો કોઈ તરતમાં લાવીને રાજાને આપશે, તો તેને કાંઈ પણ શિક્ષા કરવામાં આવશે નહીં. અને પછી કોઈના ધરમાંથી નીકળશે, તો તેનો સમ્બંધ દરુ થશે ” આ પ્રમાણે આપેલ પાપ કરાવી. પણ કોઈ દ્વાર લાવીને આપ્યો નહીં. પછી રાજાના

सेवकोए गामना दरेक परनी जन्ती खेवा मानी. अनुक्रमे शोध करता करता जय वणिकना घरमांधी ते द्वार नीकव्यो एउने राजपुरुषो तेने बाधीने राजा पासे ला-
व्या. राजाए तेनो वष करवानो हुकूम कर्यो. ते बखते तेने कोइए ठोमाव्यो नहीँ,
परतु तेना स्वन्नो राजानी घणो मार्यना कत्वा लाग्या. त्त्यारे राजाए कहुं के
“जो मारे घेरथी तेउनु सपूर्ण जरेलु पात्र द्वाङ्गे ते चाले, मार्गमा जरा पण तेउनु
विंछ पन्ना न दे, अने आत्मा नगरमा फरीने अहीँ मारी पासे आवे, तो हु तेने
मरणनी शिक्षायी मुक्त करु, ते बिना तेने मुक्त करीश नहीँ.” ते साजळीने
जयश्रेष्ठीए मरणना जयने द्वाधे तेम करवानु अगीकार कर्नु. पत्नी पद्मशेखर रा-
जाए आत्मा नगरमा सर्वे लोकने हुकूम कर्यो के “मार्गमा ठेकाणे ठेकाणे बीणा,
वांसळो अने मृदग विगेरे वाजिनो बगनावो, अति मोह उत्पन्न करनार अने सुं-
दा वेष धारण करनार बेउवाओना हाव, जाव अने कयक पूर्ण नृत्य, गान वि-
गेरे करावो, तथा सर्वे इन्द्रियोने सुख उपजे तेवा प्रेक्षणको रगाने रगाने रचावो.”
राजानी आइा प्रमाणे आत्मा नगरमा अनेक जातनी भ्रजा विगेरेथी शोजा करी-
ने लोकोए अनेक प्रकारना नाटको विगेरेथी आखुं शहेर मनोहर करी दीधु.
पत्नी जयश्रेष्ठीना हाथमां तेउथी परिपूर्ण जरेलु पात्र आप्नु. ते पात्रमां ज बराबर
दृष्टि राखीने ते चाख्यो. जो के ते सगीतादिक इन्द्रियोना विषयनो घणो रसिक हुतो,
परतु मृत्युना जयथी तेणे मननी एकाग्रता तेउना पात्रपर ज राखी हती. तेनी
बन्ने पन्ने राजाना सुभटो उघाडी तरवारे चालता हुता अने “जो पात्रमांधी एक
विंछ पण पन्ने, तो तरतज आ खड्गथी शिरच्छेद थसे” एवी धमकी आप-
ता हुता. एवी रीते आत्मा शहेरमा फेरनीने ते सुनटो तेने राजा पासे लाव्या. ते
बखते राजाए काइक हास्य करीने कहु ‘हे श्रेष्ठी ! मन अने इन्द्रियो अति चपळ
वे, तेने तें शी रीते रोक्का ?’ त्त्यारे श्रेष्ठी बोझो के ‘हे स्वामी ! मरणना जयथी
रोक्का.’ राजाए कहु “ज्यारे एक ज जवना मरणना जयथी तें प्रमादनो त्याग
कर्यो, त्त्यारे अनता मरणथी जय पावेइा साउ विगेरे उत्तम जनो शी रीते प्रमाद
को ? पाटे हे श्रेष्ठी ! मारु हित वचन साजळ—

अनिर्जितेन्द्रियग्रामो, यतो दुःखे. प्रवाध्यते ।

तस्माज्जयेदिन्द्रियाणि, सर्वं च खविमुक्तये ॥ १ ॥

जावार्थ—“जेणे इन्द्रियोनो समूह जीत्यो नथी, ते पुरुष दुःखोधी पी-

નાપ છે, માટે સર્વ હુઃસની મુક્તિ થવા સારુ ઇન્દ્રિયોનો જય કરવો. ”

ન ચેન્દ્રિયાણા વિજયઃ, સર્વથૈવાપ્રવર્તનમ્ ।

રાગદ્વેપત્રિમુક્ત્યા તુ, પ્રવૃત્તિરપિ તજ્જય ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ ઇન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિનો સર્વથા રોધ કરવો તેજ કાફ ઇન્દ્રિયોનો જય નથી, પરંતુ રાગદ્વેપનો ત્યાગ કરીને ઇન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિ કરવી તે પણ ઇન્દ્રિયજય રહેવાય છે ”

હતાહતાનીન્દ્રિયાણિ, સદા સયમયોગિનામ્ ।

અહતાનિ હિતાર્થેષુ, હતાન્યહિતવસ્તુષુ ॥ ૨ ॥

જાવાર્થ—“ સયમધારી યોગીઓના ઇન્દ્રિયો હતા (રુધેલાં) અને અહતા (મવર્તેલાં) ધને પ્રકારના હોય છે. તમા હિતકારી કાર્યને વિષે અહતા હોય છે, અને અહિતકારી વસ્તુને વિષે હતા-રુધેલાં હોય છે ”

આ પ્રમાણે સાજલીને જયથેઠી મતિરોધ પામ્યો, અને જિનેશ્વરના ધર્મનું તત્ત્વ સમજાને આવક ધર્મ પામ્યો એમ અનેક જનોને ધર્મમા સ્થાપન કરીને પદ્મશેવર રાજા સ્વર્ગે ગયો.

“ ગુણવાન એવા આસ્તિક પુરુષોર નિર્મલ અતઃકાળથી આ પદ્મશેવર રાજાનું ચરિત જાણીને જિનેશ્વરના મતને વિષે શુદ્ધ આસ્થા (શ્રદ્ધા) ધારણ કરવી. ”

॥ ઇત્યુપદેશમામાદે તૃતીયસ્તંજે પચચન્વારિશત્તમ
વ્યાખ્યાનમ્ ॥ ૪૦ ॥

સ્તંજ ૩ જો સપૂર્ણ

श्री उपदेशप्रासाद

स्तंभ ४ थो.

व्याख्यान ४६ मुं.

समकितनी उ यतनामांनी पहेली वे यतना विपे -

अन्यतीर्थिकदेवाना, तथान्येगृहीतार्हताम् ।

पूजनं वन्दनं चैव, विधेयं न कदापि हि ॥ १ ॥

अर्थ—“ अन्य तीर्थात्रोना देवोतु तथा अन्ये गृहण कोळ अरीहतनी मूर्तिओतु पूजन वंदन कदापि करवु नही ”

भावार्थ—“ अन्य तीर्थात्रोना शंकरादिक देवोतु पूजन वंदन विगेरे कदापि करवु नहीं, ते पहेली यतना. तथा साम्य, बौद्धादिक अन्य दर्शनीओ ग्रहण करेवी जिनप्रतिमानु पूजन वंदन विगेरे कदापि न करवु, ते धोत्री यत अन्य मतीओप ग्रहण करेली जिनप्रतिमानु पूजनादिक कथार्थी अन्यमतीओ प्रसंग वने अनेक दोषनी वृत्ति थाय, माटे तेतु वंदनादिक वर्जवु ” आ यतना पर सग्रामसूर राजानी कथा छे ते नीचे प्रमाणे—

सग्रामसूर राजानी कथा

पञ्चिनीखरु नामना नगरमा सग्रामट्ट नामे राजा हतो तेने सग्रामसूर नामे पुत्र हतो. ते हमेशा शिकार करी अनेक प्राणीओनो वध करतो हतो. तेने तेना पिताए घण्टी रीते समजाव्यो तोपण तेणे पोतानो कदाग्रह ओळ्यो नहीं. न्यारे तेनो निरस्कार करीने तेने नगर बहार काढी मर्यो. पट्टे ते कुमार गाम व-

હાર એક પર વસાવીને ત્યાં રહ્યો. પત્ની હમેશા માત્ર કાઢે કુતરાઓને ઘડને તે વનમાં જઈ માણીઓનો વચ કરી માળવૃત્તિ કરતા હતાઓ. એકદા કુતરાઓને ત્યાં રાહીને સગ્રામસૂર વોડ ગામ તરફ ગયો તે વખતે તે ઝગાનમાં વોડ સૂરિ મહારાજ સમવસર્યા. અગસર જોડને તે મૂરિ તે કુતરાઓને પ્રતિગ્રોધ કરતા માટે મથુર વચ નથી વચુ કે—

રણમિત્તસુગ્રજ્ઞે, જીવે નિહણતિ જે મહાપાવા ।

હરિચંદણવળસંન, દહતિ તે ઘારકજ્ઞમ્મિ ॥ ૧ ॥

નાવાર્ય—“ જે મહા પાપી માણીઓ કણ માત્રના મુલ્યને માટે ધીમા જીવોને હણે છે, તેઓ રક્ષા (રાત્ર) ને માટે હરિચંદન ટુકોના વનને બાઢે છે, એમ જાણવું. ”

આ પ્રમાણે સાજલીને તે કુતરાઓએ પ્રગ્રોધ પામીને જીવન પર્વત માણી વધનો નિઃપ્રહણ કર્યો. સગ્રામસૂર પરગામધી પોતાને ઘેર આવ્યો, ત્યારે તેણે માણીઓના વધને માટે કુતરાઓને મુશ્કા. પણ તે કુતરાઓ તો જરા પણ આવડા ચાલ્યા નહીં, ચિત્રમાં આંકેલેલા હોય તેમ સ્તંભ ઘડને ઢાળા રહ્યા. તે જોડેને તેણે તેના રક્ષકોને આમ થવાનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે તેઓ ઘોડ્યા કે “ હે સામી ! અમે વિશેષ કારણ કાઢ પણ જાણતા નથી, પરંતુ તેમની ચેષ્ટાથી એમ જણાય છે કે—

કર અમે એક સાધુ આવ્યા હતા, તેના વચનથી તેઓ પ્રતિગ્રોધ પામ્યા છે ” તે સાજલીને સગ્રામસૂરે વિચાર કર્યા કે ‘ અહો ! મને ધિગાર છે, કે, હું પણ જેવો પણ નહીં ! ’ એમ વિચારીને તે ગુર પાસે ગયો. ત્યાં તેણે નીચે પ્રમાણે ધર્મ શ્રવણ કર્યા.

દેવો જિણોઠ્ઠારસદોસવજ્ઞિઓ, ગુરુ સુસાહુ સમઝોઠ્ઠકવણો ।

ધમ્મો પુણો જીવદયાહુ સુદરો, સેવેહુ એય રચણત્તય સયા ॥ ૧ ॥

નાવાર્ય—“ અઢાર લોપથી રહિત જે જિનેશ્વર તેજ દેવ, પચ્ચર અને કાંચનમાં સમાન બુદ્ધિરાહી જે સુસાહુ તેજ ગુર, અને જીવદયા વિગેરેથી સુન્દર ગયો જે ધર્મ તેજ ધર્મ એ પ્રમાણેના સ્તનયનુ તુ સદા સેવન કર ”

તે સાંજલી સગ્રામસૂરે આત્મ ધર્મ અગીકાર કર્યો. તે જાણી રાજાએ તેને નગરમાં ઘોડાની યુગરાજ પદે સ્થાપન કર્યા

व्याख्यान ४६ मुं. समकितनी ठ यतनामांथी पहेली वे-यतना विषे. (२४९)

हवे कुमारनो मित्र मतिसागर चिरकाळधी छव्य उपार्जन करवा समुद्र-
स्ते गयो हतो, ते घणुं धन उपार्जन करीने आव्यो, त्यारे मधम मित्रने मळवा
माटे गयो. तेने कुमारे कुशळ वार्ता पूढीने पढी छीप समुद्र विगेरेमां कांड, आश्च-
र्य जोयुं होय तो ते कहेवा कथु त्यारे मतिसागर बोव्यो के " हे मित्र ! हुं वहा-
णमा वेसीने समुद्रमा जतो हतो, त्यारे में जरतवंरनी मर्यादामा एक उंचा कल्प-
वृक्षनी शाखापर ह्रींचको गांधीने ते ह्रींचका रूप पद्व्यकर रहेली एक सुंदर स्त्रीने
जोड. ते स्त्री समग्र स्त्रीओना सिन्नकरूप हती, अने पोताना संगीत शब्दधी तेणी.
ए किंनरी अने देवागनाओने पण फिर (दासी) रूप बनावी दीधी हती. तेवी
रूप अने द्वावण्यवती स्त्रीने जोडने कौतुकधी में मारुं वहाण तेणीनी तरफ हंका-
रुं, परतु हु तेणीनी पासे पडोचु एटझामा तो ते मारा मनोरथनी साथेज कल्पवृक्ष
सहित समुद्रमां निमग्न थइ गइ. ते आश्चर्यकारक बनाव जोडन हुं घणु विस्मय
पाव्यो. हे मित्र ! आज में ते आश्चर्य तमारी पासे निवेदन कर्युं ठे. " ते सांज-
ळीने कामदेवना याणथी जेनु अग जर्जरित थयु छे, एवो कुमार मित्रने साथे झ-
डने वहाणमा वेसी समुद्रना ते जागमा आव्यो. एटझे तेणे पण दूरधी तेणीने ते-
ज रीते क्रोधा करती जोड. कुमार तेणीनी पासे गयो, तेडझामा ते स्त्री मधमनी
जेम समुद्रमा पकीने अदृश्य थइ गइ. ते जोड साहसिक कुमारे हाथमा लघाकु
खड्ड झडने तेणीनी पाजळ ऊपापात कयों. एटझे ते कुमार जळकात मणिधी ब-
नविना सात माळना मासाद लप. पड्यो. पढी धीमे धीमे नीचे उतरनीने कुमार
नीचेना माळमां आव्यो. त्यां कल्पवृक्षनी शाखा साथे बाधेझा पद्व्यकर्मां अत्यंत
सुंदर अने सूक्ष्म वस्त्रधी आखुं शरीर डांकीने सुतेझी ते स्त्रीने कुमारे जोड. तेणे
कल्ल जरा उंचु वर्युं, एटजे तरतज ते स्त्रीए लजी थडने कुमारने तेज पद्व्यकर्पर बे-
साव्यो. पढी तेणीए कुमारने तेनुं कुळ, नाम विगेरे पूज्युं. तेनो यथास्थित जवाब
आपीने कुमारे तेणीने तेनुं वृत्तात पृच्यु. त्यारे ते पण पोतानु यथास्थित स्वरुप क-
हेवा लागी.

वेताव्य पर्वतनी दक्षिण श्रेणीमां विद्युत्प्रज नामे राजा ठे. तेनी हुं मणि-
मनरी नामनी पुत्री लु. एकदा मारा पिताए मने योग्य वयमां आवेझी जोडने कोइ
नैमित्तिकेने पृच्यु के ' मारी पुत्रीने योग्य पति क्यारे मळजे ? ' त्यारे नैमित्तिके
कथु के ' हे राजा ! समुद्रमा जळकात मणिनो महेल करावीने कल्पवृक्षनी शाखा

साथे पत्यक बांधी त्यां तमारी पुत्रीने राखो. त्यां सरसेन^१ राजानों पुत्र संजाली
आवणे, ते तेनो पति थरो. ' आ प्रमाणे ते निमित्तिये कथाधी मारा फिज
प्रमाणे सर्व करावी मने अर्हा राखी. अर्हा रहेतां मने घणे दिवसे तपां
शन थयु.

आ प्रमाणे ने वझे परस्पर मेमयार्ता करता हता. तेवामा हाथयो ठाव
तरवार धारण करीने ताझ तमाझ वृक्षना पांदमा जेवो श्याम अने जयंका क
वाळो एक राक्षस एकदम प्रगट थइ कुमार प्रत्ये बोळो के " हे कुमार ! तु
दिवसधी नृरूपो सु, तु मारा जड्यने परणवाने केम इच्छे ठे ? " एम कहीने ते
इसे मणिमजरीने जाजर सहित पगेथी गळवा मांदी. ते जोइ कुमारे तेना
जोरधी खड्गनो प्रहार कयों. परतु ते खड्ग राक्षसने काइ पण इजा कयो नि
ककना थइ गथु त्यारे कुमारे तेनी साथे धाहुयुद्ध करवा मान्यु तेमां राक्ष
कुमारने नृमिपर पावोने बांधी लीधो पत्री राक्षसे तेने कथु के ' हे राजपुत्र !
तारे तारी प्रियाने मोदवची होय, तो मने रीजी कोइ स्त्री अथवा तारी स्थूल
नामनी दासी खावा माटे आप. कदी तेपण तु न करी शके तो मारा गुह
परिव्राजकने तु प्रणाम कर अथवा मारा भासादमां विष्णूनी मूर्ति साथे नि
तिमा पण ठे तेने प्रणाम करीने तु प्रजा कर. अथवा मारी ज प्रतिमा क
तेनु हमेशां पूजन कर. नहीं तो आने हु आखी खाइ जइश. " ते सां
कुमार बोळो " हे राक्षस ! मारा जीवितनो अत धाय, तोपण जिनेभरने
छुसावुने मूकीने हु रीजाने नमस्कार करीश नहीं. तेमज कारण विना
जीवनी पण हिंसा हु करतो नथी तो बीजा जीवोनी हिंसा करवा देवान
चातज ना माटे करवी ? हे देव ! तारे पण ते प्रमाणे बोझतु योग्य नथी
सांजळीने राक्षस बोळ्यो के " हे राजपुत्र ! त्यारे तु आ जिनाययने वि
त्यां बीतरागनु पिंव ठे, तेनी तु पूजा कर " ते चात कवच करी कुमार
जिनाययमा गयो, तो ते पिंव बांधू लोकोष पूजेवु हतु. नेथी तरतु कुमार
पाजो वळीने बोळ्यो के ' हे देव ! शिरच्छेद धाय तोपण हु तारु वचन क
रीश नही. ' तेवो तेनो हट निश्चय सांजळीने राक्षस मणिमजरीने प
धायो ते वखने ते वाळा अत्यंत करुण स्वरे विन्याप कावा लागी के

य ! हे नाथ ! मारुं मरणार्थी रक्षण करो, रक्षण करो.' ए प्रमाणे विज्ञाप कर-
ते बाळाने कठ पर्यंत गळीने राक्षसे कुमारने कळु के " हे मूर्खशिरो-
णि ! जो तु दासीने पण आपवा ना कहेतो होय तो ठेवट एक धकरो ज
पण, नही तो आ खीनु जक्षण करीने पत्नी तारु पण जक्षण करीश. "

साभळी कुमार बोड्यो " कट्यात काळे पण तारा कहेवा प्रमाणे करनार नथी,
शामटे तु चारवार पृथ्या करे ठे ?" आ प्रमाणे तेना दृढ निश्चयार्थी संतुष्ट थ-
यो ते राक्षस तरतज पोतानुं दिव्य रूप प्रगट करीने बोड्यो के " हे साहसिक-
मरोपणि ! देवेंडे करेझी तारी प्रशासने नही मानतो हु तारी परीक्षा करवा आ-
यो हतो, तारा प्रसादार्थी मने पण समकित प्राप्त थयुं छे. " एम कही ते देव ते-
ना गार्धर्ब लग्न करो स्वर्गे गयो. पत्नी कुमार पण मणिमजरीने महोत्सव पूर्वक
एणी पोताने नगरे आब्यो.

कुमारने राज्य पर बेसाम्नीने तेना पिताए दीक्षा ग्रहण करी. संग्रामसूर
जा पण श्रावक धर्मतु प्रतिपादन करी पांचमा देवज्ञोकमा देवता थयो त्यांथी
थवी एक अवतार धारण करी मोक्षपदने पामशे.

" राजाओने विषे श्रेष्ठ एवो संग्रामसूर राजा बे यानाने विषे सावधान
वेत्तवाळो घडने कष्टमा पण अहिंसादिक नियमो पाळी पांचमा देवज्ञोके गयो "

इत्युपदेशमासादे चतुर्थस्तंजे षट्चत्वारिंशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ४६ ॥

व्याख्यान ४७ मु.

बाकीनी चार यतना विषे.

मिथ्यात्वद्विसचित्तानां, संदापादापवर्जनम् ।

सकृच्छा बहुवारं वा, न यच्छेदशनादिकम् ॥ १ ॥

જાતાર્થ—“ મિથ્યાત્વે કરીને લીધે છે ચિત્ત જેનાં એવા ઘરકાદિક તપ સોને ‘ તમે કુશાલ છો ? ’ એમ સ્નેહ પૂર્વક ધારવાર પૂઝવું તે સજ્ઞાપ અને એક વા પૂઝવું તે આજ્ઞાપ—તે બન્નેનું વર્જવું તે ત્રીજી તથા ચોથી યતના જાળવી તેમજ તે મિથ્યાત્વીઓને એકવાર અથવા વારંવાર અજ્ઞાનાદિક આપવું નહીં, તે પાંચમી તથા ષઠી યતના જાળવી. ”

ઝપાસક દશાગ સૂત્રમાં શ્રી ભગવાને સમક્તિ ગ્રહણ કરનારને આ પ્રમાણે વર્તવા કહ્યું છે કે “ નો મે કમ્પદ અન્નપન્નદં અન્નઝરિયયદેવયાણિ વા અન્નઝરિય પરિગાહિયાણિ અરિહત્તેષ્યાણિ વા વદિષ્ય વા નમસિત્ત વા પુલ્લિ અણાવતેણં આસવિષયણ વા સત્તવિત્તવા તેસિં અસણ વા પાણં વા દાઝો આણુપ્પયાઝો વા-ઇલ્યયે.—“ આજથી આરંભીને મારે અન્ય તીર્થિકોના હરિહરાદિક દેવોને તથા અન્યતીર્થિકોએ ગ્રહણ કરેલા અરિહતના વિંચોને વાંદવા ન કહેવું, નમન કરવું ન કહેવું પૂરે નહીં યોજાવેલા એવા તે મિથ્યાત્વીઓની સાથે મારે આજ્ઞાપ કે સજ્ઞાપ કરવો ન કહેવું, તથા તેઓને અજ્ઞાન, પાન ત્રિગેરે એકવાર આપવું કે ધારવાર આપવું ન કહેવું આ પ્રસંગ ઉપર સજ્ઞાલપુત્ર આવકનું દર્શાવે છે, તે ઝપાસક દશાગ સૂત્રથી જાણી શકાયું છે. ”

સદાશપુત્રની કથા

પોદ્દાસપુર નામના નગરમા મલ્લઙ્ગીપુત્ર (ગોશાલ) ના મતેને માનનારો જાતપુત્ર નામનો આવક રહેતો હતો. તે પાંચસો કુંજારની હુકાનોનો સ્વામી હતો તેની પાસે ત્રણ કરોડ સોનામહોરો હતી, અને તે દસહજાર ગાયોનો પોષક હતો તેને અગ્નિમિત્રા નામની પત્ની હતી. એકદા તે શ્રેષ્ઠિની પાસે આવી આકાશ અરણ્ય રહીને એક દેવે કહ્યું કે “ હે શ્રેષ્ઠી ! કાલે આ નગરમા મહામાહન અર્ધત સર્વજ્ઞ પથારશે, તેની તોર કલ્યાણકારક અને મમલકારક દેવ સ્વરૂપજ છે, ધારી સેવા કરવી. ” એમ કહીને તે દેવ ગયો ત્યારે તેણે વિચાર કર્યો કે “ મારા મારો ધર્મગુરુ ગોશાલોજ મહામાહન અને સર્વજ્ઞ છે, તેથી તેજ કાલે પાંચસો કુંજારો તેની અજ્ઞાનાદિકવડે સેવા કરીશ. ”

પછી ત્રીજે દિવસે માત કાલે ગોશાલોને બદલે શ્રી મહાવીર સ્વામી આગમન સામઙ્ગીને તે ઘણો હર્ષિત થયો અને મહોત્સવ પૂર્વક તેમને વાંદવા

दुरयीज प्रातिहार्यादिकनी शोभा जोडने ' अहो ! मारा गुरुनी शक्ति अचित्य जणाय डे. ' एम विचारिने मज्जु पासे जइ तेपने वदना करीने पासे वेडो. मज्जुए देशना दीधी ते साजळी पडो मज्जुए पञ्चु के ' हे सदासपुत्र ! काळे तने देर-ताप जे कथुं हतुं ते साजरे डे ? ' त्यारे ' हा ' कहीने तेणे विनति करी के ' हे मज्जु ! मारी कुचारनी छुकाने आप पधारो, जेथी हु आपनी सेवा करूं. ' मज्जु पण त्या परायो.

एकदा माटीना वासणोने तन्कामां मूकेझा जोडने जिनेश्वरे तेने पृच्छुं के ' हे श्रेष्ठो ! कया उपायथी आ वासणो यनाव्या ? ' ते बोळ्यो ' हे स्वामी ! माटीनो धिरु करी चक्रार मकीने आ वासणो तैयार करेजां डे. ' मज्जुए पृच्छु ' हे जइ ! आ वासणो तु उद्यमथी तैयार करे छे के उद्यम विना ? ' आ प्रमाणे जगवाने प्रश्न कर्षो. त्यारे गोशाळाना मतमा रहेझो ते नियतिवादी होवार्थी ' उ-योगरमे बने डे ' एवो उत्तर आपे तो पोताना मतनी कृति थाय अने बीजा म-तुं प्रतिपादन थाय तेथी तेणे ' उद्यम विना थाय डे. ' एवो जवाब आप्यो. मज्जुए फीथी प्रश्न कर्षो के " हे सदासपुत्र ! कदाच कोड माणस आ तारा वा-उणो चोरीने दड जाय, अथवा जांगी नांवे, अथवा तारी स्त्री साथे जोग विज्ञा-स करे, तो तेनो तु शु दुरु को ? " तेणे जवाब आप्यो के ' हे जगवान ! ते मा-णसना प्राण ह, अकालेज नाश पमाहु, तेने अत्यंत तर्जना कर ' त्यारे स्वामी बो-ळ्यो के " आ प्रमाणे तु उद्यमनी परतत्रताथीज सर्व कार्य करता उता ' उद्यमवि-नाज पाय डे ' एम जे बोळे डे ते मिथ्या डे. एकातपणे मानेनु सर्व असत्य डे अने स्याद्वादपणे जे मानवामा आवे तेज सत्य डे. " इत्यादि जगवाननी यु-क्तियी प्रतिबोध पामेव्हा ते श्रेष्ठोए पोतानी स्त्री सहित जिनेश्वरनी पासे पांच अ-ण्णवन अने सात शिक्कावत रूप श्राव्ह धर्म अंगीकार कर्षो. पडो श्री जिने-श्वर अन्यत्र विहार कर्षो.

अन्यदा सदासपुत्रे जगवंतनो धर्म स्वीकार्यानी वात साजळीने गोशाळो तेने घेर आव्यो. तेने जोइ सदासपुत्र मैन धारीने वेसीज रहो. उजा थडेने आव-अर पण आप्यो नहीं. ते वग्वेने दडजा घमे मंलज्जीपुत्रे जगवानना गुणहुं आ प्रमाणे वर्णन कर्षु के—' हे देवानुमिय ! अहीं महामाहन पधार्या हता ? ' ते साजळी सदासपुत्रे पृच्छु—' तमे कोने महामाहन कहो छे ? ' गोशाळाए जवाब

आप्यो के—“ हे सदाज्ञपुत्र ! सूक्ष्म अने वादर बने प्रकारना जीवोनी हिंसाभी विरमेना होवाची श्री महावीर ज महामाहन ठे. हे धर्मणोपासक ! अहीं आं महा गोप, महा सार्यसाह, महा धर्मकथक, अने महा निर्धामक आज्या हता ? ” ते सांजळीने भेट्टीए पृष्ठयु—“ तमे आ कोनु वर्णन कर्यु ? ” गोशाळाए जबाब आप्यो क ‘में आ सर्व वर्णन त्रिशलांना पुत्र श्री महावीर स्वाधीनु कर्यु छे. ’ ते सांभळीने हर्षित थयेता भेट्टीए बहुमानपूर्वक गोशाळाने कथु के—“ तमे ते मारा गुरु माव वाद करी शकशो ? ” गोशाळे जबाब दीघो—“ हे नद्र ! हु तेमनी साये वाद करवा समर्थ नथी. केमके तारा ते धर्मगुरु तो मने एक न वचनमा जीती छे तेना छे. ” ते सांजळी सदाज्ञपुत्रे कथु के—“ तमे ते सर्वज्ञनु यथार्थ वर्णन कर्यु छे, तेवी हु तमने सत्कार पूर्वक अशन, बल बिंगरे आपु बु, परंतु धर्मबुद्धिची आपणे नथी. ” आ ममाणेना अनेक युक्तियुक्त वास्तोधी तेने मज्जुना धर्ममा दद जाणीने गोशाळे वितरु थइ त्याधी अयत्र विहार कर्षो

एकदा एक निष्ठावाळो सदाज्ञपुत्र श्राद्धधर्म पाम्या पत्नी पदर वें पाँप लइने पाँपशानामां रबो हवो. ते बखते रात्रीए हाथपां सीक्षण खडग धारण करीने कोइ देव पिशाचनुं रूप लइ त्यां आवी उपसर्ग करवा लाग्यो. तेना घरमांथी एक एक पुत्रने झार्वीने शस्त्रबडे तेने कापी तेना रधिर बने पाँपधमां बेडेना ते भेट्टीना शरीरपर सिंचन करवा लाग्यो तोण भेट्टीने तेनापर जरा पण क्रोध आप्यो नहीं. तेम ते जप पण पाम्यो नहीं ते जोइ पिशाचे तेने कथु के—“ हे मृत्युनी मार्चन करतार ! हजु पण जो तु धर्मनो त्याग नहीं करीश तो हु तारी समझ तारी खीनो पण पात करीश. ” आ ममाणे बारबार कहेना तेना वास्तो सांजळीने भेट्टीए विचार कर्षो के—“ खेरखर आ कोइ अनार्य (पापो) जणाय छे, माटे तेने पकमी झठ ‘ एम विचारी मोटो पोकार करी तिरस्कार पूर्वक तेने पकरवा जा छे तेवाणं ते देव अदृश्य थइ गयो ते बखने पोताना पतिना मुखवी पोकार सांजळीने तेनी वी तरतत्र पाँपशालामां आवी, अने पतिने पोकार करवानु कार पृष्ठयु. पटले तेणे यथार्थ ठ्ठात कथु. ते जाणीने ते बोझी के—“ हे स्वामी तमारा पुत्र बिंगरे सर्व कुट्टने कोइए हएया नथी, ते सर्व आपणा घरमां सुतेना माटे कोइ देवानो करेसो आ उपसर्ग छे एम जणाय छे. परंतु तमे व्रतनो न कर्षो ते पोम्प न कर्यु, माटे ते पापनी आशोयणा करो. ” ते सांजळीने भेट्टी

તદુજયસુત્ત કિંચિ, સુત્તસ્સ યંગા મુણેયવ્વા ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—કોઈક સૂત્ર હત્તર્ગનું છે, કોઈક મૂત્ર અપવાદનું છે, અને કોઈક સૂત્ર હત્તર્ગ તથા અપવાદ એ બન્નેને લાગુ પડે છે. એ પ્રમાણે સૂત્રના ત્રણ જાગા સમજવા.

માટે ગુણનો વિજાગ જોડને ત્રણે પક્ષની સેવા કરવી. (બન્ને પક્ષો પ્રદર્શ કરવા.) વળું છે કે—

તમ્હા સવ્વાણ્ણના, સવ્વનિસેહો ય પવ્વયણે નસ્થિ ।

આય વય તુલ્લિજ્ઞા, લાહોકલ્લિવ્વ વાણિયઘ્ઠો ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“તેથી કરીને જિન પ્રવચનને વિષે કોઈ પણ કાર્યની સર્વથા આજ્ઞા કે સર્વથા નિષેધ કહેલ નથી. પરંતુ લાજની આકાંક્ષા (ઈચ્છા) રાગ નારા વણિકની જેમ આય ને વ્યયની (લાજ ને હાનીની) તુલના (સરખામણી) કરીને વિશેષ લાજવાળા કાર્યનો સ્વીકાર કર્યો.” અર્થાત્ જેમાં વ્યય કરતાં લાજ વધારે મૂલ્યે તેમ હોય તે કાર્ય કરવું.

હત્તર્ગ માર્ગમાં સર્વથા તો યથાસ્થિત ચારિત્રવાળાનો જે નિરતિચાર (અતિચાર રહિત) માર્ગ છે તે જ છે. પરંતુ હાત્તના સમયમાં તેવા પ્રકારના સધયણા દિક્કના અજ્ઞાને લીધે તેવા પ્રકારનો હત્તર્ગ માર્ગ પાછી શકાય નહીં, તેથી અપવાદ માર્ગનું પણ સેવન કરીને પછી આલોપણાદિરૂઢે આત્માની શુદ્ધિ કરવી.

પ્રથમ રાજાજિયોગ નામનો આગાર કહે છે.—

દાક્ષિણ્યેન ક્ષિત્તીશસ્ય, વલ્લાઘ્ઠા વાસ્યતોઽથવા ।

કુટ્ટપીના નમસ્કારો, રાજાજિયોગ ભચ્ચતે ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“રાજાની દાક્ષિણ્યતા વડે, તેના વચ્ચત્કારથી અથવા તેના વચનથી કુટ્ટપીઓ (મિ. પાત્રીઓ)ને નમસ્કાર કરવો પડે તે રાજાજિયોગ કહેવાય છે.”

આ પ્રસંગ ઉપર કાર્તિક શ્રેણીનું દૃષ્ટાંત છે તે નીચે પ્રમાણે—

कार्तिक श्रेष्ठीनुं दृष्टान्त.

पृथ्वीरूपण नगरमा श्री मुनिमुवत स्वामीची धर्मेनो प्रतिबोध पामेझो कार्तिक नामे श्रेष्ठी रहतेो हतेो. एकदा ते नगरमां गैरिक नामनो तापस आव्यो. ते कायम मासोपवास करीने पारणुं करतो हतेो. तेना एक कार्तिक शेठ विना बीजा सर्व झोको जक्त थड गया, एदझे ते तापस कार्तिक शेठ लपर गुस्ते थयो. एकदा राजाए ते गैरिकने पोताने त्यां पारणु करवा माटे निमनण कर्तुं त्यारे तेणे कशु के " हे राजा ! जो कार्तिक श्रेष्ठी मने पीरसे, तो हु तमारे घेर पारणु करवा आवुं. " राजाए ते बात कबूल करी. पडी श्रेष्ठीने बोझावीने राजाए कशु के ' मारे घेर तुं गैरिकने पीरसीने जमारु ' श्रेष्ठीए कशु के ' हे राजा ! आपनी आज्ञाची हुं जमाहीश, ' रायाजियोगेणं आगार होवाची राजाना आग्रह वने निषिध कार्य करवामां व्रतनो जग धतो नयी, एम मानीने श्रेष्ठीए हा पानी. पडी गैरिकने जो-जन कराववा ते राजाने त्यां गयो. तेने पीरसतां तापसे पोताना नाक पर आंगळी घसीने इसारो कर्पो के ' तारु नाक कपायु ' ते जोड श्रेष्ठीए विचार कर्पो के " जो प्रथमयी ॥ दीक्षा ग्रहण करी होत तो आ तापस मारो पराजव करी शकत नहों. " एम विचारीने तेणे एक हजार ने आठ वणिकपुत्र (वाणोतर) सहित दीक्षा ग्रहण करी.

अनुक्रमे षादशाहीनो अन्धास करी चार वर्षे सयम पाळी सौधमेंद्र थपा. गैरिक तापस पण मरण पामी पोताना धर्मेने प्रजावे तेज सौधमेंद्रनो औरावण हाथी' थयो. तेणे विमंगळान वने कार्तिक शेठने ओळखीने नासवा मारुथुं. एदझे तेने पत्नीने इन्द्र नेनापर चव्था. इन्द्रने जय पमारुवा माटे ते औरावणे पोताना वे रूप कर्पो, त्यारे इन्द्रे पण वे रूप कर्पो. हाथीए चार रूप कर्पो, त्यारे इन्द्रे पण चार रूप कर्पो. ढेयट इन्द्रे अवधिज्ञानयी जोयु तो ते हाथीने गैरिक तापसनो जीव जाण्यो, तेथी इन्द्रे तेनी तर्जना करी, एदझे तेणे पोतानुं स्वाजाधिक रूप कर्तुं. त्यांथी चत्रीने ते इन्द्र महाविदेह क्षेत्रमां मनुष्य थड सिद्धि पदने पाम-शे. आ कथा जगयती सूत्रमा विस्तारथी आपेझी ठे

१ देवलेकर्मा निर्वेच होता नथी पण तेवी परजराज अभियोगिक देवने इदनी आज्ञा थना औरावण कर्तुं रूप विपुलीने परज वजावनी पडे छे

इति कार्तिक श्रेष्ठी दृष्टान्त.

केदशाएक राजानी आह्वा उठां पण पोताना व्रतनो जंग करता नथी, ते पर कोशा गणिकानी कथा ठे ते नीचे प्रमाणे—

कोशा गणिकानी कथा.

पामयीपुरमां अनुपम रूप, लावण्य अने कलाकुशलतादिक गुणरत्नोना कोश (नरार) समान कोशा नामनी वेश्या रहेती हती. तेने प्रतिवेश करा माटे गुरुनी आह्वा झेने स्थजजड मुनि तेने घेर आवी चानुर्मास रंभा हुता. ते व्याप तेपने वश करा माटे अनेक प्रकारना हाव, जाव, विभ्रम, वितास विंगे कर्षा. पण तेथी तेपनु चित्त किंचित् पण चक्षिन थयु नही. डेवड मुनिप तेने प्रतिवेश पमाड्यो. तेथी तेथीए वाग नव क्षेता बोया व्रतमां राजानी आह्वाथीआ वेसा पुरुष विना बीजा पुरुषनो मग नहीं करवानो नियम लीधो.

एकदा कोशाए लीधेन व्रतनो जंग करा माटे नदराजाए रूपमां कापदेव समान अने अति कामानुर एवा एक रथकार (सुवार) ने तेनी पासे मोकस्यो ने रथकारे कोशाना मननु रजन करा माटे स्वांज उजा रहीने धनुर्विज्ञानी निपुणताथी एक पडी एक घाण मृत्ती बांधी लाकरीनी जेम बनेना बाणना अग्रजा गयी आवांनी दोचनी दुब तोळीने ते दुब पोताना हाथमां झड कोशाने आवी तेमन पोतानी बाणीनी सर्व प्रकारनी चतुराई अने सर्व प्रकारनु प्रळ बतावु. सर्व जोडेने विषयमा विरक्त थयेसी कोशा घोसी के—

चरं उन्नतदय स्तनपरिरमो विधीयते ।

न पुनर्नरकछाररामाजघनसेवनम् ॥ १ ॥

भावार्थ—“ तथाचेला दोळाना स्तननु आस्निगन करवुं सारुं, पण कना छार समान स्त्रीना जघननु सेवन करवुं सारुं नहीं. ”

इत्यादिक बंदाग्यना वचनो कहीने पडी तेना गर्वनो नाश करा सरसवनो वगळो करी, तेनी उपर एक सोय मूकी, ते सोयना अग्रभाग पर पुण्य मुकी, ते पुण्य पर नृत्य करती बोली के—

ન હુકરં ધ્રુવપદ્મવતોમનં, ન હુકરં સરિસવનચ્ચિયાણં ।

તં હુકરં તં ચ મહાણુજાવં, જં સો મુણી પમયવણમ્મી બુચ્છો ॥૧॥

જાવાર્થ—“ આવાની હુંવ તોડવી હુકર નથી, તેમજ સરસવના ઢગલા-
પર નાચ કરવો તે પણ હુકર નથી, પરંતુ મહાણુજાવ શ્રી સ્થૂઙ્ગજન્નદ્ર મુનિ પ્રમાદના
અથવા પ્રમાદના વનમા પ્રમાદી ન થયા, તેજ એક હુકર છે. ”

ગિરૌ ગુહાયાં વિજને વનાન્તરે, વાસં શ્રયન્તો વશિનઃ સહસ્રશઃ ।
હર્મ્યેઽતિરમ્યે યુવતીજનાન્તિકે, વશી સ એકઃ શકટાલ્લનંદનઃ ॥૨॥

જાવાર્થ—“ પર્વતની ગુફામાં અને નિર્જન વનમા નિવાસ કરનારા હજારો
મનુષ્યો જિતેન્દ્રિય હોઈ શકે છે, પરંતુ અતિ મનોહર હવેલીમા સુદર યુવ-
તિજનની સાથે વસીને તો માત્ર એક શકટાલ્લનંદનના પુત્ર શ્રી સ્થૂઙ્ગજન્નદ્ર જ જિતે-
ન્દ્રિય રહ્યા છે. ”

इत्यादिक श्री स्थूङ्गजन्त्र मुनिनी प्रशंसा करीने तेणीए ते रथकारने प्रति
बोध प्रमाद्यों. तेथी ते रथकारे विषययी पराहमुख थइने दीक्षा ग्रहण करी. अने
अनुक्रमे स्वर्ग मुख प्राप्त कर्तुं. कोशा पण चिरकाळ जैनधर्मनी प्रभावना
करीने स्वर्ग मुख पामी.

“ कोशा वेदयानी जेप स्वधर्ममा रागी एवा जे मनुष्यो राजानी आह्वा ठता
पण स्वधर्मनो त्याग करता नयी तथा जेओ अ-य जनोने पोतानी बुद्धियी प्रति-
बोध प्रमादे तेओ खरेखरा मुक्ति मार्गना मुसाफर जाणवा. ”

॥ द्युपदेशमासादे चतुर्थस्तंजेऽष्टचत्वारिंशत्तमं

આખ્યાનમ્ ॥ ૪૮ ॥

बीजा गणान्तियोग आगार विषे

समुदायो जनानां हि, स एवोक्तो जिनैर्गण ।

क्रियते तस्य वाग्येन, निषिद्धमपि सेवनम् ॥ १ ॥

गणान्तियोग आगारो, छितीयोऽयं निगद्यते ।

केचिदुत्सर्गपङ्कस्या, नैव मुञ्चत्यन्निग्रहम् ॥ २ ॥

भारार्थ—“ मनुष्योना समुदायने जिनैश्वरोए गण कहैले ठे. ते गणना वाग्ययी निषिद्ध कार्येण पण सेवन करतु पने ते बीजो गणान्तियोग नामनो आगार कहेराय ठे. उत्सर्ग पङ्कमा इद एवा कव्याएक गणान्तियोगयी पण पोवाना अन्निग्रहने छेडता नयी. ” आ मसग उपर सुधर्म राजानी कथा ठे ते मधि प्रमाणे—

सुधर्म राजानी कथा

पंचास देशां सुधर्म नामे राजा हतो. ते जैनधर्ममा इद हतो एकदा राजा पांग आरीने दूते कष्ट के—‘ हे देव ! महाव्रत नामनो चोर झोकोने बहु पीका करे ठे. ’ राजाण नराय आप्यो के—‘ हु जाते त्या जत्ने तेनो निग्रह करीश. केमके तापक्षुर्जन्ति मातगा, वने मदभरावसा ।

शिरोविस्तग्नज्ञाद्गूलो, यावन्नायाति केसरी ॥ १ ॥

नायार्थ—“ उपा सुधी पृथ्वीने मस्तक पर राखीने केसरीसिंह आय्यो न हांग (दृष्टि मकयो न होय) त्यां सुधीज वनेने विषे मदना समुद्रयी आळमु शगेडा हाथीओ गर्भना करे ठे. ”

एम कट्टीने सयना जारयी पृथ्वी सळने भोरलो निग्रह करया गयो. त्यां कीका मानयी ज ते ने सुधर्म राजा ते करीने राजा

पोताना नगर तरफ पाओ फर्यो. नगरमा प्रवेश करती वेळाए नगरनो मुख्य दरवाजो एकाएक तुटी पड्यो ते जोइने अपशुकन थया जाणी राजा पाओ वळी गामनी वहार ज रह्यो मंत्रीओए जन्नदीधी नवो दरवाजो कराव्यो. ते पण प्रवेश वखते पनी गयो. एटन्न गीजो दरवाजो कराव्यो. ते पण तेज रीते पनी गयो ते जोइ राजाए मंत्रीने पृच्छु के ' आ दरवाजो बारवार केम पनी जाय डे ? ' मंत्रीए कह्यु हे देव ! जो पोताना हागथी एक पुरुषने हणीने तेनु वळिदान आपो, तो आ स्वाजानो अध्यक्ष यक्षदेव प्रसन्न थाय; गीजी रीते पूजा, नैवेद्य के वळिदानथी संतुष्ट थाय तेम नयी. " आ प्रमाणे चार्याक मतवाळा मंत्रीनु वचन सांजळीने । जा बोड्यो " जे नगरमा जवा माटे जीववय करवो पने, ते नगरमा जवानुं मारे ! प्रयोजन छे ? केमके जे अन्नकार पहेरवाथी कान तुटी जाय, ते अन्नकार शा ते पहेरवो ? राजनीतिमा पण आ प्रमाणे कयु छे—

न कर्तव्या स्वयं हिंसा, प्रवृत्तां च निवारयेत् ।

जीवित वल्लमारोग्यं, शश्वच्छाञ्जन्महीपतिः ॥१॥

भावार्थ—“ जीवितने, वळने अने आरोग्यताने निरतर इच्छता राजाए. गोते हिंसा करवी नहीं अने थनी हिंसानु पण निवारण करवु. ”

राजानो आवो निश्चय जाणीने मंत्रीए समग्र पारजनोने बोझावीने कयु के “ हे दोको ! सांजळो, जो राजा एक मनुष्यनो वध करी वळिदान आपे, तो आ दरवाजो स्थिर थाय तेम डे. ते बात में राजाने जाहेर करी, स्फारे तेणे मने जवाव आप्यो के “ हु जीवहिमा करीश नहीं, करावीश नहीं, अने तेम करवा अनुमोदन पण आपीश नहीं तो, हवे तमारा सौना विचारमां जेम आवे तेम करा. ” ते सांजळीने महाजने राजा पासे आवी कयु के “ हे स्वामी ! अमे वयु काशु पण आपे मौन रहेतुं. ” राजाए कयु “ जो प्रजा काइपण पाप करे, तो ते-नो उछो जाग राजाने आवे डे कयु डे के—

यथैव पुण्यादिसुकर्मजाजा, पष्ठांशजागी नृपतिः सुवृत्तः ।

तथैव पापादिकुर्मजाजा, पष्ठांशजागी नृपतिः कुवृत्तः ॥१॥

भावार्थ—“ जेम पुण्यादिक सुकर्म करनारा मनुष्यनो पुण्यनो उछो भा-

ग राजाने मळे छे, तेमज पापादिक कुरुमे करनार मनुष्योना पापनो पण छोटी भा-
ग राजाने मळे छे. ”

फरीची महाजने कशु के “ हे स्वामी ! ते पापनो जाग सधळो अपारे
माथे, तेमो आपनो भाग नहीं. ” इत्यादि कहीने महा भयत्ने राजानी पासो भौ
न रहेवा हा परानी. पत्नी महाजने पोतपोताना धरमाथी छव्य काडीने एकठु की
तेनो सुवर्णमय एक पुरुष वनाव्यो. ते सुवर्णना पुरुषने एक गामामा नासी
गाममो केरवी आघोषणा करावी के “ जो कोइ माता पोताना पुत्रने पोताना हाथे
विष खवराचे अने तेनो पिता पोताने हाथे तेनु गळु मरमी नांवे, तो तेने आ सु
वर्णमय पुरुष तथा एक करोड सोनामहोर मळशे. ”

हवे ते नगरमा एक महा दंडी रुद्रदत्त नामनो ब्राह्मण रहेंतो हतो. ते
रुद्रदत्ता नामनी स्त्री हती. ते बने अति निर्दय हता. तेमने सात पुत्रो हता. छप
जणावेसी आघोषणा सांजळीने रुद्रदत्ते पोतानी स्त्रीने कशु के “ हे मिया ! ना
पुत्रने आपीने आ बहुत द्रव्य आपणे ग्रहण करीए, केमके धनतु माहात्म्य होवे
सर छे. कशु छे के—

पूज्यते यदपूज्योऽपि, यदगम्योऽपि गम्यते ।

वध्यते यदवद्योऽपि, तदप्रज्ञावो धनस्य च ॥ १ ॥

जावार्थ—“ अपूज्य उता पण पूजाय छे, अगम्य उता पण गमन कराय
छे अने अव्य उता पण वदन कराय छे, ते सर्वे धननोज प्रज्ञाव छे. ”

ते सांजळीने निर्दयपणाने स्त्रीने तेणीक पण पतितु वाक्य अगीकार कर्तुं.
पत्नी ते ब्राह्मणे परहू ठबीने कशु के ‘ मने आ द्रव्य आपीने आ पुत्रने सर
जाओ ’ त्यारे होकोए कशु के “ वयारे तारी स्त्री विष आपणे अने तु तेनु गळु
मरमी नांवे तयारे तने आ पन मळशे, ते मिया मळशे नहीं. ” ते बात पेन्ना
ब्राह्मणे अगीकार करी ते बसते पोताना मावापतु वास्य सांजळीने ते नाना पुत्र
रुद्रदत्ते विचार कयो के ‘ अहो ! ससार केवो स्वामी छे के द्रव्यने माडे पोताना
पुत्रने पण मारी नांवे तयार थाय. ’

पत्नी ते पुत्रने तेणे महाजनने सोंप्यो. महाजन तेने पुण्यादिकथी शणगारी

राजा पासे बइ गया. राजाए हसते मुखे आवता ते बाळकने जोइने पूज्युं के 'हे बाळक ! तूं केम हसे ठे ? शुं तु मरणथी पण व्हीतो नथो ?' ते बाळक बोझो के " हे राजा ! सांजळो

तावद्भयाद्धिभेतव्यं, यावद्भयमनागतम् ।

आगतं तु जयं दृष्ट्वा, सोढव्यं तमशंकितैः ॥ १ ॥

भावार्थ—“ ज्यां सुधी जय प्राप्त थयुं न होय, त्यांसुधीज जयथी विहि-
डुं, परंतु जपने आवेसु जोइने तो तेने निःशकपणे सहनज करतुं. पडी जय
राखवो निष्फल छे. ”

वळी हे राजा ! बताना अंकुरथी हसोनी जेम ज्यारे शरण करावा लाय-
कधीज जय प्राप्त थाय, त्यारे पर्ज. — “ ” ते साजळी राजाए हसतुं वृत्तां-
त पूज्यु त्यारे ते बाळके हंसनी कया आ प्रमाणे कही—

कोइ एक अरायमा मानस सरोवरनी पाळ पर एक सीधो अने उंचो
वृक्ष हतो. ते वृक्ष पर घणा हसो रहेता होता. एकदा ते वृक्षना मूळर्मा एक बतानो
अंकुर जोइ वृक्ष हंसे बीजा हसोने कथु के “ हे पुत्र पौत्रो ! आ बताना अंकुरेने
तमे सर्वे चांचवने कापी नांलो, जेथी सर्वेनुं मरण न थाय. ” ते साजळीने जुवा-
नीया हंसो हसीने बोझा के “ अहो ! आ वृक्ष मरणथी केवा बीए ठे ? सर्व
काल जीवानी इच्छा करे ठे. आ अंकुराथी आपणने शो जय थवानो ठे ? ”
ते जाणी वृक्ष हसे विचारुं के “ अहो ! आ जुवानीया मूर्ख जणाय ठे पोताना
हितने के अहितने पण जाणता नथी. कथु ठे के—

प्राय. सप्रति कोपाय, सन्मार्गस्योपदर्शनम् ।

निदूननासिकस्येव, विशुद्धादर्शदर्शनात् ॥ १ ॥

भावार्थ—हावना बखतर्मा सत्यमार्गनो उपदेश करवो, ते घणु करीने
कोपने माटेज थाय छे. जेनी नासिका कपाइ गइ होय, तेवा मनुष्यने जो
निर्मल अरिसो देखामीए, तो ते कोपने माटेज थाय छे. ” वळी—

उपदेशो न दातव्यो, यादृशे तादृशे नरे ।

पश्य वानरमूर्खेण, सुगृही निर्गृही कृता ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ जेवा तेवा (मूर्ख) माणसने उपदेश आपवो नदी. केपे जुओ ' तेवो विचार कर्षा विना उपदेश आपवाधी मुख वानरे सुधरीने घर विनाही करी नांखी. ” ते दृष्टांत आ प्रमाणे छे.

एक वृक्ष पर एक सुगरी सुदर माळो बनावीने तेमा मुखे रहेती हती एकदा वर्षासमुपा घणीत वृष्टि पती हती तेमापां आप तेम जमने, शीतल वापु थी कपतो अने दातने ककमावतो एक वानर त्या आवी पहांच्यो तेनेतेवो दुःखी पतो जोइ सुगरीए कथु के “ हे वानर ! आरी वर्षासमुपा आप तेम केम जमे छे ? अपारी जेम घा करीने केम रहेतो नथी ? ” ते सांजळीने वानर रोख्यो—

सूचीमुखे दुराचारे, हितमानिनि ।

असमर्थो गृहकारणे, समर्थो गृहजने ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ सोयना सरखी तीक्ष्ण मुखवाळी, दुराचारी अने पनि मानी एवी हे सुगरी ! हु घर बनावाने तो असमर्थ बु पण घर जागवाने तो समर्थ बु. ”

एम कही एक फत्तग मारी ते वानरे तेणीनो माळो घांखी नांखी एक एक वृक्षेन जूही जूही दिशाओपां फकी दीधा. पत्री ते सुधरी धीजे स्थाने जमन सुवेवधी रही. ”

आ प्रमाणे विचारी ते वृद्ध एम मौन धारीने रखो. केटनेक काळे ते सती वधीने शामनी आसपास बांटाइ चोतरफ फेलाइ गइ, अने अलुक्रमे वृक्षनी धोने सुनी पहांची गइ एक दिवस कोइ पारधीए आरी ते लताने पकरी वृक्ष पर चढि पने पाश पाथरी दीधो रात्री थता सवे हसो मृग माटे ते वृक्ष पर आग्या एने ते सवे पाशपा सफार गया तेथी तेओ पोकार करवा लाग्या त्यारे वृद्ध हसे क के ‘ पहेनां मारु वचन तमे मा पु नही तेथी आ मृत्यु मास थयु. ’ तेओ बोले “ हे पिता ! सतानो अकुल शरणने पाटे राख्यो हतो, ते ज अकुल मरणने म यइ पड्यो हवे तमे आपाधी जीववानो उपाय वतावो. कथु छे के—

चित्तायत्त धातुवृक्ष शरीर, नष्टे चित्ते धातवो यान्ति नाशम्

तस्माच्चित्तं यत्नतो रक्षणीयं, स्वस्थे चित्ते बुद्ध्यः संजवन्ति॥१॥

जावार्थ—“ आ सप्तधातुधी धंधायेतुं शरीर चित्तने आधीन ठे, चित्त नाश पामवाधी धातुओ नाश पामे ठे. तेधी करीने चित्ततुं यत्नधी रक्षणे करतु. केमके चित्त स्वस्थ होवाधी बुद्धिओ उत्पन्न थाय ठे. ”

वृष् हंसे कथु के “हे पुत्रो ! तमे वधा मातःकाले मरेलानी जेवा तदन स्तन्य थइ जजो, किंचित् पण हास्यशो चालशो नहीं, एटझे तमने मरेला धारी एमनेएम पारधी नीचे नांखी देशे. नहीतो तपारां गळां मरकीने मारी नांखी पडी नीचे नांखशे. ” सर्वे हसोए वृद्धना कक्षा प्रमाणे कत्रुन्न कर्यु. मातःकाले पारधी आबीने जुए ठे तो सर्वेने मरेलां जाण्या. एटझे विश्वासधी सर्वेने जालमांधी का- डी नीचे नांख्या. उधा हंसो नीचे नखाइ रक्षा त्यारे पेला वृद्ध हंसे इशारो कर्यो. एटझे सर्वे उठी उठीने पझायन करी गया अने चिरकाल जीवता रक्षा. ते धरते वृष्हंसे कथु के—

दीर्घकालं वयं तत्थ, पायवे निरुवद्वे ।

मूढाओ उट्टिया वल्ली, जाय सरणतो जयम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ अमे दीर्घकाल सुधी ते उपद्रव रहित एवा वृक्ष उपर रक्षा, पण पडी ते वृक्षना मूलमांधीज वेला उठी (जेधी अमे मरणना जयमां आबी पण्या) मोटे शरणथकीज जय थयु. ”

आ प्रमाणेनी वार्ता कहीने इच्छदत्ते कथु के “ हे राजा ! आ जगतनो एवो नियम ठे के—पिताधी ताप पामेओ पुत्र माने शरणे जाय, माताधी उद्वेग पा- मेओ पुत्र पित्ताने शरणे जाय, बन्नेधी परिताप पामेओ राजाने शरणे जाय, अने राजापी पण उद्वेग पामेओ होय तो ते महाजनने शरणे जाय ठे. हवे ज्यो माता पोतेज विष आये ठे, पिता गळु मरमे ठे, राजा ते कार्यमां प्रेरणा करे ठे अने महाजनो इव्य आगिने ते कार्य करावे छे, तो पडी कोनु शरणे लेतुं ? केप- के—माता पिताए पुत्रने आपी दीधो, राजा शत्रु थइने घात करवा पेत्रो, देवता प- लीदाननी इच्छा राखे ठे, तो हवे ओको शु करे ? मोटे हे राजा ! हवे मारे जय राखीने शुं करतु ? हवे तो राजी खुशीधी यमराजाना अतिषि पवुं तेज योग्य ठे. ”

आ प्रमाणेना ते बाळकनां वचनो साजळीने राजाए कथुं के “हे बाळक !
 छु तने ठोमी मूळु लु, तने जे मारे ते मारो शत्रु छे. तु मुखेथी जीवतो रहे. मा
 आ नगर विगेरेनु कांफण प्रयोजन नथी. ” एम कहीने राजाए आत्ता नगरां
 पोताना सेवक पासे अमारी पट्ट वगडाव्यो. आ प्रमाणेनु राजानु धैर्य जोरने ता
 तज एक देव प्रगट थइ बोझो के “ हे राजा तारा धैर्यनी शक्रे कोळी प्रशंसा
 साजळी तेनी परीक्षा करवा माटे में आ दरवानो प्रणवार पामी नाख्यो हतो,
 परतु तारा धैर्यथी हु सतुष्ट थयो हुं. ” एम कही राजाने प्रणाम करी दरवानो
 हुतो तेवो करी दइ राजानी प्रशंसा करतो ते देव स्वस्थाने गयो.

“ सुधर्म राजाए सर्व जनोना आग्रहथी पण हिंसाबाहु बाक्थ कबल
 कथुं नहीं. माते वैराग्यथी चारित्र्य ग्रहण करीने ते राजा मोक्षपुलने
 पाव्यो. ”

॥ इत्युपदेशमासादे चतुर्थस्तोत्रेणकोनर्पचाशत्तम
 व्याख्यानम् ॥ ४९ ॥

व्याख्यान ५० मुं

वृत्तिकांतर नामना आगार विषे.

उर्जिङ्कारणसपके, जीवनार्थं विधीयते ।

मिथ्यात्व स च कान्तारवृत्तिनाम निगद्यते ॥ १ ॥

जाकार्थ—“ छुकाळने विषे अज्ञादिकेने अज्ञावे तथा अरण्यमां भूझा
 पमगां जळ फळ विगेरेना अज्ञावे जीववाने माटे जे कांई मिथ्यात्वनु सेवन करुं
 “हे ते ‘कांतारवृत्ति’ नामनो आगार कहेवाय छे, ”

उत्सर्ग अपवादने जाणनार कोइ सविद्ध पुरुष पण जीवितने राखवा माटे मिथ्यात्व सेवे के नियमजंगादि करे ते वृत्तिकार्तार नामनो त्रीजो आगार कहेवाय-
डे. केटझाएक उत्सर्ग मार्गमां दृढ रहेनारा तो अन्चंकारी जट्टानी जेम कष्टमा पण स्वर्गमे बोमता नथी. ते दृष्टात आ प्रमाणे—

अचंकारी जट्टानी कथा.

क्षितिप्रतिष्ठित पुरमां 'धना' नामनो थेष्टी हतो. तेने 'जडा' नामनी स्त्रीथी आउ पुत्रो उपर एक 'जटा' नामनी पुत्री थइ हती. एकदा थेष्टीए तेना उपरना अतिशय प्रेमथी स्वजनोने एकठा करीने कथुं के—'आ मारी पुत्रीने को-
इए चुकारो पण करवो नर्हा.' तेम कहेवायी ते पुत्रीने सां 'अचंकारीजटा' कहे-
वा लाग्या. एकदा तेणीने मनोहर युवावस्था पामेझी जोइने राजाना मंत्रीए तेना पिता पासे तेनी मागणी करी. तयारे थेष्टीए कथुं के—“जे पुरुष मारी पुत्रीतुं वचन लक्षघन करे नर्हा तेने मारे मारी पुत्रो आपवानी डे.” ते सांजळी मंत्रीए तेतुं वचन कसुल कथुं. एटझे शुज दिवसे थेष्टीए तेमना लग्न कर्या. तेनी साथे विषयसुखनो अनुभव करता केटझाक दिवसे व्यतीत थया. एकदा तेणीए मंत्रीने कथुं के—“हे माणनाथ ! तमे राज्यना मोटा अधिकारी डो, परतु जो मारी साथे प्रीति राखवानी इच्छा होय तो तमारे सूर्य अस्त थया पडी क्याइ पण जखुं नर्हा. एम करशो तोज मारी प्रीति रहेशे.” ते सांजळीने मंत्रीए तेणीनु वारय अगी-
कार कथुं.

एक दिवस राजाए मंत्रीने प्रच्छु के 'हे मंत्री ! तमे हमेशा बहेसा घेर केम जाओ छो ?' तयारे मंत्रीए सत्य बात जाहेर करी. ते सांजळीने राजाए बिनो-
दने माटे काइ मीप करीने मंत्रीने राजीना ने महर सुग्री रोकी राख्यो, पडी रजा आपी. मंत्री घेर जइने जुए डे तो वारणु बय हतु. तेथी ते बोड्यो के “हे मिया ! छार लघार. आजे राजानी आझायी आटझो विव्रय थयो डे, मारी म-
रजीयी रोकायो नयी, माटे पराधीन एवा मारा पर कोप करीश नर्हा.” आप्रमाणे वारंवार कहेवायी जट्टाए कोप करीने एकदम छार लघाडतु. अने पडी मंत्रीनी 'दृष्टीने बेतरीने ते तरतज घर बहार नीकळी पिताना घर तरफ चाव्ही. मार्गमां चो-
रोए तेणीने पकसी अने तेणीना बखो तथा आचूपणो दइ लइने तेणीने पट्टी-
पतिने सोंपी. पट्टीपतिण तेणीनु मनोहर रूप जोइ जोगने माटे घणी मार्चना करी,

परंतु तेणीए ह्या पानी नही. तेथी पद्मीपतिष तेणीने घण्टा छुःख देवा मारु
त्यारे ते बोली के—“ मारा प्राणना नाश यशे, तोपण हु मारु शीत खन
करीश नही. तु फोमट फाकां शा माटे मोरे छे ? ” एम कर्नां जनां पण पद्मीशनि
समज्यो नही. त्यारे तेने बोध करवा माटे तेणीए एक कथा कही

“ कोर एक तेजोनेश्यानी सिद्धिवाळो तापस कोइ वृक्ष नीच घेजे हवो.
तेना ममत्त पर एक घगतीए चरक करी तेथी कोप करीने ते तापसे ने पद्मी
तेजोनेश्या मूकी तेने बाळी नांछु पद्मी तेणे विचार्यु के ‘ जे कोर मारी अक्का
वरशे तेने हु तेजोनेश्याची बाळी नाप्तीश ’ एम विचारीने ते तापस जिज्ञाने
माटे कोइ श्रावकने घेर गयो. ते श्रावकनी पतिव्रता स्त्री पोताना पतिनी सेवामां
व्यग्र हुती तेथी ते तापसने जिज्ञा देय जरा विद्वंय करीने आबी एउते कोप
करीने तेणे तेणीना पर तेजोनेश्या मूकी, परंतु शीन्ना प्रजावधी ते वळी नही
ते वखने तेणीए कयु के ‘ हे तापस ! हु ते गती गथी ’ ते साजळी विस्मय
पामीने तापसे पूछु के ‘ अरण्यमा घवेती ए वान में शी रीते जाणी ? ’ तेणीए
कयु के ‘ आ मक्षनो जवाय तने वाराणसीपुरीनो कुभार आपणे. ’ ते साजळीने
तापसे त्यां जन् ते कुनारने पूछु. त्यारे ते योय्यो के ‘ ते स्त्रीने तथा मने शीत
ना प्रजावधी ज्ञान लप्पन थयु छे तेथी अमे बनेए ते वान जाणी छे. माट ह
तापस ’ तु पण शीत पाळवामा यत्न कर ’ ते साजळीने तापस आश्चर्य पामी
शीतनी प्रशंसा करी त्याची स्वस्थाने गयो ”

आ प्रमाणेनी वार्ता साजळीने पद्मीपति जटाना शापयी जय पाम
तेनाथी विरक्त थयो पद्मी तेणे तेणीने कोइ माणसने बेचाती आपरी दीधी
माणसे तेणीने वस्त्र कुत्रमा जडने नीच जानिमा घेची तेणे पण जोगने मां
मार्थना करी. ते तेणीए पानी नही त्यारे त काफक बोड्यो के ‘ जो तु अन्न व
छादि सुखने डच्छती होय, तो मार कहेतु कबूल कर. ’ ते साजळीने ते जट्टा प्र
सवधी बीजा आणामने जाणतो हुती, तोपण तेणीए पोताना निश्चय बोड्यो नही
तेथी क्रोध पामीने तेणे तेणीना शरीरपाथी रधिर काढी एक वासणमां नांछु
रधिरमां लप्पन थयेजा कुमिना रधिराथी ते वस्त्र रगवा लाग्यो ए प्रमाणे वा
पर रधिर काढायी नेणीने पाकुरोग थयो तोपण तेणीए शीतनु खनन क
नही.

नभिस्तुं सेवन करुं पमे तो तेथी त्रत जंग थतो नथी. तोपण केटझापक आता प्रववाद मार्गनो त्याग करीने उत्सर्ग पङ्कनोज स्वोकार करे ठे. अर्थात् तेवा गुरुवर्गना स्वनथी पण ग्रहित नियमादिनो जंग करता नथी. आ सर्वधर्मां सुज्ञसनु दृष्टांत ते नीचे प्रमाणे—

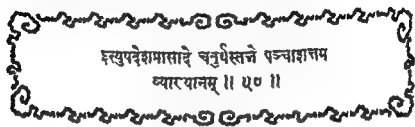
सुज्ञसनी कथा

राजपट्टी नगरीमां अत्यंत निर्दय, अजय्य अने हमेशां पांनसो पामानो नरक कर्तार कायशौकरिक नामनो कमाइ रहेणे हुतो. एकदा एणिक राजाए पोगानी नरक गतिनु निवारण करवा माटे तेने एक कुवापां नांढयो. तो त्यां पण तेणे माटीना पावसो पामा वनावीने तेनो वध कर्यो. त्यारे गजाए तेना हाय पण घांतीने कुवापां नांढयो. ते उखले तेणे मनथी कडवना वडे सेंकडो पामाओ वनावीने तेनो वध कर्यो. ए प्रमाण हमेशा जोवहिंसा करता तेणे अत्यंत पाप कर्म उपार्जन करी सातपी नरकनु आयुष्य वाच्यु. मृत्यु समय नजीक आवना ते कायशौकरिक रोगयी अत्यंत पीना पामवा लाग्यो. त्यारे तेना पुत्र सुज्ञसे पिताने शान्ति थवा माटे मनवाडित खान पान, सुंदर गीत गान, सुकुमार पुष्पशय्या, अने सुगंधी चंदननो लेप विगेरे थवा उत्तम उपचारो कर्या. तोपण तेनायो तेने जरा पण सुख थयु नही. परंतु उत्तमो वपारे दाह थवा लाग्यो. तेथी सुज्ञसे अजयकुमार पासे जइ ते वृत्तांत जणाच्यु. ते सांजळी अजयकुमारे कथु—“ते नारो पिता नरकपां जवानो ठे, तेथी नरकनी आयुष्यी तेनो सन्मुख आवेझी ठे. माटे सुखना उपचारो मात्र दुःखना ज कारण-भूत थाय ठे. तो हवे तारे निरस नोजन आपवु, खार जळ पीवा देवु, गभेना अने कुतराना शब्दो संजळाववा, तीव्रण काटानी शय्या पर सुवानवो अने अशुचीनु वितरण करवु. इत्यादि विरुद्ध उपचार करवाथी तेने सुख थये.” आ प्रमाणे अजयकुमारना कहेनाथी सुज्ञसे तेवा उपचार कर्या, तेथी कायशौकरिकने काइक सुख उत्पन्न थयु. ठेवट ते मृत्यु पामीने सातपी नरके गयो. तेना पुत्र सुज्ञसे पापलु फळ प्रत्यक्ष जोयुं तेथी अने अजयकुमारना उपदेशथी ते श्री महावीरस्वामीनो वार प्रवचारी आवक थयो.

एकदा सुज्ञसने तेनी माता, व्हेंन विगेरे स्वजनोए मळीने कहुं के ‘तु नारा पितानी जेम पापकर्म कर.’ त्यारे ते जोय्यो के ‘हु तेहुं पापकर्म कदी पण

અચ્ચારી મદ્દા ગર્વનાં ત્યાગ કરી, શ્રાવ્યધર્મનુ પ્રતિપાત્રન કરી, મમકિ
ધી મરણ પામીને દેવતાનાં મુલ્યો અનુજગી ઠેવટ મોક્ષપદને પામશે.

" શ્રા અચ્ચારીની કથા સાજલીને જે મુમુક્ષિમાન હુગ્યમાં પળે પળે
ત્યાગ કરે નહીં તે પુરુષ થોના કાલમાં મોક્ષ લક્ષ્મીને પામે. "

દ્વયુપદેશમાસાદે ચતુર્થસ્તજે પચ્ચાશત્તમ
વ્યાખ્યાનમ્ ॥ ૫૦ ॥

વ્યાખ્યાન ૫૧ મુ.

ગુરુનિગ્રહ નામના આગાર વિષે

પિતૃમાતૃકક્ષાચાર્યા, મિથ્યાત્વજક્તિચેતસ. ।

કારયન્તિ ઘથેચ્છ તે, તદ્ગુરુનિગ્રહો જીવેત્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ પિતા, માતા અને કક્ષાચાર્ય જે મિથ્યાત્વથી વાસિતિ ચિત્ત
લાગા હોય (મિથ્યાત્વી હોય) અને તેઓ તેઓ પોતાની ઇચ્છાથી કાશ્વણ નિ
પિચ્ચ કાર્ય કરાવે,તો તે ગુરુનિગ્રહ કહેવાય છે. અર્થાત્ ગુરુનિગ્રહનો નિયમનો જન
કાર્યો પને તો તેનો હોય લાગતો નથી કારણ કે તે આગાર રાત્રીમાં આવે છે —

ગુરુનિગ્રહ પડતે ગુરુના આદેશથી નિયમ જગાદિ કાલુ પને તે ગુરુ કો
ને કહીય ?

માતા પિતા કક્ષાચાર્ય, પતેપા જ્ઞાતયસ્તથા ।

વૃક્ષા-ધર્મોપદેષારો, ગુરુર્વર્ગ સતા મતઃ ॥ ૨ ॥

જાવાર્થ—“ માતા, પિતા, કક્ષાચાર્ય, પોતાનો જ્ઞાતિવર્ગ, વૃક્ષજનો ત
ધર્મનો ઔપદેશ કરનાર—આટલા ગુરુ કહેવાય છે. એમ સત્પુરુષો માને છે. "

આ ગુરુર્વર્ગમાંથી જેઓ મિથ્યાદષ્ટિના જક્ત હોય, અને તેમના વાસ્તવ

निषिद्धनु सेवन करवु पमे तो तेथी त्रत जंग यतो नथी. तोपण केटझाएक आता अपवाद मार्गनो त्याग करीने उत्सर्ग पङ्कनोज स्वाकार करे ठे. अर्थात् तेवा गुरुवर्गना कथनथी पण ग्रहित नियमादिनो जग करता नथी. आ संबंधमां सुद्धसनुं दृष्टांत ठे ते नीचे प्रमाणे—

सुद्धसनी कथा.

राजगृही नगरीमां अत्यंत निर्दय, अजब्य अने हमेशां पांचसो पामानो वय करनार काझशौकरिक नामनो कमाइ रहे थे हतो. एकदा एणिक राजाए पोनानी नरक गतिनु निवारण करवा माटे तेने एक कूबामां नांख्यो. तो त्यां पण तेणे माटीना पाचसो पाका बनावने तेनो वध कर्यो. त्यारे गजाए तेना हाथ पग घायीने कूबामां नांख्यो. ते बलने तेणे मनयी कहरना बडे सेंकडो पाकाओ बनावीने तेनो वध कर्यो. ए प्रमाणे हमेशा जीवहिंसा करता तेणे अत्यंत पाप कर्म उपार्जन करी सातमी नरकनु आयुष्य बांध्यु. मृत्यु समय नजीक आवनां ते काझशौकरिक रोगयी अत्यंत पीका पामवा लाग्यो. त्यारे तेना पुत्र सुद्धसे पिताने शान्ति थवा माटे मनवांछित खान पान, सुंदर गीत गान, सुकुमार पुष्पशय्या, अने सुगंरी चदननो लेप विगेरे या उत्तम उपचारो कर्वा. तोपण तेनायो तेने जरा पण सुख थपुं नही. परंतु उठो वधारे दाह थवा लाग्यो. तेथी सुद्धसे अजयकुमार पासे जइ ते वृत्तांत जणा-युं. ते सांजळी अजयकुमारे कर्युं—“ते तारो पिता नरकमा जवानो ठे, तेथी नरकनी प्राप्तिपूर्वी तेनो सन्मुख आवित्री ठे. माटे सुखना उपचारो मात्र दुःखना ज कारण-वृत्त थाय ठे. तो हवे तारे निरस जोजन आपवु, खारु जळ पीवा देवु, गधेना अने कृतराना शब्दो संजळाववा, तीक्ष्ण काढानी शय्या पर सुवानवो अने अशुचीनु विज्ञेपन करवुं. इत्यादि विरुद्ध उपचार करवायी तेने सुख थसे.” आ प्रमाणे अजयकुमारना कहेवाथी सुद्धसे तेरा उपचार कर्वा, तेथी काझशौकरिकने काइक सुख उत्पन्न थपु. ठेवट ते मृत्यु पामीने सातमी नरके गयो. तेना पुत्र सुद्धसे पापनु फळ प्रत्यक्ष जोयुं तेथी अने अजयकुमारना उपदेशाथी ते श्री महावीरस्वामीनो बार प्रशारी आवक थयो.

एकदा सुद्धसने तेनी माता, बडेन विगेरे स्वजनोए मळीने कशु के ‘तु तारा पितानी जेम पापकर्म कर.’ त्यारे ते जोड्यो के ‘हु तेवु पापकर्म कटी पण

करीश नहीं. केपके ते पापनो जोक्ता हुज थाउ. ' ते सांजळीने तेओ बोस्या के ' धननी जेमे त पापसमूहने पण अमे वहेंचो लेखुं. ' त्यारे मुन्नसे एक कुढाभावी पोताना पण पर या क्यो अने तेनी पीमाथी पृथ्वी पर पनी गयो. पत्नी ते बोस्यो के ' तमे पाप वहेंचो क्षेवा कहो जो तो हमणा आ मारी पीमा वहेंचो स्यो, केपके मने पाणु दु ख थाय ठे ' त्यारे तेओ बोस्या के ' ते कांइ वहेंचो क्षेवाप नही, ते तो जे करे तेज भोगवे. ' त्यारे मुन्नस बोस्यो के ' ज्यारे तमे आ मत्सक पीराने पण वहेंचो बड शकता नथी त्यारे पाप शी रीते रहेंचो हेसो ? ' एम कही तेओने निरुत्तर करी दीया अने जांदगी पर्यंत जीववध कर्पा नहीं. क हु ठे के—

अवि इच्छिय मरण, न परपीरु करति मणसा वि ।

जे सुविश्यसुगइपहा, सुरियसुओ जहा सुन्नसो ॥ १ ॥

भावार्थ—“ काजसांकरिकना पुत्र मुन्नसनी जेम जेओने मुगतिनो मार्ग सुविदित ठे, तेओ मरणने इच्छे परनु मनयो पण परने पीमा करे नहीं.”

अनुक्रमे मुन्नस आदधर्मनु प्रतिपालन करीने स्वर्गे गयो इति मुन्नस कथा.

आ संवधमां एक घोशु दृष्टांत ठे ते नीचे म्पारणे—

आरोग्यछिजनु दृष्टात

उज्जयिनी नगरीमां एक ब्राह्मण रहेतो हतो. ते वास्यावस्याधीज अत्यंत रोगी होवाथी सां कोइ तेने रोगछिज कहीने बोतावता हता होकोना मुत्तपी पोतानु तेनु नाम साजळीन ते ब्राह्मण होमशां खेद पामतो हतो एकदा धर्मदेशनां करता शुनिना मुग्धथी तेणे साजळ्यु के—

आयुर्गद्वत्याशु न पापबुद्धिर्गत वयो नो विषयाजिलाष. ।

यत्नश्च भैषज्यविधौ न धर्मे, स्वामिन्महामोहविरुम्बना मे॥१॥

भावार्थ—“आयुष्य मळी जाय ठे पण पाप बुद्धि गळती नथी, युवा वस्या जाय ठे पण विषयनो अभिप्राप जतो नथी अने औषध करवामां यत्न थाय ठे पण धर्मेने विषे यत्न यतो नथी माटे हे स्वामी ! हे जिनेश्वर ! मने महामोहनी विरुम्बना ठे.”

अनित्यानि शरीराणि, विजयो नैव शाश्वतः ।

नित्यं सन्निहितो मृत्युः, कर्तव्यो धर्मसंग्रहः ॥ ३ ॥

भावार्थ—“शरीर अनित्य (क्षणजंगुर) छे, वैजय निरंतर रहेवानो नही, अने मृत्यु निरंतर पासे जं रहेलुं छे. माटे प्राणीए धर्मनो संग्रह करवो. ”

आ प्रमाणे मुनिनी वाणी सांजली प्रतिबोध पायेझा ते ब्राह्मणे तेज बखते तेमनी पासे श्रावकना बार उत ग्रहण करी. ते ब्रह्मोनु शुद्ध पादोन करवाथी तथा शुद्ध श्रावक बवाथी मोटा मोटा झोको तेना व्याधिने माटे अनेक प्रकारनी चिकित्सा करवातुं कहेना ब्राह्म्या. तोपण ते औषध नहीं करतां व्याधिनी पीमाने सहन करवा ब्राह्म्यो. ते पोताना आत्माने कहेतो हतो के—

पुनरपि सहनीयो, दुःखपाकस्त्वयायं ।

न खद्बु ज्वति नाशः, कर्मणां संचितानाम् ॥

इति सह गणयित्वा, यद्यदायाति सम्यक् ।

सदसदिति विवेको, अन्यत्र न्यूयः कुतस्ते ॥ १ ॥

भावार्थ—“हे जीव ! फरीथी पण तारे आं दुःखपाक सहन कर-
वो ज पमशे, केमके सचय कोखां कर्मनो नाश पतो नथी. एम धारीने सुख के दुःख जे जे प्राप्त पाय तेने तुं सम्यक् प्रकारे सहन कर. केमके आ प्रमाणेनो सन् असन्तो विवेक फरीदी तने बीजा जन्मे कर्पाथी प्राप्त पशे ? ”

आ प्रमाणे हट चिचावाळा ते ब्राह्मणनी एक वसत इद्रे प्रशंसा करी के
“अहो ! आ रोगविज महा सत्ववालो छे. केमके तेना गुरु जनोए अनेक प्रकार-
नी चिकित्सा करवा मांसी, तोपण तेनी अपेक्षा राख्या बिना ते रोगनी व्यथाने
ज सहन करे छे. ” ते सानजीने ईश्वर ते वचन पर श्रद्धा नहीं आववाथी कोइ
रे देवो वैयनु स्वरूप धारण करीने तेनी पासे आवी बोध्या के “हे रोगी ब्राह्मण !
अमे तेने रोगयी मुक्त करीए, परंतु तारे राजे मय मांस माखण बिगेरेनु भोजन
करतुं पमशे. ” आ प्रमाणे वैयनु वाक्य सांजलीने तेणे विचार कर्यो के “ब्राह्म
थना कुख्यां उत्पन्न थयेझा अने बली विशेषे करीने हाड जिनधर्मने पायेझा एवा
पारे आ निंदित कर्मनो त्याग करवो ते ज श्रेष्ठ छे. केमके तेहुं कर्म लौकिकमां अने

લોકોનામાં વનેશ નિગ્ર છે. ” એમ વિચારીને તે રોગી બ્રાહ્મણે વૈદ્યોને કયુ કે “હે વૈદ્યો ! હુ વીજા ઝાંપયથી પણ ચિકિત્સાને ઇચ્છતો નથી, તો પછી આવા સર્વ ધર્મમાં અસેવ્ય પદાર્થોનુ સેવન કરીને તો હુ શી રીતે જ ચિકિત્સા કરાવું ? કયુઝેકે-

મધ્યે માસે મધુનિ ચ, નવનીતે તકતો વહિઃ ।

ઉત્પદ્યન્તે વિહ્વીયન્તે, સૂક્ષ્માશ્ચ જન્તુરાશય. ॥ ૧ ॥

જાવાર્ય—“મધ્યમાં, માસમાં, પગમાં અને ગાંઠથી વૃદ્ધ પનેશ માલગ માં કાળે કાળે સૂક્ષ્મ જન્તુનો મમૂહ ઉત્પન્ન થાય છે અને નાશ પામે છે. ”

સતતગ્રામે ચ યત્પાપમગ્નિના જસમસાત્કૃતે ।

તદેવ જાપ્યતે પાપ મધુવિન્દુ પ્રજજ્ઞનાત્ ॥ ૨ ॥

જાવાર્ય—“અગ્નિયે સાત ગામ ગાલીને જસમ કરવાથી જેટલુ કાળે તેટલુ પાપ મધુનુ એક વિન્દુ જજ્ઞ કરવાથી કાળે છે. ”

યો દદાતિ મધુ શ્રાગ્ધે, મોહિતો ધર્મલિપ્તયા ।

સ યાતિ નરક ધોર, સ્વાદકૈ સહ લપટૈઃ ॥ ૩ ॥

જાવાર્ય—“જે પુરુષ ધર્મ થવાનો ઇચ્છથી મોહ પામીને શ્રાગ્ધમાં આપે છે, તે પુરુષ તેના બધા સ્વાનારાધાનો સાથે ધોર નરકમાં જાય છે. ”

આ પ્રમાણે તેના વચનો સાંઝીને તે વૈદ્યોએ તેના સ્વજનો પાસે જાત કરી. ત્યારે તેઓ એકઠા થઈને શાહુની યુક્તિથી તેને ચિકિત્સા કરાવવાની પ્રેર કરવા સામ્યા. તેઓએ કયુ કે—

શરીર ધર્મેસયુક્ત, રક્ષણીયં પ્રયત્નત. ।

શરીરાચ્છ્રવતે ધર્મ. , પર્વતાત્ સલિલં યથા ॥ ૧ ॥

જાવાર્ય—“ધર્મના સાગનમૂલ શરીરનુ પ્રયત્નથી રક્ષણ કરવું, કેમકે પર્વતથી પાણી થવે છે તેમ શરીરથી ધર્મ સવે છે (થાય છે) ”

આ પ્રમાણે પિતા વિગેરે સ્વજનોએ તેને ઘણી રીતે સમજાવ્યો, તોપણ ધર્મમાં દૃઢ હોવાથી દેહાદિકની આજ્ઞા રાખ્યા વિના માત્ર મોક્ષ મુક્તિનીજ આજ્ઞાપાળી હુસ્ત રગો તેણે દેહની વીઘાને અંગે કર્યુ કે—

आपदर्थे धनं रक्तेदारान् रक्षेन्नरैरपि ।

आत्मानं सतत रक्तेदारैरपि धनैरपि ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आपत्तिने माटे धननी रक्षा करी, धनवमे स्त्रीनु रक्षण करु, अने स्त्री तथा धनवमे करीने पण निरंतर आत्मानु रक्षण करवु. ”

धर्मिष्ठ पुरुषोने देह ने धन समान ठे, अने आत्मा देहथी विशेष छे. माटे देहनी पीडानी उपेक्षा करीने पण आत्मानु रक्षण करवु. ”

आ प्रमाणे ते ब्राह्मणनी पोतानी प्रतिज्ञायां निश्चयता जोइने ते वधे देवो अत्यंत हर्षित थया. पत्नी ‘अहो ! सात्त्विक शिरोमणि ! अहो ! सत्यप्रतिज्ञावान् ।’ एम कहेता ते अने देवोए पोतानु रुप प्रगट कर्यु. अने डडे करेइती तेनी प्रशसानु वर्णन करी सर्व रोगने हरण कराना रत्नोथी तेनु घर जरपर करी ते देवो स्वस्था ने गया. ते रत्नोना प्रजावथी आप्य बिना ज तेनु शरीर आरोग्य थइ गयु. तेथी तेनु नाम सर्वत्र ‘आरोग्यक्षिज’ एवु प्रसिद्ध थयु

“आ प्रमाणे ते ब्राह्मणे गुरुनिग्रहरूप आगारने जाणता ठता पण धर्मनी दृढता मूर्ती नहीं अने ग्रहण करेइता नियमो निरतिचार पाळी स्वर्ग सुखने पाम्यो. माते मोइ सुखने पाम्यो.”

॥ इत्युपदेशप्रासादे चतुर्थस्तने एकपञ्चाशत्तमं

व्याख्यानम् ॥ ५१ ॥

व्याख्यान ५२ मु.

देवाभियोग नामना आगार विपे.

कुलदेवादिवान्येन, यन्मिथ्यात्वं विधीयते ।

स सम्यक्त्वरताना च, जवेत्सुराभियोगक ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कुलदेवादिकना बचने करीने जे काइ मिथ्याबनु सेवन कर
हु पमे ते सम्पत्त्वारीने देवाजिपोग नामनो आगार कहेवाय छे. ”

चलनीपिना नामना थावकनी जेम केटझाएक त्रत ग्रहण कर्या पछी देवा
दिकना उपसर्गधी चपळता पामे छे, परतु तेथी तेमने महा दोष लागतो नथी.
मिथ्यापुक्त बिगेरे आपत्रार्थी ते दोष जन्मदी निवृत्ती पामे छे, केटझाएक उत्कर्ष
मार्गमा स्थित रखा थका नमि राजर्षिनी जेम चक्षित थता ज नथी. तेनी कथा
आ ममाणे—

नमि राजर्षिनी कथा

अवन्ति देशमा सुदर्शन नामना नगरने बिपे मणिरथ नामे राजा हुतो.
तेनो नानो चाइ युगवाहु युवराज पद पर हुतो. ते युगवाहुने मदनरेखा नामनी अति
स्वरूपवान स्त्री हती. एकदा मदनरेखाने जोडेने मणिरथ राजा कामानुर धयो तथी
ते एकदम मनमा बोली उठ्यो के—

इष्ट्वा यद्रूपसपत्ति, स्वात्मन्येव स्मरो ज्वलन् ।

वृथा पुन प्रवादोऽय, लोके दग्धो हरेण यत् ॥ १ ॥

भावार्थ—“ जे स्त्रीनी रूप सपत्ति जोडेने मारा आत्माने बिपे ज कामदेव
बलवा लाग्यो छे, तो ‘ शकरो कामदेवने घाली नाख्यो छे ’ एम जे लोकमा कहे
बाय छे ते वृथा ज छे ”

पछी मणिरथ मदनरेखाने बश करवा माटे निरतर दासी छारा पुण्य, हा
बूझ, बल तथा अतकार बिगेरे माकतवा लाग्यो तेने ‘ आ जेउनी मसादी छे ’
एम मानी मदनरेखा ग्रहण करवा लागी. एकदा राजाना कहेवायी दासीए म
दनरेखा पामे राजानी इच्छा जणायी ते साजलीने मदनरेखा बोली के “ हे
दासी ।

जगत्प्रसिद्धो नारीपु, शीघ्रमेव महागुण ।

तस्मिन्नुत्तुते वृथा सर्व, गते जीव इवाग्नि ॥ १ ॥

भावार्थ—“ स्त्रीओने बिपे शीघ्ररूपीज महागुण जगत्प्रसिद्ध छे, ते

शीझनो लोप धाय, तो पत्नी जीव जिनाना शरीरनी जेप ते स्त्रीओनो जन्म वृथाज ठे. ”

माटे तपारे पृथ्वीपतिने आहुं अयोग्य वचन मारा प्रत्ये कहेवुं योग्य न-
थी. ” एम कही दासीने तेणीए विदाय करी. दासीए तेज प्रमाणे राजा पासे
जइने कथुं. ते साजळी रागथी लुब्ध थयेझा राजाए विचार कथों के “ मारा वं-
धुने मारी नाखीश तो पत्नी ते मारे कवने आवसे, ते बिना मारु कार्य सिद्ध थशे
नहीं. ” एम विचारीने राजा वधुनो वर करवानो उपाय शोधवा लाग्यो.

एकदा वसत क्रतुमा क्रीडा करवा माटे युगवाहु पोतानी प्रियाने साथे
लइने लगानमा गयो. त्यां चिस्काळ सुगी क्रीडा करीने रात्रीए पण त्याज (ल
घानमा) कदली गृहनी अंदर प्रिया सहित सुइ गयो. ते अवसर जोइने राजा
गुप्त रीते खड्ग दइने ते रुद्रीगृहमा पेडो. त्या युगवाहुने प्रिया सहित निद्रावश
थयेझो जोयो. एट्ठे तरतज कुलमर्षादातु उद्वयन करी, यश धर्म अने दज्जादिक-
नो पण त्याग करी, राजाए खड्गवने वधुनो शिरच्छेद कथों. ‘ कामदेवनो उदय
एवोज होय ठे. ’ पत्नी राजा पोताना पर तरफ चाब्यो-राजाए पोताना नु पर जे
बलते खरुगनो प्रहार कथों, तेज बलने मदनरेखा जागृत थइ गइ, तेणीए जोयुं तो
राजाए ज ते अकृत्य कथुं दीतु एट्ठे ते मौन रही. राजाना गया पत्नी पोताना प-
तिनो अवसान समय जाणी विनाप करती ते गद् गद् कंठे बोझी के—

स्वं वृथा मा कृथाः खेदं, महाज्जाग मनागपि ।

सर्वत्र प्राप्कृतं कर्म, प्राणिनामपराध्यति ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे प्रिय ! हे महाजाग्यवान ! तमे जरा पण वृथा खेद कर-
शो नहीं, केमके पुं करेला कर्मों ज सर्वत्र प्राणीओनो अपराध करे छे. ”

तस्मान्मन. समाधेहि, विधेहि शरणं जिनम् ।

ममत्वं मुञ्च मैत्री च, कुरु सर्वेषु जन्तुषु ॥ २ ॥

जावार्थ—“ तेयी करीने हे प्राणेश ! तमे तमारा मनने समाधिमा राखो,
जिनेभरतु शरण करो, ममतानो त्याग करो अने सर्व जन्तुओने विपे मैत्री जाव
परावो. ”

इत्यादि मियाना वचनार्थी कोपने शांत करी पचपरमेष्ठी मयनु स्मरण क
रतो ते युगमाहु मरण पामीने पाचमा देवजोकमा देव थयो

पडी मदनरेखा जेउनी वद निष्ठा जाणीने पोताना शीतनु रक्षण करवा
माटे पोताना युवान पुत्रना तथा धन रिगेरेनो त्याग करीने गर्जनी छना पण रा
नीमांज त्याधी चावती थइ. चाचना चातता ते एक मोठा जयकर अरण्या
आरी पकी. ते वनमा सिद्ध अने शार्ङ्गन रिगेरेना जयकर शङ्खोथी ग्राम पावेयी
ते सनीए त्याज पुत्रनो प्रसन्न कथो. पडी ते बाळकने रत्नकरनमा बंगी, पोताना
पनिना नामनी मुद्रिका ते बाळकनी आगळीमा पहेरागीने, पोताना वस्त्रोनी तथा
देहनी शुद्धि करवा माटे नजोकरना एक सरोवरमा गद. ते सरोवरमा रहेला जळ
हस्तोए तेने पोतानी सूदवेने पकडीने आकाशमा उडाळी. ते वावने आकाशमार्ग
कोइ खेगद नदीश्वर छीपनी यावा करवा विमानमा येमीने जतो हतो. तेणे तेथी
ने जीनी स्त्रीधी अने पोताना विमानमा येमासी. त्यारे ते मदनरेखाए रुदन करता
पुत्र मसयनो अने ते पुत्रने मार्गमा मूकी आग्यानी याव ते विद्याधरना राजा पामे
कह्नी. ते सानळीने तेणे विद्याना वळयी ते पुत्रनु स्वल्प जाणीने कथु के " हे
जदे ' तु धिंता न कर, विपरीत शिक्षा पावेसा अश्वयी हरण करावेता मिषिसा
नगरीना राजा पमये तारा पुत्रने वदन पोतानी पुत्र रहित मियाने आपोडे.
माटे हवे तु ते सयथो विवादो त्याग करी मन पति तरीके अगीकार कर. " ते
सांजळीने मदनरेखा बोनी के " हे पश्य ' प्रथम मने नंदीश्वरनी यावा करावो.
पडी हु तपारी मनोरथ पूर्ण करवानो य न करीश " ते सांजळीने विद्याधर ते
णीने नदीश्वर छीपे वइ गुणो. त्या वाचन जिनेश्वरना विरोने वदना करीने ते वि
द्याधर तथा मदनरेखा त्या/रहेना मणिपूर नामना चक्रवर्ती राजपि पासे आवी
तेने वदना करी तेनी पासे वेडा

हवे पांचमा देवजोकमा उत्पन्न थयेलो युगमाहु देव अवधिज्ञानधी पो
ताने, पूर्वजन्म जाणीने त्या आव्यो अने प्रथम मदनरेखाने वदना करीने पडी
तेणे मुनिने वदना करी ते जोरने मणिपूर विद्याधरे तेन कथु के " तमे विवेकी
थइने प्रथम आ स्त्रोन वदना करीने पडी मुनिने वदना करी तेनु शु कारण ?
एतु अपाय्य आचरण तमे केष कर्तु ? " एव कह्नीने तेने उपाज्ज दीधी त्यारे चा
रणप्रमाण मुनिने ते देवना पूर्वजन्मनु स्वल्प मणिपूरने कह्नी सजळायीने कथु के—

“ हे विद्याधर राजा !

धर्माचार्यमनुस्मृत्य, तूर्णमन्त्रेयिवानयम् ।

युक्त मुनिं विहायादौ, ननामैना महासतीम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आ देव पोताना धर्माचार्यनुं स्मरण करीने शीघ्रताघो अ-
हीं आच्यो ठे तेथी मुनिनो त्याग करीने ते प्रथम आ महासतीने नम्यो, ते तेणे
युक्त कर्तुं ठे. ” केमके—

यतिना श्रावकेणाय, योऽर्हच्छर्मे स्थिरीकृत. ।

स एव तस्य जायेत, धर्माचार्यो न सशयः ॥ २ ॥

जावार्थ—“ मुनिए अथवा श्रावके जेणे जैनउपमां स्थिर कर्षो होय,
तेज तेनो धर्माचार्य कहेवाय ठे. तेमा काङ्क्षण सशय नयी. ”

आ प्रमाणेनी हकीकत साजळीने ते विद्याधरे देवने खमाच्यो. पत्नी ते
देवे मदनरेखाने उपासीने मिथिला नगरीमा मूकी. त्या पोताना पुत्रने सुखी जो-
डने ते स्वस्थ चितवाळी थड पत्नी तेणे वैराग्य पाम ने कौडप्रवर्तिनी पासे दीक्षा
ग्रहण करी.

मदनरेखाना पुत्रनु नाम नमि पारुशुं. ते नमिकुमार अनुक्रमे युवावस्था पा-
म्यो, त्यारे मिथिनापतिए तेने एक हजार ने आठ कन्याओ परणावी. पत्नी पद्म-
रय राजाए नमिने राज्यपर वेसासीने दीक्षा ग्रहण करी.

अहीं जे रात्रीए मणिरथ राजाए पोताना नाना जाडने खरुगथी मायों
तेज रात्रीए कृष्ण सर्पना दशथी रौद्र-पानवने मरण पावोने ते चौथी नरके गयो,
अने राज्यनो अधिकारी युगवाहुनो मोटो पुत्र चद्रयशा थयो.

एकदा नमिराजानो पट्ट हस्ती वधन स्तजने उखेसीने नासी गयो. तेने
कौड पकनी शक्य नही. ते नासतो नासतो चङ्गयशाना नगरना सीमानामां आ-
व्यो, एटके ते हस्तीने चङ्गयशाए पकनी व्हीधो. ते बातनी नमिराजाने खबर थ-
ता तेणे दूत मोकडी चङ्गयशा पासे पोतानो हाथी माग्यो. त्यां तणे हाथी आ-
पवानी ना कहो. ते साजळीने नमिराजा युद्ध करवा माटे त्यां आच्यो अने चद्र-
यशाना नगरने घेरो घाड्डीने पड्यो. आ वृत्तांत मदनरेखा आर्याए साजळ्यो, ते-

थी ते त्या आर्वीने नमिने कहेवा खागी के ' हे वत्स नमि ! मोटा जाइ साय युद्ध करुं तने युक्त नथी.' ते सांजळी विस्मय पावेना नमि पृथु के 'शी रीति चक्षुशा मारो वंनु थाय ?' त्यारे आर्याए पोतानी सर्व वार्तातेन कही संजळावो. ते सांजळी नमिराजाए पिनाना नापनी मुझिऊ जोइ. तेथी तेने धधारे निधय ध यो. एटने ते युद्धयी निवृत्त घडने चक्षुशा पासे गयो अने तेने सर्व वृत्तांत क्यो. पत्री बने जाइओ परस्पर प्रीतिवाळा थया. अनुक्रमे चक्षुशाए नमिनुमारने पो तानु राज्य सोंपीने ततनी इच्छाथी दीक्षा अंगीकार करी.

धने राज्योनु अखर पातन करता अन्यदा नमिराजाना देहमां उ मास नी स्थितिवाळो महा दाहज्वर उत्पन्न थयो. अनेक वैद्योए अनेक प्रकारे चिकित्सा करी, तोपण ते शान थयो नही. एकदा कोइ वैद्यना कहेवाथी तेने विस्ते एन करवा माटे सरे राणीओ चदन घसवा खागी. ते बग्वते राणीओना हाथमां रहेवा ककणो परस्पर अथमावाथी बहु शस्त्र करवा खाग्या. ते शस्त्र राजाची स हन थयो नही. एटने तेना हुकंपयी राणीओए एक एक कंकण राखीने, बीजां स वे ककणो काडी नाख्या राजाए पृथु के ' हवे ककणनो शस्त्र केम सजळावो न थो ?' त्यारे ते राणीओए एक एक कंकण घतावु ते जोइने चारित्रावराण के मनो बर तुडवाथी नमिराजाने एवो अथ्यवसाय उदय आय्यो के—

वक्षयावक्षिहृष्टान्ताजीवो बहुपरिग्रही ।

दुःख वेदयते नून, वरमेकाकिता तत ॥ १ ॥

जावार्म—“ ककणसमूहना दृष्टातथी एव सिद्ध थाय छे के घणा प ग्रहने धारण करानारो जीव निधये दुःखनेज अनुजवे छे. माटे एकता रहेवु श्रेष्ठ छे ”

आ प्रमाणे एकाकी विचरवानु ध्यान करता राजा निद्रावक्ष थयो. स्वप्नां पोताने मेरुपर्वतपर रहेनो ने श्वेत हाथीपर चमेनो जोयो. स्वप्नमाथी जा थना ' आर्वो सुवर्ण पर्वत म पूवे क्याक जोयो छे ' एम उहापोह करता ते राजा जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयु अने पूर्वजन दीओ ते पूर्वभवे अगणित पुण्यवाळु रित्र पाळवाथी अनुपम लक्ष्मीवाळा पुण्योचर विमानमां देवता थयो हतो ते व जमकव्याणक माटे त्या आवेसो होवाथी तणें सुवर्णमय मेरु पर्वत

येसो हतो आ प्रमाणे जातिस्मरण यतांज तेनी चारित्र लेखानी उत्कट इच्छा यइ. तेथी तेज बखते देवताण तेने साधु वेप आप्यो एटझे नमिराजा मन्त्रज्या ग्रहण करीने घरथी नीकज्या.

नमिराजाना आश्चर्यकारक प्रतिबोधथी रजीत थयेद्या सौधर्मइन्द्र अवधिज्ञानथी ते स्वरूप जाणनि ब्राह्मणनो वेप धारण करी नमिराजपिं पासे आवीने बोझा के “ हे मुनि ! आ तपारा नगरना दोको घणो आक्रुद करे ठे, अने तपारा नगरमा अग्नि द्वाग्यो ठे. मन्त्रज्या ग्रहण करवी ते दया पाळवाने माटे ठे, तेथी पूर्वापर विरोधवाहु आ तपार चारित्र योग्य नथी. माटे प्रथम सर्वने सुखी करीने पढी व्रत लेवु योग्य ठे. वळी तमे जरा पाहुं वळीने जुओ के—

एष बन्दिश्च वातश्च, तवैव दहति गृहम् ।

अन्तःपुरं च तन्नाथ, त्वं किमेतदुपेक्षसे ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जुओ आ अग्नि अने आ गधु तपाराज महेशने अने अन्तःपुरने बळे ठे, माटे तेना नाथ यइने तमे तेनी केम उपेक्षा करो ठो ? ”

आ प्रमाणे शक्रे भैरेक्षा मत्येक युद्ध मुनि बोझा के—

सुखं वसामि जीवामि, येन मे नास्ति किञ्चन ।

मिथिद्वानगरीदाहे, न मे दहति किञ्चन ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हु सुखे वसु हु, अने सुखे जीवु हुं, केमके मारुं कांइपण नथी. मिथिद्वाना नगरी बळे ठे, तेमा मारु काइ बळनु नथी.”

स्वार्थाय यतते सर्वस्तं विना दुःखमश्नुते ।

मयापि साध्यते स्वार्थस्तस्मान्निर्ममचेतसा ॥ २ ॥

जावार्थ—“ सर्व प्राणी पोताना स्वार्थने माटे यत्न करे छे. केमके स्वार्थ साध्या विना दुःख प्राप्त थाय ठे, तेथी हु पण ममता रहित चित्तवमे मारो स्वार्थ (आत्मानो अर्थ) ज साधु हु. ”

फरीथी शक्रेन्द्रे कधु के—“ हे मुनि ! सोनुं, रुपुं, मणि विगेरेथी जगारानी वृष्टि करीने पढी व्रत ग्रहण करवु युक्त ठे ’ ते सांजळीने नमि राजपिं

बोझ्या के—

सुवर्णरूप्यस्त उ पञ्चया जवे, सिया हु केन्नाससमा असखया ।
नरस्त बुद्धस्त न तेहि किचि, इच्छा हु आगाससमा अणंतिआ ॥

जावार्थ—“सुवर्णना अने रपाना कैन्नास पर्वन जेवना असख्य पर्वनो होय, सो तेथी पण लुप्त पुरपने सतोष धतो नथी, केमके इच्छा आकाशनी जवी अन्त रहित ठे. ”

इत्यादि उत्तराख्यन सुत्रमां कहेझी अनेक युक्तिओधी मुनिए ते विषये निवृत्तर कयों, जेवट तेमनु चित्त झोज पामे तेम नथी, एम जाणीने इहे ब्राह्मणा रूपनो त्याग करी पोतानु स्वरूप प्रगट करी तेमने प्रणाम करीने स्तुति करी के—

अहो ते निज्झिओ कोहो, अहो माणो पराजिओ ।

अहो निरक्कया माया, अहो दोहो वसंकिओ ॥ १ ॥

जावार्थ—“ अहो ! तमे क्रोधने जीती झीथो ठे, अहो ! तमे माननो पराजय कयों छे, अहो ! तमे मायानो तिरस्कार कयों छे, अने अहो ! तमे झोजन बश करी झीथो ठे. ”

इत्यादि बहु प्रकारे स्तुति करीने स्वर्गपति स्वर्गमा गया. अने नमिराजपि अतुकमे केवलज्ञान यामीने मोक्षपदने पाम्या.

“ प्रत्येक बुद्ध नमिराजपिए शकनी युक्तिओधी पण धर्मनो त्याग कयों नही, तेथी तेमनी ज्ञातासूत्रने विषे श्री महावीरस्वामीए पण प्रशंसा करेझी ठे, ते राजपि अमोने मुखने अर्थे थाओ. ”

॥ इत्युपदेशभासादे चतुर्थस्तने छिपञ्चाशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ५७ ॥

व्याख्यान ९३ मु.

वज्ञानियोग नामना ठेह्या आगार विषे

वहूनां हठवादेन, वज्ञाप्ता त्पन्तसेवनम् ।

एवं वज्ञानियोगः स्यात्, पन्ते डिमिका मताः ॥ १ ॥

नाथार्थ—“ घणा लोकोना हठवादर्थी अथवा कोइना बळात्कारथी त्या-
ग करेझानु सेवन करवुं पन्ते ए वज्ञानियोग आगार कहेवाय ठे. आ ठए आगा-
राने ठीकीओनी संज्ञा आपेझी ठे. ”

केटझाएक उत्सर्ग मार्गमां स्थित रहेझा मनुष्यो धीजाना बळात्कारथी पण
पोताना ग्रहण करेझा प्रतने मूकता नथी. ते उपर सुदर्शन श्रेष्ठीनी कथा ठे ते
आ प्रमाणे—

सुदर्शन श्रेष्ठीनी कथा.

चपापुरीमां ऋषभदास नामे श्रेष्ठी हतो. तेने अर्हदासी नामनी शीद्वषती
हती एकदा मात्र मासमां मुजग नामनो शेठनी जेंसो चारनार जोकर शेठना
गेर चारीने सायकाळे घर तरफ आगतो हतो, तेवामां मार्गने विषे कोइ वस्तु रहित
अने टाढने सहन करता मुनिने काउसग ध्याने उजेझा जोया. तेमने जोइने ते
मुनिनी प्रशंसा करतो ते मुजग शेठने घेर आव्यो. पडी बीजे दिवसे प्रातःकाळे
बहेलो लउने शेठनी जेंसो लइने ते वन तरफ चाख्यो ते वखते पण तेज स्थाने
तेज रीते कायोत्सर्ग रहेझा पेझा मुनिने जोइने मुजग तेनी पासे जइ पगे झागीने
वेगो थोनी वारे सूर्योदय थतां ते चारण मुनि ‘ नमो अरिहताण ’ एम बोझी
आकाशमां उत्पत्ती गया. ते जोइने मुजगे ‘ नमो अरिहताणं ’ ए आकाशगामी
विज्ञानो मंत्र छे एम जाण्णिने ते पद ‘ याद राखी लीवु पडी एक दिवस ते मुजग
अरिहंतनी पासे ते पदनुं ध्यान करतो वेगो हतो. ते जोइने श्रेष्ठीए पूज्यु के ‘ तुं
आ मंत्र कयाथी शीख्यो ? ’ तयारे मुजगे ‘ मुनि पासेथी शीख्यो ’ एम कही सर्व
वृत्तांत कथु. ते सांचली सनुष्ट थइने श्रेष्ठीए तेने आखो नवकार मंत्र शीख्यो,

तेथी ते मंत्रनुं ते हमेशा भ्यान करवा आग्यो

अनुक्रमे वर्षाकाळ आग्यो ते वखते पण सुजग डोर चारवा जतो हतो एक दिवस अत्यंत वृष्टि धवाथी पृथ्वी समुद्रनी जेम जळमय थड गड. जेंसेने व्हडने पाडा वळनां वच्चे मोटी नदी हती. तेभां घाणू पूर आवेनु हतु. ते जोड आकाशां उडवानी उद्धिथी नवकार मंत्रनु स्मरण करीने तेणे नदीभां पत्रुं पृ वधु. ते वखते एक खीत्रो बागवाथी ते मृत्यु पायीने तेज अष्टीने घेर सुदर्शन नाम नो पुत्र थयो. ते सुदर्शन युवावस्था पाग्यो, त्यारे तेने अष्टीए कोड अष्टीनी मनो रमा नामनी कन्या परणावी.

सुदर्शनने राजाना पुरोहित अने कपिलनी साथे गाठ मैत्री हती. एकदा कपि राना मुखथी सुदर्शनना रुपादिक गुणनी प्रशंसा सांजळीने तेनी स्त्री कपिज्ञा ते ना पर अलुरक्त थड. एक दिवस एकांतनो बसत जोडने ते सुदर्शनने घेर गड, अने तेने कथु के 'आजे तपारा मित्रने शरीरे ठीक नथी, माटे तेनी खबर झेवा माटे तमे जखदी मारे घेर चाओ, त बोनावे छे.' एम कही तेने पोताने घेर तेनी गड. त्यां गुप्त गुह्यां तेने व्हड जड वारणां बंध करी व्हज्जनो त्याग करीने तेणे जोगनी मार्यना करी. त्यारे परस्त्रीने विषे नपुसक जेवा सुदर्शनने पोताना शीझतु रक्षण कर वा माटे कथु के 'हे मुग्गे ! हु तो नपुसक छु तु मारी पोसे फोगड शा माटे मार्यना करे छे ?' एम कही ते त्यांथी नीकळी पोताने घेर गयो.

एकदा राजा पुरोहित अने सुदर्शनने साथे व्हडने उद्यानमां क्रीडा करवा गयो. ते वखते वाहनमां वेसीने अजया राणी पण कपिज्ञाने साथे व्हड उद्यानमां गड. तेभां कपिज्ञाए एक स्त्रीने व पुत्रो सहित मागें चात्री जती जोडने 'आ स्त्री कोण छे ?' एम अजया राणीने पूठ्यु त्यारे राणी बोनी के "आ तो सुदर्शन शेठनी स्त्री छे, तेने तु ओळखनी नथी ? आ ठप तेथीना पुत्रो छे." ते सांजळीने कपिज्ञाए कथु के "शेठ तो नपुसक छे तेने पुत्रो क्वांथी ?" एम कही पोतानो स वै वृत्तांत राणी पोसे कथो. ते सांजळी राणी बोत्री के 'तुतो मूर्ख छे ते शेठे वध करीने तने जेतरी.' कपिज्ञा बोळी के "हे देवी ! तपारी चतुराड तो हु त्यारे ज जाणु के ज्यारे तेनी साथे तमे एकपण वखत क्रीडा करो." ते सांजळीने राणीए ते वचन अंगीकार कथु. पंडी एकदा राजा विगेरे सर्व क्रीडा करवा उद्या

नमां गया हता. अजया राणी महेलमा एकद्वी द्वती. ते बखते तेणे पंकिता नाम-
नी पोतानी धात्रीने सुदर्शनने तेनी द्वाववानु कथुं. ते धात्री सुदर्शनने घेर गइ.
तो एक शून्य घरमां सुदर्शनने कापोत्सर्गे रहेल दीउो. तेने धात्रीए उषादीने रथ-
मां नांख्यो. पत्ती तेनापर उत्तम वस्त्र ओढाहीने कामदेवनी मूर्तिना मीपयी तेने
राणीना महेलमां बइ गइ. त्यां एकांतमां राणीए हावजाव पूर्वक कामविकार दे-
खाही तेनी घणी मार्यना करी. पंतु सुदर्शननु मन जरा पण क्कोज पाम्यु नहीं.
त्यारे राणीए पोताना स्तननो स्पर्श घाय तेवी रीते तेना आखे अगे गाढ आ-
निगन कथुं. तोपण तेनु मन क्कोज पाम्यु नहीं छेवड ते राणी धात्री गइ त्यारे
तेणीए पोकार करी सीपाइओने बोझाव्या. अने 'आ सुदर्शन मने धळात्कार करवा
अर्हा आव्यो डे ' एम कथु. सीपाइओ सुदर्शनने पकहीने राजा पासे बइ गया.
राजाए सुदर्शनने पूज्युं. पण तेणे राणीपरनी दयाने क्षीधे कांइपण क्यु नहीं
त्यारे तेने ज दूषित धारी राजाए क्रोधयी ' आने विनयना पूर्वक आखा नगरमां
फेरवी शूळीए चनावीने मारी नाखो ' एवी आझा करी. सीपाइओ ते प्रमाणे
करी तेने गाममां फेववा लाग्या. ते बखते सुदर्शननी स्त्रीए तेने तेवी अवस्थामां
दीडा. तेथो तरतज घर देरासरमां जइपतितुं कन्नक उतरे त्यां सुधीने माटे कापो-
त्सर्ग करीने ते श्री जिनेश्वर पासे उज्जी रही. अर्हा राजसेवकोए सुदर्शनने गाम-
मां फेरवी गाम बहार बइ जइने शूळीपर चनाव्यो. एटझे ते शूळी तेना शीयळ-
ना मजावयी सुवर्णनु सिंहासन थइ गइ. त्यारे सिपाइओए तेनो वध करवा माटे
खइगना प्रहारो कर्या. तेमां कउमां प्रहार कर्या, त्यारे तेना कउमां हार थइ गया,
मस्तकपर कर्या त्यारे सुगुट थयो, कानपर कर्या त्यारे कुंडळ थयां, हाथ पग पर प्र-
हार कर्या त्यारे कर्मां थइ गर्था. ते जोइ आर्थय पामीने ते आर्थयकारक बनाव
सीपाइओए राजाने निवेदन कर्यो. ते सांजळी राजा तरतज त्या आव्यो अने
सुदर्शनने सत्कार पूर्वक हाथीपर बेसाही मोटा उत्सव साये पोताने घेर लइ गयो.
ते हकीकत जाणीने तेनी स्त्रीए कापोत्सर्ग पाय्यो. पत्ती राजाए आग्रह पूर्वक सुद-
र्शनने सत्य बात पूजी. त्यारे तेणे राणीने अजय वचन अपावी यधी बात कही.
पत्ती राजाए सुदर्शनने हाथीपर बेसाहीने तेने घेर मोक्यो.

आ वृत्तांत जाणीने अभया राणी गळे फासो बांधीने मृत्यु पामी. अने
पंकिता पादसिपुरे कोइ वेड्याने घेर जइने रही. अनुक्रमे सुदर्शन शेडे वैराग्य पा-

भी दीक्षा लीथो. बिहार करतां करनां ते पाटलिपुर आब्या. त्या पंढिताए व्हो रावना यापे पोताने घेर लइ जटने वारणा बंध करी तेनी पणी कदर्पना करी. परंतु ते मुनि जरापण चलिन थथा नही. ठेवट सायंकाळें पंढिताए तें ठोरी मूकया. एन्ने ते मुनि गाम वहार नीकळी वनमां जइ स्मशान जूमिने विषे प्रतिमा धारण करीने उभा रखा. त्या व्यतरी थयेती अभया राणीए पुनं जवना वेरवी अनुकूल तथा मतिकूल अनेक उपसर्गों कर्गो, तोपण ते मुनिनु चित किंचिद् पण चक्षित थयुं नही, तेओ तो शुभ ध्यानपांज स्थिर रखा अनुक्रमे शुद्धध्यान योगपी तेपने केरळहात उतरव थयु. देवोए केवळनो पहिमा कर्गो तेमणे देवना दीथो. तेमनी देशना सांजळीने अनया तथा पंढिता प्रतिबोध पापी संपत्तिभा री थइ. सुदर्शन केवळी चिरकाळ सुधी केवळी पर्यायतु पावन करी माते मोक्ष पदने पाप्मा.

“ सुदर्शननी जेम वळानियोगपी पण जेओ स्वधर्मेने विषे इइ रहेंड ते ओ सदर्शनने जगतमा मधान थइने अस्पृकाळमा उच्छृष्ट सपत्तिने पावे डे. ”

॥ इत्युपदेशभासादे चतुर्यस्तने निपञ्चाशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ५३ ॥

व्याख्यान ५४ मुं.

समकितनी उ जावनाओ विषे

मूळ छार प्रतिष्ठानमाधारो जाजन निधि ।

द्विविधस्यापि धर्मस्य, पमेता बोधिजावना. ॥ १ ॥

जावार्थ— मूळ, छार, प्रतिष्ठान, आधार, जाजन अने निधि ए उ

प्रकारमा धर्मेने विषे बोधिनी जावना कहेली डे ”

मूत्रं सर्वज्ञधर्मज्ञोर्ध्वं मुक्तिपुरस्य च ।

जिनोक्तधर्मयानस्य, प्रतिष्ठानं सुनिश्चलम् ॥ १ ॥

आधारो विनयादीनां, धर्माभूतस्य जाजनम् ।

निधिर्ज्ञानादिरत्नानां, सम्यक्त्वमिह जावयेत् ॥ २ ॥

जावार्थ—“ समकित एज सर्वज्ञ जापित श्रावक अने साधु ए वने प्रका-
रना धर्म रूप वृक्षतुं मूळ ठे. केमके ते मूळ निश्चल होय तोज स्वर्ग मोक्षादिक फल
प्राप्त पाप ठे, ए पहेली जावना समकित ए मोक्षरूप पुरनु छार ठे. केमके सम-
कित रूप छार बिना मोक्षपुरनी अदर प्रवेश थइ शक्तो नयी. सामान्य नगरने विपे
पण दरवाजा बिना प्रवेश थइ शक्तो नयी, ए बीजी जावना. जिनेश्वरे कहेझा धर्म
रूपी वाहनतु समकित ज प्रतिष्ठान (निश्चल पीठ) ठे. ते प्रतिष्ठान निश्चल होय
तो धर्म रूपी यान चिरकाल टकी शके ठे, ए बीजी जावना. समकित विनयादि
गुणोनो आधार (अवस्थान) ठे. ते आधार बिना विनयादिक गुणो स्थिर थता
नयी, ए चोथी जावना. समकित ए धर्म रूपी अमृततु पात्र ठे. केमके ते पात्र
बिना ते धर्म रूपी अमृत रही शक्तुं नयो, ए पांचमी जावना. तया समकित ए
ज्ञान, दर्शन अने चारित्र रूपी रत्नोतु निधान (जम्हार) ठे. निधान बिना बी-
जां रत्नो जेप जाठरी शक्ता नयो तेम समकित बिना ज्ञानादिक त्रण रत्नो र-
ही शक्ता नयी, ए छठी जावना. आ प्रमाणे उ जावना जाववी. ” आ सर्व-
धमा विक्रम राजानी कथा छे ते नीचे प्रमाणे—

विक्रम राजानी कथा.

कुमुदपुरने विपे हरितिलक नामे राजा हतो. तेने गौरी नामनी राणी
हती अने विक्रम नामे पुत्र हतो. ते कुमार युवान थयो त्यारे तेने राजाए घनीश
राजकन्याओ परणावी. ते स्त्रीओनी साथे विक्रम कुमार दोगुदक देवनी जेम ए-
काज मुखनो अनुजव करवा लाग्यो.

एकदा अशुज कर्मना वशयी कुमारने अकस्मात् कास, श्वास अने ज्वरा-
दिक व्याधिओनो लपटव थयो. तेना निवारण माटे घणा मंत्र, तन अने औष-
धादिके लपचारो कर्षा. परतु कोइ पण रते रोगनी श्वाति थइ नहीं. ठेवटे

વ્યાધિની અસહ્ય પીડાથી તેણે ધનત્રય નામના યજ્ઞની રોગશાંતિ માટે સો પાત્રના ઘલ્લિદાનની માનતા કરી. તે પણ નિષ્ફળ ગઈ. ઇકદશ તે નગરના હધાનમાં વિપત્ર નામના કેવડી સમવસર્યા. તે સ્વર્ગ વનપાલના મુલયથી સાંજઢીને રાજા કેવડીને ૪ દના કરવા જવાને તૈયાર થયો. ત્યારે કુમાર ઘોડ્યો કે “ હે પિતા ! મને પણ ત્યાં લઈ જાઓ, જેવી મુનિને દર્શનવચ્ચે મારા રોગની શાંતિ તથા પાપનો ક્ષય થાય. ” તે સાંજઢીને રાજા તેને સાથે લઈ ગયા. મુનિને ૪ દના કરી તેમના મુલયથી ધર્મદેશના સાંજઢયા પડી રાજાપ પોતાના કુમારને મહા વ્યાધિ થવાનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે કેવડી ઘોડ્યા કે—

“ પૂર્વે આ કુમાર ૫૪ નામે રાજા હતો. તે અન્વાયનુ મદિર હતો. ૫૪૬ શિકાર કરવાને માટે તે વનમા ગયો હતો. ત્યાં પ્રતિમા ધારણ કરીને ઢગેઢા કોઈ સાધુને જોઈને તેણે કારણ વિના વૈરને ધિતવી તે મુનિને શર વચ્ચે દુણ્યા. તે પાપ કર્મ જોઈને તેના વાર્ષિક મધાનોપ તેને પાંજરામાં નાલ્ખો અને તેની ગાદીપ તેના પુત્રને સ્થાપન કર્યો. મુનિ તો કાઢ કરી શુભ ધ્યાનને યોગે સર્ગાર્થસિદ્ધિ નામના વિપાત્રનો હત્તવ્ર થયા. કેટલાક દિવસો પડી ૫૪ રાજાને પાંજરામાંથી ઢોની, કાઢી મૂરવો. તે ફરતો ફરતો કોઈ વનમા ગયો. ત્યાં આમતેમ જમતાં તેણે ૫૪ મુનિને ઢીઢા, ૫૪૬ દ્રેષયી તેને પણ તાદના કરી. મુનિપ તેને જ્ઞાનયી હુરાચરણી જા ણીને તેમોતેઢ્યાવચ્ચે ઢાઢી ઢીધો તે મરીને સાતમી નરકે ગયો. ત્યાંથી આયુ ધ્યનો ક્ષય થયે સ્વયંજૂરમણ સમુદ્રમા મત્સ્યપણે હત્તવ્ર થયો. ત્યાંથી પાઢો સાતમી નરકે જઈ ફરીથી મત્સ્ય થઈ ઢાઢી નરકે ગયો. ૫ મધાણે દરેક નરકમાં ૪૬ શ્રણ શ્રણ વાર ભ્રમણ કરીને કુદેવમાં હત્તવ્ર થઈ, પૃથ્વી, અપ, તેજસ્ વિગેરેમાં, અનત કાપાદિકમાં અને તિર્થચમાં હત્તવ્ર થઈ મહા પીઢાઓને સહન કરતા તે ૫૪ રા જાના જીવે અનતી અવસર્પિણી હત્તવર્પિણીઓ વ્યતીત કરી. પડી અકામ નિર્જ રા વચ્ચે તેના કર્મ હલ્લકા થવાથી તે કોઈક અર્થીનો પુત્ર થયો. ને જવમાં તેણે તા પસી ઢીઢા ઢીધી. ત્યાંથી મરીને આ તારો પુત્ર થયો હે. હે રાજા ! માત્ર ઘોર અવશેષ રહેલા મુનિપ્રાતના પાપથી તેને આ રોગો હત્તવ્ર થયા હે. ”

આ મધાણે સાંજઢતાં ૫૪ કપારો આપે તેવો પોતાનો પૂર્વ જવ સાંજઢી કરતા તે કુમારને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયુ. પડી કુમારે મુનિને કશુ કે—

मिच्छतमोहमूढो, जीव नु मं कत्थ कत्थ नह जमिओ ।

ठेयणजेयण पमुहं, किं किं छुक्क न पत्तोसि ॥ १ ॥

जावार्थ—“ मिथ्यात्व मोहमूढ घनेलो आ मारो जीव क्या क्या भम्पो नयी ? (सर्व योनिमां भम्पो ठे.) अने जुदा जुदा जनेमां ठेदन जेदन बिगरे क्या क्या छुखोन पाम्पो नयी ? (सर्व छुखो पाम्पो ठे.) ”

माटे हे पूज्य ! मारा पर कृपा करो संसाररूपी कूवामार्थी धर्मरूपी रज्जु-बने मने खेंची कादो (मारो उखार करो) ” ते सांजळीने मुनिप दयावने छ जावनाधी युक्त एवा समकितनुं वर्णन कर्युं. तेथी ते समकित सहित श्रावक धर्मेनो अगीकार करी पोताना नगरमां गयो.

एकदा पेक्षा पक्के प्रकट यज्ञे कुमारने कर्णुं के “हे कुमार ! मारी शक्तिथी तारा व्याधि नाश पाम्पा छे, माटे मने सो पाना आप. ” कुमारे हसीने जवाब आप्यो के “ मारो रोग तो केवळी जगवंतनी कृपाथी गयो ठे, माटे तुं पाना माग-तां कांइ शरमातो नयी ? हुं एक कुंयुवानी पण हिंसा करतो नयी, तो तुं आ शु मागे ठे ? ” ते सांजळीने यक्ष क्रोवथी बोव्यो के ‘ अरे ! ठीक ठे, त्पारे हवे मार्ग बळ तने बतावीश, जोजे. ’ एम कहीने ते अह्मय यपो

एकदा कुमार वनने विषे रहेक्षा जिनात्मयमां जइ प्रभुनी पूजा करीने पर तरफ आवतो हतो. ते वलते मार्गमां ते यक्ष कुमारना बे पग पकरो तेने जूमि पर पडाहीने बोव्यो के ‘ अरे ! केम हजु सुधी तु तारो आग्रह मूकनो नयी ? ’ कुमारे जवाब आप्यो “ हे यक्ष ! तुं जीवहिंसा करवी गोनी दे. कणु ठे के—

श्लोकार्धेन प्रवक्ष्यामि, यदुक्तं ग्रन्थकोटिजिः ।

परोपकारः पुण्याय, पापाय परपीननम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जे बात करोरु ग्रंथे करीने कही ठे, ते बात हु अर्धा श्लोक-थीन कहुं तु के-जे परोपकार ठे ते पुण्यने माटे ठे, अने परने पीढा करवी ते पा-पने माटे छे. ”

हेमधेनुधरादीनां, दातारः सुखजा जुवि ।

उर्ध्वजः पुरुषो लोके, यः प्राणिष्वभयप्रद. ॥ २ ॥

જાવાર્ય—“ સુવર્ણ, ગાયો અને પૃથ્વી વિગેરેનું દાન કરનાર પૃથ્વીનાર ઇસ જન છે, પણ જે માણીઓને અનન્યદાન આપે છે તે પુરુષ આ લોકમાં હુર્જન છે.”

આ મમાળે કુમારનું સાહસ જોઈને યજ્ઞ ધોધ્યો કે—“ જો તું જીવંદિસા ન કરે તો તું માત્ર મને મળામ જ કર, તેથી જ હું સંતુષ્ટ થઈશ. ” તે સાંજી કુમારે કહ્યું કે—“ મળામ ઘણો જાતનાં થાય છે. તેમાંથી તું કઈ જાતના મળામ ઇચ્છે છે ? મળામના જેવું આ મમાળે છે, તે તું સાંજી. હાસ્ય મળામ, વિનય મળામ, મેમ મળામ, મજા મળામ અને જાત્ર મળામ—૯ પાંચ પ્રકારના મળામમાં મજાકરીથી કે હીંમનાથી જે મળામ થાય, તે હાસ્ય મળામ કહેવાય છે, પિતા વિગેરે ગુરુજનને જે મળામ થાય, તે વિનય મળામ છે, મિત્રાદિકને જે મળામ થાય, તે મેમ મળામ છે, રાજા વિગેરેને મળામ કરીય, તે મજા મળામ છે અને દેવ ગુરુને જે મળામ કરીય તે જાત્ર મળામ કહેવાય છે. તું આ મળામમાંથી કયા મળામને યોગ્ય છે ? ” યજ્ઞ ધોધ્યો કે—“ હે કુમાર ! તું મને ઢેઢા જાત્ર મળામ કર, કેમકે આ જગતની સ્તવતિ, સહાર અને પાત્રન તથા સસારથી નિસ્તારણ વિગેરે સર્વ મારા હાથમાં છે. ” તે સાંજી કુમાર બોલ્યો કે—“ હે યજ્ઞ ! મધ્ય તું જ જત્ર સાગરમાં ફેરેતો છે તો તું ધીજાને શી રીતે તારીશ ? કેમકે—

જહ લોહસિદ્ધા અપ્ય પિ, વોદ્ધઈ તહ વિદ્યગ્ગ પુરિસસ્ત ।

ઇય સારજો ગુરુ, પરમપ્પાણ ચ વોદ્ધઈ ॥ ૧ ॥

જાવાર્ય—“ જમ લોહની શિદ્ધા (જલમાં) પોતાને તથા પોતાને વજ્ર ગેતા પુરુષને પણ વૂઠાને છે, તેમ આરજવાળા ગુરુ પણ પોતાને તથા પરને જત્રસાગરમાં વોળે છે—વૂઠાને છે. ”

આ મમાળે યુક્તિથી રાજકુમાર યજ્ઞને પ્રતિબોધ પમાલ્યો. પટ્ટે તે સંતુષ્ટ થઈને કુમારપર ગુણદ્રષ્ટિ કરીને ‘ ભરત સમયે મને યાદ કરજે ’ એમ કહી આગળ ગયો.

પરંતુ કુમારે યજ્ઞની સહાયથી હુર્જય એવા કશિંગ દેશના રાજાને યુદ્ધમાં જીતી સૌથી અને પછી નિષ્કટક રાજ્ય ચત્રાવશ લાવ્યો. કેટલોક કાલ વ્યતીત થયે વિક્રમ રાજા એક દિવસ રાજવાસીમાં ફરવા જતો હતો. જતી વચ્ચે એક ઝેણે ઘેર મહેલસવ થતો જોઈ તે પણ આનંદ પામ્યો. પછી ક્રીના

करीने पात्रो वळ्यो. त्यारे तेज श्रेष्ठीने घेर माणसोने रुदन करता जोड़ने राजाए कोड़ने तेनु कारण पूछुं. त्यारे तेणे रुधु के—

“ हे स्वामी ! आ श्रेष्ठीने घेर पुत्रनो जन्म थयो हतो, तेथी महोत्सव थतो हतो, पण जन्म्या पडी तरतज ते पुत्र मरण पाम्यो, तेथी तेना कुटुंबीओ रुदन करे ठे. ” ते साजळीने विक्रम राजाने वैराग्य उप्तन्न थयो. तेणे विचार्युं के—

वाट्यादपि चरेद्धर्ममनित्यं खलु जीवितम् ।

फलानामिव पञ्चानां, शश्वत्पतनतो जयम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आ जीदगी अनित्य ठे, तेथी वाट्यावस्थाधीज धर्मनुं आचरण करवुं, केमके पाकेझा फळनी माफक जीवने निरतर पमी जयानो (मृत्युनो) जय रहेझो ठे ”

आ प्रमाणे विचारीने राजाए पोताना पुत्रने राज्य पर बेसामी दीक्षा ग्रहण करी अनुक्रमे केवलज्ञान पामी मोक्षपदने पाम्या.

“ विक्रम राजानी जेम शुच जावना वने समकितनु सेवन करवुं. केमके तेम करवाधी तेवी जावना वने वने लोकमा शुचनो उदय थाय ठे. ”

इत्युपदेशप्रासादे चतुर्थस्तजे चतुष्पञ्चाशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ६४ ॥

व्याख्यान ५५ मुं.

समकितनां ठ स्थानकमाना प्रथमनां वे स्थानक विषे.

अनुजवसिष्ठो जीवः, प्रत्यक्षो ज्ञानचक्षुषाम् ।

ज्ञायतेऽनेकवाङ्मनिरस्तिस्थान तदेव हि ॥ १ ॥

જાતાર્થ—“ જ્ઞાનરૂપી નેત્રાભ્યાસોને (કેતલજ્ઞાનીઓને) મત્યક્ષ્ણે જીવ અનુજવ સિદ્ધ છે. તેમજ તે જીવ અનેક વાંઝાથી જળાય છે (સિદ્ધ થાય છે.) તે પહેલું ‘ અસ્તિસ્થાન ’ કહેવાય છે. ”

કેટલાંક મિથ્યાત્વીઓ ‘ જીવ છે જ નહીં ’ એમ માને છે. તેઓ જે અનુમાન કરે છે કે—આત્મા પાંચે ઇન્દ્રિયોથી મત્યક્ષ્ણે પ્રવૃત્ત કરી શકાતો નથી તેથી આકાશના પુણ્યની જેમ તે (આત્મા) ઢ જ નહીં. આપા નાસ્તિક વાદીને આચાર્ય જનાર આપ છે કે—જેનાના જ્ઞાનથી જ અનુજવાનો આત્મા સિદ્ધ છે. કેમકે કેવલજ્ઞાનીને તો તે મત્યક્ષ્ણે અને હ્રદયમયોં અનુમાનથી સિદ્ધ થાય છે અનેક પ્રકારની વાંઝનાઓથી તથા મુલ્હ હુ ગ્વાદિકની કલ્પના જાલથી નિમ્મળ થઈ શકે છે કે તે વાંઝાનો તથા કલ્પનાઓનો કરનાર આત્મા છે તે વિષે અનુમાન આ મમાણે થઈ શકે છે મુલ્હ, હુ ગ્વા અને ઇચ્છા વિગેરેનો કારણજૂત હોવાથી આત્મા છે જે જે વસ્તુ કાર્ય અને કારણજૂત છે, તે તે વસ્તુ ઇતીજ હોય છે જેમ યદ કાર્ય અને તેનું કારણ માગીનો વિરુદ્ધ તે જેમ ઇતીજ વસ્તુ છે, તેમ મમાણે આ આત્મા કારણ અને મુલ્હ હુ ગ્વાદિક તેના કાર્યો છે, તેથી આત્માની સિદ્ધિ થાય છે. જેઓની આવી સમ્પર્ક યુષ્ઠિ છે તેઓમાં સમ્પર્કસ્વનું પ્રથમ સ્થાનક છે એમ જાણવું. આ મમાણે જીવનું હોવાપણુ જે માનવું તે પહેલું ‘ અસ્તિસ્થાન ’ કહેવાય છે.

હવે થીજી જીવનું નિત્યસ્થાન કહે છે—

અવ્યસ્થાપેક્ષયા નિત્યો, હિ વ્યયોત્પાદવર્જિત ।

પર્યાયાપેક્ષયાઽનિત્ય, સદ્ભાવેન ચ શાશ્વત. ॥ ૧ ॥

જાતાર્થ—“ દ્રવ્યની અપેક્ષા નાશ અને ઉત્પત્તિ રહિત એવો નિત્ય આત્મા છે, પર્યાયની અપેક્ષા અનિત્ય છે, અને સદ્ભાવ વડે તે આત્મા શાશ્વત છે. ”

આ આત્મા અવ્યયની અપેક્ષા વિનાશ અને ઉત્પત્તિ રહિત છે પરંતુ આત્મા કદાપિ હાનિ પત્તો નથી તેમજ વિનાશ પણ પામતો નથી. અહીં કોઈ શક્ય કરે કે ‘ આટલુંજ કહેવાથી તો આચાર્ય આત્માનું નિત્યપણુ પૂર્ણતિ અગીકાર કર્યું ’ તો તેના નિરાકરણને માટે હત્તપર્યાય કહે છે કે પર્યાયનયની અપેક્ષા આત્મા અ- અને સત્તાઈ કરીને શાશ્વત છે. કેમકે પૂર્વે કરેલાનું તથા કરાવેલાનું તેને સ્મરણ

ધાંય છે, તે આવી રીતે કે ' મેં પૂર્વ જન્મે જે અરિહંતનું વિંવ કરાવ્યું હતું, તેજ આ વિંવ છે.' એ પ્રમાણે આ જન્મને વિષે તે વિંવ જોવાથી તેનું સ્મરણ થાય છે, અને જાતિ-સ્મરણ જ્ઞાન ઉપજે છે. જીવના પર્યાય ચદ્વજ્ઞાતા હોવાથી વીજા જન્મમાં ગમન કરવા વડે તે સાદિ સાંત જામે અનિત્ય જણાય છે. અર્થાત્ આત્મા નિત્ય છે અને તેના પર્યાયો અનિત્ય છે, એમ જાણવું

વહી અથ કદાપિ પર્યાય રહિત હોતુંજ નથી. તે વિષે પૂર્વસૂરિષ્ કયું છે કે—

‘ પર્યાયવિચ્યુતં દ્રવ્યં, પર્યાયા દ્રવ્યવર્જિતાઃ ।

કદાપિ કેન કિરૂપા, દૃષ્ટા માનેન કેન વા ॥ ૧ ॥

નાવાર્થ—“ પર્યાય રહિત દ્રવ્યને તથા દ્રવ્ય રહિત પર્યાયને કોઈ પણ વસ્તુ કોઈ પણ રૂપે કોઈએ જોયા છે ? અથવા કોઈ પણ પ્રમાણથી સિદ્ધ કર્યા છે ? નથીજ કર્યા, કેમકે પર્યાય વિનાનું દ્રવ્ય અને દ્રવ્ય વિનાના પર્યાય હોતાજ નથી.”

વહી સદ્જ્ઞાવ ઇદ્રે સત્તાને આશ્રયીને આત્મા શાશ્વત છે. ઇદ્રે આર્થત રહિત. કેવલ સ્થિર સ્વમાત્રવણાઈ કરીને ધ્રુવ છે. આ પ્રમાણે નિશ્ચલ કરેલા મનવાલાને સમકિતનું વીજુ સ્થાનક છે એમ જાણવું. આ પ્રસંગ ઉપર ઇંદ્રજૂતિનો પ્રવચ છે તે નીચે પ્રમાણે—

ઇંદ્રજૂતિ (ગૌતમ) નો પ્રવચ

મગં દેશના ગોવર નામના ગામમાં રમુખૂતિ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેને પૃથ્વી નામની પત્ની હતી અને ઇંદ્રજૂતિ નામનો પુત્ર હતો. તે પોતાની શુ-શ્ચિયા વ્યાકરણ, ન્યાય, કાવ્ય, અત્તકાવ, વેદ, પુરાણ અને ઉપનિષદ વિગેરે સર્વ-શાસ્ત્રમાં વિદ્વાન થયો હતો, પરંતુ તેને વેદનો અર્થ વિચારતાં જીવના હોવાપણા વિષે સશય થયેલાં હતાં, પણ તે પોતે સર્વજ્ઞ હોવાનો મોઝ ધારણ કરતો હતો, તેથી કોઈને પૂછીને પોતાના સશયનો છુટાસો કરી શકતો નહોતો.

એકદા તે ઇંદ્રજૂતિ શ્રી મહાશ્વેર સ્વામીના સપ્તમરણને વિષે આવ્યો, તે વચ્ચે પ્રમુષ તેને બોલાવ્યો અને જ્ઞાનવ્રતે તેના મનનો સશય જાણીને કયું કે “ હે ઇંદ્રજૂતિ ! તું જીવનો અપાય સ્થાપન (સિદ્ધ) કરે છે અને તેમાં દૃઢીયુક્તિઓ કરે છે કે ઘટ, પટ, લઘુકુટ વિગેરે પદાર્થોની જેમ જીવ મત્પક્ષ દેખાતો નથી, માટે તે સસજ્ઞાના

શંગડાની જેમ છે જ નહીં. આ પ્રમાણે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી આત્મા નથી એમ સિદ્ધ થાય છે. વ્હી અનુમાન પ્રમાણથી પણ આત્મા સિદ્ધ થઈ શકતો નથી. કેમકે અનુમાન પ્રમાણ પણ પ્રત્યક્ષ પૂર્વક જ પ્રવર્તે છે. મધ્યમ મહાનસ (રસોમા) વિગેરેના ધુમાડો જોઈને અગ્નિની સિદ્ધિ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી કરી હતી, તેથી સ્વારપડી અંધ ધુમાડો હોય ત્યાં અગ્નિ હોય એવી વ્યાપ્તિનું જ્ઞાન થાય છે, અને સ્વાર પડી કાંઈ પર્વતાદિકમા ધુમાડો જોઈથી તેમા અગ્નિ સિદ્ધ કરવા માટે અનુમાન કરવામાં આવે છે. તે પ્રમાણે અહીં આત્માનો સિદ્ધિ કરવા માટે આત્મારૂપ ત્રિગિત સાથે તેના કોઈ પણ ત્રિગ (ચિન્હ)ની પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી મિદ્ધિ થતી નથી, કે જે ચિન્હ જોઈને વ્યાપ્તિનું જ્ઞાન થાય અને સ્વાર પડી અનુમાન કરી શકાય. વ્હી આગમથી પણ આત્માનો સિદ્ધિ થઈ શકતો નથી, કેમકે સર્વે મતના આગમો પરસ્પર વિરુદ્ધ છે એક શાસ્ત્રમાં એમ પણ કયું છે કે—

પતાવાનેવ લોકોઽયં યાવાનિન્દ્રિયગોચરઃ ।

જહ્ને વૃક્ષપદ પશ્ય યદ્દન્ત્યવહુશ્રુતા. ॥ ૧ ॥

જાવાર્ય—“ કોઈ નાસ્તિકે રેતીમાં પોતાના હાથવઢે વરનાં પગનાં જેવી રેત્તાઓ કરીને, પડી તેને રૂધા માણસો આ વળ્લના પગનાં જણાય છે એમ કહેતાં જોઈ પોતાની વહેનને કયું કે—હે પ્રિયા ! આ હુનિયા જેટલી ઇન્દ્રિયોથી પ્રારંભ છે તેટલો જ છે, તેવી વધારે કાંઈ નથી. જો આ અવહુશ્રુતો મારી કરેતી રેત્તાં પૂરનાં પગનાં કહે છે, તેમ તેઓએ શાસ્ત્રોમા વધુ કપોલ કલ્પિત જ હશેવું છે. અર્થાત્ અનેક પ્રકારના ત્યાગ નિષ્ક્રમાદિ વતાવનારા શાસ્ત્રો મુગ્ય જનોને છેતરવા માટે રચેલાં છે. ” વ્હી તે વ્રાહ્મણે ત્રીજો શ્લોક કહ્યો કે—

પિવ શ્વાદ ચ ચારુલ્લોચને, યદતીત વરગાત્રિ તત્ત તે ।

ન હિ જીરુ ગતં નિવર્તતે, સમુદયમાત્રમિદ કલ્લેવરમ્ ॥ ૨ ॥

જાવાર્ય—“ હે છુદર નેત્રવાલી ! તુ મરજી પ્રમાણે શ્વાન પાન કર. છુદર દેહવાલી ! જે ગયું તે તારું નથી (અર્થાત્ તે ફરીથી મલ્લવાનું નથી) કેમકે હે જીરુ (ચીકણ સ્ત્રી) ! ગયું પાત્ર આવતું જ નથી. અને આ શરીર મહાનુત્તમો સમુદાય જ છે અર્થાત્ શરીરના નાશ થયે સર્વનો નાશ થાય

બાહ્યાન ૫૫ મું. સમક્ષિનાં છ સ્થાનકમાના પ્રથમના વે સ્થાનક વિષે. (૭૫૧)

છે. પરસ્પરક વિગેરે સર્વ અસત્ય છે. તેથી ત્યાં પીધું ને જોગવું તેજ ત્વં છે.” (આ-
પ્રમાણે નાસ્તિકો માને છે.)

તેમજ વેદમાં પણ કશું છે કે “ ન હિં વૈ મશરીરસ્ય પ્રિયાપ્રિયોરપદ્ધતિ-
સ્તિ, અશરીર વા સતં પ્રિયાપ્રિયે ન સ્પૃશતઃ ” । “ શરીરવાળા જીવને પ્રિય કે
અપ્રિયનો નાશ (અનાવ) નથી. શરીર વિનાના જીવને પ્રિય કે અપ્રિય સ્પર્શ
કરતા નથી. ” (અહીં પ્રિય પદને છુલ અથવા પુણ્ય અને અપ્રિય પદને હુલ
અથવા પાપ સમજવું.)

બીજી કવિત્વના મતવાળા કહે છે કે—“ અસ્તિ પુરુષઃ । અકર્તા નિર્ગુ-
ણો જોક્તા ચિદ્રૂપઃ इत्यादि ” પુરુષ—આત્મા છે. તે આત્મા અકર્તા છે (કર્તા
નથી). નિર્ગુણ છે (સત્વાદિક ગુણવાળો નથી) પણ જોક્તા અને ચૈતન્ય સ્વ-
રૂપ છે. इत्यादि.

આ પ્રમાણે શાસ્ત્રો પણ પરસ્પર વિરુદ્ધ કહેતા હોવાથી આત્મા સિદ્ધ
થતો નથી.

તેમજ આ પ્રણ જીવને વિષે એવો કોઈ પણ પદાર્થ નથી, કે તે પદાર્થની
જેવો જીવ કહીને ઉપમાન પ્રમાણયો પણ આત્મા સિદ્ધ કરી શકાય. તેથી સર્વ
પ્રમાણોથી અતીત એવો આત્મા (જીવ) છેજ નહીં એમ સિદ્ધ થાય છે.”

હે ઇન્દ્રભૂતિ ! આત્મ જે તારું સમજવું છે તે અયુક્ત છે. હે આયુષ્મન !
તે આત્મા ઇન્દ્રિયોત્તમે અગ્રાણ હોવાથી તે (આત્મા) નથી. એમ કહ્યું, પણ જેમ
તારા મનનો સંશય મેં જાણ્યો તેમજ તું પ્રત્યક્ષ રીતે સર્વ જીવને જોઈશુ. કેવળ
હુંજ જોઈ શું એમ નથી પરંતુ તું પણ ‘ અહ ’ (હું) એવો શબ્દ બોલી તારા દે-
હમાં આત્મા રહેલો છે એમ બતાવો આપે છે. છતાં તેનો તું અનાવ કહે છે તેથી
‘ મારી માતા વધ્યા છે ’ એ વાક્યની જેમ તારા પોતાના જ વાક્યમાં દોષ આવે છે.
બીજી સ્મરણ, કોઈપણ જાણવાની ઇચ્છા, કોઈપણ કાર્ય કરવાનો ઇચ્છા, વ્યાક
જગ્યાની ઇચ્છા, સંશય વિગેરે જ્ઞાન વિશેષ, એવા જીવના જ ગુણો છે. અને તેથી તે
સ્વસંવેદન પ્રત્યક્ષ છે. માટે તેનો તું સ્વીકાર કર.

બીજી અનુમાન પ્રમાણથી પણ આત્મા સિદ્ધ થાય છે.—વેદાદિક ઇન્દ્રિ-
યોનો જે અધિષ્ઠાતા તથા જોક્તા છે તે જીવ જ છે. જેનો જોક્તા ન હોય તે જો-

મ્ય પણ ન હોય, મધેમાના શીંગમની જેમ આ શરીરાદિક જોગ્ય છે તો તેનો જોક્તા પણ કોઈ હોવો જ જોઈએ. વઢી છે ગૌતમ ! તને જીવ વિષે સશય થવાથી તારા શરીરમાં જીવ છે એમ નિર્ણય થાય છે. (કેમકે તને સશય થયો, તે કોને થયો ?) ઝ્યાં ઝ્યાં સશય હોય, ત્યાં ત્યાં તે (સશયવાળો) પદાર્થ હોવો જ જોઈએ. જેમ કોઈ પુરુષ દૂરથી જામનું હુલુ અને માણસ જોપેલ હોવાથી ફરીને જ્યારે એ દ્રષ્ટિ પમેટે ત્યારે તે તેમાં માણસના અને જામનાં હુલાનાં—વનેનાં દ્વક્ષણો વિચારે છે કે હુ આ તે જાહનુ હુલુ છે કે પુરુષ છે ? પછી અન્વય ધ્યતિરેક ધર્મ વિચારી, પછી તે હપર સસવાથી આ સ્વાણ (જામનુ હુલુ) છે એમ સિદ્ધ કરે છે. આ ધવા દુસ્તપાદાદિક અવયવોથી અને હાલવા ચાલવાથી માણસ છે એમ સિદ્ધ કરે છે તેવી જ રીતે આત્મા અને દેહ એ વધે પદાર્થો ઠતા હોય તો જ સશય થાય છે, પણ વેમાંથી એક પદાર્થ ન જ હોય, તો તેવો સશય પણ થતો નથી આ પ્રમાણે અનુમાન મમાણથી પણ તુ જીવની હયાતી અગીકાર કર

તેમજ વઢી છે ગૌતમ ! સર્વે શાસ્ત્રો (આગમો) પરસ્પર વિરુદ્ધ હોવાથી કયુ મમાણ અને કયુ અમમાણ ? એવો તને જે સદેહ થાય છે તે પણ અપુક્ત છે. કેમકે સર્વે આગમો આત્માની હયાતીનુ તો સ્થાપન કરે છે જ.

શબ્દ મમાણ (વ્યાકરણ) વાળા શબ્દિકો કહે છે કે—

પદ્યુત્પત્તિમત્સાર્થક શુદ્ધપદ તદ્વસ્તુજવસ્યેવ યથા તપન ।
વ્યુત્પત્ત્યાદિરહિતો યત્ શબ્દઃ તદ્વસ્તુ નાસ્ત્યેવ યથા નિત્યઢકિ-
સ્યાદય ।

“ જે વ્યુત્પત્તિવાળું, સાર્થક એક પદ હોય તે પદાર્થ હોય જ જેમ તપ-
તીતિ તપન—તાપ પમારે તે તપન કહેવાય, એ વ્યુત્પત્તિથી તપન શબ્દે સૂર્ય પદ-
પદાર્થ એમ સિદ્ધ થયુ તથા જે વ્યુત્પત્તિ વિગેરે વિનાનો શબ્દ હોય, તે પદાર્થ
ન હોય, જેમ નિત્ય, દક્ષિત્ય વિગેરે. તેવી જ રીતે અતતીતિ આત્મા—જન્મંતરમાં
નિરતર ગતિ કરે, તે આત્મા એમ આત્મા શબ્દ શબ્દમમાણથી પણ સિદ્ધ થાય
છે, વઢી કયુ છે કે—

પરમાત્તન્દ્રમપન્ન, નિર્વિકાર નિરામયમ્ ।

आख्यान ५५ मुं. समकितना, स्थानकर्माना प्रथमना वे स्थानक विषे. (५५)

ध्यानहीना न पश्यन्ति, निजदेहे व्यवस्थितम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ परम आनंदधी युक्त, विकार रहित अने निरामय एवो आत्मा पोताना देहमाज रथो ठे. तोपण तेने ध्यान रहित पुरुषो जोइ शकता नथी. ”

उत्तमा ह्यात्मचिन्ता च, मोहचिन्ता च मध्यमा ।

अधमा कामचिन्ता च, परचिन्ताऽधमाधमा ॥ २ ॥

जावार्थ—“ आत्मानि चिन्ता-आत्माना हिताहिततुं चिंतवन-विचार करवो ते उत्तम ठे, मोहनो चिन्ता एटने सासारिक अनेक कार्योनी चिन्ता करवी ते मध्यम ठे, कामनी एटने इद्रियोना विषयादिकनी चिन्ता करवी ते अधम ठे, अने पारकी चिन्ता करवी ते अधमाधम ठे. ”

नलिन्या च यथा नीरं, जिल्ल तिष्ठति सर्वदा ।

अयमात्मा स्वजावेन, देहे तिष्ठति सर्वदा ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ नलिनी (कमलिनी) ने विषे जेप जळ हमेशां जुडुं ज रहे ठे तेम आ आत्मा पोताना स्वजावपीज निरंतर देहने विषे (जूडो ज) रहे ठे. ”

आ प्रमाणे हे गौतम ! सर्व शास्त्र समत एवा जीवनो जेओ अजाव कहे- ठे तेओ मिथ्यावादी ज ठे माटे अनत जीवोची जरेखुं आ विश्व ठे एम तुं अंगीकार कर.

बळी हे गौतम ! “आत्मानि जेयो कोइ पदार्थ नथी माटे उपमान-प्रमाणयी पण आत्मा सिद्ध यइ शकतो नथी ” एम जे तुं माने ठे ते पण अयोग्य ठे. केपके धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय अने आकाशास्तिकाय ए त्रये पदार्थो ए-क जीवना प्रदेश जेज्जाज प्रदेश प्रमाणवाळा ठे. तेथी तेनी उपमा आपी शका-य ठे (आ विो हरिजद्र सूरिकृत पद् दर्शन समुच्चयनी बृहदृत्तिमां विस्तारयी कहेयु ठे. त्यांयो जोइ हेतुं.) बळी हे गौतम ! जेओ तारा देहमां आत्मा ठे, ते-थी ज बीजाना देहमां पण ठे केपके हर्ष, शोक, सताप, मुख, दुःख विगेरे वि-ज्ञाननो उपयोग सर्व देहमां जणाय ठे. बळी आत्मा कुयु (कुंयुवो) जेवजो य-

ફને મોટો હાથો બેઢકો પણ થાય છે. ફદ્ર થઈને તિર્યક 'પણ થાય છે. તેથી બેની શક્તિ કિંતવી ન શકાય તેઓ તે અર્થિત્ય, શક્તિમાન, વિદ્યુ- (સર્વ), કર્તા, જોતા, જ્ઞાતા અને કર્મથી જિજ્ઞાસિષ સ્વરૂપવાળો છે.

થલી તુ વિજ્ઞાનયન વિગેરે વેદ વાક્યના પદોનો અર્થ બે કરે છે તે અયોગ્ય છે તુ કહે છે કે " વિજ્ઞાનયન વૈ તેજ્યો મૂતેજ્યઃ સમુત્પાદ (હત્યશ્ર) સતસ્ત્રાન્યેવ (મહાનૃતાન્યેવ) અનુવિનશ્યતિ તદા વિજ્ઞાનયન આત્મા નશ્યતિ । અતઃ એવ ન પ્રેત્યસકાશ્ચિ, પ્રાગેવ સર્વનાશ નષ્ટત્વાત્ " — " ઘણા વિ જ્ઞાનવાળો આ આત્મા આ પચમહાનૃત થકી હત્યશ્ર થઈને પછી તેજ મહા મૂતેમાંજ નાશ પામે છે. ઇટ્તે ગાઢ વિજ્ઞાન સ્વરૂપ આત્મા નાશ પામે છે. માટે પરજન્મમાં જાપ છે એવી તેની સજ્ઞા રહેતી નથી. કેમકે પૂર્વ જન્મે જ તેનો સર્વથા નાશ થયો છે." આ પ્રમાણે તુ અર્થ કરે છે તે યુક્ત નથી. ત્રમે કહીએ છીએ તે પ્રમાણે ધાર ઇટ્તે વિરોધ આવશે નહીં—વિજ્ઞાન ઇટ્તે જ્ઞાન અને દર્શનનો અપયોગ તેણે કરીને ધન (નિષિદ્ધ-ગાઢ) એવો જીવ આ જોયજાવના પરિણામને પામેજ્ઞા મહાનૃત (ઘડા દિક) થકી હત્યશ્ર થઈને ઇટ્તે ઘડાદિકના જ્ઞાનરૂપ અપયોગ થને હત્યશ્ર થઈને, તેમ અપયોગમાં આવેજ્ઞા ઘડાદિકનો નાશ થવાથી કાઢના ક્રમે કરીને (એક કાઢે એક વસ્તુનો અપયોગ, બીજે કાઢે બીજી વસ્તુનો, એ રીતે) બીજી વસ્તુનો અપયોગ થયે સતે પ્રથમ વસ્તુનો અપયોગ નાશ પામે છે, પણ આત્માનો સર્વથા નાશ થતો નથી કેમકે આ એકમ આત્મા ત્રણ સ્વજાવવાળો છે, તે આ પ્રમાણે—પૂર્વ વસ્તુના અપયોગનો નાશ થવાથી વિનાશી, બીજી વસ્તુના જ્ઞાનનો અપયોગ થવાથી હત્યશ્ર સ્વજાવવાળો, અને અનાદિકાઢથી મટત થયેજ્ઞા સામાન્ય વિજ્ઞાનની સતતિથી અવિનષ્ટ ધ્રુવ સ્વજાવી આત્મા છે આ પ્રમાણે બીજી સર્વ વસ્તુઓ પણ ત્રણ સ્વ જાવવાળી જાણવી. હવે ન પ્રેત્યમજ્ઞાસ્તિ ઇટ્તે બીજી વસ્તુના અપયોગ થતે પૂર્વ વસ્તુનું જ્ઞાન ઇટ્તે સજ્ઞા હોતો નથી, કેમકે હાલ્લ ચોજા વસ્તુનો અપયોગ થઈને—તેની સજ્ઞા છે હે ગૌતમ ! આ યુક્તિઓથી ' જીવ છે ' એમ તુ અગો કાર કર."

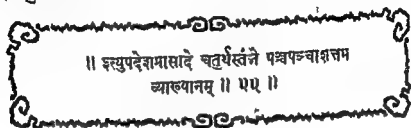
આ પ્રમાણે ત્રણ જગતના સ્વરૂપને જાણનાર જગવાને સર્વ જીવોને પ્રતિષ્ઠા કરવાના અપાપની નિપુણતાથી ગૌતમનો સશય દૂર કર્યો, ઇટ્તે પચાસ વર્ષની વયે તે ગૌતમે યદ્યસ્ય ધર્મનો ત્યાગ કરી પાંચસો શિષ્યો સહિત જગવાન પા

दीक्षा ग्रहण करी. पन्नी जगवाने तेने प्रथम गणधरने पदे स्थापन कर्या. सात हाय उचा देहवाळा, अनेक द्वाब्धिओथी युक्त, शुष्क चारित्रिनु. पाप्मन करवाथी मनःपर्याय ज्ञान पापेत्ता, क्षायोपशम समकितथी युक्त, यावज्जीव ठुं तप करनार, विषय अने कषायनो जप करवा रूप गुणने पापेत्ता इच्छुति (गौतम) गणधरे त्रीश वर्ष सुधी श्री महावीर प्रभुनी सेवा करी.

एकदा श्री महावीर स्वामीए पोताना निर्वाणनो समय नजीक जाणीने गौतमना पोतानो प्रत्येना रागनो नाश करवा माटे तेमने (गौतम गणधरने) देवशर्मा नामना ब्राह्मणने प्रतिबोध करवा माटे मोक्षया. तेमना गया पन्नी प्रभुए सोळ प्रहर सुग्री एक धाराए देशना आपी. देशनाने अते जगवान अविनाशी मोक्षपद पा-
म्या गौतम गणधर देवशर्माने प्रतिबोध करी जिनेश्वर पासे पात्रा आवता हता, तेषामां मार्गमां प्रभुना मोक्ष कल्याणकने माटे आवेझा देवताओना मुखयी जगवा-
नहुं निर्वाण जाणी वज्रना प्रहारथी हणाया होय, तेम महा दुःखी धयेझा चि-
त्तथी विचार करवा ब्राह्म्या के—“ अहो ! कृपासागर प्रभुए आ शुं कर्तुं ? के जेथी आवा समये मने दूर मोक्षयो ? शु मने पोतानो साथे बड गया होत तो मोक्षनो मार्ग साकनो थड जात ? हे त्रण जगत्मा-सूर्य समान प्रभु ! हवे मारा प्रश्नना जवाब कोण आपरो ? ” इत्यादि विचार करीने ते बारंबार ‘ महा-
वीर ’ ‘ महावीर ’ ए शब्दनो मोटे स्त्ररे जाप करवा ब्राह्म्यां. एम करतां तेमना कंड अने ताळु सुकाइ गपां. एट्ठे पन्नी ‘ वीर ’ ‘ वीर ’ अने ठेवट एकझा ‘ वी ’ शब्दनोज उच्चार थवा ब्राह्म्या. ते वलते पोते छादशांणीना जाण होवाया एक ‘ वी ’ शब्दे करीने ज सर्व शास्त्रोना अर्थने प्रगट करवानो शक्तिने धारण करनार श्री गौ-
तम गणधरने ‘ वी ’ शब्दथी शरु थता अनेक सारा शब्दो स्मरणमा आब्या, ते आ मपाणे—हे वीतराग ! हे विभु ! हे विपयत्याग ! हे विज्ञान ! हे विकारजी-
व ! हे विद्वेषी (गयो ठे छेप जेपनो एवा) ! हे विशिष्ट श्रेष्ठ ! हे विश्वपति ! हे विमोही (गयो ठे मोह जेनो एवा) ! इत्यादि शब्दो याद आवातां तेनाना प्रथम ‘ वीतराग ’ शब्दनो अर्थ विचारता तेमनो सर्व मोह—राग जने रयो, अने त
रकाळ केवळज्ञान उत्पन्न थयु. देवताओए केवळोनो महिमा कर्यो, सुवर्णकपठ विगेरेनो रचना करी. पन्नी तेनापर वेसीने अनेक जय जीवोने प्रतिबोध करी बार वर्ष सुग्री केवळी अवस्थाए विचरो मांते सायनंत सुख (मोक्ष) ने

पाम्पा.

“ निर्मल केवलज्ञानवशे उत्तम एवा प्रथम गणधर गौतम के जे जिनै पालेथी जीवनो निशय जाणीने प्रतिबोध पाम्पा, ते गणनायनो हु मनोहर स ति करु बु. ”

॥ इत्युपदेशमासादे चतुर्थस्तंत्रे पञ्चपञ्चाशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ५५ ॥

व्याख्यान ५६ मु.

समकितना श्रीजा तथा चोथा स्थानक विषे

शुजाशुजानि कर्माणि, जीव करोति हेतुजि. ।

तेनात्मा कर्तृको ज्ञेय, कारणे कुभकृद्यथा ॥ १ ॥

भावार्थ—“ जेम कुजार माटी, चक्र अने चीवर (दोरो) बिगरे कार जोधी यमानो कर्ता ठे तेम जीव कषायादिक बधना हेतुओ बने शुज अने अ शुज कर्मो करे ठे. ” माटे आत्मा कर्ता कहेवाय ठे. ” आ जीव कर्ता ठे एवु सम किनु श्रीजु स्थानक जाणवु.

हवे चोयु जोका स्थानक कहे ठे—

स्वय कृतानि कर्माणि, स्वयमेवानुज्यूते ।

कर्मणामकृतानाच, नास्ति भोग कदापि हि ॥ २ ॥

भावार्थ—“ पोते (आत्माए-जीवे) करेक्षा कर्मो (कर्मोतु फल) पा ज जोगेव ठे केमके नहीं करेक्षा कर्मोतु जोग (अनुभव) कदापि घतोन नथी. ” जीव जोका ठे एवु समकिनु चोयु स्थानक जाणवु. ” आ प्रसंग उपर अदि

चूति गणधरनु दृष्टात ठे ते नीचे प्रमाणे—

अग्निभूतीनु दृष्टांत

मगध देशना गोवर गावमा वसुभूति ब्राह्मणनी पृथ्वी नामनी स्त्रीषी वी-
जो अग्निभूति नामनो पुत्र थयो हतो. ते पण सोमजट्टने घेर यक्ष कगववा पोताना
पाचसो शिष्यो सहित गयो हतो ते वखने पोतानी पहेझा तेना मोटा जाड इन्ड-
नूति जिनेश्वर पामे गया हता, तेमणे पराजय पामी मन्नु पासे दीक्षा दीधी ते ह-
कीकत जाणीने अग्निभूतिए विचार कथों के “ मारो जाड इन्डभूति नण लुव-
नने पण छुर्नेय ठे, तेन कोद इद्रजाळीए ठळथी (कपटथी) ठेतयों जणाय ठे
अने जगन्ना गुरु एवा मारा जाडनु चित्त अमिन करी दीधु बागे ठे. तेथी हवे
हुं जइने तेनो युक्तियी पराजय करु. ओरे ! मारा जाडनी मोटो चूझ ठे के ते स-
र्वज्ञोमां सूर्य जेवा मने अही मूकीने एकरना गया. अने इद्रजाळीके पण आ केवु
अकार्य कर्तु के पोतानी शक्ति जाण्या विना सिंहने आश्लिगन दीधु ? पण हवे
मारे तेनी पासे जट्टदी जनु जोरए. ” आ प्रमाणे वाणीनो आरुवर करतो अ-
ग्निभूति पोताना पाचसो शिष्योने साये लइने जिनेश्वर पासे गयो. ते वखते जिने-
श्वर तेने ‘ हि गौतम अग्निभूति ! आप ’ एम तेना नाम गोत्रकथन पूर्वक बोझाव्यो.
ते साजळीने अग्निभूतिए विचारु क “ हु जगतर्मा प्रसिद्ध हुं, तेथी मने कोण
न ओळखे ? परतु जो मारा मननो संशय कहीने तेनो खुजासो करे, तो मने वि-
स्मय थाय. ” ए प्रमाणे ते विचार करतो हतो, तेवामा जगवान घोड्या के “ हे
अग्निभूति गौतम ! तने ‘ कर्म ठे के नहीं ? ’ एवो संशय ठे, परतु ते तारो सं-
शय अयोग्य ठे, तुं वेदना पदोनो अर्थ बराबर जाणतो नथी तेथी तने एवो सं-
शय थयो ठे. ते वेदना पदो आ प्रमाणे ठे. “ पुरुष एवेद सर्व यद्धत यच्च ज्ञाव्यम् ।
उतामृतरस्येजानो यद्वेजेनाति रोहति । यदेजति यन्नजति यद्रे यदान्तके यदन्तर-
स्य सर्वस्थास्य वायत इत्यादि ” आनो अर्थ तु एवो करे ठे के “ पुरुष एव्हे आ-
त्मा. एवनो अर्थ निश्चय ठे, अने ते कर्मनो व्यावृत्ति (निषेध) ने मोटे ठे. आ
सर्व प्रत्यक्ष देखानु चेतन तथा अचेतन, जे थड गणु अने जे थवानु (मुक्ति तथा
ससार), उतनो अर्थ समुच्चय ठे. अमृतत्वस्य एव्हे मृत्युधर्म रहित एवा मोक्षनो
इशान-मन्नु ठे जे काइ आहारादिकथी वृष्टि पामे ठे, पशु विगेरे जे काइ चा-

હે છે, પર્વત વિગેરે જે ચાલતા નથી, મેઠુ વિગેરે જે દૂર છે, અને જે સમોપે છે તે સર્વ આત્મા જ છે. જે આ ચેતન તથા અચેતન સર્વની માથે તથા તે સર્વની બહાર છે તે સર્વ પુરુષ (આત્મા) જ છે " આ પ્રમાણે અર્થ કરીને તુ કર્મનો અજ્ઞાત સિદ્ધ કરે છે તે અયુક્ત છે. કેમકે કેટલાંક વેદનાં વાચ્યો વિધિવાદ કરે છે, કેટલાંક અર્થવાદ કરે છે, તથા કેટલાંક અનુવાદ કરનારાં હોય છે. તેમાં 'અગ્નિ દ્યોઃ જુહ્યાત્ સર્ગકામઃ'—સ્વર્ગની ઇચ્છાવાળાં અગ્નિદ્યોત્ર કરવો ઇત્યાદિ વાચ્યો વિધિવાદ કરનારાં છે. અર્થવાદનાં વાચ્યો સ્તુત્યર્થક અને નિંદાર્થક એવા બે પ્રકારનાં હોય છે. તેમાં 'પુરુષ એવ' ઇત્યાદિ વાચ્યો આત્માના સ્તુત્યર્થક છે. અને 'જીવ હિંસાનુ કારણ હોવાથી યજ્ઞકર્મ ન કરતું ' એ નિંદાર્થક વાક્ય છે. તથા ' દ્વાદશ માસા સવત્સરોઽગ્નિરુણોઽગ્નિર્હિમસ્ય ઐષજ '—વાર માસનું વર્ષ છે, અગ્નિ હાણ છે, અગ્નિ હિમનું ઔષધ છે, ઇત્યાદિક વાચ્યો અનુવાદવાળાં છે, કેમકે તે વાક્યો લોકપ્રસિદ્ધ અર્થને જ કહેનારાં છે હવે 'પુરુષ એવ' ઇત્યાદિ સ્તુત્યર્થક વાચ્યો જાતિ વિગેરેના મદનો ત્યાગ કરવા માટે છે અને અદ્વૈતવાદના પ્રતિપાદક છે. પરંતુ ડ્યાં જોઈએ ત્યાં આત્મા જ છે, માટે મદનો ત્યાગ કરવો એ એનું તાત્પર્ય છે

ઘડી દે ગૌતમ ! આત્મપ્રણાલ્ય કરીને સરસ્વા એવા સર્વ આત્માનું આ જેદેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ, નારકી, રાજા, અને રંકપણારુપ વિચિત્રપણું મલ્યક છે તે નિર્હેતુક નથી; તેનું કારણ હોતું જ જોઈએ કારણકે જો આવી વિચિત્રતા હોય તો તે સદા એક સરસ્વી હોવા જોઈએ અથવા ન હોવી જોઈએ. પણ તેમ તો નથી. આ તો શ્વદ્વાયા જ કરે છે. માટે એ સર્વે વિચિત્રતા કર્મથી જ થયેલી છે એમ અવશ્ય માનવું પડશે. કશું છે કે—

નિત્ય સત્ત્વમસત્ત્વ વા હેતોરન્યાનપેઢ્ઠાણાત્ ।

“અર્થ હેતુની અપેક્ષા નહોય તો નિત્ય સત્ત્વ અથવા અસત્ત્વપણું હોતું જોઈએ " તેમ નથી તેથી, જે કોઈ તે વિચિત્રતાનો હેતુ છે તેમ કહે છે.

પૌરાણિકો પણ કર્મનું પ્રતિપાદન કરે છે. તેઓ કહે છે કે—

યથા યથા પૂર્વકૃતસ્ય કર્મણ , ફલ્લ નિધાનસ્ય શ્વાવતિષ્ઠતે ।
તથા તથા તત્પ્રતિપાદનોદ્યતા, પ્રદીપહસ્તેવ મતિ પ્રવર્તતે ॥૧॥

જાવાર્થ—“ જેમ જેમ નિધાનની પેઠે પૂર્વ કરેલા કર્મનું ફલ માત્ર થાય

હે, તેમ તેમ તે કર્મનું પ્રતિપાદન કરવા તૈયાર થયેલી મતિ જાણે હાથમા દીવો લા-
ઈને જ આવતી હોય, તેમ પ્રવર્તે છે. ” વલી

યત્તત્પુરાકૃતં કર્મ ન સ્મરન્તીહ માનવાઃ ।

તદિદં પાંડવજ્યેષ્ઠ દૈવમિત્યજિધીયતે ॥ ૩ ॥

જાવાર્થ—“ હે યુધિષ્ઠિર ! પૂર્વે કરેલા જે કર્મને મનુષ્યો આ જવમાં સં-
જારી શકતા નથી (મનુષ્યોને સ્મરણમા આવતા નથી), તે કર્મ ‘દૈવ’ એ શબ્દથી
કહેવાય છે ”

વલી હે અગ્નિજ્ઞતિ ! તે કર્મ પૂર્તિમાન છે એમ માન કેમકે કર્મને અમૂર્ત
માનવાથી આકાશાદિકની જેમ તેનાથી આત્માને અનુગ્રહ ઉપવાતનો (સુખ દુઃ-
ખનો) સજવ ઘટે નહીં વલી એ કર્મોની સાથે આત્માને અનાદિકાલથી સંવધ
(સંયોગ) છે એમ પણ જાણ. કેમકે જો તેનો સંવધ સાદિ માનીએ તો મુક્ત જીવોને
પણ કર્મનો સંવધ થશે જોડે, કેમકે સાદિ સંવધ માનવાથી સસારી જીવ પહેલાં
કર્મ રહિત હતા, અને પછી અમુક કાલે કર્મ સહિત થયો, તો મુક્ત જીવ પણ કર્મ
રહિત થયા પછી તેને પણ અમુક વખતે કર્મનો સંવધ થવો જોડે અને તેમ થવાથી
મુક્ત જીવો અમુક થશે, માટે તેમ માનવું જ નથી, તેથી પ્રવાહે કરીને જીવ કર્મનો
સંવધ અનાદિ છે એમ જાણ. અહીં કોઈ એવી શંકા કરે કે ‘ જ્યારે જીવ કર્મનો
સંવધ અનાદિ છે, ત્યારે તેનો વિયોગ શો રીતે થઈ શકે ? કેમકે જે અનાદિ હોય,
તે અનંત પણ હોય. જેમ કાઠ અનાદિ છે તેમ અનંત પણ છે. ’ આ શંકાનો જવાબ
એ છે કે જેમ સુવર્ણ અને પાપાણનો સંવધ અનાદિ છે, તોપણ તેવા પ્રકારની સામ-
ગ્રીને યોગે અગ્નિમાં મૂકીને ધમવાથી સુવર્ણ અને પાપાણ જૂઠા પડે છે, તેમ જીવ
પણ ધ્યાનરૂપી અગ્નિના યોગે અનાદિ સંવધવાળા કર્મથી જૂઠા પડે છે, એમ સિદ્ધ
થાય છે.

વલી હે આયુષ્માન્ ! જો કર્મ ન હોય, તો ધર્મ, અધર્મ, દાન, અદાન,
શીઠ, અશીઠ, તપ, અતપ, સુખ, દુઃખ, સ્વર્ગ, નરક વિગેરે સર્વ વ્યર્થ થાય, માટે
તું તારો પક્ક ઝોમીને ‘ કર્મ છે ’ એમ અગીકાર કર.

અહીં કોઈ શંકા કરે કે ‘ જગત્ વિગેરે સર્વ વસ્તુઓનો કર્ના ફશ્વર એક જ છે,
તો શામાટે વંધાના પુત્રની જેમ અદૃષ્ટ કર્મની કલ્પના કરવી ? ’ આવી શંકા તદ્દન અસત્ય

ને. કેમકે જો જગતનો કર્તા ઈશ્વર છે, તો તે મૂર્તિમાન છે કે અમૂર્ત છે ? જો મૂર્તિમાન હોય, તો ને કુજકાર વિગેરેની જેમ દેખાતો કેમ નથી ? અને જો અમૂર્ત હોય તો જગતને સરજે છે, તો તેને શરિરાદિકના અનામને હીંધે જગતને સરજવાનું સામર્થ્ય ધ્યાંથી હોય ? માટે શુનાશુજ કર્મનો કર્તા જીવ જ છે, અને જોક્તા પણ જીવ જ છે. તે વિષે આગમમાં પણ કહ્યું છે કે “ જોત્રે ણ જતે કિં અત્તકમે હુલ્લે પર કમે હુલ્લે હન્યકહે હુલ્લે ? મોયમા ! અત્તકહે નો પરકમે તહુજયકમે । હે જાવાન ! શુ જીવ પોતે કરોજાં હુલ્લો જોમરે છે કે ધીનાણ કરેમા કે પોતે તથા ધીનાણ-હન્યે કરોજાં હુલ્લો અહુનરે છે ? હે મોયમા ! જીવ પોતે કરોજાં હુલ્લો જ અહુનરે છે. પણ ધીનાણ કરોજાં કે રબેણ કરોજાં હુલ્લો જોગવતો નથી. ” માટે જીવ પોતે કરેમા કર્મને પોતે જ જોમરે છે.

થઈ હે અગ્નિમૂર્તિ ! તારા મનનો સશય જેમ મં જાણ્યો તેમ તું જ્ઞાનાવરણાદિક આંતરે કર્મો મલ્યક જોઈ હુ, માટે તું કર્મનો સ્વીકાર કરા જીવ, કર્મ વિગેરે કોઈવળ વસ્તુ મારે અદ્દશ્ય નથી. તેમ જ વેદને વિષે પણ “ પુણ્ય પુણ્યેન કર્મેણ, પાપ પાપેન કર્મેણા-શુજ કર્મથી પુણ્ય અને અશુભ કર્મથી પાપ વધાય છે. ” આ મમાણે કહ્યું છે. માટે આગમ (વેદ) થી પણ કર્મ સિદ્ધ થાય છે, તેથી તું તેનો સ્વીકાર કર.

આ મમાણે જગજ્ઞાનના ઉપદેશથી પ્રતિરોધ પામેનો અગ્નિમૂર્તિ પોતાને ગર્વે ઝોમીને વિચાર કરવા વ્યાથો કે “ અહા ! મારું પોટું ખાતપ છે, કે જેથી મને વિશ્વને વિષે પૂરું, ગાઠ અજ્ઞાનનું હરણ કરાવા સૂચ સમાન તથા અનન્ય ગુણો વળે યુક્ત પણ ગુરુ પ્રાપ્ત થયા. ” એમ વિચારી આનંદથી પાંચનો શિલ્પો સહિત હેતાઝોશ વર્તીને તમરે તેથે (અગ્નિમૂર્તિ) પ્રજુ પામે દોઢા પ્રહણ કરી. પરંતુ દશ વર્ષ સુધી અગ્નિમૂર્તિ વિહાર કરી કેવળ જ્ઞાન પામ્યા અને સોઠ વર્ષ સુધી કેવળોપર્યાપને જોમરી સિદ્ધ પદને પામ્યા. (અહીં કર્મનો સિદ્ધિર થયો હોય ક્ષિત્રો છે. તે વિસ્તારની અપેક્ષા વાળા આ જિનજગ્ગણિ ક્રમાશ્રમને કરોડી હાજારોની મોટી વૃત્તિમાયી જાણી લેવી.)

“ શ્રી જિનેશ્વરના વાચ્યથી કર્મ વિષેનો મદેહ ઝેડીને ચીન્તા મણવ અગ્નિ-ચારિત્ર પ્રહણ કરી અને ત્રસાદિક જોમોને વિષે દયામય આગમની :

આભ્યાન ૫૭ મું. સમકિતના પાંચમા તથા છઠા સ્થાનક વિષે. (૩૦૧)

રૂપણા કરી મુક્તિપદને પામ્યા. ”

॥ ઇત્યુપદેશપ્રાસાદે ચતુર્યસ્તંજે પદ્મચ્ચાશત્તમં
આભ્યાનમ્ ॥ ૫૬ ॥

આભ્યાન ૫૭ મું.

સમકિતના પાંચમા તથા છઠા સ્થાનક વિષે.

અજ્ઞાવે વન્ધદેતૂનાં, ઘાતિકર્મક્ષયોક્ત્ત્વે ।

કેવલે સતિ મોક્ષઃ સ્યાચ્છેપાના કર્મણાં દ્વાયે ॥ ૧ ॥

સુરાસુરનરેન્દ્રાણાં, યત્સુખં જીવનત્રયે ।

તત્સ્યાદનન્તજાગોઽપિ, ન મોક્ષસુખસંપદામ્ ॥ ૨ ॥

અનન્તસુખસંપૂર્ણ, નિર્વાણપદમદ્વયમ્ ।

નાથનન્તં પ્રવાહેણ, જાપિત વિશ્વેતૃજિઃ ॥ ૩ ॥

જાવાર્ય—“ કર્મના વધ હેતુઓનો અજ્ઞાવ થવાથી અને ઘાતિ કર્મોનો ક્ષય થયે મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે, તથા જગતમા સુરા, અસુરા અને નરેન્દ્રોને જે સુખ છે, તે સર્વ સુખને એકત્ર કરીએ તો તે મોક્ષસુખની સપ્તાદને અનતમે જાગે પણ થાય નહીં. વિશ્વના સર્વ જાતે જાણનારા જિનેશ્વરોએ નિર્વાણ (મોક્ષ) પદને અનત સુખથી સંપૂર્ણ, અદ્વય (અવિનાશી) અને પ્રવાહની અવેક્ષાએ અનાદિ અનત કહેલું છે. ” આ ‘નિર્વાણ છે’ એ નામનું સમકિતનું પાંચમું સ્થાનક જાણવું.

હવે ઘટ્ટ મોક્ષોપાય (મોક્ષનો ઉપાય) છે એ નામનું ઘટ્ટ સ્થાનક કહે છે.

જ્ઞાનાદયસ્ત્રયઃ શાસ્ત્રે, મોક્ષોપાયાઃ પ્રકાશિતાઃ ।

इति सम्यक्स्वरत्नस्य, पद स्थानानि विचिन्तयेत् ॥१॥

જાવાર્ધ—“ શાસ્ત્રોને વિષે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ ત્રણ મોહના ઉપાયો કહેલા છે આ પ્રમાણે સમક્તિ રૂપી રત્નના ૪ સ્થાનોનું ચિંતન કરવું.”
આ સંબંધમાં મનાસ ગણધરનું દર્શન છે તે નીચે પ્રમાણે—

प्रभास गणधरनो प्रबंध

રાજગૃહ નગરમાં વસ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેને અતિજન્મ નામની સ્ત્રી હતી તેમને મનાસ નામનો પુત્ર હતો. તે વેદ, સાંલપ, મીમાંસા, ન્યાય, યોગ ચાર વિગેરે શાસ્ત્રોમાં નિપુણ થવાથી અહંકારના પૂરવઠે આત્મા જગતમાં પોતાની શિવાય બીજા મર્દને મૂર્ત્ય માનવા લાગ્યો

અહીં ચપાપુરીમાં સોમ વિમને ત્યાં યજ્ઞ થતો હતો. તેમાં ઇંદ્રચૂતિ વિગેરે વિદ્વાનો આવેતા હતા. તેમાં આ મનાસ પણ આવેલો હતો. તે વચ્ચે ઇન્દ્રચૂતિ વિગેરે જે જે વિષો થી મહાવીર સ્વામી પાસે ગયા, તે તે સિંહને જોડેને મૃગની જેવ પોતાના અહંકારનો ત્યાગ કરીને મનુના ચરણરૂપ માનસ સરોવરમાં હસપણાને પામ્યા. તે વાન લોકોના મુલ્કથી સાંજલીને પ્રભાસ વિચાર કરવા લાગ્યો કે “સ્વેચ્છા આત્મ રૂપ ધારણ કરીને સાક્ષાત્ શ્વર જ પોતાના ધામથી અહીં અમને પવિત્ર કરવા આવેલા જણાય છે, નહીં તો તેની આટલી વધી શક્તિ ન હોય. માટે હું પણ તેની પાસે જઈને તેની વિદ્વત્તા, દેહકાંતિ અને ચતુરાઈ વિગેરે જોઈ તો સ્વર્ગ. ત્યાં જવાથી મને તો વધે મકારેલાજ છે. એક તો પારી જ્ઞાતિના મોટા પક્તિ તો ત્યાં ગયાં છે તેથી મારે પક્તિમેદ રાસલો યોગ્ય ન હોવાથી જાતુ યોગ્ય છે. અને ધીજું જો કદાચ કોઈપણ પ્રકારની યુક્તિથી છુણાકાર ન્યાયે હું તેને જીતી જાઉં તો સર્વ હીનોમાં હું શ્રેષ્ઠ પામું.” આ પ્રમાણે વિચારીને તે પ્રભાસ થી જિનેશ્વર પાસે આવ્યો. તેને જોઈ મનુ બોલ્યા કે “હે આયુષ્યમાન મનાસ ! તું એમ માને છે કે-મોક્ષ કે નહીં ? તને આવો સત્ય થવાનું કારણ પરસ્પર ચિરુષ્ક એવા વેદ વાક્યો છે. વેદમાં કશું છે કે “જરામર્યં વા પૃત્તસર્વં યદગ્નિહોત્ર । તથા-સૈષ ગુહા હુરવાહા । તથા-એ બ્રહ્મણી પરમપર ચ, તત્ર પર સત્ત્વં જ્ઞાનમનન્તરં વ્રણેતિ ” । આ પદોનો અર્થ તું આવો કરે છે—જે અગ્નિહોત્ર છે તે યાવજ્જીવ કરવાનું છે. આ અગ્નિહોત્ર તો ક્રિયા પ્રાણીવધના હેતુજન હોવાથી તે શબ્દનું પૃથ્થકે પાપવ્યાપાર રૂપ છે, તે

થી તે સ્વર્ગ ફલ જ આપી શકે, પણ મોક્ષરૂપ ફલ આપી શકે નહીં. અને ૫ પદમાં યાવજીવ તે કરવાનું કશું છે તેથી વીજો એવો કોઈ કાલ વાકી રહેતો નથી કે જે કાલે મોક્ષના હેતુરૂપ વીજી ક્રિયા કરી શકાય માટે સાધનના અજાણે સાધ (મોક્ષ) નો પણ અજાણ છે. એમ સિદ્ધ થાય છે. વીજા વાક્યમાં—તે આ ગુદા (મોક્ષરૂપી ગુદા) સંસારની; આસક્તિવાળા, જીવોને દુરવગાહા (દુઃસ્થે) કરીને પ્રવેશ કરી શકાય તેથી) છે. તથા બ્રહ્મ એ છે. પરંતુ અને અપર. તેમાં પરબ્રહ્મ તે સત્તા (મોક્ષ) અને અપર બ્રહ્મ તે જ્ઞાન છે. આ પ્રમાણે વેદ પદોનો અર્થ કરીને તુ એમ વિચારે છે કે—પ્રથમના વેદ વાક્યથી મોક્ષ નથી એમ સિદ્ધ થાય છે, અને વીજા પદોથી મોક્ષ છે એમ સિદ્ધ થાય છે. આ પ્રમાણે અર્થ કરવાથી તને સંશય થયો છે કે આ વાક્યોમાં કયા વાક્યને પ્રમાણ ગણવું ? પરંતુ હું પ્રજાસ ! એ વેદ પદોનો અર્થ હું કહું હું ૫ પ્રમાણે કરવો, જે અમિહોષ્ટ્ર છે તે યાવજીવ કરવો. તેમાં જે શબ્દ કહેલો છે તેથી એમ સમજવું કે મુમુક્ષુ પુરુષોએ મોક્ષના સાધનભૂત ક્રિયાતુલ્ય કરવું. આ અર્થ યોગ્ય છે. તથા હું સૌમ્ય ! તુ એમ પણ માને છે કે દીવો ઘુઝાઈ જાય છે તેમ જીવનું નિર્વાણ થાય છે? તે વાચતાં કેટલાક સૌગતો કહે છે કે—

દીપો યથા નિર્વૃત્તિમચ્યુપૈતિ, નૈવાવર્તી ગચ્છતિ નાન્તરિક્કમ્ ।
 દિશં ન કાંચિદ્દિશં ન કાંચિત્, સ્નેહક્રયાત્કેવલમેતિ શાન્તિમ્ ॥૧॥
 જીવસ્તથા નિર્વૃત્તિમચ્યુપૈતિ, નૈવાવર્તી ગચ્છતિ નાન્તરિક્કમ્ ।
 દિશં ન કાંચિદ્દિશં ન કાંચિત્ક્રેશક્રયાત્કેવલમેતિ શાન્તિમ્ ॥૨॥

જાવાર્થ—“ જેમ દીવો નિર્વૃત્તિ પામે છે (ઓઝાઈ જાય છે) ત્યારે તે પૃથ્વી પર કોઈ જગ્યાએ જતો નથી, આકાશમાં જતો નથી, કોઈ દિશામાં જતો નથી, તેમજ કોઈ વિદિશામાં જતો નથી, પરંતુ સ્નેહ (તેજ) નો નાશ થવાથી (ઘડ રહેવાથી) કેવલ શાંતિને જ પામે છે. તેથી રીતે જીવ નિર્વૃત્તિ પામે છે ત્યારે તે પૃથ્વી પર ક્યાં જતો નથી, આકાશમાં જતો નથી, કોઈ દિશામાં જતો નથી, તેમજ કોઈ વિદિશામાં જતો નથી; પરંતુ વદ્વેશનો (કર્મનો અથવા સંસારનો) ક્ષય થવાથી કેવલ શાંતિને જ પામે છે. ”

આમ માનવું તે અસત્ય છે. કેમકે જૈન શાસનમાં કશું છે કે—

केवलसच्चिदर्शनरूपा. सर्वार्त्तिहृत्खपरिमुक्ता. ।

मोदन्ते मुस्तिगता जीवा. क्षीणान्तरारिगणा. ॥१॥

जावार्थ—“ क्षीण थया ठे अन्यतर शत्रु समूह जेना एवा जीवो मुक्तिमां गया छतां सर्व आर्त्ति ने हृत्खथी मुक्त थइने केवल सत् चित (ज्ञान) दर्शन रूपे हर्ष पाये ठे. ”

दीपतु उदाहरण सरैया नाश तरीके आप्यु ठे ते योग्य नथी. तेतुं कारण ए ठे के—दीपकना अग्निनो काइ सर्वथा नाश थतो नथी. परतु ते अग्नि अग्न्य परिणाम पाये ठे. जेम दूधतु परिणाम दही बिगरे थाप ठे तेम अथवा अन्य परिणाम पामीने चूर्ण रूप थयेवा घग्गो जेम सर्वथा नाश नथी तेम दीपकना अग्निनो पण सर्वथा नाश थतो नथी अही कोइ शक करे के “ जे दीपकना अग्निनो सर्वथा नाश न थनो होय, तो ते अग्नि ओयवाया पडी केम साक्षात् देखातो नथी ? ” एनो उत्तर ए ठे के—दीपक ओतनाया पडी तरत ज ते अग्नि अधिकारना पुद्गल रूप परिणामने पाये ठे तेथी ते देखातो नथी. केमके ते अति सूक्ष्मतर परिणामने पाये ठे जेम घग्गनु अति सूक्ष्म चूर्ण थइने पृथ्वी साथे मळी जयाथी ते बिजकुत देखातु नथी तेम अथवा आकाशमां थपेता उपाय वादळा अथ परिणाम पामीने अति सूक्ष्मतर थर जयाथी जेवामां आवतां नथी, तेम दीपकनो अग्नि पण अथ परिणाम पाववाथी देखी सकातो नथी केमके पुद्गलना परिणामो अति बिचित्र ठे. जेम सुरर्णनां क्षीणा पाना कर्या होय तो ते चक्षुथी जोइ शकय ठे. पण तेने शुष्क करवा माटे अग्निमां नाह्यां अने ते सुवर्णनो रस थइ डोळाइने जस्य साथे मळी गयो, त्यारे ते चक्षुथी जोइ शकातु नथी. परतु स्पर्शथी सुवर्ण ठे एम जाणी शकय ठे. तेने पण अत्यंत चूर्ण करी सूक्ष्म रजनी साथे मेळरीए तो ते किंमत विनातु अने नहीं जेतुं ज थइ जाय ठे. पण खरी रीते तो ते सुवर्ण रहेतु ज ठे, नाश पामी गयु नथी. केमके तेनो फरीथी जूदो प्रयोग करीए तो पातु ते हतु तेंतु सुवर्ण करी शकय ठे इत्यादि अनेक प्रकारनी बिचित्रता पुद्गलनोमां रहेती ठे. ते पोतानी बुद्धियो जाणी लेयो. दीवाना पुद्गलनो पण प्रथम चक्षुथी ग्रह्य हुता, ते ओझाया पडी तरत ज अधिकार मय थइ गया छतां घ्राणेन्द्रिय (नासिका) वने ग्रहण थइ शके ठे, जेम जूदा

પરિણામને પામેલો દીપક નિર્વાણ શબ્દથી ઘોઘાય છે, તેમ જીવ પણ કર્મ રહિત થઈને એકલો, મૂર્તિ રહિત, સંપૂર્ણ જીવસ્વરૂપની પ્રાપ્તિરૂપ અવ્યાવાધ પરિણામને પામવાથી નિર્વાણ—નિટ્ટિ પામ્યો એમ કહેવાય છે

અહીં કોઈ ગંકા કરે કે—શબ્દાદિક વિષયનો હપજોગ ન હોવાથી તથા શરીર અને ઇન્દ્રિયો ન હોવાથી મોક્ષમાં મુલ્કનો પણ અજાવ જ હોવો જોઈએ. તેનો હત્તર એ છે કે—મુક્તિ પામેલા જીવોને વચનથી અગોચર एवं અતિ હત્કૃષ્ટ અકૃત્રિમ સ્વાનાવિક મુલ્ક છે. (આ અનુમાન પ્રમાણમા પ્રતિજ્ઞા—સાધવા લાયક વાક્ય છે.) પ્રકર્ષ જ્ઞાન થવાથી જન્મ, જરા, વ્યાધિ, મરણ, અરતિ, ચિંતા અને હત્કૃષ્ટતા વિગેરે નિઃશેષ (સમગ્ર) વાધથી રહિત છે માટે. (આ હેતુ છે.) તેવા પ્રકારના હત્કૃષ્ટ મુનિની જેમ. (આ હદાહરણ છે.) હવે સાસારિક મુલ્કની દુઃખ પણે ઘટના કરે છે—આ સસારમા પુષ્પમાલા, ચંદન, સ્ત્રીસંજોગ વિગેરેથી હત્કૃષ્ટ થતા મુલ્ક તથા ચક્રવર્તી વિગેરેની પદ્મીનું પુણ્યફલનું મુલ્ક નિશ્ચયથી જોઈએ તો દુઃખ જ છે. (પ્રતિજ્ઞા) તે મુલ્ક પરિણામે વિનાશી હોવાથી તેમજ તે મુલ્ક કર્મના હદયથી હત્કૃષ્ટ થયેલું હોવાથી. (હેતુ) જેમ સ્વરજવાલા પ્રાણીને સ્વરજનું મુલ્ક તથા રોગી માણસને અપથ્ય આહારનું મુલ્ક પરિણામે દુઃખ રૂપ છે તેમ. (હદાહરણ) સાસારિક મુલ્કો દુઃખ રૂપ જ છે. કહ્યું છે કે—

નમ્નઃ પ્રેત ફવાવિષ્ટ., કુણન્તીમુપગુહ્ય તામ્ ।

ગાઢાયાસિતસર્વાંગઃ, કઃ સુધી રમતે કિલ્લ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ નમ્ન યદ્દને અને પ્રેત વલ્લેગ્ન હોય તેની જેમ કામાવિષ્ટ થઈને સીત્કાર શબ્દ કરતી સ્ત્રીને આલિંગન આપી સર્વ અંગોને અત્યત પ્રયાસ પમારતો પુરુષ તેણીની સાથે જે ક્રીના કરે છે તેવી ક્રીના કોણ બુદ્ધિમાન કરે ? કેમકે તેમા શુ મુલ્ક છે ? અર્થાત્ કાષ્ણ મુલ્ક નથી.” માત્ર મોહાધીનપણાથી દુઃખને અનુજવસો સતો મુલ્ક માને છે. વલ્લી કહ્યું છે કે—

જુક્તાઃ શ્રિયઃ સકલ્લકામપ્રધાસ્તતઃ કિ

સપ્રીણિતાઃ પ્રાણયિનઃ સ્વધનૈસ્તતઃ કિમ્ ।

દત્તં પદં શિરસિ વિદ્ધિપતા તત્ કિ

કલ્પ સ્થિતં તનુમૃતા તનુજિસ્તતઃ કિમ્ ॥ ૨ ॥

જાવાર્થ—“ સકલ મનોરથને પૂર્ણ કરનારી લક્ષ્મીને કદિ જોગવી તે તેથી શુ ? પોતાના ધન અને પ્રેમી જનોન પ્રમદ કર્યા તો તેથી શુ ? શત્રુઓનો મ સ્તરુપર પણ મૂચો તો તેથી શુ ? અને અને આ દેહવશ કદિ પ્રવચકાઠ પર્ય રહ્યો (જીવ્યો) તો તેથી પણ શું ? ” કેમકે પરિણામે તો તે સર્વ નિષ્ફલ અને દિ નાશી છે એ ચોક્કસ વાત છે.

इत्य न किंचिदपि माधनसाध्यजात

स्वप्नेन्द्रजादसदृश परमार्थग्न्यम् ।

अत्यन्तनिर्वृत्तिकर यदपेतबाध

तद्ब्रह्म वाञ्छत जना यदि चेतनास्ति ॥ ૩ ॥

જાવાર્થ—“ આ પ્રમાણે પરમાર્થ રહિત સ્વપ્ન અને દ્વન્દ્વજાલના જેવું મુ-
લ જોગવીને જો કાઢવળ સાધનથી સધાતું સા પ નીપજાવ્યું નહીં તો તે વધુ નકા
મુ છે. મોટે દે જીવ્ય જીવો ! જો તમારામાં ચેતના (મુષ્ટિ) હોય, તો અત્યંત
નિવૃત્તિ કરનાર અને વાગ રહિત એવા પ્રભ (મોક્ષ) ની વાગ કરો. ”

આટલા મોટે સસારના સર્વ મુખો તરફતઃ હુન્નરપણ છે. તે વિષે મહાજ્ઞા
વ્યર્થ કશું છે કે—

विसयसुह दुःख चिय, दुःखपरिहारयो तिगिच्छ व्र ।

त सुहमुवयाराओ, न य उवयारो विणा तत्थ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ હું રસના પ્રતિકાર રૂપ જ માત્ર હોવાથી વિષય મુલ તે હું-
લ રૂપ જ છે કોઈ, અન્તર્ગત, વિગેરે વ્યાધિઓ જેમ ક્ષાણ પાન, ડેદન, મનન
વિગેરે ચિકિત્સા કરવાથી મટે છે, અર્થાત્ દુઃખ રૂપ પ્રતીકારથી મટે છે તેમ વિ
ષય મુલ પણ માત્ર હુના, તપા, કામવિકારાદિ હું સ્વેના પ્રતિકારરૂપ હોવાથી તે
દુઃખ જ છે. હવે હોકમા તે મુખના નામથી ગાગાય (ઓઠવાય) છે તે માત્ર
અપચારથી જ વોગાય છે. પરંતુ તેજો અપચાર પારમાર્થિક મુલ વિના કોઈ પણ સ્થા
ને ને ની ” જેમ કોઈ માણસ (મનુષ્ય) ન સિદ્ધ વિગેરે નામથી વોચાવીપ તો

તયી લોક રઢિયે તેઓ તેના નામથી ઓઢાયાય છે સ્વરા પણ તેથી તે સિંહનો શ-
ન્દ સાજઢતાં લોકોને જ્યાદિક ઉત્પન્ન થતા નથી. તેમ વિષય મુલ્ક પણ વાસ્તવિક
મુલ્ક હપજાવનાર નથી, માત્ર તેનુ નામ જ મુલ્ક છે, મુલ્ક શદ્ધતી તે ઓઢાયાય છે.
પારમાર્થિક મુલ્ક તો ંક મોઢમા જ રહેલુ છે. તે મુલ્કને કોઈનો હપમા આપી શ-
કાય તેમ નથી. (નિરૂપણ છે.) તથા તે મુલ્ક પ્રતિકાર રહિત સત્ય જ છે.

ઘઢી હે પ્રજાસ ! વેદમા પણ સસાર ંને મોઢનું સ્વરૂપ પતાવેલ્લ છે તે
આ પ્રમાણે “ ન હૈ વૈ સજરીરસ્ય પ્રિયાપ્રિયયોરપહતિરસ્તિ । અજરીરં વા વસતં પ્રિ-
યાપ્રિયે ન સ્પૃશત્ત્વ ઈતિ ” ન ં અઢવ્ય નિપેડને માટે છે. હૈ ંને વૈ ં વે પણ અ-
ઢ્યય છે. તેનો અર્થ ‘ જેથી કરીને ’ ંયો થાય છે. શરીરની સાથે જે રહે તે સજ-
રીરી-જીવ, તે (જીવ)ને પ્રિય અપ્રિય ંટલે મુલ્ક હુઃસ્વની અપહતિ ંટલે તે-
નો વિનાશ નથી. (અર્થાત્ શરીર સાથે રહેલો જીવ મુલ્ક હુઃસ્વ પામે છે.) ંને
શરીર રહિત ંટલે મુક્તિની અપસ્થામા રહેલા (લોકાગ્રમા રહેલા) ને તે પ્રિય
તથા અપ્રિય (મુલ્ક હુઃસ્વ) સ્વર્ણ કરતા નથી (મોઢમા પ્રિયાપ્રિય નથી. અર્થા-
ત્ ત્યાં આત્મા સ્વસ્વરૂપે જ રહે છે). અહીં કોઈ પ્રશ્ન કરે કે—તે મોઢ મુલ્ક શી
રીતે પમાય ? તેનો જવાબ ં છે કે—જ્ઞાન, ઢર્શન ંને ચારિત્ર વિના ધીજા ક-
શાથી તે પ્રાપ્ત થનુ નથી. તે વિષે ઢર્શન સમ્પત્તિકામા કનુ છે કે—

સમ્પત્તનાણચરણા, સંપુત્તો મોલ્કસાહણોવાઓ ।

તા ઈહ જુત્તો જત્તો, સસત્તિઓ નાયતત્તાણં ॥ ૧ ॥

જ્ઞાવાર્થ—“ સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન ંને સંયમ સપૂર્ણ પ્રાપ્ત કરવા તે જ મોઢ
સાગવાનો હપાય છે. તે હપાય આ નરભવને વિષે જ સાધવા યોગ્ય છે. કારણકે ત-
સ્વના જાણ પુરૂષો સ્વશક્તિવરે અહીં જ તેને મેલ્લે છે. ”

યે ઢર્મશીઢ્ઞા મુનય. પ્રધાનાસ્તે હુઃસ્વહીના નિયમે જવન્તિ ।

સંપ્રાપ્ય શીઘ્ર પરમાર્થતત્ત્વં, વ્રજન્તિ મોઢ ત્વિઢમેકમેવ ॥ ૧ ॥

જ્ઞાવાર્થ—“ જેઓ ઢર્મશીઢ્ઞ (ઢર્મનુ પ્રતિપાઢ્ઞન કરનાર) પ્રધાન મુ-
નિઓ હોય છે, તેઓ નિશ્ચે હુઃસ્વ રહિત થાય છે. તેઓ શીઘ્રપણાથી પરમાર્થ ત-
ત્ત્વને પામીને ંક ચિઢ્રૂપ ંવા મોઢ પ્રત્યે જાય છે. ”

ઈત્યાદિ જગવાનના મુલ્કથી યુક્તિ યુક્ત વચનો સાજઢીને પ્રસન્ન થયેલા
પ્રજાસે પોતાનો સજય ઢૂર થવાથી પોતાના ંણસો શિષ્યો સહિત જગવાન પામે ઢીઢ્ઞા

ग्रहण करी तेणे सोळ वर्षना गृहस्थपर्यायनो त्याग करीने सर्व विरति अंगीकार करी. पंडी आठ वर्ष मुधी गृहस्थ पर्याय पाळीने आवरण रहित अव्यावाध के रळ ज्ञान पाण्या. केवळी अस्थानां सोळ वर्ष विचरी अनेक जन्म जीवने मति रोध पयामी जे मुखने माटे उपयोग कर्यो हतो ते मोक्ष मुख प्राप्त कर्तुं (आम माणे संक्षेपधी सर्व गणधरोनु वर्णन जाणवतु)

परिनिव्वुआ गणहरा, जीवते एणाय नवजणाओ ।

इदञ्चूति मुहम्मो य, रायगिहे निव्वुए वीरे ॥ १ ॥

ज्ञाचार्य—“नव गणधरो महावीर स्वामीनी हयातिमां निवृत्ति पन्ने पाण्या अने इन्द्रचूति तथा मुधर्मा स्वामी राजगृही नगरीमां वीर जगवान मि बाण पाण्या पंडी मोक्ष पदने पाण्या. (आम माणे आवश्यक नियुक्तिमां कष्टु ठे).

मास पाणवगया सव्वे वि य सव्वदाहियसंपन्ना ।

वज्जरिसहसंधयणा समचउरसावसंठाणा ॥ २ ॥

ज्ञाचार्य—“मवं गणधरो सर्व क्षत्रियी युक्त, वज्रकुपजनाराच संप यणवाळा, समचतुरस्र सस्थानवाळा, अने अते एक मासनु पाक्षपोषणम अनशन करीने मोक्ष मुखना मेळवनारा थया ठे. ”

“गृहस्थारस्था (सोळ वर्षनी वय) ने विपेज चारित्र ग्रहण करी प्रचुनी पक्षेक्षां निवृत्ति मुख पावनार मुनि श्रेष्ठ प्रजास गणधर अपारा प्रचूत (घणा) उदयने माटे धाओ. ”

॥ इत्युपदेशमामादे चतुर्यस्तने सप्तपञ्चाशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ५९ ॥

सम्यक्त्वना समस्त जेदनु विवरण
संपूर्ण

વ્યાખ્યાન ૫૮ મું.

સમકિતના કેટલાક અન્ય પ્રકારો કહે છે—

સમ્યક્ત્વં ચૈકધા જીવે, તત્ત્વશ્રદ્ધાનતો જીવેત્ ।

નિશ્ચયવ્યવહારાઝ્યાં, દર્શનં દ્વિવિધં મતમ્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ તત્ત્વશ્રદ્ધાન રૂપ જીવને વિષે એક પ્રકારનું સમકિત છે. અને નિશ્ચય તથા વ્યવહારે કરીને સમકિત એ પ્રકારનું માનેલું છે. ”

પાઞ્ઞા વ્યાખ્યાનોમા ઘતાવેજ્ઞા સમકિતના ૬૭ જેદો પૈકી એકસઠ જેદો વ્યવહાર સમકિતમાં અન્તર્ગત થાય છે અને બેઢ્ઞા છ જેદો નિશ્ચય સમકિતમાં અંતર્જાવ પામે છે.

સમકિતના પાંચ પ્રકાર છે તે આ પ્રમાણે—

આદાવૌપશમિકં ચ, સાસ્વાદનમથાપરમ્ ।

દ્વાયોપશમિકં વેદ્યં, ક્ષાયિકં ચેતિ પઞ્ચધા ॥-૧ ॥

જાવાર્થ—“ પહેલું ઔપશમિક, બીજું સાસ્વાદન, ત્રીજું દ્વાયોપશમિક, ચોરું વેદ્ય (વેદક) અને પાંચમું ક્ષાયિક. એમ પાંચ પ્રકારે સમકિત છે. ”

૧ તેમાં ઔપશમિક સમકિત—જેની કર્મગ્રંથિ જેદાપેત્રી છે (ગ્રંથિજેદ કરોલો છે) એવા શરીરી (મનુષ્ય) ને સમ્યક્ત્વનો પ્રથમ હાજ થતી ચાલે તે પહેલાં અંતર્મુહૂર્તમાં થાય છે. અથવા ઊપશમ શ્રેણી પર ચમેજ્ઞાં ઊપશાંતમોહીને મોહના ઊપશમથી ઉત્પન્ન થયેલુ તે પણ ઔપશમિક સમકિત કહેવાય છે. તે પણ અંતર્મુહૂર્ત જ રહે છે.

૨ સમકિત પામ્યા પછી તત્કાલ અનતાનુવધી કપાપના ઉદયથી સમકિતનું ધમન કરતાં તે સમકિતના રસનો હોશમાત્ર આસ્વાદ પામે છે, તે બીજું સાસ્વાદન નામનું સમકિત કહેવાય છે આ સમકિત જગન્યથી એક સમય મુધી અને ઉત્કૃષ્ઠથી ઠ આવણીકા મુધી રહે છે

३ मिथ्यात्व मोहनीयना लक्ष्यमा कट्टाकनो क्षय अने कट्टाकनो उपशम कावायी जे सम्यग्स्व गुण प्राप्त थाय, ते क्षायोपशमिक समकित कहेवाय छे.

४ कृषक श्रणीपर चढेझा देहीने अनंतानुरागी चार कपायनो क्षय थया पडो मिथ्यात्व मोहनी अने मिश्र मोहनीनो सारी रीते परिपूर्ण क्षय थये अवे सम्पत्त्व मोहनीना छेझा अशने जोगवती बग्वते क्षायिक समकितनी सन्मुख थना रने उदक समकित थाय छे.

५ समकित मोहनी, मिश्र मोहनी जे मिथ्यात्व मोहनी तथा अनंतानुरागी चार कपाय ए सात प्रकृतिनो क्षय थवायी जीवने जे तत्त्वश्रद्धा धाय छे ते पावमु क्षायिक समकित छे.

आ समकित गुणथी त्रण प्रकारनु पण छे—राचक, दीपक अने कारक. तेमां सिद्धान्तने विषे कहेझा नखो छपर हेतु तथा उदाहरण बिना जे इद आस्था थाय, ते रोचक समकित कहेवाय छे आ समकित छपर कृष्ण अर्धचक्रीनो प्रबंध छे ते नीचे प्रमाण—

कृष्ण वासुदेवनो प्रबंध

छारका नगरीमा एरुदा वर्षास्तुमा श्री नेमिनाथ जगवंत समवसर्षा. तेमने बढना करीने श्रीकृष्णो पृथ्वी के 'हे स्वामी ! वर्षास्तुमा मुनिओ केम बिहार करता नथी ?' प्रभुए जवाब आप्यो के, " हे कृष्ण ! वर्षास्तुमा पृथ्वी घणा भुवुओधी व्याप्त थाय छे तेमी ते काल बिहार करता त जीवोनु रक्षण थड शके नहीं, माटे मुनि बिहार करता नथी " ते सांजलीने कृष्णे पण अतःपुरमात्र चार मास रहेवानो निश्चय कर्या. केमके राजसजायां जवायी घणा सजासदोने आवतु पडे एउने घोडा गाम्नीआ विगेरेना जवा आववायी तणा जीवोनु मर्दन थाय.

ते नगरीमा एक वीरक नामनो साजवी रहेतो हतो. ते कृष्णनो जक्त हतो तेने कृष्णना दर्शन करीने नयवानां नियम हतो. तेथी ज्यारे कृष्ण चार मास अतः पुरमां रक्षा त्वारे तेमनु दर्शन नहीं थयाथो ते वीरक हथेसां त्या आगी राजद्वारनी पुष्पादिकथी पूजा करीने चाओ जतो, परंतु भोजन करनेो नहीं, बन्धो बढहतो नहीं, हजापत करावो नहीं अने नख पण दोरवावतो नहीं. आ प्रमाणे तेणे चार सुयी कर्तुं वर्षासाल पूर्ण थये ज्यारे कृष्ण अतःपुरनी बहार नीकट्या त्वारे

वीरके आरीने नमन कर्तुं. तेने जोडने राजाए पञ्चुं के 'हे वीरक ! तु आवो कृश केप देखाय ठे ? ' ते साजळी प्रतीहारे कयु के " हे स्वामी ! आपनु दर्शन आम्हा दिस नही यवाथी तेणे जोजन विगेरे कर्तुं नथी, तेथी ते आ आवो घुर्ल यइ गयो ठे. " ते साजळीने कृष्ण तेनापर तुष्टमान थया, अने ते वीरकने सर्वत्र ज्या पोते होय, त्या आववानी लुट आपी. पत्नी ते नेमिनाथने वाडवा गया, त्या जगयानना मुखथी धर्मोपदेश साजळीने कृष्णे कयु के " हे प्रभु ! जागवती दीक्षा के अन्य त्रतो ग्रहण करवाने हु समर्थ नथी तोपण हु एटओ नियम कर हुं के जे कोइ दीक्षा हेवा तैयार यशे, तेनो हु महोत्सव करीश. " आ प्रमाणे अजिग्रह लडने कृष्ण वासुदेव पोताने घर गया.

एकदा विराहने योग्य उये पहुँचेवी पोतानी कन्याओ कृष्णने प्रणाम करवा आवी. त्वारे वासुदेवे ते पुत्रीओने पञ्चु के " हे पुत्रीओ ! तमे राणीओ थवा ड्छो ओ, के दासीओ थवा ड्छो ओ ? तमारा मननो जे मनोरथ होंय ते कहो " त्वारे ते कन्याओ बोझी के ' हे पिता ! आपना प्रसादथी अमे राणीओ थवा ड्छीए डीये. ' ते साजळी कृष्ण बोध्या के " हे पुत्रीओ ! जो तमारी एवी न ड्छा होय, तो श्री नेमिनाथ पासे जड दीक्षा ग्रहण करो " ते सांभळीने ते सर्व कन्याओए प्रभु पाने जड चारित्र ग्रहण कर्तुं. एकदा एक राणीए पोतानी पुत्रीने शीरस्थु के " तु तारा पिता पासे प्रणाम करवा जाय, त्वारे तने जो ते राणी के दासी यवातुं पडे, तो तारे एनो जवान आपनो के—हुं दासी थवा इच्छु शु " अ-पदा प्रणाम करवा जत. कृष्णे ते पुत्रीने पञ्चु, त्वारे तेणीए मातानी शिखामण प्रमाणे जवान दी-गे. ते साजळीने कृष्णे विचार कयों के " आ पुत्रीनी जेप धीजी पुत्रीओ पण संसारमा परुशे, माटे जो हु आनेखरेखरी दासी ज वनावुं तो पत्नी धीजी पुत्रीओ संसारमा परे नहीं. " एम विचारीने तणे एकांतमां वीरक सानवीने पञ्चु के " हे वीरक ! तें पहेलां कोड पण वयत काइ अदृष्टत कार्य कर्तुं होय ते कहे. " वीरक बोध्यों के " हे स्वामी ! म काइ तेव अदृष्टत कार्य तो कर्तुं नथी, परंतु एक वयत हु शरीरचिंता करवा गयो हतो त्यां एक गोरमीना जावनी देव पर रहेझा काकीमाने में एक ज पथर मारीने पृथ्वी पर पानी दीधो हतो, तथा वर्षाकृतमां गामाना पैमाना चीझामा जराइ रहेबु पाणी में भावा पगथी गकी दीधु हतु; अने पण लइ लीधो त्वारे पत्नी नदीनी जेम तेनो प्रवाह चाख्यो

हती. तथा एक बलन पांजणीना वास एमा माखीओ गुंजारव करती हती, तेने में ने वासवना मुखपर हाथ मुकीने रोकी (रधी) दीधी हती. " आ प्रमाणे सा नळीने कांदक हास्य करी कृण मजापा गया त्या सर्व सजासदो सभक ते बो व्या के " हे सजासदो ! वीरक साळवीनु पराक्रम अति अद्भुत ठे तेथी तेहुं कळ पण उचु ठे. सांभळो—

येन रक्तस्फटो नागो, निवसन् बदरीवने ।

पातित क्षितौ शस्त्रेण, क्षत्रिय सैप वै महान् ॥ १ ॥

येन चक्रकृता गंगा, वहन्ती कक्षुपोदकम् ।

धारिता वामपादेन, क्षत्रिय सैप वै महान् ॥ २ ॥

येन घोषवती सेना, वसन्ती कक्षशीपुरे ।

धारिता वामहस्तेन, क्षत्रियः सैप वै महान् ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ बदरीना यन्मा रहेझा रक्तफणावाळा नागने (काकीनाने) जेणे शस्त्रवने मारी पृ. री पर पाकी नाख्यो, ते आ वीरक महा क्षत्रिय ठे. वळी जेणे चक्रयी पामेयी गंगा नदी के जे दोळु पाणी वहेती हती, तेने नावा पगवने रो की दीधी ते आ वीरक महा क्षत्रिय ठे, तथा कनगीपुरमां (कळशामां) रहेझी अने घोष (शब्द) करती सेनाने जणे एक नागा हाथयीन रुयी दीधी ते आ वीरक खरखर महा क्षत्रिय ठे ” तेथी आ मारी केतुपजरी नामना पुत्रीने ते योग्य वर ठे ” एम कहीने कृणो ते वीरक साणे तेनी इच्छा नही उता पण केतुपजरीने परणावी वीरक पण कृणना जययी तेणीने परणीने पोताने घेर लइ जइ तेणीनी दासनी जेम सेवा करवा लाय्यो घणा दिवमां गया पडी एकदा कृणो वीरकने पृथु के ‘ मारी पुत्री तारी आझा प्रमाणे वतें ठे के नही ? ’ वीरके जवाब आ प्यो के ‘ हे राजा ! हुज आपनी पुत्रीनी आझा प्रमाणे वर्तु लु. ’ ते साजळीने कृणो कृत्रिम क्रोध करी तने बहु धिक्काया. तेथी ते वीरके घेर जइने तेणीने कृण के “ अरे स्त्री ! तु केम वेडी छे ? खेळ तैयार कर, घरमांथी वासीछु काढ, पाणी ते लाव, अने जतदीधी रसोइ तैयार कर. ” आ प्रमाणे कोइ धरतन नही वाय्यो सांजळीने ते बोनी के ‘ हे स्वामी ! हु आपानु कोइ पण काम

जाणती नथी.' ते सांजळीने धीरके दोरनी बने तेणीने खूब मारी. तेथी ते रोती रोती पिता पासे गइ अने पिताने सर्व वात कही त्यारे ते बोध्या के ' तें दासी-पाणें मागुं हतु तेथी में तने दासीपाणु आणुं छे.' ते बोझी " हे पिता ! हवे हुं तेने घेर नही जडं, परंतु आपना मसादथी हु राणी थइश." त्यारे कृष्णे वीरक साळवीनी रजा दडने तेणीने प्रवज्या अपावी. आ प्रमाणे कृष्णे घणा जीवोने दीक्षा अपावी परंतु पोते अपत्याख्यानी कपायना उदयथी मतादिकनु ग्रहण करी शक्या नही.

एकदा श्री नेमिनाथ जिनेश्वर रैवतक गिरिपर समवसर्गो, ते बखते कृष्ण परीवार सहित प्रभुने वादवा गया स्थां अठार हजार साधुओंने तेणे छादशावत्तें बदनवने बंदना करी. बीजा राजाओ तो थाकी जइने थोडा थोडा साधुओंने बंदना करी विराम पाय्या, पण वीरक साळवीए कृष्णनी साथे उेवट सुग्री सर्व मुनिओं-ने जव्य बंदना करो. प्राते बंदनाना परिश्रमने क्षीधे कृष्णना गात्रो परसेनाथी आर्च थइ गया. सर्व मुनिने बंदना करीने कृष्णे प्रभु पासे जडने कहु के "हे जगवत ! ब्रह्मसोने साउ युद्धो करतां पण मनं आटखो श्रम द्वाग्यो नहोतो. " त्यारे जगवा-न बोझा के "हे कृष्ण ! तमने आज्ञे पाणो द्वाज थयोडे. तमे आज्ञे सात कर्म प्रकृतिनो कय करीने क्वापिक समकित उपार्जन कर्तुं छे तथा आवत्ती चौबीशीमां पहेदोथी गणता बारमा अने छेदोथी गणता तेरमा अमम नामना तीर्थकर थनातु कर्म उपा-र्जन कर्तुं छे तथा सातमी नरकनु आयुष्य बाधु हतु ते त्रीजी नरकनु रण छे. " ते सांजळीने कृष्ण बोध्या के ' हे जगवत ! फरीथी सर्व मुनिओंने बंदना करीने पण नरकनु आयुष्य पण तोरनी नाखु. ' जिनेश्वर बोध्या के ' हे कृष्ण ! ते समये मे तमारो तदन निःस्पृह जाव हतो ते हवे जतो रहो छे तेथी फरीने बंदना करता ते द्वाज मळे तेम नथी, पण जगतना उत्तम पदार्थो सर्व तमने प्राप्त थया छे, तेथी हवे तेनाथी अधिक शेनी इच्छा छे ? वळी त्रीजी नरकनु आयुष्य तो निदान (नियाणु) करीने मांथेना वासुदेवपणानी साथे ज रहेलुं छे. तेथी तेनो अज्ञाव पो थवानो ज नथी. कथु छे के ' अनियाणकरा रामा ' इत्यादि-बळदेव नियाणु कर्था किना थाय छे अने वासुदेव तो अवश्य नियाणु करवाथी ज थाय छे, ते ओजमां ओग त्रीजी नरके तो अवश्य जाय ज छे, माटे ते त्रीजी नरकनु आयुष्य हे तेम नथी. " आ प्रमाणे प्रभुना मुखथी सांजळीने प्रभुनु बाक्य सत्य मानता

कृष्ण पोताने घेर गया.

अहीं कोइने शंका थाय के—बीजी नरकमां लल्लु आयुष्य सात साग रोपमतुं कहेलुं ठे अने नेमिनाथयी आरजीने आवती चौवीशीमां बारमा अमम जिनेश्वर थाय, त्यां सुधीनु अंतर तो अमतालीश सागरोपमतुं थाय छे, तो पछी सात सागरोपम बाळा एक जवमां तेडजो काळ केम व्यसित थाय के जेथी कृष्ण नरकयी नीकळीने तीर्थकर थइ थके ? अहीं एवो जवाब ठे के—“श्री हेमचक्र सूरिप करेला नेमिनाथना चरित्रमां श्रीकृष्णना पांच जव कहेला ठे, तस ता केरळी जाणे. तथा वसुदेव हिंरि नामना ग्रयमां एम कथु ठे के—कृष्ण बीजी नरकमां नीकळीने भरतेश्वरने रिपे शतछार नगरमा मानसिक राजा थइ वीक्ष प्रहण करी, तीर्थकर नाम कर्म उपार्जन करीने वैमानिक देवता थइ त्यांयी स्वरी, बारमा अमम नामे तीर्थकर थशे. ” आ ममाणे श्री कृष्ण वासुदेव शुद्ध भक्ता गुणयी जवनो पार पामशे.

आ रोचक गुण (समन्वित) श्रेणिक राजा बिगेरेने पण तीर्थकरादि पद आपनार तरीके प्रसिद्ध ठे.

“ पृथ्वी पर देवताओ तथा मनुष्यो जेमना गुणोनु वर्णन करे ठे, एवा कृष्ण बिकरण शुद्धियी श्री जैन शासनने विपे नक्तियाळा थया ठे. ”

॥ इत्युपदेशभासादे चतुर्थस्तनेऽष्टपचाशत्तम
व्याख्यानम् ॥ १८ ॥

व्याख्यान ५९ मुं.

कारक समकित विषे.

तथा कार्यं गुरोर्वाक्यं, यथा प्रवचनाच्छ्रुतम् ।

तपोव्रतादिकं सर्वं, सेवनात् कारको मतः ॥ १ ॥

जावार्थ—“जे प्रमाणे प्रवचन (सिद्धांत)ची सांजळ्युं होय, ते प्रमाणे गुरुनुं वाक्य अंगिकार करवुं अने तप, व्रत विगरे सर्व आचरण करवुं. तेम कर-
वार्थी कारक समकित कहेवाय ठे.” आ संयंघमां काकजंघ ने कोकाशनी कथा
ठे ते नीचे प्रमाणे—

काकजंघ अने कोकाशनी कथा.

सोपारक नगरमां ‘विक्रम’ नामे राजा हतो. ते नगरमां ‘सोमिझ’ नामे
एक रथकार (सुधार) हतो. ते सर्व रथकारोने अग्रेसरी (जपरी) हतो. ते सो-
मिझने ‘देविझ’ नामनो पुत्र हतो. तथा ते ज सोमिझनी दासीने ब्राह्मणची
उत्पन्न थपेझो ‘कोकाश’ नामनो पुत्र हतो. ते सोमिझ पोताना पुत्र देविझने
हमेशां मोठा प्रयासची पोतानी विद्या शीखवतो हतो. कथुं ठे के—

पितृजिस्तान्तिः पुत्रः, शिष्यश्च गुरुशिद्धितः ।

घनाहतं सुवर्णं च, जायते जनमण्णनम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“मायापची ताम्रन करायेझो पुत्र, गुरुची शिक्षा अपायेझो
शिष्य अने घणची टीपायेनु सुवर्ण—ए त्रणे लोकूपा शोभाने पामे ठे.”

सोमिझ पोताना पुत्रने घणी महेनत द्वाझे शीखवतो हतो, परंतु तेने कांड
पण आवड्यु नही अने दासीपुत्र कोकाश तेनो चाकर होवार्थी तेनी पासे वेसी
रहेतो हतो ते मौनताची ज सर्व कळाओने मात्र साजळीने शीखी गयो. तेमज गुरु
(सोमिझ) करतां पण उघारे कुशळ थयो. केटझेक काले सोमिझ रथकार भरण पा-

करतो हतो.

तेवा समयमां पाटझीपुरना राजा 'जितशत्रु' ए चार नररत्नो झेवानी इच्छार्थी विचारधवलनी राजधानी उज्जयिनी नगरीने अकस्मात्घेरो घाट्यो. ते व-
स्त्रे काकताक्षीय न्याये विचारधवल राजा शूलना महा रोगधी पीडा पामी समाधि-
वमे मृत्यु पाव्यो. 'महाशूल विगेरे व्याधिओ घाणुं करीने मृत्युरूप नाटकनी नांदी
समान डे.' कथु डे के—

शूल विस अहि विसूइअ, पाणि अ सत्यग्नि संजमेहि च ।

देहंतरसकमणं, करेइ जीवो मुहुत्तेण ॥ १ ॥

जावार्थ—“शूलरोगधी, विष जकणधी, सर्प दंशधी, विसूचिकाधी,
जळमां जुबवाधी, शस्त्रना बागवाधी अने अग्निना लपटवधी तेमज ससंजमधी
जीव एक मुहुत्ते मात्रमां बीजा देहनी अवर संक्रमण करे डे. अर्थात् मृत्यु पामी-
ने बीजा देहने धारण करे डे.”

विचारधवल राजाहुं मृत्यु धवाधी तेना मंत्रीओए नायक विनाहु सैन्य
नकामु जाणी जितशत्रु राजाने ज जेहनी जेम ते पुरो सोंधी दीधी. एटझे जित-
शत्रु राजा ते राज्य पण जोगववा ह्याग्यो. पछी ते चारे नररत्नोनी तेणे परीक्षा
करी. तो जेवा तेणे साभज्या हुता तेवा ज ते नररत्नो जणाया. एकदा राजाए अ-
गमर्दक रत्ननी पासे अंगमर्दन करावीने पत्री तेमांथी समग्र तेस पाहु काढती बे-
ळाए अंगमर्दकने आझा करीने पोतानी एक जघामा पांच कर्प जेटहुं तेस बाकी
रखाव्युं. पत्री सजामा जइने कथु के “ जो कोइ बीजो अंगमर्दक अभिमान धरा-
वतो होय तो तेणे मारी जंघामांथी बाकी रहेलुं तेस काढी आपवु. ” ते सांज-
ळी बीजा अंगमर्दकोए घणा लपायो कर्पा पण तेओए एक रिडु पण काढी शक्या
नहीं. तेथी तेओ उखवाणा थइ चाढ्या गया. बीजे दिवसे अंगमर्दक रत्नने राजा-
ए ते जंघानु तेस काढवा आझा करी. पण अंगमर्दक रत्न बीजे दिवसे तेस काढी
शक्यो नहीं. केमके ते ज दिवसे तेस काढवानी तेनी शक्ति हती. राजानी जं-
घामां रहेलु तेव कूवानी उया कुवामां ज रहे तेम त्यां ज स्थित थयु तेथी तेनी
जमा कागडाना वर्ण जेवी श्याम वर्णवाळी थइ गइ. त्पारथी लोकमां तेहु काकजघ
पहुं नाम प्रसिद्ध थयु राजा जेवाना पण तेवा लपनापो लोको पावे डे. केमके 'ज-

गतने मुखे गरणं बांधी शकातु नथी. ' वळी सारां, उपनामो नउरां उपनामोनी जेवा प्रसिद्ध थता नथी. मुओ मोपतुप, कुरगहूक, सावघाचार्य, रावण विगेरे ना मो जेवा प्रसिद्धि पाम्या ठे तेरा सारा नामो प्रसिद्धि पाम्या नथी.

एकदा कोकण देशमां निर्धन लोकानो संहार (नाश) करवामां महारा-सस-जेवो मोटो छुप्काळ पड्यो. तेथी धनिक लोको पण निर्धन जेवा थया, अने राजा पण रक जेवा थइ गया. कथु ठे के—

मान मुञ्चति गौरव परिहरत्यायाति दीनात्मताम्
लज्जामुत्सृजति श्रयत्यदयता नीचत्वमात्मवते ।

भार्या धन्धुसुतासुतेष्वपकृतीर्नानाविधाश्चेष्टे
किं किं यन्न करोति निन्दितमपि प्राणी कृधापीडितः॥१॥

जावार्थ—“ छुप्काळमां ह्याथी पीडा पामेजा लोको माननो त्याग करे-ठे, गौरव (मोटाइ) मूकी दे ठे, दीनता धारण करे ठे, लज्जानो त्याग करे ठे, निर्दयतानो आश्रय करे ठे, नीचपणानु अवज्ञवन करे ठे, चार्या, बंधु, पुत्र अने अने पुत्रीने विषे नाना प्रकारना अपकार करवानी चेष्टा करे ठे. अर्थात् तेओना छुखनी दरकार करता नथी. तथा कृधापीडित मनुष्य बीजां पण कया कया निर्दिते कार्यों करतो नथी ? सर्व करे ठे. ”

आषा जयकर छुप्काळना समयमां कोकाश पोताना कुडंबनो निर्वाह नही थइ शकवाथी स्वदेश छोडी लज्जयिनी नगरीमां कुडंब सहित आव्यो. त्यां को इनी सहाय बिना राजाने मळी शकाय तेम नहोत. तेथी विचार करीने ठेवटे ते कोकाशो-काष्टना घणा पारेवा बनाव्या. तेने कारिगरीथी एवी खीन्नीओमारी हती चोखा दाळ विगेरे तमाम जातनु अनाज पोताना काष्ठशरीरमां जेट्यु माय तेड्यु जरीने पात्र कोकाश पास आवता. पडी ते अनाज तेमांथी काडीने ते वने कोकाश पोताना कुडंबनु जरण पोपण करतो एकदा धान्यना रडकोण साचा पारे वानी जेम दाणायी जरेन्ना ते काष्ठकोषोरूप चोरोने धान्यना कोठारमांथी नीक तेथी आश्रय पापीने ते आरडको ते पारेवानी पाछळ तपास करवा

गया. तो ते पारेवाओने कोकाशना घरमा पेसता जोया. तेथी तेओ ते कोकाशने पकरीने राजा पास दइ गया. राजाए तेने पूछु. त्यारे तेणे सत्य हकीकत कही आपी. कहुं ठे के—

सत्यं मित्रैः प्रियं स्त्रीनिरलीकं मधुरं छिपा ।

अनुकूलं च सत्यं च, वक्तव्यं स्वामिना सह ॥ १ ॥

जावार्थ—“ मित्रो पासे सत्य बोझवुं, स्त्रीनी पासे प्रिय बोझवुं, शत्रु पासे असत्य पण मधुर बोझवुं, अने राजा पासे अनुकूल तेमज सत्य वचन बोझवुं. ”

तेनी कलाकुशळता सांजळीने राजाए हर्षित थइ पूछुं के ‘तुं बीजी पण कांइ कळा जाणे ठे ? ’ कोकाश बोझ्यो—“ हे स्वामी ! रथकारनी सर्व कळाओ हुं जाणुं. आपणी इच्छा प्रमाणे गति करे तेवा मोर, गरुड, पोपट, हंस विगेरे पक्षिओ झाकमाना बनावुं हुं के जेनी उपर रथनी जेम बेसीने पृथ्वीनी जेम आकाशमा पण कीदिकादिकना प्रयोगथी जवाय अवाय. ” ते सांजळीने कौतुकप्रिय राजाए कहुं के “ मारे माटे तेवो एक गरुड बनाव के जेनापर बेसीने आकाशमा रही आखा चूमरळनी शोचा जोड. ” आ प्रमाणेनी राजानी आझा थतां कोकाशे तेवो गरुड बनाव्यो. ते गरुडने जोवार्थी ज राजाए प्रसन्न थइने तेजा आखा कुडवनो सारी रीते निर्वाह थाय तेवो बडोवस्त करी आप्यो. तेथी तेओ सुखेथी त्या ज रथा कहुं ठे के—

‘क्षवणसमो नत्थि रसो, विष्णुणसमो अ बंधवो नत्थि ।

धम्मसमो नत्थि निधि, कोहसमो वैरिणो नत्थि ॥ १ ॥

जावार्थ—“ क्षवण जेवो बीजो कोइ (उत्तम) रस नथी, विष्णु (कळा-हृत्तर) जेवो कोइ बांधव नथी, धर्म समान बीजो कोइ निधि (जंमर) नथी, अने क्रोध समान बीजो कोइ वैरी नथी. ”

एक दिवस कोकाशने साथे दइने राजा विष्णुनी जेम पोतानी राणी सहित गरुड पर आरुढ थइ आकाश मार्गे चढ्यो. पणा देशोने लक्ष्मण करी जरुच पुरनी उपर आव्या, त्यारे राजाए कोकाशने ते नगरु नाम विगेरे पूछुं. त्यारे तेणे गुरुना मुखथी पूर्वे वृत्तांत सांजळ्युं दतु तेथी ते बोझ्यो के “ हे स्वामी ! आ

નગરનુ નામ જરૂચ છે. આ પુરમાં પહેલાં શ્રી મુનિસુવત્ર સ્વામીજી સાઝ પોત્ર, દૂર રહેલા પ્રતિષ્ઠાન પુરથી એક રાત્રીમાં જ આવીને ચક્રમાં હોમવાને તૈયાર કરેલા અશ્વ, કે જે પોતાનો પૂર્વ જવનો મિત્ર હતો, તેને પ્રતિબોધ પમાડ્યો હતો. અને તેને જૈન ધર્મમાં દૃઢ કર્યો હતો. જેથી તે અશ્વ મૃત્યુપામીને સૌધર્મ દેવસોકમાં સામાનિક દેવતા ધર્યો હતો. તેણે સરતજ અવધિજ્ઞાન વધે પૂર્વની હકીકત જાણી પૃથ્વી તે અહીં (જરૂચમાં) આવ્યો. અને જિનેશ્વરના સમવસરણને સ્થાને તેણે જિન માસાદ બનાવી તેમાં મધુનુ ચિંચ પથરાવી તેની સન્મુખ પોતાની અશ્વ મૂર્તિ ઝાંઝી રાખી અને અશ્વાવબોધ નામનુ તીર્થ સ્થાપન કર્યું ” આ પ્રમાણે વાતો કરતાં અને વિવિધ દેશોનુ અવસોકન કરતાં તેઓ ભક્ત નગરી ઉપર આઝ્યા, ત્યારે રાજા પ તેનુ નામ કોંગે કોકાશને પૂછ્યું. કોકાશ બાપ્યો કે “ હે સ્વામી ! આ ભક્ત નગરી છે અહીં પહેલાં રાવણ નામે રાજા થઈ ગયો. તેની સમૃદ્ધિનુ વર્ણન સોકમાં (મો કિક શાસ્ત્રોમાં) પૃથુ સંજ્ઞાપ્ય છે કે—તે રાવણે નવ ગ્રહોને પોતાના પક્ષે બોધ્યા હતા, યમરાજાને વાંધીને પાતાણમાં નાંખ્યો હતો, વાયુદેવ તેને ઘેર વાસીકુ બાઢ્યો હતો, ચારે મેયો તેને ઘેર ગણ યુક્ત જઢની દૃષ્ટિ કરતા હતા, યમરાજ પોતાના પા- મા ઉપર જઢ જરીને હાવતો હતો, સાને માતૃકા દેવીઓ તેની આરતી હાતારતી હતી, મોપનામ તેના મસ્તક પર હમ ધારણ કરતો હતો, સરસ્વતી તેની પાસે વીણા વગાડતી હતી, રાજા નામની અપ્પરા નૃત્ય કરતી હતી, તુલુ (દેવ) ગર્વે ગા પન કરતો હતો, નારદ તેનુ દૂતપણુ કરતો હતો તેમજ તાઢ વગામતો હતો, સૂર્ય તે ની રસાઈ કરતો હતો, વહ્મમા અમૃત દૃષ્ટિ કરતો હતો, મગઢ (ગ્રહ) જૈંશો દો- નારો હતો, શુપ અરિસો દેલાદતો હતો, ગુરુ (બૃહસ્પતિ) ઘમીયાઢ વગામતો હતો, શુક્ર (શુક્રાચાર્ય) તેનો મઘી હતો, શનિ તેના પૃથ જાગનો રક્ષક હતો, અઝ્યાશી હજાર ઋષિઓ પાણીના પરબનો રક્ષા કરતા હતા, વિષ્ણુ તેની પાસે મસાજ ધારણ કરતા હતા અને ઝહા તેના પુરોહિત હતા આવી સમૃદ્ધિનાઢો હતાં પણ તે રાવણ પરસીકુ દરણ કરવાથી છુલ પામ્યો ” આ રીતે વાતો કરતા તે પાછા મઢી પોતાના નગરમાં આવ્યા.

અન્યદા પશ્ચિમ દિશામાં ગયા. ત્યા સિધ્ધાચઢ અને ગિરનાર તીર્થ દેખી તેનુ વર્ણન કર્યું. પ જ પ્રમાણે ઉત્તર દિશા તરફ ગયા ત્યારે કોકાશો અઘાપદ ના મનો કેસાસ પર્વત, શાશ્વત સિદ્ધાપતનો તથા જિનેશ્વરના કઝ્યાણકના સ્થાનકો દે

साक्षात् हस्तिनापुर आगतां तैलुं वर्णन कर्तुं के “ हे स्वामी ! अर्हा सनत्कुमार विंगे पांच चक्रवर्तीओ तथा पांच पांरुओ थया ठे. श्री ऋषभदेव स्वामीतुं वरसी-तपतुं पारणुं पण अर्हा थयुं ठे. शांतिनाथ आदि ऋण जिनेश्वरना मोक्ष कल्याणक विना बाकीना चार चार कल्याणको अर्हा थया ठे. विष्णुकुमारे उत्तर वैक्रिय शरीर अर्हीं कर्तुं हतुं, तथा कार्तिक श्रेष्ठीए एक हजार ने आठ पुरुषो महित अर्हीं ज दीक्षा लीधी हती. विंगे अनेक शुभ कार्यों अर्हीं थयेज्ञां ठे.” आ प्रमाणे हमेशां नवां नवां तीर्थोंतुं महात्म्य सज्जलावीने कोकाशे राजाने जैन धर्म पर रुचिवाले कर्त्यों. पत्नी एकदा कोकाश राजाने ज्ञानी गुरु पास दक्ष गयो. गुरुए धर्मोपदेश करतों कथु के “ गृहस्थीओनें मोटे समकित सहित पांच आणवत, ऋण गुणवत अने चार शिक्षावत मळी वार त्रतो कहेज्ञा छे. बीजा-धर्मना नियमो ग्रहण करवायी तेना फलमा सामान्य वर्णानी जेम कदाच संदेह रहे ठे पण आ जैन धर्मतु फल तो पुष्करावर्त मेजनी जेम मळे ज छे-निष्फल जनु ज नथी. ” इत्यादि धर्मोपदेश साजळीने राजाए समकित सहित वार त्रतो ग्रहण कर्त्यों. तेषां ब्रजा दिग्विरति व्रतमां एक दिवसे दरेक दिशाए एक सो योजनथी वपारे दूर जवुं नहीं एवो नियम लीधो.

एकदा राजा यशोदेवी नामनी पोतानी पट्टराणी सहित काष्ठ गरुड पर बेसी फरवा जवा तैयार यतो हतो. ते हकीकत जाणीने विजया नामनी बीजी राणीए सपत्नी (शोक्य) परना छेपने लीधे पोताना खानगी माणस पासे ते गरुडनी एक मूळ खीझी काठी नखावी तेने स्थाने बीजी तेवीज नवी खीझी स्थापन करावी. ते बातनी कोझे खबर पत्नी नहीं. कथु ठे के—

उन्मत्तप्रेमसंरंभादारजन्ते यदंगनाः ।

तत्र प्रत्यूहमाधातुं, ब्रह्मापि खड्गु कातरः ॥ १ ॥

भावार्थ—“ उन्मत्त प्रेमना वेगथी स्त्रीओ जे कार्यनो आरज करेछे ते कार्यमां विघ्न लाववाने ब्रह्मा पण समर्थ यतो नथी ”

पत्नी राजा राणीसहित गरुड पर बेगो. अने कोकाशे गरुडने आकाशमां उडाब्यो. घणादूर गया पत्नी राजाए दिग्विरति त्रत याद आन्वायी कोकाशने पूछुं के ‘ हे मित्र ! आपणे केठे दूर आव्या ? ’ कोकाश बोळ्यो ‘ हे स्वामी !

આપણે ધમો યોજન દૂર આવ્યા ઢોઈ. ' તે સાંજઠી સેદ યુક્તયદ રાજાઈ કયુ કે હે મિત્ર ! ગરુને જતદી પાછો વાઢ, પાગો વાઢ. કેમકે જાણા પઢી નિપિઠ્ઠ આ ચરણ કરવાથી તો મૂઢ વ્રતનો જમ થાય ઢે અને અજાણતાં વ્રતનો જમ થવાથી અતિચાર લાગે ઢે તો તે મતિક્રમણાદિક કરવાયમે શુદ્ધ થઈ શકે ઢે. અહો ! કૌતુક જોવાનુ જેને મિય ઢે પણ મને ધિમર ઢે કે જેથી મેં આત્મહિત પણ જાણ્યુ નહીં. " આ મમાણે જાણે પોતાનુ સર્વસ્વ ગયુ હોય તેમ રાજા શોક કરવા લાગ્યો તે વચ્ચે કોકાશો ગરુને પાગો વાઢવા માટે ઝીઝી સ્વોઢી પકમી કે ત-રત જ તે સ્વીઝી અન્ય છે એમ જાણીને તે ચિતાનુર થઈ ઘોઘ્યો " હે દેવ ! હું ધના વશથી કોઈ છુટે આ સ્વીઝી વદઢી નારાં ઢે, હવે તે સ્વીઝી ચિતા ગરુ પાહુ વઢી શકશે નહીં, માટે હવે તો થાંડે દૂર જઈને નીચે ડતરીપે તો ઢીક થાય કેમકે જો અહીં જ ડતરશુ તો આ શત્રુનુ રાજ્ય હોવાથી અનર્થનો સજવ થશે. " તે સાંજઠી રાજાઈ કયુ કે " હે મિત્ર ! અનત જવ સુધી દુઃખ આપનાર વ્રતજગ કરવા રૂપ વાક્ય તુ કેમ બોલે ઢે ? અનામેળાદિકથી (અજાણથી) કદિ નિ-પિઠ્ઠ સેવન થયુ હોય તો વ્રતનું માલિન્ય થવારૂપ અતિચાર લાગે છે, અને જાણીજોઈને જો વ્રતનુ ડઢ્ઢપન કરીયે તો વ્રતનો જગ જ થાય ઢે અતિચારથી સન્નિત થયેનુ વ્રત તો કાચા ધમ્મની જેમ પાહુ સાંધી શકાય છે પણ અનાચારથી થયેલ વ્રતજગ તો પાકા ધમ્મની જેમ સાધો શકાતો નથી. માટે અહીંથી એક પગ છુડ પણ આગલ વધવાનુ કરીશ નહીં કયુ ઢે કે—

જઢ્ઢધૂઢીધરિઢ્ઢપાદિરેલાવદિતરે નૃણામ્ ॥

પર પાપાણરેલેવ, પ્રતિજ્ઞા હિ મહારમનામ્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ સામાન્ય જનોની પ્રતિજ્ઞા જઢ, ધૂઢ અને પૃથ્વી વિગેરેમાં કોઢી રેલા જેવી ઢે. (તરત જગ થાય તેવી હોય છે.) પણ મહાત્માઓની પ્રતિજ્ઞા તો પરચરની રેલા જેવી ષ્ટલે તેનો જગ જ ન થાય તેવી હોય ઢે. ”

વઢી હે કોકાશ ! વ્રતના ડઢ્ઢપનનુ ફઢ તો કહુ અવ્યના આસ્વાદની જેમ હપણા જ માત્ર થયુ ઢે, માટે તે જ સ્વોઢીથી જો વઢે તા વાઢ, નહીં તો અહીં જ ડતરી પડવુ યોગ્ય ઢે ” તે સાંજઠી રાજાની દૃઢતાની વારવાર મશસા કરતો કોકાશ ગરુને પાગો વાઢવા મયાસ કરવા લાગ્યો. તેવામાં તો તે ગરુની

वन्ने पांखो मळी गइ अने ते नीचे पड्यो. परंतु सारा जाग्यने योगे ते गरुड एक सरोवरमा पड्यो. तेथी कोइना अंगने कांइ पण इजा थइ नही. पछी राजा, राणी अने कोकाश गरुड सहित सरोवरने कांठे आव्या. तेनी नजीकमां ज कांचनपुर नगर जोइने कोकाशे राजाने शीखामण आपी के “ हे स्वामी ! आप सावधान थइने अहीं ज कोइ न जाणे तेम बुधा रहो. हु गाममां कोइ रथकारने घेर जइ न-धी खीझी करीने आतुं बुं. ” एम कहीने जय रहीत कोकाश राजाना मानीता रथकारने घेर गयो अने तेनी पासे खीझी करवा माटे विशेष प्रकारना ओजार माग्या. पटझे ते रथकार एक रथतुं पैनु करतो हतो ते परतुं मूकीने तेना मागेझा ओजार झावी आपना घरनी अंदर गयो ते ओजार दइने आव्यो तटझामां तो कोकाशे रथतुं पैनु तेना करतां घणु ज सुंदर दीव्यचक्र (पैनु) बनाव्युं के जे पै-नुं हाथमार्थी नीचे मुक्ता ज धको मार्या बिना तेनी मेळे चाझे. ते रथकारे झावी असाधारण कळा जोइ मनमां विचार्युं के “ नकी आ कोकाश ज ठे, तेना बिना धीजो आ पृथ्वी पर झावी दीव्य कळावाळो कोण ठे ? कोइ ज नधी. ” आ प्र-माणे निश्चय करी ते रथकार कांइक मीप करीने स्थाना राजा पासे गयो. अने ते-ने ऋषु के “ हे राजा ! पुण्य योगे मारे घेर अकस्मात कोकाश आवेझो ठे. ” ते सां-जळीने राजाए पोताना सेवकोने मोकझी कोकाशने बोझावी पूज्युं के ‘ तारो राजा क्यां ठे ? ’ त्यारे बुद्धिमान कोकाशे मरणना जयथी तेम ज कांइक मनमां विचार करीने पोताना राजातु ठेकाणु कही दीतुं. पटझे कनकमज राजाए सैन्य सहित काकजरा राजा पासे जइ तेने बांधी दइने विरुवना पूर्वक काष्ठना पांजरामां नांख्यो कक्षिग देशनो राजा तेनापरना बैरने झीधे तेने खावानु पण आपतो नही. तेथी घणा माणसोने दया आववायी राजाना जयने झीधे कागवाने बळिदान आपवा-ने मीपे तेमने पिंरु (बळिदान) आपना दाम्या. ए प्रमाणे काकपिंरुथी प्राणहृ-त्तिने करतो अने कोइपण वखत जेणे स्वप्नमां पण दुःख जोयु नथी एवो काक-जय राजा आवा कष्टने समये पण घोरज राखी पोताना पूर्व कर्मेने ज निंदतो सतो दिवसो निर्ममन करवा दाम्यो. ते पोताना आत्माने कहेतो के—

को इत्थ सया सुहिओ, कस्स व दच्छी थिराइ पिम्माइ ।

को मच्चुणा न गहिओ, को गिओ नेव त्रिसणसु ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आ विश्वां निरंतर सृष्टी कोण ठे ? कोनी सत्मी अने प्रेम स्थिर रखां ठे ? मृत्युष्ट कोने प्रदूषण कर्पो नपी ? अने विषयोमां कोण आमक थपो नधी ? ”

केटकेक दिवसे राजा कोकाशनो वध करवा तैयार थपो त्पारे पौरजनोए राजाने कथु के “ हे स्वामी ! आ अकार्य करतु आपने योग्य नधी. एक खीझीने माटे थडने आग्वो मामाद कोण तोमी पाटे ? उत्तम पुरुषो तो गुणोने विषे पक्या त राखीने तेमां स्वपरनो विजाग चितवता ज नधी. कथु ठे के—

सर्वेषा बहुमानार्हः, कलावान् स्वपरोऽपि वा ।

विजिप्य च महेशस्य, मह्यो महिमात्तिकृत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कळावान पोतानो होप के पारको होप, तो पण ते सर्वेने बहुमान करवाने योग्य ठे. जुझो चक्र कळावान होवार्थी शकरे तेने पर न गणतां पोताना जालस्थळमां स्थान आप्यु ठे. ”

आ ममाणे पौरजनोनु कहेवु सांजळीने राजाए कोकाशनो सत्कार करी तेने कथु के “ हे कळाकुशळ ! मारे माटे एक कमळना आकारे गहमनी जेवु आ काशगामी पर वनाव तेने सो पावमनीओ कर अने दरेक पांखमनीओ छपर मारा पुत्रोने रहेवा योग्य मदिरा वनाव. तेना मय्यां कर्णिकाने स्थाने मारे रहेवा योग्य झुवन कर अने ते झुवननी सन्मुख मधानो विगोरे परिजनोनी बेउक वनाव. आ बी रीततु देवविमाननी जेवु झुवन वनाव. ” ते सांजळीने जीवननी आशावाळा थपेता कोकाशे पोतानो अजिमाय गुप्त राखीने ‘ आपनी आज्ञा ममाण ठे’ एम कही पोताना मनोरथने सिद्ध करवा माटे अने बहारथी राजातुं चित्त मसम करवा माटे तेणे कथु तेवु रमलमृद वनाव्यु. पत्नी तेणे काकजय राजाने गुप्त रीते कथु के “ हे स्वामी ! तपे चितानो त्याग करीने श्री जिनेश्वरना ज ध्यानमां तत्पर रहो. हु थोमा दिवसमां शत्रुने विभवनामां नांछु लु. ” एम कही कोकाशे-गुप्त रीते काकजयना पुत्रने सैय सहित बोत्ताव्यो तेना नजीक आव्याना खबर मळता ते ज दिवसे शुभ मुहूर्त वहीने कलकमज राजाने परिवार सहित ते कमळ-मृदमां वेसवा कथु. राजा पण ते जोडने गर्वथी सौपर्य इच्छना झुवननो पण ति-

रस्कार करतो आनंद पाम्यो. पत्नी सर्वने ते पद्मगृहमा दाखवून करीने प्रफुल्ल मुखधी कोकाश बोळ्यो के " हे राजा ! तमे सर्वे पोतपोताना स्थानपर सावधान थडने बेसी जाओ. हुं खीडीना प्रयोगधी हमणां आ विमान आकाशमा उमाना तमने कौतुक देखातुं लु. " ते सांजळीने जूळ्या माणसो जोजन माटे वेसी जाय, तेम तेओ कौतुक जोजाने माटे पोतपोताने स्थाने बेसी गया. पत्नी कोकाश कांझक मी-षधी ते कमळगृहनी बहार नीकळी बोळ्यो " हे मूढ होको ! जुओ ! मारा स्वा-मीनी विरुवना करवातु फळ ! " एम कहीने तेणे खीडी फेरवी के तरत ज नि-छाधी घूर्णापमान थयेला नेवनी पेडे ते आखुं जूवन कमळनी जेम बीमाड गयुं अने तेमां रहेला सर्वे होको जमरानी जेम हाहारव करवा झाम्या अर्द्दी कमळ अने जमरा उपर अन्योक्तिधी कहेंहो श्लोक घडी शके ठे. ते आ प्रमाणे ठे—

रात्रिर्गमिष्यति नविष्यति सुप्रजातं

जास्वानुदेष्यति हसिष्यति पकजश्रीः ।

इत्थं विचिन्तयति कोशगते छिरेफे

हा हन्त हन्त नदिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

जावार्ध—“ कोड एक जमरो एक कमळमा पेसी तेनो रम जूमनें हतो, तेवार्मा रात पनी, अने कमळ बीमाड गयुं. त्वारे अंडर रहेलो जमरो विचार कर-वा झाम्यो के ' रात्रि जवी रहेशे अने सारो प्रातःकाळ थशे तथा कूर्यनो उदय पणे, त्वारे आ कमळनी शोना खीवशे (कमळ उपरुशे पडने हुं नीकळी ज-इश). ' एम कोशमां रहेलो जमरो विचार करतो हतो नंदयान नं नंदकारक घात बनी के कोड हाची त्या पाणी पीवा आय्यो, तेणे ते कमळे दोमी नारय्यु अने खाड गयो. " जेथी जमरानी धारणा मननी मन्या रद्दी. जे अर्द्दी पण कौ-तुक जोजाने मिषे देवजुवन जेवा जूवनमा पेडेला राजा किंणी कौतुक जोजानी इच्छा मननी मनमा न्ही अने उज्जय कष्टमा आजीइका

युक्त

ए वन्ते कोकाशना कनी रात्रेवा संकेत न्हायें किंमय राजानो पुत्र ते न्य सहित त्यां आवी पढोच्यो. तेणे कनकदत्त राजेन मुनयाने जीतीने पो

एणि छेने
थाय कन

मातापिताने पांजरामाधी बहार काड्या. पड्डी कोकाश सहित सौ पोताने नगे गया. काकजय राजाए पोतानी व्रतमां बांधेझी अबधि उपरांतनो ते देश होवाधी पोताने तावे कयों नहीं.

काकजय राजाए राज्यनु पावन करता गरुडनी खीझी बदसवाना प्रश्न पोतानी ज चीजी राणीनो हतो, एम जाण्या जतां गभीरताने झीधे प्रगट कयां नहीं, कथुं हे के—

अर्थनाडा मनस्तापं, गृहे दुश्चरितानि च ।

वञ्चन चापमानं च, मतिमात्र प्रकाशयेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ धननो नाश, मननो सताप, घरमां चालतुं छुराचरण, वंचन (कोझाधी ठगाइ गया हइए ते), अने अपमान (कोइए कर्तुं होय ते) ए वसां वानां बुद्धिमान पुष्पे कोझनी पामे प्रकाशित करवां नहीं. ”

अही परिवार सहित कनकमज राजाने कमळगृहमाधी बहार काड्या मोटे घणा उपायो करवामां आव्या. होको एकठा धडने ते कमळगृहने जांती नाखवा मोटे कुहाडा विंगरेना प्रहार तेना पर करवा लाग्या. परतु ते कमळगृह न छयस्तां तेनी अदर रहेला राजा विंगरे सर्वेने तेना प्रहारनी पीका थवा लागी. ठेबडे तेमने कांइ पण लपाय सूझ्यो नहीं त्यारे ते होकोए अवतीमां आवी को काशनी पासे पोताना राजाना जीवितनी जिज्ञा मागी. त्यारे कोकाशे तेओने कथुं के “ तमारो राजा अमाग राजानी दासनी जेम सेवा करे, तो तेने मुक्त करुं. ” ते सांजळी होकोए जेम करवु कबुल कर्तुं पड्डी कोकाशे त्यां जइने ते कमळगृह ठपामयु, एटले सर्वे बहार नीकट्या. कनकमज राजाए कोकाशनो पितानी जेम सरकार कयों पड्डी कोकाश पोताना नगरमां आव्यो.

एकदा काकजय राजा अने कोकाश गुरु पासे गया त्या तेमणे धर्मदेशना सांजळीने पोतानो पूर्वजव पृथ्यो त्यारे गुरु बोल्या के “ हे राजा ! पूर्वे तु गजपुरनो राजा हतो अने आ कोकाश ते ज गाममां ब्राह्मण जातिनो जैन धर्मी सूत्रधार हतो. तेना वचनधी ते तेनी पासे अनेक जैन शासादो कराव्या. एकदा ते ज गाममां कोइ बीजा गामधी एक जैन सूत्रधार आव्यो. ते पण पोतानी कळामां कुश हतो तेनी कळापर इर्ष्या आववाधी तारा प्रथमना सूत्रधारे तारी पासे

तेनी जाति नीच ठे इत्यादि कहीने तेनी निंदा करी. कष्टं ठे के—

कळावान् धनवान् विद्वान् क्रियावान् धनमानवान् ।

नृपस्तपस्वी दाता च स्वतुल्यं सहते न हि ॥ १ ॥

नावार्थ—“ कळावान, धनवान, विद्वान, क्रियावान, धनना अभिमान-
वाळो, राजा, तपस्वी अने दातार—एओ पोतानी सरखाने सहन करता नथी—
जोइ शक्ता नथी. ”

पोताना सूत्रधारना कहेवाची तें पण ते नवा आवेज्ञा सूत्रधारने ठ घडी सु-
धी कारागृहमां राख्यो. पण पडी ते कार्य अग्रटित द्वागतां तेने मुक्त कर्यो. ते पा-
पनी आहोचना कर्या मिना तमो वझे मरण पापीने सार्धर्म देग्नोक्रमा देवता थया.
त्यांथी चवीने आ जवे पण तमे राजा अने रथकार थया ठो. कोकाशे जाति मद
कर्यो हतो, तेथी आ जवे ते दासीपुत्र थयो. अने पेज्ञा परदेशी सूत्रधारने ठ घडी
केदखानामां राख्यो हतो तेथी आ जवे तमे वझे ठ मास सुधी केदखानामां ते-
म ज प्रतिपधमां रखा. ”

आ प्रमाणे ज्ञानीना वचनो साजळीने काकजंघ राजाए पोताना पुत्रने
राश्य पर स्थापन करी कोकाश सहित दीक्षा ग्रहण करी. अनुक्रमे केवळ ज्ञान
पापी ते वझे मोक्षपदने पाम्या.

“ जगतप्रसिद्ध काकजंघ राजा कोकाशनी बुद्धिची धर्मेनी हदता मेळवी
कारक समकित धारण करी अर्ताच्चि ज्ञान पापीने मोक्षे गया. ”

॥ इत्युपदेशमासादे चतुर्थस्तंजे एकोनपष्ठितम

व्याख्यानम् ॥ ११६ ॥

व्याख्यान ६० मुं.

दीपक समकित विषे

मिथ्यादृष्टिरज्यो वा, स्वयं धर्मकथादिज्ञि ।

परेषां बोधयत्येवं, दीपक दर्शन ज्ञेय ॥ १ ॥

जावार्थ—‘ मिथ्यादृष्टि के अभव्य पोते धर्मकथादिके करीने बीनाने योप पमाने, ते मिथ्यादृष्टिने दीपक समकित कहेवाय ठे. ’

अर्हो आ प्रमाणे भावना जाणवी—अनादि सांत ज्ञांगे प्रथम गुणस्थान के वर्ततो कोइ मिथ्यादृष्टि जीउ कोइ पण पुण्यने यांगे भावकना कुळमां उत्पन्न पाय. त्यां कुळाचारने द्वीपे गुण जिणेरे सामग्री पामीने मोटाइ पामवानी इच्छा करीने अपवा मत्सर, अहंकार के हउ बिगेरे करीने जिनरिब, जिनचित्त बिगेरे भावकने उचित एवा सारां कार्यां करे, परंतु ते देवादिकना सत्य स्वरूपने जाणतो नथी, तेम ज प्रथि भेद पण कर्यो नथी, तेथी सम्यक्ज्ञाव बिना न ते मुक्तयो करे ठे. आ प्रमाणे प्राणी अनतीवार तेवा मुक्त्यो करे ठे, परंतु तेथी विशेष प्रकारने ज्ञान थतो नथी. आगममां कशु ठे के—

पापण्यत देज्ज पडिमाओ कराविआओ जीवेण ।

असमजसविच्छिद न हु सुखो देसणव्वो वि ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जीवे प्राये करीने अनतीवार चेत्यो तथा प्रतिमाओ करावी ठे, पण ते असमजस द्विच्छिदी (मिथ्यादृष्टि) करावनी होवाथी शुद्ध दर्शन (समकित) नो एक देश पण पाम्यो नथी. ” (आ गाथा दर्शनरत्नाकरनी ठे.)

वळी अनादि अनत ज्ञांगे प्रथम गुणस्थानके वर्ततो कोइ अजव्य जीव पणीवार गुणादिक सामग्री पाम्या जनां पण कदापि कोइ पण जवमां सास्वादन स्वभावने (बीजा गुणस्थानकने) पण पामतो नथी. ते विषे प्रण चूवनना शरण श्रुत श्री तीर्थकर महाराजे कशु ठे के—

કાલે સુપત્તદાણં, સમ્મ ત્રિસુદ્ધ વોહિલાજં ચ ।

અતે સમાહિમરણ, અજબ્બજીવા ન પાવંતિ ॥ ૧ ॥

ઈંદત્તં ચક્કીત્તં, પંચુત્તરસુરવિમાણવાસં ચ ।

લોગતિયદેવત્ત, અજબ્બજીવા ન પાવતિ ॥ ૨ ॥

ઉત્તરનરપંચુત્તરં તાયતીસા ય પુબ્બધર ઈંદા ।

કેવલ્લિદિલ્લિય સાસણિ જક્કણિ જક્કા ય તોઽજ્જવા ॥૩॥

જાવાર્થ—“ સમયે સુપાત્ર દાન, સમ્યક્ પ્રકારે ત્રિસુદ્ધ વોધિલાભ તથા અતે (મૃત્યુ સમયે) સમાધિ મરણ દૃષ્ટા વાનાં અજબ્બ જીવો પામતા નથી. ઇન્દ્ર-પણું, ચક્રવર્તીપણું, પાંચ અનુત્તર વિમાનનો વાસ, લોકાતિક દેવપણું, દૃષ્ટા વાના પણ અજબ્બ જીવો પામતા નથી. શક્તિ પુરુષપણું, નારદપણું, ત્રાયવિંશત્ દેવપણું, ચૌદ પૂર્વધારીપણું, ઇન્દ્રપણું, કેવલી પાસે દીક્ષા તથા શાસનના જક્ક અથવા જક્કિણીપણું દૃષ્ટાં વાના પણ અજબ્બ જીવો પામતા નથી. ”

સંગમ ય કાલસૂરિ કવિલા અગાર પાલયા દો વિ

નોજીવ ગુહમાહિલ્લ ઉદાયિનિવમારઓ અજ્જવા ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ એક રાત્રીમા શ્રી મહાવીર સ્વામીને એકત્રીશ માણાત ઉપસર્ગ કરનાર સંગમ દેવ, કાલસૌંકરિક કસાઈ, કપિલા દાસી, અગારમર્દક આચાર્ય વે પાલક (પાંચસો મુનિને પીઢનાર પાલક તથા કુળનો પુત્ર પાલક), નોજીવનો સ્થાપક ગોષ્ઠામાહિલ્લ તથા ઉદાયીરાજાનો મારનાર ચિત્તયરત્ન સાહુ-દૃષ્ટા આ ચોવીશીમા અજબ્બ ધયા છે. ”

ચાર સામાયિક (સમકિત, શ્રુત, દેશ વિરતિ, સર્વ વિરતિ,)મા અજબ્બ માણી કદાચ ઉત્કૃષ્ટ પામે તો શ્રુત સામાયિક પામી શકે છે. તેથી અધિક ધીજા ત્રણ સામાયિકનો લાજ તેને મળતો નથી.

ઉપર કહેલા જબ્બ તથા અજબ્બ રૂપે પ્રકારના જીવો મિથ્યાત્વવળે યુક્ત

૧ ઉત્તર નર દૃષ્ટે લાઘાતર પુરુષ શ્લોકા પુરુષ જણાય છે તેની સંખ્યા ૭૦ ની વડ રીતે ગણી છે તે સમગ્રાંતુ નથી ૬૩ શ્લોકા પુરુષ ઉપરાંત ૧૧ શ્લ ગણે તો ૭૪ થાય ને નવ નારદ ગણે તો ૮૩ થાય કાર મિત્તરીમા ૧૫ ગણેત છે

छता पण धर्मादिकनी प्रस्थापना करीने तथा लुचा प्रकारनी समिति गुप्ति धारण करीने बीजाओंने प्रतिषेध प्रमाणे छे, तथा शासनने दीपावे छे. तेथी कारणने विषे कार्यनो उपचार करवाथी नेमने दीपक समकित कहेवाय छे. आ प्रसंग उपर अ-
गमर्दराचार्यनो सप्रथ छे ते नीचे प्रमाणे—

अगारमर्दक सूरिनो प्रथ

क्रितिप्रतिष्ठित पुरने विषे श्री विजयसेन सूरिना शिष्ये एकदा रात्री म
ध्ये स्वप्नमा पाचसो हाथीओथी युक्त एक सुकर जायो. ते वात तेणे मातःकाळे
गुरने कही. ते सांजळी गुरु बोट्या के ' आजे कोइ अजव्य गुरु (आचार्य)
पांचसो शिष्यो सहित अहीं आयसो. ' पत्ती ते ज दिवसे रुद्र नामना आचार्य
पाचसो शिष्यो (साधुओ) सहित ते गाममा आव्या. ते दिवसे विजयसेन
सूरि तेमनी अशनादिकरी जक्ति करी. पत्ती बीजे दिवसे पोताना शिष्योने ते
आचार्यनी अजव्यवानी खारी करावना माटे लघुनीत करवाने स्थाने गुप्त
रीति कोयवा पथराव्या. रात्रे ते आचार्यना शिष्यो मातु परउववा गया, तेव-
रते पणजे कोयना दवावाथी चमचम शब्द थवा द्याग्यो. ते शब्द सांजळीने ते
साधुओ कोयवाने नर्हा जाणवाथी जीवोतु मर्दन थाप छे एम जाणीने बारवार प
थात्ताप करी पोताना आत्मानी निंदा कर्वा लाग्या अने ते पापनु प्रतिक्रमण
करवा लाग्या. पत्ती आचार्य पोत लघुनीत कर्वा लठ्या. तेणे पण चमचम शब्द
सांजळ्यो तेथी तेना पर बारवार जोरथी पण मूकी शब्द करावता बोट्या के ' अ
हो ' आ अरिहतना जीवो पोकार करे छे ' आ वाच विजयसेन सूरि पोताना
शिष्योने प्रत्यक्ष सज्जन्यु पत्ती मातःकाळे सूरि आचार्यना शिष्योने कथु
के " आ तमसो गुरु अजव्य होराथी सेवना योग्य नथी केमके—

सण्पो एक मरण, कुगुरु दिति अनताइ मरणाइ ।

तो वर सण्प गहियं, मा कुगुरुमेवणा जहा ॥ १ ॥

भारार्थ—“ सर्प (कर्दव्यो होय तो) एक ज मरण मरण आपे छे
पण कुगुरु तो अनतमव सुधी अनना मरण आपे छे तेथी सर्पने ग्रहण करवो छे
कुगुरुनी सेवा करवी श्रेष्ठ नथी ”

અસજયં ન વંદેજ્ઞા, માયરં પિયરં ગુરુ ।

સેવનાવિય સિદ્ધાણં, રાયાણં દેવયા પિ વા ॥ ૨ ॥

જ્ઞાપાર્થ—‘ સંયમ વિનાના (અમયતિ-વિરતિ રહિત) માતા, પિતા, ગુરુને વદના કરવી નહીં અને તેના અમયતિ શેઠ, રાજા, અથવા દેવતાની સેવા પણ કરવી નહીં ”

મહાચારો સૂરિ, જઠ્ઠાચારાણુવિક્ષત્રો સૂરિ ।

ભ્રમ્મગ્ઢિત્રો સૂરિ, તિન્નિ વિ મન્ના પળાસંતિ ॥ ૩ ॥

જ્ઞાપાર્થ—“ જ્ઞાત આચારવાળો સૂરિ, જ્ઞાત આચારવાળાને નહીં અટકાવનાર સૂરિ અને ભ્રમ્માર્ગની પ્રત્યક્ષ કરનાર સૂરિ—એ ત્રણે ધર્મ માર્ગનો નાશ કરનારા છે. ”

વહારથી આચાર પાલનારાને માટે શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રમા કહ્યું છે કે “ જેઓ સાધુના ગુણોથી મુક્ત થવા સાધુ ક્રિયાઓ કરે છે તેઓ છ જીવનિકાય પર દયાવાળા હોતા નથી, અશ્વની જેવા ચપલ હોય છે, હાથીઓની જેવા નિરકુશ (મદોન્મત્ત) હોય છે, શરીરને ઘઠારી મઠારી મમલી સમારી રાખે છે અને ધોયેલા ટુપેટાં હજ્જત રશ્મી પહેરે છે અને જિનેશ્વરની આજ્ઞાનુ ભક્ત્યધન કરી સ્વચ્છદપણે વિચરે છે. તેઓ અને વસ્તુ જે આવશ્યક ક્રિયા કરે છે તે લોકોત્તર દ્રવ્ય આવશ્યક કહેવાય છે. દત્તાદિ ” વળી શ્રી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રની વૃત્તિમા પણ કહ્યું છે કે—

પરમર્થ સંથવો વા સુદિષ્ઠ પરમર્થસેવણા વા વિ ।

વાવન્ન કુદસણ વજ્જણાય સમ્મત્તસદ્દહણા ॥ ૧ ॥

જ્ઞાપાર્થ—“ પરમાર્થ સસ્તવ, મુદ્દિષ્ઠ પરમાર્થ સેવના, વ્યાપન્ન દર્શનીનુ વર્જન તથા કુદર્શનીનુ વર્જન—આ ચાર સમક્ષિતની સદ્દહણા છે. (આ ચારે સદ્દહણાનુ વર્ણન દ્રષ્ટાંત સાથે પહેલા સ્થાનમા આપી ગયેલા છે.)

તેથી કરીને મિશ્રાદિની સેવના કરવાથી આત્મગુણનો હાની થાય છે—પતન થાય છે કહ્યું છે કે—

जं तवसंयमहीण नियमविदुण च वज्रपरिहीणं ।

त सेलसम अयतं बुद्धतं बोद्धए अन्नं । १ ॥

जायार्थ—“ जे तप सयमधी रहित छे, नियम विनाना छे, अने प्रलय
र्यधी रहित छे तेना अयत—अग्निति जीयो पथ्यरना बहाण समान होवापी
पोने धुने छे अने बीजाने पण दुमाने छे. ”

अहाँ आवश्यक निर्युक्तिनी बृहत्बृत्तिमा कहेलु एक दृष्टांत नहु उपयोगी
छे, ते ए छे के—कोइ एक साधुओना समुदायमा एक साधु श्रमणगुण रहित
तो, ते हमेशा गोचरी विगेरेनी आधोचनाने गबते बारबार पोताना आत्मानि
निंदा करतो सतो प्रतिक्रमण करतो हुतो. तेने जोइने गणा मुनिओ तेनी प्रशंसा
करना हुता. एकदा कोइ सम्यक् ज्ञानवाला सवेगी साधु त्या आन्या. तेमणे तेनो
प्रपच जाणीने बीजा साधुओने कहु के “ एरु समृद्धिवालो गृहस्थ दर वर्ष पोताना
परमा सर्व रत्नादिक जरी पुण्यने पाटे ते घर बाळी देतो हुतो ते जोइने सर्व लो
को तेनी प्रशंसा करता हुता के ‘ अहो ! आ गृहस्थनु रत्नादिक पर केनु नि-
र्दोषीपणु छे ? ’ अन्यदा तेणे रत्नादिकधी जरीने पोतानु घर अग्निधी सज्जा-
व्यु. ते बस्ते प्रचड वायु जावार्थी अग्निनी ज्वाला एन्वीबधी वृष्टि पामी के आ
रु नगर बळीने जल्ल घड गयु तेथी राजाए ते गृहस्थने दरिद्री करी (सर्वस्व लुप्त
होइने) नगर बहार काढी मूख्यो बीजा कोइ नगरमा कोइ बलिक ते प्रमाणेज
पोतानु घर बाळवा तैयार थयो तेनी खरर यता तेनु परिणाम अशुभ जाणीने
राजाए प्रथमधी त तेने गाम बहार काढी मूख्यो. तेथी आखा नगरना होको छ-
वी थया हे मुनिओ ! ते ज प्रमाणे आ साधु पण उहारथी थपो आरुबर क-
रे छे, त तपोने पण अनर्थकारक छे, मोटे तेनी समा के सेवा करवी बीजकुल
योग्य नथी. तेनो परिचय पण हानीकारक छे ” ते मान्छीने बधा साधुओ ते
बाधाचारीनो त्याग करीने पोतपोताना धर्म-या मार्ग पर थया.

माटे हे साधुओ ! तमे पण आ अज्ञव्य गुप्तनो त्याग करी शुद्ध चारित्र्य
नु पानन करो ” ते मान्छीने रक्षाचार्यना शिष्यो विस्मय पामी विचार करव
दाय्या के “ अहो ! आ रक्षाचार्यनो कोइ अर्थवैक क्रियादत्त छे के जेध
आदत्ता बस्वन् सुधी आपणा जाणवामा पण ते आन्यो नहीं. अने नेथी ज तेने

आपणे आरक्षी मुदत मुधी सेवा करी." आ प्रमाणे विचारीने तेओए ते अज-
य गुरनो त्याग कर्यो. अने संयमनुं प्रतिपादन करीने स्वर्गे गया.

त्याची चवीने ते पांचसो दिव्दीप राजाना पुत्रो थया. ते पुत्रो युवावस्था
गम्या, त्यारे हस्तिनापुरमा कोइ राजपुत्रीनो स्वयवर थतो हतो त्यां गया. ते व-
त्रे रुद्राचार्य (अंगार मर्दक)नो जीव घणा जवने विपे जमण करीने लंड थ
तो हतो, ते लंड पर घणो चार जर्रीने तेनो स्वामी ते ज गाम पासेथी नीकळ्यो.
लंडने चारने झीधे धराना मारतो जोडेने ते पाचसो कुमारो विचार करवा लाग्या
ते " अहो ! आ लंड पूर्व कर्मने योगे आ जवमा अनाथ अने अशरण थडेने म-
हा दुःख पामे डे. श्री देवेन्द्र आचार्य कर्मग्रथमा कर्तुं डे के—“ तिरियाळ
गृह्णितो सद्यो ससद्गो. इत्यादि—गूढ हृदयवाळो, शय्यवाळो अने शत्रु-
वाळो माणी तिर्यंचनु आयुष्य बाधे डे. विगेरे ” ए रीते चिंतवता ते
पांचसो कुमारोने जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयु. तेथी तेओए पोताने पूर्वजव
दीगो पटझे तेने पूर्व जनो लपकारी गुरु जाणीने तेना स्वामी पासेथी धन
आपी छोडाव्यो अने दुःख रहित कर्यो. पत्री ते सर्वे कुमारो आवु जवनाटक जो-
ड चारित्र ग्रहण करी केवळज्ञान पामीने मोक्षे गया.

“ अंगार मर्दक आचार्य वहारथी विरागता धरावतो हतो. तेना
पांचसो शिष्योए मोक्षतुं साधन कर्तुं पण ते तो जवमा जटख्यो. माटे दीपक
समकितवाळानी सेवा करवी नहीं. अने शुजमतिवाळा जीवोए शुष्क श्रद्धा
धारण करवी. ”

॥ इत्युपदेशमासादे चतुर्थस्तने पट्टिनम
व्याख्यानम् ॥ ६० ॥

વ્યાખ્યાન ૬૧ મું.

સમકિતનું વસ્તુ સ્વરૂપ

મિથ્યાત્વપુદ્ગલજ્ઞાનાવાત પ્રદેશા. સન્તિ ચાત્મનઃ ।

તે સર્વે સ્વસ્થતાં નીતે સમ્યક્ત્વ વસ્તુ તદ્ભવેત્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ આત્મપ્રદેશસાથે રહેજ્ઞા મિથ્યાત્વમોહનીના પુદ્ગલોનો અજ્ઞા (કૃપ) ધવાથી આત્માના સર્વ પ્રદેશોએ સ્વસ્થતાને પામે છે તે વસ્તુતાપ સમકિત કહેવાય છે. ”

અહીં શ્લોકમાં મિથ્યાત્વના પુદ્ગલો કયા તેના ઊપસાધકથી અનતાતુષ ધિ કપાયના એ પુદ્ગલો છે તે પણ ગ્રહણ કરવા. તેનો ક્ષયોપશમાદિકે કરીને અજ્ઞાવ ધવાથી મઘીનતાને અજ્ઞાવે ઇજ્વઠ થયેલા વસ્તુની જેમ જીવના પ્રદેશને વિષે નિર્મલતા રૂપ એ શ્રદ્ધાગુણ પ્રગ્ન થાય છે તે જ વસ્તુતાપ સમકિત કહેવાય છે. એ આ શ્લોકનો જાવાર્થ છે.

અહીં શિષ્ય શકા કરે છે કે—જીવ મિથ્યાત્વના પુદ્ગલોના જ પ્રણ પુ જ કરે છે શુદ્ધ, અર્થ શુદ્ધ તથા અશુદ્ધ. તે આ રીતે—કોટ્ટવા ફોતરાં સહિત હોય છે, તને ઢાળ બિગેરે લગાતી ફોતરા કાઢી શુદ્ધ કોટ્ટવા કરવામા આવે છે તેમા જેના તદ્દન ફોતરાં નીકળી જાય તે શુદ્ધ, જેના અર્ધા ફોતરા નીકળી જાય—અર્ધા રહે તે અર્ધ શુદ્ધ, અને જેના એમના એમ ફોતરાં રહે તે અશુદ્ધ. એ રીતે જ ॥ પુજ કરે છે. તે વિષે કશું છે કે—

દમ્પણમોહ તિવિદ્ધ સમ્મ મીસ તદ્દેવ મિચ્છન્ત ।

સુખમચ્છવિસુખમવિસુખ ત દ્વવદ્ધ કમસો ॥ ૨ ॥

જાવાર્થ—“ દર્શન મોહનીયના ત્રણ પ્રકાર છે. સમ્યક્ત્વ, મિથ્ય અને મિથ્યાત્વ. તેમાં પહેલો શુદ્ધ, બીજો અર્ધવિશુદ્ધ અને ત્રીજો અવિશુદ્ધ એમ અનુષ્ટોમે ત્રણ પ્રકાર હોય છે ”

तो एक सरखा ज मिथ्यात्वना पुद्गलो साधक बाधक बने प्रकारना गुण-
ने बिषे शी रीते प्रवर्ती शके ? जो वे वस्तु जिन्न जिन्न होय, तो तेम घटी शके.
जो एम कहो के ते मिथ्यात्वना पुद्गलोमाधी मदनपण (मेझापण) जनुं रहु ते-
थी ते शुद्ध सम्यक्त्व मोहनीय थाय डे तो पत्ती तेमां मदन (मेझा) पणं शुं ?
अर्थात् मेझापण क्यां रहुं के जेथी ते मिथ्यात्वना पुद्गलो कहेवाय ? ”

आ शकानो गुरु जवाब आपे छे के—चार प्रकारना (चोटाणीया) म
हारसने स्थाने रहैझा (चोटाणीया रसवाळा) मिथ्यात्वना पुद्गलो मिथ्यात्वरूप
बाधकपणाने तथा बिजावपणाने पामी शके डे. परंतु कोदराना फोतराना त्यागनी
जेम ते पुद्गलोमाधी महारसना अजावे करीने अनिवृत्ति करण करवाथी एक ठा-
णीयो रस कर्यो. तेथी यथार्थ वस्तु परिणामनो ज्वाघात न करे एवं समकित्त मो-
हनीय थाय डे. तेमां काइक शकादिक उत्पन्नथाय डे तेथी तेने मोहनीय कहु डे.
ते समकित्त मोहनीयनो सर्वथा ह्य थवाथी चरमदर्शन (क्वायिक समकित्त) थाय
डे. तेमा कदापि शकादिक अतिचार लागता ज नथी. आ रीते पुद्गलो
भिन्न जिन्न नहीं छता पण तेना त्रण प्रकार थाय डे. तेमां काइ शका करवा
जनुं नथी. ”

हवे समकित्त इष्टिनुं ज्ञान तेज ज्ञान कहेवाय डे ते बिषे कहुं छे के—
सदाद्यनन्त धर्माद्वयमेकैक वस्तु वर्तते ।

तत्तथ्यं मन्यते सर्वं श्रद्धावान् ज्ञानचक्षुः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ दरेक वस्तु सत्, असत्, बिगरे अनन्त धर्म युक्त डे ते सर्व
ज्ञानचक्षु करीने श्रद्धावान् सत्य माने छे. ”

एकान्तेनैव ज्ञापन्ते वस्तुधर्मान् यथा तथा ।

तस्मादज्ञानता ज्ञेया मिथ्यात्विनां निसर्गजा ॥ २ ॥

जावार्थ—“ मिथ्यात्वीओ सर्व वस्तुना पृथक् पृथक् धर्मोने जेम तेम (को-
इक युक्तिथी) एकातपणे ज कहे डे. माटे ते मिथ्यात्वीओनी स्वात्ताविक ज अ-
ज्ञानता डे एम जाणवु ”

दरेक तस्तु सन् असत् बिगरे अनन्त धर्म युक्त डे. जेम एक घट रुपी वस्तु

હે તે પોતાના રક્તપણાદિક ગુણે કરીને સત્ હે અને ઘોજા પટાદિકના ધર્મ કરીને
અસત્ હે આદિ શબ્દથી અર્હા પુદ્ગલોની સાથે એકપણ (અગ્નિત્રપણ) હે,
વ્યવહારથી માનેલુ હે કે ઘટ હે, નિશ્ચયથી તો પટ, લઘુટ (લાકડી), શકટ,
મુરણ વિગેરે ધર્મ યુક્ત હે તેથી આ ઘટ ધર્મ સ્વ થયો હતો કદાચિત્ તે તે જાણે
પણ પામે હે. તેથી રીતે જીવ પણ ગાયપણ, હાથીપણ, હીપણ, પુરુષપણ વિગેરે
પામે છે તે વ્યવહારથી જાણલુ, નિશ્ચયથી તો પૂર્વે કહેલા સર્વ ધર્મથી યુક્ત અને
અચ્છેદ્ય, અજેદ્ય વિગેરે ગુણ યુક્ત હે. આ પ્રમાણે સર્વ સમક્તિની જ્ઞાન હોય છે
પણ વીજાને તત્ત્વ જ્ઞાન હોતુ નથી, અજ્ઞાન હોય છે. મહાજ્ઞાપ્યમા કયુ હે કે—

સદસદવિસેસણાઓ જગહેજ જહદિઓવલજાઓ ।

નાણફલાજાવાઓ મિચ્છદિચિસ્સ અન્નાણ ॥ ૧. ॥

જાવાર્થ—“ મિથ્યાત્વોત્ત્વ જ્ઞાન સત્ અમત્ વિગેરે વિશેષ ધર્મથી યુક્ત ॥
જા વસ્તુના પરિજ્ઞાન રહિત હોય હે, જગના હેતુષૂત્ત્વ હે પટ્ટને કે તે સત્તાવન ધધના
હેતુને યથાર્થપણે જાણતો નથી, યદ્વચ્છાપણ—સ્વેચ્છાચારીપણ હે અને જ્ઞાનહું
ફલ જે વિરતિ તેનો અજાણ હે. તેથી મિથ્યાદષ્ટિનું જ્ઞાન તે અજ્ઞાન જ જાણલુ ”

હવે સમક્તિ સતે જ બુદ્ધિના આઠ ગુણ પણ હોય હે તે વિષે કહે હે.

અષ્ઠૌ બુદ્ધિગુણા. સન્તિ શુશ્રૂપાશ્રવણાદય. ।

સમ્યક્સ્વવાન તદાહ્ય સ્યાદિત્યાહિત ચિદાત્મજિ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ શુશ્રૂષા, શ્રવણ વિગેરે બુદ્ધિના આઠ ગુણો હે તે ગુણો
સમક્તિવાનને હોય હે. એમ જ્ઞાની પુરુષો કયુ હે. ” તે આ પ્રમાણે—

શુશ્રૂષા પટ્ટને સાજલવાની ઇચ્છા તે વિના શ્રવણાદિક ગુણો પ્રાપ્ત થતા
નથી વીજો ગુણ શ્રવણ પટ્ટને શાસ્ત્રાદિક સાજલતુ તે. શ્રવણ કરવાથી જ મોટા
ગુણ પ્રાપ્ત થાય હે તે વિષે પામશકમા કયુ હે કે—

ધારાજસ્યાગતો યદ્દન્મધુરોદકયોગત. ।

વીજ પ્રરોહમાદત્તે તદ્દત્તસ્વશ્રુતેર્નર. ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ ત્વારાં જલનો ત્યાગ થવાથી અને મીઠું જલનો યોગ થવાથી

वीज अंकुराने पामे ठे. ते ज प्रमाणे तत्त्वनु श्रवण करवाथी माणस बोधीबीज-
ना अंकुराने पामे ठे. ”

द्वारांजस्तुल्य इह च, जवयोगोऽखिलो मतः ।

मधुरोदकयोगेन, समा तत्त्वश्रुति स्मृता ॥ १ ॥

नाचार्य—“ अहीं स्वारा जळ जेवो समग्र जवयोग जाणवो अने मीष्ट
जळना योग समान तत्त्वज्ञाननुं श्रवण समजवु. ”

त्रीजो गुण ग्रहण एटझे श्रवण करेझा शास्त्रनु ग्रहण करवु. चांधो गुण
धारण एटझे ग्रहण करेझाने भूलवु नही. पाचमो गुण लहा एटझे ते संबंधी वि-
चार करवो ते सामान्य ज्ञान. ढांचो गुण अपोह एटझे अन्वयव्यतिरेकादिके विशेष
विचार करवो ते विशेष ज्ञान सातमो गुण अर्थविज्ञान एटझे लहा अने अपोहना
योगथो मोह, सदेह, निर्णयस (लक्ष्मी मति) विगेरेनो नाश थवावने जे ज्ञान
प्रगट थाय-ते. अने आठमो गुण तत्त्वज्ञान एटझे ‘ आ आप ज ठे ’ एवो निश्च-
य थवो ते. आ आठ बुद्धिना गुणो छे, ते आठे गुणोथी युक्त दर्शन (समकित) हो-
य ठे केमके तेथी (समकितथी) सर्व पदार्थना परमार्थनी पर्यालोचना थड शके ठे.
ते विषे सुबुद्धि मंत्रीनु दृष्टान्त छे ते नीचे प्रमाणे ठे—

सुबुद्धि मंत्रीनु दृष्टान्त

चपा नगरीमा जितशत्रु नामे राजा हतो तेने सुबुद्धि नामे मंत्री हतो.
ते जैनधर्मी हतो. एकदा राजा मनोहर पडू रसमय स्वादिष्ट रसवती करावीने घणा
मामत, मंत्री विगेरे सहित नोजन करवा वेजो. जमता जमता स्वादलुब्ध राजा
“ अहो ! आ रसवती केवी स्वादिष्ट ठे ? अहो ! आनी सुगंध केवी सरस ठे ? ”
इत्यादि वाक्योथी वारंवार तेनी प्रशंस करवा लाग्या. ते बखते सुबुद्धि मंत्री वि-
ना बीजा सर्वे सामंतो विगेरे पण रसोइना स्वाद विगेरेनी प्रशंसा करवा लाग्या.
सुबुद्धि तो सारी के नयली काइ पण जोड्यो नहि. तेथी राजाए तेने पृच्छुं के
“ हे मंत्री ! तमे केम आ रसोइनी काइ पण प्रशंसा करता नथी ? शुं तमने आ
रसोइ सारी नथी लागती ? ” मंत्रीए कबु के “ हे स्वामी ! मने शूज के अशूज
वस्तु जोइने काइपण विस्मय थतो नथी केमके पुद्गल्लो स्वभावथी ज घनीमां
सुगरी, घडीमा छुगरी, घनीमा मुरस, घनीमा नीरस थड जाय ठे. तेथी तेनी

मशसा करवी के निंदा करी युक्त नहीं । " राजान तेना वचन पर विश्वास आब्या नहीं. एक दिवस राजा सर्व परिवार सहित उग्रानमा जतो हतो. त्यां मार्गमा एक नगर फरती खाइ हनी ते आबी. तेमां जळ थोरु हतु, तेथी ते जळमां कीना पड्या हता, दुर्गंध मारतु हतु अने सूर्यना तापथी ठकळी गयेतु हतु तेनी दुर्गंधा धरी राजाए तथा बीजाओए नासिकान वस्त्रथी ढाकी दधने ते पाणीनी दुर्गंधा विषे निंदा करी के ' अहां ! आ जळ महा दुर्गंधी ठे. ' ते सांजळी मत्रीए कथु " हे राजा ! आ जळनी निंदा करवी युक्त नहीं. केमके ' आ ज ' मळ काले करीने प्रयोग घने दुर्गंधी ठता पण सुगंधी थड जाय छे. " ते सांजळी राजाए तेना वाक्यने स्वीकार्यु नहीं. पत्री मत्रीए गुप्त रीते पोताना खानगी माणस पासे ते खाइतु जळ मगावी वस्त्रथी सारी रीते गळीने एक कोरा ' माटीना घनामा नारयु. पटी तेमां निर्मळी (कतक) फळनु चूर्ण नांखी ते जळने निर्मळ कथु, पांडु फरी पी गळीने बीजा कारा घनामा नारयु ए प्रमाणे एकवीस दिवस सुषां ते जळने गळी गळीने जुदा जुदा घनामां नांखु. एटले ते जळ तदन स्वच्छ, स्वादिष्ट अन शीतल तथा सर्व जठ करतां अधिक सुंदर थड गयु पत्री तेमां सुगंधी पदार्थ नांखी तेने सुवासित कथु. पत्री ते जळ मत्रीए राजाना जठररुक्ते आपीने कथु के ' आ जळ गवन आय्ये राजाने पीवा आपयु. ' पत्री राजाए ज्यारे-पीवा माटे जळ मा ग्यु त्यारे तेणे ते मळ आप्यु ते जळनु पान करी तेमा अलौकिक गुणो जोड राजाए पूज्यु के ' आपु अद्भुत स्वादिष्ट जळ क्याथी ? ' जळरुक्ते जवान आप्यो के ' हे स्वामी ! आ जळ मत्रीए मने आप्यु ठ. ' राजाए मत्रीने पूज्यु, त्यारे मत्री ए कथु के ' हे स्वामी ! जो मने अजय आपो तो आ जळनी हकीकत कहु. ' ते सांजळी राजाए तेने अजय आप्यु. त्यारे मत्रीए कथु के ' हे राजा ! पेनी खाइतु आ पाणी ठ. ' ते सांजळी गजाए त बात मानी नहीं. त्यारे मत्रीए राजानी समझ ते खाइतु जळ मगावी पूर्ण कहेल्ली विधि प्रमाणे ते जळने स्वादिष्ट बनाय्यु. ते जोड राजा विस्मय पायी बोळ्यो के ' ह मत्री ! आबी रीति ते क्याथी जाणी ? ' मत्रीए कथु " हे देव ! जिनाम सांमळवाथी अने सर्वहवाथी आ सर्व पुद्गळना परिणामनी स्वर पर छे ' हे राजा ! ' पुद्गळोनी अचित्य शक्ति ठे अनेक प्रकारे परिणाम पापरानो तेनो स्वभाव छे पण ते कथा स्वभाव तीरो नावे वर्तें छे ते स

ज्ञानीओ ज्ञानथी जाणी शके ठे उग्रस्थ जीओ ज्ञानावरणीयादि

कर्मों वरुं आवरण पामेझा होवाथी सम्यक् प्रकारे जाणी शकता नथी, तां पण तेओ शास्त्रना ते वचनोने अवगय सदहे ठे.

बळी हे राजा ! आ जगतमां वस्तुनी अनुपलब्धि (अमाप्ति) वे प्रकारे होय ठे. एक तो सत् (ठती) वस्तुनी अमाप्ति अने बीजो असत् (अछती) वस्तुनी-अमाप्ति तेमा सप्तज्ञानां शांगमां, आकाशनु पुष्प विगेरे असत् वस्तुनी अमाप्ति कहेवाय ठे. पटझे ते वस्तुओ छुनियामा ठे ज नही. बीजी सत् (ठती) वस्तुनी अमाप्ति ते आठ प्रकारनी छे. तेमा अति दूर रहेझी वस्तुनी प्राप्ति न था-य ते पहेझो प्रकार छे. तेना पण देश, काल अने स्वभाव ए त्रण जेद छे. जेम कोड माणस बीजे गाम गयो, तेथी ते देखातो नथी. तेथी ते माणस शुं नथी ? छे, पण देश थकी अति दूर रहेझो होवाथी तेनी प्राप्ति थती नथी. ए प्रमाणे समुद्रने पेंद्रेपार मेरु विगेरे छे, ते सत् ठतां पण दूर होवाथी देखाता नथी. तथा कालथी दूर होय ते पण देखाता नथी. जेम मृत्यु पामेला पोताना पूर्वजो तथा-ह-वे पडी थवाना पद्मनाभ जिनेश्वर विगेरे कालथी दूर होवाने बीधि देखाता नथी. बीजो प्रकार स्वभावथी दूर होय ते पण देखाता नथी. जेम आकाश, जीव, भूत, पिशाच विगेरे देखाता नथी. ते पदार्थो छे पण चर्मचक्रु गोचर थड शकता नथी आ त्रण जेद पहेला विप्रकर्ष (दूर) नामना प्रकारना छे. बीजो प्रकार अति स-मीप जे वस्तु होय, ते पण देखाती नथी. जेम नेत्रमा रहेलु काजळ देखातुं नथी, ते शुं नथी ? छे ज. इन्द्रियनो घात थवाथी वस्तु देखाय नहीं ते बीजो प्रकार छे. जेम अध, बधिर विगेरे माणस रूप, शब्द विगेरेने जोड साजळी शकतो नथी. तो तेथी शु रूप, शब्द विगेरे नथी ? छे ज तथा मनना असावधानपणाथी वस्तु देखाय नहीं, ते चौथो प्रकार छे. जेम अस्थिर चित्तवाळो मनुष्य पोतानी-पासे थडने जता हाथीने पण जोड शकतो नथी. तो शु हाथी त्याथी गयो नथी ? गयो छे. तथा अति सूक्ष्मपणाथी वस्तु देखाय नहीं ते पाचमो प्रकार छे. जेम के जाळीयानी अदर परुता सूर्यना किरणोमा रहेझी त्रसरेणु (रजकणो) तथा पर-माणु छणुक विगेरे तेमज सूक्ष्म निगोटना जीवो विगेरे देखाता नथी. तेथी शु ते नथी ? छे ज. तथा कोड वस्तुना आवरणथी कोड वस्तु देखाय नहीं ते षष्ठो प्रकार छे. जेम जीतने अतरे रहेझी वस्तु देखाती नथी. तो ते वस्तु शुं नथी ? छे. षष्ठ मंडळनो पाठळनो जाग देखातो नथी. केमके ते आगळना जागथी

व्यवहित धयेमो डे. तेमज शास्त्रना सुद्ध अर्थ पण मतिनी मदताने टीधे जाणी शकातो नथी. तथा एक वस्तु वरुं गोजी वस्तुनो पराजव घवाथी ते (बीजी) वस्तु देखी शकाती नथी ते सातमो प्रकार डे. जेम सूर्योदिकना तेजथी पराजव पायेझा ग्रह, नक्षत्रो आकाशमा मळत ठतां पण देखाता नथी. तेमज अंधकारथी पराजव पायेझो घमो देखातो नथी. तो शु ते वस्तु नथी ? डे ज. तथा समान वस्तु साथे मळी जवाथो जे देखाय नहीं ते आठमो प्रकार डे जेम कोझा मगना दगझामा एक सुत्री आपणा मग नारया अथवा कोझा तत्रना दगझामा आपणे तस नाक्या ते आपणे जाणीये डीये, तो पण आपणे नाखेझा मग अथवा तन देखाता नथी. (जूदा पनी शकता नथी.) तेमज जळमां नाखेझुं झवण, साकर बिगेरे जुष्ट देव्ही शकातु नथी तो तेथी शु ते जळमा झवण के साकर नथी ? डे ज. आ प्रमाणे आठ प्रकारे ठती वस्तुनी पण अप्राप्ति थाय डे. ए प्रमाणे पुद्गल तथा जीव बिगेरेमा अनेक स्वजावो विप्रमान छे, ते अनुक्रमे प्रकट थाय डे, परंतु ते सर्व स्वजावोनी विप्रकर्षादिक कारणोने डीधे प्राप्ति चड शकती नथी. एम सर्वेन जाणवु.

अहो कोड शका करे के “उपर बतावेमा मकारोमां देवदत्त बिगेरे देशांतर गयेझा देखाता नथी एम कण, तेओ जो के आपणने अटउय डे, तो पण तेओ जे देशमां गया डे ते देशना लोकोने तो तेओ मृत्यु डे, तेथी तेओनी सत्ता (होवापणु) मानवामां अमने बाधो नथी. पण जीवादिक तो कोड पण कदापि देखी शकतां नथी, तो ते जीवादिक डे एम शी रीते मानी शकाय?” आतो जवाब ए छे के “जेम परदेश गयेझा देवदत्तादिक केवडाकलेमृत्यु होवाथी तेमनु होवापणु मानी शकाय डे, तेम जीवादिक पदार्थो पण केवडीने मृत्यु होवाथी तेमनु होवा पाणु मानी शकाय डे. अथवा परमाणुओ निरंतर अमृत्यु डे तो पण तेना (परमाणुना) कार्यथी तेमनी मत्ता (होवापणु) अनुमानथी सिद्ध थाय छे, तेम जीवादिक पण तेना कार्यथी अनुमान वरुं सिद्ध थाय डे. ”

आ प्रमाणे सिद्धान्तना राखनी शुक्तिओधी मुतुळि प्रधाने राजाने प्रतिषेध पमाड्यो. तेथी राजा देशविरनि (वार जत) अमीकार करी श्रावक थयो. पत्री केवडेक काले राजा तथा प्रधाने प्रवज्या ग्रहण करी. अने अनुक्रमे मोक्ष पदने पाम्या चहु डे के—

जियसत्तु पन्निवुळ्ळे, सुबुद्धिवयणेण उदयनायंमि ।

तद्दोवि समणसिंहा, सिद्धा इकारसंगधरा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ सुबुद्धिमन्त्रीना वचन वने जळना दृष्टांतपी जीतज्ञातु राजा प्रतिबोध पाम्यो. अने ते वने श्रमणसिंहो अंगीयार अंगने धारण करी सिद्धि-पदने पाम्या.”

“ आ चार स्तंजमा (प्रथम खण्मां) समग्र बुद्धिना निधानरूप सम-कितने घणा प्रकारे दृष्टांतो सहित देखावु ठे. ते समकित मोक्षना सर्व शुज हेतु-ओमां मुख्य (प्रथम) ठे. माटे पाउकोण (जणानारे, जणावनारे, साजळनारे) ते समकितनी प्राप्ति माटे सतत् उद्योग करवो. ”

॥ इत्युपदेशमासादे चतुर्थस्तंजे एकपष्ठितम
व्याख्यानम् ॥ ६१ ॥

॥ इति चतुर्थ स्तंजः ॥

॥ इति प्रथम खंड ॥

સ્વાસ સ્વરીદો ને વાંચો

જૈન વર્ગમાં હાલમાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાનું કામ ઘણું સતોપકારક ચાલવા લાગ્યું છે. જુદી જુદી ચાર પાંચ સંસ્થાઓએ તે કામ ઊપાડી લીધું છે. શ્રીમંત ગૃહસ્થો તે કાર્યમાં પોતાના ડબ્બનો વ્યય કરવા લાગ્યા છે. ગુજરાતી જાણના વાંચનારાઓને માટે નીચેના પુસ્તકો અમૂલ્ય હાજર આપનારા છે.

૧	અપદેશ પ્રાસાદ જાપાંતર	જાગ ૧ હો (સ્તં ૧ થી ૪)	૧-૮-૦
૨	"	જાગ ૨ જો (સ્તં ૫ થી ૮)	૧-૮-૦
૩	"	જાગ ૩ જો (સ્તં ૯ થી ૧૨)	૧-૮-૦
૪	"	જાગ ૪ થો (સ્તં ૧૩ થી ૧૬)	૨-૦-૦
૫	"	જાગ ૫ મો (સ્તં ૧૭ થી ૨૦)	૨-૦-૦

આ પાંચ જાગમાં થઈને ૨૬૦ વ્યાખ્યાનો છે. તે દરેક વ્યાખ્યાન અપદેશક હોવા સાથે કથાઓવાળા હોવાથી રસિક છે. સમક્ષિત અને શ્રાવકના વ્રતો ઉપરાંત વીજી અનેક ધારતો સમાવેલી છે. તેની ભરી સુધી વાંચવાથી જ જાણી શકાય તેમ છે. આ પાંચ જાગ જેમાં સ્વરીદનારના રૂ. ૭-૮-૦ લેવામાં આવે છે.

૬ અપદેશમાળા મૂળ સહિત જાપાંતર (૭૦ કથાઓ સહિત) ફી. રૂ. ૧-૮-૦
(બુકનું પ્રમાણ ઘણું મોટું હોવા છતાં અન્ય સહાય મળેલી હોવાથી કિંમત ઘટી જોઈ રાખવામાં આવી છે. ગ્રંથ અર્પણ છે)

૭	શ્રી ત્રિપદિ શક્તિ પુરુષ ચરિત્ર જાપાંતર	(પર્વ ૧ હું-૨ જુ)	૨-૪-૦
૮	"	(પર્વ ૩-૪-૫-૬)	૨-૪-૦
૯	"	(પર્વ ૭ મું)	૧-૪-૦
૧૦	"	(પર્વ ૮ મું-૯ મું)	૧-૨-૦
૧૧	"	(પર્વ ૧૦ મું)	૧-૮-૦

આ પાંચ જાગમાં ૨૪ તીર્થંકર, ૧૨ ચક્રવર્તી, ૯ ચામુદેવ, ૯ વલ્લદેવ અને ૯ પ્રતિવાસુદેવ મળી ૬૩ મહાપુરુષોના ચરિત્રો વીજી અનેક કથાઓ સહિત તેમજ અપદેશથી જરૂર છે. પાંચ જાગ જેમાં સ્વરીદનારના રૂ. ૮ લેવામાં આવે છે.

૧૨ શ્રી અગ્નિત્વ કલ્પદ્રુમ (વિવેચન સાથે) વીજી આદિત્તિ ફી. રૂ. ૧-૪-૦

આ ગ્રંથ અપદેશથી જરૂર છે. ૭૫ ફારમની થુક છતાં કિંમત પૂરત

મયાણે જ રાસવામાં આવી છે. ટુંકાં વચ્ચતમાં ધીજી આટલિ કરવી પડી છે.

૧૩ ચરિતાવઢી	જાગ ૧ લો.	૧-૦-૦
૧૪ "	જાગ ૨ જો.	૧-૦-૦
૧૫ "	જાગ ૩ જો.	૧-૦-

આ ત્રણે જાગમાં અનેક ચરિત્રો, ચાર વ્રત ઉપર કથાઓ વિગેરે રસિકરસિક વિજાગ જ છુટીને દાસદાસ કરવામાં આવેલું છે.

- ૧૬ પ્રતિક્રમણના હેતુ. (તેના આઠ પર્યાય ઉપર આઠ કથાઓ સહિત) ૦-૬-૦
- ૧૭ શ્રી વિજયચંદ કેવઢી ચરિત્ર જાપાંતર (આઠ પ્રકારની પૂજા ઉપર આઠ કથાઓ તેમજ ધીજી કથાઓ યુક્ત) ૦-૬-૦
- ૧૮ પ્રબોધ વિનામણિ જાપાંતર (આગાધી ચોરીશીમાં ઘનારા ગણધરે કહેલું પોતાનું પૂર્વ વ્રત્તાંત. મોહ વિવેકનું સ્વરૂપ) ૦-૮-૦
- ૧૯ શ્રી શત્રુંજય માહાત્મ્ય જાપાંતર (શ્રી ધનેશ્વરમૂરિ વિરચિત દશ હજાર શ્લોકના ગ્રંથનું જાપાંતર. પણ રસીક ને ઉપદેશક) ૨-૮-૦
- ૨૦ શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સજ્જાનો જ્યુબીલી ગ્રંથ (સ્વાસ વાંચવા લાપક અને અનેક પ્રકારનો ધર્મો લેવા યોગ્ય) ૦ ૧૨ ૦

આ શિવાય ધીજી પણ અમારી સજ્જા તરફથી ઉપાયેલી ૫૦ ઉપરાંત યુકો છે, તે તેનું લીસ્ટ મળાવીને સ્વીકૃતિ કરવા યોગ્ય છે

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સજ્જા

જાવનગર.

झड़ कमे बेसानीने नगर बहार नीकळी. अनुक्रमे चाझती चाझती ते धात्री पृष्ठ चपा नगरीना उद्यानमा आबी. ते बखते ते नगरीनो राजा पुत्ररहित मरण पाये लो होवाथी प्रधानोए पंच दिव्य कर्मा हुता. ते पचदिव्ये उद्यानमा सुतेझा पेला पुत्र-ने प्रमाण कर्यो. तेथी प्रधानोए तेने राज्याजिपेक कर्यो. एट्ळे ते धात्री सहित त्या रही राज्यतु पावन करवा लाग्यो

अर्ही केटवेक काळे काष्ठ श्रेष्ठी परदेशी घेर आव्यो. त्या पुत्र, धात्री, मे ना अने वृकनो ए चार वस्तु तेणे जोड नही, तेथी तेणे पोपटने ते विषे पृष्ठ त्यारे पोपट बोझ्यो के ' हे श्रेष्ठी ! मने पाजरामाथी बहार काढो, तो हु निर्मय थडने सर्व वृत्तान्त कहु. ' त्यारे श्रेष्ठीए तेने पाजरामाथी मुक्त कर्यो. एट्ळे ते पो-पटे वृक्षपर बेसीने वज्रा तथा ब्राह्मणना अयोग्य सबधनी सर्व वात कही. ते सा जळीने श्रेष्ठीए बैराग्य पामी तरतज दीक्षा क्षीरी.

राजाना जयथी वज्रा पण ब्राह्मणने झड त्याथी नीकळी गड. तेझो चा-झता चाझता दैवयोगे पुत्रना राज्यवाळा नगरमाज आरीने रखा काष्ठ साधु पण बिहारना क्रमे फरता फरता तेज नगरमा आव्या, अने अकस्मात् ते वजनाने ज घेर जिज्ञा सेवा गया वज्राए पोताना पतिने ओळखीने विचार्यु के ' जो आ मने ओळखशे, तो मारी हीक्षना करशे. ' पढी तेणीए जिज्ञाना पात्रमा जिज्ञानी साथे पोतानु एक आचूषण मूकी दड पोकार कर्या तेथी राजसेवकोए ते साधुने चोर धा-रीने पकळ्या अने राजा पासे झड गया ते बखते राजा पासे बेडेझी धात्रीए तेमने ओळखीने राजाने कपु के ' आ तारा पिता छे. ' एट्ळे राजाए सर्व वृत्तात जाणी पिताने हणवा इछती माताने गाम बहार काढी मूकी, अने पोते श्रावक थयो. पढी पोताना पिताने बहु आग्रहथी तेणे त्या राख्या. राजा हमेशा सर्व समृद्धि महित गुरुने वदना करवा माटे जना लाग्यो ए प्रमाणे जैन शासननी उद्वानि जोडने ब्राह्मणो छेप करवा लाग्या, तेथी तेझा मुनिना जिझ जोवा लाग्या. पण ते तपस्वी मुनिमा एक पण दूषण जोत्रामा आव्यु नही, तेथी निराश थडने ब्राह्म-णोए प्रपच कर्यो तेओए एक गर्जवती दासीने छव्यनो लोच बतारीने कथु के ' तु आ साधुने कळक आप. ' छव्यना लोचथी तेणीए हा कही. पढी काष्ठ साधु बिहार करवा माटे तैयार थया अने राजा बिगरे यणा लोको त्यां आध्या. ते बखते पेढी दासी साध्वीनो वेप पहेरी मुनि पासे आबी सर्व साजळता बोझी के

‘ हे पूज्य ! आ तपाराथी रहेला गर्जने एमने एम मूकीने तमे विहार करो ठो, ते युक्त नथी. ’ एम कह्नीने तेणीए मुनिनुं वल्ल पकमथु. एट्ठे आथर्ये पामेला मुनि बोद्धा के ‘ हे मुग्धा ! शामाटे असत्य बोद्धीने तु अमने कोप पमाने ठे ? ’ ते बोद्धी के ‘ हुं असत्य बोद्धती नथी ’ ते साजळीने शासननी उन्नतिने माटे सर्वे लोक समझ् लब्धिवान मुनि बोद्धा के ‘ जो आ गर्ज माराथी रहेलो होय तो ते तेमने तेम स्थित रहो, परंतु जो आ गर्ज माराथी रहेलो न होय, तो तत्काळ तेणीनी कुङ्कि जेदीने नीकळी पनो ’ एउ कहेंताज ते गर्ज तेनी कुङ्कि-मांथी नीकळीने पृथ्वीपर पड्यो, एट्ठे जयथी कंपती तेदासी बोद्धी के ‘ हे पूज्य ! में ब्राह्मणोना कहेवाथी आवु अकृत्य कर्युं ठे, माटे मारापर कृपा करो. ’ एम कह्नीने ते मुनिना पगमां पनी. ब्राह्मणो पण कंपता कंपता त्या आवीने मुनिना पगमां पड्या. पडी राजा विगेरेनी विनतिथी मुनिनो क्रोध शांत थयो. सर्वे लोको मुनिना उपदेशाथी धर्म पाम्या, अने ब्राह्मणोए जैन धर्मनी निंदा करवी मूकी दीधी. मुनि पण उत्कृष्ट तपवने सर्वे कर्मनो क्षय करी मुक्ति पदने पाम्या.

“ हे जय जीवो ! जो तमने मुक्तिना सुखनी अजिझापा होय, तो आ काष्ठ मुनिनु अद्वजुत चरित्र साजळीने विविध प्रकारनी तपस्याओ करी जिन धर्मनी उन्नति करो. ”

इत्युपदेशप्रामादे तृतीयस्तने एकविंशत्तमं
व्याख्यानम् ॥ ३१ ॥

व्याख्यान ३२ मुं.

उच्चा विद्याप्रज्ञावक विपे.

मत्रयन्त्रादिविद्याजिर्थुस्तो विद्याप्रज्ञावकः ।

सधाचर्ये महाविद्या, प्रयुञ्जयति नान्यथा ॥ १ ॥

ज्ञाचार्य—“ जे मंत्र, यत्र विगोरे विद्याधी युक्त होय, ते विद्यामन्त्रावक कहेवाय छे. ते विद्या मन्त्रावक सब विगोरेना कार्यने माटे महाविद्यानो उपयोग करे छे, बीजा कार्य माटे तेनो उपयोग करता नथी. ” अर्ही हेमचन्द्राचार्यनुं दृष्टांत छे ते नीचे प्रमाणे—

श्री हेमचन्द्र सूरिनी कथा.

धनुका गाममां मोठ झातिमां लसत थयेझा चांगदेवे देवचन्द्रसूरि पासे दीक्षा लीधी गुरए अनुक्रमे तेनु हेमचन्द्रसूरि एनु नाम पामनु अनुक्रमे पाट एमा कुमारपात्र राजा थये सते श्री हेमसूरि ए त्या जइने लदयन मन्त्रीने पूछु के—‘ राजा अमने कोइवार सजारे छे के नहीं ? ’ लदयने कथु के ‘ सजाराता नथी. ’ त्यारे सूरि कथु—हे मन्त्री ! आने तु राजाने एकांतमा कहंजे के ‘ आने तमारे नवी राणीने महेज्जे सुधा जनु नहीं. ’ मन्त्रीए तेज प्रमाणे कथु. ते राजे नवी राणीना महेज्ज पर बीजळी पन्नी, तेथी ते महेज्ज बळी गयो, राणी पण मृत्यु पामी. ते जोइ आश्चर्य पायेआ राजाए मन्त्रीने पूछु के, तने आधी खबर प्रथम केवी रीते पन्नी ? ‘ आहु उत्कृष्ट ज्ञान कोनु छे ? ’ त्यारे मन्त्रीए ‘ हेमसूरि ते बात कही हती ’ एम कथु. ते साजळीने राजा तरतज हेमसूरि पामे जइ तेमने प्रणाम करीने जोइयो के ‘ हे पूज्य ’ आपनो मारापर परम उपकार छे माटे आ राज्य ग्रहण करीने मारा पर अनुग्रह (कृपा) करो. ’ सूरि बोझा “ हे राजा ! अमोर राज्यनो खप नथी, परतु—

कृतज्ञत्वेन राजेभ्यः, चेत्प्रत्युपचिकीर्षसि ।

आत्मनीने तदा जैनधर्मे धेहि निज मन ॥१॥

आचार्य—“ हे राजेन्द्र ! जो तु कृतज्ञपणाए करीने (वरेला गुणन जाणव, पणाय करीने) प्रत्युपकार करावा इच्छतो हो, तो आपनाने हितकारक एवा जैन धर्मने विषे तार मन स्थापन कर अर्थात् जैन धर्मनो स्वीकार कर. ”

ते साजळीने राजा बोझो, ‘ हे स्वामी ! आप जेप कहेशो तेम हु करीश. एकदा राजा सूरिने साथे बइने सोमेश्वरनी यात्राए गयो त्या राजाए महादेवो वदना करी. ते बखते राजाने ब्राह्मणोए कथु के “ जैन धर्मीओ तेमना तीर्थक

शिवाय बीजा देवेने नमता नथी. " ते साजळीने राजाए सूरिने कथुं के ' हे पूज्य ! आप शिवने वंदना करो. ' त्यारे सूरि बोल्या के—

नवबीजाङ्कुरजनना, रागाद्याः क्षयमुपागता यस्य ।

ब्रह्मा वा विष्णुर्वा, हरो जिनो वा नमस्तस्मै ॥१॥

यत्र तत्र समये यथा तथा, योऽसि सोऽस्यन्निधया यथा तथा ।

वीतदोषकद्रुपः स चेङ्गवानेक एव भगवन्नमोऽस्तु ते ॥ २ ॥

ज्ञावार्थ—“ जेना नवबीजना अङ्कुरने उत्पन्न करनारा रागादिक क्षय पामेझा ठे, एवा ब्रह्मा, विष्णु, शिव के जिन जे होय, तेने मारो नमस्कार हो. जे ते समये, जे ते प्रकारे, जे ते नाम वने, जे ठे ते तुज ठे. सर्व दोष अने पाप रहित जे कोइ होय तो तु एकज ठे, माटे हे जगवान् ! तमने मारो नमस्कार हो.” १-२

आवी स्तुति साजळीने राजा आश्चर्य पाम्यो. पड़ी तेणे गुस्ते कथुं के, ' हे पूज्य ! मत मतातरनो आग्रह मूकीने खरु तत्व शु ठे ? ते मने कहो. ' सूरि बोल्या ' हे राजा ! शास्त्रनो संवाद दूर रहो, मात्र आ शिवज तमारी पासे तत्त्वनु निरूपण करशे ते तमे आदरजो. पड़ी मध्यरात्रिण सूरिना ध्यानधी प्रत्यक्ष थड्ने शिवे राजाने कथुं के, हे राजा ! श्रीतीर्थकरोए प्ररूपित करेझा स्याछाद तत्त्वनु आचारण करवाथी तुं वाञ्छित फळने पामीझ. ते साजळीने राजा समकितनी समुख थयो.

एकदा वायुने स्थजन करवानी क्रियामा पटझे शरीरमा चाद्वता वायुने रोकीने शरीरने हलकु बनाववानी क्रियामा निपुण एवो देवबोधि नामनो ब्राह्मण कमळना नाळना दाफा करी, केठना पांढरानुं आसन (शिबिका—पादाली) करी, काचा मुतरना तांतणायी ते नाळ अने पादरुं बांधी ते शिबिका नाना शिष्योना स्तुथर उपडावी, पोते तेमा बेसीने राजसज्जामा आव्यो. ते जोइ विस्मय पामेझा राजाए तेने सन्मान आय्यु. पड़ी पूजाने समये जिनेश्वरनी पूजा करता राजाने जोदने देवबोधि कथुं के, ' हे राजा ! तारा कुठपर्यंतु उद्वेगधन करवु तने युक्त नथी कथुं ठे के—

निन्दन्तु नीतिनिपुणा यदि वा स्तुवंतु,

दक्ष्मी समाविशतु गच्छंतु वा यथेष्टम् ।

अथैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा,

न्याय्यात्पथः प्रविचक्षन्ति पद न धीराः ॥१॥

ज्ञावार्थ—“ नीनिशास्त्रमां निपुण एवा पुरुषो निदा कगे अयवा स्तुति (भशसा) करो, दक्ष्मी प्राप्त धात्रो अथवा मरजी मुजव चात्ती भात्रो, आनेन मृत्यु प्राप्त धात्रो, अथवा बीजा युगमां मृत्यु धात्रो, तोपण धीर पुरुषो काइ पण दरकार राख्या बिनाज न्यायना रस्तायी एक पगनु पण चक्षित यता नयी. ”

माटे हे राजा ! तारे कुलपरपरानो शिखर्यमं ठोरवो योग्य नयी. ” ते साजळीने राजा बोड्यो के “ सर्वहे कहेवो होवायी जैनधर्मन सत्य ठे. ” देवबोधि बोड्यो के “ हे राजा ! जो तने शिखर्यमनी प्रतीति आवती न होय, तो महेश्वरा दिक तणे देवताओ अने तेमनी पूजा करता तारा पूर्वजोने साक्षात् अही आवेता जोइने तारा मुखयीज तेमने पृढी निश्चय कर ” एम कहीने तेणे पोतानी विद्या शक्तियी ते देवोने तथा कुमारपाळना पूर्वजोने मत्स्यरू देखाव्या ते देवो अने पूर्वजो बोड्या के—‘ हे वत्स ! तारे देवबोधिगा कहेवा भमाणे करवुं. ’ तेयी राजा विस्मय पायीने जम जेयो बनी गयो. न्याये उदयन मत्रीए कशु के ‘ हे राजा ! हेमसूरि पण अनेक विद्यामा कुशल ठे ’ ते सांभळीने राजा मात काळे देवबोधि विंगोने दइने सूरि पासे वदना करवा आव्या, ते वखते हेमचंद्रसूरि शरीरनी अंदरना पांचे (प्राण, अपान, व्यान, उदान अने समान) वायुने रुधीने आसनयी कांश्क उचा रही व्याख्यान आपवा लाग्या ते वखते पूर्यी सकेत करी राखेला शिण्णोए सूरिनी नीचयी आसन (पाट बिंगेर) सेंची लीवु. एटवे सूरि जमी नयी घणा उचा रही व्याख्यान आपरा लाग्या ते जोइ राजा बिंगेरे सवें महा आश्चर्य पाय्या पृढी सूरि महाराजे ‘ अमारा देवोने जो. ’ एम कही कुमारपाळ रानाने एक ओरफामा दइ गया त्या सभसराणमा रहेला चौबीश तीर्थकरानी पूजा करता तेना एकरीश पेढीना पूर्वजोने तेणे जोया नेओ (तीर्थकरो) पण बोड्या के ‘ दयार्थ पाळवायी तुज चिवेकी ओ, आ हेमसूरि तारा गुरु ठे, ते जेम कहे तेम करजे ’ तथा तेना पूर्वजो पण बोड्या के “ हे वत्स ! तें जैनधर्मनो आ दर कयो, तेयी अपे मुगतिना जाजन थइ आवी महा सुद्धि पाय्या बीए ”

एक कही ते सैं अन्तर्धान (अदृश्य) थया. ते जोइ ह्रींचक्रा खाता मनवाळा राजाए सूरिने तच्च पृच्छु के " हे महाराज ! देवबोधिण वताव्युं ते सत्य के आ सत्य ? आ वायतमा मारु मन चक्रमोळे चरुचु ठे. " त्यारे सूरि बोध्या के " हे राजा ! प्रथम देवबोधिण तने जे वताव्यु, तथा में तने जे आ वताव्यु ते सर्व इन्द्र-जाल ठे. आकाशापुष्पनी जेम असत्यज ठे, परंतु तच्च तो जे तने सोमेश्वर महा-देव कह्यु हनु तेज ठे. " ते साजळीने राजाए मिथ्यात्वनो त्याग कयों, अने अनु-क्रमे ते वारप्रतपारी थयो.

अन्यदा आश्विन मास आव्यो त्यारे नवरात्रिना दिवसे देवीना पूजारीए आशी राजाने कह्युं के " हे राजा ! कुळदेवीनी पासे धळिदान माटे सातमने दिवसे सा-तमो पानानो वध थाय ठे, आठमने दिवसे आठसो पानानो वध थाय ठे अने नवमे दिवसे नवसो पानानो वध करवामा आवे ठे. आवो तमारी वंशपरपानो वध थय ठे. ते प्रमाणे जो न थाय तो देवी विघ्न करे ठे. " ते साजळीने राजाए सूरि पासे जइ ते बात करी. त्यारे सूरिण कह्युं के " जे दिवसे जेठलां प्राणीओ जाण्य ठे, ते दिवसे तेठला प्राणीओ ते देवीनी पासे धरीने कहेवुं के—' हे देवी ! रा शरण रहित पशुओ तमारी पासे मूरया ठे, हवे जेम तमने योग्य द्वागे तेम करजो ' उी राजाए, सूरिना वहेवा प्रमाणे कयुं. एठले देवीए एके प्राणीनु जक्षण कयुं हीं. परंतु नवमीनी रात्रिण हाथमा त्रिशूलने धारण करनारी कटेश्वरी देवीए एक्क थइ राजा पासे आग्नीने कह्युं के ' हे राजा ! तें परंपराथी चाहो आवती तेने केम मृकी दीधी ? ' राजाए जवाम आप्यो के ' हे देवी ! हु जीवुं हुं त्यां-उथी तो एक कीर्तीनो पण वध करीश नहीं. ' ते साजळीने क्रोध पामेझी देवी राजाना भक्तकर्मा त्रिशूल मारीने अदृश्य थइ. ते देवीना प्रहारथी राजाना शरी-रमा तत्काळ कुष्ट व्याधि उत्पन्न थयो, अने तेनी असह्य पीडा थवा लागी. तेथी राजाए अग्निमा प्रवेश करवानो विचार कयों ते २ विधि करीने लदायन मत्रीए ते वृत्तान्त सूरिने जणाव्यो. त्यारे सूरिण जळ मत्रीने लदायनने आप्यु ते जळ राजा पर डाटवार्थी तेनो देह सुवर्णनी काति जेवो थइ गयो. पत्री प्रातःकाळे राजा गुरुने वादवा गयो. लपाश्रयमा प्रवेश करता ज राजाएस्क स्त्रीनुं करुणावाळु रदन सांजळ्यु. एठले राजाए ते स्त्रीनी सन्मुख जोयुं तो रात्रे जोयेझी देवीने त्यां स्नान करती दीडी पत्री गुरु पासे जइ राजाए कह्युं के ' हे पूज्य ! थांभले वां-

धेनी आ खीने मूकी दा. सूरि बोल्या ' हे राजा ! तेणीनी पासेयी काइ मागी
 ह्ये ' त्यारे राजाण पोताना अठार देशीमा जीव रक्षा माटे कोंद्राळ (रखवाळ)
 पाणु करवानु माग्यु ते बात दवीए सिस्कारी, एउजे ते वन्धन घकी मुक्त घऽ अने
 राजचवनना घारे जश्ने रही

एकदा राजसभाया सूरिण स्वयंजय मुनिनी प्रशंसा करी के—

वेश्या रागवती सदा तदनुगा पद्मी रसेर्जोजनं
 सौध धाम मनोहर वपुरहो नव्यो वयःसगमः ।

काश्चोऽयं जगदाविज्ञस्तदपि यं काम जिगायादरात्
 तं वन्दे युवतिप्रबोधकुशलं श्री स्वयंजयं मुनिम् ॥१॥

जाकार्य—“वेड्या पोतापर रागवाळी अने निरतर तेमने अनुसरनारी हती,
 हमेशा ॥ रसवाळु भोजन खावाउ हतु, कामशास्त्रना चित्रवाळी शाळामा वसवाउ
 हतु, शरीर पण मनोहर हतु, अवस्था पण युवान हती अने काळ पण वर्षाक
 तुनो हतो, तोपण जेणे आदर पूर्वक कामदेवने जीत्यो पया खीजनोने प्रतिबंध
 पमाणवामा कुशल श्री स्वयंजय मुनिने हु वदना कर लु ”

आ ममाणे साजळीने राजानी पासे वेडेखा घेपी ब्राह्मणो बोह्यो के—

विश्वामित्रपराशरप्रभृतयो ये चास्युपत्राशिनः—

स्तेऽपि स्त्रीमुखपट्कज सुलक्षितं दृष्ट्वेव मोह गताः ।

आहार सघृत पयोदधियुत जुञ्जन्ति ये मानवाः—

स्तेषामिन्द्रियनिग्रहः कथमहो दम्यन् समालोम्यताम् ॥१॥

जाकार्य—“ विश्वामित्र अने पराशर विठोरे ऋषिओ के जेओ जळ अ
 पांदरा भागनोज आह— करता हता, तेओ पण खोलु सुन्दर मुखकमळ जोडने
 मोह पावो गया हैता, ते जे लोको धृत, दूष अने दर्हावाळी आहार करे, तेओ
 इन्द्रियोना निग्रह श्री रीने कही शकाय ? अहो ! जुओ ! केवो दज ठे ? ए
 जेनो केवो दज करे ठे ? ”

ते साजळीने सूरि तेनो जवाव आप्यो के, “ हे राजा ! शीघ्रतुं पाइन करवामा आहार के नीहार कारणचूत नथी. परंतु मननी वृत्तिज कारण ठे. केमके—

सिहो वल्ली छिरदसूकरमासजोजी,

संवत्सरेण रतिमेति कित्रैकवारम् ।

पारापत. खरशिखाकणमात्रजोजी,

कामी जवत्यनुदिन ननु कोऽत्र हेतुः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ वळवान सिंह हाथी अने सूकरतुं मास खाय ठे, तोपण ते एक वरसमा एकज वार कामक्रीडा करे ठे, अने पारेवा मरमीया काकरा अने जुवारना कण खाय ठे ते ठता तेओ हमेशा कामीज रहे ठे तो तेनु शु कारण ?”

ते साजळीने कुवाडीओना मुख ज्याम यड गया. आ विगेरे अनेक प्रबंधो कुमारपाळना चरित्रथी जाणी लेवा. पडी सूरि पण अनुक्रमे अनेक जज्यजीवोने प्रतिबोध करीने तथा जेनधर्मनी प्रजावना करीने स्वर्गे गया.

“ विशारूप कातिवाळा, जेनधर्मरूप जगतने विपे सूर्य समान, अज्ञानरूप अन्धकारनो नाश करनार, अने चाँचुमय यशमां सिंह समान कुमारपाळ राजाने प्रतिबोध पमारनार एवा श्री हेमचंद्र गुरुने हु नमन करु बु.”

॥ इत्युपदेशप्रासादे द्वितीयस्तंभे द्वाविंशत्तम

व्याख्यानम् ॥ ३२ ॥

व्याख्यान ३३ मु.

सातमा सिद्धप्रजावक विपे

अञ्जनचूर्णक्षेपादिसिद्धयोगैः समन्वित. ।

जिनेन्द्रशासने ह्यत्र, सप्तम. स्यात्प्रजावकः ॥ १ ॥

भावार्थ—“ अंजन, चूर्ण अने लेप विंगेर सिद्ध करेला योगोए करीने सहित जे होय, तेने आ जिनैच्या शासनने त्रिं सातमा प्रभावक कहेला ठे. अर्थात् शासननी लभतिने माटे अजनादिकनो उपपांग करे, ते सिद्ध प्रभावक वहे बाय ठे. ” आ श्लोकनो भावार्थ श्री पादत्रिससूरिना दृष्टावने दृढ करवापां आवे ठे.

पादत्रिससूरिनु दृष्टांत

अयोध्या नगरीमा नागहस्ती नामना सूरिनी पासे पन्निमा नामनी आवि काना पुत्रे आठ वर्षनी वये दीक्षा ग्रहण करी. एकदा ते कृद्वक (बाळक) साधु आवकने घेरयो कांजी (जातनु ओसापण) वहेरी लारीने गुरु पासे आवी लजा रक्षा तेने गुरु महाराजे पूज्यु के ‘ हे वत्स ’ तु आलोचना जाणें ठे ? (अहीं गुरुने प्रश्न करवानो हेतु ए हतो के काजी सर्व जातनी अचित्त नयी, माटे आ कांजी सचित्त अचित्तनो विचार करीने द्वाव्यो ठे के नहीं ? ए प्रश्ननु तात्पर्य ठे.) ते सांभळीने कृद्वके कसु के ‘ हे पूज्य गुरु ! हु आलोचना जाणु लु, तेमां (आलोचना शब्दमां) आ ए उपसर्ग ठे, अने तेनो अर्थ—इपदर्थे क्रिया-योगे मर्यादाऽन्निविधौ च यः । एटले घोरु, चोतरफ, मर्यादा, अन्निविधि विंगेर पाय ठे तथा क्रियानो साथे पण ते आरे ठे, अने सोचना एटले जोवु ते. अर्थात् चोतरफ जांवु ते आलोचनानो अर्थ हु जाणु लु. अने

अंवत वल्लीए, अपुष्पिक्यं पुष्पदतपत्नीए ।

नवसात्विकजियं नवहृद् हृद् कुरुणामह दिक्षं ॥^१

साक्ष वर्णना वस्त्राळी अपुष्पित (रतुमा नहीं आवेत्ती) अने पुष्पन कळीसमान दातवाळी नवोदा स्त्रीए आ नवी मागेरना जातनी काजी माने मनु द्वित मनथी आपी ठे. ” आ प्रमाणे शृंगारना वचनो साजळी गुरु क्रोध कर बाध्या ‘ अरे पलित्त (मलिन) एटले प्रकर्ष करीने (पापर्थी) लिपायेला ! ए शु बोद्धे ठे ? ’ ते वखते ते कृद्वक साधु गुरुना चरणकमळमा नमन (वदना करीने बोद्धो—

गुरुचरणे नमिजं, विघ्नवद् देह पसिऊण ।

अद्वियं एगं मत्तं, जेणं हवेमि पादित्तं ॥

“ हे पूज्य ! मारापर कृपा करीने पद्वित्त शङ्कमा एक कानो वधारी आपो, के जेथी हुं पादित्त (पादलिप्त) थाउं. ” अर्थात् पाद एट्ठे पगे, लिप्त एट्ठे लेपायेझो, अर्थात् पगे लेप करवाथी आकाशे उमी शकाय तेवी विद्यावाळो थाउ. ते साज्जळीने तेनी बुद्धिथी प्रसन्न थयेझा गुरुए तेने पादलेपनी विद्या आपी अने अनुक्रमे तेने योग्य जाणी सूरिपद आपी तेनुं पादलिप्त सूरि एवं नाम स्थापन कर्युं.

पादलिप्ताचार्य विहार करतां अन्यद्वा खेटकपुरमा आव्या. त्या जीवाजी-बोत्पत्ति प्राभृत, निमित्त प्राभृत, विद्या प्राभृत, अने सिद्धि प्राभृत ए चार पाहुना तेमने मळ्या. पढी सूरि हमेशां पादलेप विद्याए करीने पावे तीर्थोए जइ त्यां रहेझ जिनविंगोने वदना करीने पढी जोजन करवा लाग्या.

एकदा सूरि ढकपुरे आव्या त्यां जेणे घणा लोकोने वश कर्या ठे एवो नागार्जुन नामनो योगी सूरि पासे आवी विद्या शीखवानी इच्छाए श्रावक थइने निरंतर तेमना चरणनी सेवा करवा लाग्यो. निरंतर गुरुना चरणकमळमा वंदना करवाथी औपधीओना गववने तेणे एकमोने सात औपधीओ ओळखी झीथी. पढी ते सर्व औपधिओने जळ साथे मेळवी वाटीने तेनो पगे लेप करी आकाशमां उरवा लाग्यो. पण थोमे दूर उमीने पाओ जे ते स्थाने ते पडवा लाग्यो. तेथी तेना शरीरे चाठा पड्या. ते जोडने एकदा गुरुए तेने पूछ्यु के ‘ हे नछ ! आ तारा शरीरे क्तत शेना ठे ? ’ त्यारे ते योगीण गुरु पासे सत्य बात कही बतावी. ते साभळीने तेनी बुद्धिथी रजित (आनदित) थयेझा गुरुए तेने शुद्ध (सत्य) श्रावक बनाव्यो. पढी विहार समये गुरुए तेने कथुं के “ हे श्रावक ! जो तारे आकाशमां उरवानी इच्छा होय तो ते एकसोने साते औपधिओने साठी चोरवाना ओसामणमा एकत्र करीने तेनो लेप करजे, जेथी तने स्वद्वाना नहीं थाय. ” आ प्रमाणेना गुरुवचनथी तेनो मनोरथ पूर्ण थयो एट्ठे ते पण स्वस्थाने गयो.

एकदा ते नागार्जुने घणा छव्यनो व्यय करीने सुवर्णसिद्धि निपजावी.

पडी गुरनो उपकार सजारीने तेगो उदयो बाळ्या मोटे तेना रसनी एक कुपी ह
 इने पोताना शिष्यद्वारा गुरने ते जेट तरीके मोकवी. ते जोइ गुरुए ते शिष्यने
 कणु के ' अमे वृणने तथा सुगुणने समान गणीये डीये, मोटे आ अनर्थकारक
 रसनी अमे इच्छा राखता नथी. ' एम कहीने गुरुए राख मगारी ते सर्व रस रा
 खमां नाखी दीधो अने ते कुपीमा पोतानु मूज जरीने ते कुपी पाडी आपी. त
 झडेने ते शिष्ये नागार्जुन पासे आवी सर्व वृत्तात कणु ते साजळीने मोथी
 आरक्त थपेता योगीए विचार्यु के ' अहो ' ते म्हायु केरा अविबेकी ठे ' ' एम
 कही तेणे ते कुंपीने एक पंथपर पगानी फोदी नाखी. कृष्णवारमा ते शिष्या शु
 वर्षमय थइ गड. ते जोडेने आश्चर्य पावेना योगीण विचार्यु के ' अहो '

मया उद्देशसहस्रेण, रससिद्धि विधियत ।

अमीषा तु स्वभावेन, स्वयपुस्येव निव्यते ॥

“ में हजारो वज्रस सहन करीने आ रससिद्धि उत्पन्न करी, अने आ
 गुरना तो शरीरमा ज ते सिद्धि स्वभावधी ज रहेडी ठे. ” त्वारपडी नागार्जुने
 ते कल्पवृक्ष समान गुरनी वदना अने स्तुति वदे करीने चिरकाल सेवा करी

ते समयमा शास्त्रिगहन राजानी सजामा चार ऋषिओ द्वाख द्वाख
 श्लोकना ग्रन्थ रचीने राजा पासे आरीने बोल्या के ' हे राजा ! अमारा ग्रन्थ
 तमे साजळो. ' राजाए जवान आप्यो के ' पवना मोटा ग्रन्थो साजळवानो मने
 अवकाश नथी ' त्वारे तेओ पचास पचास हजार श्लोकना ग्रन्थ करीने आव्या.
 त्वारे पण राजाए तेडता मोटा ग्र य साजळवानी अशक्ति जणावी. त्वारे तेओ
 तेथी अर्थी ग्रन्थ करी आव्या एम ठेवट ओठा करता करता एक एक श्लोक
 करीने आव्या तो पण राजाण साजळवानी ना कही. त्वारे तेओ एक एक पाद
 करीने आप्या ते वरते राजाए साजळवानी हा कही. त्वारे प्रथम आत्रेय
 नामना ऋषि चिकित्सा (वैदक) शास्त्रना रहस्य रूप एक पाद रोम्या ' जीर्ण
 जोजन मात्रेय ' आत्रेय कहे छे के एक बार जमेवु जीर्ण थया पडी (पच्या पडी)
 बीजु जोजन करवु बीजा कपिने कथु ' कपिद्व प्राणिना दया ' प्राणी मात्र पर
 दया राखवी एज खरो धर्म ठे एम कपिने धर्मशास्त्रनो सार कथो. बीजा बृह
 स्पतिए नीतिशास्त्रनो सार आ प्रमाये कथो ' बृहस्पतिरविश्वास ' बृहस्पति कहे

के कोइनो विश्वास करवो नहीँ. चोथा पचाव्वे कामशास्त्रनु रहस्य. आ प्रमाणे नणाव्युं ' पञ्चाद्वः स्त्रीषु भार्दवम् ' पंचाद्व कहे. ठे के ' स्त्रीओने विषे मृडुता (कोमलता) राखवी. आ प्रमाणे चार द्वाख श्लोकतुं रहस्य मात्र एकज श्लोकमां वतावी आप्युं. ते साजळीने राजाए तेमने सारु सम्मान आपीने वारवार तेमनी भशंसा करी. ते वखते राजानी राणी जोगवती बोली के—

ता गरुयंति वाइंदगयधरु मयजरेण दुष्पिच्छा ।

जावन्न पायद्वित्तयं, पंचवयणनाळ समुद्धसई ॥१॥

जावार्थ—“ ज्यांसुधी पादक्षिप्ताचार्य रूपी सिंहनुं द्वांगूद्व (पूरुं) उद्धसासपाम्यु नथी (सिंहनाद थयो नथी), त्यांसुधी ज मदना समूह वडे गर्विष्ठ थयेना दुःप्रेक्ष्य एवा मोटा वादीओ रूपी हस्तीओना समूहो गर्जना करे ठे. ”

ते साजळीने राजाए पोताना प्रवानेने मोकझी पादक्षिप्ताचार्यने तेनाव्या तेओ सूरिने द्वाडे आवता हता, ते वखते सर्वे विद्वानोए एकठा थडेने एक पृथी भरेद्वो थाळ सूरिनी सामे मोकव्यो. ते जोइने सूरि महाराजे तेमां एक सोय नाखीने ते थाळ पाडो मोकव्यो. ते जोइने राजाए पंढितोने तेनो जाव पृथ्यो. त्यारे तेओ रोव्या के “ हे राजा ! घीना थाळनी जेम आ नगर विद्वानोथी पूर्ण ठे, माटे तमारो प्रवेश तेमां शी रीते थजे ? एवो अमारो जाव हतो. तेमा सोय नाखीने सूरिए थाळ पाडो मोकव्यो, तेमणे ए अभिप्राय जणाव्यो के जेम घीना थाळमा सुद्धमताने ढीपे आ सोयनो प्रवेश थयो, तेम हु पण आ नगरमां प्रवेश करीश. ” ते साजळी राजा आधर्ष पाम्यो पडी सर्वे पंढितो सहित राजा सूरिनी सामे गयो. अने तेमने महोत्सव पूर्वक पुरी प्रवेश कराव्यो. पडी गुरए निर्वाणकक्षिका, भश प्रकाश, विगेरे शास्त्रो वनावी राजाने सभळाव्या. तेथी राजा प्रसन्न थड जैनी थयो. तथा सरे द्वाह्यणो पण पोतानो गर्व तजीने श्रीगुरुना चरणकमळमा भ्रमररूप थया. सूरि पण जैनशासननी प्रज्ञावना करी शत्रुजय गिरिफ जइ वत्रीश दिवसनु अनशन करीने स्वर्ग गया.

“ आ प्रमाणे श्री पादक्षिप्त सूरिनी अमृत समान कथानु श्रोत्ररप पात्रवने पान करीने (साजळीने) शक्तिवान माणसोए अजन विंगरेना गुणोने शासननो

મહિમા વધારવો. ”

આ દર્શન દર્શન સમૃત્તિકા પ્રથમા વધારે વિસ્તારવાટું છે ત્યાંથી જાણી જો.

॥ ઇત્યુપદેશપાસાદે તૃતીયસ્તન્ને ત્રયહિંસત્તમ વ્યાખ્યાનમ્ ॥ ૧ ॥

વ્યાખ્યાન ૩૪ મુ.

આઝમા કવિપ્રજાવક વિષે

અત્યદ્વચુતકવિત્વસ્ય, કૃતૌ શક્તિર્જવેદ્યાદિ ।

સમ્યક્ત્વે સ કવિર્નામ, પ્રોક્તોઽયમ. પ્રજાવક ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ જો અતિ અદ્વચુત રચિતા કરવાની શક્તિ હોય, તો સમકિતને વિષે કવિ નામનો આઝમો પ્રભાવક કહેલો છે. ”

કવિ કે પ્રકારના છે સમ્ય અર્થનું વર્ણન કરનાર અને અસત્ય અર્થનું વર્ણન કરનાર, તેમાં જિનમતના રહસ્યને જાણીને સદ્વચુત અર્થવાળા શાસ્ત્રના રચનારને સત્ય અર્થનું વર્ણન કરનાર જાણવા એ પ્રમાણેના સત્યાર્થવાળા નીહેમચ્છસૂરિએ પ્રસન્ન રાજાકાપુરપ ચરિત્ર, અને શબ્દાનુશાસન વ્યાકરણ વિગેરે મઠી પ્રણ કરીને પ્રનાવ્યા છે. શ્રી હમામ્વાતિ વાચકે તત્ત્વાર્થ વિગેરે પાંચસો ગ્રન્થ રચ્યા છે, વાદેવસૂરિય ચૌરાશી હજાર શ્લોકપ્રમાણ સ્વાધ્યાદ રત્નાકર-ગ્રન્થ બનાવ્યો છે, હરિજ્ઞસૂરિય ચૌદસોને જુમાલીશ ગ્રન્થો રચ્યા છે. શ્રી હરિજ્ઞસૂરિની કાવ્યોંવે પ્રમાણે—

શ્રી હરિજ્ઞસૂરિની કથા

ચિત્રકુટ (ચિત્રોત્તરગઢ) મા હરિમહા નામે એક દાસ્ય રહેતો હતો તે ચૌદ વિગ્રહા નિપુણ હતો, સર્વ શાસ્ત્રાર્થને જાણનાર હતો, નેથી જાણે પોતા

૧ એવ શબ્દ જો ક વાચક છે એમ જાણવું કહે છે, બાકી સાધારણ વાદ પણ લેવા છે

ट फाटी जाय तेरी धीक राखतो होय तेम पोतानापेठपर बोढानो पाये बाधी राखतो
 हुतो अने ' जो हुं कोइतुं बोझेलु न समजुं, तो हुं तेनो शिष्य थाउं ' एवी प्र-
 तिक्षा करीने ते फरतो हुतो. एकदा ते नगरमा फरतो हुतो तेनामा याकिनी
 रामनी साध्वीना मुखयी तेणे आ प्रमाणेनी एक गाथा साजळी—

चक्रिङ्गं हरिपणग, पणगं चक्रीण केसवो चक्री ।

केसव चक्री केसव, दुचक्री केसि अ चक्री अ ॥ १ ॥

जावार्थ—“ प्रथम बे चक्रवर्ती, पत्नी पाच वासुदेव, पत्नी पाच चक्री,
 पत्नी एक वासुदेव, पत्नी एक चक्री, पत्नी एक केशव (वासुदेव), पत्नी एक चक्री,
 पत्नी एक केशव, पत्नी बे चक्री, पत्नी एक केशव अने पत्नी एक चक्री—ए प्रमाणे
 बार चक्री अने नव वासुदेव आ चौबीशीमा थपेझा ठे. ”

आ गाथा साजळीने तेनो अर्थ नही समजवायी ते हरिजिछे साध्वी
 पासे जइने कष्ट के ' हे माता ! आ गु चिकचिक करो डो ? ' साध्वीए जवाव
 आप्यो के ' जे नहुं होय ते चिकचिक शब्द करे ठे, परतु आ तो जुनु ठे ' ते
 साजळीने हरिभछे विचार्यु के ' अहो ! आ साध्वीए मने उत्तर आपताज जीती
 बीधी. ' पत्नी तेणे साध्वीने कष्ट के ' हे माता ! आ गाथानो अर्थ मने कहो. '
 त्पारे ते बोझ्या के ' मारा गुरु तमने तेनो अर्थ कहेशे. ' तेणे पृच्छु के ' ते गुरु क्या
 ठे ? ' त्पारे साध्वी तेने ह्मने गुरु पासे गया. त्या देरासर हतु, तेनी अंदर प्रथम
 तेओ गया. त्या श्री वीतराग देवनी मूर्ति जोइने हरिजिछे स्वयमेव स्तुति करी के—

वपुरेव तवाचष्टे, भगवन् वीतरागताम् ।

न हि कोटरसस्थेऽग्नौ, तरुर्नवति शाङ्खद्वम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे जगवान ! तमार शरीरज (मूर्तिज) तमारा वीतरागपणाने
 स्वाधी आपे ठे, केमके छ्मना कोटरमा जो अग्नि रहेलो होय तो ते नवपद्मव
 देखायन नही. ”

ए प्रमाणे स्तुति करीने ते गुरु पासे गया. गुरने नमन करीने तेणे गाथानो
 अर्थ पृछ्यो, त्पारे गुरुए तेनो अर्थ कहो. एटझे प्रथम प्रक्षिप्ताथी बंधायेझा ते
 हरिजिछे गुरु पासे दीक्षा बीधी. त्या तेणे जैनशास्त्रोनो अन्यास कय्यो. तेथी तेहुं

समकित ह्य यथु. अनुक्रमे तेने योग्य जाणी गुरए आचार्य पद आयु. ते हरिजसूरि आचर्यक निर्युक्तिनी मोटी वृत्ति (टीका) करी, तेमा 'चक्रिण' १ गाथानु सारी रीते विवरण (स्पष्टीकरण) कर्युं छे

एकदा हरिजसूरिना हस अने परमहस नामना वे शिष्यो जेओ जैन दर्शनमा सारा विधान यथा होता, तेमणे सूरिने विज्ञप्ति करी के "हे पृथ्वी धर्मना शास्त्रनु रहस्य जाणीने अमे तेमनो पराजय करीए माटे अमने तेमनी पासे जणवा जगानी आझा आषा " सूरि कहु के 'जज्ञे, वेपान्तर करीन जाओ ' ते साजळीने ते वने वेप परावर्त्तन करीने बौद्धहोकोनी शाळामा जड अ ज्ञ्यास करी तेमना शास्त्रना मर्मने जाणनारा थया एकदा ते बौद्धना गुरु तेमनी क्रिया प्रवृत्ति जोवाथी तेओ श्वेतामरी छे एरी शका आबी, तेथी तेमनी खात्री करवा माटे ज्यारे सर्व ज्ञानो अन्याम करना हुता, ते बखते शाळाना दा रना पगथीया उपर खकी वने अर्हत्तनु रिम चित्तु. पत्री जती बखते सर्वे ज्ञान. ते रिमपर पग मूकी मकीने उत्तर्या, परतु पेक्षा वे जणे तो ते रिमना कठपर प्रथम व्रण रस्ता करी, पत्री तेपर पग मूकीने उत्तर्या. पण ते वनेने जय द्वाग्यो के ' जरूर आपणने तेओए श्वेतामरी जाण्या छे, माटे हवे आपणे अर्हा रहैतु योग्य नथी.' एम बिबारीने ते वने पोताना पुस्तको लईने त्याथी नाग. तेनी खबर घतां गुरना कहेवाथी त्याना बौद्ध राजाए तेमनी पाठळ सेन्य मोकड्यु तेमा हसे सैन्यनो यणो जाण हथी नाख्यो, परतु डेवट घणु सैन्य एकटु थयु अने तेणे हसने मारी नाख्यो. बीजो जे परमहस हुता ते नासीने चिन्मूर्त्ती नजीक आबी कोइ स्थाने विश्राम माटे छुइ गयो त्या आबीने ते बौद्धना सैन्य तेने पण मारी नाख्यो १ ते वृत्तांत जाणीने हरिजसूरि महा कोप थयो, तथी लकाळेद्या तेजना कटाहमा ते चौदसो ने चुमाळीना रीढोने होमवा माटे आकर्षण करवा सार तेओ मंजा करवा दान्या, जे वृत्तांत तेमना गुरए जाण्यो, तथी गुरए वे साधुओने नीचे गाथाओ लम्बी आपी तेमनी पासे मोक-न्या तेओए आबीने ते गाथाओ सूरि वाची सजळावी—

गुणसेन अग्निसम्मा, सीहाणंदाय तह पित्रा पुत्ता ।
 सिद्धि जाद्विणी माइ सुओ, धण धन्नसिरिमो अ पइजज्जा ॥ १ ॥
 जय विजयाय सहोयर, धरणो दच्छी अ तह पइजज्जा ।
 सेण विसेणा पित्तिअ, उत्ता जंमंमि सत्तमए ॥ २ ॥
 गुणचंद वाणमंतर, समराइच्च गिरिसेण पाणो उ ।
 षक्कस्स तओ मुक्को, ऽणंतो वीअस्स ससारो ॥ ३ ॥
 जह जलइ जलं दोए, कुसत्थपवणाहओ कसायग्गी ।
 तं जुत्तं न जिणवयणअमिअसित्तोवि पज्जलइ ॥ ४ ॥

भावार्थ—“ गुणसेन राजाए अग्निशर्मा ऋषिने मासकूपणना पारणालु
 निमंत्रण आप्पु दत्तुं, पण कारणे लीधे ते तेने पारणु करावी शक्यो नहीं, तेथी
 अग्निशर्माए तेनापर वरजाव राख्यो ने नियाणु कर्तुं ए पहेसोभव. बीजा जवमां
 सिंहराजाने आणंद (अग्निशर्माना जीव) नामना पुत्रे ऊँर दइने मार्यो. बीजा
 जवमां शीखी पुत्रने जालणी माताए ऊँर आपीने मार्यो. चौथा जवमा धन्नाने ध-
 नश्री स्त्रीए मार्यो. पाचमा जवमा जयने विजयभाइए मार्यो. छठा जवमा धरण नाम-
 ना पतिने द्वाद्वमीवती स्त्रीए पीना करी सातमा जवमा सेननो विसेन नामना पि-
 त्तइ जाइए पराजव कर्यो. आठमा जवे गुणचंद्र विद्याधरने वाणमंतरे पीना करी.
 अने नवमा जवे समरादित्य (गुणसेननो जीव) मोझे गया तथा गिरिसेन (अ-
 ग्निशर्मानो जीव) चंमाल थइ अनंत संसार नटक्यो. माटे हे चउ ! जेम लो-
 कमा कुशास्त्ररूपी पवनथी आहत थयेलो-हणाएलो-वृद्धिपामेशो कषायरूपी
 अग्नि जळने (जरू-मूर्खने) पण बाले ठे, तेम जिनवचनरूप अमृतथी सिचा-
 येसा तमने युक्त नथी. ”

आ प्रमाणे सांजळीने श्री हरिचंद्र सूरि ते पापकर्मथी निवृत्त थया,
 अने मनथी कोट्ठा पापना प्रायश्चित्त तरीके ते बौद्ध जेट्ठा एट्ठे चौदसो ने चु-
 मालीश ग्रंथो नवा करवानु तेमणे कबुल कर्तुं. तेमां प्रथम उपरनी चार गायाने अ-
 नुसरिने क्रोधनो सर्वथा निरास करनाहं श्री समरादित्य केवळीनु चरित्र मागधी
 गायबध रच्युं.

मालपुर नामना नगरमा धन नामे एक थैली रहेतो हुतो. ते जन जा
 हनो. ते नगरमा सिद्ध नामनो एक राजपुत्र (रजपूत-कुत्रिय) रहेतो हुतो. ।
 जुगारी झोको साथे जुगार रमतां हारी गयो. तेने आपवानु धन तेनी पामे नहो
 तुं, तेथी ते झोकोए तेने एक मोटा खाटापा नाखी दीघो. तेनी धनथैलीने स
 पमतां तेणे तेहुं देवु आपी दधने तेने छोटाव्यो. पछी थैलीए तेने पोताने घेर नो
 तरीके राख्यो. अनुक्रमे ते बुद्धिमान सिद्धकुमारने थैलीए पोतानो सर्व कर्ममा
 सोंप्यो अने तेने एक कन्या साथे परणाय्यो. पछी ते सिद्धकुमार थैलीनु सर्व कर्म
 करीने पछी रात्री गये घेर सुवा जतो. एकदा ते पणो मोमो [अमूगे] सुवा न
 यो. ते बखते निद्रा पामेझी तेनी माए तथा स्त्रीए कथु के " आउतो बघो माओ
 केम आव्यो? अत्यारे हचे कोइ धारणा उग्रामतु नथी, तेथी ज्यां उग्रामा बारणा
 होय त्यां जा. " ते सांजळीने सिद्धकुमार ' बहु सारु ' कही गाममां जमवा
 ग्यो. तेवामा श्री हरिचछ सूरिनां उपाश्रय उग्रावो जांयो. तेथी ते सूरि पासे न
 यो त्या तेणे भस्विष्य पामिने दीक्षा ग्रहण करी. पछी अनुक्रमे शास्त्रनो अध्ययन
 करी ते सारो विधान तथा पछी तर्कशास्त्रनी जिष्टावाळा तेणे बाष्क धर्मतुं र
 स्प जाणवा माटे हरिचछ सूरिनी आझा मागी. त्यारे सूरिए तेने कथु के " ज
 कदाच बौद्धना सगधी तार मन फरी जाय अने ते धर्मपर अद्वावाडु घाय,
 तारे अमारो वेप पात्रो आपना माटे अमारी पासे आववु. " सिद्ध मुनि ते
 अंगीकार करीने बौद्ध झोको पासे जणवा गया. त्यां बौद्धोए कुतर्कथी तेहुं मन
 रवी नाखुं. एउते ते वेप पात्रो आपवा माटे सूरि पासे जया चाह्या. ते बखते
 कोए पण तेने कथु के " जो कदाच तमार मन हरिचछ सूरि फेरवी नाखे,
 अमारो वेप पात्रो आपवा अही आववु " तेमनी बात पण कबुझ करीने ते
 रिमछ सूरि पासे आव्या. एउते सूरिए तेनो कुतर्क दूर करीने फरी समकित प
 ड्यु. त्यारे बौद्धनो वेप पात्रो आपवा गया ते बखते पण सूरिए कथु के "
 कदाच तारु मन फरी जाय, तो अमारो वेप पात्रो आपवा अही आवजे. " ते
 बूझ करीने सिद्ध मुनि बौद्ध पासे गया. एउते फरीथी तेओए कुतर्कथी तेहुं
 फेरवुं. तेथी ते मुनिवेप पात्रो आपवा सूरिपासे आव्या. ते बखते पण बौद्धोए
 तानो वेप पात्रो आपना आववानु कबुझ कगवी रजा आपी. एवी रीते तेणे एका
 बार जाव आव करी त्यारे सूरिए 'आ बिचारो मिथ्यादृष्टि घडने दुर्गेतिमा न

म विचारीने अत्यंत तर्कमय द्वाद्वितविस्तरा नामनी शक्रस्तवनी टीका र-
रीने तेने वाचवा आपी. ते वाचीने सतोष पोमी दृढ समर्पितवाळा थयेसा ते
लोव्या के—

‘नमोऽस्तु हरिजघाय, तस्मै प्रवरसूरये ।

मदर्थं निर्मिता येन, वृत्तिर्द्वाद्वितविस्तरा ॥ १ ॥

जावार्थ—“जे गुरुए मारे ज माटे द्वाद्वितविस्तरा नामनी वृत्ति-रची
हे हरिजघ नामना श्रेष्ठ सूरिने मारो नमस्कार हो. ”

पडी ते सिद्ध मुनिए सोळ हजार श्लोकना प्रमाणवाळी उपमितिजव-
प्रपंच नामनी कथा बनावी. मांते ते वझे सूरि स्वर्गे गया.

“शास्त्ररूप मंदिरनुं निर्माण करवामां सूत्रधार समान जे श्री हरिजघ-
सूरि कुंदेव अने कुशास्त्रनो त्याग करी पूज्य पदने पाम्या, ते गुरु महाराज अमने
कविताना विषयमां सारी शक्ति आपो. ”

इत्युपदेशप्रासादे तृतीयस्तजे चतुर्विंशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ३४ ॥

व्याख्यान ३५ मु.

हवे बीजा अतिशयवाळा कविनुं स्वरूप कहे ठे.

सातिशयाढ्यकाव्याना, जापणे कुशली भवेत् ।

सोप्यत्र शासने ज्ञेयो, विस्मयकृत्प्रजावकः ॥ १ ॥

જાવાર્ય—“ જે અવિજ્ઞાયવાળાં કાવ્યો કહેવામાં કુશલ હોય તેને જ આ જૈનશાસનને વિષે વિસયકારક પ્રજ્ઞાવક જાણ્યો. ” આ વિષયપર શ્રી જાન તુમસુરિનો પ્રવચ છે તે આ પ્રમાણે—

માનતુંગ સૂરિનો પ્રવંધ.

ધારા નગરીમાં જાણ અને મયૂર નામના જે પદ્ધિતો હતા. તેમાં જાણ અને મયૂરનો સાલો થતો હતો તેવા નજીકના સવધીઠતાં તેઓ પરસ્પર એક બીજાની સંધા કરતા હતા. અને પોતપોતાની વિદ્યા દેવાનીને તે ધમે રાજસજ્જામાં પ્રવિષ્ટ પામેલા હતા એક સતત જાણ પોતાની બેઠેનને મઠવા માટે મયૂરને ધેર ગયો. ત્યાં રાત્રીએ મોડું થવાથી તેનેજ ત્યાં રહાર ઓગરીમાં સૂતો. મયૂર પોતાની સ્ત્રી સહિત જ દરના જાગમાં સૂતો. રાત્રિમાં દર્પતીને પરસ્પર કાંઈક પ્રેમકલ્પ થવાથી સ્ત્રી રીસતા ગઈ. તેણીને મયૂર ઘણી રીતે સમજાવવા સામ્યો. આવી રાત્રી તેને મનાવવામાં અસમર્થ થઈ પરંતુ તે સ્ત્રી સમજી નહીં. (આ સર્વે હકીકત બહાર સૂતેલો જાણ સાંજલ્યો હતો) એક પ્રાતઃકાલ થવા આવ્યો, ત્યારે મયૂરે પોતાની પત્નીને માનત્યાગ કરવા માટે કહ્યું કે—

ગતપ્રાયા રાત્રિ કૃશતનુ શશી શીર્ષત ઇવ

પ્રદીપોઽય નિષ્વાવશમુપગતો ધૂર્મિત ઇવ ।

પ્રણામાન્તો માનસ્ત્યજસિ ન તથાપિ ક્રુધમદો

અર્થ—“ હે કૃશતનુ સ્ત્રી ! (જેનું શરીર કૃશ છે એવી) રાત્રિ જાગ્યા પછી પૂર્ણ થવા આવી છે, જલ્દી જાણ થયા જેવો થયો છે, આ દીવો પણ પ્રાંતે જઈ થવાથી ધૂર્મિત થયો હોય તેમ જાણે દેશાય છે, તેમજ હું તને એ પ્રણામ પણ કરું છું, તો પણ તું હજી માનને ઓમતી નથી, અહો! તારો પ્રેમ તે કેવો છે ? ”

આજ્ઞા પણ પડે સાંજલ્યાંજ જાણ બોલી ઝળ્યો કે—

કુચપ્રત્યાસત્યા હૃદયમપિ તે ચણિ કઠિનમ્ ॥ ૧ ॥

“ હે ચણિકા ! (કોઈ સ્ત્રી) સ્તનની પાસે રહેવાથી તારું હૃદય તેના જેવું જ મહા કઠણ બન્યા છે. ”

આ પ્રમાણે પોતાના જાણના મુલ્યથી ચોથું પાદ સાંજલવાથી ક્રોધ અને હજા પામેલી તે પતિવ્રતા સ્ત્રીએ તેના જાણને શાપ આપ્યો કે ‘તુ કુટ્ટી થા.’

પટ્ટે તરતજ વાળ કુટ્ટી થઈ ગયો. માતઃકાલે તે વને પંડિતો રાજસજ્જામા એકઠા થયા. તે વલ્લભે મયૂરે વાળને કુટ્ટી કરીને બોલાવ્યો. તેથી વાળ અત્યંત હર્ષિત થયો. પટ્ટે સજ્જામાથી ઊઠીને નગરીની બહાર જઈ તેણે એક મોટો સ્તંભ ખોદ્યો. તેની સાથે એક કાષ્ટ વાધી નીચે એક મોટો સ્વામી સોદી તેમાં સ્થેરના અંગારા જીર્યા. પછી તે સ્તંભની ટોચપર વાંધેલા હાકમા સાથે એક સર્કિંગ વાંધી તેમાં તે વેગે, અને નવા શ્લોકોવને સૂર્યની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. તેમાં એક શ્લોક બોલીને સંકાની એક દોરી કાપી નાંચી. એવી રીતે પાંચ શ્લોક બોલીને તેણે પાંચ દોરીઓ કાપી નાંચી. ઘેવટ ઘેવટ શ્લોકે ઘણી દોરી કાપતાં સીકું તમામ ઝુટી જવાથી તે સ્થેરના અંગારામાં પરવાની તૈયારીમાં હતો, તેવામાં સૂર્યે પ્રત્યક્ષ થઈને તેનો દેહ વ્યાધિ રહિત મુવર્ણ જેવો કર્યો. પછી બીજે દિવસે વાળ પંડિત મોટા આરુઠ્ઠરથી રાજસજ્જામાં આવી મયૂરને કહેવા લાગ્યો કે “હે કુરુ પક્ષી ! મરુતની પાસે કાળા કાગડાની જેમ મારી પાસે તારી શી શક્તિ છે ? જો હોય તો મારી જેમ પ્રત્યક્ષ દેખાઈ. મારી શક્તિ તો મેં તને પ્રત્યક્ષ દેખાઈ છે.” તે સાંભળીને મયૂર બોલ્યો કે “નિરોગીને વૈધનું શું કામ છે ? તોપણ તારુ વચન કુંઠિત કરવા માટે હું તૈયાર છું.” એમ બોલીને તરતજ તેણે ઢરીવને પોતાના હાથ પગ કાપી નાંચ્યા પછી ચંદીદેવીની સ્તુતિ કરતાં પ્રથમ શ્લોકનો ઘણો અક્ષર બોલતાજ ચંદીદેવી પ્રસન્ન થઈ, અને તેના હાથ પગ સાજા કરી આપું શરીર ધર્મમય બનાવ્યું. તે જોઈ રાજાએ આશ્ચર્ય પામી મયૂરને ઘણું માન આપ્યું.

તે વલ્લભે જૈનધર્મના દ્રેષી બ્રાહ્મણોએ રાજાને કહ્યું કે “જો જૈનોમાં કોઈપણ આવો પ્રજાવવાલો હોય, તો સ્વેર્તાવરો (જનો)ને આ દેશમાં રહેવા દેવા, નહીં તો તે સર્વેને દેશ બહાર કાઢી મૂકવા જોઈએ.” આવું વચન માનતુંગ આચાર્યના સાંજલવામાં આવ્યું. તેથી તેને જૈનશાસનનો પ્રજાવ વતાવવાની ઇચ્છા થઈ. પટ્ટે તે સૂરિએ રાજસજ્જામાં આવી રાજા પાસે પોતાના શરીરપર યુમાલીશ વેદીઓ નેવાવી, તથા એક ઓરમામા બીજો ઓરમો બીજામાં ત્રીજો એમ યુમાલીશમા ઓરમામાં પોતે રહ્યા. અને તે દરેક ઓરમે તાલ્ય મરાવ્યા પછી સૂરિએ ભક્તાપર સ્તોત્ર રચ્યું. તેના દરેક શ્લોકે એક એક વેદી ઝુટવા માંડી અને એક એક તાલું ઝુટી

एक एक ओर मो लयदवा बाँट्यो. डेउट चुमाळीशमा श्लोके सर्व वेदीओ ज्ञान
सर्व ताळां तुगी गयां पट्टे सूरि महाराज सजामा आबी पहुँच्या. तेवी के
शामनतो मोठे प्रभाव प्रकट थयो.

आ विषय उपर वप्पजट्ट सूरिनो पण प्रवच डे ते आ प्रमाणे—

वप्पभट्ट सूरि प्रबंध.

मोदेरा गाममा श्री सिधसेन सूरि श्री वीरस्वामीने बाँदवा पयार्थो, ते
रखते तेमनी पासे एक छ वर्षनो वाळक आब्यो. तेने सूरि महाराजे पुत्र के
कोण डे ? अने अही केम आब्यो डे ? ' त्यारे ते वाळक बोड्यो के " पं
देशमां कुब नामे एक गाम डे. त्या वप्प नामे एक कृत्रिय घसे छे, तेने सही
मनी ली डे तेमनो हु सूरपाळ नामे पुत्र लु. हु मारा पिताना शत्रुने हणवा
तैयार थयो. ते वखते मारा पिताए मने अटकाव्यो, अने पोते शत्रुने हणवा
तेथी मने घणो क्रोध चड्यो तेथी मारी माताने पण कथा बिना हु रीसाइने
हीं आब्यो लु. " ते साजळीने सूरिए विचारि के ' आ वाळकलु तेज (मारा
मातुपी (मनुप्य जेवु) नथी पण कोइ देवी अश (शक्ति) वाळो जणाय छे.
एम विचारिने गुरए तेने कथु के ' हे वत्स ' त्यारे तु अमारी पासे रहे. ' ते साज
ळीने ते वाळक तेमनी पासे रखो. सूरिए तेने जणाववा माड्यो ते हमेशा एक
जार श्लोक कते करवा लाग्यो. तेनी एवी तीत्र बुद्धि जोइने गुर बहुत प्रसन्न
या पडी तेना मावापने समजावीने गुरए तेने दीक्षा आपी. ते वखते तेना
पोतानु नाम राखवा मार्थना करी. तेथी गुरए तेनु वप्पजट्टी नाम राख्यु पडी
कदा गुरए तेने सरस्वती देवीनो मत्र आप्यो. तेनो तेणे यथाविधि जाप कयो.
थी देवी प्रत्यक्ष थइ तेने वरदान आपीने अदृश्य थइ.

एकदा वप्पजट्टी मुनि देवकुळ (देरासर) मा जइ प्रचुनी स्तुति कर
हता ते वखते तेमनी पासे गोपगिरि (ग्वाधीयर गढ) ना राजा यशोवर्मानो
आम नामना कुमार पोताना पितानी शिक्षाथी रीसाइने क्रोधथी आब्यो. त्यां
बहुलमा वप्पजट्टीनी पासे प्रशस्ति काव्यो वाचवा लाग्यो. आम कुमार काव्य
रसिक होवारी वप्पजट्टीनी माये तेने भेम बंरायो. पडी ते वप्पजट्टीनी साबे
पात्रपमा आब्यो. त्या गुरना पूजवाथी तेणे पोतानु वृत्तांत कथु तेमां पोतानु ना

लेवानी जरूर पडी, ते वखते तेणे खमीवने पोतानु नाम दाखीने गुरुने जणाव्युं, पण पोताना मुखची तेणे पोतानु नाम दाखीं नहीं, तेथी गुरु घणा प्रसन्न थया. प-
डी वप्पजटीनी साथे तेने पण गुरए शास्त्रनो अज्यास कराववा माळ्यो एकदा
आम कुमारे पोताना मित्र वप्पजटी मुनिने कहुं के ' हुं ज्यारे राज्य पामीश त्यारे
ते राज्य हु तमने आपीश. ' पडी केटकेक काळे आम कुमारने राज्य मळ्युं. त्यारे
तेणे वप्पजटीने तेढाव्या अने सिंहासनपर बेसवा मोटे प्रार्थना करी. त्यारे वप्पज-
टी बोड्या के " अमने सूरिपद मळ्या पडी सिंहासनपर बेसवानो अधिकार ठे,
ते पहेळा 'अमाराथी बेसी शकाय नहीं. " ते साजळीने राजाए श्री सिंघसेन
गुरु पासे प्रार्थना करी तेमने सूरिपद अपाव्युं. पडी वप्पजटी सूरिने सिंहासनपर
बेसाकीने राजाए प्रार्थना करी के ' हे स्वामी ! आ राज्य आप ग्रहण करो. '
सुरि बोड्या के ' हे राजा ! अमे अमारा देहने विपे पण निःस्पृह छीये, तो प-
छी अमारे राज्यने शु करवुं ? ' ते साजळीने राजा अस्यत आश्चर्य पाम्यो, पडी
गुरुना उपदेशथी राजाए एकसो आउ हाय लंचो एक जैन प्रासाद कराव्यो, अ-
ने तेमां अठार भार सुवर्णनी श्री महावीर स्वामीनी मूर्ति स्थापन करी.

एकदा राजाए पोतानी राणीने म्हातान मुखवाळी जोडने ते विपे गुरुने
समस्या पडी के ' अज्जवि सा परितप्पइ, कमद्वमुही अप्पणो पमाएण ' (ते क-
मळना सरखा मुखवाळी स्त्री हजु सुधी पण पोतानाज प्रमादथी परिताप पांमे
ठे.) ते साजळीने जेने सरस्वती देवी प्रसन्न थयेझ ठे, एवा आचार्य बोड्या के
' पुब्ब विदुप्पेण तए, जा से पच्छाइय अग ' (हे राजा ! आज्ञे तमे मातःकाळे
राणीनी पहेळां जाग्या हता, ते वखते राणीनुं कोइ अग लचारुं थयुं हतु, ते
अग तमे दांकथु तेथी तेणी हजु सुधी म्हातानमुखवाळी ठे.) ते साजळीने राजा
आश्चर्य पामी क्षजित थयो. पडी फरीथी एकदा राजाए पगळे पगळे मद मद
चाळती राणीने जोडने सूरिने पूज्य के ' बाळा चकमती पए पए कीस कुणइ मु-
हं तंग ' (हे पूज्य ! ते स्त्री चाळती वखते पगळे पगळे मुखने वाळु करे ठे, तेनुं
शुं कारण ?) त्यारे गुरु बोड्या के ' नूण रमणपपसे मेहद्विया णिघइ नहपति '
(हे राजा ! स्वरेखर तेणीना रमण प्रदेशो—गुप्तस्थाने नखद्वत थयेझा ठे, ते
स्थाने तेणीनी कटीमेखळा घसाय छे, तेथी ते चाळती वखते मुखने मचकोमे ठे.)
ते सांभळी राजाना मनमा कांडक कोप लत्पन्न थयो. तेथी गुरुपर तेनो अनादर

घयो. राजानो गुप्त कोष जाणीने सूरि पोताना उपाश्रयना दरवाजापर एक श्लोक
सखी त्यांची विहार कर्णो. ते श्लोक आ प्रमाणे हतो—

आम स्वस्ति तवास्तु रोहणगिरे मत्तः स्त्रियति प्रच्युता
वर्तिष्यन्त इमे कथ कथमपि स्वप्नेऽपि मैव कृथाः ।

श्रीमत्ते मणयो वय यदि जवह्वन्धप्रतिष्ठस्तदा

के शृंगारपरायणाः क्लितिचुजो मौद्गो करिष्यन्ति न ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे आप राजा ! तार कन्याण थाओ. (अहीं अन्योक्ति
यी राजापर पद्यवे ठे) मणिओ रोहणगिरिने कहे ठे के—हे रोहणगिरि !
तार कन्याण थाओ. अने मारायी बुढा पदेना आ मणिओ हवे क्या भो ?
तेमनी शी दशा थो ? एम तु स्वप्नमां पण धारीश नहीं. केमके तारायी प्रसिद्धा
पापेना अमे श्रीमान् मणिओ छीये. तेथी असकार करवाना साक्षसु एवा कस
राजाओ अमने पोताना मुकुटपर धारण नहीं करे ? क्या करे ” (आ अन्यो
क्तिथी आम राजाने सूरि समजान्यु के—नारी पासेथी बुढा पढ्या पढी अ
मारु शु थो ? एम तारे कदी धारु नहीं. केमके अमे मणि जेवा ढीये, तो पढी
अमने पणा राजाओ मान आपसो इत्पीदि.)

त्याची विहार करिने श्री बप्पभट्टी सूरि गौरुदेवतामां गया. त्यां भर्षाणा
रान्य करतो हतो. मूरिने आवेता जाणीने राजाए पोताना नगरमां रहेवा भांटे क
णा आग्रह पूर्वक मार्चना करी, ने त्या राख्या तेना आग्रहथी क्या सुधी
आमराजा पोते बोझावश न आवे त्या सुधी त्याची विहार न करवो एवी प्रति
क्षा करिने सूरि त्यां रक्षा

अहीं आमराजाने स्वरे थया के ‘ गुरु महाराज द्वारपर एक श्लोक अ
खीने विहार करी गया ठे ’ ते जाणीने तेणे ते श्लोक वांच्यो. त्यारे तेना मनमां ते
अति दुःखी यथो. एकदा आमराजा वनमां गयो हतो. त्यां एक कृष्ण सर्प तेन
जोवामा आन्यो. ते सर्पनु मुख राजाए दद मूठीथी पकडी तेने एक बल्लमां दाक
सभामा आनीने राजाए सर्व पंडितोने समस्या पूठी के—

शस्त्र शास्त्र कृषिर्विद्याऽन्यथा यो येन जीवति ।

शस्त्र, शास्त्र, कृषि (खेती), विद्या अथवा बीजु कांड के जेनावने
जे (मनुष्य) जीवे ठे. (अर्गान् आ बगलु शु करतु ? एवो प्रश्न आ
समस्यामा ठे.)

आ समस्या कोइपण पंक्ति राजाना अभिप्राय प्रमाणे पूर्ण करी नही,
त्यारे राजाए पट्टह बगलव्यो के " आ समस्याने जे कोइ मारा मनना अजिप्राय
प्रमाणे पूर्ण करशे, तेने लङ्क सोनामहोर ज्ञाप मळशे. " ते साजळीने कोइ एक द्यू-
तकारे (जुगारीए) सूरि पासे जइने ते समस्या पठ्ठी. एट्ठे सरस्वतीनी कृपाथी
सूरि ते आ प्रमाणे पूर्ण करी—

सुगृहीत च कर्तव्यं, कृष्णसर्पमुखं यथा ॥ १ ॥

ते शस्त्र विगेरेने (आजीविकाना हेतुरूपडे तेओने) कृष्ण सर्पना मुखनी
जेम सारी रीते ग्रहण करवा. (एट्ठे के राजाए जेम कृष्ण सर्पनु मुख सारी रीते
ग्रहण कर्यु. तेम शस्त्रादिक आजीविकाना कारणेने पण सारी रीते ग्रहण करवा.)
के जेथी आजीविका बराबर चाझी शकशे.

पठ्ठी ते द्यूतकारे आमराजा पासे आबीने ते समस्या पूर्ण करी. ते साज-
ळीने राजाए ते द्यूतकारने अत्यंत आग्रहथी धमकी आपीने प्छ्यु के ' आ स-
मस्या कोणे पूर्ण करी ? सत्य बात कहे. ' त्यारे तेणे खरी बात जाहेर करी. ते
साजळीने राजाने विचार थयो के " गुरु आटझायभा दर ठे, तोपण तेणे कृष्ण
सर्पनी बात कही, तो में जे तेमनापर बहेम राख्यो हतो ते केवळ खोटोज ठे. "
इत्यादि विचार आववाथी राजाने घणोज पश्चात्ताप थयो. पठ्ठी गुरने घोझावी ला-
ववा माटे आमराजाए पोताना प्रधानोने मोकझ्या, अने तेमनी साथे एवु कहे-
बराब्यु के—

गयाकारण शिर धर्यां, पत्त वि जूमि पमंत ।

पत्तह एहु पमत्तणं, वरतरु काइ करंत ॥ १ ॥

चावार्थ—“ हे गुरु ! वृद्धोए मुसाफरोने जया करवा माटे पोताना शि-
पर पादमाने धारण कर्या. ते पादमा त्याथी जूमिपर खरी पमे, तो तेमा वृद्ध शु
करे ? ते तो पत्रतुंज पमवापणु ठे ”

इत्यादि अन्योन्यवक्ते गुरने विकृति करवा प्रधानोने मोकझ्या. प्रधानोए

ते प्रमाणे गुरुने जइ विहसि करी, त्पारे गुरए कथु के “ तमारे आमराजा पासे
जइने आ प्रमाणे कहेवु—

अस्मान्निर्यदि कार्यं वस्तदा धर्मस्य नृपतेः ।

सज्ञाया वन्नमागत्य, स्वयमापृच्छ्यता क्षुतम् ॥ १ ॥

जाते प्रतिज्ञानिर्वाहे, यथायामस्तवान्तिकम् ।

प्रधाना प्रणिता प्रज्यैरिति शिक्षापरस्तरम् ॥ २ ॥

‘तुअरिपत्र’ (तुवेरना पादढामा वीटेलो कागळ-तेनो बीजो अर्थ तुं अरि एट्ठे तारा शत्रुनो पत्र केठ कागळ ठे. ’)

आ प्रमाणे सर्व गूढार्थी जणान्यु, पण सरस्वपणाने वीधे धर्मराजा का-
इ पण समज्यो नहीं. ठेवट आमराजा सजापाधी लठीने धर्मराजानी वेड्याने घेर
पोतानुं एक ककण (कहु) आपीने रात्रिवासो रह्यो. प्रातःकाळे वेड्याने घेरथी
नीकळी बीजुं कंकण राजघारना छारपाळने आपीने आमराजा पोताना नगर त-
रफ चाड्यो.

बीजे दिवसे राजसजापा जइ गुरूप धर्मराजाने कहुं के ‘हे राजा ! अमारी
प्रतिज्ञा पूर्ण थइ छे माटे हवे अमे आम राजा पासे जइशु. ’ ते साजळीने धर्म-
राजाए पृच्छुं के ‘हे गुरु ! आम राजा आव्याविना आपनी प्रतिज्ञा शी रीते पूर्ण
थइ ? ’ थारे गुरुए ‘आम जाते आव्यो हतो. ’ एम कहीने सर्व गुह्य वाक्योनो
बीजो अर्थ राजाने समजाव्यो. तेज वखते वेड्याए तथा छारपाळे पण आवीने आ-
मराजानां नामवाळा वने ककण धर्मराजानी पासे रजु कर्यो. तेथी धर्मराजाने ते वा-
तनी खात्री थइ. धर्मराजाए गुरुने कहु के ‘हे गुरु ! हु वचनना ठळथी (कप-
थी) छेतरायो हुं. ’ पछी धर्मराजानी रजा बड्ढेने गुरु विहार करी आम राजाने
रस्तामान मळया. अने तेमनी साथे ग्वाड्डीयर गया. त्यां प्रथमनी जेम आम-
राजाए नक्तिपूर्वक गुरुने बहुमानथी राख्या.

एकदा त्या रुंवतुं टोळु आव्यु. तेमा एक सुदर मातगी वाळा अति म-
धुर स्वरे गायन करवा लागी. ते जोड्ढेने आम राजा कामातुर थड बोड्यो के—

वक्त्रं पूर्णशशी सुधाधरद्वता दन्ता मणिश्रेणयः

कान्तिः श्रीर्गमन गज परिमलस्ते पारिजातपुमः ।

वाणी कामपुधा कटाक्षद्वहरी सा कालकूटच्छटा

तर्कि चन्द्रमुखि त्वदर्थममरैरामन्थि पुग्धोदधिः ॥१॥

जावार्ध—“ चंद्र समान मुखवाळी हे स्त्री ! तार मुख पूर्णिमाना चंद्र

१ धर्मराजा अने आमराजा परस्पर शत्रु हता, तेजी समान आवा अन्योक्तिवाक्य वचनो बद्देवाता
२५ पण तेमा धर्मराजा सात्र सीधेच अर्थ समजतो हतो गूढ अर्थ समजतो न्होततो.

जेवु ठे, तारा अघरो सुधा (अमृत) समान ठे, तारा दात मणिनी पक्ति जेव
 ठे, तारी कांति हृद्मीना जेवी ठे, तारी गति (चात्र) औरावण हाथीना जेवी
 ठे, तारा श्वासनो गंध पारिजात वृक्ष जेयो ठे, तारी थाणी कामधेनु जेवी ठे, मर
 तारा नेनना कद्रुहनी बहिर काळकूट विषनी त्रया जेवी छे (कामी पुष्पोने हन
 प्रहृत करनारी ठे.) तो हे मुग्धा ! शु तारे माटेज देवताओए क्षीर समुद्रनु
 धन क्युं ठे ? अर्थात् देवोए क्षीरसमुद्रनु मयन करीने जे रत्नो, काट्यां ठे, ते सर्व
 तारा शरीरना अवयवोमा जोवामा आवे ठे. "

ते साज्जळीने सूरिए विचार्युं के अहो ! महा पुष्पोनी मति पण केवी
 विपर्यास पावे ठे ? ' पत्नी गायन यथ धयु, अने सत्ता विमर्जन यइ. परतु राजा
 चित्त ते मातंगीपर मोह पावेनु हतु, तेथी नेणीनी साये रहेवा माटे तेणे गामनी
 बहार एक प्रासाद तण दिवसमा तैयार कराव्यो. ते प्रासाद कराववानो हेतु सभ
 जीने गुरए विचार्युं के " अहो ! आ राजा मारो सग उता पण कुकर्ममा प्रवर्त
 तेथी ते अवश्य नरके जशे माटे कोइपण युक्तियी तेने प्रतिरोध करु के जेवी
 आधा नरकना हेतुरप कुकर्मयी अटके. " एम विचारीने सूरिए राजे गुप्त रीत
 इने ते नवा प्रासादना भारवटपर रखीथी तेने प्रतिरोध करवा माटे जळ उपर
 अन्योक्तिवाळा श्लोको लाग्या—

शैल्यं नाम गुणस्तवैव जवति स्वान्नाविकी स्वच्छता
 किं द्रुम शुचिता जवन्ति शुचयस्त्वत्सङ्गतोऽन्ये यत. ।
 किं चात परमस्ति ते स्तुतिपद त्व जीवित देहिना
 त्वं चेन्नीचपथेन गच्छसि पय कस्त्वा निरोध्यु क्षम ॥१॥

भावार्थ—“ हे जळ ! तारामा शीतला गुण एकांते रखो ठे. तारी स्व
 ता (निर्मलता) स्वाभाविक ज ठे. तारा निर्मलता विषे बगारे शु कहीए ? प
 तारा सगथो रोजा लोको पण निर्मल-पवित्र थाय ठे. वळो तु प्राणीओना
 चीतनो आधार ठे सो तेथी बगारे तारी शी स्तुति अमारो करवी ? परतु हे जळ
 जो तुज नीच मार्गे जइश, तो पत्नी तने गोकर्णने कोण समर्थ छे ? ”

बलिज्जइ जेण जणे, मइलिज्जई निअकुलकमो जेण ।

कंठट्टिए वि जीए, तं न कुट्तीएहिं कायव्वं ॥ २ ॥

नावार्थ—“ जे अकार्य करवाथी लोकमा दज्जा पमाय ठे, अने जे अकार्य करवाथी पोताना कुळनो क्रम मळीन थाय ठे, तेहुं अकार्य कुट्तीन माणसोए कठे प्राण आवे (मरवानी तैयारी थाय) तो पण करवु नही.” विगेरे.

मातःकाले राजा ते मासाद जेवाने माटे गयो. त्या तेणे ते श्लोको जोग्या, वाच्या, अने पड्डी विचार करवा द्याम्यो के—‘ मारा मित्र विना मने आवो बोध कोण आपे ? अरे हु केवु अकार्य करवा तैयार थयो ? धिकार ठे मारा जीवितने ! हवे हु गुरुने शी रीते मारु मुख वतावु ? माटे हवे तो मारा आ कलकित जन्मने ज धिक्कार ठे. ” इत्यादि घणी रीते पश्चात्ताप करीने राजाए अग्निमा मवेश करवानो निश्चय कयों. प्रधानादिकोए ते वात सूरिने आवीने करी. त्यारे गुरु महाराज राजा पासे आवी बोढ्या के “ हे राजा ! आम आत्महत्या करवाथी शु फळ मळवावु ठे ? मनथी वाधेभुं कर्म मनथी ज नाश पामे ठे. अथवा आ विपे तुं स्मर्त धर्मवाळा ब्राह्मणोने पूडी जो केमके स्मृतिओमा पण पापनु प्रायश्चित्त आपे-द्यु ठे. ” ते सांजळीने राजाए ब्राह्मणोने बोढावीने तेहुं प्रायश्चित्त पूछ्युं. त्यारे ते-ओ बोढ्या के—

आयःपुत्तल्लिकां वह्निध्मातां तद्धर्णरूपिणीम् ।

आश्लिष्यन्मुच्यते सद्यः, पापाच्चांमालीसंजवात् ॥ १ ॥

नावार्थ—“ दोढानी पुतळीने अग्निमा तपावी अग्निना वर्ण जेवी द्वाव करीने तेने आश्लिगन करे, तो चमालीना स्पर्शथी उत्पन्न थयेला पापथी माणस तत्काळ मुक्त थाय ठे. ”

ते सांजळीने राजा तेम करवा तैयार थयो. त्यारे गुरुए तेने कथु के “ हे राजा ! तें तो सकटप मात्रथी पाप कर्तु ठे काऽतेनो सगम कयों नथी, तेथी ते पश्चात्ताप करवाथीज मुक्त थयु ठ. तो हवे पतंगीयानी जेम फोगट मृत्यु करवाथी शुं फळ ठे ? हवे तु चिरकाळ सुपी जैनधर्मनु आचरण कर के जेथी आत्मानुं कट्याण थाय. ” ते सांजळीने गुरुनु वचन मान्य करी राजा पोताने घेर आव्यो.

एकदा राजाए गुरुने पूछ्यु के ‘ हे गुरु ! हुं पूर्व जवे कोण हुतो ? ’ त्यारे गुरुए कथुं के ‘ आ प्रश्ननो जवाब हु काक्षे आपीश. ’ एम कहीने गुरु उ-

પાશ્ર્વે આઘ્યા રાત્રે સરસ્વતી દેવીને પૂજીને ગુરુજી રાજાનો પૂર્વજન્મ જાણી ક્ષીપો, પડી માતઃકાલે સજ્જામાં ગયા. ત્યારે ગુરુજી રાજાને તેનો પૂર્વજન્મ આ પ્રમાણે કથો કે " હે રાજા ! પૂર્વજન્મે તું તપસ હવો, તેં કાશ્ચિજર નામના ગિરિના તટ ઉપર શાઙ્ગ વૃક્ષની નીચે રહીને પ્રકાતર અપ્પાસ કરવાવડે દોઢસો વર્ષ સુધી ઉગ્ર તપસ્યા કરી હતી. ન્યાયી આયુષનો કૃપ થયે, મૃત્યુ પામીને તું રાજા થયો છે. આ વાતની પ્રતીતિ કરવી હોય તો તે વૃક્ષની નીચે હજુ સુધી તારી જડા પમેટ્ટી છે. " તે સાંઙ્ગીને રાજાજી પોતાના સેવકને મોકલી તે જડા મગાવી. તે જોડેને રાજાને ટાંચી થઈ. તે થી તે શુદ્ધ શ્રાવક ધર્મ પાળવા લાગ્યો. પડી ગુરુના અપદેશથી મોટા આમર સહિત તે રાજાજી સિદ્ધાચલની યાત્રા કરી, અને તે વચ્ચે દિગ્વરીઓજ દ્વાવેના ગિરિનાર તીર્થને વાઙ્ગી શ્વેતાવરનું તીર્થ કર્યું.

આમ રાજાજી રાજ્યનું ન્યાયથી પ્રતિપાત્રન કરી નમસ્કારનું ધ્યાન કરવામાં તત્પર થઈ ઉત્તમ ધર્મને સાધ્યો. અને કવિની સજ્જામાં સૂર્યસમાન એવા ગુરુ પજ આયુષને કૃપે સ્વર્ગે ગયા. આ કથા પૂર્વસૂરિજી રચેલા ચતુર્વિંશતિ પ્રચરમાં સવિસ્તર આપેલી છે

“ કોઈથી વોધ ન પામે એવા આમ રાજાને પ્રતિવોધ પમાનો, કવિતાદિકના ગુણે કરીને બ્રાહ્મણ વર્ગનો પરાજય કરી, વિદ્વાનોના ચક્રવર્તી બંધનથી સૂરિ શાસનની ઉન્નતિ કરી સ્વર્ગ મુક્તને પામ્યા. ”

અપદેશપ્રાસાદે તૃતીયસ્તને પચત્રિંશત્તમ
વ્યાખ્યાનમ્ ॥ ૩૫ ॥

व्याख्यान ३६ सुं.

समकितना पांच नूपणमांना पहेळा स्थैर्य नामना नूपण विपे

धर्मांगमेजिर्भूष्यन्ते, भूषणानीति कथ्यते ।

सुरादिन्योऽप्यद्वोभत्वं, तत्राद्यं स्थैर्यभूषणम् ॥ १ ॥

भावार्थ—“स्थैर्यादिके करीने धर्म रूपी अंग शोभा पामे ठे, मोटे ते भूषण कहेवाय ठे. तेमा देवादिकयी पण ह्योच न पामवो, ए पहेळु स्थैर्य नामनु भूषण (समकितहुं घरेणु) कहेवाय ठे. ”

आ स्थैर्य नामना नूपण पर सुद्धसानु चरित्र जाणवु. ते आ प्रमाणे—
तद्दर्शनं किमपि सा सुद्धसापयेन, प्रादाजिनोऽपि महिमानममानमस्यै।
नैर्मल्यतःशशिकला न च केतकीत्वमादातुला चहरमूर्ध्निवभारगंगा^१॥

भावार्थ—“अद्वौकिक एतुं ते समकित तो सुद्धसाए ज प्राप्त कर्तुं ठे के जेथी तेणीनी निर्मळताने ढीधे साझातु श्री महावीर स्वामीए पण ते सुद्धसानो अत्यंत महिमा वधापों. पण ते योग्य ठे केमके महादेवना मस्तक पर चंद्रनी रेखा, केतकीनी माळा अने गंगा नदी ए त्रण रहेळा ठे, पण तेमा निर्मळताने ढीधे जेवी गंगा शोभे ठे, तेवी चंद्ररेखा के केतकीनी माळा शोभती नथी. ”

सुद्धसा चरित्र

ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य अने शूद्रादिक अनेक जनोधी जरपूर अने श्री-मत लोकोधी विराजमान एवा रमणीक राजगृह नगरने विपे श्रेणिक राजा राज्य करता हता. ते समये ते नगरमा नाग सारथि नामे एक श्रावक रहेतो हतो. तेने सुद्धसा नामनी पत्नी हती. ते सुद्धसा शीळादिक गुणोधी युक्त हती, परंतु दैव-योगे तेने काइ पण संतान ध्यु नहोतुं. एकदा बीजाना पुत्रोने जोडने तेणीनो पति नाग सारथि शोकातुर थयो. ते जोडने सुद्धसाए कथु के “हे स्वामी ! तमे खेद

न करो. आपणो मनोरथ धर्मना आराधनची फटीजून थशे.” ए रीतें पतित शांत करीने मुन्नसा निरतर जिनेश्वरनी त्रिकाळ पूजा करा लागी, ब्रह्मचर्य पाळवा लागी अने हमेशा आचाम्ब (आरने) करता लागी

एकदा शत्रु इन्द्रे पोतानी सजाषा ते मुन्नसाना सत्त्वनी त्याया करी. ते साजळीने इन्द्रनो सेनापति हरिणगमेपी तेणीनी परीक्षा करा माटे वे सायुनु ए धारण करी मुन्नसा पासे आरीने बोव्यो के ‘हे आविका’ रांगी सायुन्नाने माटे औपयमां लक्षपाक तेन्नो खप ठे माटे ते आपो. ’ ते सांभळीन हर्ष भामेत्ती मुन्नसा घरमां जइ लक्षपाक तेन्नो सीसो द्वारीने तेने बहोराववाजाय ठे तेद्वामा ते देवे देवी शक्तिची तेणीना हायमां रहेंलो सीसा पृथ्वी पर पानी फोमी ना-ख्यो. एतने मुन्नसा फरीची बीजो सीसो द्वारी, ते पण देवे फोमी नांख्यो. ए ममाणे तेणीए सात सीसा आण्या. ते साते ते देवे फोडी नाख्या, तो पण तेणीनो जाय बिन्नकुल खडित थयो नहीं ते जोदने मसन्न थयेनो ते देव मत्यङ्ग थशेन बोव्यो के “ हे भजे ! हु हरिणगमेपी देव तारी परीक्षा करवा माटे आव्यो हता. तारो हड जाव जोदने हु तारा पर मसन्न थयो हु, माटे तु मारी पासे काइक बदलन माग ” त्यारे मुन्नसा बोनी के ‘ हे देव ! जा तमे मसन्न थया हो तो मारे पुत्र नथी ते आपो. ’ ते साजळीने ते देवे हर्षची बरीश गुटिका (गोळीओ) आपी अने कलु के ‘ आमांची एक एक गोळी खारी. एतने तेथी एकेक पुत्र थशे. ’ एम कहीने फोडला सीसा पात्र हता तेवा करीने ते देव स्वर्ग गयो.

फटी मुन्नसा ज्यारे ऋतुस्नात थइ त्यारे तेणीए विचार कयों के “ आ गुटिका एक एक खावाची बरीश बरत गर्भना तथा सूक्तिकाना छु खने सहन करवां पमशे. माटे एक साथे ज बरीशे गुटिका खाड जात तो बरीश लक्षणावाळो एकन पुत्र थाय ” एम धारीने सर्व गुटिकाओ ग्याइ गइ तेथो तेने एक साथे बरीश गर्ज रखा. ते गर्जोना अत्यंत जारने बीधि मुलसाने बहु व्यथा थवा लागी एतने तेणे कायोत्सर्ग करीने ते देवतु स्मरण कर्तु. तसतज ते देव मत्यङ्ग थइ तेणी नी व्यथा दूर करीने बोव्यो के “ हे मुन्नसा ! तें आ अप्रदित कार्य कर्तु ठे, केमके बरीश गोळी एक साथे खावार्थी तने एक साथे बरीश पुत्रो थशे, अने तेओनु आयुष्य सरखुं होवार्थी ते संव समकालेज मृत्यु पामशे परतु भवितव्यता दुर्भाग्य ठे. कलु ठे के—

गुणाजिरामो यदि रामज्जो, राज्यैकयोग्योऽपि वनं जगाम ॥

विद्याधरश्रीदशकन्धरश्च, प्रचूनदारोऽपि जहार सीताम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ अनेक गुणोधी सुदर अने राज्यने ज योग्य एवा रामचड्ने
पण वनमा जतु पन्थु. तथा विद्याधर एवा दशकधर (रावण) ने घणी सुदर स्त्री
ओ हती ठता तेणे सीतानु हरण कर्युं. (आ सर्व जवितव्यताने दीधेज थयु.)

आ प्रमाणे कहिने ते देव स्वर्गे गयो सुव्रसाए गर्जस्थिति पूर्ण थये
बन्नीश पुत्रो एक साथे मसव्या नाग सारथिए ते पुत्रोनो जन्मोत्सव कर्यो. अनुक्रमे
ते पुत्रो युवावस्थाने पाम्पा. त्यारे तेने बन्नीश बन्नीश कन्याओ परणारी. ते सर्वे
श्रेणिक राजाना अग्ररङ्गक सेवको थया.

एकदा कोड एक तापसी चेटक राजानी मुज्येष्टा नामनी पुत्रीतुं चित्र
वड्ने श्रेणिक राजानी सभामां आधी. राजाने ते चित्र जोड्ने नेणीने परणवानी
इच्छा थइ. तेथी राजाए ते विपे अजयकुमारने आज्ञा करी. एटव्हे अजयकुमारे
गाथीना बेपे चेमा राजानी विशाळा नगरीमा जड राजाना अन्तःपुरनी पासे छु-
कान मानी. पढी ज्यारे मुज्येष्टानी दासी तेनी छुकाने कांइ वस्तु लेवा आवे
त्यारे अजयकुमार श्रेणिक राजाना चित्रनी पूजा करे. ते जोड्ने एकदा दासीए
तेने पृश्चु के ‘ आ कोनु रुप (चित्र) हे ? ’ त्यारे तेणे ‘ श्रेणिक राजानु हे ’
एम कयु. ते साजळीने दासीए अजयकुमार पासेथी ते चित्र मागी लड्ने मुज्येष्टा-
ने वताय्युं. ते जोड्ने मुज्येष्टा अत्यंत कामातुर थइने घोड्नी के ‘ हे दासी ! आ
राजा मारो पति थाय, तेवी तु काइ पण युक्ति कर. ’ ते साजळीने दासीए ते
घात अभयकुमारने जणावी. त्यारे अजये तेणीना अन्तःपुरथी आरज्जीने राज-
गृह नगर मुधी मुरा करावी. पढी ते रस्ते पिताने अमुक दिवसे त्या आववानु
जणाव्यु. तेज वखते श्रेणिक राजा पोताना बन्नीश अग्ररङ्गकोने लड्ने त्या आ-
वी पहोंच्या. ते खर जाणी मोहित थयेल्ली मुज्येष्टा श्रेणिकनी साथे जवाने तै-
पार थइ. ते वखते नेनी नानी बेन चेझणा घोड्नी के ‘ हे बेन ! मारो पण एज
मामी थाओ. ’ एम कह्नी ते उबे वहेनो मुरगना घार पासे आवी. तेवामा मुज्येष्टा
पोताना आचूपणनो कनयो (दावमो) चूडी गइ हती. ते लेवा जवा उत्सुक थ-
र, अने घोड्नी के “ हे वहेन ! हु मारो अज्ञकारनो कनयो लेवा जाउ हुं, मा-

रा विना तु आगळ जड्झा नहीं. " एम कह्नीने मुज्येष्टा पात्री गइ ते वखते सु
 दसना पुत्रे के जेओ श्रेणिक राजानी साथे आब्या हुता तेओए राजाने कहु
 के ' हे स्वामी ' अही शत्रुना घरमा घणीवार रहेवु योग्य नथी ' ते साजळीने
 राजा चेन्नणाने लइने चावता थया. योमीवारे मुज्येष्टा पोतानो कमोपो लइने आ
 बी. पण राजाने के पोतानी वहेनने के कोइने जोयां नहीं तेथी इर्प्याने क्षीधे ते
 एीए पोकार कयों के ' दोमो, दोमो, मारी बेन चेन्नणाने कोइ हरी जाय छे ' ते
 साजळीने चेटक राजानुं सैन्य तरतज आस्थु अने ते सुरगमा श्रेणिकनी पाळ
 पक्यु. ते सैन्य श्रेणिकनी नजीक आबी पहुँच्यु पटते त्यां शुद्ध थयु तेमां चे
 टक राजाना सेनापति बैरगिके मुलसना एक पुत्रने हएयो पटले तेज वखते बीजा
 (बाकीना) एकनीश पुत्रो पण मृत्यु पाय्मा. श्रेणिक राजा उतावळो चाक्षी पो
 ताना नगरमा आबी पहुँच्यो. अने तरतज तेणे चेन्नणानु पाणिग्रहण कर्तु

अहिं पोताना बनीशे पुत्रोनु मरण साजळीने नाग सारथि तथा मुयसा
 अत्यंत रदन करवा हाम्या ते वखते अन्नयकुमारे तेमने कहु के—“ जैनधर्मेना
 तत्त्वेने जाणनारा तथा अनित्यादिक जावनाना जावनारा एवा तमारे अविवेकी
 मनुष्योनी जेम शोकसागरमा पक्यु युक्त नथी कहु ठे के—

कुशकोटिगतोदकविन्दुवत्, परिपस्वद्भुमपत्रवृन्दवत् ।

जलबुद्बुदवच्छरीरिणा, कृणिक देहमिदं च जीवितम् ॥१॥

जागर्थ—“ दर्जना अग्र भागपर रहेला जळना विंछुनी जेम, वृक्षना परि
 पत्र थयेला पत्रसमूहनी जेम अने जळना बुद्बुद (परपोदा) नी जेम माणीओ
 नो आ देह तथा जीवित कणजगुर ठे ”

ते साजळीने नाग सारथि तथा मुयसा शोक रहित थया.

एकदा चपा नगरीमां श्रीमहावीर स्वामीने नमीने अवरु नापनो
 परित्राजक जे जैन धर्म पाय्मा हुतो ते राजगृही नगरी तरफ चाल्यो ते वखते
 श्री जिनेश्वरे तेने कहु के—“ हे परित्राजक ! तमे राजगृही नगरीए जाओ ठे
 तो त्या मुलसा आविका रहे ठे, तेने अमारो धर्मवाज कहेजो ” ते मज्जुन बाव
 अगीकार करी अवरु परित्राजके राजगृही नगरीए आबी विचार कयो के—
 “ जगवाने पोते जे मुयसाने धर्मवाज कहेवराव्यो ठे, तेणीनी धर्ममा स्थिर

केवी ठे ? तेनी हु परीक्षा करु. ” एम विचारिने ते परिव्राजके नगरनी पूर्वदिशा-
ना दरवाजा बहार वैक्रिय द्विब्धिची चार मुखवाळा, हंसना वाहनवाळा, अने जेना
अर्धागमा सावित्री रहेली ठे, एवु साक्षात् ब्रह्मानुं स्वरुप कर्तुं. ते जोडने नगरना
सर्व लोको ते ब्रह्माने वंदना करवा गया, परंतु जैन धर्ममा दृढ अनुरागवाळी सुलसा
घणा मनुष्योना कद्या ठता पण त्या गड नाहिं. पढी वीजे दिवसे दक्षिण दिशा-
ना दरवाजा बहार ते परिव्राजके वृषभना वाहनवाळा, अर्धा अगमा पार्वतीने धा-
रण करनारा तथा आरवा शरीरे भस्मची शोभित एवा शकरनु स्वरुप विकुर्व्यु.
त्यां पण मुचसा बिना सर्व लोको तेने वादवा गया. पढी वीजे दिवसे पश्चिम
दिशाना दरवाजा बहार गरुडना वाहनवाळा, चार हाथवाळा अने सुदर स्त्रीओ-
ची परिवरेक्षा कृष्णनुं स्वरुप विकुर्व्यु. त्यां पण एक सुलसा बिना सर्व लोको
तेने वादवा गया. पढी चोथे दिवसे उत्तर तरफना दरवाजा बहार समवसरणमां
बिराजेक्षा तीर्थकरनु रुप विकुर्व्यु, तो पण ते सुलसा तेने वंदना करवा गड नाहिं.
त्यारे तेने बोलाववा माटे तेणे कोइ माणसने भोकट्यो. ते माणसे जडने सुलसाने
कथु के “ आपणा नगरनी बहार पचीशमा तीर्थकर समवसर्यां ठे, तेने वादवा
माटे केम जाता नथी ? ” ते साजळीने सुलसा बोली के “ हे जाइ ! ते जिनेश्वर
नथी पण कोइ पाखंकी पचीशमा तीर्थकरनु नाम धारण करीने लोकोने डेतरे ठे.”
एवी रीते ते सुलसा लेश पण धर्मची चक्षित थड नाहिं. पांचमे दिवसे ते अखर
परिव्राजक श्रावकनो वेप धारण करीने सुलसाने घेर गयो एटळे सुलसाए तेनो
सारी रीते सत्कार कर्यो. पढी तेणे सुलसाने कथु के “ हे सुलसा ! तमे पुण्यशाळी
ओ, केमके मारे मुखे परमात्मा श्री महावीर मज्जुण तपने धर्मज्ञाज कहेवराव्या ठे.”
ते साजळीने हर्षित थयेली सुलसा उची थड भक्तियी मज्जुनी आ प्रमाणे
स्तुति करवा लागी.

मोहमद्वचदमर्दनवीर, पापपंकगमनामलनीर ।

कर्मरेणुहरणैकसमीर, त्वं जिनेश्वरपते जय वीर ॥१॥

जावार्ध—“ मोहरूपी मल्लना सैन्यनु मर्दन करवामां शूरवीर, पापरूपी
पंक्ते घोवामां निर्मळ जळ समान अने कर्मरूपी रजनु हरण करवामां वायु समान
एवा हे श्री जिनेश्वर पति ! हे महावीर स्वामी ! आप जयवता चर्तो. ”

आ रीते स्तुति करती मुनसानो प्रशंसा करीने ते परिमाजक पोतने स्थाने गयो.

शीघ्रगुणधी शोचती मुनसा सद्धर्मनु आराधन करीने स्वग गद् स्वर्गी चवीने आ जगतकेने विषे आवती चोवीशीमां निर्मम नामना पदरसा तीर्थकर थरो.

“ श्री वर्पमान स्वामीना मुख थकी स्थिरता, लदारता अने महार्थताही भरेलुं, एण जगतने आश्चर्य कराना आ निर्मल मुनसानु चरित्र सांजळीने हे मन्त्र माणीओ ! तमे एण आ श्रेष्ठ धर्मेने विषे स्थिरता राखो, के जेथी समकित्तव विभूषित थयेना तमे मुचित रुपी खोना आशिंगन मुखने पायो. ”

उपदेशमासादे तृतीयस्त्वजे पदत्रिंशत्तम
व्याख्यानम् ॥ ३६ ॥

व्याख्यान ३७ मु

प्रजावना नामना बीजा जूपण विषे
अनेकधर्मकार्येण, कुर्यात्तीर्थोन्नति सदा ।
प्रजावनानाम्य विज्ञेय छितीय सम्यक्चजूपणम् ॥१॥

भावार्थ—“ धर्मना अनेक कार्यो करवा वने निरतर तीर्थनी (जैन श्रमनी) छनति करवी ते प्रजावना नामनु समकित्तनु बीजु जूपण जाणउं. ”
आनां भावार्थ देवपाल राजाना प्रवधधी जाणवो.

देवपाल राजानी कथा

अचलपुरमा सिंह

एथी हतो ते राजा

कस्तो हतो ते नगरमां जिन

देवपाल नामनो ए

व्याख्यान ३७ मुं. समकितना प्रजावना नामना धीजा भूषण विषे. (२०५)

चाकर हतो ते हमेशा वनमां श्रेष्ठीनी गायो चारवा जतो हतो. एकदा वर्षाश्रुतुमां देवपाळे नदीना काठा पर श्रीयुगादि जिनेश्वरनु सूर्यनी कांति जेवु प्रकाशित बिंब जोयु. ते जोडने तेणे एक घासनी कुंपनी करी तेमा ते बिंब पधरावी पुष्पादिकयी पूजा करी नियम ग्रहण कर्यों के ' आजधी हमेशा आ प्रभुनी पूजा कर्या बिना मारे जोजन करवुं नहिं. ' एवो नियम दडिने ते पोताने स्थाने गयो. पडी एकदा यणी वृष्टिने बोधि नदीमा पूर आव्युं तेथी ते देवपाळ नदीने सामे कांठे जड शक्यो नहिं. तेथी प्रभुना दर्शन न थवार्थी शोक करतो ते घरे पाडो गयो. त्यां श्रेष्ठीए तेने जोजन करवानु कथु. त्यारे तेणे पोतानो नियम कहीने जोजननी ना पाही. ते सांजळीने हर्षित थयेला श्रेष्ठीए तेने कथु के ' आपणा गृहचैत्यनी पूजा करी हे ' ते सांजळीने तेणे गृहचैत्यनी पूजा करी पण जोजन कर्यु नहिं. एम करतां सात दिवस बीती गया. तो पण नदीनु पूर उतर्यु नहिं. तेथी ते सातदिवस सुधी जोजन रहितज रयो. आठमे दिवसे पूर उतर्यु त्यारे मातःकाळे देवपाळ ते पर्णकुटीमा आदिनापनी पूजा करवा गयो. त्या तेणे एक जयंकर सिंहने जोयो. पण तेनाथी जरा पण कर्या बिना तेनी शीयाळनी जेम अवगणना करीने तेणे प्रभुनी पूजा करी. पडी ते बोळ्यो के—

त्वद्दर्शनं विना स्वामिन्ममाज्ञात्तत्सवास्वरी ।

अकृतार्था यथारण्यजूमिरुहफलावलिः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे स्वामी ! आपना दर्शन बिना अरण्यमां रहेला इकोना फळ समुदायनी जेम मारा सात दिवसो अकृतार्थ (निष्फल) गया. ”

ते वखते तेना सच्च अने जक्तिथी प्रसन्न थयेलो कोइ देव बोळ्यो के ' हे जड ! हुं तारा पर प्रसन्न थयो लु माटे तुं वरदान माग. ' त्यारे देवपाळे कथुं के ' हे देव ! जो प्रसन्न थया हो तो मने आ नगरनु राज्य आपो. ' ते सांजळीने देव बोळ्यो के ' आजधी सातमे दिवसे तने अवश्य राज्य मळशे. ' एम कहीने देव अटश्य थयो. देवपाळे पण पोताने स्थाने जड जोजन कर्यु.

सातमे दिवसे ते गामनो अपुत्रीयो राजा मरण पाव्यो. तेथी प्रधान सिंगेरे पंचदिव्य प्रकट कर्या. ते फरता फरतां अरण्यमां ज्यां देवपाळ दोर चारतो हतो त्यां आव्यां. एटडे हाथीणीए देवपाळ पर कळश ढोळ्यो. तेथी प्रधानोप

तेने राज्याजिपेक करी गादीपर बेसाढ्यो. ते देवपाळ राजा थयो, परंतु ते मग चाकर हतो, तेथी तेनी आझा कोइ मानतु नहिं. तेथी तेणे खेद युक्त थइ राख आपनार देवने सभायों. ते प्रकट थयो, एट्हे तेने कथु के “ हे देव ! मारे त्हा आपेवु राज्य जोइतु नथी, मने पाळु चाकरपाणुज आपो, केमके ज्यां मारी आझा कोइ माने नहिं, त्यां राज्यने का करवु ? ” ते सांजळीने देवे कथु के “ हुं कथु तेप तु कर, एट्हे तारी आझा सर्व कोइ मानशे. तारे कुजार पासे माटीने मोटो हाथी जेवढो हाथी करावचो, पळी तेनापर बेसीने फरवु, एट्हे सौ कोइ तारी आझा मानशे. ” देवपाळे ते प्रमाणे कथु. एट्हे दिव्य प्रजावथी ते माटीने हाथी गध हस्तिनी जेम मार्गमा चाववा लाग्यो. ते जोइ सवें होको आश्चर्य पायी तेनी आझा मानवा लाग्या पळी ते देवपाळ राजाए पोताना पूर्वना स्वामी भेष्टीने प्रधानपद आप्पु, अने नदीने कांते रुपनीमां स्थापन कोझा विंवने लावी ग. ममा एक मोटो जवळ मासाद करावी तेमा स्थापन कथु. ते जिनविंवनी निकाल प जा करीने ते देवपाळ राजाए जिनशासननी प्रजावना करी

ते देवपाळ राजा पूर्वना राजा सिंहनी पुत्री साथे परणीने तेणीनी साथे नोगवितास करवा लाग्यो. एकदा ते राणी राजानी साथे पोताना महेझना गो स्वमां उज्जी दुती, तेवामा एक वृक्ष पुरुष पोताने माथे काष्ठानो चारो झडने महेझ पासेथी नीकळ्यो. तेने जोइने राणी तरतज मूर्छा पायी. राजाए शीत उपचार करीने तेणीने सज्ज करी त्यारे तेणीए ते वृक्षने महेझमां बोलावी तेनी समझ पा तातु वृक्षांत रामाने कही समळाव्यु के “ हे स्वामी ! हु पूर्वजवे आ पुरुषनी सह हतो. ते वखते में तपे जे विंवनी पजा करोजे तेज विंवनी पूजा करी हती. ते प जाना प्रजावथी आ भवे हु राजपुत्री थइने आपनी राणी थइ तु पूर्वजवे में पुरुषने पण कथु हतु पण तेणे बीडकुझ धर्म अगोकार कर्पो नहिं, तेथी ते ह सुधी आवी अवस्था जोगवे ठे. ” ते सांजळीने ते वृक्ष काष्ठवाहक कोइक धर्म राणी थयो

देवपाळ राजाए अनुक्रमे परमात्मानी पूजा प्रजावना करीने तीर्थकर ना कर्म उपार्जन कथु अने मांते प्रव्रज्या ग्रहण करीने स्वर्गे गयो.

“ रक ष्वो देवपाळ पण जिनेश्वरनी पूजाना प्रजावथी तेज जवे अश्व हस्त विंगरे सैन्यथी व्याप्त एवु राज्य पाव्यो अने जिनमतनी प्रजावना करवाथी तीर्थे

व्याख्यान ३८ मुं. समकितना क्रियाकुशलता नामना त्रीजा चूपण विषे. (१०७)

नाम कर्म उपार्जन कर्तुं. तेवी रीते अन्य जव्य प्राणीओए पण जिनधर्मनी प्रज्ञावना
तेवी, जेथी अकूप सुख प्राप्त थाय. ”

॥ इत्युपदेशमासादे तृतीयस्तजे सप्तत्रिंशत्तमं
व्याख्यानम् ॥ ३७ ॥

व्याख्यान ३८ मु.

क्रियाकुशलता रुपी त्रीजा चूपण विषे

कौशल्यं विद्यते यस्य, क्रियास्वावश्यकदिपुः।

छितीयेतरमाचर्यमेतत्सम्यक्त्वचूपणम् ॥ १ ॥

भावार्थ—“ आवश्यकदिक क्रियाओंने विषे जेनी कुशलता होय ते
समकितनु त्रीजु चूपण (चूपणवान्) कहेवाय ठे. तेनु जव्यप्राणीए आचरण क-
रुं. ” आ सबधमा उदायी राजानी कथा ठे. ते नीचे प्रमाणे—

उदायी राजानी कथा.

राजगृह नगरमा कोणिक राजानी राणी पद्मावतीए पूर्णसमये पुत्रने ज-
न्म आप्यो. तेनु नाम उदायी पारुनुं. एकदा कुणिक राजा पोतानी भावो जघा
उपर उदायी कुमारने पैसानी चोजन करवा बेओ हतो. तेणे अर्थ चोज-
न कर्तुं एट्टामा ते बाळके धोनी धारानी जेम राजानी थाळीमां मूत्रनी धारा करी.
ते बखते वत्सलताने धीधे राजाए ते बाळकने मूतरवाज दीधो, जरा पण हृद्वाव्यो
नहिं. केमके हृद्वाव्याथी मूत्रनो निरोध थाय अने तेथी व्याधि उत्पन्न थाय. प-
त्री राजाए ते मूत्रवाटु चोजन हाथवने काढी नास्ती वाकीनु चोजन कर्तुं. ‘ अ-
हो ! मोहनो विज्ञास केवो ठे ? ’ पत्री स्नेहथी परवश थयेद्या राजाए पोतानी
माता चेन्नणाने कथु के “ हे माता ! आ पुत्रनापर मारो जेवो स्नेह ठे, तेवो स्ने-

હ કોઈનો હતો નહિ, છે નહિ, અને થશે પણ નહિ. " તે સાજલીને ચેષ્ટા
 દેવી બોધ્યા કે " હે વન્સ ! નારો સ્નેહ શી ગણતરીનો છે ? જેવો સ્નેહ તારા પિ-
 તાનો તારાપર હતો, તે સ્નેહના કરોઠમે અંશે પણ તારો તારા પુનરનો સ્નેહ નથી. "
 કોણિકે પૂછ્યું 'હે માતા ! મારાપર મારા પિતાનો સ્નેહ કેવો હતો ? ' ત્યારે
 ણા બોધ્યા કે " હે વન્સ ! જ્યારે તુ મારા ગર્ભમાં હતો, ત્યારે મને તારા પિત્રના
 આંતરમાં ત્રાવાનો દોહદ થયો હતો. મે કોઈ મનારની યુક્તિથી અજયકુમારે ત
 રા પિતાનું રક્ષણ કરીને પૂર્ણ કર્યો હતો. પછી પૂર્ણ સમયે તારો જન્મ થયો ત્
 ' આ પુત્ર તેના પિતાનું અહિત કરનાર થશે ' એમ ધારીને મેં તને તરતજ દાસીને
 આપી ડયાનમાં તજી દીધો ત્યાં એક કુકમાર તારી ટચલી આંગળીને ચાચવી
 કરતો. તે આંગળીમાં કીના પદ્મવાથી તે પાચવાળી થઈ ગઈ. મેં તને તજી દી-
 ધાનો દુષ્તાંત તારા પિતાના જાણવામાં આવ્યો પટલે તેણે મારી નિર્જેર્સના કરી
 પોતેજ તને ડયાનમાંથી પાછો લઈ આવ્યા. પછી સ્નેહને આધીન થયેલા તારા પિ-
 તા સર્વ રાજકાર્યનો સ્થાન કરી તારી આંગળીની સારવાર કરવા લાગ્યા. પરંતુ તે આ
 ગળીની અસહ્ય વ્યથાને લીધે તુ ઘણોજ રોવા લાગ્યો. પડેલે તારા પિતાએ તે આંગળી
 પોતાના મુખમાં રાખી, ત્યારે તુ રોતો રથ થયો. અને તને કાંઈક પીમાની શાંતિ
 થઈ. આ રીતે રાત દિવસ તે આંગળી પોતાના મુખમાંજ રાખીને તારા પિતાએ તને
 આરામ અપાવ્યો. તે ઘણેતે મેં તારા પિતાને ઘણી રીતે ચાર્યો, પણ તેણે મારું ક
 હેતુ માન્યું નહિ એવો તારાપર તેનો અપૂર્વ સ્નેહ હતો. " ક્રિષ્ણાદિ હકીકત સાથ
 ળીને કુણિક રાજા ઘણો પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો. પછી પોતાના પિતાને પોતે પાંજ
 રામાં પૂરીને રાજ્યપર બેઠો હતો તેથી તેને પાંજરામાંથી મુક્ત કરવાના હેતુથી તે દ્વારમાં
 એક મોટો દરુ બંધને પાંજરા તરફ દોલ્યો તેને તેવી રીતે યમરાજની જામ. આવતો
 જોઈને તે કુપુત્રના હાથથી અપમૃત્યુનું મરવા કરતા જાતેજ મરવું હચિત ધારી શ્રે
 ણિકે તરતજ તાત્રપુટ વિષનું આસ્વાદન કર્યું. તરતજ તે મૃત્યુ પામ્યા પિતાને આત્મ
 યાતથી મૃત્યુ પામેલા જોઈ પોતાના દુરાચરણની નિંદા કરતો અને પિતાના સ્નેહ
 નું સ્મરણ કરતો કુણિક અત્યંત વિનાય કરવા લાગ્યો. રાત દિવસ મહા શોક ક-
 રી અત્યંત દુઃખને અનુજવતા કુણિકરાજાને જોઈને મંત્રીઓએ તેનો શોક ઓઝે
 કરવા માટે રાજમૃદીથી રાજધાની પેઠ્ઠીને ચપાનગરી નાખી નવી રાજધાની બ-
 સાવી ત્યાં રહેવાથી કુણિકનો શોક ઓઝો થયો.

महान ३८ मुं. समकिनना क्रियाकुशलता नामना बीजा नूपण विपे. (२०६)

कुणिक राजा महा बलवान हतो तेणे अनुक्रमे दक्षिण चरतार्धना सर्प
जात्रोने जीती व्हीधा. पडी पोताना बळधी तेणे कर्मि चौडे रत्नो बनाव्या,
प्रेने ' हु आ चरतक्षेत्रमा सट्टत नामनो तेरमो चरुवतीं थयो तु ' ए रीते गर्वधी
तेना ब्राह्म्यो. पडी रताव्य पर्वतनी तमिस्रा गुहाना छार पासे जड तेणे छारना
ज कमान पर जोरधी दमनो प्रहार कर्यो. ते जोड ते गुफाना अधिष्टायक कृतमाळ
वने अति क्रोध चड्यो. तेथी तेणे नेने तेजक्षणे वाळीने जस्म करी नाख्यो. पडी
जात्रोए तेनी गादी पर वाळक उता पण उदायीकुमारने स्थापन कर्यो. ते उदायी
ण निरतर पिताना स्नेहतु स्मरण करी शोकातुर रवेवा ब्राह्म्यो. तेथी तेना शोकेने
हू करवाना हेतुधी मनीओए नवी राजधानी करवानो विचार करी शिष्ट शास्त्र-
म निपुण एवा शिष्टपीओने राजधानीने योग्य एवा क्षेत्र (जूमि) नी शोध करवा
माटे मोकव्या. ते शिष्टपीओ पण उदयवाळी जूमिने शोधता शोधता गगा नदीने
काठे आब्या. त्या आर्थिकामुत नामना महामुनिए काळ कर्यो हतो. तेना अस्थि
ते स्थाने पड्या हता तेना पर एरु पाटल नामनु वृक्ष उग्यु हतु. ते वृक्ष पर पोपट
वेडा हता. ते पोपटना मुखमा आबी आबीने पतंगीआओ स्वयमेव पकता हता.
ते जोडने ते शिष्टपीओए विचार कर्यो के " जेम आ पतंगीआओ पोतानी मेळेज
पापणेना आहार माटे आवे ठे तेम जो अर्धा नगर कर्यु होय, तो तेना राजा पासे
पण शत्रुओनी लक्ष्मीओ आयास विनाज जोगववा लायक थाय, अर्थात् प्राप्त
थाय. " एम विचारिने ते शिष्टपीओए ते ज स्थाने राजधानीनु खात मुहूर्त करीने
पाटन वृक्षना नामधी पाटलीपुर नामनु नगर उसाव्यु पडी उदायी राजा त्या आ-
धीने राज्य करवा ब्राह्म्यो.

ज्यारधी उदायी राजा पाटलीपुरमा आब्यो त्यारधी तेना प्रताप रूपी
सूर्यना उदयने नर्हा सहन करता शत्रु राजाओ घुवमनी जेम अंय थड गया. उ-
दायी राजाए प्रतिदिन दान, युष् ने धर्मनो णो विस्तार कर्यो. जनधर्मनी पृथ्वी-
पर सर्वत्र प्रजावना करी. सद्गुरु पासे वार व्रतो अगीकार कर्यो. ते व्रतना म्बम-
मा कदापि पण प्रवर्त्यो नर्हा. तेनु समकित अत्यंत दृढ हतु. चार पर्वाणिने त्रिपे
वायम चतुर्थ (उपवास) करी, देवगुरुने उदना करी, उ आचम्यकनी क्रिया
करी, पापघ्न ग्रहण करीने आत्माने पवित्र करतो हतो तेणे अंतःपुरमा ज पापघ-
नाळा करानी हती. तेमा रात्रिने समये विश्रांति दळने साधुनी जेम सधारो करतो

हतो. आ प्रमाणे ते जैनधर्मनी सर्व क्रियाओमा अत्यंत कुशल थयो हतो -

उदायी राजाए रणसग्राममां कोइ राजाने माथो हरो, तेनो पुत्र सिद्धि
 घेर देवा माटे अहर्निश चिंता कर्यो करतो हतो. पण उदायी राजाने मारवाले
 शक्तिमान थयो नहांतो. बेवट अन्य म्यान नहीं पागवाधी ते उज्जयिनीमा अ
 त्याना राजानी सेवा करवा लाग्यो एकदा तेणे अवतिना राजाने विज्ञप्ति करी
 “ हे स्वामी ! जो आपनी आज्ञा होय तो आपना शत्रु उदायी राजाने हु
 नाहू. परंतु जो हु तेम कर तो मारा पर कृपा करीने आपे मने मारा पिनातु ए
 पाहु मेळववामा मदद कररी. ” ते साजळीने ते राजाए हर्षयी तेनु वचन कबु
 क्यु. पत्री तेने केतनुक डव्य आपीने त्वाधी विदाय कर्यो ते राजपुत्र पाटली
 पुमा जइने उदायी राजानो सेवक थड निरतर तेना छिद्र जोवा लाग्यो परंतु
 कांइ पण छिद्र पाग्यो नहीं. परंतु राजाना गृहने विषे निरतर अस्वस्थित गति
 जता आवता जैन मुनिओने तेणे जोपा, बीजा कोइना तेमा प्रवेश थतो दीना
 नहीं. पछी उदायी राजाना गृहमा प्रवेश करयानी इच्छावाळा ते राजपुत्रे कश्यप
 मुनि थवानो विचार करीने गुर पास जउ वदना करीने विज्ञप्ति करी के “ ह
 ड्य ! हु सत्तारयी राग्य पाग्यो लु, माटे मारा पर अनुग्रह करीने मने दीश
 आपी कृतार्थ करो. ” ते साजळीने ते कृपातु महात्माए तेनो हृद्गम जाव जाण
 बिना तेने दीक्षा आपी. ते मायावीए कपटथी पोताना ओघामा गुप्त रीते ए
 ककसोहनी ठरी सतामी राखी हती एवी रीते मायाधी तेणे सोळ वर्ष
 धी व्रतनु पावन क्यु, तो पण तेनी माया कोइना जाणवामा आवी नहीं
 हु बे के—

दत्त प्रधान श्रामणं, न तच्चालङ्घि केनचित् ।

सुप्रयुक्तस्य दत्तस्य, ब्रह्माप्यन्त न गच्छति ॥ १ ॥

जावार्थ—“ उत्कृष्ट चारित्र आप्यु, तोपण तेनी माया
 ए जाणी नहीं. केमके अत्यंत गुप्त कोवा कपटने जस्य पण जाणी श
 नधी ”

कपटमान पननी एकाग्रताने राखता अने अस्थिर चित्तवाळा ते मा
 साधुए मयास्थित जनु चित्काळ पावन क्यु. तोपण कागसु मगनी

व्याख्यान ३८ मुं. समकितना क्रियाकुशलता नामना बीजा भूषण विषे. (३११)

नो एक, वाल पण दयाना रसथी आर्क्ष थयो नहीं. एकदा गुरु पाटलीपुरे धार्या. तेमनु आगमन साजळीने उदायी राजा गुरुने वादवा आव्यो. अ- गुरुने तथा बीजा साधुओने वदना करी पढी गुरुना मुखथी व्याख्यान सां- ळळी पोताने स्थाने गयो अन्यदा पर्णानी दिवसे राजा प्रातःकाले उठी विधि- पूर्वक प्रतिक्रमण करी अष्ट प्रकारी जिनपूजा करी गुरु पासे गयो. त्यां गुरुने चार- थो ने ओगणत्रीश स्थानकरुने उपशोभित द्वादशवर्त वंदना करी, अतिचार आ- शोवी, गुरुने खमावीने चतुर्थ (उपवास)नु पद्मरुखाण द्वीवु. पढी सायकाले पोताना अतःपुरनी पौषशाळामा पौष प्रहण करवानी इच्छाथी राजाए गुरुने बोवाव्या. वहु ठे के—

ज किंचि अणुछाणं, आवस्सयमाइयं चरणहेउ ।

तं करण गुरुमूले, गुरुविरहे उवणापुरओ ॥ १ ॥

जावार्थ—“ चरणना हेतुरूप जे कांइ आवश्यकादिक अनुष्ठान करुं होय ते गुरुनी समझ करवु. गुरुने अजावे स्थापनाचार्यनी पासे करवुं. ”

राजाना आमत्रणथी सूरि महाराज महेलपां आव्या. अने सोळ व- र्षथो चारित्र लऽ विनयथी गुरुनो एकात सेवा करनार ते मायावी विनयरत्न ना- मना माधुने साये लऽ गया पढी राजाए गुरुने अजिवदना करी शास्त्रोक्त विधि- पूर्वक पौष लऽ गुरु सायेज प्रतिक्रमण कर्तु अने पहेलो प्रहर बीत्या पढी प्र- तिनेखना करी सयारो पाथरीने ते पर कुर्कुटनी जेम चरणने सकोचीने सुऽ गयो. सूरि पण धर्म सजळावीने बीजे पहोरे सुऽ गया. ते समये पेडो छुष्ट मायावी क- पडथी थोनीवार सुऽ रही ‘ आज पिताना बैरीतुं वेर लेवानो समय ठे ’ एम वि- चारी निजावश थयेत्ता राजाना कठपर ककडोहनी ठरी मूकी दीधी. पढी ते पापी अजव्य पौषशाळामाथी नीकळी स्थानिज जगानु भीष बतावी द्वारपा- लोए नहीं रोकवाथी राजमहेलमाथी नीकळी अनुक्रमे नगरनी पण वहार नीक- ळी चावतो थयो. अहीं राजाना कठमाथी रुधिरनो प्रवाह नीकळ्यो. ते गुरुना मयारा सुधी आव्यो. साझानु जाणे आपत्तिनोज प्रसाह होय, तेवा ते रुधिरना स्पर्शथी गुरु महाराज जागृत थऽ गया. पढी तेवी रीते मृत्यु पामेला राजाने जोइ गुरुए विचार कर्यो के “ अहो ! ते दुरात्माए जिनशासनने मलिन करनार अने

युगना अतमृधो अपकीर्ति कावनार आतु महा छष्ट कार्य कर्तुं, पण हवे हुं स
 त्प्राप्त करीने श्री अरिहत दर्शननी म्नानीतु रक्षण कर. " एम विचारित न
 रिण जवचसि पचखराण करीने तेज बरी पोताना कउपर मूकी, जेथी तल्ल
 देह गोभीने स्वंग गया मात. काळे राजसेयकोए तेतु ध्रमगञ्जिक कार्य जोने
 कार कयों. जेथी सर्व एकत्र घड़ गया तपाम करता जणासु के पेना सु
 साधु वेपनारीए आ अकार्य कर्तुं ठे. तेनी घण्टी शोच करी, पण तेनो पचो
 ग्यो नहीं

पेनो छष्ट अभय त्यापी नाशने लज्जयिनीए पहुँच्यो अने त्याना
 जाने पोते छदापी राजाने भारीने आब्या सगधी सर्व वृत्तात यथास्थित कही
 ताव्यु. ते साजलीने ने राजाए तेनो अत्यंत तिरस्कार करी कणु के " अरे छष्ट
 तने धिक्कार ठे अरे अमार्थ्य (प्रत्यु) ना मार्धनारा ! काळी चाँदशना जमेझा
 महा पापी ! तारु मुख काळ कर. हे पापीसु ! धर्मेना मीपयी धर्म करता एवा छ
 दापी राजानो तें घात कयों ! आतु अधर्म कार्य करनार तु मारा देशमाधीज च
 ह्यो जा " इत्यादि अत्यंत निर्जरसेना करीने तेने पोताना देशमाधी काडी प्रक्या
 ' पापी पुरुषने कोइ पण स्थाने इच्छितनो सिद्धि थतीज नथी. ' ते छष्ट अभय
 हतो तेथी बार' वर्ष सुधी आगमनु शरण कर्तुं, कराव्यु, अनेक प्रकारनी धर्म
 क्रिया करी, परंतु ते सर्व निष्फळ गयु

छदापी राजा तयाप्रकारनी धर्मक्रियाया बुझळ होवाची मृत्यु पापी
 देवजोकमा गयो तेनी गादीपर नट राजा थयो

"आ प्रमाणे घण्टी पृथ्वीने जोगनार श्री छदापी राजाना आधर्म्यकार
 मनोहर चरित्रने कमठनी जेम कर्णमा धारण करीने हे पश्चित पुत्र्यो ! श्री जैन
 धर्मनी सर्व क्रियाने विषे झळतानो चिन्तार करी समकितने शोचावो, के जे
 तमने मनवांजित लक्षा आनदधी आधिगज आपे "

१ प्रथम गाळवप छलम छल

॥ इत्युपदेशप्रामादे तृतीयस्तंजे अष्टत्रिंशत्तम
 व्याख्यानम् ॥ ३८ ॥

व्याख्यान ३९ मुं.

अरिहंतादिकने विषे अतरंग जक्ति रूप चोथा जूषण विषे.

यथार्हमर्हदादीना, यद्भक्तिरान्तर्रीयकी ।

अलंकारश्चतुर्थः स्यात्सम्यक्त्वगुणद्योतकः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ यथायोग्य अर्हदादिकनी जे अन्यतर जक्ति करवी, ते सम्यक्त्व गुणने लघोत करनार चोयुं भूषण कहेवाय ठे ”

धर्म पर अंतरंग प्रीति विषे एक स्त्रीनु दृष्टांत ठे ते आ प्रमाणे—

एक स्त्रीनु दृष्टांत

राजपुर नगरमा अमिततेज नामे राजा हतो. ते नगरमा एक परिव्राजक मन्नो जाणनारो हतो ते विद्याना धळ्या नगरमा सर्वत्र चोरी करतो हतो अने लोकोनी रूपवत स्त्रीओनु हरण करतो हतो. कथु छे के—

जं ज पासई जुवमणतेणिं, अल्लिउलसामलकुंतलवेणिं ।

जालरयलअष्टमिससिकरणि, मयणंदोलत्तोदियसवणि॥१॥

रुवविणिजियसुरवरतरुणिं, रहरससायरतारणतरणि ।

तणुपहदासीकयनवतरणि, त त सामिय हरइ स रमणि॥२॥

जावार्थ—“ भ्रमराना समूह जेवो जेनो ज्याम केशपास ठे, जेणीनु कपाळ अप्रमीना चट्ट जेनु शोजे ठे, कामदेवना आदोलन (हॉचका) जेवा जेणीना कर्ण ठे, जेणीए पोताना स्वरूपथी देवागनाओने जीती लीधी ठे, जे क्रीभारसना सागने तरवामा प्रवहण समान ठे, जेणे शरीरनी कांतिथी नवा लगता सूर्यने पण दासरूप कयों ठे, एवी जे जे युवती स्त्रीओने ते जोतो, ते ते स्त्रीओनुं ते हरण करतो हतो ”

तेना दुःखथी व्याकुळ थयेला पारजनोए राजाने विह्वलि करी, त्यारे राजा पोते ते चोरनी शोध करवा नीकड्यो. पाचमे दिवसे राते राजाए कोइ पुरु-

पने गाममाथी सुगंधी वस्तुओ, तेअ अने ताग्रह बिगरे ह्वेतां जोयो तेन पुरुष
 चोर जाणीने राजा तेनी पाउळ चाओ ते पुरुष अरण्यमा जड एक मोटी शिखर
 थी ठाकेना पोताना गुप्तगृहमा जवा मोटे ते शिखरने उपायवा जतो ह्वा, के-
 लामो राजाए खरुग बने तेनो शिरच्छेद कयां. पछी राजाए पौरजनोने बोवावीर
 ते गुप्तगृहमाथी सा सांणी वस्तुओ आपी. तथा सर्व स्त्रीओने बहार वाढी जेनी
 हुनी तेने सांणी तेपा एक स्त्री ते परित्राजकना कामणथी अस्थि मज्जा फे-
 तेना पर रागी थड हुती, तेथी तेणीण परित्राजकनी पाउळ घळी मरवानो नि-
 श्चय कयां, पण पोताना स्वामी पास रद्देवानी तेणीनी इच्छा थड नही. तेवाम
 कोइ मज जाणनारे तेना स्वामीने कयु के " जो ते परित्राजकना अस्थिने पाणी-
 मा वाढीने तेणीने पावामा आवडो तो ते परित्राजके करेछु कामण दूर थडो अन-
 स्वस्थता पावडो " ते सांचळीने ते स्त्रीना जर्तारे तेम कयु. एटजे तेणीनो सह
 परित्राजक परणी उतरी गयो अने पोताना जर्तार पर थयो.

आ दृष्टान्तनो उपाय (तात्पर्य) ए ठे के जेम ते स्त्रीए परिव्रानकर्ता
 उपर हट अनुराग कयों हतो, तेवो हट अनुराग जो जनधर्म पर करवामा अत
 तो अवश्य मोक्षपदनी मासि थाय

आ सवधमा जीर्ण श्रेष्ठीनी कथा ठे ते नीचे प्रमाणे—

जीर्ण श्रेष्ठीनी कथा.

ध्यात परोक्षेऽपि जिनस्त्रिजन्मत्या, जीर्णाजिबश्रेष्ठिवदिष्टसिद्धौ
 सिन्धुप्रवृष्ट्यै कुमुदौघज्जदम्यै, चकोरतुष्ट्यै विधुरज्जगोऽपि ॥१॥

भावार्थ—“ जेम बादळमां रहेलो पण चक्र सागरनी वृद्धिने माटे, उ-
 दना समुहनी लक्ष्मी माटे (तेना विकास करवा माटे) अने चकोर पर्जन्या
 प्रीतिने माटे थाय छे तेम परोक्ष रहेवा जिनेश्वरनु पण मन, वचन कायावने
 चक्तिथी ध्यान कयु होय, तो ते जीर्णश्रेष्ठीनी जेम इष्टसिद्धिने माटे थाय छे ”

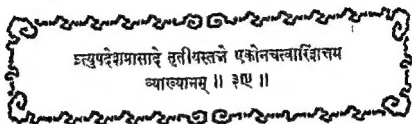
विशाखा नगरीना उद्यानमा श्री महावीर स्वामी चालुमासी तप क
 प्रतिमा धारण करी रखा हता ते नगरना रहेवासी जीर्णश्रेष्ठीए मज्जुने जोइ
 सि करी के “ ह मज्जु ” आने पारणा माटे मारे पेर दान देवा पधारजो. ”

कहीने ते श्रेष्ठी पोताने घेर गयो. जोजन समये तेणे वणी वार मुन्नी प्रभुनी राह जोड पण प्रभु तो आव्या नही. त्यारे बीजे दिवसे 'आजे ठठनु पारण हशे' एम धारी प्रभु पासे जड बोव्या के 'हे कृपासागर स्वामी' आजे मारा घरने अने मने पवित्र करवा पधारजो. 'ते वखते स्वामी तो मौन धारीनेज रहा. (कांड बोव्या नहीं.) ए रीते ते जीर्णश्रेष्ठी हमेशा आवीने जिनेश्वरने निमंत्रण करतो हतो. तेम करता चातुर्मास पूर्ण थयु त्यारे चातुर्मासने अंते तेणे विचार कयों के 'अवज्य आजे जिनेश्वरने पारणानो दिवस होवो जोडए' एम धारी तेणे प्रभुने कथु के "दुर्वार ससार रूपी व्याधिने दूर करवामा धन्वतरी वैद्य समान हे स्वामी' कृपा दृष्टी मारा सासु जोडने आजे तो जरूर मारी चिह्नसि मनमा अवधारजो." एम कहीने ते पोताने घेर गया. मध्यान्ह समये हाथमां मोतीनो थाल दंड प्रभुने वधाववा माटे घरना छार पासे लजा रही विचार करवा द्याग्या के "आजे विश्व-वधु जगवान अहीं पधारशे, तेमने हु परिवार सहित वदना करीश, पढी प्रभुने हु घरमां पधरावीश, पढी श्रेष्ठ जोजन अने जलवने हु तेमने प्रतिज्ञाचीश अने बाकी रहेलु अन्न हुं खाड्य." इत्यादि मनोरथनी श्रेष्ठीपर आरुढ यडने तेणे बाग्या देवद्वोकेने योग्य एवं कर्म उपार्जन कर्तु. तेवामा श्री जगवान् अभिनव ना-मना श्रेष्ठीने घेर जिक्षा माटे पधार्या. ते श्रेष्ठीने घेर समय थड जवायी सौ जमी रणा हता तेयी काड अन्न नहीं होवायी थोना बाकी रहेला अरुदना बाकला घहोराव्या. ते दानना प्रजावधी त्या पच दिव्य प्रकट थया. ते वखते छुन्नुभिनी शब्द सांभलीने जीर्णश्रेष्ठीए विचार कयों के "मने धिक्कार डे, हु अधन्य बु, के जेथी मारे घेर प्रभु पधार्या नहीं." एम विचारता तेना ध्याननो जग थयो.

अन्यदा ते गाममां कोड ज्ञानी मुनि पधार्या. तेनी पासे राजाए कथु के "हे प्रज्य! मारु नगर धन्य छे के ज्या श्री महावीर प्रभुने पारण करावनार जाग्यशाळी अजिनव श्रेष्ठी वसे डे." ते साजलीने ते मुनि बोव्या के "हे रा-जा! एम न बोवो. जो के ते अजिनव श्रेष्ठीए प्रभुनी डव्यजक्ति करी डे, परतु जावजक्ति तो जीर्णश्रेष्ठीएज करी डे माटे खरो पुण्यवान तो जीर्णश्रेष्ठी डे. जो जीर्णश्रेष्ठीए ते समये जावना जावता देवछुंनुजिनो शब्द साजळ्यो न होत, तो तेज वखते तेने लज्जळ एवं केवलज्ञान प्राप्त थयु होत." आ प्रमाणे गुरुतु वा-क्य सांजलीने राजा विगेरे द्वोको देगुरुनी जक्तिने विषे आदरवत थड पोताने

સ્પાને ગયા

“ શ્રી પ્રજ્ઞને વિષે જ્ઞાતિયુક્ત ચિત્તવાલો જીર્ણશ્રેણી વારમા સ્વર્ગતુ મુખ
જોગવીને અનુક્રમે શિવપદ (મોઢ) ને પામશે. ”

વ્યાખ્યાન ૪૦ મુ.

પાંચમા તીર્થસેવારૂપ સમક્રિતના ઝૂપણ વિષે

તીર્થાના સતત સેવા, સગ સવિઙ્ગચેતસામ્ ।

કથિતા તીર્થસેવા સા, પચમ વોધિઝૂપણમ્ ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ નિરતર તીર્થોની સેવા કરવો, તથા સવિઙ્ગ હે ચિત્ત
જેતુ યવા મુનિઝ્યોનો સગ કરવો, તે તીર્થસેવા નામતુ પાંચમુ સમક્રિતતુ ઝૂપણ
કહેલુ હે ”

જેનાથી સસારસ્ત્રી સાગર તરી શકાય છે તે તીર્થ કહેવાય છે શ્રી શંકુ
ત્રય, અષ્ટાપદ વિગેરે તીર્થો હે તેની નિરતર (અથાતપણે) સેવા પડેલે યાત્રા ક
રવી. સવિઙ્ગચિત્તવાળા સાધુઓનો સર્ગ કરવો કહુ હે કે—

સાધુના દર્શન પુણ્ય, તીર્થજૂતા હિ સાધવ ।

તીર્થ ફલ્લતિ કાલેન, સાધવસ્તુ પદે પદે ॥ ૧ ॥

જાવાર્થ—“ સાધુઓતુ દર્શન પુણ્યરૂપ હે, કેમકે સાધુઓ જંગમતીર્થ
પ હે. સ્થાવર તીર્થ તો કાલે કરીને ફલ્લદાયક થાય હે, પણ જગમ તીર્થ સાધુ
પગતે પગતે ફલ્લદાયી થાય હે. ”

आ प्रमाणे सत्तीर्थनी सेवा मोटो गुण उत्पन्न करे ठे, परंतु अप्रशस्त तीर्थनी सेवा काष्ण गुणकारक यती नथी. ते उपर एक दृष्टांत कहे ठे—

बौकिक तीर्थसेवापर तुंबनीनो दृष्टांत.

न श्लाघ्यतीर्थैरमद्वीजवन्ति, जीवा दुरन्तैर्दुरितैः प्रद्विष्टाः ।

मीठा सुतीर्थे स्नपितापि मातुर्वाग्भिस्तनूजेन न तुंबिकासीत्॥१॥

जावार्ध—“ दुरन्त पापोयी क्षिप्त धयेला जीवो प्रशस्त तीर्थों करवायी पण निर्मळ यता नथी. माताना वचनयी पुत्रे सुतीर्थमा स्नान कराव्युं तोपण तुंबनी (कम्बु तुंबनी) मीठी घड नहीं. ”

विण्णुस्यळ नगरमा गोमती नामे एक सार्धवाहनी स्त्री परम श्राविका हती. तेने गोविंद नामनो पुत्र हतो. ते गाढ मिथ्यात्वी हतो. माताए तेने जैन धर्म पमा-दवा माटे घणो घणो प्रतिरोध कयों, पण तेणे मिथ्यात्वनो त्याग कयों नहीं. एकदा गोविंद तीर्थयात्रा करवाने जत्रा तैयार धयो. त्यारे तेने तेनी माताए कहुं के “ हे वरस ! गंगा, गोदावरी, त्रिवेणीसगम, प्रयाग, विगेरे बौकिक तीर्थमां जळ, दर्जे अने माटी विगेरे वने स्नान करवायी हिंसा, असत्य, चोरी, विगेरेची बंधायेझां पापोनो नाश यतो नथी. ” आ प्रमाणे अनेक रीते उपदेश आप्या छातां ते पुत्रे पोतानो आग्रह मूकयो नहीं, त्यारे तेने बोध करवा माटे एक कडवी तुंबनी आपीने कहुं के “ हे पुत्र ! सर्व तीर्थोंमा तारी साथेज विधि पूर्वक आ तुंबनीने पण स्नान करावजे. आटवुं मारु वचन तारे अवश्य करवु. ” ते सांजळीने मातातुं वचन अंगी-कार करी पोतानी डच्छा प्रमाणे गोविंद तीर्थ यात्रा करवा नीकळयो अने घणा तीर्थोंमा माताना कथा प्रमाणे तुंबनीने पण पोतानीज जेम स्नानादिक कराव्युं. अने पोते केटलेक ठेकाणे मुरन करावी हाथ उपर धणी ठायो परावी पोताना नगरमा पागो आव्यो. पत्नी पोताने घेर आवी माताने विनय पूर्वक वदन करी तुं-बनीनु वृत्तांत कहीने ते माताने आपी. जोजन वखते गोविंद जमवा बेठो, त्यारे माताए पेन्नी कम्बु तुंबनीनु शाक करीने तेने पीरस्यु. गोविंदे ते शाक दोशमात्र घाखुं के तरतज ते बोळो के ‘ अरे ! आ तो शाक करवुं ऊर जेवुं ठे, ते खाइ शकाय तेवुं नथी. ’ त्यारे माता बोझी के “ हे पुत्र ! जे तुंबनीने तें सर्व तीर्थों-मां स्नानादिक कराव्यु ठे, ते तुंबनीना शाकमां कम्बुवाश कयायी ? ” गोविंद बो-